

Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului
Catedra de științe economice

ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII POTENȚIALULUI ECONOMICO-MANAGERIAL ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

MATERIALELE CONFERINȚEI ȘTIINȚIFICE INTERNAȚIONALE

dedicate aniversării a 20 de ani ai învățămîntului economic la USARB

Secțiunile 4-6

Bălți, 6-7 iulie 2015

UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI

Facultatea de Științe Reale, Economice și ale Mediului
Catedra de științe economice

ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII POTENȚIALULUI ECONOMICO-MANAGERIAL ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

MATERIALELE CONFERINȚEI ȘTIINȚIFICE
INTERNAȚIONALE

dedicate aniversării a 20 de ani ai învățămîntului economic la USARB

Secțiunile 4-6

Bălți, 6-7 iulie 2015

Redactor responsabil **TCACI Carolina**, dr., conf. univ. USARB

Colegiul de redacție:

BABII Leonid – dr. hab., prof. univ. USARB

TOPALA Pavel – dr. hab., prof. univ., decanul Facultății de Științe Reale, Economice și ale Mediului
USARB

BURLACU Natalia – dr. hab., prof. univ. ULIM

GRIBINCEA Alexandru – dr.hab., prof. univ. USM

GANEA Victoria – dr., conf. univ. USM

FILIP Nolea – dr., conf. univ. ASEM

ȚÎRLEA Mariana Rodica – dr., conf. univ. Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”, București,
România

ПОЧЕЧУК Г. М. – к.э.н., доцент ЧНУ им. Юрия Федьковича, Украина

TRUSEVICI Alla – dr., conf. univ. USARB

BALINSCHI Andrei – dr., conf. univ. USARB

BRANAȘCO Natalia – lector univ. USARB

OLEINIUC Maria – dr., lector superior USARB

SUSLENCO Alina, dr., asistent universitat USARB

POSTICA Maia – dr., conf. univ. USM

AMARFII-RAILEAN Nelli – dr., conf. univ. USARB

RUSU Natalia, laborant superior USARB

VORNICES-BOIARSCHI Doina, laborant superior USARB

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărți

„Aspecte ale dezvoltării potențialului economico-managerial în contextul asigurării securității naționale”, conferință științifică internațională (2015 ; Bălți). Conferința științifică internațională dedicată aniversării a 20 de ani a învățămîntului economic la USARB „Aspecte ale dezvoltării potențialului economico-managerial în contextul asigurării securității naționale”, 6 iulie 2015, Bălți / col. red.: Tcaci Carolina [et al.]. – Bălți : S. n., 2015 (Tipografia din Bălți). – 656 p.

Antetit.: Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți, Fac. de Științe Reale, Econ. și ale Mediului, Catedra de științe economice – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Bibliogr. la sfârșitul art. – 140 ex.

ISBN 978-9975-132-35-0

CUPRINS

SECȚIUNEA nr. 4

PROBLEME ALE CONTABILITĂȚII ȘI AUDITULUI ÎN CONDITIILE IMPLEMENTĂRII NOILOR STANDARDE

1. AMARFII-RAILEAN Nelli , dr., conf.univ., Investiții imobiliare. Aspecte contabile și fiscale.....	6
2. BALAN Igor , dr., conf.univ., Aspects methodological and features of the recognition of intangible assets in financial accounting.....	11
3. COJOCARI Corneliu , doctorand, Unele problem aferente contabilității costurilor material în procesarea laptelui prin prisma noilor standarde de contabilitate.....	15
4. FOCȘA Marcela , drd., Abordări privind activele financiare conform noilor standarde de contabilitate.....	18
5. GUȚAN Viorica , lect. superior, Contabilitatea impozitului pe profit în viziunea SNC „Cheltuieli”.....	22
6. ONOFREI Mihaela , dr., prof. univ., FIRTESCU Bogdan , dr., conf. univ., Necesități și tendințe în activitatea de audit.....	26
7. PANUȘ Valentina , dr., lect.superior, Aspecte noi în întocmirea situațiilor financiare.....	30
8. PRODAN Djulieta , lect.superior, Particularități ale contabilității în asociațiile obștești în vederea noilor reglementări contabile.....	32
9. РОЙТМАН Ирина , дрд. АSEM, РАЕЦКИЙ Алексей , магистр АSEM, Particularities of accounting formation in the framework of implementation of new National Accounting Standards.....	35
10. ЩЕРБАТЮК Василий , др., конф., Актуальные вопросы бухгалтерского учета долгосрочных активов.....	40
11. TUHARI Tudor , dr.hab., prof.univ., Problemele implementării sistemului nou de contabilitate.....	45
12. TUHARI Tudor , dr. hab., prof. univ., ZAGAIEVSCHI Galina , drd., lect. superior, Particularitățile contabilității capitalului social în cooperările de consum.....	49
13. ȚÎRLEA Mariana Rodica , conf.univ., dr., Aspecte practice privind forma și conținutul raportului auditorului asupra situațiilor financiare.....	53

SECȚIUNEA nr. 5

FINANȚELE ȘI ANALIZA ÎN CONTEXTUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ECONOMICE

1. AMARFII-RAILEAN Nelli , dr., conf.univ., Diagnosticul patrimoniului economic în contextul noilor Standarde Naționale de Contabilitate.....	58
2. BALAN Igor , dr., conf.univ., ERHAN Valeriu , dr., The impact of Basel II capital agreement on business banking regulation.....	61
3. BUZILĂ (MOCANU) Brîndușa-Maria , drd., Structura financiară a întreprinderii: între optimizare și supraviețuire.....	64
4. CAZAC Ianina , lector universitar, Problemele și soluțiile finanțării întreprinderilor mici și mijlocii în Republica Moldova.....	67
5. CHIRILOV Nelea , dr., lect.univ., Particularitățile analizei structurii patrimoniului în organizațiile necomerciale în condițiile implementării noilor reglementări contabile naționale.....	70
6. CHIRILOV Nelea , dr., lect. superior, TOLMAȚCHI Svetlana , lect. superior, Analiza rotației creanțelor curente conform noilor reglementări contabile naționale.....	76

7. CHIRONACHI Corina , lect. superior, Asigurarea securității economice a Republicii Moldova cu ajutorul politicii fiscale și a politicii monetare.....	81
8. COCIUG Victoria , dr., conf. univ., Costul majorării plafonului de garantare a depozitelor pentru sistemul bancar din Republica Moldova	86
9. COCIUG Victoria , dr., conf. univ., POSTOLACHE Victoria , lect.univ., Titlurizarea activelor - instrument de gestiune al riscurilor bancare	91
10. COCA (ZELESNEAC) Carmen Elena , drd., asist. univ., Legatura între stabilitatea financiară și stabilitatea monetară	96
11. DANILIU Aliona , dr., lect. superior, cercet. științ., Locul și importanța efectuării diagnosticului managerial în sistemul militar din Republica Moldova.....	100
12. DUMBRAVANU Lilia , drd., lect. univ., Finanțarea la termen a întreprinderilor autohtone în baza tehnicilor de finanțare internaționale.....	104
13. DURDUREANU Corneliu , dr., lect. univ., Analiza fluxurilor de lichidități ale întreprinderii și rolul impozitului în dimensionarea acestora	109
14. ЕМЕЛЬЯНЦЕВА Дарина , магистр экон., СТРЮКОВА Дарья , студент, Децентрализация потоков в экономике: заграничный опыт и возможности для Украины	113
15. МАРЕНА Татьяна , канд. экон. наук, доцент, Влияние неофициальной долларизации на экономическую безопасность страны	115
16. MUNTEANU Rodica , drd, asist. univ., Indicatorii financiari și nonfinanciari-elemente importante pentru deciziile manageriale	121
17. NEDELICU Ana , asist.univ., Rotația capitalului – expresie a performanței financiare a întreprinderii	125
18. PETELCA Oleg , Influența managementului riscurilor activității de creditare bancară asupra stabilității economice naționale	130
19. ПОРА Daniela , dr., lect. univ., Implementarea sistemului de control intern în cadrul entităților publice	133
20. ȘCHIOPU Irina , drd., lect.univ., Planificarea financiară – rolul și importanța ei într-o gestiune financiară eficientă a întreprinderii	136
21. ТКАЧ Каролина , др., доцент, Мониторинг финансовых аспектов внешнеэкономической деятельности предприятия	140
22. ȚIRLEA Mariana Rodica , conf. univ., dr., POSTOLACHE Victoria , lector superior, Identificarea riscului sistemic în calitate de premisă a crizelor bancare.....	144
23. ȚIRLEA Mariana Rodica , dr., conf. univ., Aspecte privind unele efecte financiare ale imperfecțiunilor contractelor bancare asupra consumatorilor de credit bancare	148
24. BILAN Irina , dr., lect. univ., Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Abordare comparativă a conceptului de datorie publică în practica instituțiilor internaționale și naționale	152
25. NICHITCIN Corina lect. univ., Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Asigurarea financiară a priorităților investiționale ale entităților economice din Republica Moldova	157
26. ПОЧЕНЧУК Галина , канд. экон. наук, доцент, Черновицкий Национальный Университет имени Юрия Федьковича, Украина стабильность финансовой системы - основа экономической безопасности страны	161

SECȚIUNEA nr. 6

ASPECTE SOCIALE SI JURIDICE A ASIGURARII SECURITATII NATIONALE

1. ANTOCI Natalia , magistru în REI, drd. USM, lect. superior, Dimensiunea economică a securității naționale a Republicii Moldova prin prisma sancțiunilor economice	165
2. BARBĂNEAGRĂ Oxana , dr., conf.univ., Impactul regimurilor politice asupra reformării proceselor economice	168
3. BUGA Oleg , dr. hab., prof. univ., Învățământul superior moldovenesc și securitatea națională	172
4. BUGA Oleg , dr. hab., prof. univ., Despre unele aspecte ale globalizării, războaielor economice actuale in contextul securității economice	174

5. COVALCIUC Ion , drd., RUSU Lucia , drd., Realizarea dreptului la un proces penal contradictorial prin intermediul înaintării cererilor și plîngerilor.....	177
6. ЕМЕЛЬЯНЦЕВА Дарина , магистр экон., СТРЮКОВА Дарья , студент, Децентрализация как метод обеспечения национальной безопасности государства	180
7. GARABAJII Ecaterina , drd., cercet. științ., Vulnerabilitatea la excluziune socială a persoanelor vârstnice din Republica Moldova	183
8. GRIBINCEA Alexandru , dr. hab., prof. univ., POPESCU Maria , drd., Securitatea energetica pe plan mondial	187
9. GRIBINCEA Alexandru , dr. hab., prof. univ., POPESCU Maria , drd., Strategia europeana a securitatii energetice	191
10. ГОНЧАРОВА Надежда , аспирант, Эффективная занятость как стратегическое направление преодоления бедности	195
11. HÎNCU Vasile , drd., Studiu comparativ al implementării bugetării bazate pe performanță în R.Moldova și alte state	198
12. LITOCENCO Ana , drd., Aspecte importante privind activitatea societăților pe acțiuni în Republica Moldova	203
13. MANEA N. Anca Andreea , drd., Cercetarea infracțiunilor de spălarea banilor în contextual directivelor Uniunii Europene	207
14. MIRON Oxana , dr., conf.univ., Premisele istorice și economice ale formării și dezvoltării sistemului de asigurări medicale obligatorii în Republica Moldova	210
15. МОРАРУ Семен , канд. экон. наук, доцент, ИВАНОВ Александр , старш. препод., РАЕВСКАЯ Ирина , магистр экон. наук, Критерии обеспечения социальной безопасности в Республике Молдова	215
16. POJAR Daniela , magistrul în drept, drd., lect. univ., Dreptul subiectiv – între uz și abuz de drept	220
17. РЫБАК Надежда , канд. экон. наук, доцент, БОТВИНКО Н. , Потребительство как угроза национальной безопасности	224
18. RUSU Vitalie , dr., conf. univ., GHERASIM Dumitru , drd., Specificul realizării audierii contradictoriale în cadrul cercetării judecătorești în procesul penal al Republicii Moldova	228
19. SELEVESTRU Irina , drd., Obiectul infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM	231
20. STREMENOVSCAIA Zoia , cercet. științ., GARABAJII Ecaterina , drd., Impactul nivelului cheltuielilor de consum ale gospodăriilor casnice asupra excluziunii sociale	234
21. TOLPINSCHI Valentina , dr., conf. univ., STRATAN Svetlana , dr., conf. univ., Бедность угрожает Национальной безопасности Молдовы	240
22. ТРОФИМЕНКО Николай , канд. полит. наук, доцент, Публичная дипломатия Европейского Союза как фактор обеспечения безопасности	246
23. TRUSEVICI Alla , dr., conf.univ., Unele aspecte ale securității economice a Republicii Moldova	250
24. VORONȚOVA Galina , канд. пед. наук, доцент, ФЕДОРОВ Юрий , доцент, Роль физической культуры в развитии личности студентов и формировании здорового образа жизни как фактора обеспечения социальной безопасности	252
25. ZAHAROV Svetlana , cercet. științ., Labour market in frameworks of demographic security in the republic of Moldova	257
26. М. ВРОНСКИХ , ГУ Научно-исследовательский институт полевых культур «Селекция», обеспечение продовольственной безопасности населения Молдовы в условиях изменения климата.....	263
27. Maria HĂMURARU , dr., conf. univ., Catedra Economie, Marketing și Turism, Universitatea de Stat din Moldova vectorii competitivității întreprinderii în noua economie	269

SECȚIUNEA nr. 4
PROBLEME ALE CONTABILITĂȚII ȘI AUDITULUI ÎN CONDIȚIILE IMPLEMENTĂRII
NOILOR STANDARDE

INVESTIȚII IMOBILIARE. ASPECTE CONTABILE ȘI FISCALE

*AMARFII-RAILEAN Nelli, conf. univ., dr.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

Accounting reform, started several years ago in Moldova has improved the accounting system by adapting to the requirements of economic and social environment, IFRS (IAS) and EU Directives. The progress in computer science, requirements of financial analysis, better understanding of accounting problems cause changes in the accounting and financial reporting system. Although the investment cycle have been lately discussed in the literature, we propose to analyze the recognition, measurement, accounting and fiscal aspects of a new concept for local accounting practice – “investment property”.

Cuvinte cheie: investiții imobiliare, proprietate investițională, recunoaștere, evaluare ulterioară.

Reforma contabilității, demarată de mai mulți ani în Republica Moldova, are drept finalitate perfecționarea continuă a sistemului de evidență contabilă prin adaptarea la cerințele impuse de mediul economico-social, de normele internaționale de contabilitate și directivele europene. Progresele înregistrate în domeniul informaticii, cerințele impuse de analiza financiară, o mai bună cunoaștere a problemelor contabile și o evoluție a mentalităților au catalizat noi schimbări în sistemul de evidență și raportare.

Deși aspectele privind evidența contabilă și reglementarea juridică a ciclului de investiții a unei entități au fost, în ultimul timp, des abordate în literatura de specialitate, ne propunem să analizăm aspectele de evidență contabilă și fiscală a unei noțiuni noi pentru practica contabilă autohtonă – investiția imobiliară.

În practica contabilă internațională noțiunea de investiție imobiliară apare în martie 1986, modul de contabilizare a acestui tip de proprietate imobiliară fiind reglementat de IAS 25 Accounting for Investments și perfecționându-se în decembrie 2003 prin IAS 40 Investment Property.

Standardul Internațional de Contabilitate ISA 40 face distincția între investițiile imobiliare și proprietățile imobiliare utilizate de posesor. Astfel, „proprietatea imobiliară deținută de proprietar sau locator în scopul închirierii și/sau pentru creșterea valorii capitalului este investiție imobiliară”[3]. Proprietățile deținute pentru a fi utilizate în producția, furnizarea de bunuri sau de servicii sau în scopuri administrative sunt imobilizări corporale. Pentru contabilizarea proprietăților imobiliare utilizate de proprietar este aplicabil IAS 16 Imobilizări corporale.

Standardul Național de Contabilitate „Investiții imobiliare”, intrat în vigoare la 01.01.2014, clasifică în categoria investițiilor imobiliare proprietățile imobiliare deținute:

1. în scopul creșterii valorii;
2. pentru a fi transmise în leasing;
3. în baza unui contract de leasing și transmise în leasing operațional;
4. pentru a fi utilizate în viitor într-un mod nedeterminat.

De exemplu, vor fi clasificate în categoria investițiilor imobiliare: terenurile deținute pentru a fi utilizate în viitorul nedeterminat, clădirile aflate în proprietatea entității (sau deținute în baza unui contract de leasing financiar) și închiriate în baza contractelor de leasing operațional. În același timp, nu sunt considerate elemente de investiții imobiliare:

– proprietățile imobiliare achiziționate cu scopul exclusiv să fie cedate ulterior, în viitorul apropiat, sau cu scopul să fie îmbunătățite și revândute;

– proprietățile imobiliare care sunt construite sau îmbunătățite în numele unor terțe părți; proprietățile aflate în posesia salariaților (indiferent dacă aceștia plătesc sau nu chirie la cursul pieței);

– proprietăți imobiliare utilizate de posesor care urmează a fi cedate; proprietățile imobiliare care sunt construite sau îmbunătățite pentru ca ulterior să fie utilizate ca investiții imobiliare; proprietatea imobiliară care este închiriată unei alte entități în cadrul unui contract de leasing financiar.

Investițiile imobiliare clasificate ca fiind deținute în vederea vânzării (vor fi evaluate în conformitate cu SNC Stocuri sau IFRS 5 Active imobilizate deținute pentru vânzare și activități întrerupte, dacă entitatea aplică în evidența contabilă IFRS).

Pentru organizarea evidenței contabile a investițiilor imobiliare Planul general de conturi contabile, intrat în vigoare la 01.01.2014, prevede grupul de conturi 15 și anume:

Contul 151 „Investiții imobiliare” - destinat generalizării informației privind existența și mișcarea investițiilor imobiliare temporar neutilizate, transmise în leasing operațional și altor investiții imobiliare.

Contul 151 „Investiții imobiliare” este un cont de activ. În debitul acestui cont se înregistrează intrarea/majorarea valorii investițiilor imobiliare, iar în creditul contului 151 „Investiții imobiliare” se înregistrează ieșirea/diminuarea valorii investițiilor imobiliare. Soldul contului 151 „Investiții imobiliare” este debitor și reprezintă valoarea investițiilor imobiliare determinată în conformitate cu standardele de contabilitate.

Pentru evidența analitică a categoriilor de investiții imobiliare, entitățile economice pot deschide la contul sintetic 151 conturi analitice prin aprobarea lor în Planul de lucru și Politicile contabile.

Contul 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare” este destinat generalizării informației privind amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare temporar neutilizate, transmise în leasing operațional și altor investiții imobiliare. Contul 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare” este un cont de pasiv (rectificativ). În creditul acestui cont se înregistrează calcularea/majorarea amortizării și recunoașterea pierderilor din deprecierea investițiilor imobiliare, iar în debitul contului 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare” se înregistrează decontarea/diminuarea amortizării, precum și decontarea/reluarea pierderilor din deprecierea investițiilor imobiliare. Soldul contului 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare” este creditor și reprezintă suma amortizării și deprecierei acumulate a investițiilor imobiliare determinată în conformitate cu standardele de contabilitate.

În continuare ne propunem să analizăm unele exemple privind recunoașterea și contabilizarea investițiilor imobiliare.

Exemplul 1. O entitate, producătoare de utilaj industrial, a achiziționat un teren de pământ la un preț avantajos într-o zonă unde guvernul are planuri de dezvoltare a unui parc industrial în termeni de 3 ani. Se așteaptă că valoarea terenului să se aprecieze semnificativ dacă guvernul pune în aplicare aceste planuri. Conducerea entității nu a decis ce să facă cu proprietatea.

Conform prevederilor art. 5 din SNC „Investiții imobiliare” entitatea trebuie să clasifice proprietatea ca o investiție imobiliară. Chiar dacă entitatea nu a stabilit modul de utilizare a proprietății, pe termen mediu, terenul este deținut pentru creșterea valorii capitalului.

Tranzacția de cumpărare a terenului de pământ va fi contabilizată astfel:

1. Debitul contului 151 „Investiții imobiliare” - la costul de intrare;
2. Creditul contului 521 „Datorii comerciale curente” – la valoarea datoriei față de furnizor.

Costul de intrare a investiției imobiliare include valoarea de procurare și costurile de achiziție direct atribuibile (de exemplu, comision agenției imobiliare, onorariul notarului, taxele de stat și alte costuri de tranzacționare).

Investițiile imobiliare vor fi recunoscute ca activ atunci când:

1. este probabil să fie generate către entitate beneficii economice viitoare aferente investiției imobiliare;
2. costul investiției imobiliare poate fi evaluat în mod credibil.

Exemplul 2. O entitate este proprietara unei baze hoteliere. Aceasta include un cazino, aflat într-o clădire separată, care face parte din clădirile bazei hoteliere. Clienții săi sunt limitați numai la turiști și vizitatori nerezidenți. Proprietarul administrează hotelul și alte amenajări din baza hotelieră, cu excepția cazinoului. Cazinoul va fi închiriat unui administrator independent în baza unui contract de leasing operațional.

Conform prevederilor art. 6 din SNC „Investiții imobiliare” în cazul în care o proprietate include două

părți –una deținută pentru a fi transmisă în leasing operațional sau cu scopul creșterii valorii acesteia, iar altă parte pentru a produce bunuri, prestarea serviciilor sau în scopuri administrative, clasificarea se efectuează astfel:

Pct. 1. „dacă fiecare din aceste părți poate fi vândută sau transmisă în leasing financiar, entitatea înregistrează fiecare parte separat - ca investiție imobiliară și ca proprietate imobiliară utilizată de posesor” [2].

Prin urmare, conducerea entității trebuie să clasifice casinoul ca investiție imobiliară, iar hotelul și alte amenajări ca imobilizări corporale. Casinoul poate fi vândut sau închiriat separat în baza unui contract de leasing financiar, deci entitatea înregistrează fiecare parte separat.

Conform pct.2 art. 6 „dacă fiecare din aceste părți nu poate fi vândută în mod separat, atunci proprietatea imobiliară se consideră drept investiție imobiliară în cazul în care partea deținută pentru a fi utilizată în producție, pentru furnizarea de bunuri, prestări servicii sau în scopuri administrative este nesemnificativă” [2].

Pragul de semnificație privind delimitarea investiției imobiliare de proprietatea imobiliară utilizată de posesor se stabilește în politicile contabile ale entității.

De exemplu: O clădire are 30 de camere, din care 28 sunt închiriate. Două camere sunt folosite de către entitate în scopuri administrative. Stabilirea a ceea ce reprezintă o parte „nesemnificativă” a clădirii este o problemă de raționament profesional. În acest caz, două camere din 30 vor fi privite ca nesemnificative. În consecință, proprietatea va fi contabilizată ca investiție imobiliară.

Exemplul 3. O entitate achiziționează un oficiu administrativ. Prețul de cumpărare este de 2 mln lei, taxele de transfer al proprietății sunt de 10 000 lei, iar onorariul notarului este de 2 000 lei. Clădirea este închiriată în baza unui contract de leasing operațional. Cheltuielile generate de întreținere sunt de 15 000 lei, iar costurile de modernizare a clădirii sunt de 120 000 lei. Activitățile de întreținere și renovare sunt prestate de un terț specializat. Vom contabiliza operațiile ce au avut loc la entitate în felul următor:

1. Constatarea inițială a investiției imobilizate achiziționate de la furnizor la cost de intrare:

Debitul contului 151 „Investiții mobiliare” – 2 012 000 lei (2 000 000 +10 000 +2 000) - la costul de intrare;

Creditul contului 521 „Datorii comerciale curente” – 2 000 000 lei (la costul de achiziție);

Creditul contului 544 „Alte datorii curente” – 12 000 lei (taxele de transfer a proprietății și onorariul notarului).

2. Recunoașterea costului serviciilor de întreținere:

Debitul contului 714 „Alte cheltuieli din activitatea operațională”

Creditul contului 521 „Datorii comerciale curente” – 15 000 lei.

3. Capitalizarea costurilor de modernizare:

Debitul contului 151 „Investiții mobiliare”

Creditul contului 521 „Datorii comerciale curente” – 120 000 lei.

Pentru evaluarea ulterioară a investițiilor imobiliare entitatea poate să aleagă una din cele două metode recomandate de SNC „Investiții imobiliare”: metoda bazată pe valoarea justă sau metoda bazată pe cost. Metoda de evaluare ulterioară este indicată în politicile contabile ale entității și se aplică tuturor investițiile imobiliare.

Conform art. 23-26 din SNC „Investiții imobiliare”, „în cazul aplicării metodei bazate pe valoarea justă entitatea este obligată să evalueze toate investițiile imobiliare la valoarea justă, fără calcularea amortizării și deprecierei acestora. Valoarea justă a investiției imobiliare se va determina în baza valorii de piață la data raportării stabilite pe o piață activă pentru proprietăți imobiliare similare, aflate în aceeași locație și stare, care fac obiectul unor contracte similare de vânzare, leasing sau de altă natură. Valoarea justă a investiției imobiliare poate fi stabilită de către entitate de sine stătător sau de un evaluator independent” [2].

Dacă prețurile curente lipsesc și nu există o piață activă, valoarea justă a investiției imobiliare poate fi stabilită în baza prețurilor curente pe o piață activă pentru alte investiții imobiliare diferite ca natură, stare sau amplasament (sau care fac obiectul unor contracte de leasing sau de altă natură), ajustate astfel încât să reflecte diferențele în cauză sau în baza prețurilor recente ale investițiilor imobiliare similare de pe piețe mai puțin active, cu ajustările respective.

Exemplul 4. În urma cu 3 ani, o entitate a achiziționat un spațiu comercial destinat închirierii, prețul de

cumpărare de 360 000 lei. La sfârșitul primului an, valoarea justă a spațiului comercial este de 400 000 lei, ca urmare a evoluției prețurilor pe piață. Datorită reducerii chiriilor de pe piața imobiliară, la sfârșitul anului al doilea, valoarea justă a spațiului comercial este de 380 000 lei.

La sfârșitul primului an, se înregistrează o diferență favorabilă de 40 000 lei (400 000 lei – 360 000 lei). Acest câștig va fi contabilizat în componența veniturilor din operațiuni cu active imobilizate și recunoscut în Anexa 2 la SNC „Prezentarea situațiilor financiare”, Situația de profit și pierdere, astfel:

Debitul contului 151 „Investiții mobiliare”

Creditul contului 621 „Venituri din operațiuni cu active imobilizate” – 40 000 lei.

La sfârșitul anului al doilea, diferența este de 20 000 lei (400 000 lei – 380 000 lei) și este nefavorabilă. Aceasta pierdere va fi recunoscută în componența cheltuielilor cu active imobilizate și prezentate în situația de profit și pierdere, astfel:

Debitul contului 721 „Cheltuieli cu active imobilizate”

Creditul contului 151 „Investiții mobiliare” – 20 000 lei.

Menționăm că în cazul aplicării metodei bazate pe valoare justă în practică apar mai multe probleme legate de regimul fiscal aplicabil operațiilor de majorare a valorii juste. Codul fiscal nu conține nici o prevedere privind recunoașterea diferențelor de valoare aferente investițiilor imobiliare evaluate la valoarea justă la determinarea venitului impozabil. Este absolut necesară o precizare privind modul de tratare fiscală a diferențelor de valoare (pozitive sau negative) apărute în rezultatul evaluării investițiilor imobiliare la valoarea justă, precum și modul lor de impozitare sau deducere.

În situațiile când valoarea justă nu poate fi determinată în mod credibil, investiția imobiliară poate fi evaluată conform metodei bazată pe cost. La fel, această metodă poate fi aleasă opțional de către entitatea economică pentru evaluarea ulterioară a investițiilor imobiliare.

Metoda bazată pe cost prevede evaluarea investițiilor imobiliare la costul de intrare diminuat cu suma amortizării și deprecierei acumulate. În acest caz, entitatea se va conduce de prevederile SNC „Imobilizări necorporale și corporale” pentru determinarea duratei de utilizare și metodei de amortizare și de prevederile SNC Deprecierea activelor” – pentru contabilizarea pierderilor din deprecieri.

Exemplul 5. O entitate a achiziționat o clădire cu scopul transmiterii ei în leasing operațional, costul de intrare constituie 1 000 000 lei, durata de exploatare utilă 40 ani. Conform politicilor contabile entitatea utilizează pentru evaluare metoda bazată pe cost, amortizarea fiind calculată prin metoda liniară.

Prin urmare, vom determina și contabiliza amortizarea anuală:

Debitul contului 714 „Alte cheltuieli din activitatea operațională”

Creditul contului 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare” – 25 000 lei (1 000 000 lei / 40 ani)

Menționăm că în notele la situațiile financiare entitatea va indica clădirea dată la valoarea ei de piață (justă).

Pe parcursul activității sale, în situațiile când există o modificare a utilizării proprietății, entitatea poate transfera proprietatea din categoria imobilizărilor sau stocurilor în categoria investițiilor imobiliare sau invers.

Tratamentul veniturilor și pierderilor din transfer, care la fel nu este abordat în legislația fiscală, este aplicabil numai entităților care contabilizează investițiile imobiliare la valoarea justă. Când o entitate utilizează modelul bazat pe cost, transferurile nu modifică valoarea contabilă a proprietății imobiliare transferate.

Mai jos sunt prezentate câteva transferuri de proprietate și efectele lor având în vedere modelul bazat pe valoarea justă.

Tabelul 1

Transferurile de proprietate și efectele lor asupra rezultatului financiar

Schimbarea utilizării	Transfer		Venituri / cheltuieli aferente valorii juste
	de la	către	
a) Începerea utilizării de către posesor	Investiții imobiliare	Imobilizări corporale	nu există, proprietatea va fi contabilizată în conformitate cu SNC "Imobilizări necorporale și corporale"
b) Începerea procesului de îmbunătățire în perspectiva vânzării	Investiții imobiliare	Stocuri	nu există, proprietatea va fi contabilizată în conformitate cu SNC "Stocuri"
c) Încheierea utilizării de către posesor	Imobilizări corporale	Investiții imobiliare	Reevaluate conform SNC "Imobilizări necorporale și corporale"
d) Începerea unui leasing operațional cu o altă parte	Stocuri imobiliare		Investiții Sunt recunoscute în Situația de profit și pierdere
e) Definitivarea procesului de construcție sau îmbunătățire	Imobilizări corporale	Investiții imobiliare	Sunt recunoscute în Situația de profit și pierdere

Sursa: adoptat de autor conform IAS 40 "Investiții imobiliare.

O investiție imobiliară va fi derecunoscută (lichidată) din momentul cedării sau atunci când investiția imobiliară este definitiv retrasă din folosință.

Câștigurile și pierderile apărute din derecunoașterea investițiilor imobiliare sunt determinate ca diferența între încasările nete din cedare și valoarea contabilă a activului. Acestea sunt recunoscute în Situațiile financiare.

În cazul existenței operațiilor cu investiții imobilizate entitatea economică este obligată să dezvăluie în anexele la situațiile financiare informația privind: modelul ales pentru evaluare - valoarea justă sau valoarea bazată pe cost; în ce situații sunt clasificate și înregistrate drepturile imobiliare deținute prin contracte de leasing operațional; criteriile pentru delimitarea investiției imobiliare de alte proprietăți utilizate de posesor sau deținute în scopul vânzării pe parcursul desfășurării normale a activității; metodele și ipotezele semnificative aplicate la determinarea valorii juste a investiției imobiliare și o declarație din care să reiasă factorii pe baza cărora s-a determinat valoarea justă; măsura în care valoarea justă a investiției imobiliare se bazează pe evaluarea efectuată de un evaluator independent, cu experiența și calificare profesională.

Atunci când se utilizează modelul bazat pe cost, se vor specifica metoda de amortizare utilizată; durata de viață utilă sau ratele de amortizare folosite.

În concluzie, menționăm că în practica contabilă inevitabil vor apărea dificultăți privind recunoașterea, constatarea și evaluarea investițiilor imobiliare, precum și probleme legate de contabilizarea corectă și impozitarea operațiilor legate de această categorie de imobilizări. Evidența investițiilor imobiliare, fiind o experiență nouă pentru practica contabilă autohtonă necesită o reglementare mai detaliată în legislația contabilă și fiscală.

BIBLIOGRAFIE

1. Planul general de conturi contabile. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 233-237/1534 din 22.10.2013.
2. SNC Investiții imobiliare. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 233-237/1533 din 22.10.2013.
3. IAS 40 Investment Property, http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ias40_en.pdf.

ASPECTS METHODOLOGICAL AND FEATURES OF THE RECOGNITION OF INTANGIBLE ASSETS IN FINANCIAL ACCOUNTING

*BALAN Igor, Ph. D, associate professor,
Free International University of Moldova (ULIM)*

At present, the more attention is paid to the up-graded innovative assets procurement as it related with the enterprise's development of its own innovative potential. In this research innovative assets mean the non-monetary (cash), non-material assets of the enterprise, which can generate higher profit. In the accountingsuch kind of assets are named intangible assets, and take part from the long-term assets. Their importance within the certain industries is evident through the great impact on the innovative potential growth of enterprise. The ability of the every enterprise to mobilize and to use its intangible assets effectively gives it a basis for sustainable development. That's why in this article emphasize is put on the main aspects and particularities of the long term intangible assets accounting, because namely this type of assets represents innovative assets of enterprise (business, economic entity).

Key words: accounting, book value, fair value, innovation assets, intangible assets, term of use, recognition, wear and tear.

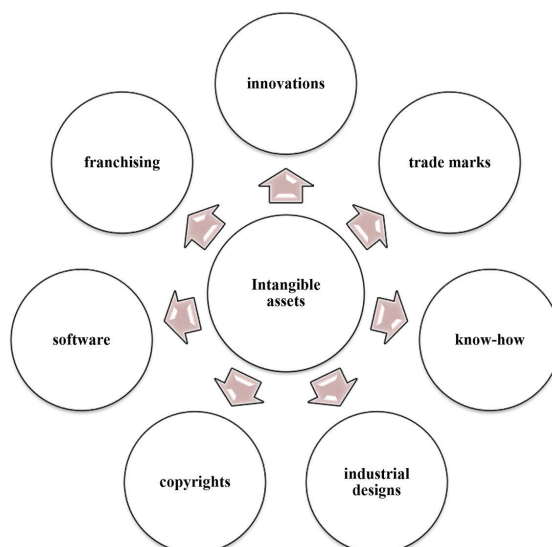
The research methods and materials. The research process, which explains economic phenomena, was based on the usage of various scientific instruments: systematic and dialectical approach, the analysis and synthesis methods, induction and deduction, as well as the basic principles and provisions of international and national accounting standards and other legal and regulatory acts, which regulate the use of intangible assets. The concepts recognized by whole economic society and fundamental works of famous foreign scientists about the development and improvement of intangible assets accounting, as well as the analysis of theoretical and practical approaches in innovative activity of enterprise and its capacity to rise the innovative potential were served as theoretical and methodological framework.

The results and discussion. According to the national accounting standard on «Long-term intangible and tangible assets» [4] and to the publications of some authors [1; 5], intangible assets include accounting components of an enterprise that simultaneously fulfill the following conditions:

- do not have material form;
- are identified documentary by the entity in a separate mode under the provenience and cost criteria from the others accounting elements;
- are controlled by the entity, because are entered in its possession through the financial leasing agreement or through the economic jurisdiction rights;
- are owned by the entity on period that doesn't extend one year (12 months) for the properly usage or for the lease to the third party;
- its properties and features meet the definition of long-term intangible assets;
- there is probability that the entity will receive economic benefit from the asset's usage;
- the initial value of the asset can be measured reliably;
- the presence of assets is confirmed by the documents prepared according to the requirements of the Accounting Act (Articles 13, 19 and 20) [3] and the Tax Code (Article 257). [2].

At the same time, it should be noted, that in comparison with other long-term assets for intangible assets is not installed by legislation cost limit value of an unit, such as for fixed assets. It means that the intangible assets may be of any value regardless of the scope of its use or the importance as innovation capacity.

Intangible assets include a wide spectrum of assets which directly or indirectly affect the innovation potential of the company and are shown in Figure 1.

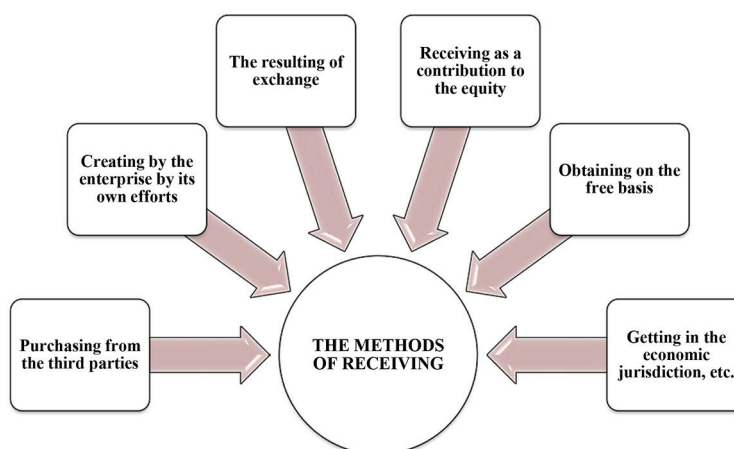
Figure 1. The composition of enterprise's intangible assets

Licenses, industrial models, web-sites, rights of intangible assets' usage as rights that are received from the contribution to equity, rights that are appeared from the protection of documents, other intangible assets also are included in the composition of enterprise's intangible assets.

Innovative (intangible) assets are recognized in the accounting records by the established manner, but must take into account a number of features, namely:

- licenses and other legal documents are recorded at the date of rights' acquisition to use this documentation;
- software and the same assets that are stored on a tangible object are recognized at the date of rights' acquisition to use them;
- the right to use the patent or the industrial design, which were created by enterprise, as well as other forms of title (protection) documents are recognized at the date of issue;
- innovative assets related to other long-term assets, regardless of the preparation time before the beginning to use them, are recognized on the date when other long-term assets related to them are started to exploit.

At the enterprise the initial assessment of each innovative asset is carried at the initial cost, which varies in dependence of the asset acquisition's manner.

Figure 2. The methods of receiving the innovative assets objects

The initial cost in its order is formed from:

- The purchasing price, customs duties and non-refundable taxes and fees;
- Directly attributable costs related to the object delivery to the desired location and to the required state for the intended use.

Directly attributable costs, which related to the object delivery to the desired location and to the required state for the intended use, include: legal and consulting services fees; state fee for the innovative assets registration; the costs of intellectual property assessment; associated costs with the preparation for the intended use of innovative assets, etc.

For example, we assume that under a license agreement, a company «Alpha» LLC (Limited Liability Company) has acquired on 6-year term a right to use a patent worth 60 000 lei. Legal fees amounted – 600 lei, and consulting fees – 1 000 lei. Personnel costs associated with the patent preparation for its intended purpose is equal 1429 lei. Based on the terms of this example, the company should make the following accounting entries:

Reflection of the patent initial cost:

- Debit account «Unfinished intangible assets» - the amount 63 029 lei (60 000 lei + 600 lei + 1000 + 1429 lei);
- Credit account «Current commercial obligations», subaccount «Commercial obligations within the country» – the amount 63,029 lei (60 000 lei + 600 lei + 1000 + 1429 lei).
- The transfer right's reflection to use the patent:
- Debit account «Intangible assets», subaccount «Patents and trade mark» - in the amount of 63 029 lei;
- Credit account «Unfinished intangible assets» – in the amount of 63 029 lei.

One of the characteristics of intangible assets is that the enterprise can create innovative assets by its own efforts. In such cases the initial cost of intangible assets includes all additional costs. For example, will suppose that «Alpha» LLC's personnel created its own web-site that provides different information for Internet (the name of the products, the list of services, contact details, etc.). The cost of developing the web-site had formed from: the cost of consumed materials – 1000 lei; personnel costs – 12 000 lei; depreciation of used computers – 2 500 lei; fee for hosting and registration of domain name – 500 lei. Created web-site meets all requirements which are stipulated by the point 6 of national accounting standard about the «Long-term intangible and tangible assets» [4], including the exclusive rights to use web-site which belong to its creators inside the company, in this case to «Alpha» LLC.

Based on the terms of this example, the company should make the following accounting entries:

1. Reflection of incurred costs for the web-site development:

- Debit account «Unfinished intangible assets» - in the amount of 16 000 lei;
- Credit Account «Materials» – in the amount of 1000 lei;
- Credit Account «Debts on payment for staff» – in the amount of 12 000 lei;
- Credit Account «Amortization of fixed assets» - in the amount of 2 500 lei;
- Credit Account «Current commercial commitments» - in the amount of 500 lei.

2. Reflection of transmission in use web-site at the initial cost:

- Debit account «Intangible assets» - the amount of 16 000 lei;
- Credit Account «Unfinished intangible assets» - the amount of 16 000 lei.

Another feature of the innovative assets that is appeared after its transmission to the exploitation, implicates two types of costs during to its life within the enterprise:

- Costs that do not generate additional economic benefits (for example, maintenance of the protection documents on industrial property, improvement or modernization of intangible assets, the term extension of the protection document, etc.);

Costs that generate additional economic benefits.

Subsequent costs that do not generate additional economic benefits are recognized as an expense (current or as expenses of future periods (deferred)), and those costs that generate additional economic benefits are capitalized.

For example, will suppose that «Alpha» LLC after 3 years of usage of computer program to conduct

automated accounting has done significant changes in connection with the transition to new national accounting standard, to the common chart of accounts and to other accounting regulations. The book value of a computer program before the changes took place was 3 000 lei, the cost of improvements – 15 000 lei. After the improvement the program's usage term was extended and equals now 6 years. Thus, the book value of the program has increased to 18 000 lei (3 000 lei + 15 000 lei), and the annual depreciation after the capitalization of the deferred costs will be 3 000 lei (18 000 lei ÷ 6 years). Based on the terms of this example, the company should make the following accounting entries:

1. Reflection of the incurred costs in the improvement of accounting program:

- Debit account «Intangible assets» – in the amount of 15 000 lei;
- Credit Account «Current commercial commitments» – in the amount of 15 000 lei.

2. Reflection on administrative costs the accrued annual amortization of computer software for accounting:

- Debit account «Administrative costs» subaccount «Amortization, maintenance and repair of long-lived assets for administrative purposes» - in the amount of 3 000 lei;
- Credit Account «Amortization of intangible assets» subaccount «Amortization of Software» – in the amount of 3 000 lei.

The term of usage of intangible asset is established on the basis of: the expected utilization of, the possible obsolescence (discrepancy of such long-lived assets to new requirements), the dependence on the period of use on the base of obtained legal rights (in the case of intangible assets, the period of exploitation is mentioned in the license agreement), the term of protection documentation (patent, copyright, etc.).

It should be noted, that the useful life of the protection document may coincide with the period of its legal protection. However, if as a result of an intangible asset's usage (for example, a patent for invention), the enterprise expects to receive economic benefits after a short period (3 years), in comparison with period established by law (5 years), it means that the period of the asset's usage corresponds to the period of the expected economic benefits (3 years).

In some cases, an enterprise may resume contractual right to use (for example, a patent for invention), then the term of usage of this amortizable intangible asset is determined as the period specified after the resumption. At the same time, if the economic entity as a result of the relevant factors analysis can not establish estimated period of time during which the asset will generate economic benefits, then such assets are considered to be non-depreciable and not amortized, and become the subject for testing on depreciation in accordance with the national accounting standard «Assets depreciation».

In conclusion, we note that, according to the requirements of the national accounting standard «Long-term intangible and tangible assets» [4], the recognition of the long-term assets (including intangible) stops at its withdrawal.

In the current accounting the economic entity reflects the withdrawal of an intangible asset with the following accounting entries:

1. Reflection of debiting the amount of accumulated amortization:

- Debit account «Amortization of intangible assets»;
- Credit Account «Intangible Assets».

2. Reflection of write-off of unamortized costs in liquidation or withdrawal of assets before the expiration of their usage:

- Debit account «Associated costs with long-term assets» subaccount «Book value and expenses from withdrawn intangible assets»;
- Credit Account «Intangible Assets».

For the growth of innovative capacity and for the development of innovative activity of enterprises in recent years the more attention is paid to special role of innovative assets. These assets do not have a material form, are identified, controlled by, and belong to the enterprise for a period exceeding one year; they generate future economic benefits, and their initial cost can be measured reliably. There are some innovative features in the process of recognition and measurement of such assets: enterprise can create innovative assets with its own efforts; after the transfer of the objects in the usage, the economic entity may incur subsequent costs that can

generate or can not generate additional economic benefits, etc. The term of usage of innovative assets implies to count the possible obsolescence, or the period of usage on the legal rights, or the term of the protection document, etc.

BIBLIOGRAPHY

1. Bucur, V.; Țugulschi, Iu. Recunoașterea, transmiterea sau cesiunea ulterioară a elementelor de know-how create de către entitate. În: Contabilitate și audit. 2011, nr. 3, p. 15-18.
2. Codul fiscal al Republicii Moldova nr. 1163-XIII din 24.04.1997. <http://www.fisc.md/CodulfiscalalRM.aspx>.
3. Legea contabilității nr. 113 din 27 aprilie 2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 320-321, art.871.
4. Standardele naționale de contabilitate. <http://www.minfin.md/actnorm/contabil/lawcontabil>.
5. Букур, В. Учетнематериальныхактивов. Кишинэу: Картиер, 2002.

UNELE PROBLEME AFERENTE CONTABILITĂȚII COSTURILOR MATERIALE ÎN PROCESAREA LAPTELUI PRIN PRISMA NOILOR STANDARDE DE CONTABILITATE

COJOCARI Corneliu, drd., ASEM

The article approaches some problems refer to material costs in milk processing. The article analyzes alternatively a theoretical problem refer to classification of material costs and a practical problem refer to attributable material costs. The article concludes that new accounting standards solves important theoretical problems in classification of material costs.

Key-words: material costs, milk processing, classification of costs, attributable costs.

Perfecționarea sistemului contabil de gestiune la fabricile de procesare a laptelui (FPL) necesită studierea temeinică a problemelor existente în contabilitatea managerială a entităților. Un prim pas legat de investigarea problemelor este analiza costurilor la FPL. Evidențierea și soluționarea unor probleme legate de costurile materiale în procesarea laptelui constituie scopul cercetării în cauză.

Analiza domeniului problemei cercetate. Costurilor materiale în procesarea laptelui sunt puțin studiate pe plan național deși ramura de procesare a laptelui este bine dezvoltată. Repere pentru studiul grupei date de costuri sunt:

- indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor (indicații metodice) [3];
- standardul național „Stocuri” [2];
- literatura din domeniul industrializării laptelui, tehnologia procesării laptelui-lucrări și cercetări a savanților autohtoni și din străinătate.

În același registru, este de menționat că nu există indicații metodice specifice pe plan național care ar aborda direct componența, clasificarea costurilor în procesarea laptelui, ceea ce este un neajuns pentru practica contabilă a ramurii.

În urma cercetărilor efectuate, privind costurile materiale aferente procesării laptelui, au fost identificate 2 situații care necesită clarificare:

1. stabilirea dacă noile standarde de contabilitate au rezolvat pe deplin unele neconcordanțe de ordin teoretic privind costurile materiale;
2. evidențierea modalităților de alocare a costurilor materiale repartizabile (în baza unui exemplu practic).

Pentru a da răspuns la faptul cum au influențat noile standarde chiar și asupra definirii și clasificării costurilor materiale trebuie să privim retrospectiv la standardul național de contabilitate 3 „Componența consumurilor și cheltuielilor întreprinderii” (SNC 3) (abrogat din 1 ianuarie 2015) [6]. Potrivit acestui standard consumurile (costurile) de materiale incluse în costul produselor finite la întreprinderile de producție sunt consumurile directe de materiale. Este cunoscut că, atribuirea directă a materialelor în cost depinde de particularitățile ramurii și are loc doar în cazul când materialele consumate pot fi identificate, în mod direct, în costul produsului finit. La FPL, laptele este folosit la fabricarea mai multor tipuri de produse. Ar părea că dat fiind faptul că laptele nu poate fi inclus în mod direct în costul produselor finite, materia primă laptele ar fi trebuit să fie considerat un cost indirect. Însă nici atribuirea lui la costuri indirecte nu este corectă deoarece intră substanțial în componența produselor finite. Această neconcordanță de ordin teoretic a fost substanțial rezolvată de indicațiile metodice noi. Potrivit indicațiilor metodice, costurile materiale reprezintă valoarea contabilă a stocurilor sau altor resurse materiale utilizate nemijlocit la fabricația produselor. În funcție de modul de includere în costul produselor fabricate, costurile materiale se divizează în:

- costuri materiale directe – sânt legate de fabricația unui tip de produs și pot fi identificate ușor și exact pe obiecte de evidentă a costurilor și de calculație nemijlocit prin observare și măsurare;
- costuri materiale repartizabile – sânt legate de fabricația produselor cuplate și pot fi atribuite obiectelor de calculație prin repartizare.

Noile standarde aduc un element nou – costurile materiale repartizabile, care rezolvă aproape în totalitate neconcordanța expusă mai sus. Adică, laptele - materia primă de bază, regăsită în mod substanțial în produsele finite constituie un element de cost material repartizabil inerent particularităților tehnologice de producere a laptelui, se atribuie la costurile materiale însă nu în mod direct dar prin repartizare, ceea ce este corect.

Totuși, în opinia noastră, rămâne un neajuns specific atât indicațiilor metodice noi, cât și SNC 3, faptul că criteriul de bază pentru clasificarea costurilor este în funcție de modul de includere. În opinia noastră, la clasificarea costurilor trebuie să se ia în calcul criteriul – în funcție de procesul tehnologic, adică clasificarea costurilor în:

- costuri de bază – costuri specifice tehnologiei producției, inclusiv procesarea laptelui;
- costuri de regie – costuri care nu depind de procesul tehnologic, au rolul de a crea condiții normale;
- pentru organizarea și gestiunea producției.

Această clasificare corespunde Standardului Internațional de Contabilitate 2 [5, p.185], unde costurile de conversie a stocurilor includ costurile cu manopera directă, precum și alocarea sistematică a regiei de producție fixă și variabilă, generată de transformarea materialelor în produse finite.

Cea de-a doua problemă, se referă la modul de repartizare a costurilor materiale repartizabile în procesarea laptelui. Astfel, la entitățile de procesare a laptelui materia primă de bază o constituie:

- laptele integral furnizat de gospodăriile colective, de fermieri și țărănești;
- „laptele degresat și smântâna dulce obținute din laptele integral în condițiile lăptăriilor de fermă, din punctele de colectare și smântânire a laptelui sau direct în întreprinderile de industrializare a laptelui” [3, p.75];
- laptele praf integral sau degresat.

De menționat că după prelucrarea complexă a laptelui se obțin concomitent mai multe tipuri de produse (lapte, smântână din lapte integral, chefir de 1%, 2,5%, 3,2% grăsime etc.). Prin urmare laptele va fi componentă a costurilor materiale directe repartizabile și se va atribui la produsele lactate fabricate proporțional normelor de consum a laptelui, volumului produselor fabricate (în expresie cantitativă sau convențional-cantitativă) sau altei baze stabilite în politicile contabile ale FPL.

Obiectul cercetării noastre a fost „Fabrica de Unt din Florești” S.A. care a furnizat anumite date contabile. La fabrica dată se produc un nomenclator de 52 de produse. Atribuirea laptelui la produsele lactate fabricate are loc potrivit normelor de consum pe tip de produs, moment stabilit de politica de contabilitate și rețetele de producere. În cele ce urmează ne-am propus să analizăm pe baza unui exemplu concret cum are loc repartizarea laptelui pe tipuri de produse (exemplul 1). De menționat ne-am referit doar la o componentă de cost material repartizabil, pentru a nu complica calculele.

Exemplul 1 Admitem că SA „Fabrica de Unt din Florești” a produs în luna aprilie 2014 un total 252000 kg de chefir, nemijlocit: 103649 kg chefir de 2,5% grăsime; 96882 kg chefir de 1,0% grăsime și 51469 kg chefir

de 3,2% grăsime, în diferite tipuri de ambalaje. În acest scop s-au consumat 165529,48 kg de lapte de 3,5% grăsime cu un cost unitar de 4 lei kg. Rețeta de producție stipulează următoarele norme de consum lapte de 3,5% grăsime pentru producere:

- pentru chefir 2,5% - 741,4 kg la 1000 kg de produs finit;
- pentru chefir 1,0% - 308 kg la 1000 kg de produs finit;
- pentru chefir 3,2% - 932,9 kg la 1000 kg de produs finit.

De notat faptul că diferențele dintre 1000kg de produs finit și normele indicate îl formează laptele degresat (fiind parte componentă a rețetei), care în mod analog se supune repartizării, după modalitatea expusă în continuare (tabelul 1). De asemenea, specific întreprinderii analizate este deschiderea unui sub-cont de 5 cifre pentru evidența procesării laptelui 81111 „Procesarea laptelui”, moment specificat de politicile de contabilitate.

La finele perioadei de gestiune, în registrul de evidență la contul 811 „Activități de bază” s-au reflectat următoarele înregistrări contabile:

- Debit 811 „Activități de bază”, sub-contul 81111 „Procesarea laptelui” la suma de 662117,9431 lei;
- Credit 211 „Materii prime și materiale de bază”, sub-contul 2111 „Lapte” la valoarea laptelui repartizat pentru chefir de 2,5 % de 328898,175 lei;
- Credit 211 „Materii prime și materiale de bază”, sub-contul 2111 „Lapte” la valoarea laptelui repartizat pentru chefir de 1,0 % de 127713,728 lei;
- Credit 211 „Materii prime și materiale de bază”, sub-contul 2111 „Lapte” la valoarea laptelui repartizat pentru chefir de 3,2 % de 205506,04 lei.

Tabelul 1

Repartizarea costurilor materiale pe tipuri de produse proporțional consumului normativ al materialelor (lapte de consum de 3,5% grăsime)

Tipuri de produse	Unitatea de măsură	Volum efectiv de producție, Kg	Norma de consum lapte de 3,5 % la 1000 kg, kg	Consum normativ de lapte, kg	Coefficient de repartizare	Consum efectiv de lapte, kg	Costuri materiale repartizabile, lei
1	2	3	4	5	$6 = \frac{\sum 7}{\sum 5}$	7	$8 = 7 \times 4$
Chefir 2,5	kg	103649	741,4	76845,368	1,07	82224,5438	328898,175
Chefir 1,0	kg	96882	308	29839,656	1,07	31928,4319	127713,7277
Chefir 3,2	kg	51469	932,9	48015,43	1,07	51376,5101	205506,0404
Total	-	-	-	154700,45	1,07	165529,486	662117,9431

Sursa: Elaborat de autor potrivit notelor contabile de repartizare de la SA „Fabrica de Unt din Florești”.

1. Noile standarde de contabilitate aduc un element nou în clasificarea costurilor materiale – costurile materiale repartizabile. Această actualizare rezolvă problema teoretică privind repartizarea materialelor de bază în producția finită și atribuirea acestora la costurile materiale.

2. În opinia noastră, rămâne un neajuns specific indicațiilor metodice noi, faptul că criteriul de bază pentru clasificarea costurilor rămâne după modulul de includere.

3. Propunem în acest sens ca clasificarea costurilor se realizeze conform criteriului-în funcție de procesul tehnologic. Aceasta ne va alinia la practica internațională pe segmentul respectiv de evidență contabilă.

BIBLIOGRAFIE

1. Planul general de conturi contabile. Ministerul Finanțelor, Ordin nr. 119 din 06.08.2013 privind aprobarea Planului general de conturi contabile. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 233-237/1534, din 22.10.2013.

2. Standardul național de contabilitate „Stocuri”. Ministerul Finanțelor, Ordin nr. 118 din 06.08.2013

privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 177-181/1224, din 16.08.2013.

3. Indicațiile metodice privind contabilitatea costurilor de producție și calculația costului produselor și serviciilor. Ministerul Finanțelor, Ordin nr. 118 din 06.08.2013 privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 177-181/1224, din 16.08.2013.

4. Guzun, V.; Mustață, Gr.; Rubțov, S.; Banu, C.; Vizireanu, C. Industrializarea laptelui. Manual pentru instituțiile de învățământ superior. Chișinău: Editura „Tehnica-Info”, 2001- 488 p.

5. Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) incluzând Standardele Internaționale de Contabilitate (IAS)/Consiliul pentru Standarde Internaționale de Contabilitate. București: CECCAR, 2011, vol. A. 1994 p.

6. Standardul național de 3 „Componenta consumurilor și cheltuielilor întreprinderii”. aprobat prin ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 174 din 25.12.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 1997, nr. 88-91 din 30.12 (abrogat din 1 ianuarie 2015).

ABORDĂRI PRIVIND ACTIVELE FINANCIARE CONFORM NOILOR STANDARDE DE CONTABILITATE

*FOCȘA Marcela, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova*

The financial instruments represents a contract that gives rise to a financial asset of one entity and a financial liability or equity instrument of another entity. Financial asset is any asset that is cash, an equity instrument of another entity, a contractual right, a contract that will or may be settled in the entity's own equity instruments. Costs of issuing or reacquiring equity instruments are accounted for as a deduction from equity, net of any related income tax benefit.

Financial instruments are initially recognised when an entity becomes a party to the contractual provisions of the instrument, and are classified into various categories depending upon the type of instrument, which then determines the subsequent measurement of the instrument.

The financial assets can be classified in one of the following categories: financial assets at fair value through profit or loss, available for sale financial assets, loans and receivables, held to maturity investments. Those categories are used to determine how a particular financial asset is recognized and measured in the financial statements.

Keywords: Financial assets, dividends, financial instruments, investments, costs of issuing, financial guarantees, profit or loss

Un activ financiar este orice activ care reprezintă: depozite, un instrument de capitaluri proprii al unei alte entități sau un drept contractual. În noile Standarde de contabilitate ce au intrat în vigoare obligatoriu din 01 ianuarie 2015, activele financiare se regăsesc în Standardul Național de Contabilitate „Creanțe și investiții financiare”. Acest standard a fost elaborat în baza Directivelor UE, Cadrului general conceptual pentru raportarea financiară, IAS 19 „Beneficiile angajaților”, IAS 32 „Instrumente financiare: prezentare”, IFRS 7 „Instrumente financiare: informații de furnizat”, IFRS 9 „Instrumente financiare”.

Conform prevederilor standardului sus menționat, investițiile financiare reprezintă active sub formă de valori mobiliare, cote de participație în capitalul social al altor entități și alte investiții deținute de entitate în scopul exercitării controlului, obținerii veniturilor sau altor beneficii economice.

Trebuie de menționat că în categoria activelor financiare nu se include imobilizările corporale și necorporale, stocurile, activele în leasing, deoarece acestea nu conferă dreptul contractual de a obține un alt activ financiar, deși pot determina apariția unui flux de trezorerie, mai precis a încasării de disponibilități.

Conform IAS 39 “Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare” activul financiar este generat de un contract al instrumentelor financiare pentru o întreprindere.

Activele financiare constituie active necorporale și includ:

- drepturile inerente deținerii unei întreprinderi sau proprietăți, respectiv de a folosi, de a ocupa, de a vinde, de a închiria sau de a administra;
  - drepturile inerente din cadrul unui contract ce garantează o opțiune de a cumpara, sau unei închirieri cu opțiune de cumpărare;
  - drepturile inerente deținerii unui pachet de acțiuni sau obligațiuni care în orice moment poate fi vândut.
- Cu alte cuvinte, activele financiare cuprind titlurile de participare; alte titluri imobilizate și creanțe imobilizate.

Activele financiare de natura titlurilor de participare și a altor titluri imobilizate se înregistrează la momentul dobândirii acestora, conform legislației în vigoare, iar împrumuturile acordate pe termen lung se înregistrează în momentul constatării dreptului de creanță respectivă.

Investițiile financiare se recunosc ca active în baza contabilității de angajamente în cazul în care există o certitudine întemeiată că în urma deținerii investițiilor entitatea va obține beneficii economice viitoare și valoarea investițiilor financiare poate fi evaluată în mod credibil.

Evaluarea activelor financiare se face la costul de achiziție sau valoarea determinată prin contractul de dobândire a acestora. Evaluarea activelor financiare este necesară din mai multe considerente. În primul rând, un activ financiar poate fi inclus între activele unui investitor. Ca urmare, pentru a stabili valoarea totală a activelor deținute de investitor, trebuie determinată valoarea activelor financiare ale acestuia. Dacă investitorul dorește să își vândă participația sa, precum și în cazul moștenirii acesteia, este nevoie de a fi determinată valoarea ei pentru stabilirea impozitului aferent sau pentru luarea unei hotărâri judecătorești. La fel este necesar a se evalua valoarea activului financiar în cazul în care acesta este trecut drept aport la capitalul entității.

Activele financiare se evaluează inițial la costul de intrare, componența căruia diferă în funcție de tipul și modalitatea de intrare a investițiilor.

În dependență de gradul de afiliere al părților, activele financiare pot fi aferente părților afiliate și neafiliate. În funcție de termenele de achitare și deținere, acestea se divizează în curente și pe termen lung. Se consideră curente dacă termenul de deținere probabilă nu depășește 12 luni de la data raportării, iar la depășirea termenului respectiv, se consideră drept active financiare pe termen lung.

Conform IAS 32 „Instrumente financiare: prezentare”, activele financiare se regăsesc atât în cadrul celor imobilizate, cât și între activele circulante (investiții financiare pe termen scurt și disponibilități).

Conform IAS 39 „Instrumente financiare”, activele financiare se pot clasifica în funcție de scopul deținerii în imobilizări financiare și active curente, cu baze de evaluare ulterioară diferite.

După evaluarea la valoarea justă cu pierderi/câștiguri recunoscute în contul de profit și pierdere, activele financiare sunt:

- active financiare deținute pentru tranzacționare, care sunt achiziționate sau produse cu scopul de a genera profit (sunt folosite mai des de către instituțiile financiare);
- instrumente evaluate la valoarea justă de la început.

Activele financiare desemnate conform opțiunii valorii juste sunt acelea care elimină sau reduc o nepotrivire contabilă legată de evaluare și sunt administrate sau performanța lor este evaluată la valoarea justă conform unei politici de management al riscurilor.

Activele financiare păstrate până la scadență sunt acele active financiare cu plăți fixate sau determinabile și cu scadență fixă (acțiuni preferențiale, obligațiuni, titluri de stat), pe care întreprinderea are intenția expresă și capacitatea de a le păstra până la scadență.

O întreprindere nu are intenția declarată de a păstra o investiție până la scadență dacă intenționează să păstreze investiția o perioadă nedeterminată, sau nu a fixat o scadență și este gata să vândă investiția ca răspuns la schimbarea ratei dobânzii, la gradul de risc sau din nevoia de lichiditate.

Împrumuturile și creanțele sunt activele financiare create ca urmare a furnizării directe de bani, mărfuri, servicii unui debitor, altele decât cele care sunt inițiate cu scopul de a fi vândute imediat sau în scurt timp.

Instrumentele financiare disponibile pentru vânzare sunt activele financiare care nu s-au încadrat în primele trei categorii. Activele financiare care nu sunt considerate inițial deținute pentru tranzacționare și care ulterior sunt vândute sunt considerate disponibile pentru vânzare, pentru că încadrarea lor se realizează pe baza

obiectivelor urmărite de entitate la achiziția lor și nu pe decizia ulterioară de a le vinde.

Se pot transfera activele financiare încadrate inițial ca disponibile pentru vânzare, la active deținute pentru tranzacționare, doar dacă sunt incluse ulterior într-un portofoliu ce are ca scop obținerea de profit pe termen scurt. Activele financiare încadrate inițial ca și păstrate pînă la scadență pot fi transferate în categoria active disponibile pentru vânzare, atunci cînd are loc o schimbare a intenției sau capacității întreprinderii de a le păstra pînă la scadență sau cînd există dovezi că s-a obținut profit pe termen scurt.

În Standardul Național de Contabilitate „Creanțe și investiții financiare” investițiile financiare se clasifică în valori mobiliare (titluri financiare care certifică dreptul patrimonial al deținătorului sau dreptul împrumutătorului – posesor de document față de emitentul acestora), cote de participație (drepturi sub formă de părți sociale sau alte participații deținute de entitate în capitalul social al altor entități) și alte investiții financiare.

Valorile mobiliare includ:

- acțiunile;
- obligațiunile;
- titluri de creanțe sub formă de bonuri de trezorerie, și certificate bancare.

Alte investiții financiare includ împrumuturile acordate (mijloace acordate de entitate în numerar sau în natură altor persoane juridice sau fizice în baza contractelor de împrumut), depozitele bancare și altele.

Împrumuturile acordate se contabilizează ca majorare a investițiilor financiare și diminuare a numerarului sau altor active, iar rambursarea împrumuturilor acordate anterior se contabilizează ca majorare a numerarului, altor active circulante și diminuare a investițiilor financiare.

Dividendele și dobînzile calculate pentru investițiile financiare se recunosc ca venituri, iar costurile aferente deservirii investițiilor financiare se contabilizează ca majorare a cheltuielilor curente și diminuare a numerarului, creanțelor și majorare a datoriilor curente.

În costul de intrare al valorilor mobiliare se include prețul de procurare și costurile aferente procurării (comisioanele și onorariile achitate consultantilor, brokerilor și dealerilor, taxele prevăzute de legislația în vigoare, alte costuri tranzacționale) și se contabilizează ca majorare a investițiilor financiare și diminuare a numerarului, creanțelor curente, capitalului ne-vărsat sau neînregistrat și/sau majorare a datoriilor, veniturilor curente.

În ceea ce privește valorile mobiliare sub formă de obligațiuni, costul de intrare al acestora se ajustează în cazul în care costul de intrare nu coincide cu valoarea nominală a acestora. Aici diferența dintre costul de intrare și valoarea nominală a obligațiunilor se amortizează prin metoda liniară pe măsura calculării dobînzii sau în alt mod stabilit în politicile contabile și se contabilizează ca majorare concomitentă a investițiilor financiare și veniturilor curente în cazul în care valorile mobiliare au fost procurate la un preț mai mic decît valoarea nominală și ca majorare a cheltuielilor curente și diminuare a investițiilor financiare, în cazul în care valorile mobiliare au fost procurate la un preț mai mare decît valoarea nominală.

La fiecare dată de raportare entitatea determină dacă există sau nu temei pentru deprecierea valorilor mobiliare, cu excepția celor evaluate la valoarea justă.

Deprecierea se face în cazul în care se întîlnesc dificultăți financiare semnificative a emitentului valorilor mobiliare, dispare piața financiară pentru valorile mobiliare, nu se respectă de către emitent clauzele contractuale privind plata dividendelor și dobînzilor.

În urma cazurilor menționate mai sus valorile mobiliare se evaluează la valoarea justă minus costurile probabile de vânzare. Dacă valoarea contabilă a valorilor mobiliare depășește valoarea justă minus costurile probabile de vânzare entitatea recunoaște pierderea din depreciere, care se contabilizează ca majorare a cheltuielilor curente și micșorare a investițiilor financiare.

Dacă situațiile ce au dus la depreciere dispar sau își pierd din importanță, atunci pierderile contabilizate anterior trebuie reluate și se contabilizează ca majorare concomitentă a investițiilor financiare și veniturilor curente.

Investițiile financiare sunt reflectate în contabilitate cu ajutorul următoarelor conturi de activ:

- Investiții financiare pe termen lung: 141 „Investiții financiare pe termen lung în părți neafiliate”, „Investiții financiare pe termen lung în părți afiliate”;

– Investiții financiare curente: 251 „Investiții financiare curente în părți neafiliate”, 252 „Investiții financiare curente în părți afiliate”.

Odată cu tranziția la noile standarde de contabilitate și la noul plan de conturi contabile este necesar a se face transpunere a soldurilor conturilor contabile aplicate până la momentul trecerii la conturile noi.

În afară de transpunerea soldurilor conturilor, în momentul tranziției la noile standarde, entitatea trebuie să deconteze:

– diferențele de reevaluare a investițiilor financiare pe termen lung (reducerea și ecartul de evaluare) – la profitul nerepartizat (pierderea neacoperită) al anilor precedenți;

– majorarea/diminuarea valorii investițiilor pe termen lung – la investițiile financiare pe termen lung;

– diminuarea valorii investițiilor curente – la investițiile financiare curente.

Pentru respectarea punctelor expuse, în contabilitatea instituțiilor s-au efectuat următoarele operațiuni:

– Transpunerea soldurilor investițiilor financiare pe termen lung în părți neafiliate:

Debitul contului 141 „Investiții financiare pe termen lung în părți neafiliate”;

Creditul contului 131 „Investiții pe termen lung în părți nelegate”.

– Transpunerea soldurilor investițiilor financiare pe termen lung în părți afiliate:

Debitul contului 142 „Investiții financiare pe termen lung în părți afiliate”;

Creditul contului 132 „Investiții pe termen lung în părți legate”.

– Decontarea soldurilor majorării valorii investițiilor pe termen lung:

Debitul contului 141 „Investiții financiare pe termen lung în părți neafiliate”;

Debitul contului 142 „Investiții financiare pe termen lung în părți afiliate”;

Creditul contului 133 „Modificarea valorii investițiilor pe termen lung”.

– Decontarea soldurilor diminuării valorii investițiilor pe termen lung:

Debitul contului 133 „Modificarea valorii investițiilor pe termen lung”;

Creditul contului 141 „Investiții financiare pe termen lung în părți neafiliate”;

Creditul contului 142 „Investiții financiare pe termen lung în părți afiliate”.

– Transpunerea soldurilor investițiilor financiare curente în părți neafiliate:

Debitul contului 251 „Investiții financiare curente în părți neafiliate”;

Creditul contului 231 „Investiții pe termen scurt în părți nelegate”.

– Transpunerea soldurilor investițiilor financiare curente în părți afiliate:

Debitul contului 252 „Investiții financiare curente în părți afiliate”;

Creditul contului 232 „Investiții pe termen scurt în părți legate”.

– Transpunerea soldurilor aferente ajustării investițiilor financiare curente:

Debitul contului 233 „Diminuarea valorii investițiilor pe termen scurt”;

Creditul contului 251 „Investiții financiare curente în părți neafiliate”;

Creditul contului 252 „Investiții financiare curente în părți afiliate”.

Ca și celelalte active ale entității, ieșirea valorilor mobiliare are loc în urma vânzării, stingerii, transmiterii cu titlu gratuit sau alte circumstanțe și se decontează la valoarea contabilă care se determină pe fiecare titlu aparte sau pe grupe de valori mobiliare cu același emitent. Valorile mobiliare care au același emitent și care au fost înregistrate în contabilitate la date și costuri de intrare diferite, la ieșire se evaluează în conformitate cu politicile contabile, după metoda costului mediu ponderat sau metoda FIFO (primul intrat – primul ieșit).

Valoarea contabilă a valorilor mobiliare ieșite se contabilizează ca majorare a cheltuielilor curente și diminuare a investițiilor financiare, iar veniturile din ieșirea valorilor mobiliare se contabilizează ca majorare concomitentă a numerarului, creanțelor și veniturilor curente.

La ieșirea valorilor mobiliare pot apărea costurile aferente ieșirii acestora. Ele urmează a fi contabilizate ca majorare a cheltuielilor curente și diminuare a numerarului, creanțelor curente sau majorare a datoriilor curente.

Mărimea cotelor de participație se negociază între asociați și se reflectă în actele de constituire ale entității în care investitorul deține astfel de cote. Cotele de participație se prezintă în situațiile financiare la costul de intrare. Împrumuturile acordate în natură se consideră investiții financiare dacă la expirarea termenului acestora sunt respectate cerințele legislației în vigoare (de exemplu, în cazul în care nu se restituie activele prevăzute în contract sau valoarea activelor care urmează a fi restituite se recuperează în numerar).

Deoarece depozitele bancare reprezintă depuneri de numerar în instituțiile financiare în scopul obținerii venitului sub formă de dobânzi, deschiderea depozitelor bancare se contabilizează ca majorare a investițiilor financiare și diminuare a numerarului. Închiderea depozitelor bancare se contabilizează ca majorare a numerarului și diminuare a investițiilor financiare.

Dat fiind faptul că situațiile financiare au drept scop prezentarea informațiilor utile în luarea deciziilor economice pentru o gamă largă de utilizatori, acestea neapărat trebuie să includă date despre investițiile financiare.

Aici se vor reflecta următoarele informații: valoarea contabilă a fiecărei grupe de investiții la începutul și sfârșitul perioadei de gestiune; diferența dintre costul de intrare și valoarea nominală a obligațiunilor decontată la cheltuieli sau venituri curente; diferența dintre costul de intrare (valoarea contabilă) și valoarea justă a valorilor mobiliare cotate pe piața financiară, decontată la cheltuieli sau venituri curente; mărimea veniturilor din investiții sub formă de dobânzi, dividende etc.; cota curentă a investițiilor financiare pe termen lung; valoarea investițiilor financiare reclasificate din investițiile financiare curente în investițiile financiare pe termen lung.

BIBLIOGRAFIE

1. IAS 19 „Beneficiile angajaților”.
2. IAS 32 „Instrumente financiare: prezentare”.
3. IAS 39 „Instrumente financiare: recunoaștere și evaluare”.
4. IFRS 7 „Instrumente financiare: informații de furnizat”.
5. IFRS 9 „Instrumente financiare”.
6. SNC „Creanțe și investiții financiare”.
7. SNC 25 „Contabilitatea investițiilor”.

CONTABILITATEA IMPOZITULUI PE PROFIT ÎN VIZIUNEA SNC „CHELTUIELI”

***GUȚAN Viorica**, lect. superior, UCCM*

The implementation of new accounting regulations requires finding methods for counting the income tax in accordance with the national accounting standards and general ledger accounts.

According to § 34-36 of National Accounting Standards «Expenses», the business entities may use two methods for accounting the corporate income tax: the current or deferred method. In our opinion, when choosing the method of accounting for income tax we must apply several accounting principles such as «materiality» and “consistency”.

Cuvinte-cheie: contabilitate, impozit pe profit, metoda impozitului curent, metoda impozitului amânat.

Reglementările contabile naționale prevăd impozitul pe venit. În opinia noastră, acest termen poate fi utilizat doar de entitățile cu statut de persoană juridică, care aplică regimul fiscal al agenților economici ai sectorului micului business (capitolul 71 din Codul fiscal) la care obiectul impunerii este venitul din activitatea operațională. Însă, entitățile Republicii Moldova, inclusiv ai cooperăției de consum, care au statut de persoană juridică, au devenit contribuabili ai TVA în rezultatul depășirii limitei de livrări de mărfuri, servicii, stabilită prin art. 112 (1) din Codul fiscal [1] calculează și achită impozitul pe profit. Aceste entități impozitează nu venitul global brut, ci doar rezultatul activității (profitul/pierderea) entității. Din aceste considerente, este mai rezonabil de a utiliza termenul „impozit pe profit”. Iar conturile contabile, în viziunea noastră trebuie să fie redenumite din „impozit pe venit” cu termenul „impozit pe venit/profit”.

Din 1 ianuarie 1998 și până la 31 decembrie 2014 modul de contabilizare a impozitului pe profit a

fost reglementat de SNC 12 „Contabilitatea impozitului pe venit”. În conformitate cu prevederile Ordinului Ministerului Finanțelor nr.166 din 28.11.2013, entitățile Republicii Moldova, cu excepția entităților de interes public și subiecților ce aplică Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS), care n-au aplicat cu titlu de recomandare din 1 ianuarie 2014 noile reglementări contabile, sunt obligate cu titlu obligatoriu din 1 ianuarie 2015 să aplice Standardele Naționale de Contabilitate (SNC) noi [5] și Planul general de conturi nou [2]. Ordinea de implementare a sistemului nou de contabilitate sunt stabilite de Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate [3].

Implementarea noilor reglementări ale contabilității condiționează necesitatea identificării:

- metodelor de contabilizare a impozitului pe profit în corespundere cu SNC noi;
- conturilor evidenței sintetice destinate contabilizării impozitului pe profit.

În conformitate cu reglementările § 34-36 din SNC „Cheltuieli” [5] pentru contabilizarea impozitului pe profit entitățile economice pot aplica metoda impozitului pe profit curent sau amânat.

Regulile de contabilizare a impozitului pe profit prin metoda impozitului pe profit curent sunt fixate în SNC „Cheltuieli”, iar regulile de contabilizare a impozitului pe profit prin metoda impozitului amânat sunt reglementate de IAS 12 „Impozitul pe profit” [4].

În fața fiecărei entități din Republica Moldova apare problema selectării și includerii în politicile contabile a uneia din metodele de contabilizare a impozitului pe profit. Să examinăm esența și modul de aplicare a fiecărei metode în parte.

Metoda impozitului pe profit curent presupune, că impozitul pe profit calculat spre plată într-o perioadă de gestiune se determină din profitul impozabil în Declarația privind impozitul pe profit și este egal cu cheltuielile cu privire la impozitul pe profit curent. Cheltuielile privind impozitul pe profit curent se determină prin aplicarea la suma profitului impozabil a cotei impozitului stabilită în Codul fiscal pentru perioada fiscală respectivă. Profitul impozabil se determină în conformitate cu regulile stabilite de legislația fiscală. Profitul impozabil se determină în baza profitului contabil corectat cu diferențele dintre valoarea fiscală și contabilă a veniturilor și cheltuielilor. Diferențele între rezultatul contabil și fiscal pot avea caracter permanent sau temporar.

Metoda impozitului curent nu presupune identificarea și contabilizarea diferențelor temporare.

Avantajele acestei metode constau în faptul, că cheltuielile privind impozitului pe profit calculate prin metoda impozitului curent este mai ușor de înțeles pentru utilizatori și este mai puțin costisitoare în comparație cu metoda impozitului amânat. Impozitul pe profit plătit în mod real este cea mai bună bază de previziune a fluxurilor bănești, deoarece impozitele amânate pot să nu fie plătite decât peste o perioadă mare de timp sau deloc.

Dezavantajul acestei metode este impactul negativ asupra „imaginii fidele”, deoarece activele și datoriile sunt constatate în contabilitate într-o perioadă de gestiune, iar influența lor fiscală este luată în calcul în altă perioadă de gestiune. Utilizarea acestei metode încalcă principiul prudenței și contabilității de angajamente.

Metoda impozitului pe profit amânat presupune contabilizarea cheltuielilor privind impozitul pe profit prin recunoașterea contabilă a diferențelor temporare. Conform acestei metode, suma impozitului pe profit amânat este reflectată în Bilanț. Până la urmă, toate diferențele temporare se resorb (reversează, anulează), iar efectele impozabile ar trebui contabilizate în perioada în care au avut loc tranzacțiile care au provocat aceste diferențe, și când se efectuează plata impozitelor. Necontabilizarea impozitelor după principiul metodei reportului de impozit provoacă fluctuația profitului net în funcție de diferențele temporare, ceea ce ar determina o mai mare greutate în previziunea profitului și a fluxurilor bănești.

Mecanismul de aplicare a metodei impozitului curent și impozitului amânat se va prezenta în baza următorul exemplu convențional.

Exemplul 1. Entitatea cooperatistă „Consumcoop Peresecina” a înregistrat în anul N un profit contabil până la impozitare în mărime de 100 000 lei, iar în anul următor (N+1) 95 000 lei. În anul N de gestiune nu se recunosc datoriile privind provizionul constituit pentru reparația mărfurilor vândute pentru defectele minore în mărime de 15 000 lei, conform normelor fiscale, dar care sunt deductibile în anul următor, atunci când sunt utilizate. Cota impozitului pe profit, în ambele perioade de gestiune, constituie 12 %.

În baza datelor enunțate vom prezenta calculele în tabelul 1.

Tabelul 1

Determinarea rezultatului net prin metoda impozitului curent și impozitului amânat

№	Indicatorii	Metoda impozitului curent			Metoda impozitului amânat		
		Perioada de gestiune, N	Perioada de gestiune, N+1	Total	Perioada de gestiune, N	Perioada de gestiune, N+1	Total
1	2	3	4	5=3+4	6	7	8=6+7
1.	Rezultatul până la impozitare (profitul contabil), lei	100 000	95 000	195 000	100 000	95 000	195 000
2.	Ajustarea datoriilor (+,-), lei	+15 000	- 15 000	0	+15 000	- 15 000	0
3.	Rezultatul impozabil, lei	115 000	80 000	195 000	115 000	80 000	195 000
4.	Cota impozitului pe profit,%	12 %	12 %	x	12 %	12 %	x
5.	Cheltuieli privind impozitul pe profit (rd.3 x rd.4)	13 800	9 600	23 400	13 800	9 600	23 400
6.	Cheltuieli privind impozitul amânat, lei (rd.2 x rd.4)	x	x	x	-1 800	+ 1 800	0
7.	Total cheltuieli privind impozitul pe profit, lei (rd.5+ rd.6)	13 800	9 600	23 400	12 000	11 400	23 400
8.	Rezultatul net (profitul net), lei (rd.1 - rd.7)	86 200	85 400	171 600	88 000	83 600	171 000

Potrivit datelor prezentate, observăm că deși cheltuielile privind impozit pe profit sunt egale în total pe doi ani de gestiune, repartizarea pe perioade este diferită. Astfel, metoda impozitului curent în I-ul an de gestiune demonstrează o repartizare incorectă a cheltuielilor privind impozitul pe profit, atingând cota impozitului pe profit de 13,8% ($13800 / 100000 \times 100 \%$), iar în anul ulterior N+1 micșorând cota impozitului pe profit la 10,11 % ($9600 / 95000 \times 100 \%$). Ca urmare, se creează o situație de majorare a rezultatului financiar în perioada scurtă de timp și de reducere în perioada de lungă durată.

În cazul utilizării metodei impozitului amânat cota impozitului pe profit este de 12 % ($12000 / 100000 \times 100 \%$) în perioada de gestiune N și respectiv 12% ($11400 / 95000 \times 100 \%$) în perioada N+1. Prin urmare, în ambele perioade de gestiune cota cheltuielilor privind impozitul pe profit este identică.

Spre deosebire de metoda impozitului curent, la aplicarea metodei impozitului amânat se respectă principiul de bază al contabilității: metoda contabilității de angajamente. Ca urmare, concluzionăm că acest concept este mai fiabil.

Mai sus s-a demonstrat fiabilitatea metodei impozitului amânat. Totodată, stabilim că entitățile micului business, inclusiv ale cooperăției de consum, potrivit reglementărilor SNC au dreptul să aplice metoda cea mai simplă de contabilizare a impozitului pe profit - metoda impozitului curent.

În opinia noastră, la selectarea metodei de contabilizare a impozitului pe profit trebuie să fie aplicate principiile contabilității: „pragul de semnificație” și „permanenței metodelor”. Astfel, dacă diferențele temporare au o influență nesemnificativă asupra rezultatului financiar, atunci entitatea este în drept să selecteze metoda impozitului curent. În acest caz, decizia trebuie luată în rezultatul unei analize a influenței diferențelor temporare asupra rezultatului financiar pe o perioadă de cel puțin 3 ani. Totodată, metoda aleasă de entitatea cooperatistă, trebuie să fie inclusă în politicile contabile și aplicată consecutiv de la o perioadă de gestiune la alta.

Dacă conform politicilor contabile ale entității, după tranziția la noile SNC, va fi aplicată metoda impozitului pe profit curent, Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate [3] prevăd necesitatea de recunoașterii activelor și datoriilor amânate privind impozitul pe profit. Astfel, se întocmesc următoarele formule contabile:

1. De recunoașterea creanțelor amânate privind impozitul pe profit”:

Debit 335 „Rezultat din tranziția la noile reglementări contabile”;
Credit 135 „Active amânate privind impozitul pe venit”.

2. De recunoașterea datoriilor amânate privind impozitul pe profit:

Debit 425 „Datorii amânate privind impozitul pe venit”;
Credit 335 „Rezultat din tranziția la noile reglementări contabile”.

După trecerea la metoda impozitului curent, nu vor mai fi întocmite formule contabile privind apariția și respectiv anularea activelor și datoriilor amânate privind impozitul pe profit. În contabilitate se va înregistra doar datoria curentă privind impozitul pe profit (p. 35 din SNC „Cheltuieli”):

Debit 731 „Cheltuieli (economii) privind impozitul pe venit”

Credit 534 Datorii față de buget”, subcontul 5341 „Datorii privind impozitul pe venit din activitatea de întreprinzător și profesională”

În cazul, în care entitatea economică utilizează după tranziția la noile SNC metoda impozitului amânat privind impozitul pe profit, soldurile activelor și datoriilor amânate privind impozitul pe profit se trec la conturile de alte active imobilizate și alte datorii pe termen lung. În acest caz se vor întocmi următoarele formule contabile:

1. Transpunerea soldurilor activelor amânate privind impozitul pe profit:

Debit 172 „Alte active imobilizate”;
Credit 135 „Active amânate privind impozitul pe venit”.

2. Transpunerea soldurilor datoriilor amânate privind impozitul pe profit:

Debit 425 „Datorii amânate privind impozitul pe venit”;
Credit 428 „Alte datorii pe termen lung”.

Modul de de recunoaștere și transpunere a activelor și datoriilor amânate privind impozitul pe profit la data tranziției la noile SNC îl vom cerceta în baza următorului exemplu:

Exemplul 2. În bilanțul agentului economic „Consumcoop Peresecina” pentru anul 2014 s-au înregistrat:

– active amânate privind impozitul pe profit – 14 600 lei;

– datorii amânate privind impozitul pe profit – 21 500 lei.

În corespundere cu politicile de contabilitate pentru anul 2015 cheltuielile privind impozitul pe profit se determină prin:

– metoda impozitului curent (varianta I);
– metoda impozitului amânat (varianta II).

Potrivit datelor exemplului 2 la data trecerii la SNC noi (01.01.2015) se vor întocmi următoarele formule contabile:

Varianta I:

1. La suma de recunoașterii creanțelor amânate privind impozitul pe profit”:

Debit 335 „Rezultat din tranziția la noile reglementări contabile” – 14 600 lei;

Credit 135 „Active amânate privind impozitul pe venit” – 14 600 lei.

2. De recunoașterii datoriilor amânate privind impozitul pe profit:

Debit 425 „Datorii amânate privind impozitul pe venit” – 21 500 lei;

Credit 335 „Rezultat din tranziția la noile reglementări contabile” – 21 500 lei.

Varianta II:

1. La suma transpunerii soldurilor de active amânate privind impozitul pe profit:

Debit 172 „Alte active imobilizate” – 14 600 lei;

Credit 135 „Active amânate privind impozitul pe venit” – 14 600 lei.

2. La suma transpunerii soldurilor de datorii amânate privind impozitul pe profit:

Debit 425 „Datorii amânate privind impozitul pe venit” – 21 500 lei;

Credit 428 „Alte datorii pe termen lung” – 21 500 lei.

Informațiile aferente cheltuielilor privind impozitul pe profit trebuie prezentate în situațiile financiare. Modul, forma și volumul de prezentare a acestor informații sunt reglementate de SNC „Prezentarea situațiilor financiare”.

BIBLIOGRAFIE

1. Codul fiscal, nr. 1163-XIII din 24 aprilie 1997. In: Contabilitate și audit, 2014. nr. 1.
2. Planul general de conturi contabile, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 118 din 06.08.2013. În: Monitorul Oficial al R. M. nr. 233-237 din 22.10 2013.
3. Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinele Ministerului Finanțelor al R. M. nr.118 și 119 din 6 august 2013 și nr. 166 din 28.11.2013. În: Monitorul Oficial al R. M. nr. 291-296/1833 din 13.12.2013.
4. Standardele Internaționale de Raportare Financiară – IFRS. <http://www.mf.gov.md>.(vizitat 10.02.2015).
5. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor al R. M. nr. 118 din 06.08.2013. În: Monitorul Oficial al R. M., nr. 233-237 din 22.10 2013.

NECESITĂȚI ȘI TENDINȚE ÎN ACTIVITATEA DE AUDIT

ONOFREI Mihaela, prof. dr., Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași
FÎRȚESCU Bogdan, conf. univ., dr., Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași

During last years, the audit activity worldwide and in Romania was continuously growing and follows the international trend based on management change point of view, those asses the important role of management and internal controls/audit to their business operations. The most important responsibility is nowadays attributed to control risk, referring to specific actions of identifying, controlling and managing risks. As some survey and interviews indicate, specific internal audit functions are reexamining fundamental value schemes by shifting from an internal audit model focusing on controls assurance to a risk-centric model where risk and control assurance are based on the effectiveness of risk management processes developed by management. The paper is focused to identify the actual international trends and recommendations in order to improve the efficiency of the audit activities aside with some idiosyncrasies that characterize the Romanian audit endeavor and possible lessons that should be learned.

Keywords: audit, audit intern, necesități, tendințe, provocări, managementul riscului

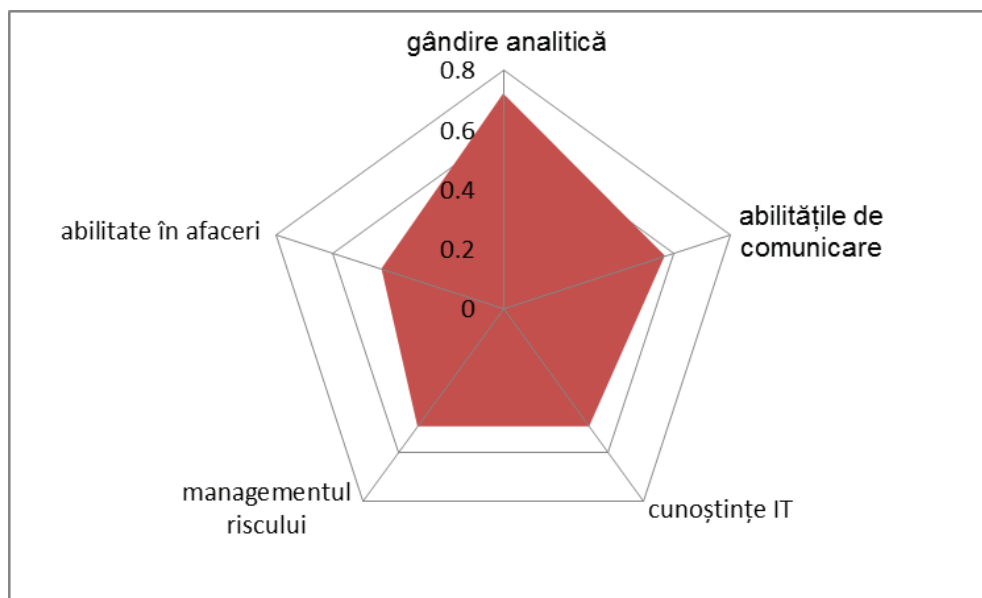
În contextual dezvoltării auditului intern, abilitățile care determină dezvoltarea profesională și succesul auditorului sunt în continuă transformare. Studiile recente evidențiază necesitatea existenței a cel puțin șapte calități ale auditorului, ce trebuie îndeplinite în vederea realizării unui audit de calitate (Chambers, R și McDonald). Astfel, autorii identifică, printre atributele cele mai importante, următoarele calități ca fiind esențiale: integritate, relaționare, parteneriat, comunicare, lucru în echipă, diversificare, învățare continuă (vezi Figura1)

Figura 1. Atribute importante în activitatea de audit

Sursa: prelucrare după Chambers, R.; McDonald, P., Succeeding as a 21st Century Internal Auditor: 7 Attributes of Highly Effective Internal Auditors, <https://global.theiia.org/news/Documents/7%20Attributes%20of%20Highly%20Effective%20Internal%20Auditors.pdf>

Asemenea caracteristici (calități) al auditorului cu impact direct asupra calității activității de audit, rezultă dintr-o serie de chestionare ce au avut ca subiect profesia de audit intern (a se vedea și Top 5 IA Skills Sought by Global Recruiters) care au reliefat atribute necesare ale auditorului intern în viziunea agențiilor de recrutare și angajatorilor, principalele cerințe fiind legate de gândirea analitică, abilitățile de comunicare, cunoștințe IT, managementul riscului și abilitate în afaceri (a se vedea Graficul nr. 1)

Grafic 1. Calități necesare în viziunea agențiilor de recrutare

Sursa: prelucrare proprie după date furnizate de Top 5 IA Skills Sought by Global Recruiters, 2014

Se constată rolul important al managementului riscului și abilității în afaceri, acestea situându-se pe locul trei în preferințele angajatorilor (49% dintre respondenți au considerat deosebit de importante asemenea calități), în opinia noastră, având, însă, un rol mult mai însemnat în cunoștințele fundamentale ale unui auditor. Studii recente privind activitatea de audit indică abilitatea în afaceri ca un atribut și mai important, discuțiile recente cu lideri internaționali ai profesiei de audit și chestionarele, relevând că această însușire este în egală măsură deosebit de importantă, alături de: curiozitate și abilități de cercetare; persuasivitate, competență în adaptarea managementului; orientare spre servicii; abilitatea de a identifica și răspunde la diversitatea culturală; o viziune globală. Abordările recente confirmă orientarea auditului către modele continue de asigurare și controlul riscului („continuous risk and control assurance model”).

Desfășurând-ne activitatea într-o societate a riscului, în care teama permanentă că oricând se pot manifesta evenimente cauzatoare de pagube (Fîrșescu, 2015, cap3, p.1), activitatea de audit ne apare ca fiind indisolubil legată de concepte precum guvernanța corporativă și managementul riscului. Considerăm că, din perspectiva guvernanței corporative, se realizează conducerea în ansamblu a întregii organizații prin acceptarea funcționării tuturor componentelor interne, precum și implementarea managementului riscurilor, a sistemului de management financiar și control intern, inclusiv a auditului intern. Adesea, în practică, termenul de guvernanță este folosit parțial cu sensul de control care poate lua diverse forme cum sunt: controlul total sau parțial al proprietarului afacerii, controlul acționarilor minoritari, control prin procură, managementul controlului (Onofrei, M.; 2009, p. 13).

Conceptul de management al riscului are, de asemenea strâns legat de gestiunea riscurilor, presupunând ca firmele să decidă ce riscuri fac parte din activitatea lor de bază și trebuie reținute, respectiv ce riscuri trebuie transferate către alte părți. Datorită ingineriei financiare, riscurile pot fi separate și realocate între persoanele care sunt dispuse să le asume. (Anton, S.G, 2009, p.29). Termenul de gestiunea riscurilor (sau managementul riscurilor) utilizat în cadrul instituțiilor (ne)financiare reprezintă totalitatea politicilor și procedurilor pe care

instituțiile financiare le-au implementat pentru a monitoriza și controla expunerea lor față de risc.” (idem, p.38)

Guvernanța corporativă, managementul riscului și activitatea de audit, prin dinamicitatea specifică, sunt supuse în permanență unor reconsiderări, necesare adaptării continue la un mediu ce se modifică cu rapiditate. Constatăm că un raport al PricewaterhouseCoopers din anul 2012 evidențiază o serie de tendințe în activitatea de audit, sintetizând că în următorii cinci ani liderii auditului intern trebuie să se focalizeze pe abordarea centrată pe risc (“risc-centric”) dacă doresc să rămână actori cheie (SAP BusinessObjects, *A Look into the Future: The Next Evolution of Internal Audit Continuous Risk and Control Assurance*, p.10). Deloitte și Touche au o perspectivă asemănătoare, principalele elemente de viziune ce apar în studiul Deloitte fiind axate pe:

- focalizare pe risc, orientată pe viziune pro-activă și raportare dinamică,
- orientare pe conceptul de business assurance, abordare similară asigurării și controlului riscului
- aplicarea tehnologiilor de vârf pe segmentele de testare automată și monitorizare continuă.

O sinteză a mutațiilor majore ce au loc în activitatea de audit intern sunt prezentate în Tabelul nr. 2.

Tabelul 2

Mutațiile semnificative în activitatea de audit intern

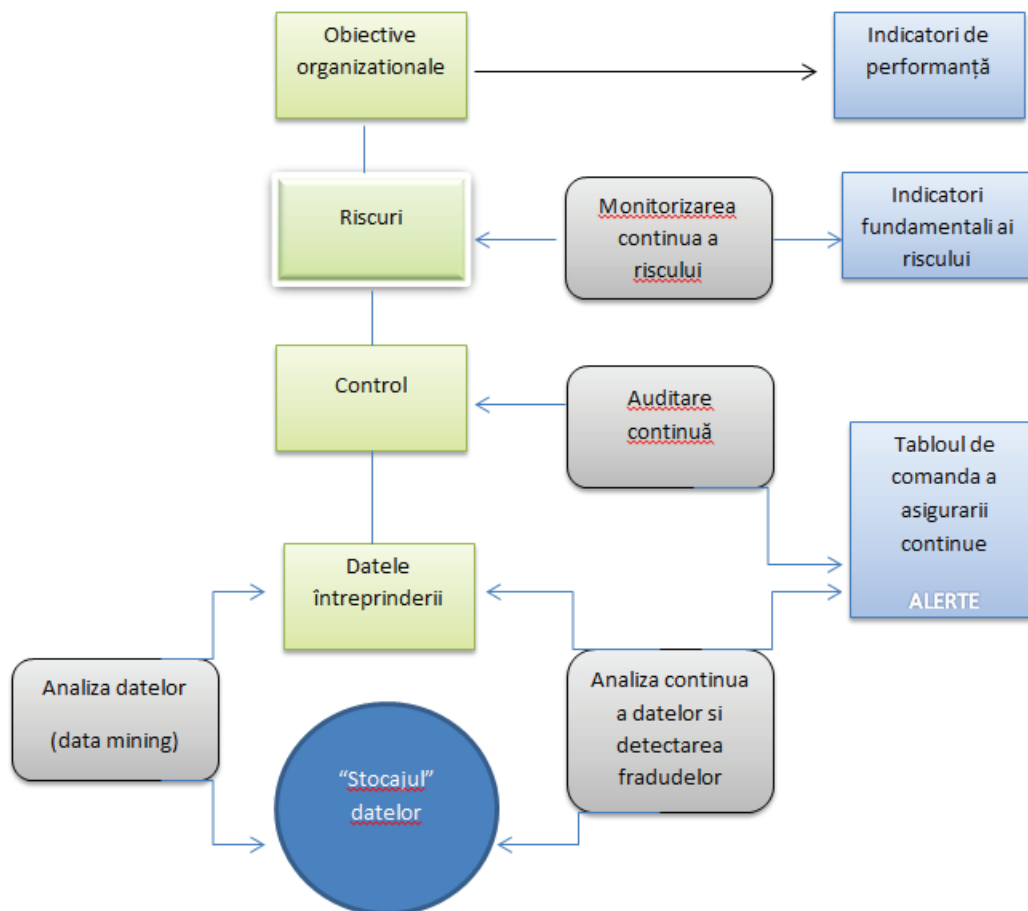
	Istoric	Prezent	Avangardist
Focus	Audit instituțional axat pe planificare	Prioritizarea auditului axat pe risc	Orientare pe strategie, afaceri și risc
Perspectivă	Istorică	Actuală	Viitoare
Stil	“Poliție corporativă”	“Tata știe mai bine”	Consultant și sfătuitor
Mandat	Respectare strictă a procedurilor existente	Control financiar	“Business assurance”
Orientare pe risc	Financiar	Financiar	Riscurile entității
Instrumente	Programe de lucru	Programe de audit; control	Platforme de risc, autoevaluare
Tehnologie	-	lucrări automate	Testare automată și monitorizare continuă

Sursa: prelucrare și interpretare proprie după SAP BusinessObjects, A Look into the Future: The Next Evolution of Internal Audit Continuous Risk and Control Assurance, www.sap.com

În vederea asigurării cerințelor viitoare ale activității de audit, în studiul SAP Business se propune un model de asigurare a controlului continuu al riscului, care permite o monitorizare cât mai atentă a amenințărilor la adresa firmelor și în care să fie integrată activitatea de audit.

Modelul de asigurare a controlului riscului

Din perspectiva fluxurilor informaționale și interdependențelor între activitățile implicate, Figura 2 explică modelul de asigurare continuă a controlului riscului:

Figura 2. Modelul de asigurare continuă a controlului riscului

Modelul se axează pe calitatea procesului de gestionare a riscurilor întreprinderii stabilite de managementul companiei. Acest proces identifică și evaluează ca riscurile asociate obiectivelor întreprinderii să fie acoperite de programul de asigurare a monitorizării continue a riscurilor. Deși auditorii interni pot avea un “algoritm” și metode proprii de evaluare independentă a riscurilor (axat pe experiența lor, de exemplu), procesul de auditare continuă ar trebui să fie integrat, sau cel puțin să asigure revizuirea și evaluarea și din partea echipei de management, mai degrabă decât să constituie rezultatul unui studiu separat și o evaluare a riscului potențial redundantă. Auditorii interni pot și ar trebui să-și întărească rezultatele procesului de gestionare a riscurilor prin auditare periodică. Aceste activități ar trebui să abordeze adecvat procesul de gestiune, să identifice și să evalueze riscurile pentru atingerea obiectivele organizaționale. Devine important, ca auditul să evalueze dacă procesul ia în considerare toți factorii pentru evaluarea riscurilor, cum ar fi, de exemplu, rezultatele auditului intern anterior. O asemenea strategie este relevantă prin faptul că cele mai multe dintre obiective organizaționale rămân relativ constante și; de obicei, organizațiile le revizuiesc doar anual, cu excepția cazului în care există schimbări majore. Riscurile entității se schimbă, însă, constant, noi amenințări putând să apară oricând, în timp ce vechile riscuri pot să dispară sau să se diminueze ca importanță. Monitorizarea este necesară pentru a asigura identificarea riscurilor actuale cele mai semnificative, această acțiune necesitând abordarea din perspectiva riscurilor noi sau în creștere care necesită riscului și controlul suplimentar. Totodată, monitorizarea trebuie să semnaleze creșterile bruște ale nivelului de risc care necesită o atenție imediată din partea conducerii sau auditorilor interni.

În raport cu cele de mai sus, considerăm necesară actualizarea permanentă a cunoștințelor auditorilor

români și focalizarea acestora pe problematica specifică guvernancei corporative și managementului riscului, respectiv implementarea celor mai noi tehnologii informaționale în procesele decizionale și ale monitorizării continue a riscurilor în cadrul unor platforme specializate. Având în vedere condițiile economice dificile actuale, principala provocare cu care se va confrunta activitatea de audit în următorii ani, considerăm că va fi determinată de necesitatea adăugării de valoare adăugată la nivelul entităților auditate printr-o activitate cât mai performantă, mai ales din perspectiva găsirii soluțiilor cele mai eficiente din sfera managementului riscului, în condițiile adaptării modelelor, metodelor și tehnicilor de evaluare de nivel internațional la necesitățile firmelor românești.

BIBLIOGRAFIE

1. Anton, Sorin Gabriel. Gestiunea riscurilor financiare. Abordări teoretice și studii de caz, Editura Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 2009.
2. Chambers, R.; McDonald, P. Succeeding as a 21st Century Internal Auditor: 7 Attributes of Highly Effective Internal Auditors, <https://global.theiia.org/news/Documents/7%20Attributes%20of%20Highly%20Effective%20Internal%20Auditors.pdf>, 2013.
3. Fîrțescu, Bogdan. Bazele asigurărilor de bunuri, persoane și răspundere civilă, suport de curs, 2014-2015, Iași, 2015.
4. Institute of Internal Auditors, Global Technology Audit Guide: Continuous Auditing: Implications for Assurance, Monitoring, and Risk Assessment.
5. Onofrei, Mihaela. Guvernanta financiara corporativa, Editura: Wolters Kluwer, 2009.
6. PricewaterhouseCoopers, Internal Audit 2012, A study examining the future of internal auditing and the potential decline of a controls-centric approach, 2012.
7. Organizations of the Treadway Commission (COSO), Enterprise Risk Management Framework, http://www.coso.org/documents/coso_erm_executivesummary.pdf, 2014.
8. Organizations of the Treadway Commission (COSO), Guidance on Monitoring Internal Control Systems, http://www.coso.org/documents/coso_guidance_on_monitoring_intro_online1_002.pdf, 2009.

ASPECTE NOI ÎN ÎNTOCMIREA SITUAȚIILOR FINANCIARE

PANUȘ Valentina, dr., USM

Odată cu aplicarea standardelor de contabilitate noi, întocmirii situațiilor financiare i se acordă o atenție deosebită, deoarece unele forme de prezentare a acestora depind nu numai de prevederile normative dar și de raționamentul contabil.

Cuvinte cheie: situații financiare, bilanț, situație de profit și pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxurilor de numerar, note la situațiile financiare.

Odată cu aplicarea standardelor de contabilitate noi, întocmirii situațiilor financiare i se acordă o atenție deosebită, deoarece unele forme de prezentare a acestora depind nu numai de prevederile normative dar și de raționamentul contabil.

Întru respectarea prevederilor Legii Contabilității nr. 113 din 27.04.2007 (în continuare – Legea contabilității) au fost elaborate și aprobate Standardele de Contabilitate (în continuare - SNC) conforme cu Directivele UE, Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară, Standardele Internaționale de Raportare Financiară.

Aplicarea reglementărilor contabile noi sunt obligatorii din 01.01.2015, astfel entitățile începând cu perioada de gestiune curentă aplică noile standarde de contabilitate.

În conformitate cu SNC ”Prezentarea situațiilor financiare” care reglementează modul de întocmire și

prezentare a situațiilor financiare complete și simplificate ale entităților, care aplică Standardele Naționale de Contabilitate, accentuează că în funcție de criteriile stabilite în Legea contabilității și necesitățile informaționale ale utilizatorilor entitatea poate întocmi:

- situații financiare complete; sau
- situații financiare simplificate.

Situațiile financiare complete cuprind:

1. bilanțul;
2. situația de profit și pierdere;
3. situația modificărilor capitalului propriu;
4. situația fluxurilor de numerar;
5. notele la situațiile financiare.

Situațiile financiare simplificate cuprind:

1. bilanțul;
2. situația de profit și pierdere;
3. nota explicativă.

Formularele situațiilor financiare, precum, bilanțul, situația de profit și pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxurilor de numerar, unele modele de note la situații financiare, sunt prezentate în anexe la SNC Prezentarea situațiilor financiare.

Cu referire la formularul bilanțului, situației de profit și pierdere, situația modificărilor capitalului propriu, situația fluxului de numerar, menționăm că acesta nu a suferit modificări majore, de exemplu, vom expune unele schimbări generale:

– bilanțul, a fost mai structurat, altfel spus au fost excluse delimitarea pe subcapitole, și unele poziții au fost incluse în comun (de exemplu, producția în curs de execuție și produsele etc.);

– situația de profit și pierdere, practic nu a suportat modificări, a fost numai generalizată informația aferent rezultatelor altor activități într-un singur rând, de exemplu rd.090 se reflectă diferența dintre veniturile și cheltuielile din alte activități din perioada de gestiune. Astfel, conform SNC Prezentarea situațiilor financiare pct. 93 veniturile din alte activități cuprind veniturile aferente activelor imobilizate, cu excepția plusurilor de active constatate la inventariere; dividende și/sau participații în alte entități (cu excepția celor indicate în rândul 010); dobânzi (cu excepția celor indicate în rândul 010); diferențe favorabile de curs valutar; intrarea activelor cu titlu gratuit; reluarea pierderilor din depreciere; compensații pentru acoperirea pierderilor excepționale; alte fapte economice care nu se referă la activitatea operațională.

– situația modificărilor capitalului propriu, a fost îmbogățit cu unele poziții noi precum, rd. 050 – capital retras, rezultatul din tranziția la noile reglementări contabile.

– situația fluxurilor de numerar, au fost reformulate unele poziții, dar ca esență a fost inclusă perioada de gestiune precedentă pentru toate posturile din formular.

În cazul când formularele celor patru situații ne sunt cunoscute în linii generale, atunci formularele notelor la situații financiare sunt în unele cazuri noi pentru contabili.

Totodată menționăm că SNC Prezentarea situațiilor financiare menționează că notele la situațiile financiare cuprind anexele și nota explicativă.

Astfel, detalierea informațiilor financiare trebuie incluse în anexele, precum:

1. date generale;
2. informațiile cerute de Standardele Naționale de Contabilitate;
3. nota informativă privind veniturile și cheltuielile clasificate după natură;
4. nota informativă privind relațiile cu nerezidenții.

Cu referire la anexa 8 din SNC Prezentarea situațiilor financiare, putem expune că reprezintă o notă ce expune modul de prezentare a veniturilor și cheltuielilor clasificate după natură. Astfel, profitul (pierderea) netă a perioadei de gestiune din rd.160 trebuie să corespundă profitului (pierderii) netă a perioadei de gestiune din rd. 120 din Situația de profit și pierdere.

Nota informativă prezentată prin anexa 9 al prezentului standard este nouă, și prezintă informațiile privind relațiile cu nerezidenții, care sunt expuse prin șapte tabele.

Nota explicativă trebuie să conțină informații financiare suplimentare care nu sunt incluse în situațiile financiare și în anexele la acestea. Standardul sus menționat menționează că volumul, structura și forma de prezentare a notei explicative se stabilesc de către fiecare entitate de sine stătător în funcție de dimensiunea, forma juridică de organizare, domeniul/profilul de activitate a acesteia și necesitățile informaționale ale utilizatorilor situațiilor financiare.

Totodată, reglementările contabile noi prevăd că pe lângă informațiile cerute conform prevederilor Legii contabilității, Standardelor Naționale de Contabilitate și altor acte normative, nota explicativă trebuie să includă următoarele compartimente:

1. informații privind corespunderea situațiilor financiare Standardelor Naționale de Contabilitate;
2. dezvăluirea politicilor contabile;
3. analiza activității economico-financiare a entității;
4. alte informații.

În acest context, în scopul explicării modului de întocmire a situațiilor financiare inclusiv și a notelor la acestea menționăm că Ministerul Finanțelor a elaborat un Ghid cu privire la întocmirea situațiilor financiare (a fost plasat proiectul ghidului pe pagina www.minfin.md).

În ghidul sus menționat este expus detaliat printr-un studiu de caz complex modul de întocmire a situațiilor financiare precum și a notelor la situațiile financiare.

Modelul de prezentare a informațiilor în note poate fi diferit în formă tabelară sau sub formă de text, tipul și volumul informațiilor de prezentat țin de cerințele standardelor precum și pragul de semnificație stabilit de fiecare entitate, cum și de necesitățile informaționale ale utilizatorilor.

Menționăm că în fiecare standard este un compartiment ce prevede ce informații trebuie prezentat în situații financiare, de asemenea, generalizarea acestor prevederi sunt și în anexa la SNC Prezentarea situațiilor financiare.

Cu referire la volumul de prezentare a informațiilor depinde, în general, de pragul de semnificație stabilit de fiecare entitate, de exemplu pentru o entitate 1000 lei va fi limita de prezentare, pentru altă entitate poate fi și 25 000 lei, această limită depinde de volumul entității și dimensiunile informaționale ale acestora, precum și necesitățile decizionale ale utilizatorilor.

Astfel, modul și structura de prezentare a notelor ține de raționamentul contabil precum și de necesitățile decizionale a utilizatorilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea Contabilității nr. 113 din 27.04.2007.
2. SNC „Prezentarea situațiilor financiare”, Monitorul Fiscal 233-237 din 22.10.2013.
3. Ghid cu privire la întocmirea situațiilor financiare, www.minfin.md.
4. Noțiunea de semnificație în fundamentarea raționamentului profesional contabil, Chișinău, Monitorul fiscal, 01 (23) ianuarie 2015.

PARTICULARITĂȚI ALE CONTABILITĂȚII ÎN ASOCIAȚIILE OBȘTEȘTI ÎN VEDEREA NOILOR REGLEMENTĂRI CONTABILE

PRODAN Djulietta, lect. superior, UCCM

During the spectrum of accounting changes to legislation is necessary to estimate the general way of adjusting the accounting, including accounting of non-profit organizations , the differences between the CNS and the new provisions applied to them before the date of transition. In this article we will refer to an actual accounting element introduced by SNC « Investment Property ». Investment property - property held rather to

earn rentals and / or to increase its value , than for use in production or for administrative purposes , sold in the ordinary course of business .

Cuvinte cheie: organizație necomercială, asociație obștească, investiție imobiliară, proprietate imobiliară.

Organizație necomercială – persoană juridică al cărui scop principal este altul decât obținerea de profit și care este înregistrată sub formă de asociație (asociație obștească, asociație religioasă, partid sau de altă organizație social-politică, de sindicat, uniune de persoane juridice, de patronat, alte forme în conformitate cu legislația), fundație, instituție.

Organizația necomercială ține contabilitatea și întocmește rapoarte financiare în conformitate cu principiile fundamentale și regulile stabilite în Legea contabilității, standardele de contabilitate, planul de conturi contabile și alte acte normative.

În spectrul celor prezentate și schimbărilor operate în legislație privind contabilitatea e necesar de estimat modul general de ajustare în contabilitate, inclusiv în contabilitatea organizațiilor necomerciale, a diferențelor dintre prevederile noilor SNC și celor aplicate pînă la data tranziției la acestea.

În prezentul articol ne vom referi la un element de contabilitate actual, introdus de SNC „Investiții imobiliare”, în care se regăsește noțiunea de investiție imobiliară.

Investiție imobiliară – proprietate imobiliară deținută (de proprietar sau locatar în baza unui contract de leasing financiar), mai degrabă în scopul închirierii și/sau pentru creșterea valorii acesteia, decât pentru a fi utilizată în producție, sau în scopuri administrative; vîndută în procesul desfășurării normale a activității (terenuri, clădiri și/sau parte a acestora, deținute de proprietar sau de locatar în baza unui contract de leasing financiar).

La fel, în SNC „Investiții imobiliare” se prezintă și noțiunea de proprietate imobiliară.

Proprietate imobiliară – terenuri, clădiri și/sau parte a acestora, deținute de proprietar sau de locatar în baza unui contract de leasing financiar.

În asociațiile obștești pot apărea operații cu imobilizări, care sunt deținute de entitate:

- în scopul creșterii valorii;
- pentru a fi transmise în leasing operațional;
- în baza unui contract de leasing financiar și transmise în leasing operațional;
- pentru a fi utilizate în viitor într-un mod încă nedeterminat.

Astfel de imobilizări cad sub incidența SNC „Investiții imobiliare” și trebuie considerate drept acestea.

O investiție imobiliară este evaluată inițial la cost de intrare care include valoarea de procurare și costurile de achiziție direct atribuibile (de exemplu, comisionul agenției imobiliare, plățile pentru serviciile notariale, costul serviciilor juridice, taxele de stat și alte costuri de tranzacționare) și se contabilizează în funcție de sursa de intrare astfel:

- debit contul 151 „Investiții imobiliare”- la costul de intrare a investițiilor imobiliare;
- credit conturile 121 „Imobilizări corporale în curs de execuție”, 123 „ Mijloace fixe” - transferul proprietăților imobiliare în categoria investițiilor imobiliare;
- credit contul 341 „Fonduri”- la primirea investițiilor imobiliare cu titlu gratuit sau din donații, contribuții ale fondatorilor și membrilor organizației cu caracter nepredestinat;
- credit conturile 421 „Datorii comerciale pe termen lung”, 422 „Datorii față de părțile afiliate pe termen lung”, 521 „Datorii comerciale curente”, 522 „Datorii curente față de părțile afiliate” – procurare de la furnizori și părți afiliate.

La fel trebuie de ținut cont, că dacă pentru procurarea investițiilor imobiliare au fost folosite mijloace din cadrul celor cu destinație specială, atunci în contabilitatea asociațiilor obștești e nevoie de le recalificat în categoria „Fonduri” prin înregistrarea:

- debit contul 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung” – pentru finanțările cu destinație specială din buget, granturi, asistența financiară și tehnică, donații, contribuțiile fondatorilor și membrilor organizației și alte finanțări și încasări cu destinație specială;
- debit contul 544 „Alte datorii curente”- pentru datoriile curente privind finanțările cu destinație specială din buget, granturile, asistența financiară și tehnică, donațiile, contribuțiile fondatorilor și membrilor

organizației și alte finanțări și încasări cu destinație specială;

– credit contul 341 „Fonduri”;

– costul de intrare a investițiilor imobiliare nu se modifică după recunoașterea inițială a acestora, cu excepția cazurilor capitalizării costurilor ulterioare (se determină costul corectat al obiectului care substituie costul de intrare).

Costurile ulterioare aferente investițiilor imobiliare includ:

1. costuri de întreținere, care se înregistrează ca cheltuieli curente sau ca cheltuieli anticipate (costurile aferente întreținerii, asistenței tehnice, de reparație și amortizare a investițiilor imobiliare);

2. costuri de modernizare, care se capitalizează (costurile de reparație, reconstrucție, reutilizare a investiției imobiliare efectuate cu scopul îmbunătățirii caracteristicilor inițiale a acesteia și majorării beneficiilor economice așteptate din utilizarea obiectului).

Evaluarea ulterioară a investițiilor imobiliare se efectuează la data raportării conform metodei bazate pe valoarea justă sau cost.

În cazul aplicării metodei bazate pe valoarea justă entitatea este obligată să evalueze toate investițiile imobiliare la valoarea justă, fără calcularea amortizării și deprecierei acestora.

Valoarea justă a investiției imobiliare se determină în baza valorii de piață la data raportării stabilite pe o piață activă pentru proprietăți imobiliare similare.

Evaluarea ulterioară a investițiilor imobiliare conform metodei bazate pe cost se efectuează la costul de intrare diminuat cu suma amortizării (înregistrată în contul 152) și deprecierei acumulate (înregistrată la fel în contul 152). La aplicarea acestei metode entitatea determină durata de utilizare, metoda de amortizare, calculează suma amortizării investițiilor imobiliare conform regulilor generale stabilite de SNC “Imobilizări necorporale și corporale” și contabilizează pierderile din depreciere conform SNC “Deprecierea activelor”.

Ieșirea investițiilor imobiliare poate avea loc în urma: casării (lichidării); vânzării; transmiterii cu titlu gratuit; transmiterii în leasing financiar; altor operațiuni de ieșire (de exemplu, lipsurile înregistrate la inventariere, expropriere). Ieșirea se contabilizează în același mod ca și ieșirea imobilizărilor astfel:

I. De recunoașterea în cazul lichidării, vânzării, schimbului, transmiterii cu titlu gratuit

– investițiilor imobiliare evaluate la valoarea justă:

Debit contul 341 „Fonduri”

Credit contul 151 „Investiții imobiliare”

– investițiilor imobiliare evaluate la cost:

a) casarea amortizării acumulate și deprecierei aferente investițiilor imobiliare:

Debit contul 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare”

Credit contul 151 „Investiții imobiliare”

b) casarea costului contabil a investițiilor imobiliare:

Debit contul 341 „Fonduri”

Credit contul 151 „Investiții imobiliare”

II. Înregistrarea creanței cumpărătorului pentru investițiile imobiliare vândute, care nu au fost trecute în categoria stocuri:

Debit conturile 223 „Creanțe ale părților afiliate”, 234 „Alte creanțe curente”

Credit conturile 617 „Alte venituri”, 618 „Venituri din activitatea economică”

La lichidarea investițiilor imobiliare entitatea evaluează materialele utilizabile obținute la valoarea realizabilă netă și le înregistrează la intrări ca majorare concomitentă a stocurilor și veniturilor curente astfel:

Debit contul 211 „Materiale”

Credit contul 617 „Alte venituri”

În cadrul asociațiilor obștești poate avea loc și transferul proprietăților imobiliare în altă categorie, care se efectuează în cazul:

a) începerii utilizării (în scopuri statutare, administrative etc.) de către asociația obștească a investițiilor imobiliare, ceea ce conduce la transferul acestora din categoria investițiilor imobiliare în categoria imobilizărilor corporale;

– la valoarea contabilă a investițiilor imobiliare transferate:

Debit conturile 121 „Imobilizări corporale în curs de execuție”, 123 „Mijloace fixe”

Credit contul 151 „Investiții imobiliare”

– la suma decontată a amortizării și deprecierei aferente investițiilor imobiliare:

Debit contul 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare”

Credit contul 151 „Investiții imobiliare”

b) începerii procesului de pregătire (amenajare, reconstruire etc.) a investițiilor imobiliare pentru vânzare, ceea ce conduce la transferul lor din categoria investițiilor imobiliare în categoria stocurilor;

– la valoarea contabilă a investițiilor imobiliare transferate:

Debit contul 217 „Mărfuri”

Credit contul 151 „Investiții imobiliare”

– la suma decontată a amortizării și deprecierei aferente investițiilor imobiliare:

Debit contul 152 „Amortizarea și deprecierea investițiilor imobiliare”

Credit contul 151 „Investiții imobiliare”

BIBLIOGRAFIE

1. Indicații metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale, aprobate prin Ordinul Ministerului de finanțe Nr. 188 din 30.12.2014 în: Monitorul Oficial Nr. 11-21 din 23.01.2015.

2. Legea Contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007. În: Monitorul Oficial nr. 90-93/399 din 29.06.2007.

3. Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837-XIII din 17 mai 1996. În: Monitorul Oficial nr. 6 din 23.01.1997.

4. Planul general de conturi contabile, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr.118 din 06.08.2013. În: Monitorul Oficial al R. M. nr. 233-237 din 22.10 2013.

5. Recomandările metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinele Ministerului Finanțelor al R. M. nr. 118 și 119 din 6 august 2013 și nr. 166 din 28.11.2013. În: Monitorul Oficial al R. M. nr. 291-296/1833 din 13.12.2013.

6. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor al R. M. nr. 118 din 06.08.2013. În: Monitorul Oficial al R. M., nr. 233-237 din 22.10 2013.

PARTICULARITIES OF ACCOUNTING FORMATION IN THE FRAMEWORK OF IMPLEMENTATION OF NEW NATIONAL ACCOUNTING STANDARDS

ROITMAN Irina, PhD Candidate ASEM
RAETSKI Alexei, MA

In this article, the authors describe particularities of accounting formation in the framework of implementation of new national accounting standards as a result of the reforms, the approval of plans of development of accounting and auditing in the corporate sector for 2009-2014[1].

Key words: accounting policies, new National Standards of Accounting, International Accounting Standards and their interpretations, conceptual basics of accounting, accounting method

In the Republic of Moldova (further Moldova), as in any other country in the world, an own system of accounting has been in place which is being determined by its “standardization”.

The standardization of accounting – is a process of mandatory implementation of regulatory normative framework for a correct preparation and use of financial information. This allows the provision of preparation of financial reporting on basis of a same set of rules, respectively facilitates the comparability of data on financial situation and its modification within different organisations of the same industry. However, the

accounting systems of every country have some particular features that are determined by the level of economic development, national legislation and other factors, and the Moldovan accounting system is not an exception in this respect.

In Moldova, in line with the outcomes of the implementation of the Plan of development of accounting and audit in the corporate sector for 2009-2014, the approximation of the national system of accounting with the international standards is being carried out under the following two directions:

- by means of direct implementation of International Accounting Standards (further IAS) for public interest organisations;
- by means of development of new National Standards of Accounting (further new NSA) on basis of IAS and their implementation by enterprises other than public interest organisations.

Thus, in line with the Orders of the Ministry of Finance of Moldova No. 118 and No. 119 from 6 August 2013, the use of new NSA and New Common Plan of Accounting Charts became mandatory as of 1 January 2015.

The list of previously used technical standards regulating the methodology of accounting policies and other aspects (NSA 1 “Reporting policy”, NSA 8 “Net income (loss) during the reporting period, essential mistakes and modification of reporting policy”, NSA 10 “Events after the date of financial reporting” and Comments on use of NSA 10) has been replaced by new standard – NSA “Reporting policies, changes in accounting estimates, errors and post-factum events” [2].

New NSA “Reporting policies, changes in accounting estimates, mistakes and post-factum events” has been developed on basis of EU Directives, IAS 8 “Reporting policies, changes in accounting estimates and errors” and IAS 10 “Events after the date of financial reporting” [3].

General provisions on the concept of the applied accounting policies and the process of their formation in accordance with the requirements of the new NSA

The transition to new normative acts, regulatory technical aspects and methods of accounting represents a very serious measure for every organisation in part. The new requirements of NSA, mandatory as of 1 January 2015, brought very serious requirements to drafting of enterprise accounting policies that represent the starting point consisting of all the methods used in reflection of certain operations taking place in a particular enterprise with consideration of the specific features of the industry.

According to the new legal requirements, the accounting policies can include the provisions of NSA, as well as provisions of IAS, or independently developed accounting methods of the economic entity (with mandatory justification of the necessity of their development).

Therefore, as a result, we get a certain symbiosis of NSA, IAS and independently developed accounting methods. In its essence, this fact represents an important argument for considering that the process of formation of accounting policies requires a separate and thorough analysis and application of subjective reasons, as well as an integrated approach that includes along the accounting aspects also the economic, financial and organisational ones.

Broadly speaking, by accounting policies we understand a set of certain principles, foundations, methods, rules and practical approaches applied by the organization for the preparation and presentation of financial reports. In other terms, the accounting policies consist of the information that allows any accountant to carry out the reporting activity without any additional questions [4].

In the context of the legal regulation of market relations, and in general, of the demands of the market as a whole, the management of an enterprise has to choose between and implement the accounting policies that would ensure for the accounting reports the respect of all the requirements applied by NSA, IAS and their interpretations.

In case of absence of concrete requirements the management has to develop an accounting policy that would ensure the following reporting:

- appropriate to the needs of users in decision-making;
- trustworthy.
- These provisions have to be applied at least in line with the legal framework irrespective of the need of every single economic entity within a thorough analysis of chronological changes of certain indicators aiming

the implementation of different managerial decisions.

As a whole, the preparation of an appropriate accounting policy is a very subjective process. The preparation of accounting policies has to be done in such a way that the information given in the financial reports (that was gathered by application of methods set in the accounting policies) would correspond to highest criteria of utility for internal and external users.

Within the framework of analysis of certain specific situations, when concrete requirements of new NSA are missing, the accounting policies should be picked by analogy with requirements of other NSA or IAS, as well as their interpretations, applying the definitions, criteria and logic of conceptual basics of accounting, and finally on basis of understanding of national and industry practice only if these are not contrary to the content of documents, provisions of standards and acts legally regulating the certain aspects in the area of accounting operations.

The main goal of the accounting policy of an organisation is to ensure trustworthy and complete information on the assets, financial situation and results of its activity necessary to all the groups of users of financial reports for further estimation and decision-making.

The procedure of formation of accounting policy in a concrete area consists of selection of a particular option foreseen by NSA resulting from the features of the organisation's activity and its application as basic method for accounting and financial reporting.

The drafting of the accounting policies for the next reporting period is carried out by the accounting office in cooperation with other economic and legal units of the organisation. These can also be prepared by contracting a consulting or an audit company. However, in any case, only the management of the organisation will be held accountable for the formation and implementation of these policies.

After the finalisation of the accounting policies for the next reporting period by the respective units, these are being approved by the management of the organisation represented by the director/director general appointed by the founders/shareholders.

It is necessary to be mentioned that one of the most important steps to be taken before launching the process of drafting the accounting policies in line with the new NSA is that the accounting office has to fully get acquainted with the provisions of all the standards. Only after these are thoroughly studied a certain opinion with regard to the need of including concrete technical methods for accounting policy can be issued.

As it was earlier mentioned, the provisions of the new NSA give the opportunity to choose between the applications of methods of national or international standards. Therefore, whenever none of the standards has concrete provisions on a certain operation, on basis of its professional experience, the management of the organisation can develop its own reporting method that would firmly and truly represent the financial situation, financial performance and cash flows.

In this case, in order to implement this type of activities it is mandatory to undertake the following:

- analysis of standards and their interpretations that are regulating similar accounting operations;
- application of principles and provisions on presentation of financial reporting of the Conceptual basics;
- following the provisions set by the State Authorities regulating the accounting and financial reporting and that are using an approach similar to national and international standards;
- estimation of opportunities for use of methods described in the professional literature on accounting and common industrial practice in a concrete area.

Particular aspects to be disclosed in the accounting policies drawn up on the basis of the provisions of the New NSA

Contrary to the requirements of the international standards, foreseen by IFRS 1 «Initial application of IAS», the transition to new NSA does not necessarily need to be «retrospective», as the «prospective» approach is recommended. However, the use of «retrospective» approach is not forbidden (a note in new NSA on possibility to use provisions of IAS). A similar situation is common to the following amendments of the reporting methods foreseen by the accounting policies and drafted in line with new NSA.

In line with the above mentioned, it is necessary to give a clear definition to both approaches of amendment of accounting policies:

- the «retrospective» approach is based on application of the new accounting policy for deals and other

events and circumstances as if this has always been the applied policy. This is why this approach is being applied to events and deals from the moment of their appearing. As a result, the balances of retained earnings at the beginning of the foreseen period are also reviewed, as well as the comparative data for the previous period;

– the «prospective» approach is based on the fact that the new accounting policy is applied only for deals, events and circumstances that took place after the date of amendment of the policy and are applied for reporting only on these.

This way, the option to apply the of using the «retrospective» approach in financial reporting on amendment of accounting policies and in application of new NSA (when IAS provisions are applied) is being characterized by serious time and labour costs. Moreover, the outcome of the incurred costs becomes important for the comparison of calculated data and accounting transparency. However, the disclosure of accounting policies with regard to their application and amendment do not justify an incorrect or inaccurate presentation of data and as a result does not liberate the management of the economic entity from responsibility for breaking the rules of accounting and reporting.

These violations caused by inconsistencies are usually done because of two reasons:

- changes in accounting estimates;
- fundamental errors.

Changes in accounting estimates is the adjustment of the value of assets, liabilities, equity, income and expenses of the economic entity as a result of the review of the current status and expected future inflows (outflows) economic benefits.

The accounting estimates are applied for the determination of the cost of the elements (objects) of accounting in cases of uncertainty of future circumstances and events like for example the following:

- terms of use of depreciable tangible assets and their residual value;
- value of the estimated reserve for guarantees given to clients;
- fair price of the investment estate;
- net cost for sale of inventories.

The accounting policies have to disclose the information about the reasons of revision of accounting estimates. Thus, two reasons can be emphasized:

– Change of circumstances that served as basis for previous accounting estimates;

– Arrival of new information, new practices or new events whose approved value is obliging the accounting office to change the previous accounting estimates.

– It shall be mentioned that besides the subjective factor determined by «accounting reasoning» with regard to accounting estimates and necessity of their review, all the other changes of estimates have to be done by using the «prospective» approach in line with new NSA and as a result do not have any effects on previous reporting periods.

The fundamental errors are the omissions and misstatements in the financial statements for prior periods due to failure or improper use of reliable information that was available at the moment of preparation of the financial reports or arrived and taken into consideration during the process of preparation or presentation of the financial reports.

The reasons that brought about fundamental errors are identified in the reporting period, from mathematical errors, incorrect or inconsistent application of accounting policy, as well as the result of deliberate fraud, negligence and misinterpretation of facts. Nevertheless, the new NSA requires the adjustment only in case of some significant errors that are considered to have an impact on the user's discretion. At the same time, the issue itself is being influenced by the scale and the character of distortional reporting in particular circumstances.

Thus, the economic entity independently assesses the significance of errors taking into account their nature and magnitude in comparison with a threshold of materiality. The threshold of materiality is being independently set in the accounting policies of the economic entity as:

- single criterion is applied to all elements of the financial statements, or
- several criteria for individual groups of elements.
- As a rule, these criteria have a fairly subjective character, but the description of the subjectivity is

based on justification for its determination.

The threshold of materiality can be identified by two methods of financial reporting of elements (groups of elements):

- in absolute value, as a fixed sum of an element (group of elements) of financial statements;
- the relative value, as a percentage of the value of an element (group of elements) of financial reporting.

The new NSA foresees a «retrospective» reporting for correction of fundamental errors. There are two methods of correction:

- by recalculating the comparative information for the previous period in which the error was detected;
- by adjusting the opening balance of retained earnings for the period, if the error relates to periods prior to the first period presented.

As a result, it should be noted that, in accordance with the requirements of the new NSA the accounting policies should include only those methods or techniques which offer various options of transactions, as single-variant methods are the only and, therefore, required for use (e.g. composition and the formation of the initial cost of long-term and current assets, the order of reflection stocks in the financial statements, etc.). However, in some cases, the need for an international standard rather than single-variant methods prescribed by national (in view of the judgment that the method provided by IAS leads to more relevant and reliable information in reflection of economic facts) - is subject to mandatory inclusion in the accounting policies.

Thus, summing up, we can't ignore the fact that the reforms carried out in the accounting system gradually removed restrictions from the accounting area and the management of the individual economic entity in respect of following strict regulatory requirements, allowing the use of one's judgment in respect of accounting estimates and their changes, weighed the materiality threshold for individual elements of financial statements, apply the most appropriate accounting methods (prescribed by the provisions of IAS, as well as self-developed ones). All this leads to an increase in the importance of accounting policies, and if some of the earlier economic actors allow themselves to use «nominal» accounting policies, under the current situation, it is the least profitable option. The restrictions on the use of certain principles set out in the provisions of IAS can't also be ignored, due to the nature of the remaining regulatory functions of legislation of Moldova, in particular, the Civil and the Tax Codes. These restrictions are primarily the harmonization and standardization of formats of financial statements, which is not possible when filling out the principle of materiality, the paramount consideration of transactions reflected in terms of interpretation in the regulations (i.e. from a legal point of view), as non-compliance with the principle of substance on the form and not the recognition of certain expenses for tax purposes, as a cause of non-compliance with the principles of neutrality and precaution.

BIBLIOGRAPHY

1. The Republic of Moldova Governmental Decision №1507 from 31.12.2008. „On the approval of the Plan of development of accounting and audit for corporate sector for 2009-2014”.
2. The Order of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova №118 from 06.08.2013. „On the approval of National standards of accounting with following amendments “.
3. NSA „Reporting policies, changes in accounting estimates, errors and post-factum events”.
4. IAS 8 „Reporting policies, changes in accounting estimates and errors”.
5. IAS 10 „Events after the date of financial reporting”.
6. IFRS 1 „ Initial application of IAS”.
7. Элизабет, Апраксин. (TACIS - EU), Ричард, Дж.; Грегсон (Partner, Pricewaterhouse Coopers) «Пособие для специалистов в области бухгалтерского учета по (IAS) 8 «Учетные политики, изменения в бухгалтерских оценках и ошибки» // TACIS (EU): Росэкспертиза (Russia), ACCA (UK), Agriconsulting (Italy), ФБК (Russia), European Savings Bank Group (Belgium) – 25 pages.
8. Jerry, J. Weygandt PhD, CPA (University of Wisconsin – Madison), Donald E. Kieso PhD, CPA (Northern Illinois University – DeKalb), Terry D. Warfield, PhD (University of Wisconsin – Madison) „Intermediate Accounting (15th Edition)”// USA, Wiley – 1557 pages.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ДОЛГОСРОЧНЫХ АКТИВОВ

*ЩЕРБАТЮК Василий, др., конф.,
Европейский Университет Молдовы*

The article provides a detailed economic characteristics of new business accounts for the current reflection, monitoring and analysis of residues, movement and impairment of certain types of long-term assets, as well as summarizing information about this and acting upon effective and informed management decisions in modern conditions of market economy. Formulated and substantiated findings and suggestions for improvement and practical application of the general accounting plan and the national accounting system of the Republic of Moldova.

Keywords: the general chart of accounts, their main correspondence to repel impairment losses, profit and loss Statement.

Успешное решение сложных социально-экономических проблем Республики Молдова в значительной степени зависит от законодательного и нормативного регулирования бухгалтерского учета, его методологии, методики, уровня организации и развития. Он является основным источником разнообразной экономической информации для внутренних и внешних пользователей с целью исчисления и оценки многочисленных показателей, выработки и принятия научно обоснованных оптимальных управленческих решений. В рыночных условиях хозяйствования и конкуренции учет – это начало начал всех экономических наук, «совесть, философия, азбука и язык бизнеса», а бухгалтерия – «сердце любого предприятия».

Важное значение бухгалтерского учета в развитии национальной экономики издавна отмечали многие известные зарубежные и молдавские специалисты:

– «бухгалтерский учет стоит выше всех наук и искусств, ибо все нуждаются в нем, а он ни в ком не нуждается» – Б. Солозано, испанский экономист, 1590 г. [5, с. 73];

– «отсутствие счетоводства или его нерациональное ведение неумолимо ведет частных лиц к бедствию, предприятия – к разорению» – Э. Леотэ, французский ученый, 1898 г. [5, с. 123];

– «нельзя представить существование капитализма без двойной бухгалтерии: эти два феномена связаны также тесно, как форма и содержание» – В. Зомбарт, немецкий экономист-историк, 1919 г. [3, с. 74];

– «бухгалтерский учет выступает как информационная система, реконструирующая факты хозяйственной жизни, в целях выбора и реализации управленческих решений» – В.Ф. Палий и Я.В. Соколов, российские доктора экономических наук профессора, 1979 г. [4, с. 82];

– «бухгалтерский учет призван обеспечивать объективной и достоверной информацией, содержащейся в финансовых отчетах предприятий, все группы пользователей» – А. Недерица, молдавский доктор хабилитат экономики профессор, 2000 г. [7, с. 3].

На протяжении многих веков центральное место в системе бухгалтерского учета занимают счета, поскольку ведение учета – это, прежде всего, осуществление записей на счетах. Их глубокое знание и правильное использование в теории и практике хозяйственного управления составляют непереносимое условие высококачественного и эффективного планирования, учета, анализа, контроля и успешного развития рыночной экономики.

Приведем и сравним основные количественные показатели счетов бухгалтерского учета, включенных в ранее и ныне действующие соответствующие нормативные документы (табл. 1).

Таблица 1

**Планы счетов бухгалтерского учета Республики Молдова
(количество)**

№ п/п	Показатели	Вступили в силу с 1 января		Изменения	
		1998 г.	2014 г.	абсолютные	относительные
1	Классы счетов	9	9	0	100,0
2	Группы счетов	31	32	+ 1	103,2
3	Синтетические счета	129	136	+ 7	105,4
4	Субсчета	281	300	+ 19	106,8

Как видно из табл. 1, почти все показатели Плана счетов бухгалтерского учета, действующего с 1 января 2014 г., возросли в сопоставлении со старым аналогичным нормативным документом. Это приведет к усложнению теории, методики, методологии и практики бухгалтерского учета, повышению его трудоемкости, росту затрат на подготовку специалистов в данной области и, вместе с тем, сближению с Международными стандартами финансовой отчетности, которое является приоритетом нынешнего развития национальной экономики.

Впервые за всю историю развития молдавского бухгалтерского учета его Общий план счетов включает новые счета, предназначенные для текущего отражения, контроля и анализа остатков и движения отдельных видов долгосрочных активов, а также принятия эффективных и обоснованных управленческих решений. Эти счета следующие:

- 131 «Незавершенные долгосрочные биологические активы»,
- 132 «Долгосрочные биологические активы»,
- 151 «Инвестиционная недвижимость».

Они являются активными, имеют дебетовое сальдо и в соответствии с новыми нормативными документами бухгалтерского учета характеризуются следующим образом.

Счет 131 «Незавершенные долгосрочные биологические активы» предназначен для обобщения информации о наличии и движении многолетних насаждений до их перевода в плодоносящие, а также молодняка животных, содержащегося для пополнения/создания основного стада. По его дебету отражается поступление/увеличение стоимости незавершенных долгосрочных биологических активов в корреспонденции с кредитом счетов: 113 «Амортизация нематериальных активов», 124 «Амортизация основных средств», 211 «Материалы», 212 «Оборотные биологические активы», 213 «Малоценные и быстроизнашивающиеся предметы», 214 «Износ малоценных и быстроизнашивающихся предметов», 216 «Продукция», 226 «Дебиторская задолженность персонала», 313 «Неоплаченный капитал», 314 «Незарегистрированный капитал», 421 «Долгосрочные коммерческие обязательства», 422 «Долгосрочные обязательства аффилированным сторонам», 425 «Долгосрочные целевые финансирование и поступления», 427 «Долгосрочные обязательства по имуществу, полученному в хозяйственное ведение», 521 «Текущие коммерческие обязательства», 522 «Текущие обязательства аффилированным сторонам», 531 «Обязательства персоналу по оплате труда», 533 «Обязательства по социальному и медицинскому страхованию», 537 «Текущие целевые финансирование и поступления», 543 «Текущие обязательства по имуществу, полученному в хозяйственное ведение», 612 «Другие доходы от операционной деятельности» и др. По кредиту счета 131 записывается выбытие/уменьшение стоимости незавершенных долгосрочных биологических активов в корреспонденции с дебетом счетов: 133 «Амортизация и обесценение долгосрочных биологических активов», 714 «Другие расходы операционной деятельности», 721 «Расходы, связанные с долгосрочными активами», 722 «Финансовые расходы», 723 «Чрезвычайные расходы» и др. Сальдо счета 131 представляет собой стоимость незавершенных долгосрочных биологических активов.

Счет 132 «Долгосрочные биологические активы» используется для обобщения информации о наличии и движении долгосрочных биологических активов, переданных в эксплуатацию. По его дебету отражается поступление/увеличение стоимости долгосрочных биологических активов в корре-

спонденции с кредитом счетов: 131 «Незавершенные долгосрочные биологические активы», 212 «Оборотные биологические активы», 313 «Неоплаченный капитал», 314 «Незарегистрированный капитал», 421 «Долгосрочные коммерческие обязательства», 422 «Долгосрочные обязательства аффилированным сторонам», 425 «Долгосрочные целевые финансирование и поступления», 427 «Долгосрочные обязательства по имуществу, полученному в хозяйственное ведение», 521 «Текущие коммерческие обязательства», 522 «Текущие обязательства аффилированным сторонам», 543 «Текущие обязательства по имуществу, полученному в хозяйственное ведение», 612 «Другие доходы от операционной деятельности» и др. По кредиту счета 132 записывается выбытие/уменьшение стоимости долгосрочных биологических активов в корреспонденции с дебетом счетов: 133 «Амортизация и обесценение долгосрочных биологических активов», 212 «Оборотные биологические активы», 714 «Другие расходы операционной деятельности», 721 «Расходы, связанные с долгосрочными активами», 722 «Финансовые расходы», 723 «Чрезвычайные расходы» и др. Сальдо счета 132 равняется стоимости долгосрочных биологических активов.

Счет 151 «Инвестиционная недвижимость» применяется для обобщения информации о наличии и движении инвестиционной недвижимости, которая временно не используется, передана в операционный лизинг, и другой инвестиционной недвижимости. По его дебету отражается поступление/увеличение стоимости инвестиционной недвижимости в корреспонденции с кредитом счетов: 121 «Незавершенные долгосрочные материальные активы», 123 «Основные средства», 313 «Неоплаченный капитал», 314 «Незарегистрированный капитал», 421 «Долгосрочные коммерческие обязательства», 422 «Долгосрочные обязательства аффилированным сторонам», 521 «Текущие коммерческие обязательства», 522 «Текущие обязательства аффилированным сторонам», 612 «Другие доходы от операционной деятельности», 621 «Доходы от операций с долгосрочными активами», 622 «Финансовые доходы» и др. По кредиту счета 151 записывается выбытие/уменьшение стоимости инвестиционной недвижимости в корреспонденции с дебетом счетов: 121 «Незавершенные долгосрочные материальные активы», 123 «Основные средства», 152 «Амортизация и обесценение инвестиционной недвижимости», 217 «Товары», 714 «Другие расходы операционной деятельности», 721 «Расходы, связанные с долгосрочными активами», 722 «Финансовые расходы», 723 «Чрезвычайные расходы» и др. Сальдо счета 151 соответствует стоимости инвестиционной недвижимости.

Наибольшее количество счетов бухгалтерского учета в их Общем плане отведено впервые отражаемому в учетной теории и практике и весьма специфическому объекту Республики Молдова – обесценению различных видов долгосрочных активов, которое представляет собой снижение стоимости актива вследствие физического износа, морального устаревания, а также воздействия других факторов. Эти счета следующие:

- 114 «Обесценение нематериальных активов»,
- 126 «Амортизация и обесценение минеральных ресурсов»,
- 127 «Обесценение незавершенных долгосрочных материальных активов»,
- 128 «Обесценение земельных участков»,
- 129 «Обесценение основных средств»,
- 133 «Амортизация и обесценение долгосрочных биологических активов»,
- 152 «Амортизация и обесценение инвестиционной недвижимости».

Эти счета являются пассивными, контрарными и суммы их кредитовых сальдо определяются в соответствии с Национальным стандартом бухгалтерского учета «Обесценение активов», который разработан на основе Директив Европейского Союза и Международного стандарта финансовой отчетности 36 «Обесценение активов». По своему экономическому содержанию данные счета в целом являются одинаковыми и различаются между собой только учитываемыми объектами. Для более глубокой характеристики этих счетов приведем подробную информацию о двух наиболее типичных из них.

Счет 126 «Амортизация и обесценение минеральных ресурсов» рекомендуется для обобщения информации об амортизации переданных к добыче минеральных ресурсов и об обесценении незавершенной их части. По его кредиту отражается начисление/увеличение амортизации и признание убытков от обесценения минеральных ресурсов в корреспонденции с дебетом счетов: 331 «Поправки ре-

зультатов прошлых лет», 811 «Основная деятельность», 721 «Расходы, связанные с долгосрочными активами» и др. По дебету счета 126 записывается списание/уменьшение амортизации и обесценения, а также восстановление убытка от обесценения минеральных ресурсов в корреспонденции с кредитом счетов: 125 «Минеральные ресурсы», 331 «Поправки результатов прошлых лет», 621 «Доходы от операций с долгосрочными активами» и др. Сальдо счета 126 равняется сумме амортизации и обесценения минеральных ресурсов.

Счет 129 «Обесценение основных средств» предназначен для обобщения информации о наличии и движении обесценения основных средств, находящихся в эксплуатации. По кредиту этого счета отражается признание убытков от обесценения основных средств в корреспонденции с дебетом счетов: 343 «Прочие элементы собственного капитала», 721 «Расходы, связанные с долгосрочными активами» и др., а по дебету – списание/восстановление убытков от обесценения основных средств в корреспонденции с кредитом счетов: 123 «Основные средства», 343 «Прочие элементы собственного капитала», 621 «Доходы от операций с долгосрочными активами» и др. Сальдо счета 129 представляет собой сумму накопленного обесценения основных средств.

В контексте вышеизложенного также отметим, что счета бухгалтерского учета – это основа информационной системы любого хозяйствующего субъекта Республики Молдова. Они являются важнейшим и практически единственным источником наиболее полной и достоверной информации для составления различных форм финансовой отчетности предприятий. Покажем это на примере одной из них (табл. 2).

Таблица 2

**Счета бухгалтерского учета, используемые для составления Отчета
о прибыли и убытках**

Показатели Отчета		Номера и наименование бухгалтерских счетов
наименование	Код стр.	
Доходы от продаж	010	611 «Доходы от продаж», 833 «Возврат и снижение цен проданных ценностей»
Себестоимость продаж	020	711 «Себестоимость продаж», 833 «Возврат и снижение цен проданных ценностей»
Валовая прибыль (валовой убыток) (стр.010 - стр.020)	030	Определяется расчетным путем
Другие доходы от операционной деятельности	040	612 «Другие доходы от операционной деятельности»
Расходы на реализацию	050	712 «Расходы на реализацию»
Административные расходы	060	713 «Административные расходы»
Другие расходы операционной деятельности	070	714 «Другие расходы операционной деятельности»
Результат от операционной деятельности: прибыль (убыток) (стр.030+стр.040-стр.050-стр.060-стр.070)	080	Определяется расчетным путем
Результат от других видов деятельности: прибыль (убыток)	090	621 «Доходы от операций с долгосрочными активами», 622 «Финансовые доходы», 623 «Чрезвычайные доходы», 721 «Расходы, связанные с долгосрочными активами», 722 «Финансовые расходы», 723 «Чрезвычайные расходы»
Прибыль (убыток) до налогообложения (стр.080+стр.090)	100	Определяется расчетным путем
Расходы по подоходному налогу	110	731 «Расходы по подоходному налогу»
Чистая прибыль (чистый убыток) отчетного периода (стр.100-стр.110)	120	Определяется расчетным путем

И в заключение сформулируем некоторые выводы и предложения по совершенствованию и практическому использованию национальной учетной системы Республики Молдова.

– Глубокие и прочные знания экономического содержания вышерассмотренных счетов бухгалтерского учета (их назначения, дебетовых и кредитовых записей и оборотов, а также сальдо) позволят успешно осуществлять бизнес-контроль, анализ, планирование и управление различными хозяйствующими структурами в современных условиях развития рыночной конкуренции.

– В новом (Общем) плане счетов бухгалтерского учета целесообразно уточнить наименование всех 7 счетов для учета обесценения различных активов путем замены термина «обесценение» на термин «убыток от обесценения». Это будет способствовать лучшему пониманию сути данных счетов и более правильному отражению учитываемых объектов.

– В этом же нормативном документе исследуемые счета на государственном языке называются *de pasiv (rectificativ)*, а на русском – пассивными (ректификационными, контрарными). Мы считаем такой перевод не корректным, не идентичным, не точным; при этом необоснованно введено новое понятие «ректификационный счет», толкование которого отсутствует как в данном нормативном документе, так и в специальной литературе.

– Типовые планы счетов бухгалтерского учета Российской Федерации, Украины и Республики Беларусь не включают счета, аналогичные молдавским для учета убытков от обесценения активов. И многократно большие экономики этих стран в целом развиваются, в том числе на базе иностранных инвестиций, не хуже, а даже лучше, чем отечественная, что свидетельствует о возможности успешного хозяйствования без использования указанных счетов.

– Разработчики новых Национальных стандартов бухгалтерского учета необоснованно использовали два различных подхода к формированию вышерассмотренных счетов: одни из них (114, 127, 128, 129) предназначены для учета только обесценения, а другие (126, 133, 152) – амортизации и обесценения. Причем первый счет из последней группы не имеет субсчетов, а последующие два счета их имеют.

– Общий план счетов бухгалтерского учета хозяйственно-финансовой деятельности предприятий Республики Молдова создает иллюзию однородности всех его счетов первого порядка (синтетических счетов). Фактически он объединяет две качественно разнородные совокупности счетов бухгалтерского учета: первая из них включает счета для учета долгосрочных и оборотных активов, собственного капитала, долгосрочных и текущих обязательств, доходов, расходов и управленческие, т.е. класса 1-8, а вторая – забалансовые счета, т.е. класса 9. Поэтому представляется обоснованным и целесообразным исключить класс 9 из Общего плана счетов и забалансовые счета дать к нему отдельным приложением.

– Также отметим, что в первом разделе Общего плана счетов бухгалтерского учета сформулирован порядок их кодирования по десятичной системе, «в соответствии с которым:

классы счетов обозначены одной цифрой – от 1 до 9;

группы счетов обозначены двумя цифрами, первая из которых указывает код класса, в который входит данная группа, а вторая – номер группы;

– счета первого порядка обозначены тремя цифрами, из которых: первые две составляют код группы, к которой относится данный счет, а третья – номер счета первого порядка.

– счета второго порядка обозначены четырьмя цифрами, из которых: первые три показывают код счета первого порядка, а четвертая – номер счета второго порядка соответствующего синтетического счета».

Однако эти важные положения относятся не ко всем бухгалтерским счетам, а только к тем из них, что входят в классы 1-8. Новые забалансовые счета класса 9 не подразделяются на группы и счета второго порядка и, следовательно, не могут кодироваться в вышеизложенном порядке. Исходя из вышеизложенного, им целесообразно присвоить трехзначные коды от 001 до 015.

Практическое использование вышеизложенных предложений по дальнейшему развитию и совершенствованию национальной системы бухгалтерского учета будет способствовать повышению ее качества и эффективности, улучшению информационного обеспечения управления и повышению конкурентоспособности хозяйствующих субъектов различных отраслей евроинтеграционной экономики Республики Молдова.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Приказ Министерства финансов Республики Молдова «Об утверждении Общего плана счетов бухгалтерского учета» № 119 от 6 августа 2013 г. // Официальный монитор Республики Молдова, 2013, № 177-181.
2. Дима, М.; Григорой, Л. Международные стандарты финансовой отчетности. Практическое применение для руководителей и бухгалтеров. – Кишинэу: Universul, 2009.
3. Ковалев, В. В. Финансовый учет и анализ: концептуальные основы. – М.: Финансы и статистика, 2004.
4. Палий, В. Ф.; Соколов, Я. В. Введение в теорию бухгалтерского учета: монография. – М.: Финансы, 1979.
5. Соколов, Я. В.; Соколов, В. Я. История бухгалтерского учета. – М.: Финансы и статистика, 2004.
6. Ткач, В. И.; Ткач, М. В. Управленческий учет: международный опыт. – М.: Финансы и статистика, 1994.
7. Финансовый учет: учебник. – Кишинэу: АСАР, 2000.
8. Щербатюк, В. В. Новый план счетов бухгалтерского учета: справочное пособие (на молдавском и русском языках). – Кишинэу: Славянский ун-т, 2013.
9. Щербатюк, В. В. Учетная реформа и ее проблемы в Республике Молдова // Статистика, учет и аудит, 2014, № 4.
10. Щербатюк, В. В. Финансовый учет подотчетных сумм в рыночной экономике: учебное пособие. – Кишинэу: Славянский ун-т, 2012.

PROBLEMELE ÎMPLENTĂRII SISTEMULUI NOU DE CONTABILITATE

TUHARI Tudor, prof. univ., dr. hab., UCCM

Implementation of new accounting regulations in the Republic of Moldova is according to the regulations in the Accounting Law, no.113-XVI from 27.04.2007, the Plan of accounting and auditing development in the corporate sector for the years 2009-2014 and, the new National Accounting Standards, the General Plan of accounts, methodical recommendations and guidelines approved by Ministry of Finances no.166 of 28/11/2013. Under the laws and regulations on accounting reform since 01.01.2014 changes occur in different directions of terminological and methodological contents in the accounting system, statistical and tax.

Cuvinte cheie: standarde naționale de contabilitate, situații financiare, standarde internaționale de raportare financiară, comerțul cu amănuntul.

Implementarea noilor reglementări contabile în Republica Moldova este pornită conform Legii Contabilității, nr.113-XVI din 27.04.2007, aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova a Planului de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2014, nr.1507 din 31 decembrie 2008, precum și altor acte normative, principalele din care le reprezintă Standarde Naționale de Contabilitate, Planul general de conturi contabile, Recomandări Metodice și Indicații metodice aprobate de ordinul Ministerului Finanțelor RM nr.166 din 28.11.2013.

În baza actelor legislative și normative referitor la reforma contabilității începând cu 01.01.2014 apar modificări în diferite direcții ai conținutului terminologic și metodologic în sistemul contabil, statistic și fiscal. Principalele aspecte care au fost atinse de reformarea contabilității și conținutul situațiilor financiare includ:

- apariția noilor elemente contabile;

- modificări și completări la recunoașterea și evaluarea elementelor contabile (activelor, datoriilor, capitalului, cheltuielilor, veniturilor, costurilor, etc.);
- democratizarea și armonizarea determinării și constatării unor praguri de semnificație utilizate la recunoașterea unor indicatori din contabilitate și situații financiare;
- concretizarea și completarea conținutului politicilor contabile prin introducerea noilor metodologii, principii și metode de contabilitate și determinare a indicatorilor curente și de finisare în situațiile financiare;
- schimbarea și completarea cu elemente noi contabile în Planul general de conturi (clase, grupe, conturi, subconturi, conturi analitice) în concordanță cu apariția noilor SNC și IFRS/IAS de la 01.01.2014;
- modificări ai conținutului și sintetizarea a posturilor în Situațiile financiare a entităților și descifrarea unor informații analitice în baza SNC prezentate în note explicative anexate la acestea, etc.;
- apariția unor discordanțe în recunoașterea și determinarea elementelor contabile cu cele fiscale și ne coinciderea acestora conform noilor SNC în contabilitatea financiară aprobate prin Politicile contabile cu cele din Codul Fiscal prevăzute în scopuri fiscale; și alte aspecte.

La unele aspecte numite vom detalia prin realizarea problemelor apărute la procesele reformării și aprofundării elementelor contabile prevăzute de SNC, Directivelor UE și IFRS/IAS în sistemul contabil al sectorului corporativ.

Printre SNC noi au apărut standarde cu descrierea principiilor de contabilitate a capitalului propriu și datoriilor, creanțelor și investițiilor financiare, a activelor biologice, a deprecierei activelor. Este binevenit faptul că prin caracterizarea conținutului a fiecărui standard succint sunt numite principalele fenomene economice cu aplicarea majorării sau diminuării elementelor contabile în mod general prin partida dublei înregistrări.

În Planul general de conturi odată cu apariția noilor elemente contabile conform SNC s-au format conturi noi:

- la clasa I – un șir de conturi de depreciere a activelor imobilizate (conturile 114, 127, 128, 129, 133.2, 152.2);
- tot la clasa dată au fost divizate la subconturi activele pe termen lung primite în gestiune economică – conturile 112.8, 113.8, 122.6, 123.8, 124.8, precum și conturile de pasiv 427, 543;
- au fost restructurate subconturile a conturilor 611 „Venituri din vânzări” și contul 711 „Costul vânzărilor”;
- s-au introdus unele conturi noi la clasele 8 și 9 a Planului general de conturi contabile: 835 „Producții și unități de deservire”, 836 „Costuri refracturate”, 920 „Creanțe contingente”, 921 „Datorii contingente”, ș.a.

Analizând structura nomenclatorului a conturilor contabile din Planul general sunt depistate și unele doleanțe privind conținutul grupelor, conturilor sintetice și sub-conturilor recomandate de Ministerul Finanțelor.

În primul rând în grupa de conturi 22 „Creanțe comerciale și calculate” din Clasa 2 „Active circulante” necesită să fie incluse conturile 231 „Creanțe privind veniturile din utilizarea de către terți a activelor entității” și 233 „Creanțe curente privind asigurările” deoarece informația din conturile date conține înregistrări de apariția unor venituri calculate.

Reieșind din conținutul investițiilor imobiliare după caracter și situații credem că contul 151 „Investiții imobiliare” necesită dezvăluit pe subconturi, în scopuri organizării contabilității analitice a elementului dat contabil. Semifabricatele din producția proprie divizate la contul 216.2 mai reușit ar fi să se evidențieze la contul 215 „Producția în curs de execuție” deoarece aceste elemente de contabilitate necesită fabricarea în spațiul producției entității.

Contul 217 „Mărfuri” trebuie să reflecte în primul rând mărfurile ca obiect de evidență în unități comerciale : bazele angro, magazine cu comercializarea mărfurilor cu amănuntul, entități cu deservirea producției de alimentație publică etc. În cazul dat toate subconturile din contul dat , în primul rând trebuie să reflecte tipuri de mărfuri destinate vânzării aflate în diferite subdiviziuni ai entității, iar apoi celelalte bunuri orientate la vânzare.

Capitalul statutar este renumit la contul 311 în „Capital social”, ne cătând ca în varianta rusă el este denumit ca 311 „Capital statutar”. La entități din sistemul cooperăției de consum el prezintă mai mult conținut de capital statutar. Aceași situație are loc și la entități din sfera organizațiilor necomerciale-obștești, publice etc.

În cooperativele de consum capitalul este divizat în două părți: partea divizibilă – conținută din cotizațiile membrilor asociați ai cooperativei, care în ori și ce moment pot fi retrase din cooperativă și parte indivizibilă – care este acumulată de generații cooperatori în perioada istorică și nu aparține persoanelor-cooperatori, fiind o moștenire a sistemului cooperatist. De aceea contul dat poate fi numit în cooperarea de consum contul 311 „Capital statutar” cu divizarea analitică la două subconturi : „Capital divizibil” și „Capital indivizibil”.

În Planul general de conturi contabile implementat de la 01.01.2014 lipsește compartimentul „Norme metodologice de utilizare a conturilor contabile”, care a existat în Planul vechi din 01.01.1998. Acest fapt complică situații de utilizare a multor conturi contabile, deoarece caracterizarea faptelor economice descrise în Standarde naționale și internaționale este prezentată în mod general și nu sânt caracterizate prin mișcarea elementelor contabile la concret prin corespondența conturilor. În situația dată nu la toate conturi se observă caracterul utilizării înregistrărilor la „debit” și „credit” a contului. Dar compartimentul III „Caracteristica și modul de aplicare a conturilor contabile” din Planul general de conturi contabile implementat de la 01.01.2014 cu tratarea corespondenței succinte fără conținutul operațiilor economice nu satisface pe deplin problema utilizării conturilor în sistemul contabil sintetic și mai cu seamă celui analitic.

În componența formularilor de situații financiare, care sunt caracterizate prin Standardul Național de contabilitate „Prezentarea situațiilor financiare” spre deosebire de SNC vechi este prezentat (anexa 8) „Nota informativă privind veniturile și cheltuielile clasificate după natură”. Conținutul acestui formular prevede acumularea veniturilor și cheltuielilor care influențează la rezultatele financiare (profit, pierdere) în baza cheltuielilor și consumurilor nu prin articole, dar în forma elementelor după natură. La întocmirea acestui formular se vor întâlni și unele probleme, care urmează din lipsa unei contabilizării analitice după elementele prevăzute. De exemplu, cheltuielile aferente consumului materialelor la reparația activelor imobilizate și capitalizarea acestora nu va influența la profitul până la impozitare. Aceeași situație poate avea loc poziția „Cheltuieli cu personalul privind remunerarea muncii”.

În perioada post-sovietică la organizarea contabilității costului pe elemente de costuri se prevedea registrul analitic jurnal-order 10/1 prin care puteau fi acumulate costuri pe elemente după natură. În sistemul contabil nou la acest formular vor fi întâlnite unele complicații fără ținerea registrelor analitice contabile prin acumularea costurilor, cheltuielilor în perioada anului de gestiune. Pentru calcularea informației necesare la întocmirea notei informative privind veniturile și cheltuielile clasificate după natură ar fi binevenită o explicare printr-un exemplu care ar coincide cu rezultatele financiare din situația de profit și pierderi (anexa 2 din SNC „Prezentarea situațiilor financiare”).

În contextul notei informative cu clasificarea veniturilor și cheltuielilor după natură pot apărea careva specificări, particularități în sfera prestării serviciilor, comerțului, transportului ? Deci după unele viziuni se observă de elaborat o metodologie de calculare a unor indicatori, poziții pentru întocmirea situațiilor financiare.

Determinarea costului vânzărilor prezintă un proces destul de actual în calcularea profitului brut și nemijlocit a profitului până la impozitare. Suma costului vânzărilor necesită calculării în fiecare lună. Dar gestionarii, de exemplu, a magazinelor, alimentației publice (cafenele, baruri, restaurante) prezintă rapoarte manageriale privind mișcarea mărfurilor, produselor cu prețuri de vânzare cu amănuntul în fiecare săptămână, 10 sau 15 zile. În baza rapoartelor mărfurile vândute cu prețuri de vânzare contabilitatea înregistrează ieșirea mărfurilor, care va fi trecută la debit contul 711 și credit contul 217. Însă în valoarea mărfurilor ieșite este inclusă costul mărfurilor, adaosul comercial și taxa pe valoare adăugată. Această problemă apare și în situații de vânzarea produselor finite în magazinele firme de producție, și de alimentație publică.

Deci în scopul determinării a costului vânzărilor de mărfuri în entități de comerț cu amănuntul și alimentație publică recomandăm următoarele metodologie:

– în baza rapoartelor gestionarilor în timpul lunii se înregistrează ieșirea mărfurilor vândute cu prețul lor de vânzare prin formula contabilă

Debit contul 711 „Costul vânzărilor”

Credit contul 217 „Mărfuri”, sub-contul „Mărfuri în comerț cu amănuntul” sau „Produse în alimentație publică”;

– la încheierea lunii printr-un tabel se calculează procentul mediu de adaos comercial;

– prin datele adaosului mediu se stornează suma adaosului comercial din valoare mărfurilor vândute cu preț de vânzare cu amănuntul prin formula contabilă stornată:

Debit contul 711 „Costul vânzărilor”

Credit contul 831 „Adaos comercial”;
 – totodată în baza calcului se stornează din suma vânzărilor și cota parte a TVA prin formula contabilă stornată:

Debit contului 711 „Costul vânzărilor”

Credit contul 831, sub-contul „TVA inclusă în preț de vânzare” sau la alt cont din clasa 8 „Conturi de gestiune” a Planului general de conturi contabile.

Entitatea „Y” de comerț cu amănuntul conform documentelor de vânzare anexate la rapoartele manageriale a gestionarilor în timpul lunii a vândut cu amănuntul mărfuri în sumă de 120 000 lei. Stocul de mărfuri la gestionari la sfârșitul lunii 80 000 lei. Adaos comercial la mărfuri rămase în stoc la începutul lunii 27 000 lei, la mărfuri primite de gestionari de la furnizori în timpul lunii adaosul comercial a constituit 33 000 lei.

Prin tabel specific se calculează procentul adaosului comercial mediu la totalul mărfurilor, deoarece în prețuri cu amănuntul au fost incluse sume de adaos comercial cu diferite procente la diferite mărfuri.

Tabelul 1

Procentul mediu al adaosului comercial la mărfuri vândute cu amănuntul (lei)

Adaos comercial (contul 831)			Mărfuri (contul 217)			Procentul mediu adaosului comercial	Adaos comercial în stoc final	Adaos comercial în valoarea vânzărilor	TVA la vânzări
La începutul lunii	La mărfuri primite în timpul lunii	Total	Stoc final	Suma vânzărilor cu amănuntul	Total				
27 000	33 000	60 000	80 000	120 000	200 000	60 000 : 200 000 * 100 = 30%	24 000 (80000*30:100)	36 000 (120 000*30:100)	20 000 (120000:6)

În rezultatul calculelor s-au determinat:

– adaos comercial la mărfurile vândute se stornează :

Debit contul 711 „Costul vânzărilor” – (36 000) lei

Credit contul 831 „Adaosul comercial” – (36 000) lei, deoarece în timpul lunii suma vânzărilor a fost trecută prin formula :

Debit contul 711 „Costul vânzărilor” – 120 000 lei

Credit contul 217 „Mărfuri” – cu valoarea prețurilor cu amănuntul cu 120 000 lei;

– odată cu adaos comercial se stornează și suma TVA din valoarea vânzărilor, prin formula:

Debit contului 711 „Costul vânzărilor” – (20 000) lei

Credit contul 8312 „TVA inclusă în preț de vânzare” – (20 000) lei.

În acest caz costul vânzărilor constituie 64 000 lei (120 000 lei – 36 000 – 20 000).

Metoda descrisă de determinare a costului vânzărilor necesită să fie atenționată în Politicile contabile a entităților de comerț cu amănuntul sau de alimentație publică, în cazuri de evidențierea curentă a mărfurilor și produselor cu preț de vânzare cu amănuntul inclusiv cu adaosuri comerciale și TVA necesită o specificare aferentă formării prețurilor și metodologia ajustării veniturilor din vânzări și costului vânzărilor.

BIBLIOGRAFIA

1. Standardele Naționale de Contabilitate (Monitorul oficial al Republicii Moldova, nr. 233-237 din 22.10.2014).
2. Planul general de conturi contabile (Monitorul oficial al Republicii Moldova, nr. 233-237 din 22.10.2014).
3. Tuhari, Tudor. Contabilitatea mărfurilor în comerț, ASEM, 2002, 215 p.
4. Tuhari, Tudor; Maleca, Ina; Fulga, Viorica. Contabilitatea, Moldcoop, UCCM, Chișinău, 2015, 310 p.

PARTICULARITĂȚILE CONTABILITĂȚII CAPITALULUI SOCIAL ÎN COOPERĂȚILE DE CONSUM

*TUHARI Tudor, prof. univ., dr. hab., UCCM
ZAGAIEVSCHI Galina, lect. superior, drd, USM*

Dans cet article, l'auteurs met en évidence les différentes approches du capital dans l'aspect national. Une attention particulière est réservée pour les fonds de développement, les fonds de réserve et les fonds du risque des coopératives de consommation dans la République de Moldova.

Cuvinte cheie: capital, capital social, fond de rezervă, fond de dezvoltare, fond de risc, etc.

În baza Legii Cooperăției de consum în organizațiile și întreprinderile cooperatiste se prevede posibilitatea creării și utilizării, în afară de fondul statutar (indivizibil părților sociale), a diferitelor fonduri cu destinație specială: de dezvoltare, de rezervă, de risc și de cadre etc. Cooperăția de consum fiind un sistem social economic cu caracter specific de proprietate necesită studierea și utilizarea surselor financiare interne pentru constituirea unor fonduri de rezervă cu destinație de lărgire a bazei material tehnice și creștere a mijloacelor circulante la unitățile cooperatiste. În interesele creării fondurilor cu destinație specială pot fi utilizate următoarele surse interne: profitul până la impozitare, profitul net, venitul din vânzări a mijloacelor fixe.

Fond de dezvoltare. Modul de formare și utilizare a Fondului de dezvoltare în cadrul organizațiilor și întreprinderilor cooperăției de consum din Republica Moldova urmărește scopul de a reuni mijloacele financiare ale întreprinderilor și organizațiilor cooperăției de consum pentru dezvoltarea și reconstrucția bazei tehnico-materiale, procurarea și implementarea noilor utilaje și a noilor tehnologii. Se propune următorul specific de contabilizare operațiilor privind acumularea surselor financiare pentru formarea și utilizarea fondului de dezvoltare conform standardelor naționale de contabilitate și Codului fiscal al Republicii Moldova, Legii Cooperăției de consum și Hotărârilor Congresului XIII al cooperăției de consum.

Una din sursele de constituire a fondului de dezvoltare prezintă calcularea defalcărilor conform Codului fiscal în mărime de 15 la sută din profitul determinat până la impozitare în perioada de gestiune de către toate organizațiile și întreprinderile cooperăției de consum, care se efectuează în modul următor:

Una din sursele de constituire a fondului de dezvoltare prezintă calcularea defalcărilor conform art.20 (ZI) al Codului Fiscal în mărime de 15 la sută din profitul determinat până la impozitare în perioada de gestiune de către toate organizațiile și întreprinderile cooperăției de consum, care se efectuează în modul următor:

– din suma calculată de cooperativele de consum în formă de defalcări a 15 la sută din profitul net până la impozitare, acestora le rămân 70 %, iar partea de 30 % se transferă Uniunilor cooperativelor de consum la care este asociată;

– întreprinderilor cooperatiste ale cooperativelor de consum din suma calculată în formă de defalcări a 15 la sută din profitul net determinat până la impozitare le rămân 55 %, iar părțile de 20 % și 25 % se transferă corespunzător – cooperativelor de consum și Uniunilor teritoriale sau centrală ale acestora;

– întreprinderilor cooperatiste ale Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum din defalcări calculate la 15 la sută din profitul până la impozitare le rămâne 70 % din suma totală, iar 30 % din sumă se transferă Uniunilor teritoriale ale Cooperativelor de consum;

– întreprinderilor cooperatiste ale Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP) din suma totală calculată în formă de defalcări de 15 la sută din profitul până la impozitare le rămân 40 %, iar 60 % din suma calculată se transferă Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP).

O altă sursă de formare a fondului de dezvoltare pentru organizațiile și întreprinderile cooperatiste prezintă sumele calculate de la vânzările activelor imobilizate. Sumele acumulate de la operațiuni cu activele imobilizate se determină în modul următor:

– cooperativelor de consum asociate la uniuni teritoriale din suma de vânzare a activelor imobilizate determinată în perioada de gestiune le rămân 35 %, (celor asociate numai la MOLDCOOP le rămân 60 %) iar

cotele de 25 % se transferă Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum și de 40 % – Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP);

– întreprinderilor cooperatiste ale cooperativelor de consum asociate la uniuni teritoriale le rămâne 30 % din suma vânzării activelor imobilizate, iar cotele de 35 % se transferă cooperativelor de consum, (cooperativelor de consum asociate direct la MOLDCOOP li se transferă 55%) 20 % – Uniunilor teritoriale ale Cooperativelor de consum și 15 % – Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP);

– întreprinderilor cooperatiste ale Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum din suma de vânzare a activelor imobilizate le rămâne cota de 65 %, iar cotele de 20 % se transferă Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum și de 15 % – Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP);

– întreprinderilor cooperatiste ale Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP) din sumele determinate de la vânzarea activelor imobilizate le rămâne cota de 50 %, iar cota de 50 % se transferă Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP).

A treia parte componentă pentru formarea fondului de dezvoltare pentru organizațiile și întreprinderile cooperatiste prezintă profitul net la sfârșitul perioadei de gestiune. Repartizarea acestor defalcări se va efectua în modul următor:

– cooperativele de consum asociate în uniuni teritoriale din suma profitului net îndreaptă la formarea fondului de dezvoltare ale acestora 30 %, (cele asociate direct la MOLDCOOP 40 %) și a câte 10 % se vor îndrepta la:

– formarea acestui fond al Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum și Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP);

– întreprinderilor cooperatiste ale cooperativelor de consum din suma profitul net ale acestora li se vor repartiza o cotă de 25 %, iar cotele de 20% cooperativelor de consum asociate la uniuni teritoriale (celor asociate direct la MOLDCOOP 30 %) și câte 10 % Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum și Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP);

– întreprinderilor cooperatiste ale Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum li se repartizează pentru fondul de dezvoltare din profitul net suma cu cota de 25% și a câte 20 % Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum și Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP);

– întreprinderilor cooperatiste ale Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP) din profitul net vor repartiza pentru formarea fondului de dezvoltare propriu o cotă de 25% și o cotă de 35% pentru formarea acestui fond centralizat al Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP).

La Uniunile teritoriale ale cooperativelor de consum și Uniunea Centrală a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP) din mijloacele financiare transferate de cooperativele de consum și întreprinderile cooperatiste se vor înregistra fondurile de dezvoltare centralizate, care se vor aloca după necesitate cooperativelor de consum și întreprinderilor cooperatiste pentru majorarea fondului de dezvoltare propriu ale acestora.

Utilizarea mijloacelor din Fondul de dezvoltare se face numai potrivit hotărârilor Birourilor Executive ale Cooperativelor de consum, Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum și al Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum MOLDCOOP sau a Consiliilor de Administrație corespunzătoare.

Pentru a primi mijloace financiare din Fondul de dezvoltare centralizat, întreprinderile și organizațiile sistemului cooperației de consum elaborează și prezintă un studiu de fezabilitate sau business – planul, iar Birourile Executive ale Uniunilor teritoriale ale cooperativelor de consum și al uniunii centrale MOLDCOOP adoptă hotărârile corespunzătoare privind utilizarea sumelor concrete. Întreprinderilor cooperatiste proprii MOLDCOOP li se alocă mijloace financiare din Fondul centralizat de dezvoltare al MOLDCOOP în baza demersului corespunzător și argumentarea economică ce ar prevedea utilizarea eficientă ale acestora.

Mijloacele Fondului de dezvoltare ne utilizate în anul curent se transferă pe anul următor și se utilizează după destinație conform prevederilor prezentului Regulament.

Constituirea și utilizarea fondului de dezvoltare se contabilizează la contul 322 “Rezerve statutare”. Defalcările din profitul determinat până la impozitare în cotă de până la 15 la sută se va înregistra prin formula contabilă:

- Debit contul 714 “Alte cheltuieli din activitatea operațională”
- Credit contul 322 “Rezerve statutare”

Defalcările efectuate de la vânzarea activelor imobilizate se vor înregistra în sume de diferență dintre valoarea de vânzare și suma de impozit pe venit calculată din diferența valorilor de vânzare și de bilanț a obiectelor vândute.

În contabilitate se va înregistra la conturi în modul următor:

– Debit contul 334 „Profitul utilizat al perioadei gestiune” – la suma diferenței valorilor de vânzare și de bilanț minus impozitul pe venit acestei diferențe, debit contul 311 “Capital social” la valoarea de bilanț a obiectului vândut.

– Credit contului 322 „Rezerve statutare” – la suma de vânzare a obiectului de active imobilizate diminuată cu suma de impozit calculat din profitul de la vânzarea acestuia.

De exemplu. S-a vândut un obiect de mijloace fixe cu valoarea de vânzare de 18000 lei fără TVA și valoarea de bilanț – 10000 lei. Uzura obiectului 2000 lei.

În baza datelor se vor înregistra următoarele formule contabile.

1. Ieșirea obiectului la întreprindere cu valoare de 12000 lei:

– Debit contul 124 „Amortizarea mijloacelor fixe” – 2000;

– Debit contului 721 „Cheltuielile cu active imobilizate” – 10000 lei, la valoarea de bilanț obiectului;

– Credit contul 123 „Mijloace fixe” – 12000 lei valoarea de intrare a obiectului.

2. Vânzarea obiectului se reflectă prin formula:

– Debit contul 234 „Alte creanțe curente” – 21600 lei la suma vânzării inclusiv cu TVA de 20%;

– Credit contul 621 „Venituri din operațiuni cu active imobilizate” – 18000 lei, la suma de vânzare fără

TVA;

– Credit contul 5344 „Datorii privind taxa pe valoarea adăugată” – 3600 lei (18000 x 0,2).

3. Totodată se înregistrează constituirea fondului de dezvoltare la suma de vânzare a obiectului minus impozitul probabil din profitul câpătat de la vânzare a obiectului:

– Debit contul 311 „Capital social” – 10000 lei, la valoarea de bilanț al obiectului;

– Debit contul 334 „Profitul utilizat al perioadei gestiune” – 7040 lei (18000-10000) x 0,12, (unde 8000 lei (18000-10000) este, profitul brut până la impozitare a obiectului vândut, 12% - taxa impozitului pe venit în 2014);

– Credit contului 322 „Rezerve statutare” – 17040 lei, la valoare de vânzare a obiectului fără TVA minus impozitul din profitul vânzării obiectului.

Pentru constituirea fondului de dezvoltare de la repartizarea profitul net al anului de gestiune se vor înregistra în baza rapoartelor financiare și hotărârilor corespunzătoare ale organelor de conducere cooperatiste prin următoarele formule contabile:

– Debit contul 333 „Profitul net al perioadei de gestiune”;

– Credit contul 322 „Rezerve statutare”.

La sumele defalcărilor transferate de la cooperativele de consum și întreprinderile cooperatiste către Uniunile teritoriale ale cooperativelor de consum și Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP), se vor înregistra în modul următor:

– Debit contului 322 „Rezerve statutare” – la suma determinată în corespundere cu regulamentul dat”;

– Credit contul 522 „Datorii curente față de părțile afiliate”.

Fondurile de dezvoltare centralizate la Uniunile teritoriale ale cooperativelor de consum și Uniunea Centrale a Cooperativelor de Consum (MOLDCOOP) se vor înregistra în baza obținerii mijloacelor financiare transferate de cooperativele de consum și întreprinderile cooperatiste prin formule contabile:

– Debit contul 242 „Conturi curente în monedă națională”;

– Credit contul 322 „Rezerve statutare”.

Utilizarea fondului de dezvoltare la extinderea și reconstrucția bazei tehnico-materiale prin procurarea, construirea obiectelor de active imobilizate de cooperativele de consum și întreprinderile cooperatiste se va înregistra la conturi contabile conform documentelor de predare a acestora în exploatare în mod următor:

– Debit contul 322 „Rezerve statutare”;

– Credit contul 311 „Capital social”.

Fondul de rezervă prezintă sursa de ajutorare financiară reciprocă periodică organizațiilor și întreprinderilor

cooperatiste, pentru acoperirea eventualelor cheltuieli și pierderi rezultate la finele perioadei de gestiune în caz de calamități naturale, incendii, furturi, obstacole în desfășurarea normală a activității economice, protejarea proprietății cooperatiste, etc.

Fondul de rezervă se constituie în mod centralizat în Uniunea Cooperativelor de Consum(UCOOP) și cooperativelor de consum în conformitate cu prevederile statutare, din contul alocațiilor efectuate de organizațiile și întreprinderile cooperatiste în mărime de 10 la sută de la profitul net al perioadei de gestiune (anuale).Mijloacele financiare calculate în cooperativele de consum, întreprinderile cooperatiste proprii ale Uniunilor teritoriale și Uniunii Centrale a Cooperativelor de Consum, conform p.1.1 acestui Regulament se transferă la contul de decontare al Uniunii Centrale în primul trimestru al anului viitor după repartizarea profitului net al perioadei de gestiune. Reflectarea în contabilitate a mijloacelor destinate pentru formarea Fondului de rezervă centralizat se efectuează după înregistrarea acestora la contul lor de decontare al Uniunii Centrale.

Defalcarea mijloacelor din Fondul de rezervă organizațiilor și întreprinderilor cooperatiste se efectuează conform hotărârii Consiliului de Administrație MOLDCOOP. Mijloacele fondului de rezervă se transferă organizațiilor și întreprinderilor cooperatiste în termen de 10 zile după adoptarea hotărârilor respective. Pentru primirea mijloacelor financiare din Fondul de rezervă centralizat organizațiile și întreprinderile cooperatiste prezintă Uniunii Centrale cererea cu o argumentare corespunzătoare privind convingerea necesității de mijloace acestui fond. Mijloacele Fondurilor de rezervă neutilizate în anul curent trec în anul următor și se utilizează în scopurile prevăzute, de prezentul Regulament. Mijloacele Fondului de rezervă se păstrează la conturile bancare ale Uniunii Centrale (MOLDCOOP).

Evidența contabilă a Fondului de rezervă se înregistrează la contul 322 "Rezerve statutare", în Uniunea Centrală a Cooperativelor de Consum în baza sumelor recepționate la contul de decontare din transferările organizațiilor și întreprinderilor cooperatiste. Alocațiile în fondul de rezervă de la repartizarea profitului net în organizațiile și întreprinderile cooperatiste, se calculează în baza cotei de stabilite și se înregistrează în evidența contabilă la creditul contului 522 „Datorii curente față de părțile afiliate” și la debitul contului 333 „Profit net al perioadei de gestiune”. La transferarea acestor mijloace Uniunii Centrale organizațiile și întreprinderile cooperatiste debitează contul 522 „Datorii curente față de părțile afiliate” și se creditează contul 242 „Conturi curente în monedă națională”, sau contul 241 „Casa”. La recepția numerarului la contul curent al Uniunii Centrale de la agenții economici din cadrul cooperăției de consum se debitează conturilor 241 „Casa” sau 242 „Conturi curente în monedă națională” și creditul conturilor: 322 „Rezerve statutare”. În baza cererii corespunzătoare de la organizațiile și întreprinderile cooperatiste și hotărârii Consiliului de Administrație MOLDCOOP transferarea fondului de rezervă se înregistrează prin formula contabilă” debit contul 322 „Rezerve statutare” – la suma transferată, credit contul 242 „Conturi curente în monedă națională” sau contul 241 „Casa”. Organizațiile și întreprinderile cooperatiste care vor beneficia de mijloace de finanțare din Fondului de rezervă centralizat, la încasarea acestora vor înregistra în debitul conturilor 241 „Casa”, ori 242 „Conturi curente în monedă națională” și creditul contului 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung”, iar utilizarea acestora se vor înregistra în debitul acestui cont și creditul conturilor ce necesită acoperirea investițiilor efective.

Organizațiile și întreprinderile cooperatiste au dreptul să solicite acordarea de ajutor material numai în cazul când ele au luat parte la formarea Fondului de rezervă. Organizațiile și întreprinderile cooperatiste care n-au luat parte la formarea fondului de rezervă centralizat, pot beneficia de ajutor material numai după încheierea unui contract și cu restituirea lor.

Fondul de risc se constituie organizațiile și întreprinderile cooperatiste din contul alocațiilor în mărime de până la 15 la sută din profitul net realizat al acestor agenți economici. Mijloacele fondului de risc calculate de organizațiile și întreprinderile cooperatiste integral se utilizează pentru acoperirea eventualilor pierderi și consumuri ne identificate pe parcursul anului de gestiune. Sumele concrete a defalcărilor în fondul de risc se stabilesc în organizațiile și întreprinderile cooperatiste prin hotărârile corespunzătoare a organelor de conducere a organizațiilor cooperatiste în conformitate cu Statutele acestora. Mijloacele fondului de risc se utilizează de întreprinderile și organizațiile cooperatiste în baza argumentărilor pierderilor și consumurilor neprevăzute și concluziilor Comisiilor de Cenzori prin hotărârile Consiliilor de Administrație a organizațiilor cooperatiste

respective. Mijloacele Fondului de risc neutilizate în anul curent se utilizează în anii următori.

Evidența contabilă a fondului de risc se înregistrează la contul 322 „Rezervele statutare”, subcontul 3222 „Fondul de risc”. Defalcările în fondul de risc de la repartizarea profitului net se înregistrează în creditul contului 322 subcontul 3222 „Fondul de risc” și debitul contului 333 „Profit net al perioadei de gestiune”. Utilizarea fondului de risc se înregistrează în debitul contului 3222 „Fondul de risc” în corespondență cu conturile contabile la care sînt înregistrate pierderile respective (226,231, 225, 234, 612 etc).

BIBLIOGRAFIA

1. Legea Cooperăției de consum, nr. 1252-XIV din 28 septembrie 2000 (Monitorul oficial, nr. 154-158 din 14 decembrie 2000).

2. Codul Fiscal, nr. 1163-XIII din 24 aprilie 1997 (Monitorul Oficial, nr. 62 din 18 septembrie 1997), cu modificările ulterioare, din 18 iulie 2014 (Monitorul Oficial, nr. 238-246 din 15 august 2014).

ASPECTE PRACTICE PRIVIND FORMA ȘI CONȚINUTUL RAPORTULUI AUDITORULUI ASUPRA SITUAȚIILOR FINANCIARE

*ȚIRLEA Mariana Rodica, conf.univ., dr.,
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București*

The audit report on the financial statements shall be prepared based on the requirements set by international auditing standard 700, according to which the report must contain a certain uniformity in the presentation thereof and a clear expression in writing financial auditor's opinion on the financial statements considered as a whole. The audit report should help in improving the level of reader's understanding of the terms used, assessing the accounting principles used, identify the entity's financial statements to present scope of the audit, the responsibilities of the persons entrusted with governance, reasonable basis for expressing an opinion, compliance with standards, the auditor's responsibility. Financial auditor's opinion may also be an unqualified opinion presenting a fair picture in all significant aspects or a qualified opinion in the case of significant uncertainty.

Keywords: general framework, financial statements, audit evidence, the auditor's opinion, fair image, the auditor's report.

Forma Raportului auditorului financiar asupra situațiilor financiare este reglementat de Standardul Internațional de Audit 700 denumit Raportul auditorului financiar asupra situațiilor financiare, standard care conține principiile de bază, procedurile esențiale și recomandările aferente și care trebuie să se aplice doar aspectelor semnificative.

Potrivit acestui standard raportul auditorului financiar poate fi adaptat conform necesităților: fie pentru audit statutar, la auditarea altor informații și la auditarea servicii conexe.

În cazul unor situații excepționale auditorul financiar poate considera necesară abaterea de la Standardul Internațional de Audit 700, justificată de faptul că, abaterea se impune cu celeritate pentru a realiza mai eficient obiectivul unui audit financiar și condiționată de faptul că auditorul financiar trebuie să justifice această abatere.

Pe baza probelor obținute, a revizuirii acestora și evaluarea concluziilor, auditorul financiar procedează la exprimarea unei opinii asupra situațiilor financiare. Auditorul financiar analizează dacă situațiile financiare îndeplinesc cerințele statutare, procedează la revizuirea foilor de lucru și evaluarea probelor, în scopul aprecierii faptului dacă situațiile financiare [1] au fost sau nu întocmite în conformitate cu un cadru general acceptat de raportare financiară, concretizat în:

- standardele Internaționale de Contabilitate;
- standarde naționale relevante;

– practici naționale relevante.

Raportul de audit financiar trebuie să conțină opinia cu rezerve sau opinia fără rezerve asupra situațiilor financiare considerate în ansamblu.

Potrivit Standardului Internațional de Audit 700, denumit Raportul auditorului financiar asupra situațiilor financiare, trebuie să conțină elementele și “formatul de mai jos:

a. titlu;

b. destinatarul;

c. paragraful de deschidere sau introductiv :

(i) identificarea situațiilor financiare auditate;

(ii) o declarație privind responsabilitatea conducerii entității, precum și responsabilitatea auditorului.

d. Paragraful referitor la sfera angajamentului (în care se prezintă natura unui audit):

(i) o referire la ISA sau la standardele ori practicile naționale de audit relevante;

(ii) o prezentare a raportului de audit efectuat.

e. paragraful referitor la opinie, ce conține [2]

(i) O trimitere la cadrul general de raportare financiară utilizat pentru întocmirea situațiilor financiare (inclusiv identificarea țării de origine³ a cadrului de raportare financiare atunci când cadrul utilizat nu este reprezentat de Standardele Internaționale de Contabilitate); și

(ii) O exprimare a opiniei asupra situațiilor financiare.

f. data raportului;

g. adresa auditorului; și

h. semnătura auditorului.

Este de dorit o anumită uniformitate privind forma și conținutul raportului de audit, deoarece aceasta contribuie la îmbunătățirea gradului de înțelegere al cititorului, precum și la identificarea situațiilor neobișnuite când acestea apar [2].

Raportul auditorului financiar asupra situațiilor financiare, pentru exercițiul financiar încheiat la data de 31.12.2014

Identificarea entității și a perioadei financiare

1. Am auditat situațiile financiare anuale anexate ale entității S.C. QLIVEQ S.A. pentru exercițiul financiar încheiat la data de 31 decembrie 2014, care cuprind : bilanț, contul de profit și pierdere, situația modificărilor capitalurilor proprii, situația fluxurilor de trezorerie, politici contabile și notele explicative. Situațiile financiare ale entității pentru exercițiul financiar încheiat la 31 decembrie 2013 au fost auditate de același auditor, iar raportul emis a exprimat o opinie fără rezerve.

Beneficiarii raportului de audit

1. Beneficiarii prezentului raport de audit sunt :

– Acționarii entității S.C. QLIVEQ S.A.

– Conducerea entității S.C. QLIVEQ S.A.

– Alți utilizatori, cu aprobarea conducerii entității S.C. QLIVEQ S.A., cu respectarea reglementărilor legale.

2. Situațiile financiare la data de 31 decembrie 2014 care fac obiectul auditului financiar, se referă la:

– Total bilanț:	14.710.312 lei
– Activ net/Capitaluri proprii:	16.111.333 lei
– Capitaluri total:	29.345.678 lei
– Cifra de afaceri:	7.667.897 lei
– Rezultatul exercitiului:	377.987 lei Profit

Responsabilitatea conducerii pentru situațiile financiare

1. Conducerea entității răspunde pentru întocmirea și prezentarea fidelă a acestor situații financiare în conformitatea cu prevederile Ordinului Ministrului Finantelor Publice nr. 3055/2009 (OMF nr. 3055/2009) cu modificările ulterioare. Această responsabilitate include: proiectarea, implementarea și menținerea unui control intern relevant pentru întocmirea și prezentarea fidelă a situațiilor financiare care să nu conțină denaturări

semnificative datorate fie de fraudă, fie de eroare, selectarea și aplicarea politicilor contabile adecvate.

Responsabilitatea auditorului

1. Responsabilitatea noastră este ca, pe baza auditului efectuat, să exprimăm o opinie asupra acestor situații financiare. Am efectuat auditul în conformitate cu Standardele Internaționale de Audit adoptate de Camera Auditorilor Financiarți din România. Aceste standarde cer ca noi să respectăm cerințele etice ale Camerei, să planificăm și să efectuăm auditul în vederea obținerii asigurării rezonabile cu privire la măsura în care situațiile financiare sunt lipsite de denaturări semnificative.

2. Un audit constă în efectuarea de proceduri și testări în vederea obținerii de probe de audit cu privire la valorile și prezentările din situațiile financiare. Procedurile selectate depind de raționamentul auditorului, incluzând evaluarea riscurilor de denaturare semnificativă a situațiilor financiare datorate fie de fraudă, fie de eroare. În efectuarea acelor evaluări ale riscului, auditorul ia în considerare controlul intern relevant pentru întocmirea de către entitate și prezentarea fidelă a situațiilor financiare în vederea conceperii de proceduri de audit care să fie adecvate circumstanțelor, dar nu cu scopul exprimării unei opinii cu privire la eficiența controlului intern al entității. Un audit include, deasemenea, evaluarea gradului de adecvare a politicilor contabile folosite și a caracterului rezonabil al estimărilor contabile efectuate de către conducere, precum și evaluarea prezentării generale a situațiilor financiare luate în ansamblul lor.

3. Considerăm că probele de audit pe care le-am obținut sunt suficiente și adecvate pentru a furniza o bază pentru opinia noastră de audit.

Opinia auditorului

1. În opinia noastră, situațiile financiare ale S.C. QLIVEQ S.A. pentru exercițiul financiar încheiat la data de 31 decembrie 2014 au fost întocmite de o manieră adecvată, oferă o imagine corectă și fidelă sub toate aspectele semnificative cu privire la poziția financiară a entității și la performanța sa financiară și fluxurile de trezorerie aferente exercițiului încheiat la această dată, în conformitate cu prevederile Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 3055/2009 cu modificările ulterioare și cu politicile contabile descrise în notele la situațiile financiare.

Alte aspecte

1. Acest raport este adresat exclusiv entității în ansamblu și conducerii acesteia. Auditul nostru a fost efectuat pentru a se putea raporta conducerii entității acele aspecte pe care trebuie să le raportăm într-un raport de audit financiar și nu în alte scopuri. În măsura permisă de lege, nu acceptăm și nu ne asumăm responsabilitatea decât față de entitate, în ansamblu pentru auditul nostru, pentru acest raport sau pentru opinia formată.

2. Societatea a întreprins demersuri privind continuarea lucrărilor pentru proiectul câștigat pe fonduri structurale.

3. Societatea a constituit provizioane pentru suma rămasă nesoluționată aflată în litigiu.

4. Situațiile financiare anexate prezintă poziția financiară, rezultatul operațiunilor și un set complet de note la situațiile financiare în conformitate cu reglementări și principii contabile acceptate în România. De aceea, situațiile financiare anexate sunt întocmite pentru uzul persoanelor care cunosc reglementările contabile și legale din România inclusiv prevederile Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 3055/2009 cu modificările ulterioare.

Raport asupra conformității raportului administratorilor cu situațiile financiare

1. În concordanță cu prevederile Ordinului Ministrului Finanțelor Publice nr. 3055/2009, noi am citit raportul administratorilor atașat situațiilor financiare. Raportul administratorilor nu face parte din situațiile financiare anuale. În raportul administratorilor, nu am constatat elemente de neconformitate ale Raportului de Gestiune al Administratorilor față de situațiile financiare atașate.

În numele

SC SOCIETATEA DE AUDIT SRL

Înregistrat la Camera Auditorilor Financiarți din România

cu numărul XX/2005

Numele semnatarului:

Ion Ion Ion
Înregistrat la Camera Auditorilor Financiari din România

Data raportului de auditorului
Galați, la 26 martie 2015

Pentru a face distincție între raportul de audit și alte rapoarte, Raportul de audit trebuie realizat de către un auditor financiar independent și să conțină un titlu corespunzător. În acest fel se va evita confuzia cu alte rapoarte întocmite fie de către alți auditori, fie de reprezentanți ai conducerii, care nu trebuie să respecte și să îndeplinească aceleași cerințe etice ca un auditor financiar independent.

Raportul auditorului financiar asupra situațiilor financiare este destinat acționarilor sau consiliului de administrație care trebuie să conțină termenii prevăzuți în scrisoarea de angajament și să respecte reglementările legale.

Paragraful de deschidere sau introductiv al Raportului auditorului financiar asupra situațiilor financiare trebuie:

- să identifice situațiile financiare ale entității, data și perioada acoperită de situațiile financiare.
- să includă o declarație privind responsabilitatea conducerii entității;
- să includă o declarație că responsabilitatea auditorului este de a exprima o opinie asupra situațiilor financiare în urma efectuării probelor de audit.
- să includă o declarație a conducerii cu privire la:
  - (i) efectuarea estimărilor contabile semnificative;
  - (ii) efectuarea raționamentelor contabile semnificative;
  - (iii) principii contabile utilizate în pregătirea situațiilor financiare;
  - (iv) metodele contabile utilizate în pregătirea situațiilor financiare.
- să includă aspecte privind responsabilitatea auditorului de a audita aceste situații financiare și formularea unei opinii asupra situațiilor financiare.

– să includă un paragraf de deschidere (introductiv) este: “am efectuat auditul bilanțului anexat [2] al societății ABC la data de 31 decembrie 19X1, precum și contul de profit și pierderi și situația fluxurilor de numerar aferente pentru anul încheiat. Aceste situații financiare sunt responsabilitatea conducerii societății. Responsabilitatea noastră constă în exprimarea unei opinii asupra situațiilor financiare pe baza auditului efectuat [3].”

- să includă sfera angajamentului de audit;
- să includă o declarație privind planificarea auditului în scopul obținerii unei certificări rezonabile și că situațiile auditate nu conțin denaturări semnificative;
- să includă faptul că auditul include:
  - (i) examinarea situațiilor s-a efectuat pe bază de teste și probe;
  - (ii) evaluarea principiilor contabile folosite;
  - (iii) evaluarea estimărilor semnificative;
  - (iv) evaluarea prezentării generale a situațiilor financiare.
- să includă faptul că auditul conferă o bază rezonabilă pentru exprimarea opiniei;
- să includă faptul că paragraful referitor la sfera angajamentului de audit este următoarea:

„Am efectuat acest audit în concordanță cu Standardele Internaționale de Audit (sau trimitere la standarde sau practici naționale relevante). Aceste standarde solicită planificarea și efectuarea auditului în vederea obținerii unei certificări rezonabile conform căreia situațiile financiare nu conțin denaturări semnificative. Un audit include examinarea, pe bază de teste, a probelor ce susțin sumele din situațiile financiare și informațiile prezentate. Un audit include, de asemenea, evaluarea principiilor contabile folosite și estimările semnificative făcute de către conducere, precum și evaluarea prezentării generale a situațiilor financiare. Considerăm că auditul nostru oferă o bază rezonabilă pentru exprimarea opiniei noastre” [4].

Paragraful referitor la opinie trebuie:

- a. să identifice în mod clar cadrul general de raportare financiară;

- b. să includă faptul că termenii folosiți;
- c. să includă faptul că a fost respectat cadrul general de raportare financiară;
- d. să includă faptul că cerințe specificate în statute sau prevederi legale relevante.
- e. să includă modul de ilustrare că situațiile financiare oferă o imagine fidelă
- f. să includă un paragraf privind revizuirea;
- g. să includă data raportului;
- h. să includă adresa auditorului;
- i. să includă biroul auditorului;
- j. să includă semnătura auditorului;
- k. să includă în numele firmei de audit, cu numele personal al auditorului sau ambele, după cum este cazul.

Considerăm faptul că, Standardul 700 „Raportul auditorului financiar asupra situațiilor”, jalonează prin cerințele sale: cadrul, forma și structura raportului auditorului financiar asupra situațiilor financiare și asigură armonizarea cu cerințele internaționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Cadrul General al Standardelor Internaționale de Audit;
2. ISA 700 „Raportul auditorului financiar asupra situațiilor”;
3. ISA 700 „Paragraful referitor la opinie care conține exprimarea unei opinii asupra situațiilor financiare”;
4. ISA 800, „Raportul auditorului asupra angajamentelor de audit cu scop special”.

SECȚIUNEA nr. 5
FINANȚELE ȘI ANALIZA ÎN CONTEXȚUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ECONOMICE

**DIAGNOSTICUL PATRIMONIULUI ECONOMIC
AL ÎNTREPRINDERII ÎN CONDIȚIILE IMPLEMENTĂRII NOILOR
STANDARDE NAȚIONALE DE CONTABILITATE**

*AMARFII-RAILEAN Nelli, conf. univ., dr.,
Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți*

Implementation of new accounting practice implies changes in theoretical and practical methods of financial analysis and diagnostic of business activity. Diagnosis is a powerful tool for finding the state of «health» of economic entities and assessing their development prospects. The new National Accounting Standards have introduced changes not only in accounting terminology and financial statements, but also in the assessment and evaluation of assets. In this article we propose to revise key economic indicators and rates with the new accounting approach.

Cuvinte cheie: patrimoniul economic, pragul de semnificație, indicatori de eficiență, compoziția tehnologică a mijloacelor fixe.

Implementarea în practica contabilă a noilor Standarde Naționale de Contabilitate implică necesitatea unor modificări teoretice și aplicative în metodele de diagnosticarea activității întreprinderilor autohtone.

Diagnosticul reprezintă un instrument eficient de constatare a stării de „sănătate” a întreprinderilor la un moment dat și de evaluare a perspectivelor lor de dezvoltare.

Noile SNC au introdus modificări nu numai în terminologia contabilă, planul de conturi și situațiile financiare, dar și în modul de evaluare și constatare a elementelor patrimoniului economic. În acest context, ne propunem să reexaminăm principalii indicatori ce caracterizează patrimoniul întreprinderii prin prisma noilor abordări contabile.

Astfel, conform noilor SNC, elemente patrimoniale cu o durată de exploatare mai mare de un an, denumite imobilizări, pot fi folosite de către întreprindere în activitatea sa sau transmise terților. În componența imobilizărilor delimităm: imobilizări necorporale, corporale, active bilogice imobilizate, investiții financiare pe termen lung și investiții imobiliare.

Altă „noutate” introdusă de SNC-uri este posibilitatea determinării individuale a pragului de semnificație pentru atribuirea elemnetelor de activ la categoria mijloacelor fixe. Ceea ce determină o individualizare a modelului de diagnostic a eficienței utilizării mijloacelor fixe în funcție de pragul de semnificație stabilit în politicile contabile de către fiecare întreprindere în parte.

Diagnosticul gestiunii imobilizărilor aduce în discuție două aspecte de bază:

Analiza dinamicii, structurii și stării funcționale a imobilizărilor;

Analiza eficienței utilizării mijloacelor fixe și a reflectării consecințelor modificării acestora în performanțele întreprinderii.

Analiza dinamicii și structurii imobilizărilor se va organiza pe examinarea elemnetelor componente și ponderii lor în total imobilizări. Acest aspect constituie o problemă internă a fiecărei întreprinderi, reieșind din politica ei investițională și sectorul de activitate.

În analiza dinamicii imobilizărilor recomandăm utilizarea valorilor medii anuale, pentru a diminua influența oscilațiilor de prețuri. Modificările în dinamica imobilizărilor sunt determinate de intrările și ieșirile acestora în cursul perioadei de gestiune, ponderate cu timpul de utilizare și respectiv neutilizare al acestora.

Modificările în structura imobilizărilor sunt determinate de migrarea elementelor dintr-o categorie sau alta. De exemplu: din componența imobilizărilor corporale în curs de execuție în categoria mijloacelor fixe; din categoria mijloacelor fixe în categoria investițiilor imobiliare sau, fiind examinate în mod particular mijloacele fixe, din categoria mijloacelor fixe productive în categoria mijloacelor fixe conservate sau care nu participă la

procesul de producție, dar creează cadrul desfășurării acesteia.

În mod special, se urmărește dinamica mijloacelor fixe productive, deoarece de modificarea acestora depinde capacitatea și potențialul de producere a întreprinderii.

Astfel, în literatura de specialitate, raportul dintre mijloacele fixe productive și mijloacele fixe, este cunoscut sub denumirea de compoziția tehnologică a mijloacelor fixe. Analiza acestui indicator impune respectarea inegalității:

$$\frac{\overline{MFp}_n}{\overline{MF}_n} > \frac{\overline{MFp}_{n-1}}{\overline{MF}_{n-1}}$$

în care, $\overline{MFp}$ – valoarea medie a mijloacelor fixe productive; $\overline{MF}$ – valoarea medie a mijloacelor fixe;
 $\overline{MFp}$ – compoziția tehnologică; n – perioada.

Compoziția tehnologică a mijloacelor fixe influențează în mod direct performanțele întreprinderii. Cu cât ponderea mijloacelor fixe productive este mai mare, cu atât este mai puternică influența exercitată asupra indicatorilor de eficiență a utilizării mijloacelor fixe.

Starea funcțională a mijloacelor fixe este caracterizată de gradul de reînnoire a mijloacelor fixe și gradul de uzură a mijloacelor fixe.

Gradul de reînnoire a mijloacelor fixe exprimă raportul dintre valoarea mijloacelor fixe intrate în gestiune și valoarea medie a mijloacelor fixe. Analiza poate fi efectuată pe total mijloace fixe cât și pe categorii de mijloace fixe. Acest indicator este specific întreprinderii analizate și poate fi comparabil doar cu valorile obținute la o altă întreprindere din același sector de activitate, cu indicatori de performanță comparabili și care are același prag de semnificație stabilit pentru atribuirea bunurilor economice la categoria mijloace fixe.

În ceea ce privește analiza gradului de uzură a mijloacelor fixe, propunem de rectificat denumirea acestui indicator în corespundere cu terminologia SNC „Imobilizări necorporale și corporale”, în „gradul de amortizare a mijloacelor fixe”. Acest indicator se determină ca raportul dintre amortizarea acumulată și valoarea medie mijloacelor fixe.

$$Ga = \frac{A}{(\overline{MF})} * 100$$

în care, A – amortizarea acumulată; $\overline{MF}$ – valoarea medie a mijloacelor fixe.

Deoarece noile SNC recomandă calculul amortizării inclusiv și pentru mijloacele fixe scoase din procesul de producție sau conservate, la determinare acestui indicator se va ține cont de ponderea acestei categorii de mijloace fixe în total mijloace fixe sau putem determina gradul de amortizare a mijloacelor fixe neproductive prin raportarea amortizării acumulate pentru mijloacele fixe neproductive și valoarea medie a acestora.

Pentru aprecierea eficienței utilizării mijloacelor fixe se folosesc indicatorii construiți ca raport între efect și efort. Efectul poate fi exprimat prin: valoarea adăugată, profitul brut, volumul producției fabricate, venitul din vânzări, etc. Efortul fiind valoarea medie a mijloacelor fixe.

Pentru o apreciere mai exactă a eficienței utilizării mijloacelor fixe recomandăm a exclude valoarea mijloacele fixe neproductive din valoarea medie a mijloacelor fixe.

De asemenea, conform SNC „Imobilizări necorporale și corporale”, caracteristica patrimoniului economic și aprecierea evoluției activelor disponibile se va realiza prin intermediul următoarelor rate:

Rata Imobilizărilor, măsoară ponderea activelor imobilizate în patrimoniul total al întreprinderii și se determină în felul următor:

$$\text{Rata imobilizărilor} = \frac{(\text{Total active imobilizate})}{(\text{Total Activ})} * 100;$$

Rata imobilizărilor necorporale, caracterizează ponderea imobilizărilor necorporale (brevete, mărci, drepturi de autor, licențe etc.) în total activ și se determină ca:

$$\text{Rata imobilizărilor necorporale} = \frac{(\text{Imobilizări corporale})}{(\text{Total Activ})} * 100;$$

Rata imobilizărilor corporale, determină ponderea imobilizărilor corporale în total activ și se determină ca:

$$\text{Rata imobilizărilor corporale} = \frac{(\text{Imobilizări corporale})}{(\text{Total activ})} * 100;$$

Rata imobilizărilor financiare, caracterizează mărimea investițiilor financiare pe termen lung realizate de către întreprinderea analizată în alte întreprinderi și se determină ca:

$$\text{Rata imobilizărilor financiare} = \frac{(\text{Investiții financiare pe termen lung})}{(\text{Total Activ})} * 100.$$

Noile SNC-uri, în particular SNC „Investiții imobiliare” delimitează în componența activelor imobilizate o categorie nouă de activ, și anume: investiții imobiliare definite de standard ca „proprietate imobiliară deținută (de proprietar sau locatar în baza unui contract de leasing financiar), mai degrabă în scopul închirierii și/sau pentru creșterea valorii acesteia, decât pentru a fi utilizată în producție, pentru furnizarea de bunuri, prestarea serviciilor sau în scopuri administrative, sau vândute în procesul desfășurării normale a activității.” Astfel, pentru estimarea investițiilor efectuate de către întreprindere în astfel de active propunem analiza unei noi rate:

$$\text{Rata investițiilor imobiliare} = \frac{(\text{Investiții imobiliare})}{(\text{Total activ})} * 100.$$

De asemenea, putem estima veniturile anticipate din darea în chirie a investițiilor imobiliare, creșterea de capital sau profitabilitatea unor astfel de proiecte investiționale.

Pentru analiza structurii activelor cu o durată de exploatare mai mică de un an, utilizând terminologia SNC „Stocuri” vom analiza:

$$\text{Rata corelației între active circulante și imobilizate} = \frac{(\text{Active circulante})}{(\text{Active imobilizate})} * 100;$$

$$\text{Rata activelor circulante} = \frac{(\text{Active circulante})}{(\text{Total activ})} * 100;$$

Această rată caracterizează ponderea activelor circulante în patrimoniul economic al întreprinderii

$$\text{Rata stocurilor} = \frac{\text{Stocuri}}{(\text{Total activ})} * 100;$$

Această rată va avea valori ridicate în cazul întreprinderilor cu activitate de producție și comerț, iar pentru o analiză mai detaliată poate fi determinată ca raport dintre valoarea stocurilor și valoarea activelor circulante.

În viziunea noastră, ratele de structură a activului vor fi influențate de caracteristicile tehnice, economice, juridice și investiționale ale întreprinderilor analizate, precum și de sectorul lor de activitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Standardul Național de Contabilitate „Prezentarea situațiilor financiare” Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 233-237 din 22.10.2013.
2. Standardul Național de Contabilitate „Imobilizări necorporale și corporale” Monitorul Oficial Republicii Moldova nr. 233-237 din 22.10.2013.
3. Standardul Național de Contabilitate „Stocuri” Monitorul Oficial Republicii Moldovănr. 233-237 din 22.10.2013.
4. Robu, V.; Gergescu, N. Analiza economico – financiară (curs digital) www.biblioteca.digitală.ase.ro.

THE IMPACT OF BASEL II CAPITAL AGREEMENT ON BUSINESS BANKING REGULATION

*BALAN Igor, Ph.D, associate professor,
Free International University of Moldova (ULIM)
ERHAN Valeriu, Ph.D, Head of Department,
BC „Moldova Agroindbank” S.A.*

According to the Strategic Plan of the National Bank for the years 2013-2017 one of the strategic objectives is the efforts' increasing in the development of banking supervision by identifying the best ways for implementation of Basel II / III. Fast implementation of the Agreement's provisions by harmonizing domestic legislation with the European Union will facilitate market access of potential foreign investors and will enhance the quality of the national banking market. The authors in this article will try to reveal some requirements to be implemented and to be reflected in domestic policies and strategies for the credit institutions, to enhance the modern tendencies in corporate governance on the way of development the practices based on prudential criteria.

Key words: Basel II, banking, credit institution, the supervisory authority, credit risk, operational risk.

In addition to political factors in the process of Moldova's Association to the European Union, there is a limited period of assimilation and harmonization of legislation with the European Union, especially in banking, but there are a number of factors that encourage domestic banking sector to adapt to Basel II as soon as possible. Firstly, a bank, which is on the track of Basel II implementation is much more attractive to potential foreign investors, and can get a higher price for its shares and a lower cost of resources / funds placement in the local market for the lending to the real sector of the economy. Also, it can easily integrate into a global financial infrastructure. Secondly, following the application of Basel II, national banking markets become more competitive, simultaneously a risk of greater sensitivity of some external shocks rises. However, the benefits of a modern risk management system were felt in recent years worldwide. For countries for which it is not a problem since joining the European Union, and that therefore there is still no requirement Basel II implementation, this process would still significant advantages as modernization and creation of competitive image within the international financial markets.

Different research methods were applied in the elaboration of this scientific work, preference being given to the dialectical method as a universal basic knowledge of matter with its components: analysis, synthesis, induction and deduction, monographic method, method of comparison, classification, etc.

Works of domestic and foreign economists were served as support for this research topic, and other materials like the provisions of Moldova Association Agreement with the European Union, the Strategic Plan of the National Bank for the years 2013-2017, Regulation 575/2013 of the European Parliament with prudential requirements for the credit institutions and investment firms and legal elements, and the rules of Basel II / III.

On 27 June 2014 in Brussels, was signed EU – Moldova Association Agreement, including Deep and Comprehensive Free Trade Area. The document ought to be ratified by the Parliament of Moldova and the EU member countries' parliaments, so Chisinau has to lodge in the second half of 2015 the application for EU membership.

One purpose of this association is to support Moldova's efforts in developing its economic potential through international cooperation and harmonization of its legislation with EU legislation. Thus, Moldova is obliged within 3 years after the association agreement to implement Directive 2013/36 / EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on access to credit institutions and prudential supervision of credit institutions and investment firms, and Regulation 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on prudential requirements for credit institutions and investment firms, incorporating elements of Basel II / III. Together, Directive 2013/36 / EU with the Regulation have created the legal framework for the governing of banking activities; have provided the supervisory and prudential rules applicable to credit institutions and investment firms.

According to the Strategic Plan of the National Bank for the years 2013-2017 one of the strategic objectives is to increase the efforts in the development of banking supervision by identifying the best ways for implementation of Basel II / III. The plan includes measures relating to the legal, institutional and relational framework. There are measures for the adopting European Directives for national legislation. The institutional framework refers to both supervisory authority and credit institutions. Thus, banks will have to include new requirements in internal policies and strategies, develop corporate governance practices, and reconfigure the clients' goals and banking products.

The role of the Basel Committee on Banking Supervision since its beginning (1974) was to promote global banking system stability. The first Basel Capital Accord (Basel I) was published in 1988 to provide internationally active banks in the 10 Member States a space of actions designed to regulate minimum capital requirements and to ensure that banks have a proved (steady) level of capital. It required participating institutions to maintain a ratio of 8% between capital and risk-weighted assets. However, due to the evolution of risk assessment methodologies that have induced a degree of sophistication inside of the banking and ignoring some operational risk in Basel I, Basel I had to be revised and, as in June 2004, the Basel Committee on Oversight Banking has published «International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework», also known as Basel II. The revised International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards specific banking institutions (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards - a Revised Framework) was developed by a working group of the Basel Committee and the International Organization of Securities Commissions (IOSCO) and sets capital requirements for banks' exposure to certain commercial activities including banking and credit risks in the event of default or risk procedure that both the borrower and the guarantor would fulfilled at the same obligations.

Basel III contains three strategic directions, which are structured in the following way:

Pillar I: It determines the minimum capital requirements based on a methodology and specific regulations for the covering of credit risk, market risk and operational risk, that was added too. As mentioned above, under the provisions of Basel I the minimum acceptable ratio between capital and risk-weighted assets was 8%, and remains the same for Basel II. The Pillar I establishes equity evaluation method based on new classification requirements and on the improved risk management.

Market risk is not necessarily subject for making the changes, being treated exhaustively since 1988 due the emergence of Basel I. Operational risk is the important aspect from the whole approach inside Basel II. Under Basel II operational risk is regarded as a risk of direct or indirect losses, which is raised from the procedural errors that are made by bank staff, from inadequate or failed internal processes, deficiencies / failures of system, and from the external events or

Challenges which are appeared from these risks should be carefully treated: the impact of such risks spread throughout the bank and has impact on the customers' relationship and can directly affect their satisfaction; in the same time the impact of these risks can not be measured accurately by the quantitative values. Operational risks are not well inventoried yet, are not subject from the historical records of events (archiving) and their consequences, but they have become the important part in the proper management within the banks.

Operational risk measurement is performed directly by the bank, and the first step is made toward the listing of their categories and creating methodologies to identify, to plan and to undertake actions for the avoiding these risks through the elaboration the crisis plans and remedial acts in the case when an event that take part from this category (operational risk) has occurred.

Pillar II: Ensuring of the prudential supervision. This pillar emphasizes the role of the supervisory authority in the assessment and in the verification of internal procedures, which are developed and validated by each financial institution (bank) separately.

Pillar III: Providing the order of market risk management through the promotion of transparency; Basel Committee requires the accurate transparency and detailed disclosure regarding to the risk management. This pillar emphasizes the transparency requirements, the importance of detailed reporting not only to the supervisory authority as well as the public access to information about the ownership structure, risk exposures and capital adequacy to the risk.

Basel II introduced the rules for classification and for improvement of the risk management, with

new methods by calculating risk-based capital. The new agreement recognizes the progress in credit risk management and provides incentives through the use by banks the sophisticated risk management models in the frame of own models. Banks can choose between standard approach, which involves a calculation based on quantitative factors, as well as more advanced approach that is focused on the quality and involve the developing of models portfolio for each bank individually.

Table 1

The New BaselCapital Accord: the complex structure on three pillars

Pillar I – Minimum capital requirements	Pillar II – Capital adequacy supervision	Pillar III – Market order
Quantitative approach of prudential requirements	Qualitative approach of prudential requirements	Necessary tool in prudential supervision
Flexible and advanced rules for determining the minimum capital requirements for: <ul style="list-style-type: none"> – Credit risk: <ul style="list-style-type: none"> – standard approach – Internal Rating Based <ul style="list-style-type: none"> – base model – advanced model – Market risk – Operational risk: <ul style="list-style-type: none"> – basic indicator approach – standard approach – approach of advanced assessment (internal models) 	<ul style="list-style-type: none"> – Active role of the supervisory authority in assessing banks’ internal procedures regarding to capital adequacy risk profile – Verification of banks’ internal procedures by the supervisory authority – Requiring from the credit institutions to maintain the excess of capital on the minimum level specified in Pillar I – Implementing the mechanisms of early intervention of the central bank 	Detailed reporting not only to the supervisory authority as well as the public access to information about: <ul style="list-style-type: none"> – ownership structure – risk exposures – capital adequacy to the risk profile

Basel II proposes two different approaches for the calculating the required capital:

1. The standardized approach, which is similar to that proposed by Basel I, but with the utilization of more refined weights. The standardized approach relies on external ratings provided by external rating agencies (external credit assessment institutions, ECAI) that are recognized by national supervisory institutions;

2. The approach on the base of internally generated ratings:

a. The methodology is based on internal ratings (Foundation Internal Rating Based (IRB) approach), which allows to the bank to use its own rating system, including the use of its own calculation of the probability of entry into default (PD); but the losses which are registered in the case of default (LGD) are provided by the supervisory institution;

b. The methodology is based on Internal Rating Based Approach (IRB), in which banks calculate their capital requirements based on their models validated by the supervisory institution, including calculations of probabilities of entry into default (PD) and losses recognized when the counterparty enter into default (LGD).

The main difference between these approaches is that the approaches based on internal rating models allow large institutions rely on their own internal estimates of risk components in determining the capital requirement for an exposure that will probably result in different weights of risk.

Basel II requires a number of changes in internal processes and in organizational structure based on the concept of corporate governance. However, the application of Basel II requires the same reporting methods by transferring the entire banking system on the International Financial Reporting Standards; accordingly to IFRS banks should disclose more detailed information about their activity to public. Simultaneously, the

implementation of Basel II will lead to the statistical databases development and applying the econometric methods for grounding banks' internal models. Thus, banks for the shifting to Basel II are forced to improve their information systems in order to ensure needed quantitative and qualitative information for the transition process. Also, banks, in order to reduce risk, should adjust the process of bank management and activity of IT department one to another. Banks will have to examine the components of IT, security, fraud prevention services or the infrastructure that underlies the execution systems, and the process of management, etc. IT departments have a responsibility to provide appropriate applications for data processing and assimilation, and help users to decide how to collect the data.

BIBLIOGRAPHY

1. Basel Committee on Banking Supervision. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, A Revised Framework Comprehensive Version, Bank for International Settlements, June 2006.
2. Directiva 2013/36/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 cu privire la accesul la activitatea instituțiilor de credit și supravegherea prudențială a instituțiilor de credit și a firmelor de investiții, de modificare a Directivei 2002/87/CE și de abrogare a Directivelor 2006/48/CE și 2006/49/CE; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0338:0436:RO:PDF>.
3. Georgescu, Florin. Stadiul pregătirii pentru aplicarea reglementarilor Basel II în sistemul bancar românesc. B.N.R. 2005.
4. Regulamentul nr. 575/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 26 iunie 2013 privind cerințele prudențiale pentru instituțiile de credit și societățile de investiții și de modificare a Regulamentului (UE) nr.648/2012; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:176:0001:0337:RO:PDF>.

STRUCTURA FINANCIARĂ A ÎNTREPRINDERII, ÎN TRE OPTIMIZARE ȘI SUPRAVIEȚUIRE

***BUZILĂ (MOCANU) Brîndușa-Maria, drd.,**
Școala Doctorală de Economie și Administrarea Afacerilor, Iași*

Les entreprises des pays riches avec de véritables économies de marché ouvertes ont toujours été concernés par la construction d'une structure financière optimale . Elle représente la combinaison de capitaux propres et empruntés qui mène à la maximisation du prix de l'action de l'entrepris. À cet égard, la littérature ont été développés théories sur la structure financier optimal de l'entreprise qui a pris en compte l'établissement de corrélations entre la valeur de l'entreprise, le coût d'achat du capital et la structure financière. Certains sont validées dans certains pays mais dans d'autres rester curiosités académiques plutôt que la réalité empirique. Mais en cas de circonstances défavorable, ce est tout. La théorie de la hiérarchie oriente les meilleures entreprises dans leurs choix financier, mais la survie semble être dans cette période, la question la plus importante pour les entreprises en Suède (Arrey Bhit Enow, 2010).

Cette étude propose un examen des situations où les entreprises sont obligées de renoncer à l'idée de l'optimisation en faveur de solutions de survie et de financement adoptées à cet égard.

Mots-clés: structure financière optimale, crise financière, choix financier

Indiferent de profilul și forma de proprietate, orice întreprindere abordează probleme de natură financiară pentru înființare, dezvoltare sau desfășurarea activității. În prezent, întreprinderile au posibilitatea de a opta între diferite resurse financiare puse la dispoziție de piața de capital sau piața bancară, sistemul financiar național sau generate de fenomene economico-financiare de mare amploare (liberalizarea capitalului, inovația financiară).

Opțiunile în finanțare (modalitățile de procurare a resurselor financiare, scadența acestora) conturează structura financiară a întreprinderii. În literatura de specialitate, structura financiară a întreprinderii a fost abordată din următoarele perspective: a factorilor determinanți (macroeconomici, microeconomici), optimizării (teorii privind structura financiară optimă a întreprinderii), flexibilității și numeroase studii au abordat structura financiară a întreprinderii din perspectiva supraviețuirii.

Primele analize de structură financiară au fost efectuate în ultimii ani ai secolului al XIX-lea, când printre bancherii și specialiștii în comercializarea creditelor s-a împămîntenit ideea de a-și compara beneficiarii pe baza raportului dintre mărimea surselor proprii față de sursele împrumutate [Maynard, H. B., 1974, apud Tudose, 2011, p. 41-42]. Tot atunci, s-a acceptat că nivelul mediu considerat satisfăcător pentru raportul dintre mărimea resurselor proprii față de cea a resurselor împrumutate trebuie să fie de cel puțin 2. Cronologic, al doilea raport consacrat a fost raportul dintre totalul pasivului și valoarea netă contabilă a capitalului propriu care trebuia să tindă spre 1/1 (adică, să se folosească cu preponderență capitalurile proprii și într-o măsură cât mai mică fondurile împrumutate). Acest al doilea raport punea în lumină relația dintre volumul resurselor atrase de la diverși creditori pe riscul întreprinderii și sumele investite permanent în întreprinderea respectivă de propriii ei acționari. În literatura de specialitate din numeroasele definiții date noțiunii de structură financiară a întreprinderii este reținută cea dată de Giurgiu (apud Tudose, 2011) potrivit căruia prin aceasta se înțelege componența capitalurilor procurate, atât pe surse de proveniență cât și pe intervale de folosință.

Întreprinderi din țări cu veritabile economii de piață au fost permanent preocupate de construirea unei structuri financiare optime. Aceasta reprezintă acea combinație între capitalul propriu și împrumutat care duce la maximizarea prețului pe piață al acțiunilor întreprinderii respective. În acest sens, în literatura de specialitate au fost elaborate teorii privind structura financiară optimă a întreprinderii ce au avut în vedere stabilirea unor corelații între valoarea întreprinderii, costul procurării capitalului și structura financiară. Reducerea costului resurselor financiare îmbunătățește beneficiile economice nete și crește valoarea acțiunilor. Selecția și gestionarea structurii capitalului oferă perspective de creștere a valorii pentru acționari. Unele teorii sunt validate în anumite țări, dar în altele rămân mai degrabă curiozități academice decât realitate empirică. În cazul unor circumstanțe nefavorabile, problema se pune altfel. Pe timp de criză, supraviețuirea pare a fi problema cea mai importantă pentru firme.

Înainte de descrierea teoriilor privind optimizarea structurii financiare a întreprinderii este necesară explicarea următoarelor concepte, ce se regăsesc în definiția structurii financiare optime a întreprinderii: costul capitalurilor; valoarea întreprinderii.

Bucătaru [2011, p. 42-43] consideră că în determinarea valorii se face un compromis între două concepții fundamentale privind întreprinderea:

- concepția potrivit căreia întreprinderea este văzută ca o aglomerare de bunuri, iar valoarea ei se evidențiază doar dacă acestea s-ar vinde fiecare în parte în mod independent, iar întreprinderea ar trebui să se desființeze ca unitate producătoare;

- a doua concepție, dinamică, de esență economică este susținută de teorii financiare, care consideră întreprinderea ca o investiție complexă a cărei valoare este dată de valoarea veniturilor pe care ea le așteaptă. Veniturile așteptate se pot concretiza în: încasări totale, profituri nete sau în dividende.

Costul capitalului se referă la cheltuielile de procurare și folosire a tuturor mijloacelor de finanțare, fiind un indicator care permite managerului financiar să selecteze investițiile și izvoarele de acoperire financiară a acestora (Adochiței, 2000, p. 33). Din moment ce mijloacele de finanțare pot fi procurate din surse proprii (capitaluri proprii) sau surse împrumutate (capitaluri împrumutate), trebuie determinate pe de o parte costul capitalului propriu iar pe de altă parte, costul capitalului împrumutat. Costul capitalului poate să scadă printr-o folosire judicioasă a împrumuturilor. Dincolo de un anumit prag al îndatorării, costul capitalului se majorează. Dacă într-o firmă crește coeficientul de îndatorare peste o anumită limită, pericolul apariției situației de insolabilitate se mărește [Adochiței, 2000, p. 33]. Această problemă a constituit obiectul cercetării de către teoriile financiare. Deci, constituirea structurii optime trebuie să aibă în vedere, pe lângă costul capitalului și riscurile pe care le încubă utilizarea anumitor surse de capital, într-un anumit volum, iar costul mediu ponderat al capitalului este instrumentul utilizat în literatura de specialitate în acest sens.

Teoriile structurii capitalului au fost îndeaproape cercetate în literatura de specialitate. Cea mai

importantă, lucrarea lui Modigliani și Miller (1958) a realizat baza teoretică pentru cercetările viitoare asupra teoriei structurii capitalului. Contribuția diferiților cercetători și economiști financiari au dat noi dimensiuni teoriilor structurii capitalului, în particular prin luarea în considerare a fiscalității (Modigliani and Miller, 1963), a costurilor de faliment (Stiglitz, 1972; Titman, 1984), costurilor de agent (Jensen and Meckling, 1976; Myers, 1977; Jensen, 1986), impozitelor personale (Miller, 1977) și a asimetriei informațiilor (Ross, 1977; Myers and Majluf, 1984; Myers, 1984). Ele au avut în centrul obiectului de studiu dihotomia capitaluri proprii-datorii, cu excepția teoriei finanțării ierarhice (pecking order). Pecking order nu s-a centrat pe problema structurii financiare optime, ci pe alegerea celei mai bune combinații de mijloace de finanțare a unei investiții. Donaldson, descriind comportamentul financiar al întreprinderilor, a ajuns la concluzia că acestea se abțin de la emiterea de acțiuni și nu împrumută decât dacă investiția reclamă fonduri superioare la cash-flow-urile existente. De asemenea, el a ierarhizat sursele de finanțare: autofinanțare, împrumut pe termen lung și apoi creșterile de capital. Datorită monitorizării și diluării proprietății, întreprinderile evită să utilizeze finanțarea externă [Ang și Jung, apud Bărbuță – Mișu, 2009, p. 43].

Teoria finanțării ierarhice este apreciată ca fiind valabilă pentru toate tipurile de întreprinderi, ordinea ierarhică este valabilă pentru toate întreprinderile. Avantajele acestei teorii sunt: este capabilă să explice diferențele în finanțare dintre întreprinderi și nu doar să previzioneze diferitele tipuri de finanțări; este mult mai potrivit să incluzi în analiză câteva surse de finanțare decât să utilizezi doar dihotomia datorii/capitaluri proprii. Principiul ierarhiei poate fi o alternativă mai bună la noțiunea de optim.

Deși unele teorii au fost acuzate de lipsă de realism datorită ipotezelor de la care au plecat (spre exemplu modelul Modigliano și Miller și-a asumat ipotezele unei lumi a piețelor perfecte, cu simetrie informațională și fără costuri de tranzacționare în nici o activitate economică), totuși ele și-au adus contribuții la problematica finanțării atât prin concluziile obținute cât și prin recomandările făcute în mod explicit sau deduse: îndemnul la un comportament rațional, menținerea sub observație a datoriei, rolul acesteia în rezolvarea unor conflicte de interese, ierarhizarea resurselor financiare, rolul structurii financiare în evaluarea calității întreprinderii de către investitori, efectele asupra valorii, costurilor întreprinderii.

Realitatea economică (caracterizată printr-o liberalizare dramatică în unele situații, emiterea unor concluzii de genul „nu toate inovațiile financiare sunt sănătoase” - Dăianu, 2009, crize financiare) a schimbat orientarea cercetării dinspre abordarea optimă a structurii financiare către problematica supraviețuirii întreprinderii în asemenea condiții.

În lupta lor pentru supraviețuire, întreprinderile au adoptat un comportament în finanțare ce poate fi sintetizat în felul următor:

– în perioada unei crize financiare, crește gradul de îndatorare al firmelor (determinată de creșterea costului datoriei în condițiile practicării unor rate de dobândă variabile);

– în perioadele de stres economic, firmele întâmpină dificultăți în îndatorarea pe termen lung (în acest sens trebuie îmbunătățită reglementarea privind protecția creditorilor); îndatorarea pe termen lung este înlocuită cu îndatorarea pe termen scurt. Un profil al scadenței bazat pe datoria pe termen scurt implică o mai mare dificultate financiară la nivel de firmă, deoarece firma se confruntă cu o mai mare expunere la riscul de reînnoire în perioadele de criză financiară (rating de credit mai mic și diferențele de randament superior);

– companii din țări dezvoltate (exp. Suedia) scad levierul financiar în vremuri bune și cresc nivelul datoriilor în vremuri grele, ceea ce contrazice teoria compromisului;

– întreprinderi din unele țări în curs de dezvoltare (exp. Cameroon) întâmpină dificultăți în atragerea de fonduri externe datorită absenței piețelor de obligațiuni, disfuncționalităților pieței bursiere, numărului redus de bănci comerciale. Aceste întreprinderi sunt determinate să procedeze la creșterea constantă a rezervelor interne în speranța de a se baza pe ea într-o eventuală situație de criză. Această strategie generează un imens cost al oportunității pierdute. Într-un asemenea climat economic nu poate fi validată teoria ierarhizării ci se pune problema supraviețuirii întreprinderii (Enow, 2010);

– în țările din Centrul și Estul Europei, întreprinderile au crescut utilizarea fondurilor proprii, reducând apelul la resursele provenite de la bănci pentru finanțarea capitalului circulant (datorită restricționării accesului la credite bancare) în timpul crizei financiare (Ignătescu, 2011).

Prin urmare, ca o concluzie finală, trebuie luată în considerare flexibilitatea financiară, sau capacitatea

de a obține capital în condiții rezonabile, atunci când mediul economic este advers [Halpern și alții, 1998, p. 631].

BIBLIOGRAFIE

1. Adochiței, M. Finanțele întreprinderii, Editura Sylvi, București, 2000.
2. Bărbuță – Mișu, N. Finanțarea și performanța întreprinderii, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2009.
3. Bucătaru, D. Evaluarea întreprinderii, Tipo Moldova, Iași, 2011.
4. Bucătaru, D. Gestiunea eficientă a capitalurilor întreprinderii, Tipo Moldova, Iași, 2011.
5. Bucătaru, D. Finanțele întreprinderii, Editura Tipo Moldova, Iași, 2013.
6. Dăianu, D. Lupta cu criza financiară. Eforturile unui membru român al PE, Editura Rosetti Educational, București, 2009.
7. Enow, A. B. A STUDY OF CAPITAL STRUCTURE IN EXTREMELY DIFFERENT ENVIRONMENTS, Thesis for the Master's degree in Business Administration, 2010.
8. Halpern, Weston, Brigham, Finanțe manageriale, Editura Economică, 1998.
9. Ignătescu, V. D. Particularități în fundamentarea deciziei de finanțare a întreprinderii în contextual crizei financiare, teză de doctorat, Iași, 2011.
10. Jensen and Meckling, Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure, Journal of Financial Economics, October, 1976, V. 3, No. 4, pp. 305-360.
11. Modigliani și Miller, THE COST OF CAPITAL, CORPORATION FINANCE AND THE THEORY OF INVESTMENT, The American Economic Review VOLUME XLVIII JUNE 1958 NUMBER THREE, 261-297.
12. Tudose, C.; Mihaela-Brîndușa, Finanțele întreprinderii, Editura Fundației „Gh. Zane” Iași, 2011.

PROBLEMELE ȘI SOLUȚIILE FINANȚĂRII ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*CAZAC Ianina, lector universitar
Universitatea de Stat “Alec Russo” din Bălți*

This article discusses the problem of financing small and medium enterprises: problems obtaining a bank loan, the problem of the availability of liquidity support. A characteristic of some government programs to support lending to small and medium-sized businesses. Also proposed some measures to solve the problems of financing the business.

Odată cu trecerea la economia de piață, întreprinderile din Moldova obțin posibilitatea de a activa în diverse domenii. Tot mai mult este recunoscut rolul lor în prosperarea societății și eficacitatea economică. Se întreprind măsuri cu privire la creșterea și dezvoltarea întreprinderilor mici în țară.

În țările dezvoltate din punct de vedere economic, micul business cunoaște o dezvoltare accelerată mai ales în domeniile serviciilor și a producerii mărfurilor de larg consum. Întreprinderile mici și mijlocii sînt mai flexibile și reacționează mai rapid la schimbările mediului de afaceri și la cerințele pieței. Din această considerent investițiile în micul business aduc venituri mai mari decît investițiile în întreprinderile mari.

Micul business în lume este supranumit „coloană vertebrală a economiei” grație celei mai mari contribuții la crearea noilor locuri de muncă, stimularea concurenței, favorizarea inovațiilor și tehnologiilor.

În practica mondială, cele mai răspîndite criterii de apreciere a mărimii întreprinderii sînt volumul anual al vânzărilor și numărul de angajați. Astfel, întreprinderile cu un număr de angajați pînă la 10 persoane și un volum anual al vânzărilor de pînă la 3 mil. lei, sînt calificate, în legislația Republicii Moldova, drept micro-

întreprinderi, iar întreprinderile pînă la 50 de angajați și un volum anual de vânzări de pînă la 25 mil. lei, se numesc întreprinderi mici.

În Republica Moldova sectorului financiar indică o predominare a instituțiilor financiare bancare, în prezent, activând 15 bănci comerciale, dintre care sucursale ale băncilor străine sunt Banca Comercială Română Chișinău (România) și Unibank (Rusia).

Un aspect pozitiv înregistrat este majorarea cotei creditelor acordate pe termen lung, ceea ce semnifică stimularea investițiilor și nu doar a activităților de consum curent [1, p.124].

Necătând la faptul că pe parcursul ultimilor ani este înregistrată o tendință pozitivă a numărului și volumului creditelor acordate de sistemul bancar, întreprinderile micului business continuă să întâmpine dificultăți în accesul la finanțe.

Totodată, este necesar a evidenția că majoritatea creditelor subiecților micului business sunt din resursele instituțiilor financiare internaționale, care acordă linii de credit băncilor comerciale autohtone, acestea din urmă oferă resurse financiare întreprinderilor din sector.

Totuși, chiar dacă sunt principalii furnizori de mijloace financiare, băncile comerciale sunt adeseori reticente în acordarea creditelor subiecților întreprinderilor mici și mijlocii, cauza fiind: solvabilitatea nesatisfăcătoare a întreprinderii, insuficiența garanțiilor, lipsa istoriei de creditare etc. Astfel, alternativa creditelor acordate de către băncile comerciale constituie, în prezent, produsele oferite de organizațiile de microfinanțare, care au menirea de a credita afacerile mici, preponderent din zonele rurale, facilitând accesul la resurse financiare ieftine, precum și de a stimula inițiativa privată. Organizațiile vizate („Corporația de Finanțare Rurală” SA, „Microinvest” SRL și „ProCredit” SA) activează în baza Legii nr. 280-XV din 22.07.2004 privind Organizațiile de Microfinanțare (în continuare OMF) și alocă împrumuturi din mijloace proprii/împrumutate, fără a avea dreptul de a accepta depozite. Totodată, importanți furnizori de resurse financiare sunt Asociațiile de Economii și Împrumut ale Cetățenilor (AEÎC), create în baza Legii nr. 1505-XIII din 18.02.1998 ca organizații necomerciale care acceptă depozite de la membrii săi și cărora le eliberează împrumuturi.

În prezent, Asociația de Economii și Împrumut ale Cetățenilor formează o rețea bine dezvoltată din circa 535 de asociații, prezente practic în fiecare localitate din țară. Concomitent, este necesar a completa că parteneri ai businessului rural sunt un șir de proiecte finanțate de comunitatea internațională, printre acestea fiind SRISP, IFAD. Se merită a evidenția că, întru facilitarea accesului la finanțare a agenților economici, activează Fondul pentru Susținerea Antreprenoriatului și Dezvoltarea Micului Business [2, p.141].

Pe lângă organizațiile sus menționate, este necesar de a menționa de existența, Societății Interbancară de Garantare „GarantInvest” SRL, fondată de 7 bănci comerciale autohtone, „Corporația de Finanțare Rurală” SA și AO „ProRuralInvest”.

Scopul societăților este de a oferi servicii instituționalizate de garantare a creditelor, de a îmbunătăți accesul la credite comerciale a întreprinderilor cu gaj insuficient și, implicit, de a contribui la majorarea numărului de antreprenori privați eligibili pentru creditare.

O altă metodă de finanțarea a întreprinderilor mici și mijlocii reprezintă subvențiile acordate din partea statului, cu scopul susținerii micului business.

Următoarea metodă de susținere financiară a întreprinderilor mici și mijlocii constă în scutirea de la plata impozitului pe venit. Dreptul de a beneficia de facilitatea dată apare o dată cu completarea unei cereri tip la oficiul teritorial al Inspectoratului Fiscal de Stat. Scopul facilității nominalizate este acordarea suportului financiar pentru dezvoltarea activității întreprinderii, antreprenorul beneficiind, de fapt, de o alternativă a împrumuturilor de stat, dar, care nu trebuie rambursate și pentru care nu se achită dobândă.

În urma analizelor efectuate de către instituțiile de evaluare internațională, este evident faptul că în Republica Moldova există oportunități de dezvoltare a finanțării prin intermediul operațiunilor de leasing, astfel încât acestea să contribuie la satisfacerea nevoilor de modernizare a întreprinderilor. Tranzacțiile de leasing în societatea modernă devin o sursă importantă de finanțare comercială, fiind tot mai certă necesitatea dotării agenților economici cu echipamente moderne, iar lipsa mijloacelor financiare aduce acest instrument de finanțare în topul preferințelor antreprenorilor. Leasingul, de asemenea, este soluția pentru problemele permanente legate de obținerea facilităților bancare de credit și de garanții, precum și pentru cerințele băncilor de a obține garanții corespunzătoare pentru creditele acordate.

Problemele cu care se confruntă în activitatea sa întreprinderile mici și mijlocii indică, sunt, obstacolele birocratice:

- sutele de acte normative și instrucțiuni, depășite de timp;
- politica fiscală cu multiplele impozite, taxe, penalități și amenzi;

O altă problemă care stopează dezvoltarea micului business constă în insuficiența mijloacelor financiare proprii ale întreprinderilor, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung și accesul limitat la sursele externe de finanțare.

Piața financiară a țării este alcătuită din 15 bănci comerciale și instituții de finanțare nebancale: organizații de microfinanțare, companii de leasing, factoring etc. Totuși, deși băncile sînt principalii deținători de mijloace financiare, ele rămîn, deseori, reticente în acordarea creditelor subiecților micului business, din cauza solvabilității insuficiente a întreprinderilor micului business, insuficiența garanțiilor, lipsa experienței etc. În plus, rata dobînzii solicitată de bănci este considerată de micii antreprenori exagerată și, deci, total neconvenabilă. Drept urmare, întreprinderile micului business continuă să întîmpine dificultăți în accesul la finanțe [4, p.285].

Alte organizații de microfinanțare sînt ProCredit, Microinvest și Corporația de Finanțare Rurală care se orientează spre satisfacerea cererii de finanțare a agenților micului business, deținătorilor de patentă, gospodăriilor țărănești etc. Dar și în aceste cazuri condițiile de creditare nu sînt considerate convenabile din motivul că nivelul ratei dobînzei este ridicat.

Printre partenerii finanțării business-ului rural se numără și Proiectul Investiții și Servicii Rurale (RISP) și Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agriculturii (IFAD).

Pentru facilitarea accesului la finanțare a agenților economici a fost creat și fondul pentru Susținerea Antreprenoriatului și Dezvoltarea Micului Business, destinat garantării în proporție de 50 la sută a creditelor acordate de băncile comerciale agenților economici. Fondul însă are o contribuție prea nesemnificativă la dezvoltarea micului business, beneficiind de mijloace financiare foarte limitate.

Înlăturarea diferitelor bariere, în mare parte, depinde de voința statului de a realiza reforme reale în direcția optimizării cadrului regulatoriu al micului business și perfecționării politicii fiscale.

În final, este necesar a concluziona că produsele destinate satisfacerii necesarului de finanțare al întreprinderilor mici și mijlocii sunt diverse și încearcă să intre în concordanță cu cerințele și posibilitățile antreprenorilor. Piața financiară în Republica Moldova, fiind flexibilă și dinamică, va absorbi cele mai bune practici internaționale din domeniu, ceea ce va îmbunătăți cu siguranță accesul la finanțarea micilor întreprinzători.

BIBLIOGRAFIE

1. Balaceanu, C; Bentoiu, C. Microeconomie. București: Ed.Economică , 2007- 148p.
2. Siscan, N. Economie politica contemporana. Chișinău, 2001- 187 p.
3. Văcărel, I. Politici economice și financiare de ieri și de azi. București: Ed.Economică, 1996 – 154 p.
4. Чапек, В.Н. Экономика организаций малого предпринимательства. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. - 384 с.

PARTICULARITĂȚILE ANALIZEI STRUCTURII PATRIMONIULUI LA ORGANIZAȚIILE NECOMERCIALE ÎN CONDIȚIILE IMPLEMENTĂRII NOILOR REGLEMENTĂRI CONTABILE NAȚIONALE

CHIRILOV Nelea, dr. șt. economice, ASEM

This article presents the analysis of structural peculiarities of the patrimony within the non-profit organizations in terms of implementing new national accounting regulations. Particular attention was given to a specific information base that delivers initial data for analysis and decision making structure of economic patrimony. In order to deepen the research, various aspects of the analysis patrimony within the non-profit organizations were illustrated and the impact of information obtained on developing optimal and rational economic decisions was presented.

Cuvinte-cheie: patrimoniul, active imobilizate, active circulante, imobilizări necorporale, imobilizări corporale, investiții financiare, stocuri, creanțe comerciale, numerar, metoda ratelor, analiza separată.

În contextul implementării noilor reglementări contabile, în cadrul organizațiilor necomerciale, apare necesitatea prezentării unor informații veridice și complexe privind mărimea și structura patrimoniului, ceea ce impune perfecționarea analizei structurii acestuia, precum și pregătirea continuă a personalului ce efectuează această analiză.

De remarcat că, potrivit art. 55 alin. (1) al Codului Civil, organizația necomercială ca persoană juridică este organizația „care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pârât în instanță de judecată” [2]. După cum se observă din definiția legală, „patrimoniu” deține un loc distinct în cadrul organizației necomerciale. Prin urmare, scopul perfecționării analizei structurii patrimoniului constă în:

– asigurarea unei structuri optime a activelor pentru funcționarea eficientă a organizațiilor necomerciale din Republica Moldova;

– asigurarea utilizatorilor situațiilor financiare cu informații veridice pentru elaborarea deciziilor economice optime.

În această ordine de idei, trebuie menționat că pentru realizarea reușită a analizei structurii patrimoniului la organizațiile necomerciale se vor aplica prevederile Recomandărilor metodice privind tranziția la noile Standarde Naționale de Contabilitate (SNC) și Indicațiilor metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale [1].

Obiectivele principale al analizei structurii patrimoniului organizației necomerciale sunt următoarele:

– stabilirea și evaluarea corelațiilor existente între diferite elemente patrimoniale reflectate în activul bilanțului;

– măsurarea principalelor modificări, cu precădere a celor calitative, generate de efortul interior, cât și prin continua interacțiune cu mediul economic;

– aprecierea stării patrimoniale.

Această direcție de analiză se efectuează exclusiv în baza datelor reflectate în activul bilanțului și nu necesită atragerea altor surse informaționale.

Organizațiile necomerciale întocmesc și prezintă bilanțul conform prevederilor Legii contabilității și Indicațiilor metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale [1].

În bilanț activele organizației necomerciale sunt prezentate în funcție de gradul de lichiditate, divizându-se în:

- 1) active circulante, care reprezintă activele ce se așteaptă să fie consumate în ciclul normal de activitate în cadrul organizației necomerciale, utilizate/transmise participanților la diverse activități (programe/proiecte), transmise beneficiarilor terți cu titlu gratuit, vândute sau primite în termen de 12 luni sau care reprezintă numerar;

SECȚIUNEA nr. 5
FINANȚELE ȘI ANALIZA ÎN CONTEXȚUL ASIGURĂRII SECURITĂȚII ECONOMICE

2) active imobilizate, care cuprind imobilizările necorporale, imobilizările corporale în curs de execuție, terenuri, mijloace fixe, alte active imobilizate.

În continuare se prezintă activul bilanțului organizației necomerciale - asociației obștești „E-R” pe anul 2014, în baza căruia se va studia succesiv metodele de analiză a structurii patrimoniului.

Tabelul 1

Extras din Bilanțul asociației obștești „E-R” pe anul 2014

Nr. d/o	Activ	Cod. rd.	Sold la	
			începutul perioadei de gestiune	sfârșitul perioadei de gestiune
1	2	3	4	5
1.	Active imobilizate Imobilizări necorporale	010	56750	63035
	Imobilizări corporale în curs de execuție	020	20600	34560
	Terenuri	030		
	Mijloace fixe	040	119406	300621
	Investiții financiare pe termen lung	050	59800	58900
	Alte active imobilizate	060		
	Total active imobilizate (rd.010+rd.020+rd.030+rd.040+rd.050+rd.060)	070	256556	457116
2.	Active circulante Materiale		080	7433
	Obiecte de mică valoare și scurtă durată	090	9460	7390
	Producția în curs de execuție și produse	100		
	Creanțe comerciale și avansuri acordate	110	28973	11308
	Creanțe ale bugetului	120	1560	2740
	Creanțe ale personalului	130		
	Alte creanțe curente, din care:	140		
	Creanțe privind mijloacele cu destinație specială	141		
	Numerar	150	287419	327471
	Investiții financiare curente	160	11780	11780
	Alte active circulante	170	389	366
	Total active circulante (rd.080+rd.090+rd.100+rd.110+rd.120+rd.130 + rd.140 + rd.150+rd.160+rd.170)	180	347014	403352
	Total active (rd.070+rd.180)	190	603570	860468

În teoria și practica economică se aplică diverse modalități tehnice de efectuare a analizei structurale a patrimoniului. În particular, recomandăm să se utilizeze în cadrul organizațiilor necomerciale analiza separată a structurii activelor imobilizate și activelor circulante după natură. Esența acestei modalități constă în calcularea ponderii fiecărui element component în suma totală a activelor imobilizate sau respectiv a activelor circulante.

Prin urmare, în tabelul 2, va fi prezentată analiza separată a structurii activelor imobilizate și activelor circulante după natură la asociația obștească „E-R” în anul 2014. În calitate de sursă informațională servește activul bilanțului (elaborat conform noilor SNC), prezentat în tabelul 1.

Tabelul 2

**Analiza separată a structurii activelor imobilizate și activelor circulante după natură
 în anul 2014**

Grupe de active	Începutul anului		Sfârșitul anului	
	Suma, lei	Ponderea, %	Suma, lei	Ponderea, %
1	2	3	4	5
<i>Active imobilizate</i>				
1. Imobilizări necorporale	56750	22,12	63035	13,79
2. Imobilizări corporale în curs de execuție	20600	8,03	34560	7,56
3. Mijloace fixe	119406	46,54	300621	65,76
4. Investiții financiare pe termen lung	59800	23,31	58900	12,89
Total active imobilizate	256556	100	457116	100
<i>Active circulante</i>				
1. Materiale	7433	2,14	42297	10,49
2. Obiecte de mică valoare și scurtă durată	9460	2,73	7390	1,83
3. Creanțe comerciale și avansuri acordate	28973	8,35	11308	2,80
4. Creanțe ale bugetului	1560	0,45	2740	0,68
5. Numerar	287419	82,83	327471	81,19
6. Investiții financiare curente	11780	3,39	11780	2,92
7. Alte active circulante	389	0,11	366	0,09
Total active circulante	347014	100	403352	100

Din datele tabelului 2 rezultă că grupa principală a activelor imobilizate la asociația obștească „E-R” în anul 2014 a fost mijloacele fixe. Această grupă de active deținea cota de 46,54% în totalul activelor imobilizate la începutul anului majorându-se până la 65,76% la sfârșitul anului. În același timp se observă că pe parcursul anului 2014 s-a diminuat ponderea investițiilor financiare pe termen lung cu 10,42 (de la 23,31% la începutul perioadei la 12,89% la sfârșitul) puncte procentuale în totalul activelor imobilizate. De asemenea, s-a redus, și cota imobilizărilor necorporale cu 8,33 (13,79%-22,12%) puncte procentuale, precum și cota imobilizărilor corporale în curs de execuție cu 0,47 (7,56%-8,03%) puncte procentuale în totalul activelor imobilizate.

Componența activelor circulante la asociația obștească „E-R” în anul 2014 are un caracter comparativ stabil. Cota predominantă în totalul acestora aparține numerarului care deținea 82,83% la începutul perioadei diminuându-se până la 81,19% la sfârșitul anului 2014, sau cu 1,64 puncte procentuale. Restul modificărilor survenite în structura activelor circulante nu au fost atât de însemnate.

Pentru studierea structurii patrimoniului în teoria și practica economică pe larg se folosește metoda ratelor. Ratele de structură ale activului permit aprecierea rapidă a unor modificări structurale, precum și ajută la diferite comparații între organizațiile necomerciale.

În cadrul analizei structurale a patrimoniului organizației necomerciale pot fi calculate și interpretate următoarele rate de structură ale activului:

$$1) \text{ Rata activelor imobilizate} = \frac{\text{Active imobilizate}}{\text{Total active}} \cdot 100$$

Această rată măsoară ponderea activelor imobilizate în totalul activelor organizației necomerciale. Acest indicator permite aprecierea flexibilității financiare a organizației necomerciale. Dimensiunea ratei activelor imobilizate este influențată atât de factorii tehnici, economici și juridici, cât și de politicile contabile ale organizației necomerciale.

Conținutul diferit al elementelor componente ale activelor imobilizate justifică utilizarea în teoria și

practica economică a unor rate complementare, principalele dintre care sunt:

$$1.1) \text{ Rata imobilizării necorporale} = \frac{\text{Imobilizări necorporale}}{\text{Total active}} \times 100$$

Indicatorul nominalizat reflectă ponderea imobilizărilor necorporale (invențiile, mărcile, licențele, francezele, programele informatice, drepturile de autor, drepturile care rezultă din titluri de protecție, alte imobilizări necorporale) în cadrul patrimoniului organizației necomerciale. Actualmente, în cadrul organizațiilor necomerciale autohtone nivelul acestei rate este destul de redus comparativ cu ponderea imobilizărilor necorporale înregistrate în cazul organizațiilor necomerciale din străinătate. Această situație se explică prin faptul că multe elemente ale imobilizărilor necorporale s-au dezvoltat relativ recent.

$$1.2) \text{ Rata imobilizării corporale} = \frac{\text{Mijloace fixe} + \text{Terenuri} + \text{Imobilizări corporale în curs de execuție}}{\text{Total active}} \times 100$$

După conținutul economic această rată măsoară ponderea imobilizării corporale (mijloace fixe, terenuri, imobilizări corporale în curs de execuție), în cadrul activelor organizației necomerciale. Nivelul acestui indicator este influențat semnificativ de natura activității, de politica de dezvoltare, de politica de amortizare și politica de investiții. Rata imobilizării corporale, de asemenea, măsoară capacitatea organizației necomerciale de a rezista în cazul unei crize, de a se adapta la schimbarea bruscă a tehnicii sau a cerințelor pieței.

$$1.3) \text{ Rata imobilizării financiare} = \frac{\text{Investiții financiare pe termen lung}}{\text{Total active}} \times 100$$

Rata imobilizării financiare reflectă cota investiției financiare pe termen lung (obligațiuni procurate, împrumuturi acordate, depozite, alte investiții pe termen lung) în suma totală a patrimoniului organizației necomerciale. Această rată pune în evidență intensitatea legăturilor și relațiilor financiare pe care le are organizația necomercială cu partenerii de afaceri. Nivelul redus al acesteia denotă că organizația necomercială nu dezvoltă o politică activă de investiții financiare.

$$2) \text{ Rata activelor circulante} = \frac{\text{Active circulante}}{\text{Total active}} \times 100 = 100 - \text{Rata activelor imobilizate}$$

De menționat că rata activelor circulante se află în dependența opusă cu rata activelor imobilizate. În practica economică rata activelor circulante este considerată o măsură a flexibilității financiare în măsura în care evidențiază importanța relativă a activelor ușor de transformat în numerar.

În procesul de decizie operațional se recomandă a fi utilizate următoarele rate complementare a ratei activelor circulante:

$$2.1) \text{ Rata stocurilor} = \frac{\text{Materiale} + \text{Obiecte de mică valoare și scurtă durată} + \text{Producția în curs de execuție și produse}}{\text{Total active}} \times 100$$

Rata stocurilor ne arată ponderea deținută de stocuri (materiale, obiecte de mică valoare și scurtă durată și producția în curs de execuție și produse) în activul total al organizației necomerciale. Analiza acestei rate trebuie să se facă în dinamică pentru a evidenția tendința stocurilor în activul total al organizației necomerciale. Creșterea acestei rate poate crea probleme serioase privind încetinirea rotației stocurilor datorită dificultăților de transformare a stocurilor în lichidități și consecințelor negative asupra capacității de plată pe termen scurt a organizației necomerciale.

$$2.2) \text{ Rata creanțelor comerciale} = \frac{\text{Creanțe comerciale și avansuri acordate}}{\text{Total active}} \times 100$$

Indicatorul măsoară ponderea creanțelor comerciale și avansuri acordate în patrimoniul organizației necomerciale. Această rată este influențată de specificul domeniului de activitate, de termenele de plată a

creanțelor, de puterea de negociere a organizației necomerciale cu partenerii comerciali, precum și de managementul organizației necomerciale.

$$2.3) \text{ Rata activelor perfect lichide} = \frac{\text{Numerar}}{\text{Total active}} \times 100$$

O asemenea rata mai poartă denumirea de rata numerarului sau rata neta de asigurare cu numerar și reprezintă o măsură a lichidității interne a organizației necomerciale.

Rata activelor perfect lichide reflectă cota activelor organizației necomerciale care se află într-o formă absolut lichidă și pot fi imediat utilizate pentru achitarea datoriilor sau alte scopuri. De remarcat că, de nivelul acestei rate depinde direct capacitatea de plată a organizației necomerciale. Teoria și practica economică consideră că, în condiții de normalitate, o asemenea rată trebuie să se situeze între 1 și 2 %.

În teoria și practica economică în loc de rata activelor imobilizate sau rata activelor circulante, se recomandă a fi calculată rata corelației între activele circulante și imobilizări [5, p.149]:

$$3) \text{ Rata corelației între activele circulante și imobilizări} = \frac{\text{Active circulante}}{\text{Active imobilizate}} \times 100$$

Indicatorul caracterizează corelațiile interne existente între elementele patrimoniului reflectate în activul Bilanțului. Nivelul ridicat al acestei rate determină tendința spre accelerarea rotației patrimoniului organizației necomerciale și contribuie la micșorarea sumei mijloacelor economice, necesare pentru menținerea volumului activității.

În cele ce urmează, se va analiza ratele de structură a patrimoniului în baza fluxurilor informaționale ale asociației obștești „E-R” pentru anul 2014. În calitate de sursă informațională servește activul bilanțului (elaborat conform noilor SNC), prezentat în tabelul 1.

Tabelul 3

Analiza ratelor de structură a patrimoniului în anul 2014

Nr. d/o	Indicatori	Sursa de informații: Bilanțul	Începutul anului	Sfârșitul anului	Abaterea absolută
1	2	3	4	5	6=5-4
1.	Rata activelor imobilizate, %	rd.070 rd.190 100	42,51	53,12	10,61
1.1	Rata imobilizări necorporale, %	rd.010 rd.190 100	9,40	7,33	-2,07
1.2	Rata imobilizări corporale, %	(rd.020+ rd.030+ rd.040) 100 rd.190	23,20	38,95	15,75
1.3	Rata imobilizări financiare, %	rd.050 rd.190 100	9,91	6,84	-3,07
2.	Rata activelor circulante, %	rd.180 rd.190 100	57,49	46,88	-10,61
2.1	Rata stocurilor, %	(rd.080+ rd.090+ rd.100) 100 d.190 r	2,80	5,77	2,97
2.2	Rata creanțelor comerciale, %	rd.110 rd.190 100	4,80	1,31	-3,49
2.3	Rata activelor perfect lichide, %	rd.150 rd.190 100	47,62	38,06	-9,56
3.	Rata corelației între activele circulante și imobilizări, %	rd.180 rd.190 100	135,26	88,24	-47,02

Din analiza datelor prezentate în tabelul 3 constatăm următoarele concluzii privind structura patrimoniului la asociația obștească „E-R” în anul 2014.

Structura patrimoniului la asociația obștească „E-R”, în anul 2014, se caracterizează prin rata ridicată de imobilizare a activelor care la sfârșitul a alcătuit 53,12 % majorându-se cu 10,61 puncte procentuale față de începutul perioadei analizate.

Analiza ratelor complementare a ratei imobilizărilor, arată că această tendința a fost determinată de majorarea ratei imobilizărilor corporale de la 23,20% la începutul perioadei la 38,95% la sfârșitul, sau cu 15,75

puncte procentuale. Această tendință se explică prin faptul că asociația obștească „E-R” activează în domeniul facilitării accesului la informație, instruirii în domeniul noilor tehnologii de informare și comunicare, protecției mediului și educației ecologice. Prin urmare pentru dezvoltarea sectorului de activitate au fost efectuate investiții în activele imobilizate ale entității.

Reducerea ratei imobilizărilor financiare cu 3,07 puncte procentuale, se confirmă prin faptul că politica de investiții financiare este strâns legată de mărimea entității. Se apreciază favorabil diminuarea ratei imobilizărilor necorporale cu 2,07 puncte procentuale, ceea ce semnifică o creștere a flexibilității entității, a capacității ei de a se adapta la eventualele schimbări ale mediului economic.

Activele circulante dețin o pondere ridicată în totalul patrimoniului, și anume, la sfârșitul anului cota acestora a constituit 46,88%, micșorându-se cu 10,61 puncte procentuale față de începutul anului. Această tendință s-a realizat pe seama micșorării creanțelor comerciale și numerarului.

În particular, la nivel foarte înalt, cu tendința negativă de descreștere, se situează rata activelor perfect lichide care în anul 2014 s-a micșorat de la 47,62% la începutul perioadei la 38,06% la sfârșitul, sau cu 9,56 puncte procentuale. Nivelul acestei rate denotă că asociația obștească „E-R” dispune de numerar suficient pentru achitarea datoriilor curente.

Reducerea ratei creanțelor comerciale de la 4,80% la începutul perioadei la 1,31% la sfârșitul, se datorează respectării de către consumatori a termenelor de achitare pentru serviciile prestate etc.

Totodată, calculele efectuate arată că la sfârșitul anului de gestiune 5,77% din totalul activelor asociației au deținut stocurile. În dinamică se observă creșterea ratei stocurilor cu 2,97 puncte procentuale ceea ce se explică prin dezvoltarea și diversificarea activității.

Din cele expuse mai sus, putem menționa că analiza structurii patrimoniului prin metoda ratelor nu presupune neapărat determinarea tuturor ratelor prezentate. În viziunea autorului, pentru diferiți utilizatori ai informației, pot fi determinate diferite rate în dependență de scopul urmărit, deoarece nu numărul ratelor aplicate determină calitatea analizei, ci reprezentativitatea ratelor pentru luarea deciziilor adecvate. Considerăm că rezultatul obținut în urma determinării unei rate nu trebuie absolutizat, ci trebuie interpretat în strânsă legătură cu evoluția altor indicatori economico-financiar ai organizației necomerciale.

În final, remarcăm faptul că perfecționarea analizei structurii patrimoniului la organizațiile necomerciale, prezintă multiple avantaje și pot contribui la obținerea informațiilor necesare pentru fundamentarea unor decizii economice optime și raționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Indicații metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale. Aprobate prin ordinul ministrului finanțelor nr.188 din 30 decembrie 2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 11-21 (5053-5063) din 23.01.2015.
2. Codului Civil al Republicii Moldova. Cod Nr. 1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr. 82-86 din 22.06.2002.
3. Spătaru, L. Analiza economico-financiară. Instrument al managementului întreprinderilor. Ed. a II-a. București: Economică, 2010. 600 p.
4. Vâlceanu, Gh.; Robu, V.; Georgescu, N. Analiză economico-financiară. Ediția a 2-a. București: Economică, 2005. 448 p.
5. Țiriulnicova, N. (coordonator) ș.a. Analiza rapoartelor financiare. Ed. a II-a, revăzută. Chișinău: Asociația Obștească „ACAP RM”, 2011. 400 p.

ANALIZA ROTAȚIEI CREANȚELOR CURENTE CONFORM NOILOR REGLEMENTĂRI CONTABILE NAȚIONALE

CHIRILOV Nelea, dr., lect. superior, ASEM
TOLMAȚCHI Svetlana, lect. superior, ASEM

This article presents the need to improve the analysis of current rotation of the accountants payable according to the new national accounting regulations. Particular attention was paid to the selection of appropriate methodology for calculating the rates of current accountants payable, causal analysis of the duration of rotation of current accountants payable and highlighting possible ways to accelerate the speed of their rotation. For the application of the recommendations, there are some practical aspects illustrated and researched which present the impact of information obtained on optimal and rational economic decisions.

Cuvinte-cheie: creanțe curente, creanțe comerciale, rate de rotație, numărul de rotații a creanțelor curente, rata înzestrării veniturilor din vânzări cu creanțe curente, durata (viteza) de rotație a creanțelor curente, decizii economice.

Actualmente, în condițiile aplicării noilor Standarde Naționale de Contabilitate (SNC) și a noului Plan general de conturi contabile [1] apare necesitatea perfecționării analizei rotației creanțelor curente. Necesitatea perfecționării acestei analize rezultă din importanța informației analitice pentru fundamentarea și adoptarea deciziilor economice, atât de proprietarii și managerii entităților, cât și de alți utilizatori ai situațiilor financiare ale acesteia.

Pentru efectuarea analizei rotației creanțelor curente, o atenție deosebită trebuie acordată selectării corecte a informațiilor din vechile și noile conturi sintetice, precum și din situațiile financiare. Este necesar să menționăm că colectarea corectă a datelor inițiale este foarte importantă pentru efectuarea analizei comparate în timp și spațiu. În particular pentru analiza comparată între datele pentru perioadele în care au fost aplicate noile conturi destinate evidenței creanțelor curente și datele anilor în care sau practicat vechile conturi contabile, precum și între entități care au utilizat vechile și noile SNC.

În continuare, în baza prevederilor Recomandărilor metodice privind tranziția la noile SNC și a Planului general de conturi contabile, prezentăm, în tabelul 1, modul general de transpunere a soldurilor conturilor contabile destinate evidenței creanțelor curente.

Tabelul 1

Modul de transpunere a conturilor contabile vechi în noile conturi destinate evidenței creanțelor curente

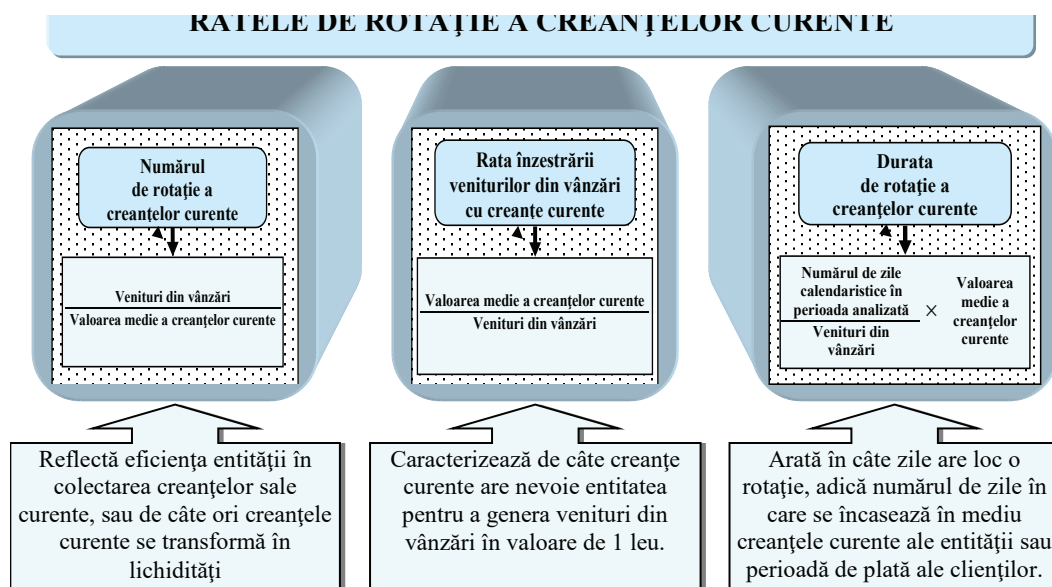
Simbol	Denumirea conturilor vechi	Simbol	Denumirea conturilor noi
22	Creanțe pe termen scurt	22	Creanțe comerciale și calculate
221	Creanțe pe termen scurt aferente facturilor comerciale	221	Creanțe comerciale
222	Corecții la creanțe dubioase	222	Corecții (provizioane) privind creanțele compromise
223	Creanțe pe termen scurt ale părților legate	223	Creanțe ale părților afiliate
224	Avansuri pe termen scurt acordate	224	Avansuri acordate curente
225	Creanțe pe termen scurt privind decontările cu bugetul	225	Creanțe ale bugetului
227	Creanțe pe termen scurt ale personalului	226	Creanțe ale personalului
		23	Alte creanțe curente
228	Creanțe pe termen scurt privind veniturile calculate	231	Creanțe privind veniturile din utilizarea de către terți a activelor entității
226	Creanțe preliminare	232	Creanțe preliminate
229	Alte creanțe pe termen scurt	233	Creanțe curente privind asigurările
		234	Alte creanțe curente

În procesul analizei rotație creanțelor curente, există diverse aspecte analitice, care urmează a fi investigate, ce țin de selectarea adecvată a modalității de calcul a ratelor de rotație a creanțelor curente, analiza cauzală a vitezei de rotație a creanțelor curente și evidențierea căilor posibile de accelerare a vitezei de rotație a creanțelor curente.

Trebuie remarcat faptul că, pentru măsurarea vitezei de transformare a creanțelor în lichidități se calculează ratele de rotație a creanțelor curente, și anume: numărul de rotații a creanțelor curente, rata înzestrării veniturilor din vânzări cu creanțe curente și durata (viteza) de rotație a creanțelor curente.

Examinarea literaturii din domeniul analizei economico-financiare arată că există diverse modalități de calcul a ratelor de rotație a creanțelor curente. În particular, majoritatea savanților străini și autohtoni (Gh. Vlceanu, V. Robu, N. Georgescu [4, p. 378], M. Niculescu [2, p. 267], L. Spătaru [3, p. 474], O.V. Efimova, M.V. Melnic [6, p. 248], N. Țiriulnicova, V. Paladi [5, p. 169]), calculează ratele de rotație a creanțelor curente în baza veniturilor din vânzări. Această modalitate de calcul este cea mai răspândită în practica economică, deoarece nu necesită calcule dificile și utilizatorii au acces liber la sursele informaționale – bilanțul și situația de profit și pierdere.

În continuare, în figura 1, facem o prezentare schematică a esenței și modului de calcul al ratelor de rotație a creanțelor curente determinate în baza veniturilor din vânzări.

Figura 1. Caracteristica ratelor de rotație a creanțelor curente

Sursa: elaborat de autori

Pentru calculul ratelor de rotație a creanțelor curente calculate în baza veniturilor din vânzări, prezentate în figura 1, s-au utilizat fluxurile informaționale ale entității „Keta” SA pentru anii 2013-2014. În calitate de surse informaționale servesc datele din bilanț și situația de profit și pierdere.

Tabelul 2

Analiza ratelor de rotație a creanțelor curente calculate în baza veniturilor din vânzări

Indicatori	Anul 2013	Anul 2014	Abaterea absolută
1	2	3	4=3-2
1. Venituri din vânzări, mii lei	335812	279470	-56342
2. Valoarea medie a creanțelor curente, mii lei	36348	50379	+14025
3. Numărul de rotație a creanțelor curente, unități (ind.1 ind.2)	9,239	5,548	-3,691
4. Rata înzestrării veniturilor din vânzări cu creanțe curente, lei (ind.2 ind.1)	0,11	0,18	+0,07
5. Durata de rotație a creanțelor curente, zile (360zile ind.3)	39	65	+26

„Notă: Valoarea medie a creanțelor curente (indicatorul 2 din tabelul 2) s-a calculat după media aritmetică simplă în baza datelor din Bilanț (creanțele curente sunt reflectate în Bilanț la rândurile: rd. 190 Creanțe comerciale”, rd. 200 „Creanțe ale părților afiliate”, rd. 210 „Avansuri acordate curente”, rd. 220 „Creanțe ale bugetului”, rd. 230 „Creanțe ale personalului” și rd. 240 „Alte creanțe curente”).

Din datele tabelului 2 observăm, că la entitatea „Keta” SA în anul 2014 față de anul 2013 s-a încetinit rotația creanțelor curente cu 3,691 unități, corespunzător s-a majorat cu 26 zile perioada de încasare a creanțelor curente ale entității. Aceeași situație denotă și majorarea ratei înzestrării veniturilor din vânzări cu creanțe curente de la 0,11 lei în anul 2013 la 0,18 lei în anul 2014, ceea ce înseamnă ca pentru a genera venituri din vânzări în valoare de 1 leu entitatea „Keta” SA a avut nevoie în anul 2014 cu 0,07 lei creanțe curente mai multe decât în anul 2013. Astfel, putem constata că la entitatea „Keta” SA a scăzut eficiența transformării creanțelor curente în lichidități, adică a crescut perioada de plată a creanțelor de către clienți.

Altă modalitate de calcul a ratelor de rotație a creanțelor curente este în baza rulajelor debitoare a conturilor de creanțe curente. Această modalitate este recomandată de economistul român Liviu Spătaru [3, p. 465]. Pentru determinarea ratelor de rotație a creanțelor curente după această modalitate, în formulele de calcul a ratelor prezentate în figura 1, valoarea veniturilor din vânzări se substituie cu suma rulajelor debitoare a conturilor de creanțe curente.

Trebuie remarcat faptul că rulajele debitoare a conturilor de creanțe curente reprezintă suma algebrică a rulajelor debitoare a grupelor de conturi 22 „Creanțe comerciale și calculate” și 23 „Alte creanțe curente”, care sunt conturi de activ și în debitul acestora se înregistrează apariția/majorarea creanțelor.

Dezavantajele acestei metode de apreciere a rotației creanțelor curente constă în faptul că cere aplicarea numeroaselor surse de informații cu caracter intern și o manopera înaltă a lucrărilor pregătitoare. Totodată aceste neajunsuri sunt compensate prin faptul că obiectivitatea aprecierii rotației creanțelor curente este mai înaltă.

În tabelul 3, s-a prezentat analiza ratelor de rotație a creanțelor curente calculate în baza sumei rulajelor debitoare a conturilor creanțelor curente. În acest scop, s-au utilizat datele entității „Keta” SA pentru anii 2013-2014, din următoarele surse informaționale: bilanțul, situația de profit și pierdere, cartea mare la grupele de conturi 22 „Creanțe comerciale și calculate” și 23 „Alte creanțe curente”.

Tabelul 3

Analiza ratelor de rotație a creanțelor curente calculate în baza sumei rulajelor debitoare a conturilor creanțelor curente

Indicatori	Anul 2013	Anul 2014	Abaterea absolută
1	2	3	4=3-2
1. Venituri din vânzări, mii lei		335812	279470
2. Suma rulajelor debitoare a conturilor creanțelor curente, lei	344572	291398	-53174
3. Numărul de rotație a creanțelor curente, unități (ind. 1 ind. 2)	0,975	0,959	-0,016
4. Rata înzestrării veniturilor din vânzări cu creanțe curente, lei (ind. 2 ind. 1)	1,03	1,04	+0,01
5. Durata de rotație a creanțelor curente, zile (360 zile ind. 3)	369	375	+6

Datele tabelului 3 arată că la entitatea „Keta” SA în anul 2014 s-a redus numărul de rotații a creanțelor curente cu 0,016 unități față de nivelul anului 2013, corespunzător s-a majorat rata înzestrării veniturilor din vânzări cu creanțe curente de la 1,03 lei în anul 2013 la 1,04 lei în anul 2014, ceea ce înseamnă că pentru a genera venituri din vânzări în valoare de 1 leu, entitatea „Keta” SA a avut nevoie în anul 2014 cu 0,01 lei creanțe curente mai multe decât în anul 2013. Evoluția nivelului duratei de rotație a creanțelor curente denotă, că în perioada analizată s-a încetinit rotația creanțelor curente cu 6 zile, adică s-a majorat numărul de zile în care se încasează în mediu creanțele curente ale entității.

Este important să menționăm că, nivelul ratelor de rotație a creanțelor curente calculate după modalitățile cercetate deviază. Astfel, nivelul ratelor de rotație a creanțelor curente calculate în baza veniturilor din vânzări

(tabelul 2) este mai mare față de nivelul acestora determinate în baza sumei rulajelor debitoare a conturilor creanțelor curente (tabelul 3). Considerăm că, modalitățile de calcul a ratelor de rotație a creanțelor curente au putere informațională diferită și alegerea modalității de calcul trebuie să se efectueze în funcție de interesele diferiților utilizatori ai rezultatelor analizei. După părerea noastră, modalitatea bazată pe suma rulajelor debitoare a conturilor creanțelor curente este mai preferabilă, pentru că rotația creanțelor are loc în momentul modificării acestora, din aceasta cauză considerăm că oferă informații exacte și complete pentru luarea unor decizii economice adecvate de către toți utilizatorii situațiilor financiare.

O altă problemă, care necesită examinare profundă, ține de analiza rotație creanțelor curente din punct de vedere cauzal. Studiarea literaturii de specialitate arată că nu sunt construite și recomandate sisteme factoriale de analiză a ratelor de rotație a creanțelor curente. În acest context, în scopul asigurării utilizatorilor cu informații complexe, propunem un sistem de analiză cauzală a duratei de rotație a creanțelor curente format din trei factori, și anume, cota veniturilor din vânzări cu plata amânată în totalul veniturilor din vânzări, cota creanțelor comerciale în totalul creanțelor curente și durata de rotație a creanțelor comerciale.

În vederea implementării sistemului factorial recomandat, mai jos este prezentat detaliat fiecare factor de influență asupra modificării duratei de rotație a creanțelor curente.

$$\begin{array}{ccccccc}
 \text{Durata de rotație a creanțelor} & & \text{Cota veniturilor din} & & \text{Cota creanțelor} & & \text{Durata de rotație a creanțelor} \\
 \text{curente} & = & \text{vânzări cu plată} & \div & \text{comerciale în} & \times & \text{comerciale} \\
 & & \text{amânată în totalul} & & \text{totalul creanțelor} & & \\
 & & \text{veniturilor din} & & \text{curente} & & \\
 & & \text{vânzări} & & & & \\
 & & \downarrow & & \downarrow & & \downarrow \\
 \text{Numărul de} & & & & & & \\
 \text{zile} & & & & & & \\
 \text{calendaristice} & \times & \text{Valoarea} & & \text{Valoarea medie a} & & \text{Numărul de zile} & \times & \text{Valoarea medie} \\
 \text{în perioada} & & \text{medie a} & & \text{creanțelor} & & \text{calendaristice în} & & \text{a creanțelor} \\
 \text{analizată} & & \text{creanțelor} & & \text{comerciale} & & \text{perioada analizată} & & \text{comerciale} \\
 & & \text{curente} & & & & & & \\
 \hline
 \text{Venituri din vânzări} & = & \frac{\text{Venituri din vânzări}}{\text{Venituri din vânzări}} & \div & \frac{\text{Valoarea medie a}}{\text{Valoarea medie a}} & \times & \frac{\text{Numărul de zile}}{\text{Venituri din vânzări cu plată amânată}} & \times & \frac{\text{Valoarea medie}}{\text{Valoarea medie}} \\
 & & & & \text{creanțelor curente} & & & & \\
 & & & & & & & & \\
 & & & & & & & &
 \end{array}$$

Primul factor, cota veniturilor din vânzări cu plata amânată în totalul veniturilor din vânzări, oferă utilizatorilor posibilitatea de a înțelege, în ce măsură structura veniturilor din vânzări în funcție de termenul de plată influențează rotația creanțelor curente.

Al doilea factor, cota creanțelor comerciale în totalul creanțelor curente, permite să se cunoască în ce măsură structura creanțelor curente după natură (elemente) a accelerat sau încetinit viteza de rotație a creanțelor curente.

Al treilea factor, duratei de rotație a creanțelor comerciale, permite utilizatorilor să cunoască măsura în care eficiența utilizării creanțelor comerciale poate să influențeze durata de rotație a creanțelor curente. Trebuie menționat că, pentru determinarea influenței acestui factor asupra modificării rotației creanțelor curente, recomandăm ca durata de rotație a creanțelor comerciale să fie calculată în baza veniturilor din vânzări cu plata amânată, ceea ce va oferi rezultatelor analizei un grad mai înalt de obiectivitate.

În calitate de surse informaționale, pentru calculul influenței factorilor asupra modificării duratei de rotație a creanțelor curente calculate în baza veniturilor din vânzări, servesc: bilanț, situația de profit și pierdere, borderoul evidenței analitice la conul 611 „Venituri din vânzări”.

Tabelul 4

Date inițiale pentru analiza cauzală a duratei de rotație a creanțelor curente

Indicatori	Anul 2013	Anul 2014	Abaterea absolută
1	2	3	4=3-2
1. Valoarea medie a creanțelor curente, lei	36348	50373	+14025
2. Valoarea medie a creanțelor comerciale, lei	22292	32924	+10632
3. Venituri din vânzări în credit, lei	320700	271343	-49357
4. Venituri din vânzări, lei	335812	279470	-56342
5. Durata de rotație a creanțelor curente, zile (360 zile ind. 1 ind. 4)	39	65	+26
6. Durata de rotație a creanțelor comerciale, zile (360 zile ind. 2 ind. 3)	25	44	+19
7. Cota veniturilor din vânzări în credit în totalul veniturilor din vânzări, % (ind. 3 ind. 4 100)	95,5	97,09	+1,59
8. Cota creanțelor comerciale în totalul creanțelor curente, % (ind. 2 ind. 1 100)	61,33	65,36	+4,03

Notă: indicatorii 1 și 2 din tabelul 4 s-au calculat după media aritmetică simplă în baza datelor din bilanț.

În tabelul 5, s-a ilustrat metoda analizei cauzale a duratei de rotație a creanțelor curente conform sistemului factorial propus. În acest scop, s-au utilizat datele selectate în tabelul 4.

Tabelul 5

Calculul influenței factorilor asupra modificării duratei de rotație a creanțelor curente prin metoda substituțiilor în lanț

Nr. calculului	Nr. substituției	Factorii corelați			Durata de rotație a creanțelor curente totale, zile	Calculul influenței	Mărimea influenței, zile
		Cota veniturilor din vânzări în credit în totalul veniturilor din vânzări	Cota creanțelor comerciale în totalul creanțelor curente	Durata de rotație a creanțelor comerciale			
1	2	3	4	5	6=3 4 5	7	8
1	0	95,5	61,33	25	39		-
2	1	97,09	61,33	25	40	40-39	1
3	2	97,09	65,36	25	37	37-40	-3
4	3	97,09	65,36	44	65	65-37	28

Din calculele efectuate în tabelul 5, se constată că în anii 2013-2014 la entitatea „Keta” SA a avut loc încetinirea vitezei de rotație a creanțelor curente cu 26 de zile. În urma analizei efectuate, s-au evidențiat principalele cauze de încetinire a duratei de rotație a creanțelor curente.

Negativ se apreciază reducerea vitezei de rotație a creanțelor comerciale cu 19 zile, care a condus la încetinirea rotației creanțelor curente cu 28 de zile. Aceasta s-a datorat neonorării obligațiilor contractuale de către clienți din cauza insolvenței acestora sau încălcării disciplinei de plată.

De asemenea, a influențat negativ asupra încetirii duratei de rotație a creanțelor curente cu 1 zile și majorarea cotei vânzărilor în credit în totalul veniturilor din vânzări cu 1,59 puncte procentuale. Putem menționa că această situație poate provoca înrăutățirea stabilității financiare a entității.

Un efect pozitiv asupra modificării a vitezei de rotație a creanțelor curente l-a generat majorarea cotei creanțelor comerciale în totalul creanțelor curente cu 4,03 puncte procentuale, în anul 2014 față de 2013, ceea ce a condus la accelerarea rotației creanțelor curente cu 3 zile.

Rezultă că, pentru accelerarea rotației creanțelor curente, conducerea entității analizate trebuie să atragă

o atenție deosebită condițiilor contractuale cu consumatorii privind termenele și formele de achitare pentru produsele și mărfurile vândute, serviciile prestate, lucrările executate etc.

În concluzie, este de menționat faptul că rezultatele analizei rotației creanțelor curente, prin implementarea recomandărilor prezentate, sunt foarte importante atât pentru aprecierea strategiei de organizare și dezvoltare a activității economico-financiare a entității, cât și pentru fundamentarea unor decizii economice optime.

BIBLIOGRAFIE

1. Planul general de conturi contabile din Republica Moldova. Aprobabil prin ordinul ministrului finanțelor № 1534 din 22.10.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr. 233-237 din 22.10.2013. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=349931>.
2. Niculescu, M. Diagnostic global strategic. Vol.2. Diagnostic financiar. București: Economică, 2003. 384 p.
3. Spătaru, L. Analiza economico-financiară. Instrument al managementului întreprinderilor. Ed. a II-a. București: Economică, 2010. 600 p.
4. Vâlceanu, Gh.; Robu, V.; Georgescu, N. Analiză economico-financiară. Ediția a 2-a. București: Economică, 2005. 448 p.
5. Țiriulnicova, N. (coordonator) ș.a. Analiza rapoartelor financiare. Ed. a II-a, revăzută. Chișinău: Asociația Obștească „ACAP RM”, 2011. 400 p.
6. Ефимова, О. В.; Мельник, М. В. и др. Анализ финансовой отчетности. Москва: Омега-Л, 2004. 408 с.

ASIGURAREA SECURITĂȚII ECONOMICE A REPUBLICII MOLDOVA CU AJUTORUL POLITICII FISCALE ȘI POLITICII MONETARE

*CHIRONACHI Corina, lect. univ.,
Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu” din Cahul*

Economic security affects people from all over the world. It is a goal sought by all governments everywhere. It is not a singular thing, but is instead a composite made up of many types of security. All the nations attempt to pursue economic growth via fiscal policy which involves spending, borrowing, or taxation. They also attempt to implement monetary policy which involves manipulating the supply of money or reserves that build trust for borrowing.

In this article the author will examine how fiscal and monetary policy contributes to achieving economic security of the Republic of Moldova, i.e. how well the governing authorities handle or adjust to fiscal and monetary problems, such as inflation, debt, deficits, reserves, interest rate and trade balances. The author is analyzing the main instruments and their transmission mechanisms and proposes solutions to improve the economic situation.

Cuvinte cheie: politica monetară, politica fiscală, securitate economică, rata dobânzii, curs valutar, taxe, impozite, deficit bugetar, rezerve obligatorii, inflație, șomaj.

Securitatea economică influențează toate categoriile sociale la nivel național și internațional. Guvernele țărilor au ca scop asigurarea și promovarea securității economice, iar pentru aceasta este necesar de a utiliza un mix de politici, printre acestea numărându-se politica fiscală și cea monetară. Implementarea prudentă și adecvată a politicii monetare și fiscale contribuie la creșterea economică și stabilitatea politică.

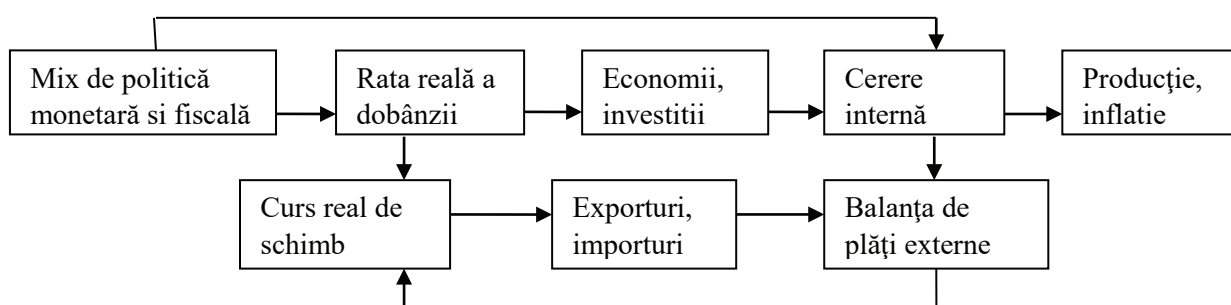
În acest articol va fi examinat modul în care politica fiscală și cea monetară contribuie la realizarea securității

economicea Republicii Moldova, a modului în care autoritățile reglementează și se adaptează la problemele fiscale și monetare precum: inflația, datoria publică, deficitul bugetar, rezervele obligatorii, rata dobânzii, balanța de plăți externe etc. Autorul analizează principalele instrumente și mecanisme de transmisie a acestora și propune soluții în vederea asigurării securității economice a țării.

Conform Institutului de Politici Publice din Republica Moldova, securitatea economică se referă la capacitatea economiei de a face față șocurilor interne și externe. Securitatea economică este o componentă a securității naționale. Ea constă într-o stare de legalitate, echilibru și dezvoltare a economiei, având valori precum: economia de piață, concurența loială, libertatea economică, proprietatea privată etc. Obiectul securității economice poate fi: statul, producătorii, consumatorii, proprietarii factorilor de producție. Monitorizarea și asigurarea securității economice implică acțiuni de prevenire, interdicție sau penalizare din partea Guvernului și care sunt orientate asupra factorilor care pot submina securitatea. Principalele segmente ale securității economice sunt securitatea energetică, financiară, bancară și nebancaară, securitatea ramurilor strategice ale economiei naționale și a întreprinderilor de importanță vitală.

Printre obiectivele de bază ale autorităților din toate statele se regăsesc asigurarea securității economice și înregistrarea creșterii economice. În acest sens, este aplicat un mix format din politica fiscală și cea monetară. Politica fiscală este un instrument de combatere a recesiunii, în timp ce politica monetară este un instrument de combatere a inflației. Adepții gândirii keynesiene susțin că deficitul bugetar sau cheltuielile guvernamentale stimulează cererea pentru consum, comerțul internațional, în timp ce majorarea sau micșorarea ratelor dobânzii prin intermediul politicii monetare, poate controla inflația. De ce este atât de important de a combate recesiunea? Conform Biroul Național de Cercetare Economică (NBER) din SUA, recesiunea reprezintă un declin semnificativ al activității la nivel național, care durează mai mult de câteva luni și este vizibil prin scăderea produsului intern brut, a veniturilor reale ale populației, a numărului de angajați din economie, a producției industriale și a vânzărilor cu amănuntul și cu ridicata. Marile recesiuni implică declin pe piața imobiliară, falimente, profituri mai mici, prețuri mai mici pentru produsele agricole, șomaj, disponibilizări industriale, scăderea puterii de cumpărare. Recesiunile nu pot fi evitate, însă guvernele responsabile profită la maxim de cicluri de creștere economică, pentru a economisi și fac tot posibilul pentru a atenua impactul unui ciclu de declin economic. Astfel, politica fiscală și politica monetară nu trebuie să fie aplicate separat, iar pentru a menține progresul relativ pe termen lung este necesar de a crea condiții de muncă cât mai bune, de a spori productivitatea capitalului. Doar în asemenea mod, o societate poate să obțină un nivel al calității vieții în creștere, inclusiv menținerea unui mediu de afaceri echitabil, sigur și dinamic care favorizează inovarea, investițiile și creșterea economică.

Politica monetară și politica fiscală pot fi transmise prin următorul mecanism:

Figura 1. Mecanismul de transmisie a politicii monetare și fiscal

Sursa: Tașnadi Alexandru, Doltu Claudiu, Monetarismul. Teorie și politici economice, Edit. Economică, București, 1996, p.256

Instrumentele politicii fiscale și politicii monetare joacă un rol important într-o economie de piață, fiind concepute pentru a genera automat fenomene economice sau pentru a le pune în aplicare prin organele de decizie [1, p. 23].

Politica fiscală este un instrument al guvernului pentru a dirija procesele macroeconomice [1, p. 24].

Instrumentele acestea sunt: impozitele, care contribuie la creșterea încasărilor bugetare, atunci când venitul național crește și scad în situația inversă; indemnizațiile de șomaj, care sunt acordate în perioadele de recesiune, când au loc disponibilizări. În timp ce indemnizațiile de șomaj cresc, pentru a compensa lucrătorii neangajați, impozitele descresc, deoarece au loc disponibilizări, astfel, cheltuielile guvernamentale trebuie să crească, impozitele acumulate în buget vor scădea, iar bugetul va tinde spre deficit pe timp de recesiune. Acestea sunt efectele unei politici fiscale de expansiune. În cazul politicii fiscale restrictive cheltuielile guvernamentale vor scădea, vor crește impozitele, acumulările în buget vor crește, iar bugetul va tinde spre excedent. În asemenea situație apare necesitatea aplicării politicii fiscale restrictive.

Rolul autorităților în aplicarea politicii fiscale este de a determina mărimea cheltuielilor guvernamentale, a impozitelor, a taxelor, sau a unei combinații dintre acestea.

Politica monetară este politica dusă de banca centrală în vederea dirijării masei monetare [1, p. 24]. Instrumentele politicii monetare sunt: instrumente principale de politică monetară - operațiuni de piață deschisă, care au ca scop echilibrarea cererii și ofertei pe piața monetară, prin influența asupra nivelului ratelor dobânzilor pe termen scurt; instrumente auxiliare – facilități permanente, care formează coridorul pe termen scurt al ratelor dobânzii pe piața monetară; norma rezervelor obligatorii, care au ca scop limitarea excesului de lichiditate; intervențiile pe piața valutară, care au ca scop susținerea efectelor implementării operațiunilor de piață deschisă și în vederea atenuării fluctuațiilor excesive ale cursului de schimb oficial, stopării operațiunilor speculative și suplینirea rezervelor valutare internaționale. Toate instrumentele politicii monetare au impact direct asupra nivelului ratelor dobânzii nominale pe termen scurt.

Politica monetară expansionistă are ca scop reducerea dobânzilor bancare, pentru a spori consumul și investițiile. Astfel, sunt create noi locuri de muncă, se reduce șomajul, însă această politică duce la creșterea inflației. În aceste condiții este necesară implementarea politicii monetare restrictive, care va avea ca obiectiv majorarea dobânzilor bancare, pentru a reduce consumul și investițiile, drept consecință va scădea inflația.

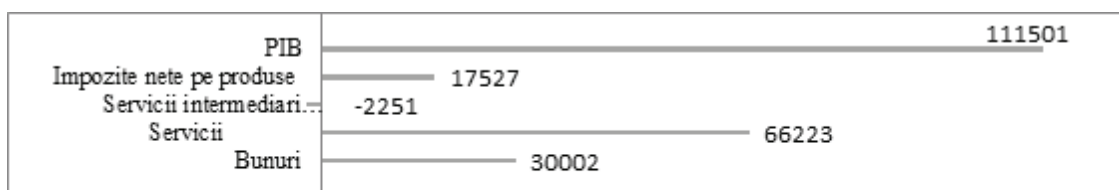
În Republica Moldova, Banca Națională a Moldovei aplică instrumentele de politică monetară în vederea atingerii obiectivului său principal – menținerea stabilității prețurilor și reducerea inflației prin sterilizarea masei monetare din circulație. Mecanismul de transmisie a politicii monetare se realizează cu ajutorul ratei dobânzii. Modificarea ratei dobânzii determină fluctuația cursului de schimb al monedei naționale. Nivelul ratei dobânzii și cursul de schimb al monedei naționale determină condițiile monetare în care activează economia națională.

În Republica Moldova există mai multe căi de propagare a acțiunilor de politică monetară în cadrul mecanismului de transmisie, fiind denumite canale de transmisie. Principalele canale de transmisie a acțiunilor de politică monetară sunt canalul ratei dobânzii, canalul creditului, canalul cursului de schimb și canalul așteptărilor inflaționiste.

Analiza contribuției politicii fiscale și politicii monetare în vederea asigurării securității economice a Republicii Moldova

Pe parcursul anului 2014 și începutul anului 2015 stabilitatea financiară și securitatea economică a Republicii Moldova au avut parte de mai multe provocări. În acest context, cei mai relevanți indicatori de evaluare sunt: indicatori care caracterizează sectorul real al economiei (PIB, inflația, șomajul), indicatorii contului curent ai balanței de plăți externe (exportul, importul, cursul de schimb), indicatorii care caracterizează politica monetară (masa monetară, rezervele minime obligatorii, rata reală a dobânzii), indicatori care caracterizează politica fiscală (venituri, cheltuieli, impozite și taxe) [2, p. 4].

Potrivit datelor Biroului Național de Statistică (BNS), produsul intern brut (PIB) în anul 2014 a însumat 111501 milioane lei, fiind în creștere cu 4,6% față de anul 2013. Cea mai semnificativă contribuție la formarea PIB a avut sectorul de bunuri (26,9%), sectorul de servicii (59,4%), impozitele pe produse (15,7%), serviciile intermediarilor financiari (-2,0%).

Figura 2. PIB în perioada ianuarie-decembrie 2014, în milioane lei

Sursa: Elaborat de autor în baza informațiilor BNS

Consumul final a fost în creștere cu 2,4% în raport cu anul precedent, influențând pozitiv (+2,4%) sporul PIB. Indicele prețurilor de consum (IPC) în decembrie 2014 față de decembrie 2013 a constituit 104,7%. Această creștere a prețurilor medii de consum cu 4,7 la sută a fost determinată de majorarea prețurilor la produsele alimentare cu 5,1%, la mărfurile nealimentare cu 6,5 % și la tarifele pentru prestarea serviciilor populației cu 1,6%, dar și datorită scăderii prețurilor la unele produse și servicii [5, p. 46].

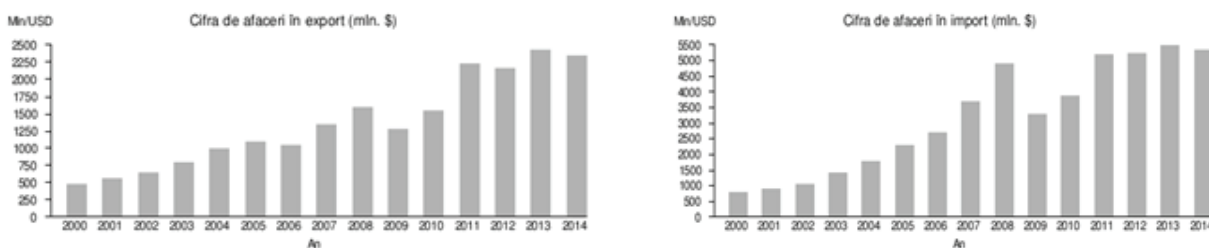
Conform datelor Biroului Internațional al Muncii, numărul șomerilor a fost de 40,2 mii persoane. Rata șomajului a înregistrat la nivel de țară valoarea de 3,5% [5, p. 58].

Conform datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice, veniturile disponibile ale populației în trimestrul III 2014 au constituit 1787,4 lei lunar, în medie pe o persoană, fiind în creștere cu 1,8% față de aceeași perioadă a anului precedent. Veniturile populației au înregistrat o descreștere cu 3,1% [5, p. 54].

Plățile salariale reprezintă cea mai importantă sursă de venit, 40,7% din veniturile totale disponibile. Veniturile din prestațiile sociale au contribuit la formarea veniturilor populației în proporție de 21,4%. Veniturile obținute din activitățile pe cont propriu reprezintă 15,6% din veniturile populației, inclusiv 9% sunt veniturile din activitatea agricolă, iar 6,6% – din activitatea individuală non-agricolă. În anul 2014 câștigul salarial nominal mediu brut din economia națională a constituit 4172,0 lei și s-a mărit față de anul 2013 în valoare nominală cu 10,8%, salariul real crescând cu 5,4% [5, p. 55].

În anul 2014 la bugetul public național au fost acumulate venituri în sumă de 42455,8 milioane lei, fiind cu 1,2% sub nivelul prevederilor anuale și cu 15,1% superioare veniturilor acumulate în anul 2013. În anul 2014 partea de cheltuieli a bugetului public național s-a realizat în sumă de 44402,5 milioane lei, fiind cu 6,0% sub prevederile anuale și depășind cu 14,9% cheltuielile executate în anul 2013. Depășirea cheltuielilor asupra veniturilor s-a soldat în anul 2014 cu formarea deficitului bugetar în sumă de 1946,7 milioane lei față de 4270,9 milioane lei deficit prevăzut [5, p. 49].

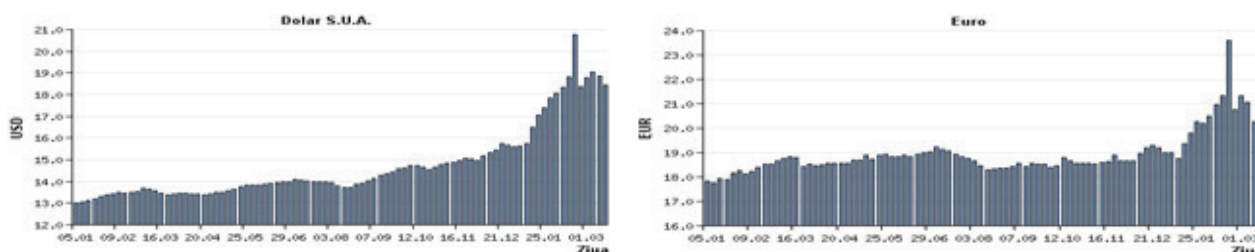
Exporturile de mărfuri realizate în anul 2014 au totalizat 2339,5 milioane dolari SUA, volum inferior celui înregistrat în anul 2013 cu 3,7%. Importurile de mărfuri au evoluat la 5317,0 milioane dolari SUA, volum inferior cu 3,2%, comparativ cu anul 2013. Balanța comercială s-a soldat cu un deficit de 2977,5 milioane dolari SUA sau cu 86,6 milioane dolari SUA (-2,8%) mai mic față de cel înregistrat în anul 2013 [5, pp. 31-36].

Figura 3. Evoluția exportului și importului de mărfuri în perioada 2000-2014, în milioane dolari SUA

Sursa: Preluat de pe ro.wikipedia.org. Economia Republicii Moldova

Pe parcursul anul 2014 evoluția cursului de schimb al leului moldovenesc a devenit o provocare la adresa stabilității financiare a țării. În perioada 01.01.2014-01.03.2015 moneda națională s-a depreciat în raport cu euro cu 25,29% și cu 27,02% față de dolarul SUA, această evoluție este prezentată în figura 4. Situația legată de cursul de schimb s-a datorat scăderii influxului de remiteri, scăderii exportului în CSI, comportamentului populației, tranzacțiilor din sectorul bancar, fluctuațiilor dolarului SUA pe piețele valutare internaționale și a creat presiuni asupra bugetului de stat [7].

Figura 4. Evoluția cursului valutar al leului în raport cu dolarul SUA și Euro, în perioada 05.01.2014-01.03.2015

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor de pe www.bnm.md

Pentru combaterea presiunilor inflaționiste și menținerea nivelului inflației în proximitatea țintei de 5%, cu o posibilă deviere de $\pm 1,5$ puncte procentuale, BNM a inițiat din luna decembrie 2014 procesul de înăsprire a politici monetare. În perioada decembrie 2014 - ianuarie 2015 a fost majorată rata de bază de la 3,5%, la 4,5% (din 1.12.14), de la 4,5% la 6,5% (începând cu 29.12.14) și din 29.01.15 până la 8,5% anual.

La sfârșitul lunii ianuarie 2015, BNM a majorat gradual norma rezervelor obligatorii din mijloacele atrase în lei moldovenești și în valută neconvertibilă de la 14% la 16%, începând cu 8 februarie 2015, iar din 8 martie 2015 – 18% [6].

Soldul total al creditelor în economie la 31 decembrie 2014 a însumat 41273,0 milioane lei, fiind în descreștere cu 3,2% față de soldul înregistrat la 31 decembrie 2013. Reducerea a fost condiționată de micșorarea, cu 35,2%, a soldului creditelor pe termen scurt, dar și de creșterea ratei dobânzii la creditele noi acordate de la 10,59% (în medie pe sistemul bancar) la 11,60%, în ianuarie 2015. Soldul depozitelor persoanelor fizice la 31 decembrie 2014 a constituit 34444,4 milioane lei, depășind cu 9,6% soldul înregistrat la 31 decembrie 2013 [5, p. 51]. Creșterea soldului total a fost generată de majorarea, cu 28,7%, a soldului depozitelor în valută străină, atunci când soldul depozitelor în monedă națională a fost în descreștere cu 4,3%. Volumul depozitelor atrase în monedă națională în sistemul bancar s-a datorat scăderii ratei medii a dobânzii de la 7,23% (în 2013) la 5,72% (în anul 2014). În luna ianuarie, anul curent, rata medie a dobânzii la depozitele atrase în monedă națională a crescut la 6,92%. Pentru depozitele în valută străină rata medie a dobânzii a fost în descreștere de la 4,41% (în anul 2013) la 4,19% (în anul 2014), iar în ianuarie 2015 - la 3,93%.

În luna ianuarie 2015 baza monetară s-a micșorat cu 2365,7 milioane lei (8,5%) față de luna decembrie 2014 și a constituit 25356,4 milioane lei. Scăderea bazei monetare a fost determinată de micșorarea activelor interne nete cu 3145,2 milioane lei (de 17 ori). Activele externe nete au crescut cu 779,5 milioane lei (2,8%). Masa monetară M2 pe parcursul perioadei de referință a scăzut cu 1606,4 milioane lei, sau cu 3,7% față de luna decembrie 2014 și a constituit 41613,5 milioane lei. Masa monetară M3 în luna ianuarie 2015 s-a majorat cu 1543,2 milioane lei (2,3%). Analiza componentelor pasive ale masei monetare (M3) denotă faptul că, majorarea acesteia pe parcursul lunii ianuarie 2015 a fost determinată de creșterea soldului total al depozitelor – cu 2415,9 milioane lei, în timp ce soldul agregatului M0 a scăzut cu 872,8 milioane lei [6].

Datorită anticipărilor inflaționiste și necesității de a micșora cererea agregată, BNM a modificat concomitent două instrumente de politică monetară. Mecanismul de transmisie a deciziilor de politică monetară prin rata de bază este lent și nu face față rapid necesităților urgente de sterilizare a excesului de lichiditate în economie, de aceea BNM a apelat la un instrument direct de politică monetară - norma rezervelor obligatorii, care este utilizat mai rar, datorită efectelor imediate asupra creditelor. Prin majorarea ratei de bază la sfârșitul

anului 2014 s-a urmărit majorarea ratelor de dobândă la creditele și depozitele bancare, în vederea micșorării consumului, atragerii resurselor libere din economie, dar și pentru scăderea presiunilor asupra prețurilor. Majorarea normei rezervelor obligatorii urmărește sterilizarea excesului de lichiditate din economie, prin limitarea procesului de multiplicare a bazei monetare și eficientizarea mecanismului de transmisie a politicii monetare. Rata dobânzii la creditele bancare a crescut și va avea un impact negativ asupra volumului de creditare a economiei. Restrângerea masei monetare determină reducerea ritmului de creștere a investițiilor în economie și, respectiv, descreșterea ritmului economiei naționale. Rata dobânzii la depozitele bancare scumpește resursele de refinanțare, micșorează cererea agregată și stabilizează așteptările inflaționiste.

O provocare pentru Guvern rămâne sustenabilitatea finanțelor publice, creșterea investițiilor și reformele structurale. Pentru a obține relizări în domeniul financiar, pentru a stimula creșterea economică și a investițiilor străine trebuie să se restabilească sustenabilitatea fiscală, strângerea fondurilor și investițiilor publice, asistența socială direcționată, menținerea inflației sub control, creșterea rezervelor internaționale, reducerea costurilor de creditare, creșterea procentului de remitențe sub forma depozitelor bancare, stabilizarea cursului de schimb, creșterea credibilității economice externe a țării, încadrarea deficitului bugetar și angajamentelor extrabugetare limite rezonabile, scăderea îndatorării externe.

Ansamblul măsurilor de politică monetară și fiscală ar trebui aplicate pe baza unei analize comparative a beneficiilor și costurilor, în condițiile situației economice atât din țară, cât și din afară, în același timp ținând cont de trendul și ponderea variabilelor macroeconomice care influențează securitatea economică în ansamblu. Astfel, securitatea economică presupune un quantum unitar și coerent de programe monetare și fiscale.

BIBLIOGRAFIE

1. Manole, Tatiana. Armonizarea politicilor bugetar-fiscale și monetar-valutare, Akademos, nr. 3 (22), septembrie, 2011, 23-24 p.
2. Percium, Rodica. Stabilitatea financiară a statului: semnificație, definiții, măsuri de asigurare, accesibil la: <http://ince.md/ro/engine/download.php?id=301>.
3. Tașnadi, Alexandru ; Doltu, Claudiu. Monetarismul. Teorie și politici economice, Edit. Economică, București, 1996, 256 p.
4. Lupușor, Adrian; Fală, Alexandru; Morcoțilo, Iurie. Analiza creșterii economice din Moldova. De la economie politică la politici economice: priorități pe agenda noului Guvern, Nr. 11, Trimestrul IV, 2014.
5. Situația social-economică a Republicii Moldova în anul 2014, Biroul Național de Statistică, 2014.
6. www.bnm.md.
7. www.bns.md.
8. ro.wikipedia.org.

COSTUL MAJORĂRII PLAFONULUI DE GARANTARE A DEPOZITELOR PENTRU SISTEMUL BANCAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

COCIUG Victoria, dr., conf. univ., ASEM

Unfavorable economic situation from last period, and challenges of external financial environment have exposed the vulnerability of the national banking system, which proved to be more fragile and unprotected, although, apparently, the National Bank of Moldova has all the levers to maintain stability. Currently, as a consequence of the entry into technical insolvency of three banks from banking system in Moldova, appear the risk of liquidity of banking institutions and their capacity to resist the withdrawal of bank deposits. The purpose of this article is to study the capacity to provide the banking system through indirect instruments of

banking supervision with sufficient liquidity in order to meet people requirements in deposits withdrawal.

Key words: deposits, banking system, liquidity, banking risk.

Pornind de la ideea că băncile prestează servicii financiare oportune economiei, intermediază fluxurile mijloacelor bănești, asigurarea stabilității sistemului bancar și siguranța fiecărei bănci în parte constituie obiectivul de bază al oricărui stat și al băncii centrale. Or, falimentul unei bănci nu este doar o problema de ordin financiar, dar și o provocare pentru stabilitatea social-politică, majoritatea celor afectați de insolabilitatea băncilor fiind simpli deponenți, care necesită a fi protejați de pierderi de depozite prin diverse instrumente, aflate în gestiunea statului.

Situația economică nefavorabilă din ultima perioada, dar și provocările mediului financiar extern au scos la iveală vulnerabilitatea sistemului bancar autohton, care s-a dovedit a fi mult mai fragil și mai neprotejat, deși, aparent, BNM are toate pârghiile pentru a-i menține stabilitatea. Astfel, în cadrul evaluării vulnerabilității sectorului bancar, pot fi evidențiate următoarele cauze:

a) Diversificarea insuficientă a anumitor tipuri de riscuri (riscul de credit, riscul valutar) în bilanțurile instituțiilor bancare (atât în posturile de activ cât și în posturile de pasiv);

b) Ca rezultat dependența mare față de conjunctura anumitor piețe, predispușe acțiunilor speculative și recesiunilor;

c) Nivelul mic al investițiilor pe termen lung și de calitate în sectoarele reale ale economiei;

d) Existența unor mecanisme ineficiente, care nu permit îndeplinirea unei părți din funcțiile sectorului bancar (bursa de valori) și nu asigură securitatea de sistem din contul resurselor sistemului (piața interbancară);

e) Transparența joasă a activității bancare, a acționariatului băncilor și a beneficiarilor finali;

f) Experiență mică în domeniul guvernancei corporative, a eticii bancare, ca rezultat pierderea contorului asupra activității managementului băncii;

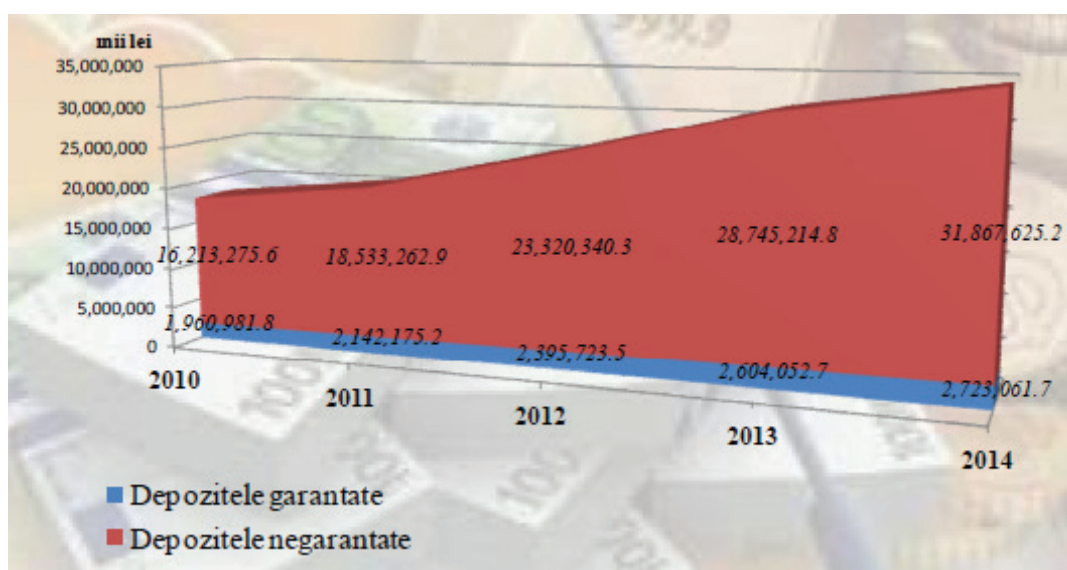
g) Lipsă de cunoștințe privind stabilirea priorităților financiare la acționarii bancare, dar și la gestionarii fondurilor bancare.

Actualmente, ca consecința a intrării în situație de insolvență tehnică a trei bănci din sistemul bancar din Republica Moldova, în prim plan apare riscul de lichiditate a instituțiilor bancare și a capacității lor de a face față retragerii depozitelor bancare. Astfel, ca scop al acestui articol a fost studierea capacității de a asigura sistemul bancar prin intermediul instrumentelor indirecte de supraveghere bancară cu suficientă lichiditate pentru a răspunde cerințelor populației în retragerea depozitelor.

Unul din instrumentele indirecte de supraveghere bancară este mecanismul de asigurare a depozitelor. În republica Moldova acest mecanism este implementat recent (2003), dar eficiența lui este deja discutată, cauza fiind incapacitatea din lipsă de fonduri de a absorbi pierderile băncilor intrate în faliment, și în primul rând a BA „Investprivatbank” SA.

Deși Fondul de garantare a depozitelor raportează o activitate cu efecte pozitive, ținând cont că în pofida distorsiunii sistemului bancar în luna noiembrie de către activitatea a 3 bănci, în general, pe parcursul anului 2014 sistemul bancar a înregistrat tendințe pozitive de dezvoltare, iar acesta a contribuit la sporirea resurselor financiare ale fondului cu 36.8 mil. lei sau cu 21.0%, înregistrând 211,9 mil. lei la sfârșit de an. Totodată, suma totală a depozitelor garantate în sistemul bancar a crescut de la 2,604.1 mil. lei la sfârșitul anului 2013 până la 2,723.1 mil. lei la sfârșitul anului 2014, majorându-se cu 119.0 mil. lei sau cu 4.6 la sută. Însă această valoare este insuficientă. Gradul de acoperire a depozitelor de către mijloacele fondului este mic, resurse fiind insuficiente:

Figura 1. Evoluția structurii depozitelor persoanelor fizice

Sursa: Raport de activitate pentru anul 2014 FONDUL DE GARANTARE A DEPOZITELOR ÎN SISTEMULBANCAR

Din graficul preluat din raportul anual al Fondului de garantare a depozitelor se vede că mărimea garantată este de cca 7,3 % din totalul depozitelor din sistem, deci doar această valoare corespunde plafonului de garantare de 6000 le. Problema majoră atunci se regăsește în limita garantată, cei ce de fapt face obiectul supravegherii bancare. Însă aici apare o dilemă. Majorarea plafonului de asigurare poate conduce la o distorsiune a sistemului bancar prin creșterea masivă a cheltuielilor de asigurare, iar mijloacele astfel disponibilizate se vor retrage din bănci, diminuând astfel potențialul lor de creditare a economiei. Astfel apare dilema majorării pragului de garantare a depozitelor și reducerii capacității de acordare a creditelor de către bănci sau implementarea unor proceduri de supraveghere prudențială mai dure, menite să reducă riscul de credit ca principalul risc din sistemul bancar, dar cu consecințe de creștere a dobânzii prin majorarea primei de risc sub forma de provizioane formate de bănci pentru finanțarea riscului de credit. Această dilemă de propunem s-o studiem în continuare, utilizând un model simplu de oportunitate.

Riscurile trebuie gestionate de o manieră integrată, consistentă și coerentă, în vederea eliminării dezavantajelor afectării sistemului financiar, dar și a economiei reale. Principala problemă a unei atare abordări o reprezintă complexitatea acestui demers, volumul mare de informații necesare, impactul înalt al luării unor decizii eronate sau neoptime, cheltuieli semnificative de întreținere a personalului și a sistemelor integrate de gestiune a riscurilor.

Pentru a putea selecta un instrument de politică prudențială corect, fie unul direct prin majorarea provizioanelor de risc la credite în scopul menținerii unui volum optim de mijloace necesare finanțării acestui risc și implicit evitarea falimentului băncii contribuind la creșterea stabilității financiare, fie unul indirect – majorarea plafonului de garantare a depozitelor. Se va încerca să se răspundă la această problemă prin utilizarea unui model simplu de politică prudențială care poate fi aplicat în cazul lipsei șocurilor macroeconomice.

Astfel, acest model static este cu două porțiuni de timp ($t = 0, 1$), unde băncile, fiind poziționate ca reprezentanți delegați ai deponenților individuali colectează un volum (D) de depozite de la populație și le investesc împreună cu fondurile sale proprii (C), în creite credite. Volumul de împrumuturi acordat de bancă este notat cu ($\hat{I}$). Așadar, întru-cât rolul băncii este de a supraveghea persoanele individuale împrumutate, vom exclude depozitele mici considerând că acestea vor fi perfect asigurate de către o instituție oficială de asigurare a depozitelor reprezentată în Republica Moldova de Fondului de Asigurare a Depozitelor. De asemenea vom

neglija conflictele de interes în cadrul băncii, care pot apărea între manageri și acționari. Astfel, în prima versiune a modelului există doar doi protagoniști: „bancherul” (care reprezintă interesele comune ale băncii și acționarilor) și Fondul de Asigurare (care reprezintă și apără interesele comune ale micilor deponenți).

Bugetul constrâns al băncii la momentul de referință 0 este prin urmare:

$$D + C = \hat{I} + P \quad (1)$$

unde, P este primă de asigurare a depozitelor percepută de către FAD.

Raportându-ne la Republica Moldova și utilizând indicatorii pe întreg sistem bancar vom obține următoarele date:

Mil lei

Indicatori	D	C	Î	P
Anul	(Volumul depozitelor, mii lei)	(Capital propriu, mii lei)	(Volumul împrumuturilor, mii lei)	(Prima de asigurare, P=Î-(D+C))
2014	34590,7	9 031,83	40 841,98	2780,55

Sursa: elaborat în baza Informației privind activitatea economico-financiară a băncilor din RM, la data de 31,12,2014 // http://www.bnm.md/md/banks_fin_activity/2014

Din raportul Fondului de garantare (FAD) a depozitelor se observă că valoarea garantată a depozitelor este de 2,723.1 mil comparativ cu valoarea depozitelor pe sistem de 34590,7, din care 52,84% o constituie depozitelor persoanelor fizice, care sunt garantate de lege, iar necesară pentru garantarea întregului quantum de depozite s-ar ridica la 18277 mil. lei, comparativ cu cea disponibilă de 211,9 mil. lei.

Supravegherea bancară este modelată ca un contract între bancher și FAD, care stipulează volumul împrumuturilor $\hat{I}$ și volumul depozitelor D pe care banca le poate colecta, la un nivel al capitalului propriu C cunoscut anterior. În acest caz vom avea mai multe presupuneri:

– Prima, se presupune că $\hat{I} > C$ care implică că o anumită parte din împrumuturile băncii sunt finanțate din depozite.

– A doua, se presupune că calitatea împrumuturilor este afectată de către o decizie neobservată a bancherului. Acesta, fie monitorizează împrumuturile, în acest caz având o mare probabilitate de rambursare ρ , sau nu le urmărește, iar în acest caz probabilitatea de rambursare fiind de numai $\rho - \Delta\rho$. Eschivarea de la monitorizarea creditelor aduce băncii economie care creează un profit suplimentar, egal cu B (pe unitate de investiție). Totodată, și tehnologia de creditare are un profit binomial: R (pe unitate de plasament), în cazul unui credit reușit și zero în caz de nerambursare a lui.

Capitalul propriu al băncii depășește valoarea prezentă a investițiilor, astfel presupunem că din punct de vedere a economiei ca un tot întreg, banca dispune adițional de o valoare continuă $v \geq 0$ pe unitate de activ, ce corespunde, spre exemplu, bunei reputații a activității băncii precum rolul băncii în cadrul sistemului de plăți.

Combinând toate supozițiile, obținem o relație dintre profitul realizat pe o unitate de credit acordat în condiții de risc major fără monitorizare $\rho R + v$, și ce cu $(\rho - \Delta\rho)R + B + v$ cheltuielile de monitorizare incluse, dar și o probabilitate mai mare de rambursare a creditului. În ambele condiții se consideră că banca operează pe contul bunei sale reputații v:

$$(\rho - \Delta\rho)R + B + v < \rho R + v \quad (2)$$

Această presupunere denotă că împrumuturile au o valoare socială pozitivă numai dacă sunt supravegheate și implică în particular ca $R > B / \Delta\rho$.

În caz contrar:
$$PR - B / \Delta\rho < 1 \quad (3)$$

În acest caz banca are nevoie de capital pentru a avea prima de încredere din partea populației și a putea atrage suplimentar depozite. Echilibrul optimal între $\hat{I}$ și D conduce la maximizarea surplusului social acontat sub două forme: creșterea eficienței de garantare a depozitelor prin majorarea plafonului de garantare sau acordarea de stimulente bancherului pentru o monitorizare mai bună creditelor. Notând cu P, rata achitată de

către bancă în favoarea FAD, și utilizând bugetul de constrângere al băncii la ziua 0, observăm o eficiența mecanismului de garantare a depozitelor dacă și numai dacă

$$P = D + C - \hat{I} \geq (1-\rho)D \quad (4)$$

Fiind luat modelul pe situația din sistemul bancar din republica Moldova, se va înceta să se răspundă la provocarea formulată în tema studiului. Astfel, ca probabilitate de nerambursare a creditelor vom considera rata riscului de credit globală pe sistem la data de 31.12.2014, care, conform raportului BNM este de $\rho = 10,37\%$ respectiv $1-\rho$ este de $89,63\%$

Valoarea prezentă a capitalului propriu al băncii îi permite acesteia să atragă resurse suplimentare care, fiind investite îi creează o supraevaluare (v) pe unitate de activ echivalentă cu poziția băncii pe piață, astfel încât o bancă cu o reputație mai mare își poate majora valoarea mult mai rapid decât o bancă cu o autoritate mai mică.

Prin urmare, în baza calculelor efectuate și rezultatelor obținute cu referire la a doua presupunere, putem deduce două situații posibile:

1. În cazul în care Banca va prefera o profitabilitate lipsită de risc R , ea va investi în active sigure, și în acest caz nu va avea nevoie de active lichide pentru acoperirea riscului de lichiditate, astfel cu dobânda obținută din rambursarea creditelor împrumutate va putea să-și onoreze obligațiunile de plată a dobânzilor pentru depozitele contractate.

2. Ceea de-a doua posibilitate, în care Banca optează pentru o profitabilitate sporită și corespunzător își asumă un grad mai mare de risc, presupune calcularea unei Prime de risc B necesară a fi achitată de către bancă suplimentar și revenind la abordarea noastră conform datelor obținute, concluzionăm că: $89,63,4\%$ din credite vor fi rambursate iar pentru $10,37\%$ din credite, există posibilitatea pierderii acestor active.

În vederea modelării Beneficiului suplimentar B (sau a Primei de risc) se va aplica rata dobânzii bancare medii la depozite pe piață de 15% în relația dedusă din (2)

$$B = R_d - (1 - \Delta \rho) * R_d \quad (5)$$

Astfel, în baza rezultatelor obținute se poate concluziona, că, excesul de risc pe care banca trebuie să-l achite este această primă de risc B în mărime de $13,56\%$ pe care banca trebuie să o plătească suplimentar la dobânda pe care o achită pentru depozite, deci în acest caz pentru a face față angajamentelor sale, banca va majora corespunzător dobânda la credite cu aceeași mărime. Ca efect, dacă R se va majora, iar B se va diminua, dar în acest caz profiturile băncii vor fi mai mici. În acest context, creșterea riscului de credit va împinge valoarea B în sus, diminuând și mai mult profitul băncii. La o valoare de credite indicate în tabelul 1 și o probabilitate de nerambursare a creditelor pe sistem de $10,37\%$, necesarul de majorare a provizioanelor la credite va fi de $5538,17$ mil. lei, această valoare aducând sistemul în poziție de echilibru, astfel încât implicarea fondului de garantare a depozitelor nu va fi necesară, deoarece sistemul bancar va putea absorbi riscul de credit fără a intra în faliment. Sub o altă optică de idei, costul unui risc excesiv este de $2568,65$ mil. lei, valoarea necesară pentru acoperirea depozitelor persoanelor fizice cu condiția asigurării lor complete. Însă în acest caz se pune la dubii existența întregului sistem bancar, doar în conformitate cu legislația în vigoare în republica Moldova, fondul de garantare a depozitelor poate fi acționat doar în cazul intrării în incapacitate de plată a băncilor.

Ca un argument suplimentar în vederea optării pentru instrumente directe de supraveghere bancară în detrimentul celor indirecte, și în special al mecanismului de garantare a depozitelor este și riscul moral. Garantarea depozitelor, ca orice mecanism de asigurare, poate conduce la risc moral, care se refera la crearea de stimulente pentru asumare excesiva de riscuri de către bănci și ce rezulta din următoarele:

- deponenții garantați au puține stimulente de a monitoriza performanțele băncilor;
- fondurile sunt disponibile pentru băncile slabe și activități riscante la un cost mai mic decât ar fi fost altfel cazul.

Riscul moral prin slăbirea disciplinei de piață poate crea premisele instabilității financiare în viitor, el fiind cel mai puternic în condițiile garantării în întregime a depozitelor. Pentru ca o schema de garantare să fie adecvata trebuie pus accentul pe reducerea riscului moral indus de aceasta, recomandabile fiind trei metode principale:

- buna guvernanta a băncii și management eficient;
- promovarea disciplinei de piață;
- reglementare și supraveghere bancară prin mecanisme directe.

Și aici, dacă facem o paralelă la situația actuală și la măsurile de prudență care au fost operate, atunci

menționăm în primul rând faptul că s-a majorat în anul 2009 plafonul asigurat de la 4500 la 6000 lei, fapt ce din punctul de vedere al deponenților este un lucru bun, nu însă și din perspectiva băncilor deoarece majorarea plafonului reprezintă sume suplimentar achitate de bancă și care în fond nu reprezintă altceva decât o cheltuială netă a acesteia. Cu atât mai mult, că măsurile de prudență întreprinse de autorități trebuie să fie corelate și cu celelalte riscuri ale băncii. Adică, aceste măsuri ar trebui să fie relevante și să o ajute să supraviețuiască atunci când banca se confruntă spre exemplu cu riscul de lichiditate și nu doar în cazul în care banca e deja falimentară, cu alte cuvinte măsuri care să-i permită să o mențină în viață atunci când se confruntă cu o anumită criză neașteptată pe moment.

Și un alt doilea moment foarte important este acela că, măsurile de prudență impuse trebuie să fie corelate cu economia și cu trendul acesteia, ceea ce presupune ca plafoanele stabilite să nu reprezinte o creștere a dobânzilor achitate de bancă și o înghețare de fonduri ci să ofere o posibilitate de investire a acestora și obținere de noi profituri.

Acestea fiind spuse, concluzionăm pe ideea că nu întotdeauna măsurile de asigurare și de prevenire sunt cele mai optime sau oferă avantaje maxime, cel puțin din perspectiva reglementării prudențiale a riscurilor atât la nivel de bancă cât și pe sistem, astfel încât o cauză importantă pe lângă frecvența și mărimea crizelor bancare recente, poate fi nu neapărat asigurarea depozitelor, dar și reglementarea necorespunzătoare sau incompetența organelor de supraveghere. Ar putea fi, în esență, problema angajamentului autorităților politice, care sunt susceptibile de a exercita presiune pentru a salva băncile în stare de insolvabilitate sau pentru a amâna efectele crizei.

BIBLIOGRAFIE

1. Demirguc-Kunt, A.; Detraghiace, E.; Gupta, P. „Inside the crises: an empirical analysis of banking systems in distress”, IMF Working Paper no. 156.
2. George G. Kaufman and Kenneth E. Scott. What Is Systemic Risk, and Do Bank Regulators Retard or Contribute to It?// The independent review – 2000- Nr.3. - p.371-391.
3. Jean-Charles Rochet, „Prudential Policy”, University of Toulouse, and Toulouse Business School, p. 93-132.

SECURITIZAREA ACTIVELOR – INSTRUMENT DE GESTIUNE A RISCURILOR BANCARE

COCIUG Victoria, conf. univ., dr., ASEM
POSTOLACHE Victoria, lector,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Securitization operations open up new horizons for financial institutions, especially for credit risk management and for its customers, interested in reducing the cost of used credit. Development of asset securitization in Republic of Moldova is a precondition for the development of both the national banking system and the economy as a whole. The relevance of the chosen theme is that securitization is one of the most effective mechanisms for attracting of financing and opening for credit organizations access to unlimited resources of national and international financial markets.

Key words: asset securitisation, banking risks, credit risk; banking asset, regulatory capital.

Dezvoltarea pieței de securitizare a activelor în ultimele decenii a avut un impact major asupra dezvoltării pieței financiare. Datorită acesteia au apărut noi posibilități de gestiune a riscurilor bancare, fiind asigurat accesul noilor participanți pe piață care dispun de resurse financiare suficiente pentru a prelua o parte din acestea.

Ultimele decenii au demonstrat o apariție și implimentare rapidă a inovațiilor financiare în sectorul

bancar. Prin intermediul lor, instituțiile financiare au fost capabile să ofere clienților săi noi tipuri de produse financiare care au determinat îmbunătățirea standardelor de deservire și diminuare a riscurilor financiare. Cea mai populară tehnică financiară de gestiune a riscurilor bancare din ultimul deceniu se consideră a fi securitizarea activelor.

Termenul de „securitizare” este sinonim celui din engleză „securitisation” și reprezintă procesul de atragere a resurselor financiare suplimentare bazate pe emisiunea valorilor mobiliare în locul atragerii creditelor bancare. Pe de o parte, securitizarea se exprimă prin posibilitatea de finanțare din contul emisiunii valorilor mobiliare comparativ cu finanțarea din contul creditelor, iar pe de altă parte prin sporirea volumului și tipurilor de valori mobiliare și alte instrumente financiare derivate.

Din literatura de specialitate rezultă că între termenul de securitizare și securitizare a activelor există o legătură directă - mecanismele de transformare a activelor în titluri financiare s-au cristalizat sub impactul tendinței piețelor financiare spre securitizare. Astfel, securitizarea este o tehnică de finanțare structurată, care permite furnizarea directă a creditelor pe piață, mai rapid decât prin intermediarii financiari.

Dezvoltarea securitizării activelor determină sporirea rolului varietății de instrumente ale pieței financiare, fiind o metodă specifică de finanțare modernă ce se impune în tendințele actuale.

Pe prim plan, în procesul de securitizare a activelor se evidențiază necesitatea perfecționării surselor de finanțare, ținând cont de impactul major al instrumentelor financiare derivate și gestiunea riscurilor bancare prin care poate fi realizat procesul de separare a acestora.

Pe plan științific, termenul de „securitizare a activelor” a fost utilizat pentru prima dată de Ana Montro în Wall Street Journal în anul 1977. Tranzacția cu denumirea „emisiunea Băncii Americii” a fost finanțată de banca „Salomon Brithers”. Managerul departamentului creditării ipotecare, studiind emisiunea valorilor mobiliare asigurate prin drepturi de garanții asupra creditelor ipotecare a propus conceptul de „securitizare” în interviul oferit Wall Street Journal.

Definirea noțiunii de securitizare a activelor a suferit modificări enorme de-a lungul timpului, fiind identificate mai multe curente, care dezvăluie esența acestui concept. Astfel, autorii adepți ai abordării dinamice susțin că securitizarea activelor este procesul prin care bunurile sunt transformate în titluri de valoare negociabile [7, p. 45]. Adepții celeilalte teorii, precum economiștii A. Davidson, A. Sanders, L. L. Wolff, A. Ching sunt de părerea că securitizarea activelor este „procesul de formare a pool-urilor de obligații financiare și ajustarea lor sub o anumită formă, care să permită activelor financiare circulația liberă printre mulțimea de investitori” [4, p. 56]. O definiție similară o prezintă și cercetătorul T. Frankel „securitizarea activelor este procesul prin care activele financiare nelichide sunt convertite în valori mobiliare, ceea ce oferă posibilitatea de a le vinde și a le pune în circulație” [2, p. 477].

Bancherul elvețian Hans Peter Bär recomandă următoarea definiție „securitizarea activelor este o tehnică inovatoare de finanțare în cadrul căreia are loc evidențierea pool-ului de active diversificat din bilanțul băncii sau altei entități, se obține independență juridică prin intermediul unei entități special create, care efectuează refinanțare pe piața internațională de capital și piața monetară prin emiterea de titluri de valoare. În acest caz, este vorba despre transformarea activelor nelichide, non-negociabile sub formă de instrumente financiare ale pieței monetare sau pieței de capital” [11, p. 37].

Această tratare reflectă doar aspectul procedural al procesului de securitizare a activelor. În acest context menționăm că nu se caracterizează capacitatea de asigurare a activelor financiare ci aptitudinea lor de a genera fluxuri financiare ce pot fi utilizate pentru stingerea obligațiilor pentru instrumentele emise.

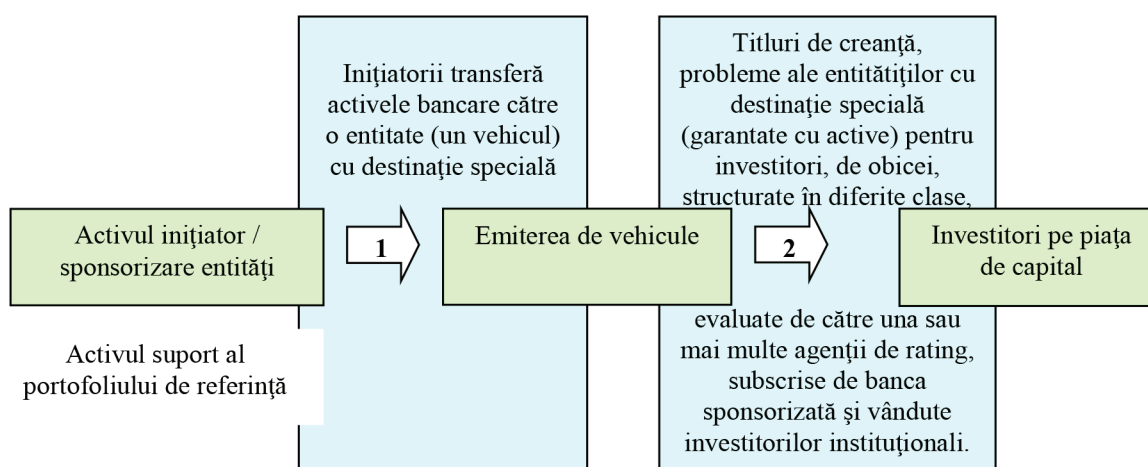
Cercetătorii Hill C. A., Shenker J. C., Colletta A. J., Frost C. W. sunt de părerea că securitizarea activelor reprezintă un sistem de reguli care permite reducerea riscurilor juridice și economice asociate cu refinanțarea activelor prin plasarea de valori mobiliare [5, p. 1074; 1, pp. 64-70; 9, p. 1369; 3, p. 101].

Un alt economist cu renume Steven L. Schwarcz în lucrarea sa „The Alchemy of Asset Securitization” menționează că securitizarea activelor este privită ca o metodă relativ ieftină de atragere a resurselor financiare, prin repartizarea datoriei debitoare totale sau parțiale a inițiatorului securitizării [8, pp. 133-154].

În acest context vom evidenția următoarele caracteristici specifice ce deosebesc securitizarea activelor de alte modalități de finanțare:

- transmiterea sau scoaterea activelor din bilanțul băncii, determinând posibilitatea de a separa riscurile generale de riscurile generate de activele bancare;
- prezența garanțiilor la emisiunea de valori mobiliare;
- fluxurile de intrare și ieșire a resurselor financiare.

Astfel, tranzacția financiară poate fi calificată drept securitzare a activelor doar în cazul existenței caracteristicilor enumerate.

Figura 1. Mecanismul procesului de securitzare

Sursa: preluat de autor după Jobst A. [6]

Din literatura de specialitate analizată remarcăm faptul că securitzarea activelor poate avea la bază active bancare și nebancale din contul creditelor sau emisiunii de valori mobiliare.

Securitzarea activelor contribuie la identificarea de către bănci a resurselor financiare astfel încât să fie implicate și activele proprii. Aceasta este una din cerințele de bază față de securitzarea activelor în calitate de instrument financiar, astfel securitzarea activelor reprezintă finanțare asigurată cu active.

Din studiile empirice analizate rezultă că conceptele de securitzare a activelor pot fi grupate astfel:

- transformarea activelor ce nu pot fi schimbate utilizând piața de capital;
- formarea mecanismului de securitzare a activelor sub forma unui algoritm compus din elemente consecutive.

În consecință, cauzele ce au determinat apariția și dezvoltarea securitzării activelor sunt:

- volatilitatea ratei dobânzii pentru credite;
- diminuarea resurselor financiare pe piață;
- implementarea noilor standarde de contabilitate și raportare financiară;
- modificările în domeniul resurselor informaționale.

Securitzarea este de obicei înțeleasă ca un instrument important de gestiune a riscurilor bancare, deoarece diferențierea și integrarea proceselor sale inerente („restructurarea riscului”) permite emitenților de a reduce costurile lor de finanțare a investițiilor prin separarea expunerii la risc a unui pool de active. Cu toate acestea, transformarea riscului bilanțului în titluri de creanță tranzacționabile implică structuri financiare complicate, care afectează riscul de credit, riscul de piață, riscul de lichiditate și riscul operațional. Gradul riscului de investiții în securitzarea activelor provine din două zone, și anume:

- caracteristicile și performanțele activelor existente și / sau viitoare, alte active financiare ca surse de plăți pentru operațiunile de securitzare;
- alocarea și distribuția plăților din active securizate către titularii diferitor tranșe de titluri de creanță emise, în conformitate cu prioritățile specifice de plată și niveluri de pierderi.

După cum s-a menționat anterior, caracteristicile de bază ale securitzării activelor sunt separarea activelor securizate de celelalte active și ambalarea lor ulterioară sub formă de valori mobiliare. Deoarece riscul de credit reprezintă un tot întreg, în cazul atragerii activelor într-un pool are loc separarea riscului de credit al pool-ului de activele de celelalte riscuri. Achiziționând pool-ul de active, entitățile special create preiau riscul de credit al acestor active, iar cealaltă parte scapă de riscuri în totalitate. Pool-ul de active include în sine multe riscuri

care pot fi preluate de către cei ce doresc să preia o parte din el. Această dispersie se realizează prin emisiunea de obligațiuni asigurate care oferă posibilitatea de a reglementa și monitoriza participării pieței.

În continuare, vom cerceta și efectul securitizării activelor bancare asupra suficienței capitalului bancar, care se determină astfel:

$$G_s = \frac{CNT - \sum (RP \cdot RO + RE)}{CNT} \quad (1)$$

unde: G_s – gradul de suficiență; CNT – capital normativ total; $\sum (RP \cdot RO + RE)$ – suma activelor ponderate la risc; RP – riscul de piață; RO – riscul operațional; RE – riscul extrabilanțier.

Elementul cel mai important îl reprezintă activele ponderate la risc, iar coeficientul k în cazul determinării normei pentru majoritatea creditelor este egal cu 1, adică pentru fiecare credit nou eliberat banca trebuie să posede, conform cerințelor BASEL III, 8% din capitalul său, iar pentru Republica Moldova este valoarea de 16%. În cazul securitizării activelor acestea sunt scoase din bilanțul băncii, fiind înlocuite cu mijloace bănești pentru care coeficientul de risc este 0% și suma activelor ponderate la risc se micșorează cu valoarea activelor securitizate, iar indicatorul rezultativ din contra sporește.

Cu alte cuvinte, securitizarea activelor oferă băncii posibilitatea de a elibera capitalul normativ pentru a continua activitatea de creditare.

Prin intermediul securitizării activelor, banca obține un nou instrument de gestiune nu doar a riscurilor de credit dar și a celorlalte riscuri bancare. Acceptând în portofoliul său un astfel de instrument, banca nu mai este limitată în activitatea sa de creditare de capitalul propriu, deoarece ambalarea creditelor în pool-uri de active și vânzarea lor pe piață oferă băncii posibilități nelimitate de creditare.

Deci, securitizarea activelor este o operațiune financiară prin care activele sunt grupate în portofolii, care sunt transferate și divizate în tranșe cu diferite clase de rating și sunt refinanțate prin emiterea titlurilor financiare de către investitori.

Aspectele pozitive ce caracterizează procesul de securitizare a activelor pentru sistemul financiar în ansamblu sunt:

- apariția unui grad sporit de transparență a tehnicilor financiare pentru investitorii instituționali (manageri de portofoliu, fonduri de pensii și altele.), care conduc la o reducere a riscului cu posibilitatea de a investi;

- crearea locurilor de muncă pentru personal calificat (analști, contabili, auditori, consilieri privind probleme juridice, personal de conducere);

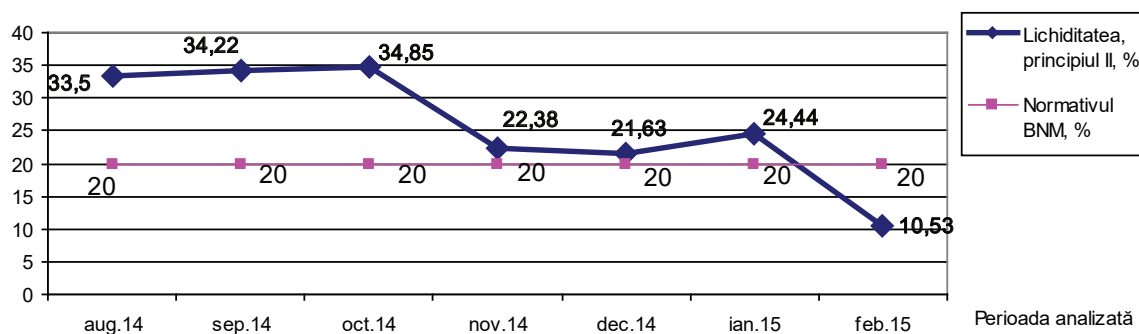
- securitizarea solicită mai puțin capital decât finanțarea tradițională, deci oferă un randament mai bun al capitalului băncii;

- securitizarea este o formă mai ieftină de finanțare, în comparație cu alte modalități;

- securitizarea permite reducerea expunerii băncii față de o anumită clasă de debitori de un anumit risc.

Astfel, dacă o anumită clasă de debitori devine prea mare față de restul bilanțului, prin intermediul securitizării o parte din aceștia pot fi scoși din bilanț.

Necesitatea implementării securitizării în cadrul sectorului bancar autohton se datorează consecințelor negative ale crizei financiare în general și a crizei de lichiditate în particular de la finele anului 2014 – începutul anului 2015, după cum ne demonstrează și datele prezentate de Banca Națională a Moldovei.

Figura 2. Dinamica lichidității curente în sectorul bancar al Republicii Moldova

Sursa: elaborat de autor conform datelor de pe www.bnm.md. [10]

Din această figură observăm că valorile lichidității curente per sistem bancar corespund normativului impus de BNM în perioada august 2014 – ianuarie 2015, iar pentru luna februarie valoarea realizată în sistemul bancar este inferioară normei de 20%. Acest trend ne demonstrează apariția și adâncirea crizei de lichidități cu efecte negative pentru sectorul bancar autohton.

În aceste condiții sistemul bancar al Republicii Moldova necesită diversificarea instrumentelor de gestiune a riscurilor bancare și în situația actuală o direcție posibilă ar fi securitizarea activelor. Condițiile ce urmează a fi realizate pentru asigurarea implementării securitizării activelor sunt:

- pot fi securitizate doar activele ce sunt transferabile;
- asigurarea normativă a procesului de transmitere sau de vânzare a activelor ce sunt supuse securitizării;
- transferabilitatea activelor către cumpărător nu trebuie să fie costisitoare și dificilă;
- procesul de securitizare a activelor trebuie să fie neutru.

Analizând cauzele ce împiedică dezvoltarea securitizării activelor pe piața bancară autohtonă pot fi evidențiate 2 grupe de probleme:

- a) lipsa conceptului de securitizare în legislație;
- b) probleme de ordin legal cu privire la securitizare pentru fiecare din participanți.

Raționamentul economic al securitizării activelor depinde de capacitatea emitenților de a maximiza valoarea profitului acționarilor ca obiectiv principal al activității economice. Activitățile financiare în cadrul instituțiilor financiare trebuie să fie orientate spre susținerea și realizarea obiectivelor profitabile.

Obiectivele stabilite de Guvernul Republicii Moldova de a îmbunătăți și de a promova pe piața financiară a unor tehnici și instrumente financiare noi se află în legătură directă cu creșterea economică continuă și reconfigurarea situației de pe piața financiară internă. Introducerea unor tehnici inovatoare de finanțare, împreună cu perfecționarea legislației existente va permite participanților din piețele financiare de a aduce economia la un nou nivel, fiind soluționate o serie de probleme în diferite sectoare ale economiei, în special în cel bancar.

BIBLIOGRAFIE

1. Frankel, T. Securitization: Structured Financing, Financial Assets Pools and Asset-Backed Securities. În: *The Journal of Financial Intermediation*. 1991. Vol. 6. pp. 64-70.
2. Frankel, T. The Law of Cross-border Securitization: Lex Juris. În: *Duke Journal of Comparative and International Law*. 2002. Vol. 12. 477 p.
3. Frost, C. W. Asset Securitization and Corporate Risk Allocation. În: *Tulane Law Review*. 1997. Vol. 72. 101 p.
4. Henderson J.; Scott J. *Securitisations*. Boston: Little Brown and Co., 1988.
5. Hill C. A. Securitization: A Low-cost Sweetener for Lemons. În: *Washington University Law Quarterly*. 1996. Vol. 74. Winter. 1074 p.
6. Jobst, A. ASSET SECURITISATION AS A RISK MANAGEMENT AND FUNDING TOOL: WHAT DOES IT HOLD IN STORE FOR SMES?. Disponibil: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=700262.
7. Rosenthal, J. A.; Ocampo, J. M. *Securitization of Credit: Inside the New Technology of Finance*. New York: John Wiley & Sons, Inc, 1988.
8. Schwarcz, S. L. The Alchemy of Asset Securitization. În: *Stanford Journal of Law, Business and Finance*. 1994. Vol. 1. pp. 133-154.
9. Shenker, J. C.; Colletta, A. J. *Asset Securitization: Evolution, Current Issues and New Frontiers*. În: *Texas Law Review*. 1991. Vol. 69. 1369 p.
10. www.bnm.md.
11. Бэр, Х. П. Секьюритизация активов: секьюритизация финансовых активов – инновационная техника финансирования банков. М.: Волтерс Клувер, 2007. 37 с.

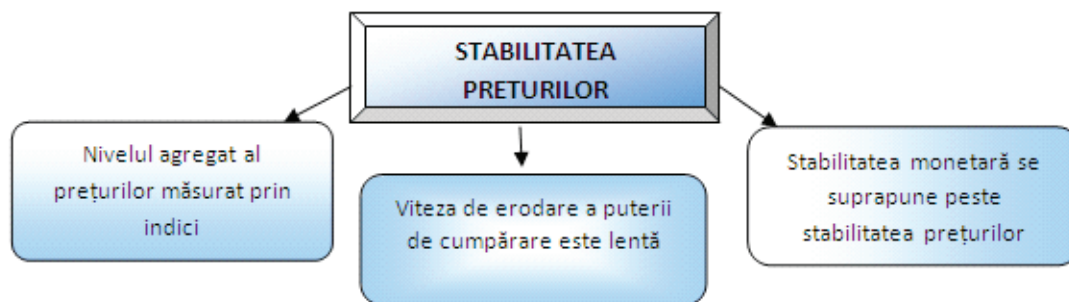
LEGĂTURA ÎNTRE STABILITATEA FINANCIARĂ ȘI STABILITATEA MONETARĂ

*COCA Carmen Elena, drd., asist. univ.,
Universitatea Tomis, Constanta*

The price stability and financial stability are two concepts encountered increasingly in the monetary policy strategies of central banks, as well as in related literature. The price stability is essentially the main responsibility of central banks, as sustainable economic growth can be achieved only through low prices and their small fluctuations. Also, central banks play a role in financial stability, which I define as a feature of the financial system to withstand systematic shocks on a sustainable basis without major disruptions, to efficiently allocate resources in the economy and to identify and manage risks. The financial stability is of great importance to price stability; in case there are constraints to choose between an alert disinflation process and maintaining of financial stability, the latter must be a priority in order to fulfill the objective of maintaining price stability in the long term. It is noteworthy that countries that have initiated the process of disinflation have to recourse to a corresponding pace of disinflation so as to avoid conflict with financial stability. Currently, financial stability is essential for the effectiveness of monetary policy and therefore to ensure price stability.

Cuvinte cheie: stabilitate financiară, stabilitate monetară, stabilitatea prețurilor, deprecierea, vulnerabilitățile sistemului financiar.

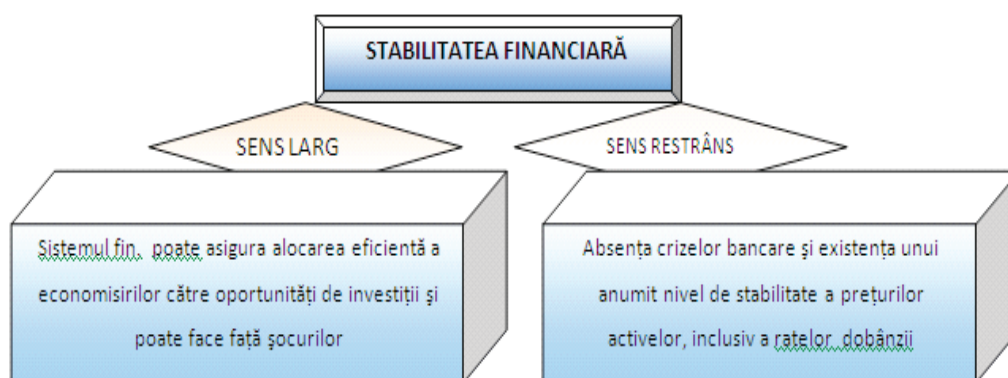
Pe termen lung, stabilitatea prețurilor constituie obiectivul fundamental adecvat al politicii monetare. Stabilitatea prețurilor preprezintă un scop și un mijloc pentru politica monetară, datorită contribuției la realizarea unei creșteri economice sustenabile și la stabilitatea macroeconomică. Promovarea stabilității prețurilor este un fapt pe care politica monetară îl poate realiza în mod eficient, și poate face referire la nivelul de creștere a bunăstării în plan social. Stabilitatea prețurilor este atinsă atunci când banii își mențin aceeași valoarea în timp sau puterea de cumpărare a acestora se erodează mai greu. Acest concept de stabilitate monetară coincide cu conceptul de stabilitate a prețurilor.

Sursa: Prelucrate dupa: Isărescu Mugur, Stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară, Pitești, 2006, www.bnro.ro

Este ușor de văzut în această figură că, stabilitatea prețurilor este un concept amplu care necesită supravegherea mai multor aspecte economice, la nivel macro, dintre care se detașează: analiza și evoluția inflației (prin IPC), puterea de cumpărare, cantitatea de bani aflată în circulație. Majoritatea economiștilor sunt acum de acord că stabilitatea monetară din anii 1990 a fost nefavorabilă stabilității financiare, deoarece a stimulat agenții economici, în primul rând băncile, dar și autoritățile însărcinate cu elaborarea politicilor economice și cu reglementarea prudentială, să își asume riscuri mărite. Stabilitatea prețurilor este definită ca fiind o stare a economiei unde prețurile sunt fixate strict, sau acea stare a economiei unde rata inflației este suficient de redusă și stabilă, așa încât considerațiile referitoare la adevărata dimensiunea nominală a tranzacțiilor care încetează

să constituie un factor pertinent pentru deciziile economice. Stabilitatea financiară reprezintă o noțiune nouă, aflată într-o stransă legătură cu procesul de globalizare. Nefiind ușor de definit, la fel ca stabilitatea prețurilor, deși „beneficiem de un cadru bine structurat pentru discutarea și aplicarea politicii monetare, gândirea noastră în ceea ce privește stabilitatea financiară este mai puțin avansată.” Stabilitatea financiară este relatată în situația în care sistemul financiar este capabil să atragă și să plaseze fonduri bănești în mod eficient și să reziste la șocuri fără a aduce pierderi economiei reale. Stabilitatea financiară mai poate fi definită ca fiind situația, în care nu se produc crize bancare, prețurile activelor și în special rata dobânzii manifestă un grad ridicat de stabilitate. Într-un sens larg, stabilitatea financiară trebuie să fie abordată ca fiind situația în care sistemul financiar poate asigura alocarea eficientă a economisirilor către oportunități de investiții și poate face față șocurilor, fără perturbări majore. Într-o abordare mai îngustă, dar mai utilă din perspectiva unei bănci centrale, stabilitatea financiară poate fi definită ca fiind situația caracterizată de absența crizelor bancare și de existența unui anumit nivel de stabilitate a prețurilor activelor, inclusiv a ratelor dobânzii.

Figura 2. Abordari ale conceptului de stabilitate financiara

Sursa: Isărescu Mugur, Probleme ale politicii monetare într-o țară emergentă. Cazul României, Barcelona, 2008, p. 17, www.bnro.ro.

Cele doua concepte sunt tot prezente în calculele specialiștilor, asigurarea stabilității economiilor devenind o preocupare deosebit de importantă în contextual economic actual, multe dintre băncile centrale, având ca obiectiv fundamental al politicii monetare asigurarea stabilității prețurilor. Legătura dintre stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară este asociată globalizării economice și, în particular, eliminării impedimentelor în calea liberei circulații a fluxurilor de capital. În contextul procesului de deschidere a economiilor naționale, stabilitatea financiară a devenit un element fundamental al stabilității macroeconomice, având în vedere că intrările de capital profită de vulnerabilitățile sistemului financiar pentru a sancționa orice erată sau oricare altă măsură nejustificată de politică economică. Pe măsură ce sistemul financiar românesc a devenit mai complex, s-a intensificat și colaborarea dintre Banca Națională a României și celelalte autorități de reglementare și supraveghere a diverselor ramuri, devenind foarte necesară această conlucrarea dintre autoritățile responsabile cu autorizarea, reglementarea, supravegherea și controlul piețelor componente ale sistemului financiar, putându-se asigura atât transparența, integritatea sistemului financiar și a piețelor sale componente, cât și respectarea cadrului legal, precum și lățimea cadrului național de stabilitate financiară. Legăturile dintre stabilitatea monetară și stabilitatea financiară sunt mult mai complexe decât presupune strategia de politică monetară adoptată de băncile centrale înainte de izbucnirea crizei. Sensul causal al acestor legături este în ambele direcții: stabilitatea monetară influențează stabilitatea financiară iar stabilitatea financiară influențează stabilitatea monetară. Această influență bilaterală se poate manifesta atât în mod pozitiv, cât și în mod negativ, în anumite situații stabilitatea monetară favorizează stabilitatea financiară, în altele o defavorizează. Reciproc, stabilitatea financiară poate fi favorabilă sau nefavorabilă stabilității monetare. În perioada în care au loc creșteri importante ale productivității se modifică și comportamentul agentului economic. Stabilitatea monetară poate impune creșterea dobânzii, restabilirea stabilității financiare, însă periclitează stabilitatea monetară. Există

un acord general potrivit căruia băncile centrale dețin un rol fundamental în asigurarea stabilității financiare, cu toate că nu există reguli sau modele care să prevadă modalitatea de realizare a acestui proces. În analiza acestui proces, știința economică trebuie suplimentată întotdeauna de intuiție. Supravegherea principalului rol în promovarea stabilității financiare; politica monetară prezintă importanță din perspectiva alocării eficiente a resurselor în măsura în care poate contribui la stabilitatea prețurilor. În schimb, dacă definim stabilitatea financiară ca fiind în special traiectoria clară a ratelor dobânzilor, politica monetară are un rol mai important, iar spațiul de manevră în privința utilizării instrumentului sau (rata dobânzii de politică monetară) poate face obiectul unei limitări – astfel, am putea asista la un conflict între stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară. Punctul de vedere convențional al relației dintre stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară consideră inflația ca fiind principala sursă de instabilitate financiară. Experiențele anterioare confirmă această opinie, deoarece majoritatea perioadelor de instabilitate financiară severă și de crize la nivelul sectorului bancar au coincis fie cu perioade de rate înalte ale inflației sau chiar de inflație galopantă, fie cu intervale marcate de recesiune în urma adoptării de către autorități a unor măsuri inadecvate de temperare a fenomenului inflaționist. Un nivel scăzut al inflației nu reprezintă o condiție suficientă pentru asigurarea stabilității financiare pe termen lung. Înaintea declanșării unei crize financiare s-a constatat acumularea unor dezechilibre semnificative la nivelul economiilor acelor state, în ciuda existenței unui grad relativ înalt de stabilitate a prețurilor. Este deosebit de important să se evalueze măsura în care banca centrală deține capacitatea de asigurare în același timp atât stabilitatea prețurilor și stabilitatea financiară, prin utilizarea instrumentelor aflate la dispoziția sa, precum și modalitatea în care cele două categorii de stabilitate pot fi reconciliate în ipoteza în care realizarea acestora necesită adoptarea unor măsuri conflictuale. Din această conjunctură pot apărea o serie de situații în care necesitatea de a menține stabilitatea financiară să fie mai importantă decât obiectivul de menținere a stabilității prețurilor; evoluțiile bruște ale ratelor dobânzilor destinate refacerii stabilității prețurilor pe termen scurt se vor dovedi ineficiente pe termen mai lung dacă, acestea contribuie la acumularea unor dezechilibre în alte sectoare economice. Deficitul de cont curent ar putea atinge niveluri nesustenabile ca o reflectare a creșterii cererii agregate. În cazul în care aceste evoluții nu sunt contracarate în timp util prin implementarea unor măsuri de întărire a politicilor fiscale și de venituri, sentimentul investitorilor se poate modifica, ceea ce va determina retrageri de capital străin. S-a constatat că amploarea acestor ieșiri de capital poate depăși capacitatea autorităților de a proteja valoarea monedei naționale și poate echivala cu o corecție abruptă în sensul deprecierei, respectiv o criza valutară.

Este evident modul în care deprecierea bruscă influențează stabilitatea prețurilor – efectul este atât unul direct, prin intermediul prețurilor de import, cât și unul indirect, prin alimentarea așteptărilor inflaționiste. La fel de evidentă este și reacția politicii monetare, al cărei obiectiv principal îl reprezintă stabilitatea prețurilor. O conduită mai restrictivă a politicii monetare va conduce la o comprimare a cererii agregate, împingând economia spre recesiune generându-se șomaj. Stabilitatea prețurilor conduce la îmbunătățirea calității vieții deoarece contribuie la reducerea gradului de incertitudine față de evoluția generală a prețurilor drept consecință fiind creșterea transparent a prețurilor relative. Stabilitatea prețurilor permite consumatorilor să identifice cu mai mare ușurință variațiile prețurilor bunurilor în relație cu prețurile altor bunuri, cu condiția ca astfel de variații să nu fie ascunse de fluctuațiile nivelului general al prețurilor. Incertitudinea legată de rata inflației pot determina firmele să adopte decizii eronate cu privire la gradul de ocupare. De asemenea, stabilitatea prețurilor reduce primele de risc de inflație din rata dobânzii. Atunci când creditorii au certitudinea stabilității prețurilor în viitor, aceștia nu vor solicita un beneficiu suplimentar (o prima de risc de inflație) pentru a compensa riscurile generate de inflație în cazul deținerii de active nominale pe termen lung. Datorită reducerii primelor de risc și, ca urmare, a ratelor nominale cu dobânda, stabilitatea prețurilor contribuie la îmbunătățirea eficienței piețelor de capital în ceea ce privește alocarea resurselor și, astfel, stimulează investițiile, încurajează crearea de locuri de muncă toate acestea conducând la bunăstarea economică. Stabilitatea prețurilor facilitează oamenilor recunoașterea variațiilor la nivelul prețurilor relative, ținând cont de faptul că astfel de variații nu sunt eclipsate de fluctuațiile prețurilor la nivel global. Aceasta permite firmelor și consumatorilor să fie mai bine informați în adoptarea deciziilor privind consumul și investițiile, permițând o alocare mai eficace a resurselor pe piață. Sprijinind piața în alocarea resurselor în domeniile în care acestea pot fi utilizate cu maximă productivitate, stabilitatea prețurilor crește potențialul productiv al economiei. Prin menținerea stabilității prețurilor se evită probleme economice, sociale și politice acute, legate de redistribuirea bunăstării și a veniturilor, care se

observă în perioadele de inflație și deflație. Dacă se produce o creștere neanticipată a inflației, toți cei care dețin active nominale, și anume, contracte de munca pe termen lung, depozite bancare sau obligațiuni, înregistrează pierderi în valoarea reală a acestora. Veniturile se transferă în mod arbitrar de la creditori (sau de la cei care economisesc) către debitori, deoarece, cu banii obținuți din rambursarea unui împrumut se pot cumpăra mai puține bunuri decât se anticipa la acordarea acestuia. Dacă se produce un episod neprevăzut de deflație, aceia care dețin active nominale (de exemplu, salarii sau depozite) pot înregistra câștiguri, întrucât valoarea acestora crește. În condiții de deflație uneori debitori se pot declara insolabili, neputându-și plăti nici măcar datoriile. Sistemele fiscale și de ajutor social pot crea stimulente care să încurce comportamentul economiei. În cele mai multe cazuri, inflația sau deflația agravează aceste încrucisări urmărind faptul ca sistemele de impozitare nu permit indexarea ratelor de impozitare și a contribuțiilor sociale cu rata inflației. Majorările salariale ce au ca obiectiv compensarea angajaților pentru creșterea inflației ar putea avea drept consecință aplicarea unei rate mărite de impozitare; fenomenul este denumit „progresie rece». Stabilitatea prețurilor elimină activitățile inutile de acoperire a riscurilor, întrucât un mediu cu inflație ridicată oferă un stimulent pentru stocarea de produse, acestea păstrându-și valoarea în mai mare măsură decât numerarul sau alte active financiare. Fără îndoială că stocarea unei cantități prea mari de bunuri nu este o decizie eficientă de investire și blochează creșterea economiei și a venitului real. În cazul în care investitorii pot fi siguri de menținerea stabilității prețurilor în viitor, aceștia nu vor solicita nici o „primă de risc de inflație” pentru compensarea riscurilor asociate cu deținerea activelor nominale pe termen lung. Prin reducerea primelor de risc conținute în ratele reale ale dobânzii, politica monetară poate contribui la o alocare eficientă a resurselor pe piața de capital și astfel poate spori stimulentele necesare investițiilor, ceea ce susține prosperitatea economică.

De asemenea, dacă menținerea stabilității prețurilor este credibilă, există șanse minime ca persoanele fizice și firmele să devieze resursele din sfera productivă pentru a se asigura împotriva inflației. În contextul unei inflații ridicate, agenții economici sunt stimulați să facă rezerve de bunuri reale, ținându-se cont de faptul că, în astfel de circumstanțe, acestea din urmă constituie o mai bună rezervă de valoare decât numerarul sau anumite active financiare. Totuși, cumulara bunurilor nu reprezintă o decizie investițională eficientă și prin urmare, împiedică creșterea economică. Stabilitatea prețurilor previne redistribuirea arbitrară și semnificativă a veniturilor și a prosperității, fenomen întâlnit atât în mediul inflaționist, cât și în cel cu trăsături deflaționiste. Prin urmare, un mediu economic caracterizat prin prețuri stabile contribuie la menținerea stabilității și coeziunii sociale. Toate aceste argumente sugerează faptul că o bancă centrală care asigură stabilitatea prețurilor contribuie în mod substanțial la atingerea obiectivelor economice generale, cum ar fi nivelul de trai, un nivel al activității economice și un grad de ocupare a forței de muncă mai ridicat și stabil. Această concluzie este susținută de studiile economice care, indiferent de țară, metodologie și perioada analizată, demonstrează că, pe termen lung, economiile cu inflația este mai mică. Stabilitatea prețurilor se poate găsi în următoarele situații:

- anticipațiile privind variația prețurilor nu au o influență substanțială asupra mediului economic;
- modificarea prețurilor este suficient de redusă nefiind luată în calcul de către firme;
- oamenii încetează să mai discute despre inflație și să-și mai facă griji în legătură cu aceasta.

În ceea ce privește stabilitatea financiară nu avem o definiție generală acceptată, spre exemplu Banca Națională a României definește acest concept astfel: „caracteristică a sistemului financiar de a face față jocurilor simetrice pe o bază durabilă și fără perturbări majore, de a aloca eficient resursele financiare în economie și de a identifica și gestiona eficient riscurile».

BIBLIOGRAFIE

1. Berceanu, Oana. Integrare monetara europeana, Editura Sitech, Craiova, 2007.
2. Capraru, Bogdan. Banca centrala si mediul economic, Editura Univ. „AL. I. Cuza» Iasi, 2009.
3. www.euractiv.ro.
4. www.baniinostri.ro.
5. www.bnro.ro.
6. www.ecb.int.
7. www.ghiseulbancar.ro.

LOCUL ȘI IMPORTANȚA EFECTUĂRII DIAGNOSTICULUI MANAGERIAL ÎN SISTEMUL MILITAR DIN REPUBLICA MOLDOVA

*DANILIU Aliona, dr., cerc. șt., lect. superior,
Academia Militară „Alexandru cel Bun”*

The military, as a social organization, tends to optimize its activity, as its resources offered by society are limited and conditioned. For this purpose, the diagnosis will allow more efficient business management structures leading modern professional methods and techniques. For the military field, generally speaking, management is the ensemble of principles, methods and techniques used by commanders for fulfilling the tasks assigned to a specific structure (military unit, for example), with a minimum loss of human and material resources. Diagnosis management within the military system of the Republic of Moldova contains the processes of control and coordination of professional activities in the field, together with the leaders.

Key-words: the military system, diagnosis management, the processes of control, coordination, management structures, professional methods and techniques.

În ultimii ani tot mai mult se vorbește despre management ca știință privind mod de organizare și funcționare a unei organizații sau a unui domeniu. Activitatea umană demonstrează, în dinamica sa, faptul că modul de primire a unor decizii corecte și gestionare eficientă a unei organizații depinde în cea mai mare măsură de succesul managerial implementat care, la rândul său, trebuie să asigure flexibilitate, suplețe, eficacitate, economicitate etc.

Autorul consideră că pentru a concepe și realiza astfel de gestionare în sistemul militar autohton este necesară analizarea, identificarea și raționalizarea principalelor aspecte organizatorice privind armonizarea și dispunerea în timp și spațiu a resurselor umane, materiale și financiare ale fiecărei unități. De aceea, managementul în sistemul militar reprezintă proces prin care componenții unei organizații, în scopul performantizării, sunt influențați întru atingerea obiectivelor propuse, însumând o serie de etape și presupunând o anumită ordine în derularea acțiunilor în timp și spațiu.

Pe parcursul ultimilor ani sistemul militar din Republica Moldova trece printr-o transformare și reorganizare continuă, adaptându-se cât la situația politico-economică cât la nivel național și internațional, atât și la situația socială. Toate momentele acestea au un impact considerabil asupra managementului militar, organizării și eficientizării activității al întregului sistem. Activitățile realizate în acest aspect sunt multiple, dar ele au o contribuție parțială la îmbunătățirea situației și sporirea calității activității, însă, situația rămâne să se mențină destul de dificilă [2, p. 94].

Actualmente, sistemul militar este implicat într-un larg evantai de activități, deoarece misiunea apărării naționale, în urma restructurărilor efectuate, s-a lărgit vizibil. De menționat că militarii autohtoni participă la operațiuni începând de la ajutor umanitar al populației și până la lupta împotriva terorismului internațional. Oricât de variate n-ar fi intervențiile forțelor armate, managementul acestor operațiuni cere membrilor săi o mare stăpânire a tehnologiei noi, înțelegere a contextului politic național și mondial, cât și mizele sociale, inclusiv alte numeroase aptitudini mai complexe de dobândire a ceea ce li se impunea altădată.

Managementul militar prevede gestionarea operațiunilor militare, altelor decât războiul, care autorul le definește ca acțiuni speciale, desfășurate de către forțele armate, la pace, criză și conflict, în vederea îndeplinirii unor scopuri și obiective strategice care au ca finalitate, cum ar fi: prevenirea, limitarea, lichidarea sau descurajarea unor situații de conflict de amploare și intensitate mai mică, cât și sprijinirea autorităților civile în situații de criză internă. Autorul evidențiază următoarele scopuri generale ale acestor operații:

- promovarea și protejarea interesului național;
- prevenirea și descurajarea războiului;
- sprijinirea comunității internaționale (ONU, UEO, OSCE etc.), autorităților civile și organizațiilor umanitare în promovarea păcii și securității;
- asigurarea accesului liber la resursele esențiale;

- diminuarea unor surse de risc și amenințare etc.

De asemenea, autorul consideră necesar menționare a esențialelor caracteristici ale „operațiunilor, altele decât războiul”, acestea fiind următoarele:

- caracterul restrictiv și selectiv în utilizarea factorilor de putere;
- obiectivele sale strategice, îndreptate spre protejarea și realizarea intereselor vitale care au ca finalitate descurajarea războiului și promovarea păcii;
- componenta social-politică a operațiilor este mai importantă decât militară;
- reguli de angajare mult mai strict, forța fiind folosită doar pentru autoapărare și, ca ultimă instanță, poartă un caracter multinațional, fiind desfășurată în afara teritoriului național [3, p.62].

Managementul sistemului cuprinde ansamblul de metode, modalități, norme și principii pe care comandantul unei entități militare le are la dispoziție pentru a îndeplini cu maximă eficiență misiunile încredințate. În opinia autorului, procesul de reformă actuală, externalizarea, profesionalizarea și diversitatea misiunilor, îndeplinite de forțele militare ale Republicii Moldova, au unele aspecte care solicită eficiență și eficacitate. De aceea, pe lângă un management adecvat, este necesar următoarele: creșterea influenței pe care liderii militari trebuie să o exercite asupra subordonaților în scopul îndeplinirii misiunilor, influență ce ar reprezenta arta de gestiune eficientă, autoritatea și capacitatea de a conduce profesionist alte persoane. Toate aceste aspecte constituie „leadership”.

În baza cele menționate mai sus, autorul crede de cuviință efectuarea periodică a diagnosticului managerial în cadrul sistemului militar al Republicii Moldova, deoarece doar controlul permanent și o analiză amplă pot crea premise de organizare eficientă a activităților manageriale ale sistemului militar autohton. De menționat, că diagnosticul dat este o componentă a metodelor și sistemului de management care permite atât informarea prealabilă fixării obiectivelor economico-financiare și manageriale, cât și cea privitoare la realizarea lor.

Autorul consideră că diagnosticul nu înseamnă a descrie, ci a identifica variabilele-cheie ale stării și dinamicii fenomenelor, misiunilor și altor activități profesionale militare, precum și a studia interacțiunea lor în vederea determinării obiectivelor de progres ale sistemului în întregime.

Diagnosticarea, ca metodă managerială, constă în analiza activității întreprinderilor (în cazul dat – subdiviziunilor și instituțiilor sistemului militar autohton), utilizând un instrumentar științifico-practic adecvat în vederea identificării cauzale a punctelor forte și slabe și formulării unor recomandări pentru amplificarea potențialului de viabilitate managerială al acestuia.

Autorul propune principalele caracteristici ale strategiei diagnosticării manageriale ale sistemului militar, cum sunt:

- a. Caracter post-operativ: diagnosticarea se axează pe analiza unei perioade încheiate din activitatea sistemului militar (adesea ultimii 2-3 ani);
- b. Caracter anticipativ (previzional): pe baza diagnosticării se proiectează strategia conducerii sistemului militar;
- c. Caracter multidisciplinar: diagnosticarea implică cunoștințe din diferite domenii: economice, juridice, tehnice, manageriale etc.;
- d. Complexitate deosebită: implică diferite tipuri de analize, totodată, sintetizează unele aspecte pozitive și negative, formând recomandări, efectuând abordarea cauzală a punctelor forte și a punctelor slabe (diagnosticarea necesită nu numai enumerarea punctelor slabe și forte, ci și descoperirea cauzelor ce le-au generat).

Vorbind despre tipologia diagnosticărilor, autorul consideră că clasificarea trebuie efectuată după următoarele criterii [1, p. 126]:

În funcție de sfera de cuprindere:

- diagnosticare globală, realizată la nivelul subdiviziunii sistemului militar, în ansamblul său;
- diagnosticare parțială, realizată la nivelul unor componente procesuale (pe funcțiuni sau pe activități) sau la nivelul unor componente structurale (compartimente).

În funcție de poziția elaboratorilor studiului:

- autodiagnosticare, realizată de specialiști numai din interiorul subdiviziunii militare. Avantajul constă

în obținerea de către specialiști a tuturor informațiilor relevante pentru realizarea studiului, întrucât aceștia cunosc foarte bine domeniul respectiv; dezavantaj - în subiectivismul elaboratorilor studiului, frica fiind în prezentarea tuturor aspectelor negative;

– diagnosticarea propriu-zisă, realizată de specialiști numai din exteriorul sistemului militar. Avantajul constă în realizarea studiului conform unei metodologii riguroase, pe când dezavantajul – în cunoașterea uneori imposibilă din afară a domeniului întreprinderii cooperatiste pentru care se realizează studiul;

– mixtă, realizată de echipe de specialiști atât din interiorul, cât și din exteriorul organizației cooperatiste.

Aceste tipologii elimină dezavantajele de mai sus.

Totodată, autorul propune ca metodologia strategiei diagnosticării să fie analizată în trei etape:

Prima etapă: pregătirea diagnosticării activității subdiviziunilor militare care necesită abordarea următoarelor aspecte:

- stabilirea obiectivelor studiului;
- stabilirea echipei care realizează studiul;
- definirea sarcinilor, competențelor și a responsabilităților fiecărui membru din echipa de diagnosticare;
- precizarea unor termene intermediare și finale pentru realizarea studiului;
- precizarea resurselor.

A doua etapă: documentarea preliminară care reprezintă faza de culegere de informații, fiind necesare în principal 3 categorii de informații:

1. Caracteristicile tipologice ale subdiviziunii militare - prezentarea generală, pentru care se realizează studiul: denumire, formă juridică, obiect de activitate, scurt istoric, furnizori, clienți, descrierea fluxului tehnologic, caracteristici ale relațiilor cu organisme financiar-bancare etc.

2. Situația economico-financiară – se evidențiază prin 2 categorii de indicatori:

a. cantitativi (de volum), care pot fi:

- de eforturi (nr. de salariați, cheltuieli totale și pe categorii, active imobilizate);
- de efecte (cifra de afaceri, producție, rezultatul exercițiului);

b. calitativi (de eficiență), ce determină ca raport între un indicator cantitativ de efecte și unul de eforturi

sau invers:

– eficiență - maximizarea efectului în folosirea resurselor, se mai numește și eficacitate:

$$\text{Eficacitate} = \text{Efect} / \text{Efort} \quad (1)$$

– eficiență - minimizarea resurselor utilizate pentru obținerea efectului, se mai numește și economicitate:

$$\text{Economicitate} = \text{Efort} / \text{Efect} \quad (2)$$

Autorul menționează că indicatorii care reflectă situația economico-financiară trebuie să fie preluate din documentele contabile ale subdiviziunilor sistemului militar. Situația economico-financiară a acestor subdiviziuni trebuie evidențiată pe o perioadă de 2-3 ani, astfel încât să poată fi realizată o analiză în dinamică a indicatorilor economico-financiarilor;

3. Situația managerială - necesită prezentarea sistemului de management militar prin prisma celor 4 componente ale sale:

I. Sistemul organizatoric în sistemul militar:

- prezentarea sistemului categorial de obiective;
- descrierea funcțiilor și activităților realizate în cadrul subdiviziunilor militare;
- prezentarea numărului de niveluri ierarhice;
- descrierea principalelor tipuri de relații organizatorice;
- prezentarea ponderilor ierarhice medii;
- prezentarea documentelor organizatorice (Regulamentul de Organizare și Funcționare, fișe de post, contractele colective și individuale de muncă, anexe la contractele individuale de muncă, organigrama);
- prezentarea structurii informale a subdiviziunii militare.

II. Sistemul decizional în sistemul militar:

1. Succintă caracterizare a decidenților individuali și de grup:

– decidentul – este persoana sau grupul de persoane care, în virtutea sarcinilor, atribuțiilor, competențelor și responsabilităților circumscrise postului adoptă o decizie într-o situație dată;

– decidentul individual - este orice manager din cadrul subdiviziunii sistemului militar, indiferent de eșalonul ierarhic la care este poziționat;

– decidenții de grup sunt reprezentați în principal prin organismele participative de management (Consiliul de administrație, Comitetul director);

2. Prezentarea listei cu deciziile adoptate de către decidenți;

3. Estimarea influenței structurii informale asupra calității și structurii deciziilor;

III. Sistemul informațional în sistemul militar:

– prezentarea informațiilor și situațiilor informaționale vehiculate în cadrul organizației cooperatiste;

– descrierea fluxurilor și circuitelor informaționale, reprezentarea grafică a acestora;

– prezentarea procedurilor informaționale și a mijloacelor de tratare a informației;

– identificarea și descrierea deficiențelor informaționale.

IV. Sistemul metodologico-managerial în sistemul militar:

– prezentarea metodelor, sistemelor și tehnicilor de management utilizate în cadrul sistemului militar;

– descrierea scenariului metodologic de utilizare a acestora.

A treia etapă a metodologiei strategiei diagnosticării: identificarea simptomelor semnificative care, în sistemul militar, va cuprinde următorii pași:

– analiza viabilității economice;

– analiza viabilității manageriale;

– identificarea simptomelor semnificative.

Concluzii. În acest context, armata fiecărui stat este chemată să îndeplinească atât misiuni tradiționale, cât și misiuni noi. Eficacitatea și eficiența executării acestor misiuni este strâns legată de leadership-ul și managementul folosite de comandanții militari în conducerea subordonaților lor și a instituției militare. Managementul eficient, în așa caz, va fi caracterizat prin interdependență, dinamism, apariția și manifestarea a noi riscuri și amenințări în materie de apărare și securitate națională și colectivă,

Autorul evidențiază o triplă ipostază a diagnosticării sistemului militar al Republicii Moldova:

– o metodă de management militar, componentă a sistemului metodologico-managerial;

– o etapă de debut într-un studiu complex de reproiectare managerială al sistemului militar autohton;

– o modalitate de fundamentare a strategiei date.

Reproiectarea managementului al sistemului militar al Republicii Moldova trebuie să fie realizată în concordanță cu un scenariu metodologic, structurat în următoarele etape și faze:

1. Diagnosticarea viabilității manageriale (analiza-diagnostic);

2. Realizarea strategiei sistemului militar (proiecția viitorului);

3. Reproiectarea gestionării propriu-zisă:

– reproiectarea sistemului metodologico-managerial;

– reproiectarea sistemului financiar-contabil și fiscal;

– reproiectarea sistemului organizatoric;

– reproiectarea sistemului decizional;

– reproiectarea sistemului informațional;

4. Implementarea sistemului managerial perfecționat;

5. Controlul și evaluarea noului sistem managerial.

BIBLIOGRAFIE

1. Daniliuc, A.; Avornic, A.; ș.a. Bazele managementului inovării. Manual. Chișinău: Complexul Editorial al INCE, 2014. 232 p., ISBN 978-9975-9932-8-9.

2. Daniliuc, A. Politici paternaliste ale țărilor emergente în relațiile economice internaționale. Monografie. Chișinău: IRIM, 2013. 210 p. ISBN 978-9975-56-112-9.

3. Mândru, M. Lumea între războiul rece și pacea fierbinte. București: Cartea Studentească, 2000. 283 p.

FINANȚAREA LA TERMEN A ÎNTREPRINDERILOR AUTOHTONE ÎN BAZA TEHNICILOR DE FINANȚARE INTERNAȚIONALE

*DUMBRAVANU Lilia, drd. USM, lect. univ.,
Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți*

The need for financing for entire economy is determined taking into account the deficit of resources generated by the activity of private companies or individuals people from that country. In order to determine this need, it must be determined inputs and outputs of financing recourses in that economy.

In this sense, we propose to study and to identify techniques of long-term financing at the international level that can be applied and adapted to national financing system. Trying to obtain the desired results, in this article are studied: financing by international credit, financing by leasing, financing techniques by eurocredits, financing by international irredeemable credits (PHARE). A special attention is given to the international credit market, which increased to the first place as financing alternative at the global level by bond.

Cuvinte – cheie: tehnică de finanțare, finanțare la termen, eurocredit, credit, obligațiune, acțiune, securitizare.

Realizarea de profit și creșterea afacerii reprezintă un deziderat pentru oricare entitate economică. În cadrul economiei de piață, dar mai ales în cadrul unei economii în tranziție, cum este cazul economiei Republicii Moldova, creșterea afacerilor necesită finanțări pentru modernizarea tehnicilor și tehnologiilor utilizate în activitate, finanțări care pot fi susținute din sursele proprii ale întreprinderilor, sau în cele mai multe cazuri din surse externe, împrumutate sau oferite sub formă de granturi și/sau finanțări la costuri reduse, de către organisme guvernamentale sau diferite alte organizații financiare naționale și internaționale [5].

Globalizarea piețelor financiare însoțită inevitabil de o dezvoltare fără precedent a mecanismelor de funcționare a acestora accentuează rolul finanțării în derularea cu succes a afacerilor internaționale. Devenind un subiect din ce în ce mai incitant și mai complex pentru specialiști, finanțarea internațională se constituie ca un domeniu perfect integrat în substanța tranzacțiilor economice internaționale. Alegerea tehnicilor de finanțare sau a instrumentelor sintetice oferite de piața financiară internațională presupune în primul rând o bună cunoaștere a acestora de către cei implicați direct - companii private sau instituții financiare publice sau private. Un factor important în acest proces de alegere îl constituie riscul pe care trebuie să și-l asume deopotrivă cel care se finanțează cât și finanțatorii. Riscul, apropiat mai degrabă de incertitudine în cazul tranzacțiilor internaționale, se dovedește a fi o categorie economică greu de evaluat și de gestionat. Direct legată de riscurile asumate și de complexitatea mare a tuturor schemelor de finanțare internațională este și problema costurilor. Practic, costul și riscul sunt două criterii fundamentale pe care se bazează întreg aparatul decizional în activitatea economică.

Internaționalizarea economiei este o trăsătură definitorie a lumii contemporane. Practica internațională a dezvoltat în timp o serie de mecanisme de finanțare mai mult sau mai puțin complexe, destinate mobilizării de fonduri necesare derulării operațiunilor comerciale sau dezvoltării unor proiecte de investiții. În prezent, există o multitudine de variante de creditare pe orizonturi diferite de timp care vizează operațiuni complexe și care pot fi utilizate sau în faza de inițiere, sau în faza de derulare a acestora.

În finanțarea afacerilor, sursele cele mai importante provin din sectorul privat, intermediarii financiari având rolul fundamental în mobilizarea resurselor de capital.

O caracteristică importantă a finanțării afacerilor este că în finanțarea pe termen scurt domină creditele bancare, iar în cazul finanțărilor pe termen mediu și lung domină finanțările prin piețele de capital (emisiunea de acțiuni și obligațiuni).

Finanțările pe termen mediu și lung au rol fundamental în dezvoltarea afacerilor și vizează achiziționarea de active fixe (terenuri, clădiri, echipamente, utilaje). Presupunând mobilizarea unor fonduri importante cu durata mare, finanțările pe termen mediu și lung sînt mult mai complexe, implicînd un număr mult mai mare de intermediari financiari.

Piața de capital este principalul furnizor de resurse pentru finanțările pe termen lung, mobilizarea efectuându-se prin intermediul obligațiunilor și acțiunilor, iar piața financiară internațională (mai cu seamă cea europeană) pune la dispoziția operatorilor o serie de mecanisme de creditare complexe: eurocreditele; credite sindicalizate; credite furnizor; credite cumpărător; credite paralele sau subsidiare destinate în principal finanțării achiziționării de bunuri de echipamente din import; creditele „back to back” etc. [4].

În prezent aceste tehnici de creditare pot fi accesibile și pe piața autohtonă doar prin implicarea băncilor cu capital străin.

Eurocreditele sunt creditele obținute de pe piața financiară internațională denumite în altă monedă decât cea a țării de emisiune (de exemplu denumite în dolari și acordate de un consorțiu de bănci europene). Mecanismul acestei tehnici de finanțare este complex, eurocreditarea fiind inițiată de beneficiarul care se va adresa și va încheia un contract de credit cu o bancă de prestigiu care va coordona și va purta responsabilitatea întregii operațiuni – banca „lead – manager” (managerul de plumb). Un rol important în stabilirea condițiilor de acordare a creditului îl au grupul de coordonare și consorțiu de bănci comerciale.

Creditul sindicalizat este o altă tehnică de finanțare internațională pe termen mediu și lung, frecvent utilizată în relațiile comerciale internaționale. Și această tehnică presupune contactarea unei bănci puternice care va constitui un grup de management format dintr-un număr de bănci de renume. Spre deosebire de eurocreditare, în cazul creditului sindicalizat responsabilitatea pentru întreaga operațiune și-o asumă grupul de management. În plus banca lider și grupul de management vor subscrie pentru mai mult de jumătate din masa totală a creditului (maxim 60 %). Pentru restul fondurilor solicitate, grupul de management va constitui un grup de bănci participante care va întocmi un memorandum de plasament (un fel de cerere de ofertă) adresat băncilor comerciale ce acționează pe piața financiară internațională.

Dacă vor fi de acord cu condițiile stipulate în memorandumul de acord, aceste bănci vor intra în creditul sindicalizat obligându-se să procure și să remită fondurile pentru care au subscris. În final, sumele solicitate vor fi acoperite integral. Deoarece riscurile și responsabilitățile sunt distribuite între mai multe bănci și pentru că o mare parte din masa creditului este acordată direct de băncile din consorțiu bancar, creditul sindicalizat este uneori mai puțin riscant și mai ieftin decât eurocreditele.

Prin eforturile și implicarea băncilor cu capital străin (finanțatori străini majoritari „adevărați” în Republica Moldova - Group Societe Generale în Mobiasbancă, Gruppo Veneto Banca în Eximbank, ProCredit Holding în ProCredit Bank, Erste Bank/BCR în BCR Chișinău, Vienna Capital Partners în Unibank) [3, p. 1], eurocreditele și creditele sindicalizate au cunoscut o amploare crescândă în finanțarea unor sectoare din economia autohtonă (transporturi, sectorul energetic, telecomunicații).

Creditele paralele sunt o consecință a intensificării tranzacțiilor comerciale din ultimile decenii. Mecanismul unor asemenea credite este relativ simplu: să presupunem cazul unei companii europene A cu o filială în Republica Moldova și o companie moldovenească B cu o filială în Uniunea Europeană. Filiala companiei moldovenești are de achiziționat un echipament de pe piața europeană pentru care are de plătit o sumă în euro, filiala companiei europene are de plătit o sumă echivalentă în lire furnizorilor săi. Între companiile A și B se va încheia un contract de credit paralel, prin care firma europeană va credita în euro filiala firmei moldovenești și firma moldovenească va credita în lei filiala firmei europene.

Ambele credite vor rula în paralel în aceleași condiții și pentru sumele echivalente, fiind purtătoare de dobânzi. Dobânzile la cele două credite se vor negocia direct între cei doi parteneri, rolul acestora fiind de a acoperi modificarea în timp a cursului de schimb euro/lei.

Creditele „back to back” au la bază un principiu asemănător creditelor paralele. De exemplu, firma europeană A se poate împrumuta mai bine în dolari de pe piața financiară locală decât o poate face firma moldovenească, în timp ce aceasta se poate împrumuta mai bine în lei. Pentru a finanța în condiții mai avantajoase filialele lor, firmele în cauză se adresează băncilor locale, obținând credite de valoare echivalentă și în aceleași condiții de creditare (aceleași termene și același timp de rambursare).

După ce încheie un contract de credit „back to back”, companiile mamă vor transfera cele două credite filialelor, adică compania europeană va acorda un credit în dolari filialei companiei moldovenești și compania moldovenească va acorda un credit în lei filialei companiei europene. Dobânzile aferente celor două credite sunt de regulă identice cu dobânda percepută de băncile locale, însă pot să și difere.

Creditul furnizor este un credit acordat direct furnizorului (exportatorului) de către o bancă sau de o instituție financiară specializată. Practic, după încheierea contractului, vânzătorul va livra marfa și va amîna plata acesteia pe o perioadă determinată de timp, oferind astfel un credit în marfă cumpărătorului.

Pentru a-și recupera contravaloarea vânzării, vânzătorul se va adresa băncii sale care în baza unui set de documente va acorda un credit acestuia. Banca vânzătorului se va adresa ulterior unei instituții specializate ce va acorda un credit în condiții preferențiale băncii finanțatoare a creditului furnizor. Această tehnică este o formă indirectă de promovare a exporturilor bazată pe acordarea unui credit cu dobîndă subvenționată cumpărătorului printr-un mecanism complex.

În cazul finanțării importului de bunuri de echipament, deoarece creditul de bază este acordat vânzătorului de o bancă din țara sa, acest credit necesită doar o asigurare a creditului la o instituție de asigurări specializată (de exemplu, COFACE din Franța). Creditul furnizor are astfel avantajul că este mai efin, decît creditul cumpărător. În absența unei instituții publice cu rol în promovarea exporturilor, vânzătorul va include în prețul de ofertare costul propriei finanțări (dobînzii și comisioane bancare).

Creditul cumpărător se acordă de către o bancă din țara vânzătorului direct cumpărătorului, prin intermediul unui mecanism specific. Odată încheiat contractul de import - export, cumpărătorul se va adresa unei bănci de renume din țara sa și va solicita pe cheltuiala sa o scrisoare de garanție bancară. Odată ce aceasta este obținută, cumpărătorul poate plăti un avans de pînă la 15% din contravaloarea importurilor efectuate, avansul fiind plătit vânzătorului.

Pentru restul sumei, cumpărătorul va fi creditat de o bancă din țara vânzătorului, care acordă creditul cumpărător și îl plătește pe loc pe vânzător pentru suma rămasă. Creditul cumpărător nu va fi acordat înainte de asigurarea acestuia la o instituție specializată de asigurare a creditelor.

Deoarece creditul cumpărător se asigură și se garantează (de o bancă garant din țara cumpărătorului) costul total al acestuia este mai mare decît în cazul creditului furnizor. Ambele tipuri de credite sunt folosite pentru finanțarea unor tranzacții comerciale de valoare mare (de exemplu importul de echipament și tehnologie), durata de acordare a acestor credite explicînd încadrarea lor în categoria tehnicilor de finanțare pe termen mediu și lung.

Și în cazul creditului cumpărător, trebuie remarcată implicarea unei instituții guvernamentale de promovare a exporturilor prin acordarea unor dobînzii subvenționate la creditele de refinanțare solicitate de banca ce acordă creditul.

Astfel, creditul furnizor este acordat pe baza contractului de import-export, a contractului de credit și a poliței de asigurare a creditului, la creditul cumpărător fiind nevoie încă de o scrisoare de garanție bancară. Vânzătorul are o mai mare libertate de mișcare în cazul creditului furnizor în timp ce cumpărătorul este mai liber în cazul finanțării printr-un credit cumpărător. Vânzătorul își asumă o parte mai mare din costurile și riscurile finanțării la creditul furnizor [4; 2, p. 94 – 99]. O parte semnificativă a comerțului exterior cu Uniunea Europeană se dezvoltă pe baza creditului furnizor și creditului cumpărător oferit de bănci europene. Aceste mecanisme de creditare flexibile și moderne asigură resurse importante pentru achiziționarea de echipamente necesare pentru dezvoltarea durabilă a afacerilor.

Emisiunea de obligațiuni pe piețele financiare prin ofertă publică este un proces complex și de durată ce mobilizează fonduri importante de la deținătorii de capital aflați pe diferite piețe. În acest mecanism sunt implicați un număr important de intermediari, fiecare avînd un rol determinat în procesul emisiunii.

Etapele pe care trebuie să le parcurgă o companie pentru a emite obligațiuni pe piețele financiare sunt: faza preliminară: etapa I: desemnarea băncii lider și formarea grupului de coordonare/garantare; pregătirea emisiunii prin ofertă publică: etapa II: constituirea grupului de plasament garantat (GPG), etapa III: constituirea grupului de plasament (GP), etapa IV: stabilirea programului de emisiune, etapa V: memorandumul de emisiune, publicarea unui înscris cu rol în informarea și promovarea emisiunii în fața investitorilor, etapa VI: lansarea emisiunii, etapa VII: finalizarea emisiunii.

Mecanismul emisiunii de acțiuni printr-o ofertă publică este similar emisiunii de obligațiuni, principalii intermediari implicați fiind: grupul lider și comanagerii care formează grupul de coordonare/garantare a emisiunii internaționale de acțiuni cu rol în administrarea procesului, grupul de plasament garantat, grupul de plasament (vînzare) sau alți intermediari (implicați de exemplu în promovarea emisiunii pe piețele externe sau

în facilitarea procesului de cotare al acțiunilor pe bursele internaționale, elaborînd dosarul în conformitate cu reglementările acestora) [4; 2, p. 108 - 114].

Emisiunea internațională de acțiuni prin certificate de depozitare este o formă specifică de finanțare prin care se poate accesa mai ușor piața europeană. Certificatele de depozitare reprezintă titluri negociabile emise de o bancă depozitară în favoarea unor beneficiari locali, care atestă un drept de proprietate asupra unui pachet distinct de titluri financiare (acțiuni de regulă) emise de o societate dintr-o altă țară. Acest înscris dă dreptul deținătorului să ceară în orice moment remiterea de acțiuni depuse la o terță bancă-bancă custode.

În această emisiune indirectă de acțiuni pe o piață externă prin intermediul unui instrument specific – certificatul de depozitare (DR) sunt implicate două instituții financiare distincte între care există o relație de subordonare: banca depozitară și banca custode.

Banca custode este în cele mai multe dintre cazuri o bancă din țara emitentului care are rol în păstrarea pachetului de acțiuni ce constituie baza emisiunii de certificatele de depozitare. Această bancă lucrează pentru banca depozitară, fiind subordonată acesteia. Pe lângă primirea în custodie a acțiunilor și remiterea acestora la cererea depozitarului, banca custode notifică în permanență o serie de informații cu privire la situația financiară a emitentului, politica de dividend a acestuia, modificările statutare etc. În opinia specialiștilor, această operațiune prezintă o multitudine de avantaje: diversifică formele de investiții internaționale; este un mod eficient de pătrundere pe piețele străine de capital și de mobilizare de fonduri aparținînd unor investitori străini; contribuie la îmbunătățirea imaginii pe piața internațională a emitentului de acțiuni; este un mijloc eficient de diversificare a acționariatului; este un mecanism transparent de emisiune internațională de acțiuni; este un mecanism cu lichiditate sporită și riscuri reduse prin implicarea unei bănci de prim rang – banca depozitară care emite în numele și pe contul său certificatele de depozitare; este o operațiune cu costuri de tranzacționare mai reduse, certificatele de depozitare fiind mai ușor de plasat decît acțiunile emitentului.

Pe lângă aceste avantaje există și o serie de dezavantaje sau probleme legate de mecanismul de emisiune a certificatelor de depozitare: probleme în mecanismul de decontare între emitentul acțiunilor și posesorii de certificate de depozitare; reglementările fiscale în domeniu, diferite de la țară la țară; taxele de custodie relativ ridicate; dificultăți în găsirea unei bănci custode.

Chiar dacă există aceste dificultăți, emisiunea de certificate de depozitare rămîne o tehnică de emisiune internațională de acțiuni la concurență cu oferta publică, fiind mult mai accesibilă companiilor de dimensiuni mai reduse, care se află într-o fază incipientă de extindere internațională. Datorită avantajelor pe care le prezintă, piața internațională a certificatelor de depozitare a cunoscut o extindere permanentă.

Prima operațiune de acest gen a fost lansată în 1927 pentru a facilita accesul investitorilor americani la companii din Marea Britanie. În prezent cele mai importante piețe de emisiune a certificatelor de depozitare sunt Statele Unite (NYSE fiind principala piață) și Europa (Londra, Luxemburg, Bruxelles sau Amsterdam). O călătorie aparte și mult mai complexă a certificatelor de depozitare o constituie certificatele globale de depozitare („GDR – global depositary receipt”). Aceste instrumente complexe presupun emisiunea unor certificate de depozitare globale, lansate simultan pe mai multe piețe locale, pe baza unui pachet de acțiuni ale unui singur emitent [4; 2, p. 115-116].

Securizarea pe piețele financiare internaționale este un alt mecanism financiar interesant, legat de piața titlurilor primare. Această tehnică este un mecanism complex prin care sunt emise pe piața financiară locală sau internațională titluri financiare (obligațiuni de regulă) în contul unor active financiare (credite ipotecare, contracte de leasing, contracte de forfetare, contracte de factoring sau credite furnizor/cumpărător). Această operațiune este practică de regulă de bănci comerciale, companii de finanțare sau de instituții financiare specializate (bănci de forfetare, bănci de scont).

Operațiunea presupune încheierea unui contract inițial între beneficiarul securizării (companii de finanțare, bănci) și instituția de securizare specializată („special vehicle company”) prin care sunt selectate o parte din activele financiare interesante ale companiei și pe baza acestora sunt emise noi titluri financiare către potențiali investitori locali sau internaționali. Emisiunea de titluri în contul activelor securizate se poate face fie direct fie prin intermediul unor intermediari (companii de brokeraj). Securizarea se poate realiza printr-o emisiune pe o singură piață (locală sau internațională) sau se poate realiza simultan pe mai multe piețe externe. Societatea specializată, implicată în securizare este cea care își asumă rolul fundamental în coordonarea

și supravegherea întregului proces, ea putînd fi din aceeași țară cu beneficiarul operațiunii sau din țara de emisiune. Mecanismul securitizării este relativ simplu: de exemplu, o companie Alfa, în calitate de creditor, a acumulat un portofoliu de active sub forma unor creanțe financiare față de debitori diverși (beneficiari X).

Pentru a omogeniza aceste active, compania alege soluția securitizării și pentru aceasta încheie un contract cu o instituție de securizare specializată, pentru a putea realiza operațiunea. Inițial, activele sunt selectate și depuse în custodia instituției de securizare care se va ocupa ulterior de valorificarea acestora. În baza lor, instituția de securizare va emite titluri financiare pe piețele internaționale prin intermediul instituțiilor broker.

Avantajele securitizării sunt multiple pentru compania beneficiară (compania Alfa): simplificarea bilanțului; mai buna valorificare a activelor; omogenizarea activelor deținute în portofoliu; mobilizarea rapidă de fonduri pe baza unor active ce urmează a fi încasate la termen; reducerea riscului la nivelul companiei; lichiditate sporită; transparența operațiunii.

Rămîn în discuție și cîteva dezavantaje, mai puțin importante: faptul că operațiunea este mai puțin accesibilă companiilor mici sau celor care nu dețin active financiare atractive sau faptul că pot fi securizate în special active financiare și mai puțin celelalte tipuri de active (active reale sau creanțe comerciale) [4; 2, p. 116-118]. Cu toate aceste dezavantaje, operațiunea de securizare rămîne o operațiune atractivă pentru operatorii financiari, de multe ori o soluție promptă de mobilizare de resurse în situații de criză de lichidități cu costuri mult mai mici decît refinanțarea prin credite sau decontări.

Tehnicile speciale de finanțare oferă mai multă flexibilitate mobilizării și alocării resurselor de capital. De regulă aceste tehnici vizează un orizont mediu și lung de timp și presupun implicarea unor intermediari specializați care preiau o parte din riscurile acestei finanțări. Cele mai importante tehnici speciale de finanțare sunt: leasingul, factoringul și forfetarea [4; 2, p. 99 – 103].

În concluzie, putem afirma că, atît finanțarea prin emisiune de obligațiuni sau acțiuni pe piețele financiare internaționale, cît și creditarea internațională este expusă la o serie de riscuri financiare (riscul de țară, riscul de dobîndă sau riscul valutar). Evaluarea acestora se face la fel ca și în cazul obligațiunilor pe baza unor indicatori specifici (maturitatea, durata, sensibilitatea). Și costul creditării se analizează prin perspectiva aceluiași indicatori (valoarea actualizată netă). Beneficiind de o mare varietate de forme, creditarea internațională rămîne una dintre principalele modalități de mobilizare a resurselor financiare de pe piețele internaționale, la concurență cu emisiunea de titluri primare (obligațiuni și acțiuni).

Practica demonstrează că piața financiară internațională continuă să se dezvolte într-un ritm rapid în conformitate cu noile tendințe în economia mondială, punîndu-se la punct din ce în ce mai multe tehnici și instrumente financiare perfect adaptate la complexitatea ascendentă a tranzacțiilor internaționale. Din perspectiva unei piețe emergente și a unor operatori ce se confruntă cu o lipsă acută de resurse financiare, aceste tehnici mai mult sau mai puțin noi, mai mult sau mai puțin complexe, trebuie inițial cunoscute pentru a putea fi utilizate cu succes ulterior.

Problema finanțării întreprinderilor din Republica Moldova este destul de acută și se soluționează, de cele mai multe ori, prin apelarea la creditele bancare destul de costisitoare, defavorizînd astfel activitatea întreprinderilor autohtone. Cu toate acestea, se practică și alte tipuri de finanțări: în formă de investiții directe de capital, granturi, credite nerambursabile, subvenții, finanțări din cadrul anumitor programe și proiecte (RISP, FIDA sau „IFAD”, PAC) etc., inclusiv cele parvenite din UE, dar și SUA, China și alte țări, în speranța că acestea vor contribui la dezvoltarea sectorului real și social al Republicii Moldova [1, p. 110-114].

În acest context, ne permitem să aducem cîteva recomandări privind optimizarea structurii de capital a întreprinderilor: găsirea de noi resurse de finanțare mai ieftine comparativ cu riscul companiei; modificarea condițiilor privind rambursarea; renunțarea la perioadele de grație și la alte facilități care pot crește costul finanțării; modificarea structurii de capital; diferite scadențe; diversificarea internațională mai mare a finanțării; concentrarea pe instrumente cu venit fix și mai puțin pe cele cu venit variabil.

BIBLIOGRAFIA

1. Băncilă, N.; Mihalache, R. Practici europene de finanțare a întreprinderilor, Relații economice internaționale, Revista/Journal „ECONOMICA” nr. 3 (77), ASEM, Chișinău, 2011, 169 p.
2. Păun, Cr. Finanțe Internaționale, Universitatea Româno-Americană din București, 2010, 129 p. Disponibil: <www.finint.ase.ro>.
3. Tornea, I. Sectorul bancar din Republica Moldova, Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) Viitorul, Chișinău, 2012, 5 p. Disponibil: <www.viitorul.org>.
4. <http://finantare.weebly.com>.
5. <http://finantari.md>.

ANALIZA FLUXURILOR DE LICHIDITĂȚI ALE ÎNTREPRINDERII ȘI ROLUL IMPOZITULUI ÎN DIMENSIONAREA ACESTORA

*DURDUREANU Corneliu, lect. univ., dr.,
Universitatea „Petre Andrei” din Iași, România*

The impact of taxes and especially of taxation on the company's performance is relevant to cash-flow. Tax incidence reflects both flows related to operations on assets and on those associated with financing operations, fact that contributes to the acquisition of its hybrid nature, although income tax is usually recorded in the cash-flow management. However, this tax has a different impact on cash-flow because it is approached both in terms of the outflow (the most often) and the inflow. Thus, in the cases of cash flows for the asset portfolio (industrial, commercial, financial assets), tax (in theory) reduces cash surplus of exploitation or of financial income, being associated to an output. In the case of flows related to financing operations by debt, the corresponding tax for the fiscally deductible interest no longer affects involving outputs and leads to a fiscal economy which is manifested in the enterprise.

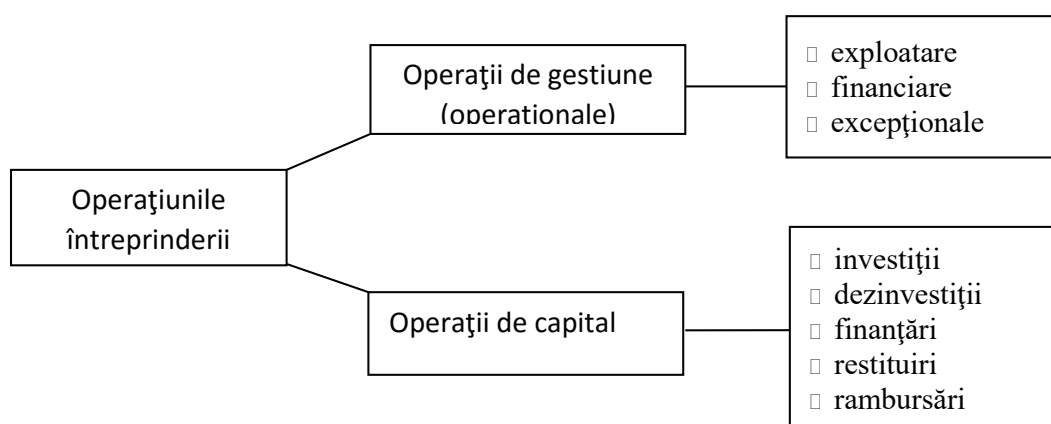
The aim of this paper is to highlight tax impact on cash-flow.

Key words: tax, cash-flow, tax incidence, fiscal economy, assets portfolio

Fluxurile de trezorerie ce decurg din desfășurarea activității economico-financiare a întreprinderilor sunt cunoscute și sub denumirea anglo-saxonă „cash-flow”, iar de-a lungul timpului acest concept a fost utilizat în accepțiuni mai nuanțate și exprimat în mai multe variante diferite. În acest sens se impune a avea în vedere delimitarea între termenii cash și cash-flow. Astfel, cash-ul desemnează ansamblul de disponibilități și este asimilat cu trezoreria netă, fiind cunoscut sub două forme [Stancu, 2007, p. 821]: cash efectiv, care se referă la disponibilitățile bănești în conturi bancare curente și în casă; cash echivalent, care se referă la disponibilități cvasilichide cum ar fi valorile mobiliare de plasament, respectiv titlurile financiare (acțiuni, obligațiuni, etc.) și titluri monetare (certIFICATE de depozit bancar, certificate de trezorerie etc.) cumpărate pentru valorificarea temporară a excedentului de trezorerie. Spre deosebire, cash-flow-ul (CF) semnifică variația (fluxul) trezoreriei nete (ΔTN) de la începutul până la sfârșitul exercițiului financiar, care se află și sub incidența operațiunilor privind acumulările prelevărilor aferente impozitelor.

Componentele de bază ale cash-flow-ului întreprinderii și metode de determinare

În mod implicit, atât cash-ul cât și cash-flow-ul sintetizează variația rezultatelor ce decurg din operațiunile de gestiune și de capital ale întreprinderii, redată în figura nr. 1.1

Figura 1. Conținutul operațiunilor unei întreprinderi

În raport cu cele două tipuri de operațiuni ale întreprinderii rezultă, pe de o parte, cash-flow-ul din operațiuni (activități) de gestiune (CF_{gest}), iar, pe de altă parte, cash-flow-ul din operațiuni (activități) de capital (CF_{kap}), structurat la rândul său în cash-flow-ul operațiunilor de investiții (CF_{inv}) și cash-flow-ul operațiunilor de finanțare (CF_{fin}).

În relația de determinare cantitativă, cele două dimensiuni ale cash-flow-ului pot fi redată astfel:

$$CF = CF_{gest} + CF_{kap} \quad (1.1)$$

$$CF_{kap} = CF_{inv} + CF_{fin} \quad (1.2)$$

$$CF = CF_{gest} + CF_{inv} + CF_{fin} \quad (1.3)$$

Determinarea cash-flow-ului din activitățile de gestiune [Stancu, 2007, p. 824] este importantă, având în vedere interdependențele cu efectuarea plăților curente de gestiune, achiziția de noi active prin autofinanțare și/sau rambursarea creditelor; remunerarea acționarilor cu dividende și a creditorilor cu dobânzi, plata impozitelor etc. CF_{gest} se bazează pe veniturile încasabile și cheltuielile plătibile reflectate în contul de profit și pierdere, corectate cu variația nevoii de fond de rulment (ΔNFR).

Asupra includerii variației nevoii de fond de rulment în cash-flow- ul de gestiune și nu în cel de investiții există unele controverse. Dacă avem în vedere că investiția de capital pentru creșterea economică se referă în mod egal la achiziția de active fixe (imobilizări) și de active circulante (creșterea stocurilor și creanțelor), atunci pare legitimă includerea ΔNFR în cash-flow-ul de investiții. Însă, dacă avem în vedere că între cifra afacerilor și volumul stocurilor și creanțelor există o strânsă corelație, iar variația cifrei de afaceri explică în mare parte variația fondului de rulment, atunci se poate include ΔNFR în cash-flow-ul de gestiune.

Determinarea cash-flow-ului de gestiune se poate realiza fie printr-o metodă directă, fie prin una indirectă. Metoda directă pune în evidență ansamblul încasărilor și plăților, precum și creșterile și scăderile de solduri finale ale stocurilor, creanțelor și datoriilor de exploatare în raport cu soldurile lor inițiale.

Incidența fiscală asupra calculului CF_{gest} prin metoda directă este importantă. Astfel, în cazul plăților din activitatea de gestiune se includ impozitul pe profit, alte impozite și taxe care, de regulă, nu prezintă sold al datoriilor de plătit, la fel ca și dobânzile. Impozitul pe profit poate fi aferent și altor venituri, decât cele de exploatare, ceea ce ar impune împărțirea lui între CF_{gest} și CF_{inv}, dar, în general, impozitul pe profit se înregistrează în CF_{gest}.

Deoarece mărimea cash-flow-ului de gestiune este determinată în cea mai mare parte de operațiunile de exploatare, acesta se evidențiază sub forma cash-flow-ului de exploatare (CF_{expl}), care, la rândul său, se determină astfel:

$$CF_{expl} = Prexpl - Impozit + Amortizare \quad (1.4)$$

$$Impozit = (Prexpl - Dob) \cdot t, \quad (1.5)$$

unde Prexpl = profit din exploatare; Dob = dobânda; t = cota unică de impozit pe profit.

Conform relației de calcul impozitul reprezintă o variabilă determinantă, cu rol important în dimensionarea cash-flow-ului de exploatare, acesta cuprinzând profitul net din exploatare (fără impozitul

pe profit) și amortizarea. Se obțin, astfel, două surse de finanțare însemnate, care atribuie cash-flow-ului de exploatare semnificația unei capacități potențiale reieșite pe seama contului de profit și pierdere. Cash-flow-ul de exploatare se poate utiliza pentru autofinanțarea creșterii economice a întreprinderii și pentru remunerarea investitorilor de capital reprezentați de acționari (prin acordarea de dividende) și creditori (prin plata de dobânzi).

Rolul impozitului se relevă și în cazul aplicării metodei indirecte, care operează cu informații deja prelucrate (profit net, amortizări, provizioane nete, variația nevoii de fond de rulment etc.), relația de calcul aferentă CFgest având forma următoare:

$$CF_{gest} = PN + Amo \text{ și } Proviz \text{ nete} - V_{fin} - \Delta NFR, \quad (1.6)$$

unde PN = profit net; Amo și Proviz nete = amortizare și provizioane nete de reluări asupra lor;

Vfin = venituri financiare; ΔNFR = variația necesarului de fond de rulment.

Este de remarcat că pentru calculul CFgest se scad veniturile financiare, deoarece acestea sunt incluse în cash-flow-ul de investiții.

Prin cele două metode de calcul se realizează exprimarea cash-flow-ului de gestiune în două maniere diferite. Astfel, metoda directă contribuie la calculul CFgest după originea elementelor de calcul, între care și impozitul, în timp ce prin metoda indirectă, CFgest se calculează ținând cont de destinația elementelor de calcul, conform relațiilor următoare:

– dacă CFgest este calculat după origine:

$$CF_{gest} = EBIT - Impozit + Amo = EBE + Venituri \text{ financiare} - Cheltuieli \text{ fin (exclusiv dobânzi)} + Rezultat \text{ excepțional} - Impozit \quad (1.7)$$

$$EBE = Pr \text{ expl} + Amo + Dob \quad (1.8)$$

– dacă CFgest este calculat după destinații:

$$CF_{gest} = PN + Amo + Dob \quad (1.9)$$

La rândul său, cash-flow-ul din activități de investiții (CFinv) se referă, de regulă, la plăți pentru achiziția de active fixe noi. Acestea pot fi: corporale, respectiv proprietăți asupra terenurilor și construcțiilor, mașini și echipamente, inclusiv prin autototare; necorporale, respectiv licențe, brevete, mărci; financiare, respectiv participații directe, cumpărarea de acțiuni și obligațiuni emise de alte întreprinderi, acordarea de avansuri financiare către filiale. Deși în proporții mai reduse, se cuprind aici și posibile încasări din vânzarea (cesiunea) de active fixe (proprietăți, mașini, echipamente, acțiuni și obligațiuni deținute, răscumpărări la scadență ale obligațiunilor deținute sau ale avansurilor bănești acordate filialelor).

Determinarea mărimii CFinv se efectuează atât prin metoda directă, cât și prin metoda indirectă. Prin metoda directă, CFinv se calculează ca diferență între plățile pentru achiziția de active fixe și încasările din cesiunea sau rambursarea lor și din remunerarea activelor financiare sub formă de dividende și dobânzi încasate. Prin metoda indirectă, CFinv se poate determina conform relației următoare:

$$CF_{inv} = Imo_0 - (Imo_0 - Amo \text{ și } proviz \text{ nete}) - Ven_{fin}, \quad (1.10)$$

în care Imo₀ = soldul inițial al imobilizărilor (imobilizări inițiale).

A treia componentă a cash-flow-ului o reprezintă cash-flow-ul din activitățile de finanțare (CFfin). CFfin cuprinde atât fluxuri de venituri generatoare de încasări, cât și fluxuri de cheltuieli, generatoare de plăți. Încasările provin din operațiuni de majorări de capital social (prin emisiune de acțiuni noi) și/sau de majorările de datorii financiare (prin contractarea de noi împrumuturi sau prin emisiunea de obligațiuni ale întreprinderii). Plățile se manifestă sub forma rambursărilor de împrumuturi pe termen mediu și lung și, uneori, a răscumpărărilor de pe piața bursieră și extrabursieră a propriilor acțiuni pe baza profitului net.

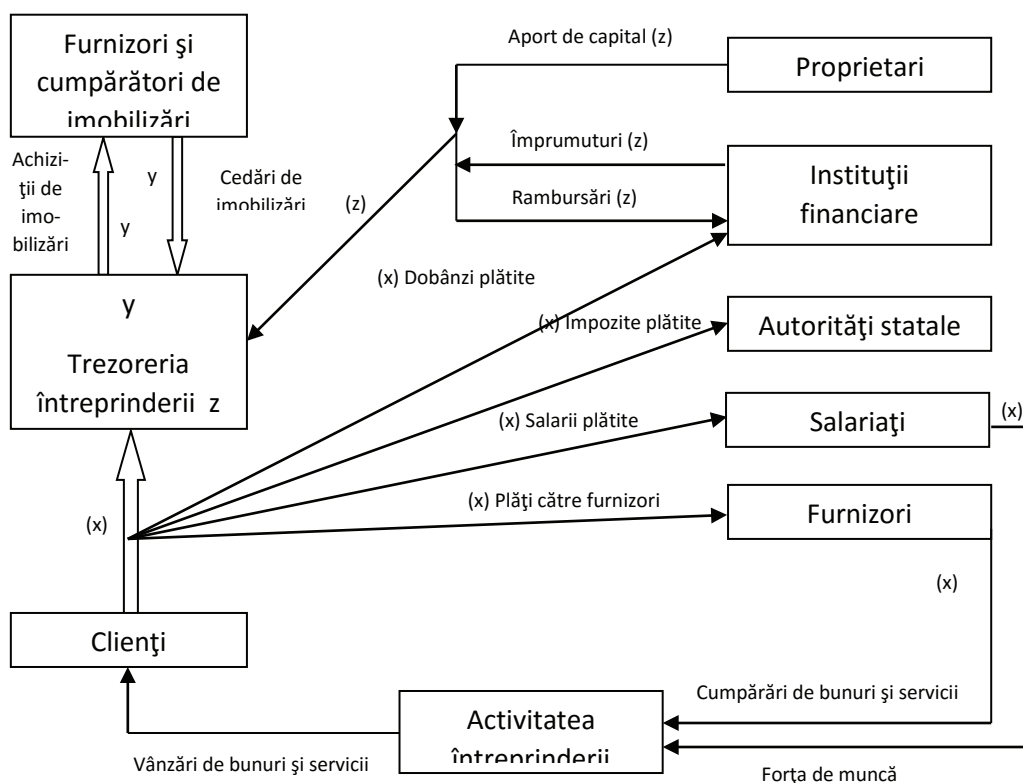
Dacă se aplică metoda directă, CFfin se determină ca diferență între încasările din majorări de capitaluri externe (proprie și împrumutate) și plățile pentru rambursări, răscumpărări și pentru dividende. Dacă, însă, se folosește metoda indirectă, CFfin se determină prin compararea soldurilor finale cu cele inițiale ale capitalurilor proprii (exclusiv profitul net al anului curent) și ale datoriilor financiare, inclusiv impozitele neachitate, conform unei relații de forma:

$$CF_{fin} = (CPR1 \text{ exclusiv } PN1 - CPR0) + (DAT1 - DAT0) - Div, \quad (1.11)$$

unde CPR1 = soldul final al capitalurilor proprii din care s-a scăzut profitul net; CPR0 = soldul inițial al capitalurilor proprii; DAT1 = soldul final al datoriilor; DAT0 = soldul inițial al datoriilor; Div = volumul dividendelor plătite.

Considerate global, fluxurile de trezorerie, cu cele trei componente de bază (cash-flow de exploatare, cash-flow de investiții, cash-flow de finanțare), în care se distinge și prezența impozitului ca variabilă financiară, sunt redate schematic ca în figura 1.2.

Figura 2. Fluxurile de lichidități (cash-flow) ale întreprinderii

Notă: x = cash-flow de exploatare (CFexpl); y = cash-flow de investiții (CFinv); z = cash-flow de finanțare (CFfin)

Cele trei componente ale cash-flow-ului (CFgest, CFinv, CFfin) formează cash-flow-ul disponibil al întreprinderii (CFD), care poate fi utilizat pentru acționari (CFDact) și pentru creditorii (CFDcr), respectiv:

$$CFD = CFDact + CFDcr, \quad (1.12)$$

în care $CFDact = Div - \Delta CPR = Div - (CPR1 - CPR0)$;

$$CFDcr = Dob - \Delta DAT = Div - (DAT1 - DAT0), \quad (1.13)$$

și unde Div = dividende; Dob = dobânzi; ΔCPR = modificarea capitalurilor proprii; ΔDAT = modificarea datoriilor.

În același context, este recunoscut faptul că, în mod obișnuit, o întreprindere îndatorată beneficiază de economii fiscale ce rezultă prin deductibilitatea dobânzii din profitul impozabil, iar aceste economii majorează profitul net al întreprinderii îndatorate. Ca urmare, plata întregă a dobânzii către creditorii este suportată de întreprindere la nivelul dobânzii nete de impozit [$Dob(1-t)$], iar restul, $Dob \cdot t$ este suportat din „sacrificiul” bugetului de stat care primește de la întreprinderea îndatorată un impozit pe profit (t) mai mic decât de la o întreprindere neîndatorată.

În raport cu problematica fluxurilor de trezorerie, rezultă că o abordare complexă a conceptului de cash-flow nu se poate realiza în afara elementelor de natură fiscală, cu atât mai mult cu cât se pune în discuție și problema delimitării profitului net (după impozitare) față de cash-flow. Sub cel din urmă aspect, există două curente teoretice de explicare a cash-flow-ului: francez și anglo-saxon. În accepțiunea franceză, cash-flow-ul se explică prin variația fondului de rulment și variația necesarului de fond de rulment ($\Delta TN = \Delta FR - \Delta NFR$).

Astfel, se obține variația trezoreriei nete, care reprezintă, totodată, relația echilibrului financiar al întreprinderii.

Spre deosebire, în accepțiunea anglo-saxonă, cash-flow-ul este suma cash-flow-urilor rezultate din operațiuni de gestiune, de investiții și de finanțare($CF = CF_{gest} + CF_{inv} + CF_{fin}$).

Acknowledgement:

Această lucrare a fost realizată în cadrul Proiectului POSDRU /159/1.5/S/134197 cu titlul „Performanță și excelență în cercetarea doctorală și postdoctorală în domeniul științelor economice din România” cofinanțat din Fondul Social European prin intermediul Programului Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

BIBLIOGRAFIE

1. Durdureanu, C. Impozitele și rolul lor în societatea modernă, Editura PIM, Iași 2011.
2. Onofrei, M. Finanțele întreprinderii, Editura Economică, București, 2004.
3. Onofrei, M.; Anton, S. Soluții inovative în finanțarea întreprinderilor, Editura Wolkers Kluwer, București, 2010.
4. Stancu, I. Finanțe, Editura Economică, București, 2007.
5. Stancu, I. Finanțe. Piețe financiare și gestiunea portofoliilor. Investiții reale și finanțarea lor. Analiza și gestiunea financiară a întreprinderii, Editura Economică, București, 2002.
6. Stancu, D.; Stancu, I. Finanțe corporative cu Excel, Editura Economică, București, 2012.
7. Titman, S.; Keown, A.; Martin, J. Financial Management. Principles and Applications, Eleventh Edition, Prentice Hall, Boston, 2011.

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ ПОТОКОВ В ЭКОНОМИКЕ: ЗАГРАНИЧНЫЙ ОПЫТ И ВОЗМОЖНОСТИ ДЛЯ УКРАИНЫ

*ЕМЕЛЬЯНЦЕВА Дарина, магистр экон.,
Национальный Транспортный Университет
СТРЮКОВА Дарья, студент,
Национальный Транспортный Университет.*

In the article we've considered the problem of decentralization, not only economical but also political systems. The article analyzes the experience of Western countries for use in Ukraine. The problems and their possible solution were found.

Keywords: decentralization, fiscal decentralization, economy, budget, international experience, public administration

Ключевые слова: децентрализация, фискальная децентрализация, экономика, бюджет, международный опыт, государственное управление.

Теоретические и практические аспекты развития финансовой системы страны являются актуальным для проведения исследований экономистами разных стран. Одним из направлений изучения является вопрос, связанный с финансовой (фискальной) децентрализацией. При этом децентрализацию можно трактовать как признак послабления центральной власти. Однако такое толкование не всегда может быть правомерным. Так, децентрализация может быть примером плодотворного делегирования (перераспределения) полномочий, что может послужить эффективным инструментом улучшения качества управления государством и финансовыми потоками в частности.

Изучение международного опыта в сфере управления местными бюджетами имеет большое

значение для развития и совершенствования методов государственного управления бюджетным процессом. Децентрализация является одним из фундаментальных принципов системы государственного управления в развитых странах. Можно провести аналогию, что если при решении задач менеджмента происходит сужение круга задач, то это приводит к повышению качества их реализации и более высоким результатам. На основе этого предположения руководство развитых стран пытается уменьшить количество локальных задач, которые решаются на общегосударственном уровне. Как правило, центральная власть оставляет за собой лишь такие задачи, как национальная оборона, макроэкономическая политика, основные принципы денежно-кредитной политики, судебная система, и другие вопросы государственного уровня. Образование, медицина, коммунальное хозяйство, охрана правопорядка переводятся на местный уровень власти. С ответственностью за жизненно необходимые обществу блага к местным органам власти поступают и денежные потоки для местных бюджетов.

К преимуществам, что предоставляет децентрализация можно отнести:

- улучшение качества государственного управления на центральном уровне;
- повышение качества труда местных органов власти;
- рост эффективности использования бюджетных потоков.

Основоположником идеи финансовой (фискальной) децентрализации был американский экономист Ч. Тибо («Экономическая теория фискальной децентрализации в публичных финансах: необходимость, источники и использования» (в 1961 г.), идеи которого в своих трудах развили такие зарубежные исследователи как В. Оутс («Фискальная децентрализация» (в 1972 г.) и «Политическая экономия фискального федерализма» (в 1977 г.), Д. Аронсон и Д. Хилли («Финансирование правительств штатов и местных органов» (в 1986 г.), Г. Роузен («Исследование штатных и локальных публичных финансов» (в 1986 г.)) и другие [1].

Закономерным явлением для большинства европейских стран то, что центральная власть сосредоточивается на услугах экономического характера, а местное самоуправление – социального. Так, уже в 70-х годах прошлого столетия в США, Канаде, Британии 90% государственных расходов на образование финансировалось за счет местных органов власти. Аналогично обеспечивалось от 70 до 99% расходов на здравоохранение в Канаде, Германии, США и так далее. Похожая ситуация с общественными услугами – строительством жилья, парков, противопожарная охрана, и тому подобное.

Изучение международного опыта показывает, что в экономически развитых странах часть доходов местных бюджетов в общем объеме ресурсов государства более высокая. Так, если в Португалии она составляет 3% от ВВП, то в Норвегии 15%, а в Швеции доходит до 31%. В Украине этот показатель составляет для различных регионов лишь 3-5% [2].

Если провести анализ в европейских странах, то наиболее независимой от центральной власти является местная власть в Испании, Австрии, Швейцарии, Швеции, в которых финансовая автономия местных бюджетов существует в интервале от 98 до 70% соответственно, во Франции, Финляндии, Бельгии - от 70 до 55%. В Швеции прямые местные налоги составляют почти 64,3% текущих доходов, а в Норвегии – 55,2%. В некоторых странах Европы местные бюджеты при формировании своих текущих доходов решающей мерой зависят от трансфертов из бюджета центральной администрации. Это такие страны, как Италия, Ирландия, Португалия. Здесь трансферты составляют соответственно от 80 до 60% текущих доходов [3].

Интересной европейской практикой является разделение местных бюджетов на два самостоятельных функциональных вида – административный бюджет и инвестиционный бюджет или бюджет развития. Таким образом, бюджетные средства превращаются в инвестиционный ресурс и предоставляют местной власти дополнительный источник дохода, за счет которого можно покрывать расходы местных бюджетов на обеспечение социальных услуг.

В Украине процесс децентрализации не достаточно развит. Будь какой вопрос по поводу перевода власти на места чаще воспринимается в политическом плане, как метод «жесткого управления», чем как экономический метод повышения эффективности экономической деятельности в целом. Заявленные инициативы не проходят проверку ни временем, ни практикой. При этом доля местных бюджетов в доходах и расходах страны уменьшается. Если в 2012 году эти показатели были 51% и 45%,

соответственно, то в 2013 году – 46% и 43%. Имплементация Европейских стандартов отражена лишь на бумаге, а в реалиях Украине нужно пройти сложный путь по реформированию и перераспределению полномочий для построения эффективной системы управления, которая позволит наполнять местные бюджеты.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Сало, Т. Децентралізація фінансової системи: стан і оцінка рівня в Україні / Т.Сало // Ефективність державного управління [Текст]: зб.наук.пр.– Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2013. – Вип. 35. – С. 324-330.
2. Миргородська, Л. О. Фінансові системи зарубіжних країн : [навч. посіб.] / Л. О. Миргородська. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
3. Бондаренко, А. І. Вплив держави на формування місцевих бюджетів у країнах Європи / А.І. Бондаренко// Теорія та практика державного управління [Текст]: зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ “Магістр”, 2010. – Вип. 4 (31). – 468 с.

ВЛИЯНИЕ НЕОФИЦИАЛЬНОЙ ДОЛЛАРИЗАЦИИ НА ЭКОНОМИЧЕСКУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ СТРАНЫ

*МАРЕНА Татьяна, канд. экон. наук, доцент,
Мариупольский Государственный Университет*

The article considers the phenomenon of unofficial dollarization of the economy, reveals its preconditions and causes. Relation between the level of dollarization and country's economic security is searched.

The levels of unofficial dollarization of the Ukrainian and Moldavian economies are analyzed on the basis of assessment of foreign currency usage in financial transactions. The threats posed by excessive level of dollarization for the country's economic security are identified and the directions of partial dollarization level reduction are grounded.

Ключевые слова: долларизация, валютное замещение, неофициальная (частичная) долларизация, экономическая безопасность, финансовая (валютная) безопасность, дедолларизация.

Одной из проблем, с которой сталкиваются страны мира вследствие нестабильности покупательной способности национальной денежной единицы, является проблема валютного замещения. Эффект валютного замещения, который проявляется в использовании иностранной валюты как альтернативной меры стоимости и средства накопления, формально выражается в долларизации национальной экономики. В случае официального закрепления за иностранной валютой статуса законного платежного средства (единственного или параллельно с национальной денежной единицей), долларизация становится официальной (полной) или полуофициальной. Если такого официального закрепления не происходит, т.е. единственным законным платежным средством остается национальная денежная единица, но иностранная валюта в силу более высокого доверия к ней начинает обслуживать значительную часть финансовых операций, экономика страны становится неофициально (частично) долларизованной.

Параллельное обращение двух валют (национальной и иностранной) является нормальным явлением, пока масштабы неофициального обращения иностранной денежной единицы остаются умеренными. По мере расширения сферы использования иностранной валюты в национальной экономике растут риски, связанные с частичной утратой центральным банком и другими регуляторами денежно-кредитной системы контроля над денежным обращением и невозможностью проводить независимую монетарную и валютную политику. В современных условиях чрезмерная зависимость населения, предпринимательского сектора и государства в целом от иностранной валюты, которая активно используется в кредитных, депозитных и других финансовых операциях, является прямой угрозой экономи-

ческой безопасности страны. Все вышеуказанное обуславливает актуальность темы данного исследования и вызывает необходимость изучения влияния неофициальной долларизации на экономическую, в частности, финансовую безопасность стран.

Поскольку частичная долларизация в той или иной степени характерна для экономики большинства стран, вопросам причин ее возникновения и последствий повышения ее уровня уделено достаточное внимание в трудах как украинских, так и зарубежных ученых-экономистов [1-3,6,11]. В то же время, в условиях повышения уязвимости национальных экономик в контексте усиления процессов финансовой глобализации, дальнейшего расширения сферы использования ведущих иностранных валют во внутреннем обращении вследствие нестабильности курсов национальных валют и снижения их покупательной способности, дополнительных исследований требуют вопросы взаимосвязи уровня неофициальной долларизации и экономической безопасности стран.

Целью данного исследования является выявление характера влияния неофициальной долларизации на экономическую безопасность страны для разработки комплекса действенных мер, направленных на снижение уровня долларизации и обеспечение национальной безопасности в финансовой сфере.

Долларизация является одним из проявлений углубления экономических взаимосвязей и усиления взаимозависимости национальных экономик. При этом официально признанная долларизация является более редким явлением, по сравнению с частичным валютным замещением. Так, доллар США в качестве единственного законного платежного средства используют всего 10 государств (Британские Виргинские острова, Нидерландские Антильские острова, Восточный Тимор, Эквадор, Сальвадор, Маршалловы острова, Федеративные Штаты Микронезии, Палау, Панама, острова Тёркс и Кайкос). Евро как одну из наиболее распространенных валют долларизации официально используют Андорра, Косово, Монако, Черногория, Сан-Марино и Ватикан. В некоторых других странах (Багамы, Северная Корея, Зимбабве и другие) доллар или евро находятся в параллельном обращении с национальной и рядом других иностранных валют, то есть имеет место полуофициальная долларизация. Что касается неофициальной долларизации, то она характерна практически для большинства остальных стран, особенно развивающихся. Экономике развитых стран менее склонны к чрезмерному валютному замещению: вследствие высокого доверия субъектов национальной экономики к национальной денежной единице, которая является ключевой или твердой валютой и относится к категории свободно конвертируемых валют, они предпочитают осуществлению операций именно с национальной денежной единицей.

Первоначально развитие процессов долларизации считалось преимущественно результатом низкого доверия субъектов национальной экономики к национальной денежной единице, которое приводит к активному использованию более устойчивых иностранных валют при осуществлении финансовых операций. В свою очередь, снижение доверия к национальным деньгам связано с затяжными темпами инфляции в стране и высокими инфляционными ожиданиями. В настоящее время причины, которые могут привести к повышению уровня долларизации, являются более многочисленными и представлены как внутренними, так и внешними факторами объективного и субъективного характера. Так, внутренними субъективными факторами долларизации можно считать агрессивную политику государства, направленную на привлечение внешнего финансирования, а также недостаточную гибкость обменного курса. Объективным внутренним фактором долларизации является уровень развития национального финансового рынка и его способность предложить инвесторам широкий перечень альтернативных финансовых инструментов в национальной валюте. Внешние причины усиления долларизации связаны со значительными объемами поступления экспортной выручки и иностранного капитала, а также с объективными процессами роста открытости национальной экономики. Отдельно необходимо дифференцировать факторы, которые могут привести к временным всплескам долларизации: поступление валютной выручки от экспорта продукции, производство и реализация которой носит сезонный характер; валютные поступления в страну в период предвыборных кампаний.

Пока неофициальная долларизация находится на экономически нормальном уровне, ее воздействие на национальную экономику не имеет серьезных негативных последствий. Однако чрезмерная долларизация негативно сказывается на финансовой системе (ускоряется обесценивание национальной

денежной единицы в результате отказа от нее в пользу иностранной валюты; повышается вероятность развития финансового кризиса) и вызывает проблемы государственного регулирования экономики (центральный банк теряет прибыль в виде сеньоража, а также монетарные рычаги управления и частично – возможность реализовать независимую денежно-кредитную политику; снижается эффективность фискальной политики; более инфляционным становится финансирование бюджетного дефицита).

В совокупности указанные риски долларизации ограничивают способность национальной финансовой системы обеспечивать условия для стабильного социально-экономического развития страны, сохранять устойчивость к финансовым шокам и дисбалансам, нарушают условия сохранения целостности и единства финансовой системы, т.е. приводят к снижению уровня финансовой безопасности. В свою очередь, финансовая безопасность является неотъемлемой составляющей экономической безопасности страны.

При оценке уровня неофициальной долларизации и экономической интерпретации ее показателей важно определить, какие индикаторы долларизации будут наиболее информативными и какой уровень долларизации можно считать критическим для финансовой безопасности. При этом единая универсальная методика оценки уровня частичной долларизации и соответственно единый общепризнанный показатель долларизации отсутствуют. Для определения масштабов неофициальной долларизации чаще всего применяют следующие показатели: доля валютных депозитов в общем объеме денежной массы; доля валютных депозитов в общем объеме депозитов; доля валютных кредитов в общем объеме кредитов. Общее представление об уровне долларизации может дать оценка таких показателей, как: абсолютный размер депозитов юридических и физических лиц в иностранной валюте; абсолютный размер кредитов, предоставленных юридическим и физическим лицам в иностранной валюте; расходы населения на покупку иностранной валюты.

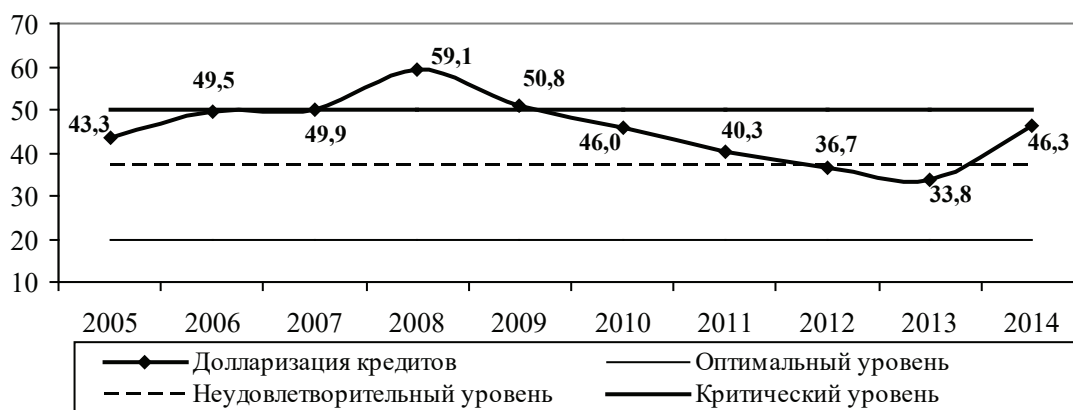
Анализ научной литературы также выявил разные подходы к определению критического уровня долларизации. Так, МВФ считает чрезмерной долларизацию, уровень которой превышает 30% [1]. В Украине детализированные критерии оценки финансовой безопасности представлены в Методических рекомендациях по расчету уровня экономической безопасности Украины, утвержденных Приказом Министерства экономического развития и торговли Украины [8]. Минэкономразвития Украины относит показатели долларизации к индикаторам оценки уровня валютной безопасности как элемента финансовой безопасности страны. Валютная безопасность при этом рассматривается как состояние курса – образования, которое характеризуется высоким доверием общества к национальной денежной единице, ее устойчивостью, создает оптимальные условия для поступательного развития национальной экономики, привлечения иностранных инвестиций, интеграции Украины в мировую экономическую систему, а также максимально защищает от потрясений на международных валютных рынках [8,10].

В последнее время происходит определенная переоценка той роли, которую может сыграть долларизация в снижении уровня финансовой безопасности страны, что находит отражение в соответствующих нормативных документах. Так, в Концепции обеспечения национальной безопасности в финансовой сфере значительный уровень долларизации экономики рассматривается как один из факторов, которые могут привести к появлению внутренних угроз национальной безопасности [9]. Среди индикаторов оценки валютной безопасности согласно украинской методике 2007 г. был представлен только показатель отношения объемов депозитов в иностранной валюте к общему объему депозитов, критическое значение которого установлено на уровне 25% [7]. Новая методика 2013 г. предлагает два индикатора валютной безопасности, имеющих отношение к долларизации: уровень долларизации денежной массы и доля кредитов в иностранной валюте в общем объеме предоставленных кредитов [8]. При этом новая методика предлагает дифференцированную шкалу оценки уровня долларизации, устанавливая следующие нормативные значения указанных индикаторов: оптимальное (15% и 20% соответственно), удовлетворительное (20% и 30%), неудовлетворительное (24% и 37%), опасное (27% и 45%) и критическое (30% и 50%).

Сравнительная оценка уровня долларизации украинской и молдавской экономик на основе вышеупомянутых индикаторов показывает, что в Украине динамика показателей долларизации денежной массы и долларизации кредитов является более волатильной (рис. 1).

а)

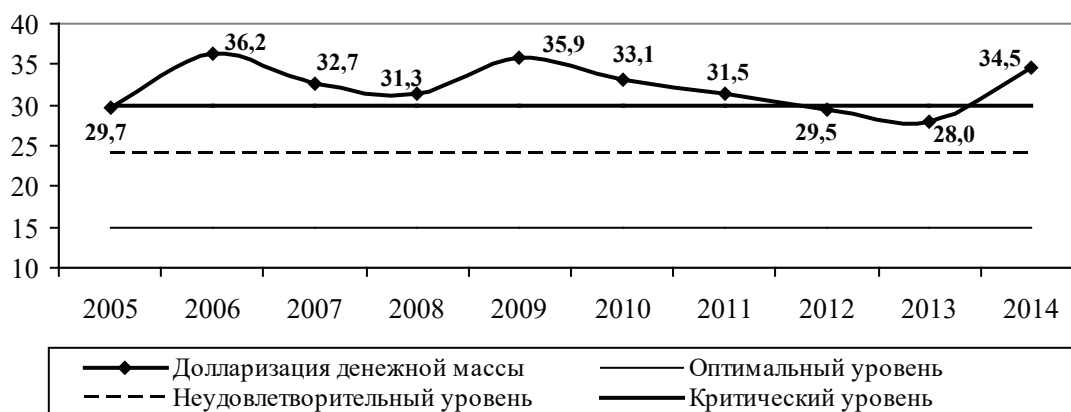
б)

Рисунок 1. Показатели уровня долларизации украинской экономики в 2005-2014 гг.
(а – долларизация денежной массы; б – долларизация кредитов)

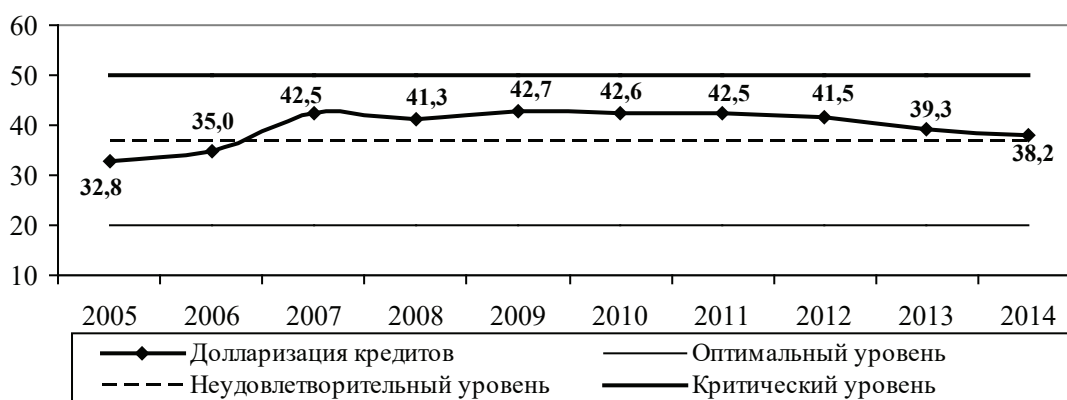
Рассчитано автором на основе данных Национального банка Украины [3]

За исследуемый период 2005-2014 гг. долларизация украинской экономики ни разу не выходила на оптимальный или хотя бы удовлетворительный уровень. Пик долларизации приходится на 2008-2009 гг., а в 2012 г. и 2014 г. наблюдаются всплески долларизации денежной массы. Позитивная тенденция некоторого снижения уровня кредитной долларизации в посткризисный период связана, прежде всего, с удорожанием валютных кредитов и соответствующим уменьшением объемов валютного кредитования.

Валютное замещение в денежно-кредитной системе Молдовы имеет ярко выраженный характер долларизации денежной массы, показатель которой превышает критический уровень практически в течение всего рассматриваемого периода (рис. 2).

а)

б)

Рисунок 2. Показатели уровня долларизации экономики Молдовы в 2005-2014 гг.
(а – долларизация денежной массы; б – долларизация кредитов)

Рассчитано автором на основе данных Национального Банка Молдовы [4]

В то же время, уровень кредитной долларизации молдавской экономики является более стабильным, особенно в посткризисный период, и в последние годы не превышает критического значения. Такая ситуация обусловлена пропорциональными темпами роста общего объема кредитов и величины валютных кредитов, предоставляемых коммерческими банками Молдовы.

Опыт стран, столкнувшихся в свое время с чрезмерной долларизацией и сумевших ее преодолеть, показывает, что оптимальным в борьбе с данной проблемой является сочетание экономических мер денежно-кредитной и валютной политики и административного законодательного (хотя бы временного) ограничения операций с иностранной валютой. Акцент при этом необходимо делать именно на создание долгосрочных экономических условий повышения доверия к национальной денежной единице, так как длительное применение административных ограничительных мер чревато перемещением большей части операций с иностранной валютой в тень. Комплекс мер, направленных на достижение экономически обоснованных показателей долларизации и обеспечение устойчивого состояния валютной безопасности страны, может включать:

- повышение привлекательности национальной денежной единицы как объекта финансовых операций за счет роста доходности выраженных в ней активов;
- стабилизация покупательной способности национальной денежной единицы и соответствующее

щая стабилизация цен (например, за счет введения практики таргетирования инфляции);

– достижение гибкости обменного курса национальной валюты и одновременное обеспечение его прогнозируемости;

– периодическая ревальвация курса национальной валюты (применение этого инструмента не всегда является оправданным и возможным, т.к. в некоторых странах показатели долларизации на практике остаются нечувствительными к укреплению курса национальной валюты и реагируют только на снижение курса; кроме того, частые ревальвации могут встретить неприятие со стороны национальных экспортеров).

При реализации комплекса указанных и других мер денежно-кредитной и валютной политики необходимо учитывать длительность процесса восстановления доверия к национальным деньгам и соответственно – крайне медленную реакцию показателей долларизации на проводимые мероприятия. Трудности дедолларизации проявляются также в том, что снижение одних показателей, характеризующих уровень валютного замещения, может сопровождаться повышением других индикаторов долларизации. В таком случае сделать однозначный вывод о состоянии валютно-финансовой составляющей экономической безопасности страны сложно и необходимо провести расчет и оценку дополнительных показателей, характеризующих уровень финансовой безопасности.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Береславська, О. Ревальвация гривні: вплив на інфляційні процеси в Україні та рівень доларизації економіки / О. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 2. – С. 20-24.

2. Глобализация и национальные финансовые системы / Под ред. Дж. А. Хансона; П. Хонохана; Дж. Маджони. пер. с англ. – М.: Издательство «Весь Мир», 2005. – 320 с.

3. Грошово-кредитна статистика / Національний банк України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=12063885&cat_id=44579.

4. Денежная статистика / Национальный банк Молдовы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.bnm.md/ru/money_statistics.

5. Лутчин, Н. П. Статистична оцінка кризових явищ національної економіки / Н. П. Лутчин // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2010. – Вип. 44. – С. 497-503.

6. Міщенко, В. Доларизація: причини та наслідки для економіки України / В. Міщенко; А. Сомик // Вісник Національного банку України. – 2007. - № 5. – С. 28-31.

7. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України від 02 березня 2007 р. № 60. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basejw/ua-qmtipe/str2.htm>.

8. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

9. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-p>.

10. Філіпенко, Т. В. Валютна безпека держави в умовах світової глобалізації / Т. В. Філіпенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2010. - №11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=219>.

11. Rennhack, R. Financial dollarization in Latin America: IMF working paper / R. Rennhack; M. Nozaki. – IMF, January 2006. – 34 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp0607.pdf>.

INDICATORII FINANCIARI ȘI NONFINANCIARI - ELEMENTE IMPORTANTE PENTRU DECIZII MANAGERIALE

MUNTEANU Rodica, drd., asist. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

The operative management of production generated costs, of disobeying rules regarding informatics managerial systems, can be successfully realized by using the management board tables as main instruments provided by Accounting Management.

Finally, these indicators will form the enterprise dashboard, which the management will take the right decisions. The dashboard represents the selection and presentation way of indicators which permit tendencies visualization leaving from enterprise's followed objectives. Through analyses and interpretation of indicators, it is generating actions which contribute to enterprise's improvement performances.

Key words: financial indicators; non-monetary indicators, the decision-making system; strategy; dashboard; managerial decisions; performance.

Actualmente, mediul economic autohton este vizibil marcat de trei factori ca globalizarea, aprofundarea condițiilor concurențiale și inovațiile tehnologice, factorice s-au dezvoltat simțitor în a doua jumătate a sec. XX. Astfel, aceștia, cât și solicitările din ce în ce mai mari și complexe ale clienților, au determinat sporirea cerințelor față de cunoașterea datelor din entitate, atât din punct de vedere valoric (financiar) dar și din punct de vedere calitativ și fizic (non-financiar).

Deci, aceste modificări au condus la transformărilor esențiale ale conceptului de contabilitate manageriale, ca element primordial al sistemului decizional al entității astfel:

- modificarea relațiilor de piață, ca efect al tranziției puterii economice de la producător/vînzător către consumator și îndreptarea atenției spre client, urmărindu-se în special optimizarea costurilor noncalității;
- apariția unor noi modele de organizare a producției, o dată cu invențiile realizate în sectorul IT;
- creșterea rolului și importanței activităților ce au loc înainte și după desfășurarea producției propriuzise, extinderea gestiunii costului pe întreg ciclul de viață a produselor, atât în faza de proiectare, achiziții cât și desfacere, mentenanță post vînzare;
- descentralizarea activităților și apariția unui nou stil de management în termeni de informație asupra costurilor (centrelor de responsabilitate);
- nevoia de cunoaștere obiectivă și monitorizarea tuturor tipurilor de costuri pentru a se acționa în direcția reducerii or și sporirii profitabilității;
- voința de a dispune de un set complet de indicatori pertinenti, în exprimarea nu numai financiară cât și nefinanciară;
- necesitatea cunoașterii în timp real, prin sistemul controlului de gestiune continuu, a disfuncționalităților pentru a se interveni în vederea înlăturării lor [6, p. 83].

Astfel, climatul economic autohton, prezintă necesitatea elaborării și implementării de noi, indicatori financiari și nefinanciari necesari raportării manageriale interne și structurați în cadrul instrumentului decizional modern denumit „Tablou de bord”.

În plan internațional, multe organizații au introdus conceptual tabloul de bord ca instrument de gestiune pentru monitorizarea, implementarea și realizarea strategiilor de dezvoltare corporativă.

În scopul analizei conceptului tablou de bord, ca instrument de gestiune internă, apare necesitatea, în primul rînd să se analizeze definiția acestuia, din perspectiva diverselor viziuni ale cercetătorilor în domeniu.

Savanții români, Tabără N. și Horomnea E. în lucrarea Contabilitatea internațională, definesc tabloul de bord ca fiind „un instrument care codifică și structurează comunicarea” [7, p. 487]. Aceiași autori, menționează că acest sistem de raportare se diferențiază față de altele, prin faptul că reprezintă o raportare operațională a sistemului intern al entității.

O altă viziune o identificăm la savantul autohton, Mihailă S. care caracterizează tabloul de bord, ca fiind,

un sistem de măsurare și de management al performanțelor care reunește indicatorii financiari și non-financiari rezultați din strategia firmei și care încorporează cele patru direcții de cunoaștere a entității: financiară, clienți, procese interne și învățare și creștere [5, p. 212].

Autorul roman, Tabără N., lansează ipoteza potrivit căreia tabloul de bord este definit ca fiind „un instrument (set de indicatori) de lucru indispensabil conducerii operative a entității, este conceput ca un centralizator de informații prezentate într-o formă sistematică referitoare la starea și evoluția fenomenelor economice ce caracterizează domeniile de activitate ale entității [8, p. 105].

Conform abordării altor autori români, Caraiani C., Dascălu C., Lungu C., Gușe R., tablou de bord este caracterizat ca fiind un instrument dedicat sintetizării informației necesare conducerii prezentate sistematic astfel încât responsabilul să acționeze în cazul apariției riscului [1, p. 205]. Aceștia, mai descriu tabloul de bord ca fiind un instrument utilizat la adoptarea deciziilor, avizat spre diminuarea incertitudinii și pentru a ușura procedura de măsurare a riscului aferent fiecărei decizii evidențiate și implementate în cadrul entității.

Savanții americani Horngren Ch., Datar S., Foster G. au scos în vizor abordarea de tablou de bord echilibrat, deoarece, acesta pune în echivalență indicatorii financiari cu cei nonfinanciari cu scopul de a evalua performanțele pe termen scurt și pe termen lung într-un singur raport [4, p. 494], având ca scop diminuarea analizei indicatorilor financiari pe termen scurt și îndreptându-se spre analiza indicatorilor nonfinanciari și a celor operaționali ai entității.

În urma cercetărilor efectuate, putem conchide că tabloul de bord prezintă instrument utilizat pentru raportarea internă în scopul combinării informațiilor operaționale prezentate în timp real (operațional) cu strategiile pe termen lung ale entității.

Totodată, tabloul de bord, se orientează spre îmbunătățirea performanțelor entității atât pentru reducerea costurilor (analiza indicatorilor financiari) cât și pentru îmbunătățirea calității proceselor sau serviciilor prestate (analiza indicatorilor nonfinanciari). Astfel, implimentarea conceptului tabloului de bord determină îndreptarea viziunilor către patru domenii de analiză: financiară, a clientului, a mediului intern, a inovațiilor și a majorării performanțelor organizaționale.

Un grup de economiști români, precum Diaconu P., Albu N., Mihai S. consideră că „în condițiile actuale o entitate își poate asigura succesul doar în condițiile în care aceasta dezvoltă abilitatea de a mobiliza și exploata activele sale intangibile deoarece acestea permit entității să:

- dezvolte relații cu clienții care mențin loialitatea acestora;
- introducă produse și servicii inovative dorite de anumite segmente țintă de piață;
- mobilizează abilitățile și motivează angajații pentru a continua eficientizarea proceselor și majorează rentabilitatea muncii” [2, p. 213].

Deci, tabloul de bord prezintă drept scop reacția rapidă a managerului în cazul apariției unei probleme la nivel operațional, înlăturând-o în baza indicatorilor financiari și nonfinanciari disponibili orientați în special spre procesul de anticitare și acțiune asupra nivelului decizional al entității.

După cum am menționat, tabloul de bord analizează și sistematizează situația operațională și respectiv o combină cu cea staregică. Astfel, la nivel operațional, tabloul de bord prezintă interes pentru:

- orientarea responsabililor către strategia pe termen lung a entității;
- orientarea acțiunilor către realizarea obiectivelor propuse;
- căutarea acțiunilor corective, strângerea de informații despre rezultatele obținute, identificarea și înțelegerea abaterilor rezultatelor față de obiectivele entității [1, p. 207].

La nivel decizional, pe termen lung, tabloul de bord este utilizat pentru:

- pilotarea activității entității;
- animarea consiliului de conducere pentru: urmărirea programelor de acțiune, supravegherea derulării activităților importante ale entității și corectarea abaterilor apărute cu scopul redresării activității înainte ca rezultatele să devină ireversibile [1, p. 207].

Cercetătorii români, în frunte cu Tabără N., Horomne E., Mircea, M. C. menționează faptul că tabloul de bord are rolul „de a combina unele micro sisteme de informare la nivel de entitate, construite în vederea soluționării și realizării deciziilor strategice: sistemul de informare privind managementul riscului (SIRM); sistemul de raportare privind managementul bazat pe crearea de valoare (VBM); sistemul de raportare privind

managemetul de bază bazat de activități (ABM); sistemul de informare privind marketingul (SIM); sistemul de raportare financiară (SF)” [7, p. 489].

Astfel, tabloul de bord tratează strategiile entității din punct de vedere a patru domenii de cercetare: financiară, a clienței, a proceselor interne ale afacerii, a cercetării și dezvoltării (prezentate în tabelul 1).

Tabelul 1

Transcrierea viziunii și strategii entității în cele patru domenii de cercetare

Viziunea și strategia entității:	Perspectiva financiară	Perspectiva clientela	Procesele interne ale afacerii	Cercetare și dezvoltare
	Pentru a câștiga financiar, cum ar trebui să arătăm în față acționarilor?	Pentru a ne îndeplini viziunea cum trebuie să arătăm în față clienților?	Pentru a ne satisface clienții și acționarii cum trebuie să structurăm procesele interne ale afacerii?	Pentru a ne îndeplini viziunea cum vom menține abilitatea de a schimba și îmbunătăți?

*Sursa: adaptare după Diaconu, P., Albu, N., Mihai,
 Contabilitatea managerială aprofundată. București, 2003*

În scopul stabilirii structurii tabloului de bord al entității, este necesar a se urmări cu strictețe strategia entității, deoarece strategia urmată de entitate determină structuri diferite a tabloului de bord. Conform abordării autorilor americani Horngren T. Ch., Datar M. St., Foster G., tabloul de bord echilibrat prezintă mai multe caracteristici:

- prezintă strategia unei entități, prezentînd diverse relații cauză-efect, care descriu modalitatea în care va fi realizată strategia;
  - ajută la comunicarea strategii către toți membrii entității. Îndrumați de tabloul de bord, managerii și angajații acționează și iau decizii;
  - în cadrul entităților orientat proponderent pe profit, tabloul de bord pune accentual pe obiectivele și indicatorii financiari. Tabloul de bord echilibrat accentuează indicatorii nonfinanciari ca parte a unui program pentru a atinge performanțele financiare viitoare;
  - tabloul de bord echilibrat, limitează numărul de indicatori, identificînd doar indicatorii cei mai de importanță, prezentînd ca scop atragerea atenției managerilor doar asupra indicatorilor care afectează cel mai mult implementarea strategii entității;
  - tabloul de board evidențiază schimburile mai puțin avantajoase pe care ar putea să le facă managerii atunci cînd nu reușesc să ia în calcul indicatorii de exploatare și financiari în același timp [4, p. 498-499].
- Autorul român Tabără N., deasemenea asociază tabloului de bord unele caracteristici astfel:
- reprezintă un instrument de informare dinamică: rezultatele obținute în raport cu obiectivele prevăzute sau cele realizate în perioada anterioară;
  - oferă informații complete cu privire la starea și evoluția sistemului;
  - realizează o informație operațională asupra activității entității [8, p. 108].

Astfel, indicatorii structurali ai tabloului de bord trebuie să permită anticiparea unor evenimente care să-i activeze perponsabili din timp, iar în cazul unui pilotaj performant informația trebuie obținută rapid.

Atfel, în scopul prezentării unui tabloul de bord demonstrativ, autorul identifică indicatorii reprezentativi aferenți celor patru domenii de analiză a acestui instrument de gestiune managerială prezentați în tabelul 2.

Tabelul 2

Analiza structurii tabloului de bord, în perspectiva analizei celor patru domenii de cercetare

Elemente	Perspectiva financiară	Perspectiva clientela	Procesele interne ale entității	Cercetare și dezvoltare
Obiective	– creșterea a valorii acționarilor.	– creșterea a cotei de piață; – creșterea gradului de satisfacție a clienților.	– ameliorarea productivității și a calității producției; – reducerea timpului de livrare către clienți; – respectarea termenilor de livrare stabiliți; – ameliorarea capacității de producție.	– alinierea scopurilor angajaților și ale entității; – dezvoltarea aptitudinilor angajaților aferente proceselor interne; – îmbunătățirea capacității sistemelor informaționale.
Indicatori	Indicatori Financiar	Indicatori Non-financiar		
	– venituri operaționale; – valoarea economică adăugată; – creșterea veniturilor; – veniturile obținute din produsele noi; – contribuția marginală exprimată procentual; – reducerea costurilor în domeniile de bază; – rentabilitatea investițiilor.	– achiziția de noi clienți (prin ameliorarea atributelor produsului respectiv: unicitate, calitate, timp, preț); – cota de piață; – cota brandului; – satisfacerea clientului (valoarea mărcii, imaginea firmei); – fidelizarea clientului (relații de încredere, amabilitate, apropiere în abordare); – profitabilitatea clientului.	– procese de inovare: capacități legate de producție; numărul de produse sau servicii noi; timpul de dezvoltare a produselor noi numărul de patente; operațional: randamentul; numărul de defecte; timpul necesar pentru livrarea produsului către clienți; – proces; – procentul de livrare în timp real; – timpul mediu necesar de realizare a producției conform comenzilor; – timpul necesar pentru montare și reglare; – timpul efectiv de producție.	– educația angajaților și nivelurile de calificare; – cifrele care indică gradul de satisfacție a anagajaților; – randamentul anagajaților; – disponibilitatea sistemelor informaționale: de procese cu controale avansate. – numărul – procentul de sugestii ale angajaților implementate; – procentul de compensații bazate de stimulente individuale și de echipă.
Inițiative	– gestionarea costurilor și a capacității de producție nefolosită; – stabilirea relațiilor sigure cu clienții;	– identificarea necesităților viitoare ale clienților; – identificarea segmentelor de clienți noi țintă; – creșterea accentului pe client într-o entitate specializată în vânzări.	– identificarea cauzelor aflate la baza problemelor și ameliorarea calității; – reproiectarea procesului de livrare a comenzilor; – organizarea de echipe de cercetare și dezvoltare din deprațamentul de producție și cel al vânzărilor necesare modificării proceselor la entitate; – organizarea echipelor de cercetare pentru implementarea controalelor avansate	– participarea angajaților la discuții cu sugestii în scopul dezvoltării lucrului în echipă; – programe de instruire a angajaților; – determinarea supraviețuitorilor să acționeze mai mult ca formatori nu ca factori de decizie; – ameliorarea procedurii de culegere a informațiilor.

Sursa: adaptare după Horngren, T. Ch., Datar, M. St., Foster, G. Contabilitatea costurilor, o abordare managerială. Chișinău: 2006; și Diaconu P., Albu N., Mihai S. Contabilitatea managerială aprofundată. București: 2003.

Tuțuși, în baza unui studiu efectuat în cadrul companiilor americane [4, p. 501], se demonstrează că chiar dacă se efectuează îndreptarea către indicatorii de performanță, în cadrul entităților persistă să se acorde o importanță mai mare (aproximativ 56%) rezultatelor financiare în evaluarea performanțelor entității.

Ca și alte instrumente de gestiune a entității, tabloul de bord prezintă și el unele riscuri aferente provocărilor în implementarea acestuia. Printre acestea se evidențiază:

- dificultatea în evaluarea importanței relative a diferiților indicatori;
- probleme în măsurarea și cuantificarea unor date calitative esențiale;
- lipsa de claritate rezultând dintr-un număr mare de indicatori;
- timpul și cheltuielile necesare pentru planificarea și administrarea tabloului de bord, etc. [4, p. 501].

În concluzie putem afirma că strategia oricărei entități se fundamentează în principal în baza indicatoriilor financiare. Totuși, tabloul de bord reprezintă un instrument modern, conceput și utilizat în interiorul entității, ce

contribuie cu certitudine la implementarea unui management al performanțelor.

Abordarea autorului vine să evidențieze contemporaneitatea acestui concept ce constituie un ansamblu de indicatori financiari și nonfinanciari care permit o viziune de ansamblu a entității, analizând și depistând abaterile și adoptând decizii în scopul realizării strategiilor entității.

Totuși, cele patru perspective ale tabloului de bord trebuie considerate ca fiind drept prototip, și nu formulare cu structura strictă. Acestea, în mare măsură ca și alte instrumente de gestiune depind de circumstanțele industriei și strategia afacerii [2, p. 226].

Importanța Tabloului de Bord, ca instrument decizional derivă din faptul că prezintă un limbaj comun tuturor participanților la mediul economic. Urmează, ca viitorul să confirme sau să infirme eficiența și eficacitatea implementării acestui instrument modern, atât la nivel țărilor dezvoltate cât și la nivelul țărilor în curs de dezvoltare.

BIBLIOGRAFIE

1. Caraiani, C.; Dascălu, C.; Lungu, C.; Gușe, R. Contabilitatea managerială. Tehnologii contabile integrate de raportare și decizii. București: Editura ASE, 2010, p. 239. ISBN: 978-606-505-358-8.

2. Diaconu, P.; Albu, N.; Mihai, S. et al. Contabilitatea managerială aprofundată. București: Economica, 2003, p. 328. ISBN: 973-590-801-8.

3. Dumbravă, P.; Pop, A. Contabilitatea de gestiune în industrie. Cluj-Napoca: Editura Intelcredo, 2011, p. 392. ISBN: 978-973-8197-26-8.

4. Horngren, T. Ch.; Datar, M. St.; Foster, G. Contabilitatea costurilor, o abordare managerială. Ed. A XI-a. Chișinău: Editura ARC, 2006, p. 939. ISBN: 978-9975-61-343-9.

5. Mihaila, S. Sistemul de raportare managerială-bază informațională a controlului de gestiune și a deciziilor manageriale. În: Republica Moldova: 20 de ani de reforme economice, conf. șt. intern. Chișinău, 2011. ISBN: 978-9975-75-588-7.

6. Onceanu, L. Perfecționarea organizării contabilității manageriale în industria prelucrării lemnului. Iași: Editura Tehnopress, 2009, p. 241. ISBN: 978-973-702-625-5.

7. Tabără, N.; Horomnea, E.; Mircea, M. C. Contabilitatea internațională. Iași: Editura Tipo Moldova, 2009, p. 579. ISBN: 978-973-168-051-4.

8. Tabără, N. Control de gestiune. Delimitări conceptuale, metode, aplicații. Iași: Editura Tipografia Moldova, 2009, p. 319. ISBN: 978-973-168-018-7.

ROTAȚIA CAPITALULUI – EXPRESIE A PERFORMANȚEI FINANCIARE A ÎNTREPRINDERII

*NEDELUCU Ana, asist. univ.,
Univeristatea de Stat „B. P. Hașdeu” din Cahul*

Financial performance refers to the company's capacity to achieve financial objectives, while capital is the main driving force that enables the enterprise to reach the desired level of financial performance.

This paper studies the relation between two concepts - the financial performance and the capital – by analyzing the capital turnover process.

Capital is able to create added value only through its turnover. The change in rotation speed directly influences the formation of financial result, which is considered the basic dimension of financial performance.

Cuvinte-cheie: performanța financiară, capitalul întreprinderii, rotația capitalului.

Capitalul întreprinderii și performanța sa financiară sunt două concepte economice complexe și distincte, care se intersectează prin intermediul altui concept „rotația capitalului”.

În vederea dezvăluirii relației dintre capitalul întreprinderii și performanța financiară s-a recurs la studierea definiției acestor concepte, precum și la perceperea explicită a procesului rotației capitalului.

Inițial, termenul „capital” (Capitale de la Caput) se utiliza pentru identificarea principalei părți a unui împrumut, în opoziție cu dobânda. Astfel, prin capital se subînțelegea o sumă de bani aducătoare de dobândă [1]. Capitalul, ca categorie economică, a fost descris pentru prima dată în lucrările mercantiliștilor [12]. Conceptul modern al capitalului, inclusiv și cel al capitalului fix, poartă originea în lucrările economistului francez Francois Quesnay, fondatorul curentului fiziocrat, care a divizat categoria economică de capital în capital fix și cel circulant [5]. În concepția clasică, se susținea definiția lui Adam Smith, care considera capitalul ca acea parte a rezervei (stock) ce aduce venit [11].

Reprezentanții neoclasicismului vin cu o viziune nouă privind conceptul de capital, în contextul căreia, neoliberalistul american Jevons considera că, capitalul reprezintă totalitatea bunurilor de care are nevoie forța de muncă [6]. Un alt adept al școlii americane Clark considera că, capitalul constă din instrumentele de producție și este, tot timpul, concret și material, unica caracteristică distinctivă a capitalului considerându-se permanentă [3].

Reprezentantul școlii neoclasicismului continental austriacul Eugen Von Bohm-Bawerk definea capitalul ca grupul de produse, care servesc ca mijloace pentru achiziționarea bunurilor [1]. Un alt reprezentant al neoclasicismului continental, Ludwig von Mises considera că capitalul este suma de bani echivalentă cu valoarea tuturor bunurilor minus suma de bani echivalentă cu toate datoriile [9].

În doctrina keynesistă, este studiat mai puțin esența și structura conceptului „capital”, fiind evidențiate sursele generării venitului suplimentar de către capital. În acest sens renumitul savant englez Keynes J.M. afirma că unicul motiv pentru care un activ oferă venituri suplimentare deținătorului său având o valoare agregată mai mare decât prețul inițial, este că activul este deficitar [7].

A doua parte a secolului XX a fost marcată cu apariția unei alte abordări privind conceptul de capital în calitatea sa de factor de producție. Odată cu recunoașterea investițiilor în studii (traininguri) ca parte a capitalului, se formează o nouă formă de capital, cea intangibilă. Economistul american Schultz T.W. (1961) a inițiat o cercetare a „capitalului uman” și a influenței acestuia asupra creșterii economice. Ca continuare a acestei cercetări, alt economist american Lucas R.E (1988) a introdus conceptul de „capital uman” în cadrul funcției de producție ca factor de producție [8].

În prezent, capitalul uman este considerat ca parte a capitalului intelectual, care include nu doar abilitățile, tehnologiile, experiența angajaților, ci și programele soft, mărcile comerciale, relațiile cu clienții și furnizorii [2]. În ordinea acestor idei, ținem să concludem că capitalul ca factor de producție este un concept mai complex decât a fost văzut câteva secole în urmă, incluzând, pe lângă formele sale fizică și financiară, pe cea intangibilă - capitalul intelectual.

În cele din urmă, în opinia noastră, capitalul întreprinderii reprezintă cel mai important factor de producție, manifestat în activitatea întreprinderii în trei ipostaze - financiară, materială și nematerială, ce determină direct capacitatea întreprinderii de a-și atinge obiectivele financiare propuse.

Din punct de vedere al duratei, evoluția conceptului performanței financiare a întreprinderii nu poate fi comparată cu evoluția conceptului de capital, dar în funcție de diversitatea abordărilor, conceptul performanței financiare nu este mai puțin controversat decât cel al capitalului.

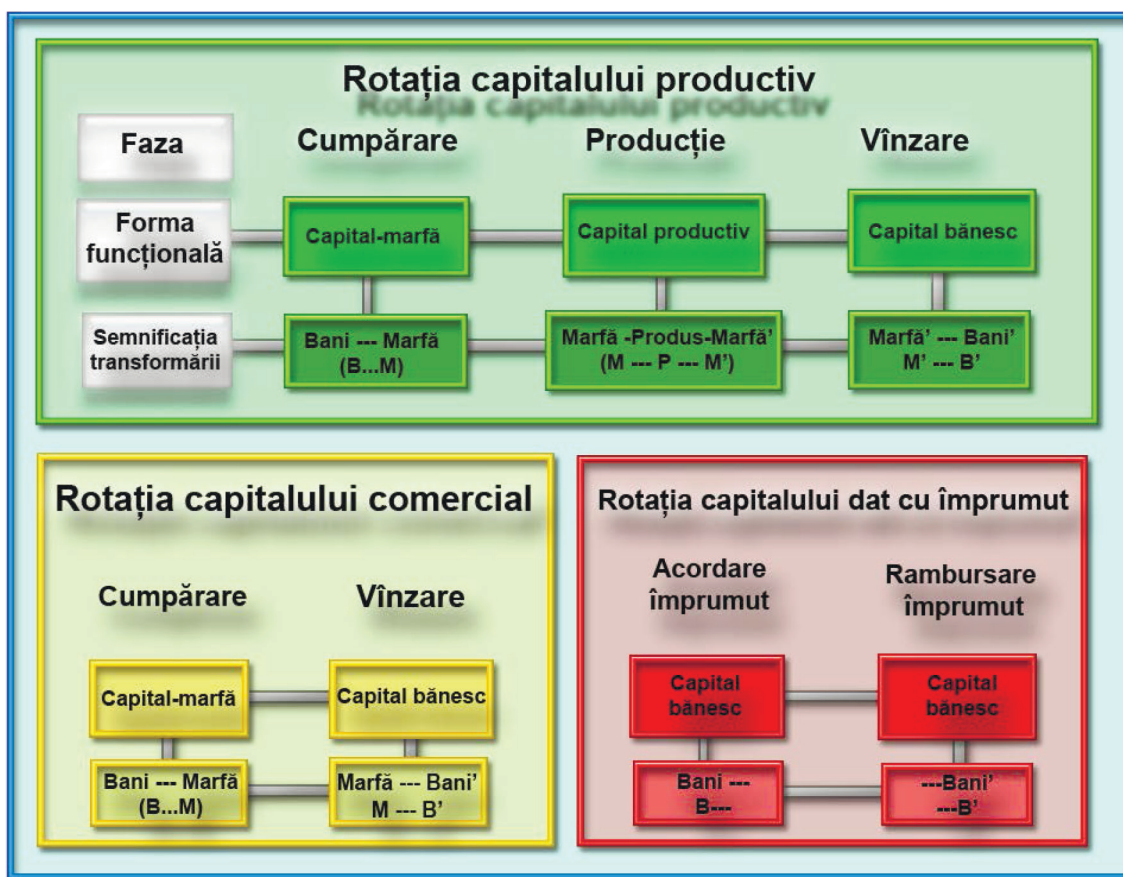
Performanța financiară este un concept modern, care își poartă originea din a doua jumătate a secolului trecut. Inițial performanța financiară se identifica cu performanța întregii întreprinderi, ca pe parcursul deceniilor delimitarea acestor concepte să devină tot mai pronunțată. În prezent, realizarea obiectivelor de ordin financiar

sau crearea de valoare pentru acționari sunt considerate doar niște aspecte a succesului întreprinderii și nu pot fi identificate cu performanța globală a întreprinderii.

În acest context, în opinia noastră, performanța financiară este un concept vast, multidimensional ce descrie succesul financiar trecut și potențialul viitor al întreprinderii, precum și relevă realizarea obiectivelor financiare propuse de întreprindere în contextul satisfacerii intereselor deținătorilor de participații și respectării valorilor sociale și a dezvoltării durabile.

Rotația capitalului întreprinderii este un proces complex, importanța căruia, atât din punct de vedere economic, cât și din cel financiar, nu poate fi subestimată, reprezentînd procesul de schimbare a formelor sale funcționale în vederea creării valorii adăugate.

Unul din primii economiști, care a cercetat acest proces economic, a fost savantul german Karl Marx. Fondatorul școlii marxiste a studiat procesul de circulație a capitalului și formele acestuia, afirmînd că forma primară a capitalului este întruchipată în bani, care se transformă, în cazul capitalului comercial, în mărfuri și apoi într-o sumă mai mare de bani decît cea inițială, sau în cazul capitalului productiv, preia forma produselor, care în urma vînzării se transformă în bani. Marx menționează că în cazul capitalului dat cu împrumut, circulația este simplificată, fiind evitată forma intermediară a capitalului, rotația constînd doar în transformarea capitalului bănesc în capital bănesc de o valoare mai mare [4] (figura 1).

Figura 1. Rotația capitalului în accepțiunea lui Karl Marx
Sursa: Elaborat de autor în baza [46]

Marx utiliza o terminologie diversă pentru a denumi procesul de transformare a capitalului dintr-o formă în alta. Astfel, Marx definea „intervalul scurs de la avansarea capitalului sub formă de bani pînă la reîntoarcerea sa la aceeași formă” atât ca rotația capitalului, cât și circuitul acestuia. Savantul român Popescu G. susține că, pentru o mai bună înțelegere a acestui proces, este necesar să se delimiteze clar conceptele utilizate ca

sinonime în opera lui Marx. În acest sens, savantul român propune utilizarea următorilor termeni în descrierea schimbării capitalului a formelor sale funcționale:

– circuit complet sau rotație completă - parcurgerea o singură dată de către capital acelor trei faze (cumpărare, producție și vânzare), îmbrăcarea o singură dată a celor trei formefuncționale (capital bănesc, capital productiv și capital marfă) și îndeplinirea o singură dată afunțiilor specifice acestora.

– circulația capitalului - parcurgerea succesivă a mai multor circuite sau rotații [10].

În viziunea noastră, este suficient să operăm doar cu termenul „rotație”, care în sens restrâns semnifică parcurgerea celor trei faze și întoarcerea capitalului la forma inițială de o valoare mai mare, iar în sens larg definește un proces continuu de modificare a formelor funcționale ale capitalului, ce determină crearea unei valori suplimentare, prin urmare generând obținerea profitului de către întreprindere.

Reprezentantul neoclasicismului american Clark susține că rotația capitalului se referă nu la schimbarea prososorului, ci la modificarea formei sale funcționale[3]. În acest context, reiese că doar rotația capitalului productiv întruhidează adevărata rotație, care se bazează pe creare de valoare adăugată, pe când rotațiile capitalului comercial și cel bancar (dat cu împrumut) nu pot fi considerate rotații în sens propriu.

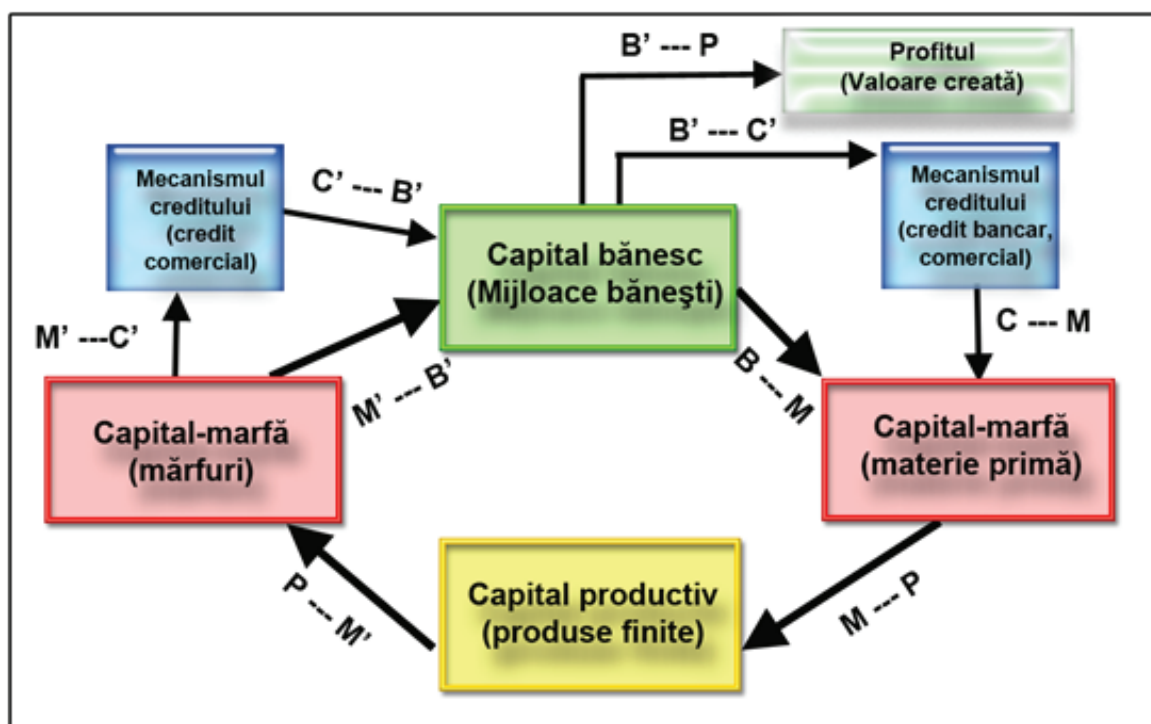
În opinia noastră, rotația capitalului productiv nu poate fi desfășurată separat de cele ale capitalului comercial și cel bancar. Dezvoltarea economiei de piață, evoluția modalităților de plată și globalizarea relațiilor comerciale au condus la aceea că procesul rotației capitalului întreprinderii a devenit mult mai complex. Astfel, întreprinderea contemporană este predispusă să utilizeze produsele bancare în vederea avansării în procesul de producție capitalului împrumutat, care trecând prin procesul de producție, se transformă, în primul rând, în capitalul productiv, ca mai apoi să se transforme în capitalul-marfă. Capitalul-marfă prelungește mișcarea, transformându-se în capital bănesc, dar în contextul regionalizării și globalizării această transformare nu se efectuează prin contactul direct producătorului și consumatorului final. Rotația capitalului-marfă (B --- M --- B') decurge de nenumărate ori pînă intră în posesia consumatorului final prin intermediul unei rețele de distribuție.

Premisa formulării viziunii contemporane a rotației capitalului a devenit modificarea esenței conceptului valorii. Astfel, actualmente munca nu este considerată unica sursă de formare a valorii, ceea ce determină ca capitalul întreprinderilor cu gen de activitate diferit de cel productiv să creeze prin rotația sa o valoare adăugată. Diferența dintre rotația capitalului productiv de rotațiile capitalului comercial și cel bancar se fundamentează pe sursele de formare diferite ale valorii create. În acest sens, valoarea creată de capitalul productiv își poartă originea din muncă și valori materiale, iar valoarea creată de celelalte tipuri de capitaluri au ca surse niște servicii (servicii bancare, servicii de distribuire).

Rotația capitalului, în context actual, a devenit un proces mai complex. Dezvoltarea modalităților de finanțare a afacerii a generat schimbări esențiale în conceptul rotației capitalului, provocînd necesitatea unei abordări noi privind relația rotației capitalului și succesul financiar al întreprinderii (figura 2).

Mecanismul creditului bancar și celui comercial oferă posibilități noi de finanțare a ciclului operațional pentru întreprindere. Astfel, procesul de rotație poate fi început prin avansarea capitalului bănesc deținut de întreprindere (B --- M) sau prin avansarea capitalului împrumutat (C --- M), fie prin intermediul mecanismului creditului bancar (conturi curente cu drept de overdraft, linii de credit), fie prin intermediul mecanismului creditului comercial (credit-client acordat de către furnizorul întreprinderii). Transformarea capitalului-marfă obținut în urma procesului de producție în capital bancar poate fi desfășurată în două modalități: a) transformarea capitalului-marfă în capital bănesc (M' --- B') în cazul vânzărilor obișnuite cu achitare în numerar sau prin transfer bancar (în cazul transferului, capitalul bănesc este blocat pînă la achitarea conform clauzelor contractuale în forma creanțelor comerciale); b) transformarea capitalului-marfă în capital dat cu împrumutul (M' --- C'), care după o perioadă se transformă în capital bănesc (C' --- B').

În cazul în care, întreprinderea aavansat capital împrumutat, atunci întreprinderea, în vederea obținerii profitului(B' --- P), trebuie să creeze o valoare, ce prevalează capitalul împrumutat și costul acestuia.

Figura 2. Rotația capitalului în accepțiunea contemporană

Sursa: Elaborat de autor

În ordinea de idei expusă, relația rotației capitalului și performanței financiare trebuie să fie privită sub două aspecte:

– aspectul cantitativ – cu cât numărul de rotații într-o perioadă de timp este mai mare sau durata unei rotații este mai mică, cu atât mai mult capitalul, prin procesul rotației, va crea valoare adăugată, determinând sporirea profitului obținut.

– aspectul calitativ – care presupune accelerarea rotației capitalului în condiția unei structuri financiare optime (utilizarea capitalului împrumutat în cea mai oportună mărime și la cel mai optim cost).

În cele din urmă, afirmăm că rotația capitalului reprezintă o expresie a performanței financiare, adică o dimensiune a acesteia, alături de profitul întreprinderii. Însă, performanța financiară este un concept multidimensional, care include și alte dimensiuni, pe lângă cele ale profitabilității și rotației capitalului. Una din aceste dimensiuni pusă în evidență mai sus este structura capitalului. Astfel, menționăm că măsurile de accelerare a rotației capitalului trebuie să fie întreprinse în concordanță cu specificul tuturor dimensiunilor performanței financiare ale întreprinderii.

BIBLIOGRAFIE

1. Von Bohm Bawerk, E. "The Positive Theory of Capital", trad. William A. Smart, London: Macmillan and Co., 1891.
2. Bontis, N.; Chua, Chong; Keow, W.; Richardson, S. "Intellectual Capital and Business Performance in Malaysian Industries", Journal of Intellectual Capital, 2000.
3. Clark, J. B. The Distribution of Wealth: A Theory of Wages, Interest and Profits, New York: Macmillan, 1908.
4. Fox, J. „Understanding Capital Volume II”, Progress Books, Toronto, 1985.
5. Groenewegen, P. „Fixed capital as a problem in joint production, some historical considerations, Capital controversy, Postkeynesian economics and the history of economic thought”, Essays in honour of Geoff

harcourt volume one, London and New York, 1997.

6. Jevons, W. S. „The Theory of Political Economy”, London: Macmillan, 1888.
7. Keynes, J. M. „The General Theory of Employment, Interest and Money”, 1936.
8. Li, X.; Wang, L.; Wu, B. „Research on Efficiency of Physical Capital and Human Capital in China’s Economic Growth”, Advanced Materials Research, 2012.
9. Mises, L. Human Action: A Treatise on Economics, in 4 vols., ed. Bettina Bien Greaves (Indianapolis: Liberty Fund, 2007). Vol. 2.
10. Popescu, G. Evoluția gândirii economice, ediția a III-a, Editura Academiei Române, Editura Cartimpex Cluj, 2004, p. 419.
11. Smith, A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations, editat de Edwin Cannan, London: Methuen, 1904.
12. Грязнова, А. Г.; Чечелева, Т. В. Экономическая теория: Учебник - М. Издательство «Экзамен». 2005, 215 с.

INFLUENȚA MANAGEMENTULUI RISCURILOR ACTIVITĂȚII DE CREDITARE BANCARĂ ASUPRA STABILITĂȚII ECONOMICE NAȚIONALE

PETELCA Oleg,
BC „Eximbank” SA, director fil. Bălți

The object of study are the theoretical and practical aspects of management of the bank credit activities in order to ensure a balance of the national economy.

The objectives are investigation of a set of macroeconomical instruments which can influence the banking system and modelate the consequences of the bank-client relationship in frametime the actual crisis situation. Also the study aims to offer a set of important proposals for optimization of banking system and to power economical growth in the private sector of Republic of Moldova.

Cuvinte cheie: gestiunea riscului, evaluarea riscului, managementul riscurilor bancare, gestiunea activității de creditare.

Un rol important în dezvoltarea economică a Republicii Moldova îl joacă băncile comerciale, precum și în mod special, managementul activității de creditare aplicat de acestea. Dezvoltarea relațiilor de creditare dintre băncile comerciale și agenți economici presupune crearea unui sistem de management al clienței adecvat principiilor generale ale economiei de piață, bazate pe echitate, randament economic, satisfacerea unor cerințe economice, sociale, politice.

Metamorfozele macroeconomice din țară din ultima perioadă, demonstrează că riscurile au crescut ca urmare a instabilității economice din regiune. Descreșterea cursului de schimb al monedei naționale a creat noi incertitudini și inducții financiare debitorilor, cu consecințe asupra capacității de rambursare a creditelor. În contextul crizei economice, în scopul fortificării stabilității economice naționale, băncile trebuie să evite asumarea de riscuri excesive, înregistrarea de pierderi sau apariția unor dificultăți de lichiditate, prin menținerea unui nivel corespunzător al capitalizării, implementarea unui sistem eficient de control intern și un management adecvat al riscurilor specifice, precum și prin crearea transparenței în activitatea agenților economici.

Scăderea exporturilor și a transferurilor de mijloace bănești din străinătate într-o proporție mai mare decât au scăderea importurilor în perioada decembrie 2014 – februarie 2015 a dezechilibrat piața valutară a Republicii Moldova și a determinat Banca Națională a Moldovei să întreprindă în această perioadă următoarele măsuri pentru a steriliza surplusul de lichiditate și a diminua tendințele inflaționiste:

– a majorat rata de bază aplicată la principalele operațiuni de politică monetară pe termen scurt cu 10 puncte procentuale de la 3,5 până la 13,5 la sută anual;

- a majorat ratele de dobândă la creditele și depozitele overnight cu 10 puncte procentuale, de la 6,5 până la 16,5 la sută anual și respectiv de la 0,5 până la 10,5 la sută anual;
- a majorat norma rezervelor obligatorii din mijloacele atrase în lei moldovenești cu 4 puncte procentuale, de la 14 până la 18 la sută din baza de calcul;
- a intervenit pe piața valutară prin vânzarea dolarilor SUA.

Măsurile întreprinse de Banca Națională a Moldovei au venit în contextul diminuării bruște a valutei naționale, retragerii de către populație și agenți economici a depozitelor în valută națională și deschiderii depozitelor în valută străină și creșterii cererii pentru credite în lei moldovenești concomitent cu descreșterea cererii pentru creditele în valută străină, astfel urmărindu-se scopul evitării riscului valutar de către debitori, ceea ce deja crea deficit de mijloace bănești în lei moldovenești și surplus de mijloace în valută străină în sistemul bancar. Revenirea la echilibrul urma să se efectueze prin modificarea ratelor dobânzii la credite și depozite.

Intervenția Băncii Naționale a Moldovei a avut menirea să stimuleze majorarea ratelor dobânzii la depozite în lei și să încurajeze formarea economiilor în valută națională, astfel urmărindu-se diminuarea presiunilor de depreciere a valutei naționale.

Sistemul bancar fiind principalul actor al pieței financiare a fost acela care a simțit cel mai puternic efectele crizei și a măsurilor întreprinse în vederea depășirii acesteia. În urma tendințelor pieței, în perioada menționată depozitele din sistemul bancar din Republica Moldova și-au schimbat structura în felul următor: suma depozitelor în lei s-a diminuat cu 12 la sută, de la 32 807 mil lei la 29 021 mil lei, iar echivalentul în lei a depozitelor în valută străină a crescut cu 20 la sută, de la 33 598 mil lei la 40 390 mil lei. Astfel ponderea depozitelor în lei în total depozite a scăzut de la 49 la sută la 42 la sută.

În același timp, sub presiunea revenirii pieței la echilibru, ratele dobânzilor la credite și depozite au suferit la fel modificări. Rata medie ponderată a dobânzii la depozite a crescut la depozitele în lei de la 5,67 la sută în luna noiembrie 2014 până la 8,88 la sută în februarie 2015, în același timp la depozitele în valută străină rata medie ponderată a dobânzii în aceeași perioadă a scăzut de la 4,4 la 3,37 la sută.

Analizând rata medie ponderată a dobânzii la creditele acordate în aceeași perioadă observăm aceeași tendință ca la depozite. Pentru creditele în lei aceasta a crescut de la 9,81 la 11,94 la sută, iar pentru creditele în valută străină s-a diminuat de la 8,18 la 7,35 la sută.

Dar în urma calculului marjei ratei dobânzii constatăm că aceasta s-a micșorat cu 1,06 puncte procentuale, de la 4,14 la 3,06 la sută pentru lei și s-a majorat cu 0,2 puncte procentuale, de la 3,78 la 3,98 la sută pentru valuta străină. Creșterea nesemnificativă a marjei la valută în comparație cu descreșterea de circa de 5 ori mai mare a marjei la lei se explică, prin faptul, că sistemul bancar nu a pus toată sarcina consecințelor crizei asupra debitorilor și depunătorilor. Dar a luat o parte din responsabilitate asupra sa, asumându-și riscul de a nu acoperi cheltuielile operaționale și administrative, în același timp mai puțin afectând capacitatea de plată a debitorilor. Sistemul bancar a mărit marja procentuală la valută din contul micșorării ratelor dobânzii la depozite, neafectând debitorii, iar în cazul leilor micșorarea marjei s-a efectuat din contul ratei la credite, care afectează direct capacitatea de plată a debitorilor.

În urma studiului raportului de profit sau pierderi a sistemului bancar pentru primele 2 luni ale anului 2015 se constată că rezultatul pozitiv se datorează doar câștigului de diferențe de curs de schimb, care în această perioadă a înregistrat 1 116 mln lei, datorită diferenței mari între cursul de cumpărare și vânzare a valutei străine și a numărului mare de operațiuni în această perioadă. Veniturile din dobânzi și comisioane nu acoperă circa 814 mln lei din cheltuielile sistemului. Acesta fiind impactul riscului ratei dobânzii asupra sistemului bancar din Republica Moldova.

Dacă examinăm raportul de profit sau pierderi al fiecărei bănci în parte constatăm că există 5 bănci la care suma veniturilor din dobânzi și comisioane depășește suma cheltuielilor, aceste fiind BC „MOBIASBANCĂ–Groupe Societe Generale” S.A., BCR Chișinău S.A., BC „COMERȚBANK” S.A., BC „Moldindconbank” S.A. și BC „MOLDOVA-AGROINDBANK” S.A.

Ca metode de evitare a riscului ratei dobânzii, băncilor le pot fi recomandate aplicarea ratelor dobânzii flotante atât la depozitele atrase cât și la creditele eliberate. În scopul diversificării riscului, pot fi aplicate diferite tipuri de rate flotante: rate flotante care se modifică la decizia băncii, în urma modificării situației pe

piața financiară, concomitent cu utilizarea ratelor flotante care se modifică o dată cu modificarea ratei de bază aplicată la principalele operațiuni de politică monetară sau a ratelor LIBOR și EURIBOR, pentru contracte în valută străină.

Trebuie de menționat că pe lângă consecințele deja menționate, sistemul bancar va simți, ceva mai târziu, și alte efecte negative ca urmare a scăderii capacității de plată, atât debitorilor persoane fizice cât și a agenților economici, în urma majorării ratelor dobânzilor la credite și diminuării ratei de creștere economică. Luând în considerație că cele 5 bănci menționate mai sus au depus toate consecințele crizei pe umerii clienților, acestea pot fi afectate într-o măsură mai mare de scăderea capacității de plată a debitorilor.

Mediul în schimbare în care activează băncile comerciale generează noi oportunități de afaceri, dar presupune totodată și riscuri mai complexe, care sunt o provocare pentru abordările tradiționale ale managementului bancar, pe care banca trebuie să le gestioneze cât mai bine venit pentru a putea supraviețui concurenței și pentru a susține creșterea economică din sectorul privat [5].

Anume de aceea considerăm că stabilitatea economică națională este influențată de instrumente de monitorizare a riscurilor bancare, de metodele și tehnicile de gestiune a riscurilor bancare aplicate de băncile comerciale, precum și de activitățile de prevenire a pierderilor și încercările de a face din risc, ca mărime abstractă, intangibilă, un element ce poate fi cuantificat. În acest sens considerăm necesar de o modificare legislația în vigoare în vederea sporirii transparenței activității agenților economici prin declararea publică, cu acces liber, informația din rapoartele financiare, informația referitoare la numele persoanelor împuternicite ale agentului economic, numele fondatorilor și a beneficiarilor efectivi a agentului economic, precum și a adresei, genurilor de activități practicate, licențe și autorizații eliberate pentru toate tipurile de agenți economici. Și de a obliga agenții economici să publice informația menționată în internet și să o afișeze în sediul companiei, la fel cum au această obligație băncile comerciale. Astfel se va trece de la decizia luată din inspirație la decizia luată pe informație.

Deschiderea informației reprezintă elementul cheie pentru îmbunătățirea imaginii publice a agentului economic și constituie sarcină care are ca obiectiv creșterea gradului de realizare a sarcinilor instituției și depistarea posibilităților de fraudare, precum și ridicarea nivelului calitativ al climatului psiho-social din cadrul instituției.

Activarea în condiții similare de transparență informației despre bănci și alți agenți economici va spori încrederea reciprocă și va eficientiza relațiile bancă-client în scopul optimizării lor și, totodată, în determinarea creșterii economice în sectorul privat din Republica Moldova.

BIBLIOGRAFIE

- 1 CARACOTA, Constantin. Sistemul bancar din România: realizări și perspective. București: Ed. Universitară, 2012. 285 p. ISBN 978-606-591-230-4.
2. CLICHICI, Dorina. Promovarea securității financiare a sistemului bancar prin intermediul implementării Acordului Basel II. În: *Economica*. 2011, nr. 3, pp. 77-84. ISSN 1810-9136.
3. Rapoarte financiare pe sistemul bancar al RM pentru 2015 [on-line] [accesat 22 martie 2015]. Disponibil: http://www.bnm.md/md/bank_system_capital/2015.
4. Ratele medii ale dobânzilor la credite și depozite pe sistemul bancar al RM [on-line] [accesat 22 martie 2015]. Disponibil: http://www.bnm.md/md/average_rates_of_credit_interes.
5. МАСЛЕННИКОВ, Аркадий; ПЛИСЕЦКИЙ, Дмитрий. Экономическая безопасность России. В: *Банковское дело*. 2007, №12, с. 11-15. ISBN 5-86696-002-8.

IMPLENETAREA SISTEMULUI DE CONTROL INTERN ÎN CADRUL ENTITĂȚILOR PUBLICE

*POPA Daniela, lect. univ., dr.,
Universitatea Tomis, Constanța*

Controlul intern acoperă totalitatea politicilor și procedurilor concepute și implementate de către managementul organizației, pentru a asigura: atingerea obiectivelor acelei organizații într-un mod economic, eficient și eficace, respectarea regulilor externe și a politicilor și regulilor managementului, protejarea bunurilor și a informațiilor, prevenirea și depistarea fraudelor și greșelilor, precum și calitatea documentelor de contabilitate și producerea în timp util de informații de încredere referitoare la segmentul financiar și de management.

Internal control covers all the policies and procedures designed and implemented by the management of the organization to ensure: goals that organization in an economic, efficient and effective external compliance policies and rules management, protection of property and information, prevention and detection of fraud and errors, and the quality of accounting documents and timely production of reliable information on financial and management segment.

Cuvinte cheie: control intern, riscuri, audit, obiective, entitate publică

Controlul intern se constată că reprezintă ansamblul de dispozitive alese de conducere și implementate de către responsabili de la toate nivelurile entității publice în scopul deținerii controlului asupra funcționării globale a entității publice, precum și a desfășurării fiecărei activități/acțiuni astfel încât obiectivele fixate să fie atinse.

Din analiza conceptelor uzitate în practica managerială s-a conturat ideea potrivit căreia controlul intern reprezintă un ansamblu de elemente implementate de către responsabili de la toate nivelurile pentru a deține controlul asupra funcționării activităților entității publice, în raport cu obiectivele stabilite. Astfel, conceptele reflectă patru principii fundamentale:

- controlul intern este un proces, un mijloc pentru a atinge un obiectiv;
- controlul intern este efectuat de oameni ceea ce înseamnă pe lângă manuale, politici, instrucțiuni, documente s.a. și oamenii la fiecare nivel al entității publice;
- controlul intern furnizează o asigurare rezonabilă conducerii entității cu privire la faptul că obiectivele entității publice vor fi îndeplinite;
- controlul intern contribuie și asigură îndeplinirea obiectivelor entității publice.

Elementele componente ale sistemului de controlul intern

Procesul de proiectare și implementare a sistemului de control intern în cadrul fiecărei entități publice are la bază standardele de control intern/managerial aprobate prin O.M.F.P. nr. 946/2005, pentru aprobarea Codului controlului intern, cuprinzând standardele de control intern/managerial la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control intern/managerial, republicat, cu modificările și completările ulterioare.

Standardele de control intern/managerial reprezintă, pe de o parte, un ansamblu de reguli minimale de management, pe care entitățile publice trebuie să le urmeze, iar pe de altă parte, criteriile în raport cu care se evaluează calitatea sistemelor de control intern ale entităților publice.

Controlul intern în entitățile publice înțeles prin prisma caracteristicilor specifice a acestora, respectiv:

- îndeplinirea obiectivelor stabilite;
- modul în care se utilizează fondurile publice;
- importanța procesului bugetar;
- răspunderea conducerii entității cu privire la implementarea sistemului de control intern.

Sistemul de control intern deși este relevant și aplicabil tuturor entităților publice modul de implementare diferă în funcție de natura și mediul entității și depinde de o serie de factori specifici, cum ar fi structura organizatorică, profilul riscurilor, mediul de activitate, dimensiunea și complexitatea activităților și sistemul de reglementare aplicabil.

Construcția oricărui sistem de control intern este subordonată realizării obiectivelor entității și impune evidențierea legăturilor existente între grupele de obiective generale ale controlului intern și cele cinci elemente componente ale controlului intern în cadrul cărora sunt grupate standardele de control intern/managerial.

Există o relație directă între obiectivele generale (ceea ce își propune să realizeze entitatea) și elementele componente ale controlului intern, (ceea ce este necesar pentru a le atinge).

Obiectivele de bază ale entității publice sunt grupate în trei categorii:

- eficiența și eficacitatea funcționării – grupează obiectivele legate de misiunea entității publice, de utilizarea eficientă a resurselor materiale financiare și umane, precum și obiectivele privind protejarea resurselor de utilizare inadecvată sau de pierderi datorate erorii, risipei, abuzului sau fraudei;

- fiabilitatea informațiilor interne și externe – grupează obiectivele legate de organizarea adecvată a contabilității și cele legate de fiabilitatea informațiilor utilizate;

- conformitatea cu legile, regulamentele și politicile interne – grupează obiectivele care asigură că activitățile entității publice se desfășoară în conformitate cu obligațiile impuse de legi, regulamente, respectarea politicilor interne și a deciziilor conducerii.

Obiectivul general al controlului intern este de a asigura continuitatea entității publice în realizarea obiectivelor stabilite. Aceasta pune în evidență următoarele:

- controlul intern trebuie apreciat în manieră dinamică, fiecare dintre elementele care îl compun are locul său în procesul de funcționare al entității;

- toate nivelurile entității sunt implicate în aceeași măsură în proces și toți factorii de conducere din cadrul structurilor funcționale au același rol;

- finalitatea controlului intern este asigurarea rezonabilă că obiectivele pot fi atinse.

Pentru atingerea obiectivului general, controlul intern îndeplinește următoarele obiective permanente:

- securitatea activelor, atât a activelor imobiliare de orice natură, cât și a celorlalte elemente cum ar fi oamenii, imaginea entității, tehnologia, informațiile confidențiale;

- calitatea informațiilor, respectiv controlul intern trebuie să asigure că informațiile sunt fiabile și controlabile, exhaustive, pertinente și disponibile;

- respectarea legilor, regulamentelor, contractelor și a dispozițiilor conducerii;

- optimizarea resurselor, respectiv utilizarea eficientă și eficace a resurselor.

Aceste obiective permanente ale controlului intern nu sunt identificabile cu obiectivele specifice stabilite structurilor funcționale ale entității, însă, reprezintă fundalul pe care se înscrie fiecare activitate, de la vârful piramidei ierarhice și până la baza acesteia.

Controlul intern cuprinde 5 elemente componente strâns interdependente între ele, care decurg din maniera în care sunt administrate activitățile și care sunt integrate acestor activități. Punerea în practică a acestor componente se realizează în mod diferit în conformitate cu particularitățile fiecărei entități publice.

Componentele controlului intern sunt:

- mediul de control;

- evaluarea riscurilor;

- activități de control;

- informații & Comunicare;

- monitorizare.

Un mediu de control adecvat presupune „o definire clară a responsabilităților, resurse și proceduri adecvate, modalități și sisteme de informare, instrumente și practici corespunzătoare”.

Mediul de control stabilește direcția unei organizații și determină gradul de sensibilizare a personalului entității la nevoia dezvoltării controlului intern, reprezintă baza pentru celelalte componente, impunând disciplină și organizare.

Factorii principali care determină calitatea mediului de control sunt: integritatea, etica și competența personalului; stilul de conducere; politica delegării de responsabilități; organizarea entității; formarea personalului; interesul și capacitatea conducerii de a stabili și defini obiectivele entității.

Evaluarea riscurilor. Gestionarea riscurilor presupune crearea unui ”sistem care să analizeze, pe de o parte, principalele riscuri identificate în ceea ce privește obiectivele entității, iar pe de altă parte, să asigure

existența procedurilor de gestionare adecvate a riscurilor identificate”.

De asemenea, gestionarea riscurilor presupune identificarea și analizarea riscurilor în scopul atingerii obiectivelor, precum și identificarea și analiza factorilor susceptibili, care pot afecta realizarea obiectivelor și evaluarea acestora în vederea stabilirii măsurilor prin care riscurile să poată fi gestionate.

O politică adecvată de control intern oferă conducerii o asigurare că obiectivele pot fi atinse. Aceasta presupune în prealabil identificarea obiectivelor entității, cartografierea proceselor și analiza și evaluarea riscurilor inerente care pot afecta îndeplinirea obiectivelor entității.

Activități de control. Reprezintă ”activitățile corespunzătoare de control pentru fiecare proces, concepute astfel încât să asigure reducerea riscurilor care pot afecta realizarea obiectivelor entității”.

Activitățile de control cuprind politici, practici, proceduri, documente ș.a. prin care deciziile conducerii sunt puse în practică. Aceste activități trebuie să asigure că dispozitivele necesare reducerii nivelului riscurilor sunt aplicate la nivelul tuturor structurilor funcționale și a nivelurilor ierarhice.

Informarea și comunicarea presupune „difuzarea internă de informații pertinente, fiabile, a căror cunoaștere permite fiecăruia să-și exercite responsabilitățile”. În acest sens, informația trebuie să fie identificată, transmisă și recepționată sub o anumită formă și într-un termen astfel încât să permită realizarea responsabilităților stabilite. De asemenea, informațiile sunt necesare și utile conducerii în vederea supravegherii activităților și luării deciziilor manageriale.

Pentru realizarea responsabilităților specifice fiecărui salariat pe linia controlului intern este necesară o comunicare internă eficace, atât în plan vertical, cât și în plan orizontal.

Monitorizarea implică „o supraveghere permanentă a dispozitivului de control intern, precum și o examinare a modului de funcționare”. Aceasta este realizată de personal calificat, la anumite perioade de timp.

Examinarea modului de funcționare a sistemului de control intern se desfășoară pentru toate activitățile derulate în cadrul entității publice și cuprind activități de supervizare, comparații, reconcilierii etc. Deficiențele existente sunt comunicate conducerii în scopul dispunerii măsurilor adecvate eliminării lor.

Responsabilități în implementarea sistemului de control intern. În măsura în care managerul este responsabil de obiective, acesta este identificat ca fiind responsabil și de sistemul de control intern.

Conducerea entității este responsabilă de conceperea și implementarea întregului sistem de control intern, asigurându-se că acesta acoperă riscurile principale, este coerent și eficient.

Conducerea structurilor funcționale ale entității trebuie să elaboreze politica de control intern la nivelul compartimentelor funcționale cărora le asigură funcția de management și care depind ierarhic și funcțional de acesta.

Responsabilul financiar are responsabilitatea sistemului de control intern în ceea ce privește procesele contabile și financiare. În același timp, directorul financiar trebuie să asigure un dialog permanent cu toți factorii implicați în proces pentru definirea politicii de control.

Restul personalului implementează măsurile de control intern stabilite de management.

Auditul intern evaluează periodic dispozitivul de control intern și propune, dacă este cazul, măsuri de îmbunătățire a procesului pentru o gestionare mai bună a riscurilor și deci pentru atingerea obiectivelor.

Auditul intern nu se interferează cu gestionarea din partea managerului.

Pentru a-și menține obiectivitatea, auditorul nu are autoritate ierarhică asupra managerului și nu trebuie implicat în elaborarea procedurilor auditate.

Specificul controlului intern poate fi apreciat de auditul intern sub trei aspecte:

- a) dimensiunea culturală, auditorul intern pentru a aprecia controlul intern asupra activității pe care o auditează trebuie să se implice în cadrul cultural al domeniului auditat;
- b) dimensiunea universală, presupune că, controlul intern este extins asupra tuturor activităților entității, este construit cu aceleași dispozitive și apreciat cu aceleași instrumente și metode în toate domeniile;
- c) dimensiunea relativă, asigură că, controlul intern nu este un scop în sine, ci are o aplicare relativă fiind proprietatea conducerii entității.

Pentru asigurarea unui proces de evaluare a controlului intern coerent și eficient este necesar ca, activitățile identificate să fie caracteristice scopului urmărit și să fie repartizate în mod omogen în cadrul obiectivelor.

BIBLIOGRAFIE

1. Ghiță, Marcel. Guvernanța corporativă, Editura Economică, București, 2008.
2. Ghiță, Marcel. Audit intern, Ediția a II-a, Editura Economică, București, 2009.
3. Morariu, A.; Suciuc, Gh.; Stoian, F, Audit intern și guvernanța corporativă, Editura Universitară, București, 2008.
4. O. G. nr. 119/1999, privind controlul intern și controlul financiar preventiv;
5. O.M.F.P. nr. 946/2005 republicat, pentru aprobarea Codului controlului intern.
5. *** www.mfinante.ro, Îndrumar metodologic pentru dezvoltarea controlului intern în entitățile publice.

PLANIFICAREA FINANCIARĂ, ROLUL ȘI IMPORTANȚA EI ÎNTR-O GESTIUNE FINANCIARĂ EFICIENTĂ A ÎNTREPRINDERII

*ȘCHIOPU Irina, drd., ASEM, lect. univ.,
Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu” din Cahul*

Dans chaque entreprise pour une bonne gestion financière il est important d'utiliser l'outil de planification. La planification offre la capacité de prévoir l'avenir et d'atteindre les buts et l'objectifs de l'entreprise. Seulement planifier pour l'avenir sur la base du passé et le present, peut obtenir des succès.

Cuvinte cheie: planificare, planificare financiară, strategii, obiective.

Activitatea oricărei organizații industriale sau de alt tip se realizează prin exercitarea funcțiilor de planificare, organizare, conducere și control. Însă funcția de planificare se consideră funcția de bază a întreprinderii, pentru că prin toate acțiunile manageriale de organizare, conducere și control se urmărește aducerea la îndeplinire a deciziilor planificării. Astfel, planificarea efectuată la nivel științific corespunzător este considerată funcția de bază a managementului.

La baza conceptului de planificare stă o maximă care spune că pentru a conduce o întreprindere trebuie să privești lucrurile în viitor. Această maximă scoate în evidență gradul de importanță atașat procesului de planificare ce se desfășoară în lumea vibrantă a afacerilor din zilele noastre. Chiar dacă acest aforism nu acoperă în totalitate procesele de management și marketing ce se desfășoară în cadrul unei organizații, totuși se poate afirma cu certitudine că o gândire care se raportează în permanență la ceea ce se poate întâmpla în viitor reprezintă o componentă fundamentală a acestora. Astfel pentru a determina mai clar ce este planificarea, în continuare se vor prezenta câteva noțiuni care au evoluat pe parcursul mai multor decenii până în prezent.

Planificarea reprezintă procesul prin care o întreprindere determină cu exactitate ce trebuie să întreprindă în așa fel încât să-și atingă obiectivele pe care și le-a stabilit. Într-o abordare mai largă planificarea poate fi definită ca fiind dezvoltarea sistematică a unor programe de acțiune, care au rolul de a atinge obiectivele dorite de către întreprindere, prin intermediul procesului de analizare, evaluare și selectare a oportunităților care sunt întrevăzute. În esență se poate afirma că planificarea determină cum o întreprindere poate să ajungă acolo unde aceasta și-a propus să ajungă [1, p. 134].

Planificarea presupune determinarea obiectivelor întreprinderii și definirea mijloacelor necesare atingerii acestora [2, p. 210]. Planificarea reprezintă răspunsurile, pe care o întreprindere le primește la următorul set de întrebări: Ce trebuie făcut?, Când trebuie făcut?, Cine o va face?, Cât de mult o să coste?. Astfel planificarea reprezintă procesul de stabilire a unui set de obiective precum și a unor căi de acțiune concrete, înainte de a trece la acțiune [3, p. 80].

Planificarea poate fi definită ca fiind procesul de pregătire a întreprinderii pentru schimbare și de înfruntare a incertitudinilor, prin formularea unor căi de acțiune viitoare [8, p. 96]. Planificarea reprezintă o funcție a managementului ce implică definirea unor obiective, stabilirea unor strategii necesare îndeplinirii

acestora și dezvoltarea unor planuri pentru integrarea și coordonarea diferitelor acțiuni ce derivă din acestea [10, p. 9].

În activitatea de planificare a unei întreprinderi un rol aparte îl are și planificarea nemijlocit financiară sau altfel zis previziunea financiară.

Previziunea financiară a întreprinderii este rezultatul activității managerilor întreprinderii și reprezintă conținutul și realizarea finanțelor și rolului finanțelor la nivel macro – și microeconomic și participă la fundamentarea programului economic în cadrul mecanismului economic de piață. Previziunea financiară este un proces complex și multilateral de fundamentare, elaborare și aprobare a bugetului de venituri și cheltuieli și de urmărire a realizării indicatorilor financiari prevăzuți [9]. Previziunea financiară include:

- constituirea fondurilor,
- executarea circuitului prin schimbarea formei funcționale,
- repartizarea fondurilor constituite, ceea ce implică realizarea repartiției în interiorul întreprinderii și în afara acesteia.

Planificarea financiară este determinată de prevederile programului economic și presupune fundamentarea indicatorilor financiari pe baza unui program economic propriu.

Previziunea sau planificarea financiară, în cadrul căreia se operează cu indicatori specifici care reflectă relația financiară trebuie corelată organic cu întreaga activitate a întreprinderii deoarece domeniul financiar afectează întreaga activitate a unei întreprinderi.

Planificarea financiară are ca scop îndeplinirea în practică a următoarelor sarcini:

- estimarea cât mai reală a volumului de producție necesar satisfacerii depline a cererii pe piață;
- dimensionarea necesarului de resurse materiale și financiare pentru realizarea programului stabilit;
- dimensionarea cheltuielilor, veniturilor și rezultatelor financiare;
- să apeleze pentru îndeplinirea și stabilirea mărimii optime a capitalului împrumutat, la care trebuie să se țină cont de îndeplinirea obiectivelor economice și procurarea lui din surse care implică cel mai mic cost;
- elaborarea unor instrumente coerente, care să permită controlul operativ și să ofere informații veridice asupra modului de îndeplinire a prevederilor, să permită ajustarea planificării operaționale la noile condiții ale pieței;

- asigurarea valorificării eficiente a excedentului de mijloace bănești;

- asigurarea echilibrului financiar pe termen scurt;

- crearea unei imagini bune atât pe piața internă, cât și pe cea externă etc. [9].

Planificarea afacerii unei întreprinderi poate fi împărțită în două mari categorii: planificarea strategică – de lungă durată și planificarea operațională – de scurtă durată.

Planificarea strategică este atribuită la prima categorie. Ea reprezintă efortul întreprinderii pentru dimensionarea relațiilor pe termen lung, fiind o activitate practică, materializată în planurile financiare, prin care se anticipează produsele care urmează să fie fabricate și realizate, piețele de desfacere, lansarea de produse noi, termenul de recuperare a investițiilor, mărirea profitului, alegerea variantelor de producție, de mărfuri sau de desfacere.

O însemnătate deosebită prezintă elaborarea strategiei financiare a întreprinderii. La elaborarea ei, se pornește de la alegerea rațională a unei linii de acțiune pe baza analizei mai multor soluții, în vederea stabilirii necesarului de resurse financiare pentru realizarea obiectivelor viitoare ale întreprinderii, a surselor de finanțare pe termen lung și pe termen scurt, condițiilor de procurare a acestora, precum și a măsurilor concrete de îndeplinire în practică a obiectivelor propuse, astfel încât să fie posibilă achitarea datoriilor și să se asigure consolidarea întreprinderii, sporirea averii acționarilor.

Adoptarea unei strategii financiare adecvate trebuie să țină cont de evoluția inflației, să estimeze evoluția activelor și pasivelor, a încasărilor și plăților, a vânzărilor și costurilor, a rezultatelor financiare ale întreprinderii. Strategia financiară oferă informații cu privire la:

- volumul de investiții necesar realizării obiectivelor strategice de dezvoltare;

- identificarea surselor de finanțare (finanțare proprie, emisiuni de obligațiuni, emisiuni de acțiuni, credite bancare etc);

- stabilirea condițiilor de atragere a mijloacelor financiare și a termenelor prevăzute de rambursare;

– nivelul veniturilor ce urmează să fie încasate și precizarea termenului prevăzut de recuperare a investițiilor.

O altă categorie a planificării este planificarea operațională de scurtă durată. Ea presupune previziunea vânzărilor, a veniturilor și activelor necesare, conform diferitelor strategii de producție și de marketing adoptate și apoi luarea unei decizii privind modul de acoperire a necesarului de fonduri pentru finanțare.

Deci rezultă că planificarea financiară a întreprinderii urmează să îndeplinească următoarele sarcini:

- identificarea volumului de producție necesar satisfacerii depline a cererii pe piață;
- determinarea necesarului de resurse materiale și financiare pentru realizarea programului stabilit;
- elaborarea planului circulației bănești;
- stabilirea celor mai raționale căi și direcții de utilizare a resurselor în conformitate cu necesitățile curente și de perspectivă.

Pentru ca planificarea să fie una eficientă și rațională trebuie să se bazeze și pe câteva principii. Ca atare, în literatura de management și marketing este susținută ideea potrivit căreia planificarea realizată în cadrul unei întreprinderi trebuie să dea dovadă de: obiectivitate, previziune, flexibilitate, stabilitate, comprehensivitate, simplitate și claritate [7, p. 97].

Dacă se dorește ca planificarea să fie corectă, atunci la baza acesteia trebuie să stea o gândire clădită în totalitate pe obiectivitate. Mai exact, termenul de obiectivitate face referire la o gândire factuală, logică și realistă. Deci, se poate înțelege că planificarea trebuie direcționată în vederea atingerii obiectivelor întreprinderii și nu cele de natură personală.

Procesul de planificare presupune previziunea unor elemente, ce urmează a se manifesta în viitor. Dacă acest lucru nu este întreprins, planificarea nu mai poate fi considerată o fundație a acțiunilor ce urmează a fi întreprinse. Astfel, dacă se dorește ca planificarea să fie eficientă aceasta trebuie să prevadă cu un nivel rezonabil de acuratețe, natura evenimentelor ce vor afecta pe viitor atât piața cât și întreprinderea. Ca atare, se poate afirma că inabilitatea de a prevedea evenimentele viitoare, reprezintă veriga slabă a procesului de planificare. Deoarece nimeni nu poate previziona cu exactitate ceea ce se va întâmpla în viitor, devine stringent faptul că planificarea trebuie să dea dovadă de flexibilitate. Acest lucru presupune din partea întreprinderii o adaptare rapidă la modificările ce survin în cadrul mediului de managerial și decizional, însă fără o reducere a nivelului de eficiență al întreprinderii. Altfel spus, cu cât unei întreprinderi îi este mai greu să previzioneze modificările, ce se vor manifesta în viitor, cu atât mai mult planificarea trebuie să dea dovadă de flexibilitate. Deasemenea, flexibilitatea este strâns legată de stabilitate. O planificare stabilă nu trebuie abandonată datorită unor modificări ce vor afecta pe termen lung situația unei întreprinderi. Ca atare, planificarea nu trebuie supusă unui proces cu frecvență ridicată de modificare a conținutului. Planificarea trebuie să fie suficient de comprehensivă în vederea asigurării unei ghidări corecte a întreprinderii, însă nu foarte detaliată, deoarece poate deveni restrictivă, inhibând în cele din urmă inițiativele angajaților. Chiar dacă planificarea trebuie să fie comprehensivă, totuși aceasta trebuie să pună accent și simplitate. Cu alte cuvinte, o planificare dă dovadă de simplitate dacă urmărește să-și atingă obiectivele cu un nivel foarte redus de resurse financiare, materiale, umane și informaționale. În cele din urmă, planificarea nu trebuie să fie ambiguă. Lipsa de claritate a planificării nu face altceva decât să creeze dificultăți în înțelegerea și implementarea acesteia.

Astfel în prezent, este imposibilă activitatea unei unități economice fără a avea la bază un plan bine elaborat sau fără a desfășura o anumită activitate de planificare. Un plan bun, în opinia businessmanului canadian L.Doyle, este una din condițiile de bază ale succesului oricărei firme. A pătrunde pe piață cu producția, fără a avea un plan de acțiune bine elaborat și calculat înseamnă un eșec garantat. Pentru ca organizația economică să obțină rezultate prin care să supraviețuiască, în ansamblul ei dar și fiecare componentă, fiecare angajat trebuie să știe ce are de făcut, iar răspunsul se obține prin planificare sau altfel zis prin funcția de planificare.

Scopul funcției de planificare este stabilirea obiectivelor, țințelor către care va fi orientată activitatea în viitor, precum și a modalităților - acțiunile, resursele necesare și alocarea lor, implementarea - de a le realiza. Prin funcția de planificare se stabilește cel mai adecvat curs al acțiunilor viitoare pentru ca organizația să obțină rezultatele dorite. Dacă managerii doresc să stăpânească evoluția organizației industriale, ei trebuie să planifice. Absența planificării ar face loc instalării haosului, hazardului; în asemenea condiții, organizația ar trebui să aibă o reacție defensivă, iar succesul ar fi doar o probabilitate, un rezultat al unui complex de

întâlniri favorabile. Dacă s-ar proceda așa, managerii ar trebui să răspundă presiunilor curente exercitate fie din interior, dar mai ales de către componentele mediului extern asupra organizației, în loc să determine un curs al activităților direcționat către scopuri previzionate ca necesare și stabilite în mod deliberat. Văzută din acest punct de vedere, planificarea devine principalul instrument managerial de adaptare a organizației la schimbare.

Planificarea este o activitate prin excelență managerială. Toți managerii, într-un fel sau altul, planifică. Totuși, modul de abordare a planificării, maniera de a ajunge la planuri, complexitatea și conținutul planurilor diferă de la un nivel managerial la altul și chiar de la o organizație la alta. Ceea ce rămâne la fel, este aspectul referitor la eficiența activităților manageriale; oriunde, la orice nivel și în orice organizație economică, un management efectiv și eficient implică acțiuni de planificare formalizate.

Dacă, într-o formulare succintă, scopul planificării este de a previziona traiectoria pe care o urmează în viitor organizația economică, necesitatea ei, formulată în aceeași manieră, poate fi justificată astfel: oamenii trebuie să știe precis și să înțeleagă ce au de făcut, iar ceea ce fac trebuie să fie de acord cu cerințele mediului extern și cu posibilitățile organizației. Pentru a argumenta mai dezvoltat necesitatea planificării se pot considera următorii factori:

Un prim factor de influență derivă din creșterea decalajelor de timp dintre deciziile curente ale întreprinderii și rezultatele pe care le obține în viitor [6, p. 69]. Managerii din ziua de azi sunt obligați să privească foarte mult în viitor, planificarea devenind o componentă critică pentru situațiile în care rezultatele palpabile ale deciziilor își fac simțită prezența, la o perioadă de timp, aflată la o distanță destul de mare de momentul în care deciziile sunt luate efectiv. Ca atare managerii trebuie să încerce să identifice elementele, care pot afecta cursul normal al acțiunilor și totodată rezultatele dorite. Procesul normal de planificare poate antrena resurse considerabile de timp și bani, însă întreprinderea trebuie să identifice toate căile posibile prin intermediul cărora poate minimiza incertitudinile și consecințele ce derivă din acestea. Altfel zis, planificarea este singurul instrument, pe care o întreprindere îl are la îndemână, cu ajutorul căruia aceasta poate face față incertitudinilor și schimbărilor care o amenință.

Al doilea factor de influență rezultă din creșterea gradului de complexitate în rândul întreprinderilor [6, p. 69]. Astfel, pe măsură ce întreprinderile s-au dezvoltat din ce în ce mai mult, devenind complexe ca structură și compoziție și sarcinile managerilor au devenit din ce în ce mai complicate și apăsătoare. Se poate spune că este aproape imposibil să identificăm o întreprindere, în cadrul căreia deciziile care vizează cele 5 funcții clasice: marketing, cercetare-dezvoltare, producție, financiar-contabilă și resurse umane, sunt luate într-o manieră independentă. Ca atare, cu cât volumul produselor și piețelor, pe care o întreprindere activează, este mai mare, cu atât volumul deciziilor ce derivă din acestea este la rândul său mai mare. În aceste circumstanțe, planificarea devine elementul principal al formulei de supraviețuire a unei întreprinderi, facilitând fiecărei unități a întreprinderii să definească acțiunile și căile, prin care pot fi obținute rezultatele dorite, existând astfel șanse foarte mici de a realiza greșeli costisitoare.

Al treilea factor de influență reprezintă rezultatul schimbărilor majore înregistrate la nivelul mediului extern al întreprinderilor [6, p. 69]. Un rol important al managerilor a fost întotdeauna acela de a iniția schimbarea în cadrul întreprinderii. Din alt punct de vedere, un manager trebuie să fie un bun inovator aflat în căutare permanentă de noi piețe și afaceri, de pe urma cărora să dezvolte profitabil o întreprindere. Ritmurile rapide de schimbare ce survin în cadrul mediului extern, obligă managerii existenți la toate nivelurile de conducere ale unei întreprinderi să adopte o abordare largă a problemelor, care apar în cadrul acesteia, în detrimentul uneia înguste, care se concentrează pe rezolvarea unor probleme cu un caracter strict intern. Ca atare, cu cât ritmul schimbărilor se accentuează, cu atât mai mult apare nevoia de reacție imediată a întreprinderii la acest aspect. Totodată, se poate afirma cu putere faptul, că nivelul calitativ al răspunsului unei întreprinderi la modificările, ce intervin pe parcurs în cadrul pieței, în care aceasta își desfășoară activitatea, rezultă inevitabil din integrarea la toate nivelurile de conducere a conceptului de planificare.

Ultimul factor major care a generat apariția nevoii de planificare la nivelul întreprinderilor se leagă de interdependența cu celelalte funcții clasice ale managementului: organizarea, conducerea și controlul. După cum se știe, planificarea reprezintă fundația procesului de management al oricărei întreprinderi [1, p. 135]. Astfel, înainte ca un manager să organizeze, să conducă și să controleze, trebuie să planifice. Fără parcurgerea etapei planificării, ceilalți pași nu-și mai găsesc rostul. În altă ordine de idei, definirea unor obiective clare

și identificarea unor strategii coerente, pun în mișcare celelalte funcții clasice ale managementului. Efectul planificării asupra celorlalte funcții ale managementului, poate fi mai bine înțeles luând în considerare impactul asupra funcției de control. Din momentul în care un plan, ca rezultat al planificării a fost transpus din intenții în acțiuni concrete, relația sa cu funcția de control devine pregnantă. Mai departe, pe măsură ce timpul trece, întreprinderea poate controla rezultatele obținute cu cele planificate în prealabil, această analiză comparativă având ca finalitate corectarea elementelor, care s-au dovedit a da rezultate greșite.

Toate întreprinderile din zilele noastre, indiferent de domeniul în care acestea își desfășoară activitatea, operează într-un mediu de management ce se confruntă cu o serie de incertitudini. Aceste incertitudini pot fi provocate atât de factori interni cât și de factori externi. Dar la baza unei gestiuni raționale și eficiente trebuie să fie previziunea, adică planificarea, care trebuie realizată conform principiilor sale. Întreprinderile trebuie să cunoască și să planifice nivelele viitoare ale activelor, cheltuielilor, veniturilor, rezultatelor pentru a-și putea gestiona eficient sursele de finanțare și de asemenea pentru a-și coordona cu succes încasările și plățile. Astfel doar printr-o gestiune bazată pe planificare se poate asigura realizarea obiectivelor și scopurilor propuse de întreprindere și de managementul ei. Căci explorarea viitorului pe baza trecutului și al prezentului este un element de succes al oricărei activități.

BIBLIOGRAFIE

1. Certo, S. C.; Certo, T. S., Modern management, 10th Edition, Pearson/Prentice Hall, Upper Saddle River, 2006.
2. Daft, R. L. (2003). Management, 6th Edition, Thomson Publishing, Mason.
3. Dessler, G. (2004). Management: principles and practices for tomorrow's leaders, 3rd Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs.
4. Florin Tudor Ionescu, Conținutul și rolul planificării în știința marketingului, Revista de Marketing Online – Vol. 4 Nr.4, actualizare pe site: <http://www.editurauranus.ro/marketing-online/44/pdf/2.pdf>.
5. Georgeta Vintilă, Gestiune financiară a întreprinderii, Gestiune financiară a întreprinderii, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999.
6. Ivancevich, J. M.; Donnelly, J. H., jr. Management: principles and functions, 4th Edition, Irwin, Chicago, 1989.
7. Kinard, J. Management, D. C. Heath and Company, Lexington. 1988.
8. Kreitner, R. Management, 2nd Edition, Houghton Mifflin, Boston, 1983.
9. Morong Anca Jarmila, Previziunea și planificarea strategică a afacerii (curs), actualizare pe site: http://www.efin.ro/analiza_financiara_1967/previziunea_financiara.html.
10. Robbins, S.P.; Coulter, M., Management, 9th Edition, Prentice Hall, Upper Saddle River, 2007.

МОНИТОРИНГ ФИНАНСОВЫХ АСПЕКТОВ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

*ТКАЧ К.К., др., доцент
Государственный Университет им. «Алеку Руссо», Бэлць*

Improvement of the system of import operations will lead to a more efficient use of financial resources of the enterprise, the growth of sales and profits, reduce the cost of purchased and sold products, reduce the cost of foreign economic activity.

Keywords: foreign trade, import, export, bank credit, foreign exchange differences.

Исследование финансовых аспектов экспортно-импортных операций на предприятии обычно проводят раздельно по импорту и по экспорту.

Спецификой ценообразования по импортируемым товарам является большой удельный вес в закупочной цене товара прочих расходов:

1. Услуг, связанных с внешнеэкономическими операциями – транспортных расходов, демереджа, расходов по складированию, погрузочно-разгрузочных работ, брокерских услуг;
2. Таможенных пошлин и налога на добавленную стоимость по импорту (НДС на импорт).

Порой, доля расходов первого типа в продажной цене товара может превышать 50% его закупочной стоимости по цене поставщика. Соответственно, часть этих расходов включается в таможенную стоимость (завышая её) и увеличивает НДС на импорт и таможенные пошлины, которые, в свою очередь, опять же увеличивают стоимость приобретения товара.

Рассмотрим механизм формирования цены на примере импорта бруса деревянного (таблица 1).

Анализ удельного веса по типам расходов в общей сумме импорта показал, что транспортные расходы и демередж увеличивают на 12% общую цену закупки товара, прочие таможенные и брокерские услуги – на 0,825%, остальная сумма увеличения – за счет НДС на импорт, в том числе и на транспортные услуги и демередж.

Таблица 1

Ценообразование на брус деревянный импортируемый 01.10.2014 г.
(валютный курс рос. рубля 0,3699 по НБМ)

Наимен./ артикул	Ед. изм.	К-во	Сумма, рос. руб.	Сумма, леев	Трансп. усл., демеридж	Прочие тамож. усл.	Брокер. услуги	НДС	Общая сумма. леев	Цена ед., леев
PC500	м.п.	5000	482760	178573	21429	952,72	520,92	39314,6	240790,24	48,16
PC600	м.п.	7000	754709	279167	33500	1489,41	813,55	61633,4	376603,36	53,8
PC950	м.п.	9000	1042752	385714	46286	2057,87	1123,53	426714	861895,4	95,77
Итого	м.п.	21000	2280221	843454	101215	4500	2458	527662	1479289	X

Существенной финансово-хозяйственной проблемой в предприятиях является хранение запасов импортируемых товаров, поскольку объемы закупок данного товара всегда очень велики. Величина этих закупок связана с тем, что:

- для определения потребности предприятия в товаре конкретного типа необходимо, как правило, 3-4 дня;
- для выявления финансовых возможностей для осуществления закупки и оформления заказа – 2-3 дня;
- для подтверждения заказа и определения даты погрузки – 3-4 дня;
- для нахождения транспорта – 2-3 дня;
- для согласования даты погрузки – 2 дня;
- для транспортировки – 3-4 дня;
- для таможенного оформления импорта – 1-2 дня;
- для разгрузки, складирования и подготовки товаров к продаже – 3-4 дня.

Соответственно, с момента определения нехватки товара и до момента его готовности к продаже проходит большой временной интервал – порядка 26 дней. Более того, удельный вес транспортных и прочих расходов в единице товара меньше, чем больше партия закупки. В связи с этим, предприятия вынуждены формировать текущие запасы и закупать большие партии товаров. А это, конечно же, приводит к формированию в определенные моменты очень больших запасов товаров, которые необходимо складировать, тратя на это существенные ресурсы.

Также, одним из финансовых аспектов внешнеэкономической деятельности предприятия является кредитная деятельность предприятия. Поскольку финансирование оборотных активов, в существенной степени, осуществляется за счет банковских кредитов, то возникают дополнительные расходы по обслуживанию данных источников кредитования.

В заключение следует отметить, что финансовые аспекты внешнеэкономических операций предприятия заключаются в необходимости принятия финансовых решений относительно:

- привлечения финансовых ресурсов для осуществления внешнеэкономической деятельности;
- управления курсовыми валютными разницами по приобретению товаров (разность между оплаченной суммой и суммой импорта), в момент приобретения валюты (разность между курсом национального банка и коммерческим курсом банка), по задолженности/авансам на конец года (актуализация курса валют);
- оптимальной партии товара в целях минимизации на единицу импортируемого товара сопутствующих импорту расходов;
- формирования оптимальных запасов с целью недопущения увеличения расходов на хранение и коммерческие усилия для реализации товара.

Усовершенствование системы импортных операций приведет к более эффективному использованию финансовых средств предприятия, росту продаж и прибыли, снижению себестоимости покупаемых и проданных товаров, снижению расходов на осуществление внешнеэкономической деятельности.

В целях усовершенствования финансового состояния предприятия, повышения эффективности его функционирования выделяем следующие рекомендации:

1. Рассмотреть возможность работы с поставщиками из «альтернативных» стран (например, из Китая), который в настоящий момент является одной из крупнейших стран-производителей дешевых и достаточно качественных товаров. Считаем, что заключение контрактов с китайскими поставщиками позволит существенно увеличить прибыль предприятия. Предприятия, работающие с поставщиками из этой страны, признают, что валовая прибыль на один лей вложений в продукции китайского производства составляет порядка 0,35 леев.

2. Совершенствование системы грузоперевозок и транспортировки продукции. В настоящий момент предприятие использует, в основном, автомобильный транспорт. Железнодорожный транспорт используется только для импорта угля, древесины и пр. товаров. Предлагаем рассмотреть возможность применения железнодорожного транспорта для импорта товаров, при этом доукомплектовывать состав/вагоны разными товарами данной группы. Общеизвестно, что железнодорожный транспорт является более дешевым видом транспорта, что позволит снизить долю транспортных расходов на единицу товаров, соответственно, увеличить прибыль за счет полученной экономии. Для товаров, ввозимых из Китая, практически единственным возможным видом транспорта является морской транспорт. Следует отметить, что данный вид транспорта относят, также, к не самому дорогому, при этом китайские поставщики, как правило, берут на себя расходы по доставке грузов в ближайший к покупателю порт (для молдавских предприятий порт Одесса или Джурджулешть).

3. Страхование внешнеэкономической деятельности – основной акцент следует быть сделан на страховании грузов, а не транспорта, поскольку предприятие не обладает грузовым автопарком, несмотря на то, что на балансе предприятия есть четыре двадцатитомные автомобили. Для данных автомобилей рекомендуем оформлять страхование авто-Каско. Данный вид страхования достаточно дорог, однако преимущества его использования налицо – существенное снижение риска вследствие наступления страхового случая.

4. Заключение договоров после серьезного переговорного процесса с целью получения наибольших уступок со стороны внешнеэкономического поставщика. В этих целях рекомендуем провести элементарный анализ путем деления поставщиков на группы и подгруппы (таблица 2).

Таблица 2

Группировка поставщиков в соответствии с регулярностью закупок

Критерий	Группа	Подгруппа
По сезонности закупок	Круглогодичные поставщики	– постоянные; разовые («случайные»)
	Сезонные поставщики	– постоянные; разовые («случайные»)
По сроку партнерства	Долгосрочные поставщики	Более пяти лет сотрудничества
	Среднесрочные поставщики	От трех до пяти лет сотрудничества
	Краткосрочные поставщики	От одного до трех лет сотрудничества
	Новые поставщики	До одного года сотрудничества

В соответствии с данной классификацией, следует разработать стратегию партнерских отношений и стратегию переговоров с каждым поставщиком. Считаем, что поставщикам-партнерам следует иногда напоминать, что «мы работаем с вами более трех лет...» для получения уступок по цене и другим условиям поставок.

5. Усовершенствование логистической системы внешнеэкономических операций предприятия с целью сокращения расходов на логистику и укорочения логистического процесса (таблица 3).

Как видно из таблицы 3, логистический процесс внешнеэкономической деятельности можно сократить на порядка 7 - 9 дней. В условиях экономии процентов по кредиту, сокращение данного процесса позволит сэкономить предприятию на расходах по процентам банка за используемые кредиты.

Таблица 3

Рекомендации по усовершенствованию логистики внешнеэкономических операций предприятия

Существующая логистика внешнеэкономических операций	Предлагаемые меры для усовершенствования
Определение потребности предприятия в товаре конкретного типа – 3-4 дня;	Внедрение программы 1С Торговля + Склад с функцией нормирования запасов и оповещения о исчерпываемых запасах – сокращение процесса на 2-3 дня
Выявление финансовых возможностей для осуществления закупки и оформления заказа – 2-3 дня;	Составление бюджетов закупок; анализ товарооборота по группам/наименованиям товаров; планирование закупок – сокращение на процесса на 1-2 дня
Подтверждение заказа и определение даты погрузки – 3-4 дня;	Не поддающийся влиянию фактор внешней среды
Нахождение транспорта – 2-3 дня;	Планирование перевозок собственным транспортом; постоянные поставщики транспортных услуг; подписка на электронное оповещение о существующих рейсах – сокращение на процесса на 1-2 дня
Согласование даты погрузки – 2 дня;	Не подающийся влиянию фактор внешней среды
Транспортировка - 3-4 дня;	Не подающийся влиянию фактор внешней среды
Таможенное оформление импорта – 1-2 дня;	Не подающийся влиянию фактор внешней среды
Разгрузка, складирование и подготовка товаров к продаже – 3-4 дня.	Установление внутрифирменной системы логистики; использование сканеров; использование технических средств - сокращение на процесса на 1-2 дня

6. Ведение Карточки импорта, обязательными реквизитами которой будет номер и дата поставки (номер может соответствовать контракту), сумма (валютная и левая), условия (срок) оплаты, условия (срок) поставки, курсовые валютные разницы по данной поставке (для расчета реальной прибыли и рентабельности в разрезе поставок), Курс валюты на момент расчета цены (для выявления минимального предела цены при скидках или необходимой дооценки товара при скачках курса валюты).

7. Проценты по кредитным средствам, направленным на приобретение конкретной партии товара, включать в цену данного товара. В данном случае произойдет положительное влияние на формирование цены товара и прибыли предприятия: в краткосрочном периоде прибыль увеличится, а в среднесрочном периоде будет реальной.

8. Пересмотр условий поставки товаров в соответствии с ИНКОТЕРМС 2000 с целью оптимизации затрат на страхование и транспортные услуги. Проведение более тщательного анализа влияния условий поставки на закупочную цену. Например, при анализе поставщиков бруса РС 500 (рассмотренный пример) был найден поставщик, предлагающий идентичный товар по цене 37,02 леев (в сравнении с ценой 35,71 леев, по которой была совершена закупка), которую предприятие посчитало очень высокой. Вследствие оказалось, что по условиям поставки, данная цена была «ценой на таможне покупателя», т.е. предприятие избежало бы транспортных расходов на сумму 4,286 леев на 1 м.п. бруса. Соответственно, предприятие переплатило 2,976 леев (37,02 леев - 35,71 леев – 4,286 леев) на 1 м.п. бруса, что в пересчете на объем закупки составляет 14,9 тыс. леев. Эта сумма могла бы стать прибылью предприятия.

9. Оптимизация запасов и оптимизация партии закупки. В этих целях рекомендуем предприятию ввести единицу экономиста, функциями которого будут данные расчеты.

10. Управление курсовыми валютными разницеми, выбор момента оплаты товара, прогнозирование курсов валют и пр.

Считаем, что предложенные нами пути приведут к оптимизации внешнеэкономической деятельности предприятий и позволят увеличить эффективность деятельности.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Абакумова О.Г. Управление внешнеэкономической деятельностью. — М.: ПРИОР, 2004. 160 с.
2. Закон РМ № 1163 от 26.07.2000 «О контроле экспорта, реэкспорта, импорта и транзита стратегических товаров». В: Мониторул Официал ал РМ №: спец. выпуск от 01.01.2008.
3. Таможенный кодекс РМ № 1149 от 20.07.2000. В: Мониторул Официал ал РМ №: спец. выпуск от 01.01.2007.

IDENTIFICAREA RÎSCULUI SISTEMIC ÎN CALITATE DE PREMISĂ A CRIZELOR BANCARE

***ȚÎRLEA Mariana Rodica**, conf. univ., dr.,*

Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București, România

***POSTOLACHE Victoria**, lector,*

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Recent structural changes of the global financial system have led to competing theories about whether this probability has increased or decreased. On one hand, industry consolidation, dramatic increases in capital mobility, relaxations in international lending restrictions, and changes in capital allocation rules have raised the specter that, for example, a credit crisis in emerging markets might bleed into developed credit markets via disruptions in local lending channels. Conceptually, a systemic failure in the global banking system could be defined as a failure (seizing) of the global inter-bank payment system or a loss of confidence in banks which results in a global „bankrun”. In this article, we discuss the definitions and sources of systemic risk, evaluate the regulations that bank regulators have adopted to reduce both the probability of systemic risk and the damage it causes when it does occur, and make recommendations for efficiently curtailing systemic risk in banking.

Key words: systemic risk, banking system, international contagion, vulnerabilities, financial derivatives

Globalizarea economiei mondiale și a piețelor financiare au generat schimbări importante în cadrul sistemului bancar. Amploarea schimbărilor în mediul economic global și interdependența lor a redus semnificativ gradul de predictibilitate în cadrul sectorului bancar. Acest lucru se datorează, în mare parte, extinderii operațiunilor cu instrumente financiare, inclusiv cu derivatele financiare. Schimbările structurale recente în sistemul financiar global au determinat apariția unor opinii contradictorii cu privire la cauzele crizelor bancare sistemice și probabilitatea apariției lor.

Riscul sistemic în sectorul bancar a atras în mod corect atenția cercetătorilor financiari, precum și autorităților de reglementare și factorilor de decizie, pornind de la geneza falimentului bancar și a colapsului macroeconomic. Într-adevăr, recenta dezbatere asupra necesității de a reforma arhitectura financiară globală depinde în mod critic de capacitatea sistemului de plăți la nivel mondial de a rezista masiv, chiar dacă șocurile economice au fost localizate. Așa cum notează Rogoff „Mai mult, instabilitatea financiară din țările în curs de dezvoltare reprezintă un potențial pericol pentru băncile din țările industrializate” [7, p. 22]. În pofida importanței sale, cunoaștem puține despre mărimea absolută a unui astfel de eșec sistemic.

Schimbările structurale recente ale sistemului financiar global au dus la teorii concurente cu privire la posibilitatea că această probabilitate a crescut sau a scăzut. Pe de o parte, consolidarea industriei, creșteri dramatice în mobilitatea capitalului, relaxările restricțiilor internaționale de creditare și modificări în regulile

de alocare de capital au sporit efectul de pe urma unor eventuale crize. De exemplu, o criză a creditelor în piețele emergente ar putea sângera în piețele de credit dezvoltate prin întreruperi în canalele locale de creditare. În schimb, alți economiști (a se vedea mai ales, Darby) au susținut că inovațiile financiare recente (de exemplu, derivatele de credit) și activitatea sporită a intermediarilor financiari non-bancari (de exemplu, companiile de reasigurare) pot diminua riscul de șocuri sistemice, care sunt transmise în întregul sistem bancar mondial [3]. Într-adevăr, o mare parte din argumentele aprinse cu privire la Basel II și în special, regulile de alocare a creditelor s-au concentrat asupra capacității marilor instituții financiare de a măsura și gestiona riscul crizelor de credit, fără a transmite astfel de șocuri la alte bănci pe plan intern. Se pune întrebarea - dacă aceste măsuri vor fi adecvate și suficiente pentru a preveni insolvențe în urma unei dislocări macroeconomice majore.

Riscul sistemic se referă la riscul sau probabilitatea de deficiențe ale unui întreg sistem, spre deosebire de separarea pe componente individuale și este evidențiat de corelarea între cele mai multe sau chiar toate părțile participante la tranzacție. Astfel, riscul sistemic în sectorul bancar este evidențiat de corelația și gruparea falimentelor bancare într-o singură țară, într-un număr de țări, sau în întreaga lume.

Sensul exact al noțiunii de risc sistemic este ambiguu, semnifică lucruri diferite pentru oameni diferiți. O cercetare a literaturii de specialitate relevă trei concepte utilizate frecvent. Primul se referă la un șoc „mare” sau macroșoc care produce efecte aproape simultane, mari, negative în majoritatea sau în toată economia națională sau în întregul sistem. După Bartolomeu și Whalen, riscul sistemic „se referă la un eveniment cu efecte asupra întregului sistem economic, bancar, financiar, sau, mai degrabă doar la unul sau câteva instituții” [2, p. 4]. De asemenea, Frederic Mishkin definește riscul sistemic ca „producerea unui eveniment care perturbă informațiile de pe piețele financiare, ceea ce generează imposibilitatea de a canaliza în mod eficient fonduri pentru aceste partide cu oportunități de investiții mai productive” [6, p. 32]. Cum are loc transmiterea efectelor de la un macroșoc la unități individuale, sau cum se produce contaminarea și care unități sunt afectate, în general, este nespecificat.

Celelalte două definiții se concentrează mai mult pe nivelul microeconomic și asupra transmisiei șocurilor și potențialului de contagiune de la o unitate la alta. De exemplu, conform definiției a doua riscul sistemic este „probabilitatea ca pierderile cumulate se vor acumula de la un eveniment care pune în mișcare o serie de pierderi succesive de-a lungul unui lanț de instituții sau piețe care cuprind un sistem. Riscul sistemic este riscul unei reacții în lanț de domino care se interconectează” [5, p. 47]. Această definiție este în concordanță cu cea a Sistemului Rezervei Federale a SUA. În sistemul de plăți, riscul sistemic poate apărea în cazul în care o instituție participantă la o rețea de plăți internaționale private nu a putut sau nu a dorit să rezolve poziția datoriei nete. În cazul în care un astfel de eșec în soluționare a avut loc, creditorii instituției pe rețeauă ar putea fi, de asemenea, în imposibilitatea de a rezolva angajamentele lor [4].

De asemenea, Banca Reglementelor Internaționale definește riscul sistemic astfel - „riscul eșecului unui participant de a nu-și îndeplini obligațiile sale contractuale, care la rândul său, va cauza prejudicii altor participanți, provocând o reacție în lanț care duce la dificultăți financiare mai largi” [1, p. 177].

Aceste definiții subliniază corelația cu cauzalitatea și au nevoie de legături strânse și directe între instituții sau piețe. În cazul în care primul domino cade, cade pe alții, făcându-le să cadă și, la rândul său, să bată pe alții într-un lanț.

O a treia definiție a riscului sistemic, de asemenea, se concentrează pe excedentul unui șoc extern exogen inițial, dar aceasta nu implică cauzalitate directă și depinde de mai multe conexiuni indirecte. Aceasta subliniază asemănările expunerii la risc a unei a treia părți dintre unitățile implicate.

În calitate de surse ale riscului sistemic poate apărea:

– înclinația instituțiilor financiare de a asuma un nivel înalt al riscurilor externe (riscul de credit, de lichiditate, de piață) în perioada avântului economic;

– existența legăturilor directe interbancare, ce apar în calitate de surse de contaminare.

Pentru a minimiza pierderile suplimentare, participanții pieței vor examina alte unități, cum ar fi băncile, în care au interese economice, pentru a vedea în ce măsură acestea sunt expuse riscului. Cu cât mai asemănător este profilul de expunere la risc pentru unitate din punct de vedere economic și politic, cu atât mai mare este probabilitatea pierderii și cu atât mai probabil este că participanții vor retrage fonduri cât mai curând posibil. Acest răspuns poate induce probleme de lichiditate și de solvabilitate chiar mai fundamentale. Modelul poate fi menționat ca un „șoc comun” sau „șoc de reevaluare” și reprezintă corelarea fără legătura de cauzalitate directă

(cauzalitate indirectă).

În domeniul bancar, ca și în piețele de credit deteriorate, calitatea informațiilor private și publice disponibile se deteriorează, deoarece costul informațiilor exacte crește și crește și incertitudinea în continuare. Pentru că mulți dintre participanți nu vor să-și asume riscurile ci să fie mai degrabă în siguranță, ei repede vor transfera fonduri, cel puțin temporar, în perioada de confuzie, în condiții de siguranță sau cel puțin în cadrul unităților mai sigure, fără a aștepta o analiză finală. În plus, în perioadele de incertitudine mare și stres, participanții de pe piață tind tot mai mult să facă ajustări în cantitățile (rulează) portofoliului lor, mai degrabă decât al prețurilor, care este, cel puțin temporar. În acest stadiu de contagiune șocurile comune apar fără discernământ, care ar putea afecta mai mult sau mai puțin întregul univers și reflectă o pierdere generală de încredere în toate unitățile. Părțile solvente nu sunt diferențiate de faliment. Deoarece aceste părți sunt concurente și pe scară largă, un astfel de comportament de către investitori este adesea menționat ca comportament de „turmă”.

La riscul sistemic pot fi atribuite următoarele riscuri:

- riscul de dobândă;
- riscul de inflație;
- riscul valutar;
- riscul politic.

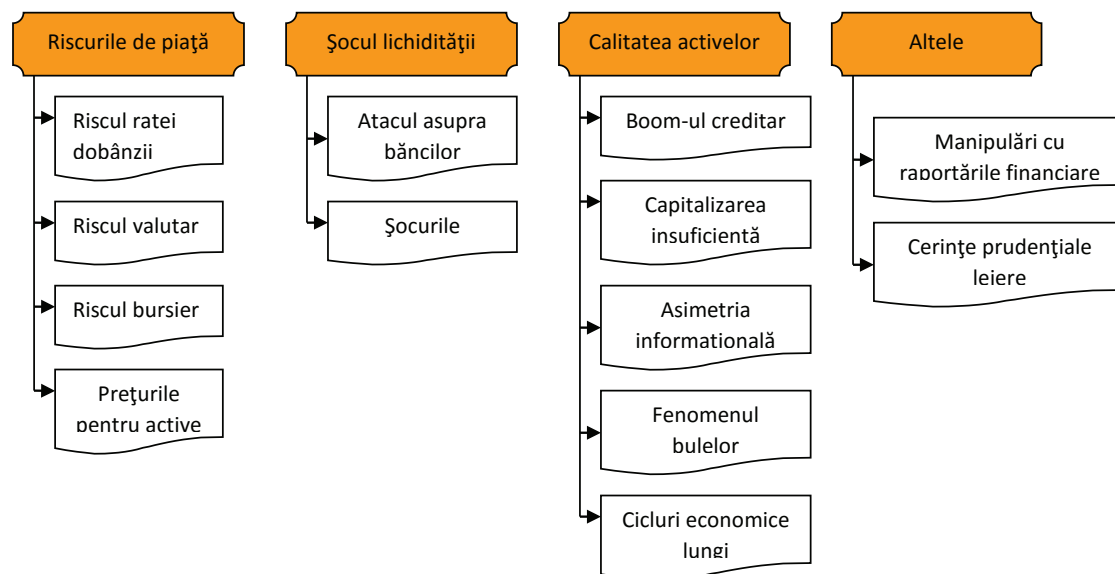
În conformitate cu riscurile menționate, în opinia noastră, există trei cauze principale ale crizelor bancare sistemice:

1. Șocurile de active - nivelul creditelor neperformante;
2. Schimbarea bruscă a cursului de schimb valutar;
3. Șocuri din pasive - panica bancară ce rezultă din retragerile masive de depozite precum și lipsa de lichidități în sistemul bancar în ansamblul său.

În literatura de specialitate, criza bancară este caracterizată de consecințele și factorii ce au determinat apariția ei.

Sistematizarea rezultatelor studiilor empirice scoate în evidență esența crizelor bancare:

- criza bancară este cauzată de perturbarea funcționării procesului de creditare (sursa - problema asimetriei informațiilor și consecințele sale - selecția adversă și hazardul moral);
- criza bancară este cauzată de probleme cu datoriile și valută;
- epidemia bancară (efectul de „infecție financiară”) distribuită prin diverse canale, cum ar fi comportamentul capitalului străin.

Figura 1. Criterii de clasificare a cauzelor crizelor bancare

Sursa: elaborat de autor

Riscul sistemic poate fi redus prin diversificarea portofoliului de instrumente financiare derivate și joacă un rol central în acest proces, având în vedere lipsa unor șocuri exogene. În prezența șocurilor, aceste instrumente se comportă ca și alte instrumente financiare, și pot reduce din efectele șocurilor pentru comercianți, brokeri și alți participanți ai sistemului bancar internațional.

Hunter și Marshall și Hunter și Smith subliniază ca importantă relația dintre riscul sistemic și derivatele financiare, având în vedere că în prezența riscului sistemic este nevoie de Banca Centrală pentru a acționa ca un furnizor de lichiditate pe piețele financiare.

Recenta criză a dovedit cele afirmate până acum, falimentul băncilor americane a provocat crize și în sistemul bancar al altor state, determinând bancherii să refuze la produsele care depind de operațiunile speculative. Astfel, prin limitele impuse de Basel III, sistemul bancar internațional are speranțe de a rezista la viitoarele șocuri și a scăpa de reacțiile în lanț ale unor evenimente care ar putea dăuna sistemului bancar.

În concluzie se poate spune că riscul sistemic contagios, aleator este considerat deosebit de periculos și indezirabil pentru că se revarsă în daune pentru ambii participanți, care sunt percepuți a fi solvabili din punct de vedere economic și care sunt considerați insolvabili. Deși este relativ ușor să se distingă, după criză, solvabilul de cel insolubil, poate fi dificil în practică să se facă acest lucru înainte de criză. Informațiile ex ante nu sunt frecvent suficient de disponibile, în timp util, sau de încredere pentru a face distincție cu multă încredere. Băncile, de multe ori cu sprijinul activ și încurajarea guvernelor lor, adesea nu reușesc să divulge informațiile relevante și, mai ales, cele care se apropie de insolvență, tind să ofere rezerve insuficiente pentru pierderi la credite și utilizează proceduri contabile dubioase și, uneori, chiar frauduloase pentru a umfla rata capitalului.

Multe acțiuni de reglementare bancare au două fațete, dacă nu chiar sunt contrare. În ceea ce privește riscul sistemic, pot exista situații în care încrederea deplină nu poate fi plasată pe ordonare privată, cu toate acestea, dependența excesivă de asigurarea depozitelor și a altor măsuri de siguranță net guvernamentale, chiar dacă sunt cu bune intenții, au fost foarte costisitoare.

Scopul acestui studiu a fost de a sublinia aspectele teoretice ale riscului sistemic și de a îndeamna autoritățile de reglementare bancară să fie mai sensibile la modul lor de acțiune, care adesea pot afecta interesele private de pe piață și, astfel, se reduc beneficiile din acțiunile lor. Într-adevăr, se propune o strategie deliberată de a căuta posibilitățile de implicare a rolul de rezervă al Guvernului și de a maximiza eficiența actorilor privați ca prima linie de apărare împotriva riscului sistemic. Această abordare nu era pusă mult în evidență în ultimele două treimi ale secolului al XX-lea. Nu este posibil nici teoretic sau empiric, să se întocmească un bilanț cuprinzător al tuturor beneficiilor și costurilor produse de reglementarea bancară și intervenția în acea perioadă, dar se poate susține că aceste costuri au fost compensate de beneficii și autoritățile de reglementare ar putea foarte bine să contribuie la riscul sistemic la fel de mult cum l-au retardat. Sperăm că o nouă strategie care reduce politicile guvernamentale potențial contrare, va juca un rol decisiv în secolul al XXI-lea.

BIBLIOGRAFIE

1. Bank for International Settlements (BIS). 1994. 64th Annual Report. Basel, Switzerland: BIS.
2. Bartholomew, Philip; Whalen, Gary. 1995. Fundamentals of Systemic Risk. In *Research in Financial Services: Banking, Financial Markets, and Systemic Risk*, vol. 7, edited by George G. Kaufman: Greenwich, Conn.: JAI. 1995, 3–17 p.
3. Darby, Michael. Over-the-counter derivatives and systemic risk to the global financial system. În: *NBER Working Paper Series*, 1994, nr. 4801.
4. Federal Reserve Board. 2000. Fedwire Statistics: Annual Volume and Value. <http://www.Federalreserve.gov/PaymentSystems/FedWire>.
5. Kaufman, George G. Comment on Systemic Risk. În: *Research in Financial Services: Banking, Financial Markets, and Systemic Risk*, vol. 7, edited by George G. Kaufman: Greenwich, Conn.: JAI. 1995, 47–52 p.
6. Mishkin, Frederic. Comment on Systemic Risk. În: *Research in Financial Services: Banking, Financial Markets, and Systemic Risk*, vol. 7, edited by George Kaufman.: Greenwich, Conn.: JAI. 1995, 31–45 p.

7. Rogoff, K. International institutions for reducing global financial instability. În: Journal of Economic Perspectives 13:4: 1999, 21-42 p.

ASPECTE PRIVIND UNELE EFECTE FINANCIARE ALE IMPERFECȚIUNILOR CONTRACTELOR BANCARE ASUPRA CONSUMATORILOR DE CREDITE BANCARE

*ȚIRLEA Mariana Rodica, conf. univ., dr.,
Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” din București*

Consumer's lending activity of bank credit should be focused on correctly identifying the credit consumer on real identification of its sources of income and / or sources of collateral income accepted by the bank, in order to ensure the bank, on the way to refund the bank lending and the accessories related to credit, established under the credit agreement. The credit volume will relate to the sources of revenue resulting from the type certificates issued by the bank, the sources of income of the consumer in order to ensure appropriate for the capacity of payment of the loan and its price on the full duration of the benefit. All matters concerning the terms used in the content of the contract, loan, credit price, to extend the credit period, any guarantees insurers, rights and obligations of the bank's consumer credit and banking will be contained in the credit agreement, according enrolling meaning of Article 1 1, 2 and 3 of Law no. 193/2000 «(1) Any contract concluded between traders and consumers for the sale of goods or provision of services will include contractual clauses clear, unequivocal, to understanding the self that are not required specialist knowledge. (2) in case of doubt on the interpretation of contract terms, they will be interpreted in favor of the consumer. (3) prohibits traders stipulation of unfair terms in consumer contracts» [1].

Cuvinte cheie: comerciant, consumator, credit bancar, contract de credit, imperfecțiuni contractuale, clauze abuzive.

Cadrul conceptual consumatorului și al comerciantului este delimitat de articolul 2 alineatul (1) și (2) din Legea Nr. 193 /2000, astfel că, prin consumator se înțelege “orice persoana fizică sau grup de persoane fizice constituite în asociații, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în scopuri din afara activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale. (2) Prin comerciant se înțelege orice persoană fizică sau juridică autorizată, care, în temeiul unui contract care intră sub incidența prezentei legi, acționează în cadrul activității sale comerciale, industriale sau de producție, artizanale ori liberale, precum și orice persoană care acționează în același scop în numele său pe seama acesteia” [1].

Comercianții pot să acorde consumatorilor credite bancare, credite pe termen scurt în lei și în valută și credite pe termen mediu și lung în lei și în valută. Creditele în lei și în valută pe termen scurt vizează o perioadă de creditare de până la un an, creditele pe termen mediu în lei și în valută se acordă pentru o perioadă de timp cuprinsă între 1 și 5 ani iar creditele în lei și în valută pe termen lung au o durată mai mare de cinci ani. Contractarea unui tip de credit se realizează pe baza unei analize financiare a potențialului consumatorului de credit bancar și cu respectarea condițiilor bancare.

Codul consumului este reglementat prin Legea nr. 296/2004 , modificată și actualizată prin Legea nr. 161/2010, al cărui prevederi au caracter obligatoriu atât pentru operatorii economici cât și pentru Codul consumului, “reglementează raporturile juridice între operatorii economici și consumatori, cu privire la achiziționarea de produse și servicii, inclusiv a serviciilor financiare, asigurând cadrul necesar accesului la produse și servicii, informării lor complete și corecte despre caracteristicile esențiale ale acestora, apărării și asigurării drepturilor și intereselor legitime ale consumatorilor împotriva unor practici abuzive, participării acestora la fundamentarea și luarea deciziilor ce îi interesează în calitate de consumatori” [2].

La baza acestor reglementări stau următoarele principii:

“a)contradictorialitatea – presupune asigurarea posibilității persoanelor aflate pe poziții divergente de a se exprima cu privire la orice act sau fapt care are legătură cu posibila încălcare a dispozițiilor privind protecția consumatorilor; b)celeritatea procedurii de cercetare – presupune obligația autorității competente în domeniul

protecției consumatorilor de a proceda, fără întârziere, la cercetarea sesizării consumatorilor, cu respectarea drepturilor persoanelor implicate și a regulilor prevăzute de lege; c) proporționalitatea – conform căreia trebuie respectat un raport corect între gravitatea sau consecințele faptei constatate, circumstanțele săvârșirii acesteia și măsura sancționatorie aplicată; d) legalitatea măsurilor propuse/dispuse – presupune că autoritățile competente nu pot propune/dispune decât măsurile prevăzute de lege; e) confidențialitatea – obligația personalului din cadrul autorităților competente de a păstra confidențialitatea datelor, actelor, informațiilor de orice natură, prin a căror divulgare se pot aduce prejudicii persoanelor fizice sau juridice, care sunt sau pot fi menționate în aceste informații; f) recunoașterea reciprocă – orice produs legal fabricat sau comercializat într-un stat membru al Uniunii Europene sau în Turcia ori fabricat în mod legal într-un alt stat aparținând Spațiului Economic European este admis pe teritoriul României, dacă oferă un grad echivalent de protecție cu cel impus de normele române” [2].

Obiectivele statului în domeniul protecției consumatorilor sunt reglementate la articolul cinci al Codului consumului și urmărește:

- a) protecția consumatorilor împotriva riscului de a achiziționa un produs sau de a li se presta un serviciu care ar putea să le prejudicieze viața, sănătatea sau securitatea ori să le afecteze drepturile și interesele legitime;
- b) promovarea și protecția intereselor economice ale consumatorilor;
- c) accesul consumatorilor la informații complete, corecte și precise asupra caracteristicilor esențiale ale produselor și serviciilor, astfel încât decizia pe care o adoptă în legătură cu acestea să corespundă cât mai bine nevoilor lor;
- d) educarea consumatorilor cu privire la modul de obținere și de restituire;
- e) despăgubirea efectivă a consumatorilor;
- f) sprijinirea consumatorilor sau a altor grupuri sau organizații reprezentative de a se organiza, pentru a-și expune opiniile în procesele de luare a unei decizii care îi privește;
- g) promovarea cooperării internaționale în domeniul protecției consumatorilor și participarea la schimburile rapide de informații;
- h) prevenirea și combaterea, prin toate mijloacele, a practicilor comerciale abuzive și a prestării serviciilor, inclusiv a celor financiare care pot afecta interesele economice ale consumatorilor” [2].

Cu privire la înțelesul termenilor utilizați privind protecția consumatorilor, aceștia sunt enumerați în anexa la Codul consumului.

Potrivit Codului consumului, drepturile consumatorilor constau în: „protecția împotriva riscului de a achiziționa un produs cu atingerea drepturilor și intereselor legitime; dreptul de a fi informați complet, corect și precis în așa fel încât decizia să corespundă cât mai bine nevoilor lor, precum și de a fi educați în calitatea lor de consumatori; dreptul de a avea acces la piețe care le asigură o gamă variată de produse; dreptul de a fi despăgubiți în mod real pentru pagubele generate de calitatea necorespunzătoare a produselor; dreptul de a se organiza în asociații ale consumatorilor, în scopul apărării drepturilor și intereselor lor; dreptul de a refuza încheierea contractelor care cuprind clauze abuzive; dreptul de a nu li se interzice de către un operator economic să obțină un beneficiu prevăzut în mod expres de lege” [2].

Codul consumului stabilește drepturile consumatorilor la încheierea contractelor cu operatorii economici. drepturile consumatorilor constau în faptul că:

- orice contract va cuprinde clauze contractuale clare, fără echivoc, care nu necesită cunoștințe de specialitate;
  - informații care să conțină indicații corecte și clare, care să nu permită interpretări echivoce ale acestora;
  - în situația în care clauzele contractuale conțin dubii, acestea vor fi interpretate în favoarea consumatorului;
  - sunt interzise înscrierea de clauze abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.
- O clauză contractuală care nu a fost negociată va fi considerată abuzivă dacă:
- are efecte în detrimentul consumatorului;
  - este contrară cerințelor bunei-credințe;
  - produce un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților.
  - o clauză contractuală va fi considerată ca nefiind negociată dacă aceasta a fost stabilită fără a da

posibilitatea consumatorului să influențeze natura ei;

– dacă anumite aspecte ale clauzelor contractuale sau numai una dintre clauze a fost negociată direct cu consumatorul nu exclude aplicarea prevederilor legale pentru restul contractului, în cazul în care o evaluare globală a contractului evidențiază că acesta a fost prestabilit unilateral de comerciant.

– dacă un comerciant pretinde că o clauză preformulată a fost negociată direct cu consumatorul este de datoria lui să prezinte probe în acest sens;

– contractul trebuie să conțină numele și prenumele și semnătura consumatorului;

– contractul trebuie să conțină clauza expresă despre dreptul de denunțare unilaterală a contractului;

– contractul se va întocmi în două exemplare, câte un exemplar pentru fiecare parte;

– contractul reprezintă proba în fața organelor de control;

– consumatorul poate proceda la denunțarea sau rezilierea contractului;

– nu poate fi anulat sau restrâns de nicio clauză contractuală sau înțelegere între părți, în cazurile prevăzute de lege, aceasta fiind considerată nulă de drept. Drepturile părților referitoare la o justă despăgubire nu vor fi afectate în cazul denunțării unilaterale.

Legea 193/2000, prezintă la articolul 4, punctul șase condițiile în care o clauză poate a fi considerată abuzivă:

1. clauza să nu se refere la obiectul principal al contractului;

2. clauza să nu fie înscrisă în contractual de credit bancar în urma negocierii acesteia;

3. clauza apărută ca o consecință a lipsei de negociere să conducă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților;

4. dezechilibrul creat de clauză să fie contrar bunei credințe.

Relația contractuală între comerciant(bancă) și consumator, are la bază contractul de credit sau convenția de credit. Analiza a documentației de credit se realizează de către bancă pe baza informațiilor furnizate de către consumator și aplicațiile informatice în vederea diminuării riscului privind persoanele rău platnice și posibilitatea acoperii lunare a datoriei angajate față de bancă.

Suma primită de consumator în baza contractului de creditare se realizează în baza termenilor care sunt stabiliți la condițiile generale și la condițiile speciale conținute în contractul de credit sau în convenția de credit – așa cum este denumită în practica bancară.

La data semnării contractului de credit bancar părțile consimt acordul de voință cu privire la relația contractuală.

Totuși, practica a dovedit existența clauzelor abuzive în derularea succesivă a contractelor de creditare bancară. La un credit bancar acordat în sumă de 40.000 franci elvețieni, pentru nevoi personale, consumatorul constată faptul că actul adițional la Convenția cadru de credit aduce modificări față de situația inițială cu privire la:

1. rata dobânzii curente care inițial a fost de 4,21%, dobândă fixă, a fost modificata ulterior în dobândă variabilă;

2. data ajustării dobânzii este rezervată băncii în cazul unor schimbări semnificative pe piața monetară și modificată ulterior cu LIBOR;

3. comision de risc este redenumit în comision de administrare credit 0,16 % pe lună, aplicat la soldul creditului condiționat de plata acestuia la scadența creditului;

4. ne semnarea de către împrumutat a actului adițional anterior menționat este considerată acceptare tacită.

În acest caz, consumatorul a solicitat să se constate nulitatea absolută parțială a actului adițional la convenția de credit cu stabilirea situației anterioare, restituirea sumelor percepute cu titlu de comision și anularea clauzelor abuzive.

Instanța a constatat faptul că acest consumator de credit bancar a semnat conținutul preformulat al contractului fără posibilitatea negocierii, iar prin actul adițional beneficia de clauze care să-l defavorizeze și care conduceau la dezechilibre semnificative.

Sursa acestor clauze abuzive o reprezintă imperfecțiunile constatate în contractul cadru la capitolele: condițiile generale și la condițiile speciale și actele adiționale ulterioare la contractul de adeziune :

- modificări ale ratei dobânzii curente;
- modificări de curs valutar;
- redenumirea unor comisioane;
- la apariția unor schimbări semnificative pe piața monetară, plata unui comision de penalizare, fără a se preciza înțelesul acelor schimbări semnificative;
- la apariția unor schimbări semnificative pe piața monetară plata unui comision de risc, fără a se preciza înțelesul acelor schimbări semnificative;
- modificări de preț ale creditului acordat pe parcursul executării succesive a contractului de creditare bancară;
- modificări de interpretare ale legilor;
- în cazul creditelor pe termen lung modificările legislative pot afecta costurile suplimentare fără posibilitatea consumatorului să cunoască dacă majorarea dobânzii este impune;
- imposibilitatea de a transforma creditul primit în valută, în moneda națională;
- elaborarea de acte adiționale la contractul de creditare fără o notificare prealabilă a consumatorului;
- folosirea contractelor preformulate;
- utilizarea dobânzii variabile;
- utilizarea comisiunilor de impreviziune;
- neprecizarea în contract a dobânzii anuale efective;
- utilizarea unui comision de penalizare după cinci zile de neplată;
- invocarea de către bănci a modalităților de calcul a dobânzilor; de exemplu faptul că până în anul 2010 nu au existat prevederi legale, respectiv până la apariția OUG 50/2010 .

Directiva nr. 93/13/CEE , la art. 4 paragraful 1, apreciază că: „Evaluarea naturii abuzive a clauzelor nu se asociază nici cu definirea obiectului principal al contractului, nici cu calitatea de a satisface cerințele de preț și de plată, pe de o parte, nici cu produsele și serviciile oferite în schimb, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate într-un limbaj ușor inteligibil”.

1. Legislația în materia protecției consumatorilor consumatori de credite bancare a fost armonizată cu legislația comunitară.
2. Cdrul legal actual care privește protecția consumatorilor de credite bancare, vizează numai protecția persoanelor fizice.
3. Se impune extinderea protecției și pentru consumatorii de credite bancare persoane juridice deoarece și acestea sunt consumatoare de credite bancare..
4. Contractele încheiate de către comercianți(băncile) cu consumatorii de credite bancare sunt contracte preformulate, sunt contracte de adeziune ale comercianților. Fiind contracte de adeziune, consumatorii nu pot să procedze la negocierea clauzelor din contractul de creditare bancară. Ca urmare, consumatorii de credite bancare sunt obligați să accepte contractele în forma stabilită de către bancă. Lipsa oricărei negocieri asupra contractului este în contradicție cu principiul bunei credințe ce guvernează contractele.
5. Codul consumului nu interzice nici o clauză.
6. Codul consumului prezintă condițiile pe care trebuie să le îndeplinească o clauză contractuală pentru a nu deveni o clauză abuzivă;
7. Imperfecțiunile conținute în contractele de credit bancar și în actele adiționale la contractual de credit sau la convenția cadru de creditare pot conduce la idenificarea de clauze abuzive.
8. Imperfecțiunile conținute în contractele de credit bancare au condus la suportarea efectivă de către consumator a unor costuri suplimentare ale creditului datorate modificărilor la dobânzi și comisiunilor bancare.

BIBLIOGRAFIE

1. Contract de credit pentru nevoi personale și Act adițional la convenția cadru de creditare bancară.
2. DIRECTIVA 93/13/CEE A CONSILIULUI din 5 aprilie 1993, privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii.

3. Legea Nr. 193 /2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între comercianți și consumatori.
4. Legea nr. 296/2004 privind Raporturile contractuale între operatorii economici și consumatori.
5. OUG 50/2010 privind contractele de credit pentru consumatori.

ABORDARE COMPARATIVĂ A CONCEPTULUI DE DATORIE PUBLICĂ ÎN PRACTICA INSTITUȚIILOR INTERNAȚIONALE ȘI NAȚIONALE

*BILAN Irina, dr., lect. univ.,
Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași*

The paper aims to comparatively analyze the alternative definitions given to the concept of public debt in Romanian legislative framework and by the international institutions and organizations involved in international lending or in collecting and disseminating public debt indicators (OECD, IMF, World Bank and European Commission). In particular, it seeks to highlight their points of consensus and divergence in relation to two criteria, namely the nature of public debtors (general government, central government, local government, social security authorities or wider public sector) and of financial liabilities (actual/potential ones), resulting that, in practice, the concept is quite heterogeneous.

Key words: public debt, public debtors, explicit liabilities, potential liabilities, international institutions

În literatura de specialitate, delimitarea conceptului de datorie publică nu este considerată, cel mai adesea, a pune probleme deosebite. De regulă, se apreciază că datoria publică exprimă ansamblul obligațiilor de plată a unor sume de bani existente la un moment dat în sarcina autorităților publice statale, provenind în principal din împrumuturi publice, și care privesc atât restituirea sumelor împrumutate și rămase de rambursat la un moment dat, cât și plata sumelor reprezentând dobânzi și comisioane, acumulate până la acel moment.

În practică însă, diversitatea ipostazelor sub care entitățile statale se prezintă, precum și continua extindere și diversificare a gamei de activități financiare în care acestea sunt implicate, fac ca delimitarea conceptului de datorie publică să nu fie o sarcină întocmai simplă, iar diferențele substanțiale regăsite în practica diferitelor instituții internaționale implicate în activitatea de creditare internațională și în diseminarea unor indicatori ai îndatorării publice, precum și în legislațiile naționale ale diferitelor state, confirmă această constatare.

În acest context, lucrarea își propune, analizând definițiile alternative date conceptului de datorie publică de către instituțiile internaționale (OCDE, FMI, Banca Mondială și Comisia Europeană) precum și în legislația României, să evidențieze punctele acestora de consens și divergență în raport cu două criterii, natura debitorilor publici și a obligațiilor financiare.

Definiții ale datoriei publice în practica instituțiilor internaționale și legislația României

În Government Finance Statistics Yearbook, principala publicație statistică a Fondului Monetar Internațional cu privire la finanțele publice, conceptul de datorie publică semnifică totalitatea obligațiilor unităților instituționale aparținând sectorului administrațiilor publice (administrațiile publice centrale, ale statelor membre ale federației, locale și de securitate socială) și reclamând plăți de dobânzi și/sau principal (FMI, 2013; FMI, 2011, pp. 7-12). Similar, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică raportează indicatori ai datoriei publice cuprinzând ansamblul angajamentelor financiare (pe termen scurt sau lung) decurgând din instrumente ale îndatorării, fie ale tuturor entităților aparținând sectorului administrațiilor publice (în OECD Economic Outlook Database - OCDE, 2012a), fie numai ale administrațiilor publice centrale (în OECD Central Government Debt Dataset - OCDE, 2012b).

Într-o variantă mai extinsă, urmărind o mai completă reliefare a viitoarelor eforturi financiare publice, datoria publică este definită, în comun de către Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, drept datorie a sectorului public, incluzând, pe lângă datoria administrațiilor publice, și datoria societăților publice financiare și nefinanciare (FMI, 2011, pp. 7-13) (întreprinderi, bănci, societăți de asigurări cu capital integral/majoritar de stat etc.).

O definiție alternativă a datoriei publice, în practica Băncii Mondiale, poate fi evidențiată în contextul preocupărilor acesteia de delimitare și agregare a unor indicatori ai îndatorării externe (regăsiți în *International Debt Statistics* și *Quarterly External Debt Statistics*). Datoria externă apare, în acest context, ca mărimea, la un moment dat, a obligațiilor curente asumate de către rezidenți față de nerezidenții unui stat, reclamând plăți viitoare de principal și/sau dobânzi de către debitor, și include drept componente, alături de datoria externă privată negarantată, datoria externă publică (directă) și datoria externă garantată public (FMI, 2003, p. 8; FMI, 2003, pp. 39-41). Se poate defini, prin urmare, datoria publică externă (totală) drept suma, la un moment dat, dintre datoria publică externă directă și datoria externă garantată public, la rândul lor astfel delimitate:

– datoria publică externă directă, drept sumă a tuturor angajamentelor asumate, față de nerezidenți, de către debitorii publici care includ guvernul central și agențiile sale, statele, provinciile sau subdiviziuni administrative similare și agențiile lor, precum și entitățile publice autonome, asemenea întreprinderilor cu capital de stat. Obligațiile entităților publice, altele decât autoritățile publice centrale, decurg atât din împrumuturi garantate cât și negarantate de către Guvern;

– datoria externă garantată public, drept sumă a tuturor angajamentelor asumate, față de nerezidenți, de către sectorul privat al economiei și garantate de către o entitate publică.

La nivel european, instituțiile comunitare au fost, și ele, interesate de delimitarea conceptului de datorie publică, urmărind asigurarea corectitudinii și comparabilității indicatorilor îndatorării raportați de statele membre în cadrul procedurilor de supraveghere bugetară. Potrivit Protocolului privind procedura aplicabilă deficitelor excesive, anexă a Tratatului de Instituire a Comunităților Europene, datoria publică este definită ca datorie brută consolidată a guvernului general (excluzând, așadar, pasivele ale căror active financiare corespondente sunt deținute tot de sectorul administrațiilor publice), la valoarea nominală (Comisia Europeană, 2013, p. 2).

În ceea ce privește țara noastră, conceptul de datorie publică a fost reconsiderat în funcție de noile realități și transformări survenite după evenimentele din decembrie 1989, care au creat cadrul instituțional și social dezvoltării economice bazată pe relații de piață liberă. Având în vedere aceste noi relații, datoria publică a fost definită, pentru prima dată în România, prin Legea nr. 91/1993 privind datoria publică (art.1) drept „totalitatea obligațiilor pecuniare la un moment dat rezultate din împrumuturi interne și externe, pe termen mediu sau lung, contractate de stat în nume propriu sau garantate de acesta”.

În contextul în care autoritățile locale au început să recurgă și în România, din ce în ce mai mult, la procurarea prin îndatorare a unor resurse financiare necesare pentru finanțarea proiectelor de dezvoltare locală, această definiție a fost reconsiderată în decursul timpului, actele normative în prezent în vigoare (Ordonanța de Urgență nr. 64 din 27 iunie 2007 privind datoria publică, art. 2) definind datoria publică drept „datoria publică guvernamentală la care se adaugă datoria publică locală”. La rândul ei, datoria publică guvernamentală cuprinde „totalitatea obligațiilor statului la un moment dat, provenind din finanțările rambursabile angajate pe baze contractuale sau garantate de Guvern prin Ministerul Economiei și Finanțelor”, iar datoria publică locală „totalitatea obligațiilor unităților administrativ-teritoriale, la un moment dat, provenind din finanțările rambursabile angajate pe baze contractuale sau garantate de către autoritățile administrației publice locale”.

Deși s-au făcut eforturi remarcabile, nu s-a ajuns încă, pe plan mondial, așa cum rezultă din definițiile anterioare, la un consens asupra noțiunii de datorie publică și a sferei acesteia de cuprindere. Diferențele constatate, având, în parte, un substrat obiectiv determinat de modul diferit de atribuire a competențelor de asumare a unor angajamente de natura datoriei publice către diferitele autorități sau entități publice dintr-un stat, ori de conținutul și natura diferită a acestor angajamente, sunt alimentate și de faptul că, la nivel internațional nu există, în prezent, reguli unitare de contabilitate publică, care să fie urmate de toate țările. În fapt, două apar a fi criteriile principale de diferențiere a acestor abordări, natura debitorilor publici și, respectiv, natura obligațiilor financiare reflectate în conținutul datoriei (tabel 1).

Din perspectiva subiecților obligațiilor financiare regăsite în cuprinsul datoriei publice, cărora le revine sarcina efectuării plăților în contul acesteia, putem distinge între administrațiile publice de la diferite niveluri (centrale/federale, locale, ale statelor membre ale federației ori din sfera asigurărilor sociale, acolo unde este cazul) și societățile publice financiare și nefinanciare de tipul regiilor autonome, băncilor comerciale ori societăților de asigurări cu capital de stat, băncii centrale, etc.

De regulă, în cuprinsul datoriei publice se regăsesc exclusiv obligații financiare ale administrațiilor/autorităților publice, fără a lua în calcul și datoria societăților publice. Această abordare este prezentă și în legislația din România, unde datoria publică include angajamente ale administrațiilor publice centrale și locale,

excluse fiind cele ale administrațiilor din sfera asigurărilor sociale, cărora le este interzis a se îndatora, în mod direct, fiind practică, dimpotrivă, echilibrarea bugetelor specifice, pe care acestea le gestionează, pe seama resurselor transferate de la bugetul de stat.

Tabulul 1

**Sfera de cuprindere a datoriei publice în raport cu natura debitorilor
publici și a obligațiilor financiare [1]**

Instituții internationale/ Legislație națională a României	Debitori publici				Obligații financiare		
	administrație publică centrală/ federală	administrații publice locale/ ale statelor membre ale federației	administrații din sfera asigurărilor sociale	societăți publice (financiare și/sau nefinanciare)	obligații efective	obligații potențiale (garanții)	obligații potențiale (sisteme de pensii PAYG)
FMI (GFSY)	X	X	X	-	X	-	-
FMI și Banca Mondială (PSDB)	X	X	X	X	X	-	-
Banca Mondială (QEDS și IDS)	X	X	X	X	X	X	-
OCDE (EOD)	X	X	X	-	X	-	-
OCDE (CGDS)	X	-	-	-	X	-	-
Comisia Europeană (EDP)	X	X	X	-	X	-	-
OUG 27/2007	X	X	-	-	X	X	-

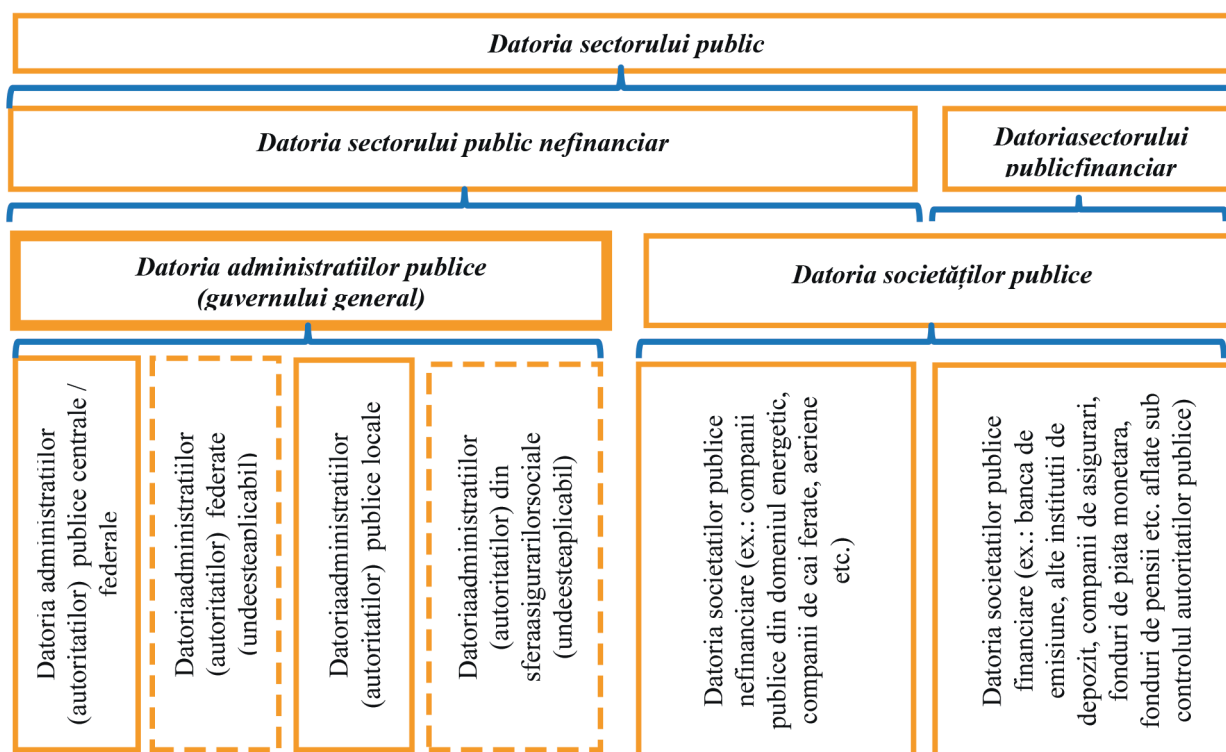
*Sursa: realizat de autor pe baza metodologiilor diferitelor instituții internaționale
și legislației naționale a României*

Într-o abordare mai cuprinzătoare a datoriei publice, aceasta înglobează atât angajamentele financiare ale administrațiilor publice cât și pe cele ale societăților publice financiare și nefinanciare. Includerea obligațiilor financiare ale acestora din urmă este justificată, în primul rând, prin faptul că ele sunt implicate, uneori, în operațiuni cvasi-fiscale, realizând activități aflate în sarcina autorităților publice care le controlează. Astfel, societățile publice își pot aduce contribuția la îndeplinirea obiectivelor de politică economică ale statului, de exemplu furnizând bunuri/prestând servicii cu preț subvenționat (vânzarea energiei electrice de către companii din domeniul energetic la prețuri mai scăzute către anumiți consumatori, acordarea de împrumuturi de către instituțiile financiare la o rată a dobânzii mai mică decât cea de pe piață, etc.) ori activând în anumite sectoare în care inițiativa privată lipsește, ceea ce poate duce nu doar la limitarea beneficiilor acestora ci și, chiar, la obținerea de pierderi. În al doilea rând, experiențele anterioare ale unor state au arătat că, chiar și atunci când datoria societăților publice nu beneficiază de garanția explicită a autorităților publice există, uneori, o garanție implicită, sarcina fiind transmisă, în mod indirect, asupra acestora din urmă, în caz de insolvabilitate a debitorilor direcți, de exemplu pe calea acoperirii prin subvenții a pierderilor.

Admițând, însă, că gestiunea financiară a societăților publice ar trebui organizată pe aceleași principii ca a celor private, și datoria pe care acestea o acumulează, prin contractarea de împrumuturi de la bănci sau de pe piața financiară, ori pe alte căi, se impune, în opinia noastră, a fi tratată similar. În principiu, la fel ca și în cazul societăților private, cele publice ar trebui să își onoreze obligațiile de rambursare a sumelor împrumutate, plată a dobânzilor, comisioanelor etc., exclusiv pe seama veniturilor obținute în urma activităților economice desfășurate, în principal din vânzarea de bunuri și prestarea de servicii. Obligațiile de plată a unor sume de bani, aflate în sarcina directă a societăților publice, ar urma să fie preluate de către autorități publice, și acoperite pe seama veniturilor bugetare la dispoziția acestora, doar în condițiile în care cele dintâi, beneficiind de garanția expresă a unei autorități publice, s-ar afla în imposibilitatea, reală, a onorării integrale și la timp a acestor angajamente.

În raport cu sfera subiecților luați în considerare, pot fi concepute accepțiuni diferite ale conceptului de datorie publică, având corespondență o terminologie distinctă (figura 1), deși toate acestea se regăsesc, adesea, în practică, sub cupola denumirii generice de „datorie publică”. Frecvent folosit cu raportare la problematica

îndatorării publice, mai ales în contextul evoluțiilor recente din plan european și internațional, apare a fi și conceptul de datorie suverană, cu semnificații adeseori diferite. De regulă, acesta definește datoria autorităților publice centrale (federale), la care se adaugă, uneori, și datoria contractată de autoritățile locale, ale statelor membre ale federației sau chiar de societățile publice, în măsura în care acestea beneficiază de garanția explicită a autorităților centrale (Lemieux, 2013).

Figura 1. Accepțiuni ale datoriei publice în raport cu natura debitorilor publici

Sursa: realizat de autor, delimitarea sectoarelor instituționale și a componentelor acestora este realizată potrivit metodologiei SCN 2008

Cu privire la natura obligațiilor financiare regăsite în cuprinsul datoriei publice, sunt general recunoscute, după cum rezultă din tabelul 1, angajamentele efective, asumate necondiționat de către entitățile publice debitoare, de exemplu pe calea emisiunii de titluri publice ori a contractării altor categorii de împrumuturi publice. Pentru a se asigura o apreciere mai realistă a mărimii obligațiilor financiare publice, sunt luate, uneori, în considerare și așa-numitele datorii potențiale sau contingente, exprimând obligații financiare a căror apariție și dimensiune sunt incerte, fiind condiționate de manifestarea anumitor evenimente viitoare (FMI, 2011, p. 47). Cel puțin două categorii de angajamente pot fi incluse aici, anume cele decurgând din garanțiile acordate sectorului privat al economiei (sau chiar și celui public), pentru împrumuturile contractate pe plan intern sau extern de către acesta, precum și obligațiile din sistemul public de pensii, a căror evaluare a devenit, în ultimii ani, de real interes pe fundalul manifestării, la nivel global, a fenomenului de îmbătrânire a populației.

Angajamentele decurgând din acordarea de garanții publice sunt recunoscute expres drept componente ale datoriei publice, sub formă de datorie (locală și guvernamentală) garantată, prin legislația care reglementează, în prezent, problematica îndatorării publice în România. Totuși, spre deosebire de angajamentele efective, a căror materializare în plăți viitoare efectuate de către autoritățile publice debitoare prezintă un grad ridicat de certitudine, datoria publică garantată va presupune plăți în sarcina statului, în ipostaza de garant, doar în măsura în care se constată insolvabilitatea debitorilor direcți, existând, uneori, și posibilitatea recuperării ulterioare, de la aceștia, a sumelor astfel cedate, prin executare silită ori în măsura în care se înregistrează o redresare a situației lor financiare. O selecție riguroasă a beneficiarilor de garanții publice, prin prisma

rezultatelor anterioare dar și a viabilității proiectelor reclamând apelul la resurse de împrumut, ar permite, prin urmare, menținerea efortului financiar real al autorităților publice la dimensiuni minime.

Din acest punct de vedere, considerăm a nu fi justificată reflectarea globală/integrală a angajamentelor decurgând din acordarea garanției publice în cuprinsul datoriei publice (a administrațiilor publice), ci doar în măsura în care este constatată, efectiv, imposibilitatea debitorilor direcți de a le onora, ele exprimând, în prim plan, angajamente private (ori asimilate acestora, în cazul societăților publice). În opinia noastră, o abordare mult mai realistă și mai utilă în dimensionarea mărimii viitoare a efortului financiar pe care amortizarea datoriei publice îl va reclama ar presupune reflectarea, în cuprinsul acesteia, a unei mărimi a angajamentelor, decurgând din garanții publice acordate, rezultate prin ponderarea valorii totale a acestor obligații indirecte, existente la un moment dat, cu un coeficient care să exprime, pe baza experienței anilor anteriori, ponderea sumelor efectiv plătite de către autoritățile publice în contul garanțiilor acordate, din totalul acestor garanții.

În cazul obligațiilor privind pensiile din sistemul public, gradul de incertitudine este, de asemenea, unul destul de ridicat, statul având oricând, cel puțin în plan teoretic, posibilitatea de a nu onora aceste angajamente sau de a produce modificări în mărimea lor, de exemplu măbind vârsta standard de pensionare sau stagiul minim de cotizare. Pe considerentul că dimensiunea poverii reale pe o vor impune, în viitor, a fi suportată din bugetul public, nu poate fi cunoscută cu un grad rezonabil de certitudine, dar și a dificultății obținerii de informații pentru o gamă mai largă de state, în practica instituțiilor internaționale obligațiile potențiale fie, cel mai adesea, nu sunt luate în considerare în dimensionarea datoriei publice, fie sunt evidențiate distinct de celelalte.

Analizând definițiile alternative date conceptului de datorie publică de către instituțiile internaționale precum și în legislația României, lucrarea a pus în evidență faptul că, în raport cu cele două criterii de delimitare luate în considerare (natura debitorilor publici și a obligațiilor financiare regăsite în cuprinsul datoriei) acestea diferă substanțial, ceea ce justifică, în mod rațional, o bună cunoaștere a aspectelor de natură metodologică ex-ante realizării oricăror comparații și aprecieri cu privire la dimensiunile datoriei publice a oricărui stat/grup de state.

De regulă, datoria publică exprimă obligații financiare efective ale autorităților publice (centrale, locale, din sfera protecției sociale și, eventual, ale statelor membre ale federației). Totuși, date fiind probleme ale economiei globale precum cea a îmbătrânirii populației, precum și realitățile ultimilor ani, evidențiind implicarea autorităților publice în salvarea altor entități publice sau chiar private (beneficiare de garanții publice) în impas, extinderea sferei datoriei publice, spre a include obligații financiare ale altor componente ale sectorului public, chiar și de natura celor potențiale, se dovedește a fi, din ce în ce mai mult, o necesitate.

Acknowledgement

This work was supported by the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007–2013, project number POSDRU/159/1.5/S/142115, project title “Performance and Excellence in Doctoral and Postdoctoral Research in Economic Sciences Domain in Romania”.

BIBLIOGRAFIE

1. Comisia Europeană – Eurostat (2013), Manual on government deficit and debt. Implementation of ESA 95, Ediția a 5-a, Eurostat Methodologies and Working Papers series.
2. Fondul Monetar Internațional (2013), Government Finance Statistics Yearbook 2012, IMF Publication Services, Washington, D.C.
3. Fondul Monetar Internațional (2011), Public sector debt statistics: guide for compilers and users, IMF Publication Services, Washington, D.C.
4. Fondul Monetar Internațional (ș.a.) (2003), External debt statistics – guide for compilers and users, International Monetary Fund, Washington, D.C.
5. Lemieux, P. (2013), The public debt problem. A comprehensive guide, Palgrave Macmillan, New York.
6. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (2012a), OECD Economic Outlook no. 92, OECD Economic Outlook: Statistics and Projections (database).
7. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (2012b), OECD Central Government Debt Statistics 2003-2010, OCDE.
8. *** Legea nr. 91 din 30 decembrie 1993 privind datoria publică, publicată în Monitorul Oficial nr. 3 din 10 ianuarie 1994.
9. *** Ordonanța de Urgență nr. 64 din 27 iunie 2007 privind datoria publică, publicată în Monitorul Oficial nr. 439 din 29 iunie 2007.

ASIGURAREA FINANCIARĂ A PRIORITĂȚILOR INVESTIȚIONALE ALE ENTITĂȚILOR ECONOMICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*NICHITCIN Corina, lect. univ.,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*

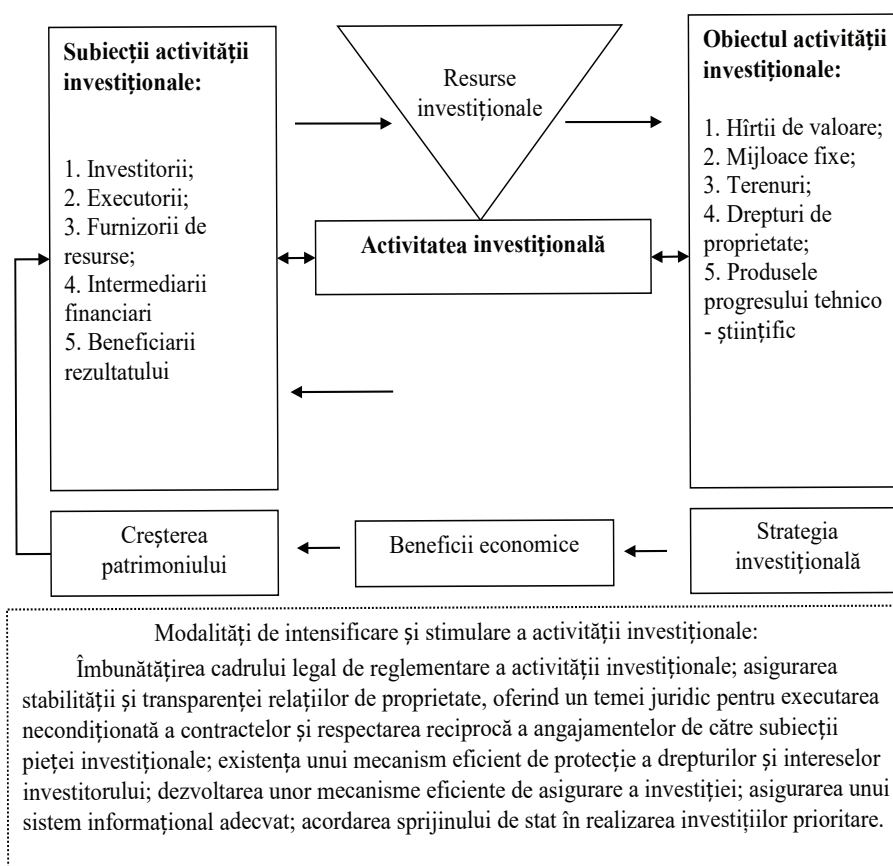
The diversity of funding sources of investment priorities available to economic agents directs them to promote an optimal ratio between equity and borrowed funds.

Although the presence of equity is a reliable source of funding, it is possible to use the borrowing as a way to increase performance. The company in a bid to identify the optimal funding sources for the selected investment project will choose from the range of financial resources available at that time, those resources that can cover financing needs at a lower cost, with a justified risk. However, life-cycle stages of the enterprise determine the optimal financing structure modification of investment priorities.

Key words: sources of financing, investment activity, own capital, investment resources.

În cadrul întreprinderii, prin intermediul ciclului de investiții se formează fluxurile atribuite operațiunilor de investiții sau dezinvestiții în/din imobilizări, care reflectă deficitul sau excedentul născut din aceste operațiuni. În cadrul acestui ciclu se constituie capacitatea de producție necesară exercitării funcției productive de către întreprindere, ceea ce determină transformarea banilor, prin acte de cumpărare sau prin decontarea cheltuielilor presupuse de realizarea în regie proprie a unor elemente de activ imobilizat, în bunuri materiale [1, p. 23].

În acest context, considerăm oportun de a examina abordarea conceptului de activitate investițională în literatura de specialitate. Examinarea resurselor informaționale ne permite să sintetizăm în următoarea figură particularitățile activității investiționale.

Figura 1. Activitatea investițională a întreprinderii

Sursa: Sintetizat de autor [2, 7, 8]

Așadar, activitatea investițională este tratată ca un proces de alocare a resurselor investiționale pentru obținerea ulterioară a efectelor investiționale, ca un sistem de acțiuni practice în scopul realizării investiției și primirii unui produs investițional, fiind decisivă în dezvoltarea întreprinderii, întrucât prin investiții are loc modernizarea, re tehnologizarea, perfecționarea proceselor tehnologice, realizarea unor măsuri de natură tehnico-organizatorică, extinderea și generalizarea conducerii activității cu ajutorul mijloacelor de prelucrare automată a datelor, creșterea productivității muncii, etc. Astfel, activitatea investițională cuprinde următoarele elemente: activitatea financiar creditară, de plasare a investiției (alocare a resurselor investiționale), de proiectare, de administrare și exploatare.

Din figura 1, sesizăm relația dublă stabilită între investiție și creșterea patrimoniului agentului economic. Volumul investițiilor efectuate conduce la asigurarea stabilității financiare și la maximizarea valorii de piață a entității economice prin sporirea patrimoniului, iar de resursele existente la întreprindere depinde calitatea investiției efectuate. Prin urmare, investițiile sunt prezente, mai mult sau mai puțin, în toate etapele ciclului de viață al întreprinderii. Astfel, la lansarea afacerii, entitatea economică beneficiază preponderent de surse financiare proprii care sunt investite cu scopul obținerii beneficiilor economice și dezvoltării afacerii, la etapa de dezvoltare, entitatea economică beneficiază atât de surse proprii cât și de surse atrase care fiind investite maximizează patrimoniul întreprinderii generând o creștere rapidă a vânzărilor și respectiv a profitului. La atingerea maturității, întreprinderea se poate autofinanța, activitatea investițională este alimentată prin excedente iar vânzările înregistrează o rată descrescătoare. În faza de declin, întreprinderea cunoaște o reducere a profitului iar investițiile sunt dificil de a fi realizate. De aceea, soluționarea eficientă a problemelor investiționale va asigura calitatea dezvoltării ulterioare atât a sistemului microeconomic cât și a celui macroeconomic.

Principalii participanți ai activității investiționale sunt întreprinderile, statul și populația, de altfel fiecare dintre ei pot participa atât prin cererea cât și prin oferta de capital, supunându-se legii cererii și ofertei, inclusiv pe piața financiară. De cele mai dese ori, relația furnizorilor și beneficiarilor de resurse investiționale apare și se dezvoltă prin intermediul instituțiilor financiare. Cu cât mai eficientă va fi activitatea pieței financiare și a instituțiilor financiare cu atât mai facil beneficiarul investiției, care se manifestă ca un purtător de cerere a resurselor investiționale, va primi acces la resursele financiare libere aflate în circuit pe piață. În acest context, în opinia cercetătorului rus Bulatova Iu., activitatea investițională poate fi privită ca fiind totalitatea acțiunilor practice și a relațiilor existente între diverși agenți economici care se stabilesc la etapele de acumulare a resurselor financiare, repartizarea acestora și utilizarea lor în calitate de investiții în cadrul sistemului economic. Identificarea surselor de finanțare a activității investiționale este un proces complicat și responsabil, deoarece sursele de finanțare implică costuri aferente, iar entitatea este cointerесată în atingerea unei structuri optime de finanțare care va asigura diminuarea costurilor și atingerea obiectivelor investiționale.

Este necesar de a menționa despre particularitățile formării surselor de finanțare a investițiilor la nivel macro și microeconomic. În ambele cazuri sunt identificate surse interne și externe de finanțare. La nivel macroeconomic la categoria surselor interne sunt atribuite finanțarea de stat, economiile populației, acumulările financiare ale entităților economice, instituțiilor bancare, fondurilor de investiții, societăților de asigurări, etc. La categoria resurselor externe sunt atribuite investițiile străine, creditele și împrumuturile. La nivel microeconomic, resursele interne de finanțare a activității investiționale includ profitul, amortizarea, dezinvestiția, iar cele externe sunt constituite din noi aporturi în numerar sau în natură; încorporarea rezervelor, primelor sau beneficiilor în masa capitalului; conversia unui angajament financiar în capital, finanțare prin fonduri împrumutate.

Tabelul 1

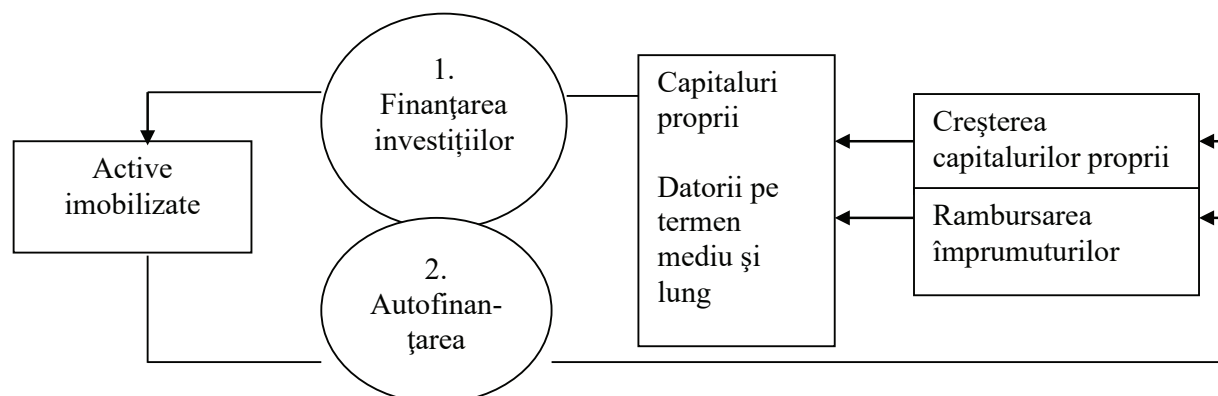
Analiza investițiilor în capitalul fix pe surse de finanțare

Indicatori	2011		2012		2013	
	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%
Investiții în capital fix – total, din care:	16449,5	100	17153,9	100	18635,7	100
bugetului de stat	775,9	4,72	1196,7	6,98	1339,2	7,19
bugetului UAT	727,2	4,42	549,7	3,21	781,0	4,19
mijloacelor proprii ale întreprinderilor	9664,3	58,75	10051,3	58,59	10602,9	56,90
mijloacelor populației	483,4	2,94	419,9	2,45	441,1	2,37
mijloacelor investitorilor străini	1299,3	7,90	1348,9	7,86	1404,3	7,53
altor surse	3499,4	21,27	3587,4	20,91	4067,2	21,82

Tabelul eelaborat în baza datelor furnizate de Biroul Național de Statistică [11]. În urma studiului

efectuat constatăm că investițiile în capitalul fix sunt în continuă creștere iar ponderea cea mai înaltă în structura acestora revine mijloacelor proprii ale întreprinderilor. Astfel sursele proprii de finanțare a investițiilor în capitalul fix ale entităților din Republica Moldova depășește 50%, constituind în anul 2011 circa 58,75%, în anul 2012 entitățile finanțează activitatea investițională din surse proprii în proporție de circa 58,59% iar în anul 2013 ponderea surselor proprii în capitalul fix al entității constituie circa 56,90%. Prin urmare constatăm că la nivel sistemic, agenții economici realizează activitatea investițională prin intermediul autofinanțării, dând preferință resurselor investiționale proprii.

Prin urmare, în conformitate cu studiile fenomenului respectiv în literatura de specialitate, constatăm că ciclul de acumulare de capital prin intermediul autofinanțării poate fi prezentat în felul următor:

Figura 2. Autofinanțarea și ciclul capitalurilor pe termen lung angajate de întreprindere [3, p. 210]

Astfel, activele immobilizate în care se investește sunt generatoare de capitaluri care stau la baza constituirii surselor necesare pentru realizarea autofinanțării. Prin intermediul surselor proprii generate are loc rambursarea capitalului atras și sporirea capitalului propriu, iar sporirea capitalului propriu condiționează prezența potențialului investițional și realizarea de noi investiții.

Finanțarea din contul bugetului de stat și a bugetului UAT se efectuează în special pentru finanțarea investițiilor întreprinderilor de stat și municipale. Ponderea acestor resurse în totalul investițiilor în activele immobilizate constituie în dinamică circa 9 % - 11%. Mijloacele populației în dinamică variază de la 2,94 % în anul 2011 la 2,37 % în anul 2013. Investițiile realizate prin intermediul investitorilor străini constituie circa peste 7% în dinamică. Investițiile străine joacă un rol important deoarece pe seama acestora, entitățile din Republica Moldova, pe lângă faptul că acumulează surse de finanțare, mai beneficiază de asistență tehnică și de experiență în domeniul gestionării eficiente a afacerii. Pe seama altor surse de finanțare au fost finanțate circa peste 21% din investițiile realizate în perioada analizată. Considerăm că în categoria altor surse de finanțare a investițiilor sunt incluse creditul, împrumutul, leasingul și alte forme externe de finanțare care nu au fost menționate în tabel. În general, evoluția surselor împrumutate are o tendință pozitivă, deoarece acestea compensează insuficiența de resurse proprii de finanțare a investițiilor.

Asupra deciziei de selectare a surselor de finanțare au influență așa factori precum: profitul așteptat, costul resurselor investiționale, raportul dintre costul resurselor investiționale și profitul generat de investiție, conjunctura economică, personalul entității, structura medie pe ramură a capitalului, volumul vânzărilor, etc. Examinarea acestor factori condiționează adoptarea unei structuri optime de finanțare.

Este important să remarcăm că în examinarea surselor de finanțare a activității investiționale, se pune accent pe nivelul de accesibilitate a resurselor investiționale și nivelul de siguranță a acestora. Accesul entității economice la resursele investiționale este un criteriu primordial în selectarea rațională a surselor optime de finanțare și include un sistem de indicatori calitativi și cantitativi, analiza cărora permite entității să poată lua o decizie optimă cu privire la această activitate.

Tabelul 2

Indicatorii accesibilității surselor de finanțare a investițiilor [10, p. 182]

Indicatorii accesibilității surselor de finanțare	
Cantitativi	Calitativi
– nivelul ratei dobânzii;	– prezența/absența cerințelor aferente utilizării resurselor atrase;
– costurile aferente atragerii resurselor;	– prevederile legislative față de debitor;
– termenul de atragere a resurselor;	– timpul luării deciziei financiare din partea investitorului;
– volumul resurselor atrase.	– prezența gajului și alte cerințe.

Agenții economici în funcție de etapele ciclului de viață dar și de domeniul de activitate pe care îl desfășoară înregistrează acces diferit la diverse surse de finanțare. Agenții economici care sunt la etapa de lansare a afacerii vor avea un acces restrâns la sursele de finanțare, pe măsura dezvoltării acestora, crește accesul entităților la sursele de finanțare a investițiilor. Din acest motiv fiecare entitate economică trebuie să analizeze individual, în funcție de nivelul de dezvoltare și domeniul de activitate indicatorii calitativi și cantitativi ce caracterizează accesibilitatea surselor investiționale.

Cît privește siguranța obținerii surselor de finanțare, entitatea trebuie să evalueze potențialul investitorilor în acordarea resurselor financiare în mărimea necesară realizării investiției, accesul la tehnologiile informaționale și prezența mijloacelor tehnice care asigură primirea resurselor financiare, etc.

În baza celor prezentate se constată că situația investițiilor efectuate de întreprinderi în capitalul fix în Republica Moldova înregistrează o tendință pozitivă. Entitățile economice pot realiza activitatea investițională pe seama resurselor investiționale care sunt constituite din surse interne și externe, proprii și atrase. Problema acumulării resurselor financiare necesare finanțării priorităților investiționale poate fi soluționată de fiecare entitate individual, sub impactul factorilor care influențează decizia de finanțare, pe de o parte dar și a indicatorilor care caracterizează accesul și siguranța resurselor investiționale, pe de altă parte. Astfel, entitățile trebuie să exploreze toate posibilitățile de finanțare, creînd un potențialul investițional generator de efecte investiționale cu impact pozitiv atât la nivel microeconomic cît și la nivel macroeconomic.

BIBLIOGRAFIE

1. Mironiuc, M. Fundamentele științifică ale gestiunii financiar - contabile a întreprinderii. Iași: Editura UAIC, 2012, 233 p..
2. Șestacovscaia, A. Esența economică și conținutul activității investiționale a întreprinderii. In: Studia Universitatis, nr. 2 (52), 2012, p. 178 – 185.
3. Vasile, Ilie. Gestiunea financiară a întreprinderii. București: Meteor Press, 2010, 423 p.
4. Бондаренко, Н. Н.; Ольховик, Н. М. Методы и источники финансирования реальных инвестиций. Известия Оренбургского Государственного Аграрного Университета, № 36-1/ том 4 / 2012, с. 141 – 143.
5. Булатова, Ю. И. Источники инвестиционной деятельности субъекта РФ. Вестник ОГУ, №13 (119)/ декабрь 2010, с. 121-127.
6. Кобылинская, Г. В. Финансовое обеспечение инвестиционных процессов в регионах Северо-Западного федерального округа. Экономические и социальные перемены: факты, тенденции, прогноз, № 5 (17) 2011, с. 88-100.
7. Лахметкина, Н. И. Инвестиционная стратегия предприятия: учебное пособие. М.: КНОРУС, 2006, 184 с.
8. Максимова, В.Ф. Инвестиционный менеджмент: учебно-практическое пособие. М.: изд. Центр ЕАОИ, 2007, 214 с.
9. Николаев, М.А. Источники финансирования инвестиционной деятельности. Экономика, с. 215-219 [disponibil on-line: http://pskgu.ru/projects/pgu/storage/wt/wt142/wt142_23.pdf].
10. Юдина, Е. Н. Оценка доступности и надежности источников финансирования компании. Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 3, Экон. Экол., № 1 (22), 2013, с. 181 – 186.
11. www.statistica.md.

СТАБИЛЬНОСТЬ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ - ОСНОВА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ

ПОЧЕНЧУК Галина, канд. экон. наук, доцент,
Черновицкий Национальный Университет
имени Юрия Федьковича, Украина

The article deals with the problems of country financial security. The author identifies the particular importance of ensuring financial security in terms of globalization and increased economic volatility. The stability of the financial system is defined as the basis of financial security.

There are internal and external risks to the financial security. The stabilization of public finance is determined as critical for Ukraine. Reforming these areas requires from authorities of implementing the principles of good governance into practice financial system management.

Key words: financial system, economic security, public finance, the principles of good governance.

Современный этап развития мировой экономики характеризуется процессами глобализации, возрастанием открытости и усиления взаимозависимости национальных экономик, опережающего развития финансового сектора, поэтому изучение проблем финансовой безопасности национальных экономик, её укрепления и эффективного управления особенно актуально.

Финансовая безопасность выступает составляющей экономической безопасности страны. Экономическая безопасность характеризуется, как способность обеспечивать устойчивый рост уровня жизни для всего населения в условиях национального экономического развития и обеспечения экономической независимости. Иными словами, существуют две стороны монеты - конкурентоспособность и экономическая независимость государства [5]. Состояние экономической безопасности определяет возможности доступа к ресурсам, финансам и рынкам, которые необходимы для поддержания приемлемого уровня благосостояния и государственной власти [4].

Многие экономические исследования подтвердили особую важность развития финансового сектора для обеспечения экономического роста и возрастания конкурентоспособности страны. Хорошо развитый финансовый сектор и его институты не только содействуют экономическому росту, но и снижают волатильность процессов его обеспечения, также могут ослаблять негативное влияние значительных колебаний валютных курсов на состояние активов и инвестиционные возможности [1; 2].

В системе экономической безопасности Украины финансовая составляющая играет особенно важную роль, сегодня в большей степени от её уровня зависит реализация национальных интересов и стабильное экономическое развитие. Национальная безопасность в финансовой сфере включает вопросы безопасности в бюджетной сфере, в сфере управления государственным долгом, гарантированным государством долгом и долгом корпоративного сектора, в сфере финансов реального сектора экономики, банковской сфере, сфере валютного рынка, а также в сферах функционирования фондового рынка и небанковского финансового сектора. Основными характеристиками безопасности финансовой сферы есть сбалансированность, стойкость к внутренним и внешним угрозам, способность государства формировать, уберечь от обесценивания и использовать финансовые ресурсы для обеспечения социально-экономического развития и обслуживания финансовых обязательств.

Ключевой позицией финансовой безопасности страны есть стабильность развития финансовой системы. Финансовая система в западной литературе рассматривается с позиций функционально – организационного – подхода как совокупность институтов, которые предоставляют финансовые услуги и дают возможность субъектам экономики реализовывать финансовые решения. На постсоветском пространстве, в том числе и в отечественной литературе используется понятие несколько шире: финансовая система рассматривается в двух аспектах: соответственно внутренней структурой и организационному строению. Соответственно внутренней структуре финансовая система представляет – это совокупность обособленных взаимосвязанных сфер и звеньев финансовых отношений, отражающих специфические формы и методы обмена, распределения и перераспределения ВВП [6]. Как правило, в основу выделения сфер финансовой системы возлагают уровень экономической системы и различают четыре сферы: уровень микроэкономики – финансы субъектов хозяйствования и финансы домохозяйств; уровень макроэкономики – государственные финансы; уровень мирового хозяйства – международные финансы; обобщающий уровень – финансовый рынок. По организационному строению финансовая система представляет собой совокупность финансовых органов и институтов, которые управляют денежными

потоками в экономике, и характеризует систему управления финансами в стране.

Финансовая безопасность государства описывает динамичное развитие финансовой системы и достигается путем проведения взвешенной финансовой политики в соответствии с принятыми концепций, стратегий и программами в инвестиционной сфере. Исследование понятия финансовой безопасности государства требует, прежде всего, комплексного изучения приоритетных национальных интересов, а значит и основных угроз, возникающих на этой основе.

Украина – единственная среди европейских стран застряла в межкризисном пространстве. После глобального кризиса 2008-2009гг. большинству стран удалось восстановить положительную экономическую динамику, Украина же сегодня опять страдает от кризисных проявлений. Нынешняя крайне слабая экономическая динамика – в условиях продолжающейся военной агрессии, углубления и расширения негативных тенденций в экономике, низкого уровня доверия к системе государственного управления, высокой коррупции, слабой финансовой дисциплины, неудовлетворительной инвестиционной привлекательности и чрезмерной долговой нагрузки – указывает на сохранение «преддефолтных» рисков и потерю страной достойного места в мировой экономике.

Риски финансовой безопасности в зависимости от происхождения можно поделить на внешние и внутренние.

Для Украины среди внутренних рисков особым приоритетом в специфических современных условиях есть сфера публичных финансов (государственные финансы и финансы местного самоуправления). Разбалансированный сектор публичных финансов сегодня является одной из наиболее существенных угроз экономической безопасности Украины и одним из главных факторов сдерживания экономического развития и роста благосостояния населения. Не вызывает сомнений тот факт, что без наведения порядка в публичных финансах другие реформы в Украине обречены на неудачу.

Функционирование сектора публичных финансов упрощенно можно представить как три взаимосвязанных процесса:

- 1) как правительство собирает деньги;
- 2) как эти деньги расходуются;
- 3) последствия этих мер для экономики и общества.

Эффективность всех этих процессов зависит от правильности и целесообразности принимаемых решений ответственными лицами (чиновниками) в сфере публичных финансов. Высшее руководство в сфере публичных финансов Украины преимущественно политически ангажировано, что определяет рациональность их поведения в соответствии определенных стимулов как проблемы переизбрания, давление заинтересованных групп и избирательных округов, необходимость выполнения взятых обязательств и обещаний. Результатом такого поведения является искажение ситуации, приводящее к завышенным ожиданиям относительно макроэкономической ситуации, значительного роста и нецелевого популистского использования государственных заимствований, неэффективного осуществления государственных расходов, не транспарентности государственных закупок и роста несоблюдения фискальной дисциплины.

Именно такая ситуация сложилась в сфере публичных финансов в Украине: хронические вертикальные и горизонтальные дисбалансы, высокий уровень коррупции, низкая эффективность реализации функций, которые финансируются из бюджетных фондов, финансово слабые регионы, неэффективность расходования бюджетных средств, финансирование расходов государственного бюджета за счет краткосрочных финансовых инструментов, значительная часть внешних долговых инструментов в структуре государственного долга (примерно 45%).

Учитывая обозначенные тенденции ключевыми направлениями обеспечения безопасности в сфере публичных финансов можно определить следующие:

- обеспечение реальной бюджетной децентрализации в условиях децентрализации государственного управления;
- проведение эффективной налоговой реформы (изменения, которые были приняты в конце 2014 – начале 2015 гг. в основном количественные, а не качественные, например, уменьшение количества налогов путём их объединения, при этом введение новых сборов);
- реформирование системы социальных расходов (обеспечение адресной денежной помощи, принцип – помощь по надобности, а не по возможности, ограничение государственного патернализма);
- внедрение эффективной системы государственных закупок, которая бы нивелировала возможности „откатов», злоупотреблений служебным положением;
- повсеместная борьба с коррупцией;

– реформирование организационной системы управления публичными финансами.

В управлении финансовой системой необходимо целенаправленно внедрять принципы „goodgovernance” (украинский аналог - ефективневрядування, в русском языке точного перевода нет, поскольку понятие „управление» точно не передаёт сущности этой концепции). Эти принципы включают:

– независимость (обеспечение и демонстрация свободы должностных лиц от вмешательства в процесс принятия решений);

– эффективность (принятые решения , должны обеспечивать качественный результат, причём с учетом приемлемого соотношения цена-качество);

– открытость и прозрачность принятия решений органами государственной власти и местного самоуправления (заинтересованные стороны должны быть уверены в принятых решениях и управлении процессами);

– подотчетность гражданам (ведь именно они являются источником власти), широкое привлечение граждан к процессу принятия решений;

– целостность (честность, объективность и беспристрастность в принятии решений и разрешении конфликтов);

– ясность целей (заинтересованные стороны должны знать и понимать причины принятия решений, действия по их реализации, а также ожидаемые результаты) [3].

Сберегаются высокие риски и в других сферах финансовой безопасности, которые также дестабилизируют финансовую систему. Государственный долг. По состоянию на конец февраля 2015 года государственный и гарантированный государством долг составлял 58,118 млрд. дол., при этом внешний долг – 30,336 млрд. дол. и по прогнозам к концу года его объём увеличится до больше чем 100% ВВП страны. Хотя в кризисный период внешний долг многих стран достиг психологически важной отметки 100% ВВП, однако его быстрое и значительное превышение указанного предела (как и в случае Украины) означает существенное осложнение в доступе к внешним рынкам капиталов, неготовность международных кредиторов к расширению финансовой поддержки. Валютный рынок. Поскольку внешние долги обслуживаются в иностранной валюте, то чем выше значение курса, тем большие изъятия из бюджета, а потому и меньше ресурсов остается на «привычные» государственные расходы (науку, образование, экономическую поддержку и т.д.). Наряду с этим, бюджетные потери из-за девальвации также растут вследствие роста разрывов между долларовой стоимостью импортируемых ресурсов и гривневыми платежами украинских потребителей, что потребует очередного «обновления» тарифов со следующими витками инфляции и девальвации. Риски девальвации и потери стоимости гривны остаются сверхвысокими. Можно утверждать, что валютная стабилизация сегодня - это действительно вопрос национальной безопасности, и способность власти справиться с проблемой в значительной степени будет определять доверие к власти в целом. Финансы реального сектора и населения. Слабая экономическая динамика и высокие финансовые и валютные риски приводят к ухудшению финансовых результатов деятельности предприятий, а с тем - в свою очередь - к дальнейшему снижению экономической в целом и инвестиционной частности активности. В таких условиях предприятия не могут ожидать ни государственной поддержки или облегчения доступа к банковским отечественным ресурсам, ни иностранных инвестиционных ресурсов (прежде всего, в связи с продолжением российской агрессии). В 2014 году финансовые результаты реального сектора (за исключением сельского хозяйства) демонстрировали стремительный обвал, доходы населения значительно упали в покупательной способности и в 2015 году такая тенденция сберегается. Институты финансового рынка. В следствие ряда причин – военные действия на востоке Украины и аннексия Крыма, девальвация национальной валюты, отток клиентских депозитных средств, обострение проблем ликвидности, ухудшение финансовых результатов банков и небанковских финансовых институтов, рост проблемной задолженности и стоимости ресурсной базы – ситуация на рынках финансового посредничества сложная и не даёт возможности финансово-кредитным институтам выполнять функции обеспечения экономического роста ресурсами.

Таким образом, обеспечение стабильности финансовой системы и финансовой безопасности страны на этой основе является сегодня одной из первоочередных задач государственного управления. Её решение требует комплексных, быстрых эффективных действий со стороны государства и адекватного восприятия таких действий населением. Пока реформирование вУкраины происходит медленно, при этом теряется время для манёвров, ресурсы и кредит доверия граждан.

Библиография

1. Aghion, Philippe; George-Marios Angeletos, Abhijit Banerjee, and Kalina Manova. 2010. "Volatility and Growth: Credit Constraints and the Composition of Growth." *Journal of Monetary Economics* 57: pp. 246–265.
2. Beck, Thorsten; Ross Levine and Norman Loayza. 2000 "Finance and the Sources of Growth." *Journal of Financial Economics* 58: pp. 261–300.
3. Good Governance Standard for Public Services. The Independent Commission on Good Governance in Public Services. [Electronic resource]. Mode of access: [tp://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/Good_Gov_StandardPS_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/Good_Gov_StandardPS_en.pdf).
4. Luciani, G. "The Economic content of security", *Journal of Public Policy*, Vol. 8, No. 2 (1989), pp. 151-173.
5. Romm Joseph, J. "Defining National Security: The Nonmilitary Aspects," New York: Council on Foreign Relations Press, 1993, pp. 76-79.
6. Юхименко, П. І.; Федосов, В. М.; Лазебник, Л. Л. та ін. *Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В. М. Федосова; С. І. Юрія.* — К.: Центр учбової літератури, 2010. — 576 с.

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

DIMENSIUNEA ECONOMICA A SECURITĂȚII NAȚIONALE
A RM PRIN PRISMA SANCTIUNILOR ECONOMICE

ANTOCI Natalia, magistru in REI, drd., USM

The outlook is based on a complete understanding of national security, its multidimensional and interdependent nature that is influenced not only by the state of art within the political, military and public order in the country, but as well by the economic, social- cultural, ecological and energy environment. The outlook establishes clear criteria which must comply with the national security system, such as: ensuring of democratic principles, development of market economy, maintaining good relations with neighbouring countries, ensuring proper level of classified information.

Key-words: sanctions, embargo, retaliations, globalization

Pe măsura evoluției omenirii au crescut în mod normal numărul și dificultatea problemelor cu care acestea s-au confruntat, și de aici, amplificarea necesității unor reglementări mai bine conturate, la început orale după care stipulate în formă scrisă la care se raportau toate acțiunile desfășurate de respectivele comunități. Apariția formelor superioare de organizare, culminând cu statul, a sporit rolul regulilor și principiilor după care acestea se dezvoltă, iar toate au fost structurate în legi care au căpătat putere de obligație pentru toți cei care constituiau statul. Statele și relațiile dintre ele au condus la o nouă situație când aceste noi realități trebuiau reglementate cu referire la viața internațională care a evoluat până la stadiul de astăzi. Contagiunea rapidă a crizei economice mondiale din ultimii ani și efectele acesteia sunt un exemplu elocvent al actualității studierii proceselor sancționate a economiei mondiale. Țările care urmează calea globalizării, pentru a-și normaliza viața economică, conform cerințelor economiei de piață modernă, trebuie să soluționeze un șir de probleme, printre care reorientarea și extinderea relațiilor externe, eficientizarea relațiilor regionale și găsirea unei poziții competitive în economia mondială. Pentru Republica Moldova, cu o economie relativ nedezvoltată, problemele ajustării la exigențele și standardele mondiale economice sunt deosebit de actuale și țin de tendințele obiective ale globalizării.

Din totalitatea problemelor de asigurare a stabilității în dezvoltarea economică a țărilor în tranziție, pot fi menționate: restructurarea comerțului exterior pentru a utiliza eficient avantajele comparative în cadrul diviziunii mondiale a muncii, determinarea segmentului avantajos în integrarea la nivel subregional și regional, schimbarea radicală a politicii de atragere a capitalului străin. Orice modificare care intervine în societatea internațională se reflectă în prevederile dreptului internațional public care este și un instrument al politicii internaționale.

Am simțit nevoia acestor considerații pentru a situa sancțiunile în ansamblul dreptului internațional public contemporan și implicit a ordinii juridice internaționale. Sancțiunile sunt un instrument de natură diplomatică sau economică, având drept scop să determine o schimbare la nivelul unor activități sau politici care duc la încălcarea legislației internaționale sau a drepturilor omului, precum și la nivelul politicilor care nu respectă statul de drept sau principiile democratice.

Ele pot include embargouri, restricții specifice sau generale (interdicții privind importurile și exporturile), restricții financiare, restricții privind admiterea (interdicția de acordare a vizelor sau interdicția de călătorie), precum și alte măsuri, după caz. Se aplică, de asemenea, sancțiuni fără folosirea forței armate ca răspuns la acte inamicale sau ilicite ale altui stat sau alte state. Acestea sunt: retorsiunea, represaliile, embargoul, boicotul, blocada maritimă pașnică.

Embargoul este o formă de represalii și în general ele se clasifică în două categorii:

- 1) represalii care nu implică utilizarea forței;
- 2) represalii armate distincția între aceste categorii este evidentă.

Mai puțin clară este distincția dintre represalii armate și război. Teoreticienii susțin că, represaliile reprezintă o „ intervenție limitată în sfera de interese ale statului ” iar războiul o intervenție nelimitată”. O serie de juriști afirmă că represaliile sunt specifice sau mai precis, limitate, în timp ce războiul ar avea un caracter nelimitat.

Ca și Consiliul de Securitate al ONU, în ultimii ani, UE a aplicat, în general, măsuri restrictive de tipul embargourilor asupra armelor, restricțiilor economice și financiare și restricțiilor privind admiterea. Consiliul UE a adoptat orientări privind aplicarea și evaluarea măsurilor restrictive (sanctiunilor) în cadrul politicii externe și de securitate comună, care oferă îndrumări cu privire la problemele comune și conțin formule standard și definiții comune care pot fi utilizate în normele de aplicare a măsurilor restrictive.

Actualitatea temei pentru R. Moldova rezidă în faptul că un set de probleme specifice, ce nu sânt caracteristice altor țări în tranziție, necesită să fie studiate și soluționate. Putem evidenția astfel de particularități: necesitatea de a crea cadrul instituțional statal, a modifica esențialmente structura economiei naționale și a o respecializa, având în vedere tendințele de orientare europeană și mondială etc.

Republica Moldova, în calitate de stat care nu dispune de resurse energetice pe teritoriul său, depinde în mare măsură de comerțul exterior. Pe de o parte, R. Moldova se bazează pe import pentru asigurarea cu resurse materiale și tehnologice necesare pentru dezvoltarea sferei productive. Pe de altă parte, exportul reprezintă un factor esențial pentru sporirea competitivității fiind o modalitate de participare la schimburile internaționale, o sursă de venit în valută străină și o posibilitate de achiziționare a resurselor necesare pentru o activitate productivă internă. Din punct de vedere regional, R. Moldova depinde de piețele de desfacere ale două mari grupuri de țări: UE și CSI, mai mult de 90 % din exporturile R. Moldova fiind destinate acestor grupări regionale. Încă de la începutul activității economice externe a R. Moldova, CSI era destinația preferată pentru exportatorii autohtoni, în anul 2001, exporturile spre țările CSI având o pondere de peste 60 % din total, cuantificând 344,1 milioane dolari SUA, pe când exporturile spre țările UE au înregistrat doar 182 milioane dolari SUA cu o pondere de 32,2 % din totalul exporturilor.

Cu toate acestea, începând cu anul 2001, are loc descreșterea lentă a volumului exporturilor destinate spațiului CSI în favoarea exportului spre țările UE. Această tendință s-a accentuat în special după anul 2006, odată cu reducerea livrărilor spre Federația Rusă ca rezultat al embargoului impus producției vinicole autohtone, astfel încât exporturile către țările CSI s-au diminuat cu 20,6 %, iar volumul producției agroalimentare (principala categorie destinată exportului) s-a redus cu 11,5 %. Astfel, în 2006, volumul exporturilor spre UE pentru prima dată a devansat volumul exporturilor spre CSI, ajungând la 51,1 % din total. Reorientarea exporturilor spre UE a continuat și în anii următori astfel încât, în anul 2008 acestea au însumat 820,0 milioane dolari SUA, în creștere cu 20,7 procente față de anul 2007, (deținând o cotă de 51,4 puncte procentuale din totalul de exporturi).

În anii 2007-2008, la fel ca și importurile exporturile au crescut brusc, cuantificând 1341,8 și respectiv 1597,3 milioane dolari SUA. Criza financiară mondială și-a lăsat amprenta și asupra comerțului exterior al R. Moldova. Falimentarea multor întreprinderi cu capital străin, dar și scăderea capacității de cumpărare pe principalele piețe externe de desfacere a determinat o contractare a exportului în anii de post-criză (2009-2010), acumulând doar 1282,9 milioane dolari SUA. Relansarea activității de export are loc în anii 2011-2012 când acesta a însumat peste 2216,8 și 2161,8 respectiv, milioane dolari SUA.

După o evoluție negativă în anul 2012, în anul 2013 atât ritmul anual al exporturilor, cât și cel al importurilor a revenit pe banda pozitivă, consemnând valori semnificative, însă net inferioare celor din anii 2010 și 2011.

Însă Republica Moldova, bazându-se doar pe două piețe regionale de desfacere, este intens supusă contagiunii riscurilor și șocurilor din exterior. Este de menționat faptul că principalii parteneri comerciali ai R. Moldova sunt România, Ucraina și Federația Rusă. Practica a demonstrat că cele mai instabile sunt piețele CSI, această afirmație fiind demonstrată de embargourile la produsele agro-vinicole din 2006 și 2013 impuse de Federația Rusă; criza politică din Ucraina care ar putea avea implicații majore asupra comerțului exterior al R. Moldova (nu doar explicite ci și implicite, ținând cont de faptul că o mare majoritate a rutelor comerciale ale exportatorilor și importatorilor autohtoni care au diferite țări ca destinație trec prin portul Odessa; adoptarea de către Federația Rusă a deciziilor economice în baza considerentelor politice etc.

Din luna iulie 2014 Rusia a interzis importul de fructe și conserve moldovenești pe piața sa. Din septembrie 2014 au intrat în vigoare taxele vamale aplicate pentru restul produselor și mărfurilor importate din Moldova. Ulterior, de la sfârșitul lunii octombrie, a fost interzis și importul de carne din Republica Moldova și produse derivate. Masurile luate de către Rusia sunt răspunsuri la sancțiunile instituite de Uniunea Europeană împotriva Moscovei pentru rolul ei destabilizator în criza din Ucraina.

Prin urmare, dacă Republica Moldova dorește să implementeze proiecte majore, trebuie să demonstreze că este o țară pe deplin independentă, care poate garanta stabilitatea politică și economică.

Ținând cont de gradul înalt de integrare a R. Moldova în fluxurile economice regionale și internaționale și de gradul înalt de expunere la condițiile economice globale, R. Moldova are nevoie să-și valorifice pe deplin potențialul productiv, competitiv, uman etc., pentru a înfrunța provocările sancționale, dar și pentru a beneficia pe deplin de avantajele acesteia.

Pentru supraviețuirea în mediul concurențial mondial, întreprinderile Republicii Moldova trebuie să fie transparente pentru ideile inovative, moduri noi de activitate, noi instrumente și tendințe. Ele, de asemenea, trebuie să dispună de posibilități corespunzătoare pentru implementarea unor astfel de inovații și obținerea avantajelor de la utilizarea lor.

La consolidarea pozițiilor țării în economia mondială ar contribui majorarea competitivității și perfecționarea mecanismului de reglementare de stat a relațiilor economice externe, ținând cont de sarcinile reformelor structurale. Acest mecanism urmează a fi orientat astfel, încât, pe de o parte, să nu apară obstacole suplimentare pentru exportul și importul mărfurilor și serviciilor, iar pe de altă parte, să se intensifice susținerea unor sectoare ale producției autohtone, pentru a intensifica activitatea întreprinderilor, ramurilor potențial capabile de a suporta concurența. Fără un sistem activ de susținere de stat este destul de dificil a asigura extinderea exportului, chiar dacă ramurile vor fi în stare de a concura cu producătorii străini, conform prețurilor și calității.

Una dintre exigențele fără alternativă pentru Republica Moldova este orientarea prin crearea mediului respectiv, ce ar asigura garanții de protecție și securitate națională. Actualmente, politica economică a statului trebuie direcționată spre întreprinderea eforturilor pentru crearea unui mediu favorabil sau în acordarea unor facilități permanente și promovarea oportunităților și asigurarea accesului investitorilor la zonele economice libere, parcurile industriale etc. Strategia Republica Moldova trebuie să se axeze pe export, pe atragerea investițiilor străine, pe îmbunătățirea calității produselor conform standardelor internaționale, pe asigurarea securității naționale.

Aprofundarea cooperării cu Uniunea Europeană, prin semnarea Acordului de Asociere și aderarea la Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC), ar permite reorientarea infrastructurii economice spre standardele UE, iar pe termen lung va duce la creșterea competitivității produselor moldovenești.

În fine, procesul sancțional nu poate fi evitat, atâta timp cât nici o țară nu-și poate asigura prosperitatea autoizolându-se, fără a participa la fluxurile internaționale de capital, diviziunea internațională a muncii, cooperarea economică etc. Astfel, singura soluție rămasă este adaptarea la provocările și tendințele globalizării, dar și valorificarea acestora din plin, prin prisma integrării economice regionale, deschiderii spre fluxurile internaționale de investiții, importul noilor tehnologii, adaptarea la standardele și normele internaționale în domeniul infrastructurii economice etc.

BIBLIOGRAFIE

1. Bari, Ioan. Economia Mondială / Ioan Bari – București: Editura Didactică și Pedagogică, 1994.
2. Bari, Ioan. Globalizare și probleme globale / Ioan Bari, red. Țăranu, Carmen. – București : Ed. Economică, 2001.
3. Galaju, Ion. Organizatii Economic Internationale. Chișinău, 2008.
4. Sută, N. Comerț Internațional și politici comerciale Vol. I, II. București, 2003 Acordul de Asociere RM – UE.
5. http://eeas.europa.eu/moldova/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm.
6. <http://www.statistica.md>.

7. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova Integrarea Europeană: libertate, democrație, bunăstare 2013-2014. <http://www.gov.md/doc.php?l=ro&idc=445&id=6413>.

8. Acord privind Zona de Comerț Liber din cadrul CSI <http://www.mec.gov.md/sites/default/files/document/attachments/acord-privind-zona-de-comert-liber-din-cadrul-csi.doc>.

IMPACTUL REGIMURILOR POLITICE ASUPRA REFORMĂRII PROCESELOR ECONOMICE

BARBĂNEAGRĂ Oxana, dr., conf. univ., ASEM

Global changes in social relations, which started in XX century and clearly outlined at the end of it, have determined changes in property relations. Different results, in reforming property relations, obtained by various countries, are explained by the choice of privatization objectives: greater social equity, increased contribution to the budget or increasing the efficiency of privatized enterprises. Currently many CEE countries, aimed at attracting foreign direct investment and efficiency, have become members of the EU. Until the global economic crisis their economies were characterized by high rates of development, while the CIS countries were facing a situation when the “aggressive hand” of interest groups replaced the “invisible hand” of the market. Therefore arises a question: what factors, along with the economic objectives, have determined their methods of privatization?

Cuvinte cheie: ordine economică, proprietate, regim politic, reformare economică.

Schimbările globale în relațiile sociale, începute în sec. XX și conturate evident spre finele lui, au determinat necesitatea modificării relațiilor de proprietate. Rezultatele diferite ale reformării relațiilor de proprietate, obținute de diferite țări, se explică prin alegerea obiectivelor privatizării: echitate socială mai mare, defalcări sporite în buget sau creșterea eficienței întreprinderilor privatizate. Actualmente multe din țările Europei Centrale și de Est, orientate spre eficiență și atragerea investițiilor străine directe, au devenit membre ale Uniunii Europene, economia lor, până la declanșarea crizei economice mondiale, caracterizându-se prin ritmuri înalte de dezvoltare. În țările CSI, însă, s-a creat situația când „mâna agresivă” a grupelor de interes a înlocuit „mâna invizibilă” a pieței.

Teoriile neoclasice, clădite pe un fundal rigid al relațiilor de piață, sunt puțin adecvate pentru analiza economiilor aflate în transformare continuă. Din care motiv analiza schimbărilor majore trebuie să fie clădită, preponderent, pe teorii instituționaliste, una din ele fiind cea a ordinii economice. Problema ordinii economice apare ca obiect de cercetare preponderent în perioade istorice caracterizate prin transformări sistemice de proporții. Anume în asemenea situații din haosul format se cere clădită o nouă ordine în domeniul politic, economic și instituțional care, ulterior, prin interese, amenințări și valori se încearcă a fi menținută.

Istoria ordinilor economice denotă, că evoluția societății este urmată de un permanent proces de redistribuire a obiectelor și drepturilor de proprietate. Pentru Republica Moldova, cercetarea problemelor ce țin de fenomenul proprietății are o importanță deosebită deja prin faptul că, pe parcursul secolului XX, relațiile de proprietate au trecut printr-o reformare dublă: la începutul secolului totalitatea formelor proprietății private au fost transformate forțat în forme ale proprietății socialiste, iar la finele secolului deja proprietatea socialistă a fost supusă transformării.

Problema fenomenului proprietății este actuală și pentru țările dezvoltate în legătură cu evoluția proprietății personale și cu valul de naționalizări. Tot mai acută devine problema proprietății mondiale, legată de asemenea obiecte, ca mediul subteran, oceanul planetar, spațiul cosmic, proprietatea devenind, prin aceasta, un fenomen al ordinii mondiale.

Majoritatea statelor post-socialiste au ales, totuși, privatizarea ca modalitate mai rapidă de constituire a sectorului privat. Rolul privatizării în procesul de tranziție este reflectat de monitoringul efectuat de BERD asupra a 27 țări ex-socialiste.

Evaluarea indicatorilor este prezentată în punctaj de la 1 la 4+, unde 1 caracterizează lipsa totală a

procesului de reformare a economiei, iar 4+ - atingerea standardelor caracteristice pentru țările cu economie de piață dezvoltată. Punctajul atribuit reflectă evaluările specialiștilor BERD în funcție de o serie de criterii (tab. 1).

Tabelul 1

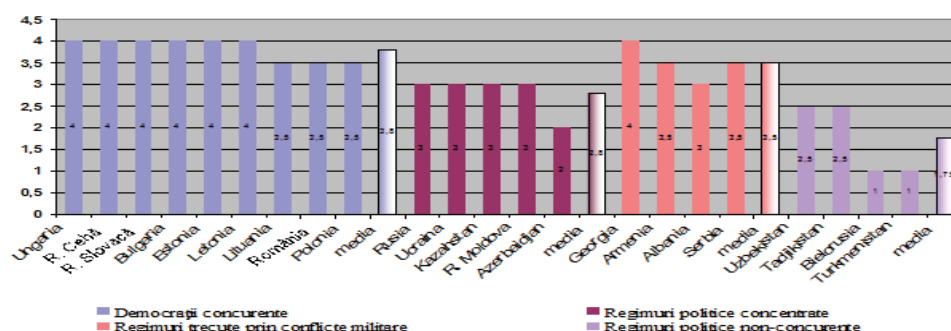
Clasificarea unor indicatori ai procesului de tranziție

Aspectul tranziției	Categoria	Deservirea categoriei
1	2	3
Privatizarea întreprinderilor mari	1	Ponderea proprietății private este nesemnificativă
	2	Planul de privatizare este finalizat, au fost deja vândute unele întreprinderi
	3	Peste 25% din fondurile întreprinderilor mari se află în proprietate privată sau în proces de privatizare, dar există probleme serioase în domeniul managementului corporativ
	4	Peste 50% din fondurile întreprinderilor industriale și agricole se află în proprietate privată, managementul corporativ este substanțial ameliorat
	4+	Peste 75% din fondurile întreprinderilor se află în proprietate privată, managementul corporativ este eficient
Privatizarea întreprinderilor mici	1	Rezultatele sunt nesemnificative
	2	Ponderea întreprinderilor mici este nesemnificativă
	3	Programul complex de privatizare este în faza finală de îndeplinire
	4	Procesul de privatizare a micilor întreprinderi este finalizat, începe procesul de vindere-cumpărare a drepturilor de proprietate în cadrul sectorului privat
	4+	Lipsa proprietății publice în cadrul micului business, posibilitatea vinderii-cumpărării pământului
Reforme infrastructurale	Măsurile sunt reflectate pe cinci domenii: electroenergetic, drumurile auto, căi ferate, comunicații, gospodărie comunală.	

Notă: semnificația „+” și „-” sunt obținute prin însumarea la valoarea întreagă a 0,33 și corespunzător; scăderea ei (punctajul 2,3 va fi identificat ca 2+, punctajul 2,8 ca 3-)

Neomogenitatea rezultatelor obținute în urma privatizării în diferite țări se explică, în mare parte, prin alegerea diferitor priorități. Metoda privatizării, transparența și caracterul deschis al procesului au avut importanță și ele. Anume din aceste considerente există atâtea rezultate ale privatizării, câte țări au promovat-o. Apare întrebarea: ce factori, de rând cu obiectivele economice, au determinat alegerea metodelor de privatizare?

Punctele forte și slabe ale formării ordinii proprietății în Republica Moldova față de celelalte țări europene din spațiul postsocialist și standardele economiei de piață funcționale reflectă tabelul 2.

Figura 1. Regimurile politice și rezultatele privatizării întreprinderilor mari

Sursa: Calculat de autor în baza datelor BERD (2012)

Tabelul 2

Indicatorii transformărilor sistemice către anul 2012

Țările	Reformarea relațiilor de proprietate			Reformarea structurală
	Pondere sectorului privat P.I.B	Privatizarea întreprinderilor mici	Privatizarea întreprinderilor mari	Reformarea întreprinderilor
Azerbaidjan	75	4-	2	2
Albania	75	4	3	2+
Armenia	75	4	4-	2+
Belarus	25	2+	1	2-
Bulgaria	75	4	4	3-
Bosnia și Herțegovina	60	3	3	2
Macedonia	65	4	3+	3-
Ungaria	80	4+	4	4-
Georgia	75	4	4	2+
Kazahstan	70	4	3	2
Republica Kârgâză	75	4	4-	2
Lituania	70	4+	4-	3
Letonia	75	4+	4	3+
Republica Moldova	65	4	3	2
Polonia	75	4+	4-	4-
Rusia	65	4	3	2+
România	70	4-	4-	3-
Serbia	55	4-	4-	2+
Republica Slovacă	80	4+	4	4-
Slovenia	70	4+	3	3
Tadjikistan	55	4	2+	2
Turkmenistan	25	2+	1	1
Uzbekistan	45	3+	3-	2-
Ucraina	65	4	3	2+
Croația	70	4+	3+	3+
Munte negru	65	4-	3+	2+
Republica Cehă	80	4+	4	3+
Estonia	80	4+	4	4-

Sursa: BERD Transition Report Update. 2012

Prin urmare, Republica Moldova se află printre fruntași la capitolul „liberalizare” și printre mediocri – la capitolul „privatizare” și „reformare structurală”.

La capitolul reformării relațiilor de proprietate Republica Moldova se află în rândul mediocrilor, devansând Belarus și Turkmenistan după indicele privatizării întreprinderilor mici și Azerbaidjan, Belarus, Tadjikistan și Turkmenistan după indicele privatizării întreprinderilor mari.

Tabelul denotă, totodată, un indice a reformării structurale a întreprinderilor mai mici comparativ cu cel al reformării relațiilor de proprietate - din patru puncte doar două. Considerăm, că una din cauze a acestui decalaj o reprezintă metoda incipientă de privatizare – privatizarea în masă, prin care favorurile politice au generat lipsa mijloacelor financiare necesare restructurării.

Coincidențele semnificative în metodele de privatizare aplicate de diferite țări cu sisteme politice similare ne permit a presupune, că regimurile politice au impact asupra proceselor reformării, în general, și privatizării, în particular.

În democrațiile concurențiale, în baza negocierilor la „masa rotundă” a persoanelor care exprimau interese organizate în diapazon larg - de la sindicate la organizații religioase, au fost create instituții politice de tip parlamentar. „Forța de gravitație” spre UE a creat stimulente puternice de omogenizare a cadrului instituțional, ce a redus posibilitățile de obținere a unor venituri speculative din privatizări. Totodată, alternanța permanentă a guvernelor de coaliție a creat premise pentru o concurență normală între partidele politice, contribuind la preîntâmpinarea excocheriilor privatizaționale de proporții mari.

Ca urmare, grație aplicării preponderente a metodelor vânzărilor directe, indicele privatizării întreprinderilor mari în 2007 a atins media 4-, iar ponderea medie a sectorului privat – 76% din PIB.

În regimurile politice concentrate noile forțe au apărut nu ca urmare a negocierilor la „masa rotundă” între potențialii concurenți, ci au fost create de lideri politici pentru consolidarea puterii lor. Sistemul politic a devenit, de regulă, prezidențial, partidele politice sunt slabe și nereprezentative, nomenclatura veche își păstrează pozițiile, mai ales în domeniul economic.

În cadrul lor privatizarea a purtat un caracter parțial și fluctuant. Mediul instituțional inadecvat a creat condiții pentru speculații și excocherii privatizaționale masive, mai ales în țările cu bogate resurse naturale. Posibilitatea obținerii veniturilor de rentă a creat o rezistență masivă față de introducerea mecanismelor concurențiale în procesul privatizării, ea fiind materializată în corupția îndreptată spre organele de decizie și barierele create de acestea în vederea consolidării puterii economice și politice a cercurilor financiare înguste.

Ca urmare, grație aplicării preponderente a metodelor de privatizare în masă, de răscumpărare de către colectivele de muncă și, ulterior, a vinderii firmelor agenților strategici, indicele privatizării întreprinderilor mari a atins media 3-, iar ponderea medie a sectorului privat – 68% din PIB.

În regimurile politice non-concurente liderii politici autoritari tind spre stabilitate economică. Ferindu-se de apariția noilor surse concurente de putere economică și politică, ei evită, pe cât posibil, efectuarea reformării economice, inclusiv în domeniul relațiilor de proprietate. Ei refuză să deschidă hotarele țării pentru investitorii strategici străini și să permită formarea oligarhiei financiare în interiorul țării. În acest scop, sunt depuse eforturi pentru păstrarea rolului decisiv al sectorului public în economie și asigurarea populației cu bunuri publice la nivelul atins în perioada socialistă. Aceasta pentru a preîntâmpina nemulțămirea maselor și a împiedica crearea unei opoziții politice active. Sindicatele și organizațiile nonguvernamentale sunt limitate în acțiunile lor sau sunt controlate de puterea politică, iar caracterul închis al economiei reduce presiunea externă în vederea promovării reformelor. Ca urmare, mersul reformării, inclusiv în domeniul relațiilor de proprietate, depinde exclusiv de preferințele liderului politic, care, în țările post-socialiste, este tributar al sistemului administrativ de comandă.

Ca urmare, indicele privatizării întreprinderilor mari a atins media 2-, iar ponderea medie a sectorului privat – 37% din PIB.

Regimurile trecute prin conflicte militare. Țările caracterizate prin separatism etnic se confruntă cu pericolul că guvernul, dominat de reprezentanții altui grup etnic, va tinde să exproprieze resursele grupului minoritar, implantând în structurile instituționale propriile avantaje. Acest pericol determină nerecunoașterea din partea grupului minoritar a legitimității guvernantei. În perioadele de stabilitate relativă guvernele încearcă să promoveze reforme vaste, inclusiv în domeniul relațiilor de proprietate, însă eforturile lor se confruntă cu problema neîncrederii. Grupele etnice nu doresc să accepte sacrificii pe termen scurt pentru a obține avantaje pe termen lung.

Conflictele militare conduc la concentrarea puterii economice în mâinile comercianților de arme și a formațiunilor paramilitare, care tind să obțină control asupra activelor publice și rețelelor de distribuție, în primul rând a celor energetice. De regulă, ele mențin legături strânse cu liderii politici, cărora le acordă suport financiar. Combinarea instabilității politice și a grupurilor economice cu rădăcini în economia subterană determină ca procesul privatizării să fie extrem de neomogen și netransparent, asigurând o diferențiere masivă a veniturilor.

Ca urmare, indicele privatizării întreprinderilor mari a atins media 3+, iar ponderea medie a sectorului privat – 70% din PIB.

În concluzie putem afirma că, rezultatele diferite ale reformării proceselor economice, obținute în diferite țări, se explică prin alegerea obiectivelor, metodelor și transparenței privatizării. Însă coincidențele

semnificative în metodele de privatizare aplicate în țări cu regimuri politice similare ne permit a susține, că rezultatele privatizării au fost influențate și de factorul regimului politic.

BIBLIOGRAFIE

1. Hellman, J. S. *Winners Take All : The Politics of Partial Reform in Postcommunist Transition.* – Washington, D. C., 1998. -World Politic. – Nr. 2. – 50 p.
2. Кудров, В. Рыночная трансформация в странах ЦВЕ: к оценке накопленного опыта// Общество и экономика. – 2006. – № 5. – С. 140.
3. Капелюшников, Р. Собственность без легитимности? // Общество и экономика. – 2008. – № 3. – С. 85-105.
4. Муравский, А. Трансформация экономической системы Республики Молдова // Общество и экономика. – 2006. – № 11-12.–С. 92-107.
5. Петраков, Н. Укрепление прав собственности: трансформировать, не разрушая // Вопросы экономики. – 2006. – № 3. – С. 64-67.
6. Ракова, Е. Опыт проведения приватизации в отдельных странах ЦВЕ и СНГ. Уроки для Белоруссии// ЭКОВЕСТ. – 2006. – № 5. – С. 476.
7. Сонин, К. Институциональная теория бесконечного передела // Вопросы экономики.- 2005. - № 7. – С.4-18.
8. Чепурина, М.; Киселева, Е. Курс экономической теории. – Москва,1998. – 832 с.
9. Черковец, В. Н. Собственность в экономической системе России. – Москва: ТЕИС, 1998. – 556 с.
10. Шюллер, А.; Крюсельберк, Х.-Г. Анализ экономических систем: основные понятия теории хозяйственного порядка и политической экономии. – Москва: Экономика, 2006. – 338 с.

ÎNVĂȚĂMÎNTUL SUPERIOR MOLDOVENESC ȘI SECURITATEA NAȚIONALĂ

*BUGA Oleg, dr. hab. în economie, prof. univ.,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți*

It is known that after church, the oldest and the most important leading institutes involved in any civilized human community was and remains school. Because it is one of the resistant pillars of the society, from the beginning it was created under the church, and the first teachers, as we know, were called dascăli - inspired teachers, devoted and willing to guide the younger generation.

Key words: higher education, education, demographic crisis, project, national security

Se știe că, după Biserică, cea mai veche și importantă instituție comunitară în orice așezare umană civilizată a fost și rămâne școala. Deoarece este unul din pilonii de rezistență a societății, aceasta de la bun început, a fost creată pe lângă biserică, iar primii învățători, precum știm, se numeau dascăli. Și acum sunt numiți dascăli învățători inspirați, consacrați și doritori să îndrumeze tînăra generație. Or, misiunea educației considerăm, nu constă în simpla furnizare de informații audienților, ci mai mult în provocarea interesului acestora pentru dobândirea de cunoștințe aprofundate. Educația și învățămîntul astăzi, la început de secol, sunt elemente incontestabile a securității naționale, de starea acestui sistem depinde viitorul oricărei formațiuni statale, starea societății, în general, și a tuturor sferelor, în particular.

Învățămîntului, la general, și celui superior, la particular, în toate timpurile i s-a acordat atenție sporită, deoarece el produce forță umană calificată și inteligentă, capabilă să facă față competițiilor umane, să propulseze un stat în ierarhia mondială a reușitelor. Făcînd, de exemplu, o retrospectivă a învățămîntului superior din

fosta URSS, menționăm că în a. 1975 erau 856 instituții superioare de învățământ, unde învățau circa 4,9 milioane studenți (populația țării era de 245 milioane). Adică, studenți deveneau 20-30 % din absolvenții școlilor medii. Cam așa stau lucrurile acum în majoritatea statelor dezvoltate. Astăzi în Rusia sunt 5,7 milioane studenți, la o populație de 144 milioane oameni (menționăm, că Rusia în 2014 a mărit numărul de locuri bugetare de la 56 până la 100 absolvenți a școlilor medii). Ca și Republica Moldova, Rusia se va confruntă cu o criză demografică de amploare și în anii următori, numărul de studenți se va micșora de circa două ori (dar menționăm din start că guvernul Rusiei face eforturi mari pentru stabilizarea demografică a numărului populației). În asemenea situație se află țările baltice sau chiar Azerbaidjan (care este un stat cu religie islamică și unde procesele demografice au alte determinante). Cu asemenea probleme se confruntă și instituțiile de învățământ din România, de exemplu, la Universitatea „Ștefan cel Mare” s-au închis 3 specialități în 2013-2014 din lipsă de studenți.

Deci, una din caracteristicile ce domină învățământul superior astăzi este situația demografică precară de descreștere a numărului de studenți. Cum poate fi gestionată situația? Este o situație de criză profundă, starea când globalizarea ca fenomen atrage în mrejele sale învățământul superior moldovenesc. Considerăm, din start, că eforturile Ministerului Educației sunt absolut corecte, ori în acest proces de globalizare Republica Moldova nu poate rămâne o oază a necalificării, nerevitalizării învățământului superior după standardele lumii contemporane.

În alt caz, Republica Moldova o să aibă deficiențe la capitolul competiție și o să rămână la nivelul statelor africane. Republica Moldova are astăzi circa 25 instituții superioare de învățământ ceea ce, considerăm, e mult. Unele din ele au același profil, sunt situate în aceleași orașe, sunt finanțate parțial de stat.

Care e rostul lor, care e rostul situației date? Or, ele pregătesc profesori pentru școli, iar în Nisporeni, Fălești, Cantemir și alte raioane nu ajung profesori. Nu e mai bine de a le comasa eficientizând folosirea resurselor financiare, consolidând strategiile de dezvoltare universitară, a cercetărilor științifice etc. Nu este oare asta o problemă ce ține de securitatea națională, inclusiv, de securitatea economică?

Alte universități sunt simpli „vânzători de diplome”, or, calitatea predării, instruirii este joasă. Dacă în România, numai de la 1 septembrie 2014 până la 31 decembrie 2014 a fost sistată activitatea a 4 instituții superioare de învățământ, în ultimii 10 ani în țara noastră numărul lor s-a mărit.

A treia grupă de instituții de învățământ fac parte din categoria celor „stranii”. De exemplu, Institutul Militar. Republica Moldova, cum se știe, este stat neutru și are o armată de circa 8000 de oameni. Este necesar acest institut pe fondalul acestei situații? Pentru cine și pentru ce pregătim ofițeri? Nu e mai bine de-i pregătit prin diferite înțelegeri în instituții prestigioase și cu experiență de peste hotare? Deci, pe fondalul înăsprirei cerințelor de BAC (absolut necesară, corectă pentru a putea pune accent pe calitate și a putea rezista competițional în situația globalizării, inclusiv a serviciilor educaționale, a micșorării demografice a numărului de studenți, or anul acesta la treapta liceală, au fost admiși doar câteva mii de persoane), a proastei instruirii etc. Pentru a nu pune la bătaie securitatea națională în domeniul potențialului uman este nevoie de măsuri radicale atât la nivel de management universitar, cât și ministerial.

Ce trebuie să facă universitățile și statul pentru a păstra la nivel învățământul superior în situația dată?

1. Este nevoie de atragerea studenților străini și asta va depinde de poziționarea universității, după acreditare, de reitingul ei (clasificarea, parțial, în anii 2000 a fost făcută, dar nu reflectă adevărul). Vor veni studenți străini în Republica Moldova să învețe? (Marea Britanie câștigă din instruire anual peste 3 mlrd. de lire sterline, Danemarca – 2 mlrd. euro). La ULIM și Universitatea de Medicină vin, în România - vin! Este nevoie de proiecte la nivelul Ministerului Educației, Ministerului Afacerilor externe de atragere a străinilor.

2. De limitat, prin măsuri ministeriale, activitatea de „achiziție” a abiturienților de către alte state (România, Rusia, Bulgaria, Ucraina s.a). Aceiași situație este, de exemplu, în Ucraina sau Azerbaidjan cu universitățile turcești. Ucraina a introdus încă un examen local, de exemplu, la echivalarea diplomei, iar Azerbaidjan restricționează oferta, permitând recrutarea studenților doar la specialitățile ce nu sunt pe teritoriul național.

3. De comasat instituțiile superioare de același profil ca, de exemplu, cele pedagogice din Chișinău. Ne-am pomenit cu un conglomerat de Universități, reprezentând, în esență, business entități demne de toată lauda pentru performanțele economice înregistrate care, de facto, produc șomeri. Ori nu pot exista dascăli ce vor

preda în școală cu nota medie de 5-6?

4. Atragerea angajaților Universităților în proiecte științifice, de cercetare etc. Nu e mare secret că astăzi unele din ele se dau preferențial, cu așa numitul „otcat” etc.

5. Să fie ridicate salariile profesorilor în licee (nu ca în 2014 de la 1 septembrie), pentru a motiva pregătirea către bacalaureat. De asemenea a profesorilor universitari pentru a stimula calitatea predării. Calitatea instruirii este un element esențial în competiția serviciilor educaționale.

6. Angajările în instituțiile de învățământ trebuie făcute în proporție de 80-90 % doar prin concursuri. Asta va micșora procentul nepoților, soțiilor, rudelor angajate. Va micșora cheltuielile pentru această categorie de angajați.

7. Să fie urgentat procesul de acreditare, ori asta va permite recunoașterea actelor moldovenești peste hotare, clasificarea Universităților și creșterea calității instruirii.

8. Să fie declarate proiecte cu interes strategic de Stat, sistemele de conlucrare cu agenții economici practicate la Universitățile „Alec Russo” sau Universitatea Tehnică din Chișinău. Ministerului îi revine misiunea de a înlesni această conlucrare și a organiza altele. Și prin salarizarea corectă să fie ridicată imaginea învățătorului, profesorului în societate, ori în ultimii ani s-a făcut totul pentru pierderea încrederii și compromiterea acestei meserii.

9. Să fie înăspriată lupta cu corupția ca cel mai mare flagel ce duce la compromiterea statutului de „profesor”. Învățământul superior moldovenesc intră într-o fază nouă, aceea a restructurizării sub influența mecanismelor noi a economiei de piață din domeniu. Se va micșora numărul de angajați, va fi nevoie de mișcări revoluționare de supraviețuire.

De aceea, managerii Universitari de toate nivelurile nu trebuie să aștepte cuminței momentul când va fi asigurat de la sine un nivel calitativ înalt de predare, învățare și evaluare academică, o restructurare a Planului-cadru, o re-dimensionare a ciclurilor de studii și așa mai departe. Or, cheia reușitei rezidă în activitatea centrată pe necesitățile și doleanțele audientului, bazată pe interactivitate și flexibilitate într-o lume unde e un pas de la bine la rău, unde noțiunea de „securitate națională” și „educație” sunt sinonime.

Învățământul superior moldovenesc trece printr-o fază de restructurare în concordanță cu evenimentele economico-sociale ce domină în jur. Și Republica Moldova nu își poate permite luxul de a nu fi receptivă la aceste schimbări, ori asta va bate în elementele securității naționale, în potențialul uman, în calitatea societății de mâine, în capacitatea competițională a sistemului superior de învățământ.

DESPRE UNELE ASPECTE ALE GLOBALIZĂRII ȘI A RĂZBOAIELOR ECONOMICE ACTUALE IN CONTEXTUL SECURITĂȚII ECONOMICE

*BUGA Oleg, dr. hab., prof. univ.
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

The world economy, especially related to US relations with Russia, the European Union with Russia is in a deep crisis. About this, allows us to affirm the evolution of international relations in the last half year. International reality is unique, but the perception and representation that we build is different.

Key words: international relations, economic war, civil war, competition, economic space, Globalization.

Economia mondială, mai ales, ceea ce ține de relațiile SUA cu Rusia, a Uniunii Europene cu Rusia se află într-o criză adâncă. Despre asta ne permite să afirmăm evoluția relațiilor internaționale din ultima jumătate de an. Realitatea internațională este unică, dar percepția și reprezentarea pe care noi o construim e diferită. În literatura de specialitate se remarcă dezbaterile dintre cei care percep politica internațională ca fiind expresia globalizării și cei ce contestă acest proces! Considerăm, că disputa de idei privind structura relațiilor internaționale, mai ales cele economice, nu se va încheia niciodată.

De exemplu, Immanuel Wallerstein referindu-se la globalizare, menționează ideea că o percepe doar

ca imagine fundamentală pe discurs; „.....acest discurs reprezintă o enormă eroare de înțelegere a realității contemporane – eroare care ne este impusă de grupuri puternice și, mai grav, pe care ne-am impus-o singuri”. În genere, considerăm că realitatea de azi, e o luptă a statelor și a corporațiilor pentru interesele sale, privind acumularea de resurse și vânzarea produselor (ca finalitate obligatorie a procesului economic) și pentru a stopa dezechilibrele economice și a opri adevăratele războaie e nevoie de preocupări adânci pentru postarea unui echilibru adevărat.

Mulți analiști consideră că după acest război rece economic, izbucnit în cea mai importantă regiune a lumii, rolul statelor se va diminua. Scopul nostru este de a analiza noțiunea de „război economic”, adică a fenomenului în care este implicată practic toată UE, dar și un actor important mondial - Rusia. Mai mulți specialiști în relații externe consideră că competiția interstatală și inter-firme este mai important de studiat, decât fenomenul războiului economic. Dar ceia ce are loc acum între Rusia și o bună parte a statelor UE și SUA, e tocmai un război economic, o confruntare ce are nevoie de a fi studiată, ori după cum se vede procesul de globalizare, nu întotdeauna decurge pașnic, ca structură, nivel și scop.

În literatura anilor '90 sau chiar din ultimii ani mai putem întâlni termeni sinonimi, ca „războiul pantofilor”, „războiul comercial” și altele. Și peste tot se încearcă de a atrage atenție asupra fenomenului și nu a-l explica. Așa a fost, de exemplu, cu războiul din industria auto dintre SUA și Japonia. Dar acum e complet altceva. Or, părtașii ideii că circulația liberă de capital și mărfuri este un mijloc de pacificare a statelor au cam dat-o în bară.

Elie Cohen scria că „începând cu Paul Krugman, se știe că problema națiunilor nu este competitivitatea, adică să faci mai bine decât vecinul, să câștigi segmente de piață, problema principală este productivitatea sau capacitatea unei țări de a produce mai bine și mai ieftin, folosind capitalul său uman și fizic, mobilizând resursele tehnologice și științifice”, atunci ceea ce vedem noi acum, e altceva.

Identificarea războiului economic și a implicațiilor sale asupra globalizării poate părea inadecvată, ținând cont că, de cele mai multe ori, războaiele pe care le-a cunoscut omenirea au avut constant o componentă economică.

Războiul civil din Ucraina face parte dintr-o lungă serie de conflicte marcate de distrugerii de vieți omenești și bunuri materiale, în care interesele economice joacă un rol central. Războiul implică o acțiune violentă, de aici și reticente în a extinde înțelesurile lui către spațiul economic internațional actual, unde conceptul de competiție, chiar dacă subînțelege existența de învingători și învinși, se îndepărtează de efectele distrugătoare ale unui real „război”. Faptul, că războaiele economice anterioare s-au întretesut cu acțiunile militare, a lăsat să se creadă că ele vor dispărea în perioadele de pace, dar interesele statelor nu s-au armonizat automat prin schimburile comerciale propulsate de globalizare, așa cum susțineau unii neoliberali.

Privind prin prizma naționalului, războiul economic actual începe să capete un sens ocultat nu doar de liberalism, dar, în viziunea noastră, de marxism. În timp ce se concentra supra imperialismului ca stadiu suprem al capitalismului, marxismul pierdea din vedere analiza neideologică a bătăliilor între economiile naționale. Dispariția războiului ideologiilor nu duce deocamdată la dispariția confruntărilor economice. Globalizarea, prin rivalitatea pe care o induce în rîndul actorilor internațional, duce la conflicte economice care, în anumite condiții, pot pune în pericol siguranța națională. De aceea, considerăm oportun să stabilim distincții foarte clare între interesul național și interesul supranațional, între obiectivele competitive ale firmelor și acelea ale economiilor naționale.

În literatura de specialitate găsim, că competiția economică mondială presupune angajarea de către state și firme în cursă pentru obținerea de beneficii maxime pentru consumatori și acționari, astfel încît nu s-ar putea spune că scopul principal urmărit de acești actori ai globalizării este distrugerea adversarilor. Menționăm că, paralel, distribuția puterilor la scara globală în ultimii ani, a cunoscut modificări importante, materializate în accentuarea alunecării de la multilateralism spre unilateralism american, ceea ce a adus la motivația răbufnirii Rusiei.

Și, după cum se vede, contrar războiului tradițional, loviturile date în războiul economic sunt deseori invizibile și decisive, rareori raportate, astfel încît se poate crede că ele nu ar exista. Un mare analist Charles-Albert Michald sublinia în lucrarea sa „Ce este globalizarea?” că „După cum în spetele statului există putere, în spetele piețelor, este probabil că există, de asemenea, operatori, factori de decizie privați sau publici, interese,

putere”. La fel de probabil, însă, este că acești operatori din spatele statului și al piețelor să conlucreze pentru a-și atinge interesele prin alianțe, înțelegeri temporare sau pe termen lung, în detrimentul altor state sau entități economice. Omenirea are de parcurs un drum lung pînă la acel perfect „joc” mondial în care toți participanții vor fi cîștigători.

Tocmai de aceea o chestiune, care merită din start clarificată, este definirea rolului statului în economia de piață și a raporturilor sale cu firmele private naționale, a interesului național, a securității economice naționale în condițiile activității CTN-urilor mîna în mîna cu statul etc.

Dinamica raporturilor dintre statul național și firme, a cunoscut o evoluție istorică impregnată de cultura locală, influențată de grupări de interese, ideologii și evenimente externe, ceea ce face ca astăzi să fim martorii nu al unui capitalism unic planetar, ci a unei serii întregi de variațiuni pe aceeași temă, distribuite pe tot mapamondul. Convergența tradițională dintre interesele de stat și private în cazul Japoniei sau al Coreei de Sud, au o dimensiune istorică, vizibilă la diverse nivele și azi. Totuși, lipsa de identitate a marilor firme occidentale este contrazisă de realitate; multinaționalismul lor nu le-a desprins total de specificul național, în ciuda aparențelor. În unele ocazii, statul participă din umbră la promovarea s-au apărarea firmelor naționale prin mijloace mai puțin ortodoxe, precum culegerea de informații, contraspionajul. Astfel, măsurile mai mult sau mai puțin discrete împletite cu patriotismul economic, aplicat de guvernul Rusiei readuce pe scena centrală statul ca promotor al intereselor naționale. Dar a împăca astăzi patriotismul cu globalismul sau cu integraționismul regional, este un demers greu de întreprins, după ce însăși statul deschisese calea liberalizărilor financiare în anii '90. Relațiile dintre CTV cu statele de origine au îmbrăcat o mare varietate de forme, în care interesele geo – politico-economice, ca și cultura locală, au jucat rolul central.

Considerăm, că astăzi aceste relații au devenit mai complexe. Obligațiile asumate de state în cadrul tratatelor și a organizațiilor economice internaționale, complică și mai mult capacitatea statelor de a se implica direct în economie (aici trebuie să fim atenți, ori asta e la prima vedere, în realitate, noile strategii de intervenție sunt modernizate, redenumite și invizibile direct).

În situația de azi, din punct de vedere economic, competiția este esențială, chiar și la nivel de politici sociale. Asia, China atrage firmele străine în căutare de forță de muncă numeroasă și ieftină, dar nu trebuie neglijată atractivitatea oferită investitorilor străini de avantajele fiscale acordate de stat, legile permissive de protecție a mediului, adică de un pachet de înlesniri pentru a atinge amplasamente de capital.

Cuvîntul cheie în economia globalizată a devenit competiția, iar fenomenul globalizării adîncește acest fenomen. În lume, regiuni sau orașe se întrec pentru a atrage și a reține investitorii gata să părăsească teritoriul în căutarea unor condiții mai favorabile. Dacă aceste situații se deteriorează, se observa decăderea economică. În această competiție, în războaiele economice un rol important este jucat de diferențele dintre culturi: dacă lumea anglo-saxonă este orientată spre consum, populațiile Europei și Asiei încă preferă economiile. În ceea ce privește fenomenul delocalizării producției, considerăm că diferențele dintre costurile forței de muncă reprezintă cel mai important factor în relocalizarea activităților firmelor multinaționale.

Deci, în condițiile create, diferența (distincția) între competiție, război economic sau arme economice de competiție nu este întotdeauna clara, dar sunt elemente esențiale ce trebuie avute în vedere în securitatea economică. Politicile de damping, barierele comerciale, sancțiunile economice, patentele forței de muncă, migrațiile creierelor, creșterea sau descreșterea prețului petrolului, crizele financiare devin tot mai sofisticate și pot crea condiții de subminare a unei economii naționale, ca în cazul Rusiei de azi.

Analizînd actorii economici mondiali remarcăm faptul, că globalizarea economică este un fenomen ce merge mână de mână cu războaie economice, competiții etc. Metodele de ducere a acestor războaie sunt tot mai sofisticate, un caz elocvent fiind situația Rusiei de azi. Relațiile economice externe a fiecărui stat național depind și de politicile companiilor transnaționale, dar și de tendințele economice persistente. Datorită vitezei cu care se produc schimbările în mediul internațional este mai util de a te afilia în anumite blocuri integraționiste. Elementele economice a globalizării, mecanismele războaielor economice trebuie adînc studiate, ori aceasta ajută să fie înțelese cooperarea și conflictul, viitorul dezvoltării unui stat.

REALIZAREA DREPTULUI LA UN PROCES PENAL CONTRADICTORIAL PRIN INTERMEDIUL ÎNAINȚĂRII CERERILOR ȘI PLÎNGERILOR

*COVALCIUC Ion, drd., ULIM,
Procuror adjunct al Procurorului mun. Bălți*
*RUSU Lucia, drd.,
Universitatea Academiei de Științe,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice*

From the perspective of system analysis the author examines the nature of competitiveness and identifies the factors that determine its content. In the basis of decision of question of criminal procedure competitiveness is the goal of proving the truth. In the domestic criminal procedure it is a material truth, that might be possible only when there are two consequences: the preliminary and judicial. If the first is in the form of search, the second - in compliance with the competitive procedures. Investigative pre-trial proceedings lead to such a construction of the court phase in which the leading role belongs to the judge, because as the guarantor of the legitimacy of one «master» of the case stands the subsequent examination of his work by other sovereign entity with the participation of the parties. Given article is devoted the problems arising of the right of persons, involved in criminal proceedings, on petitions and complaints. Attempt to modernize system of realization of the granted right becomes.

Key words: competitiveness, search, type of criminal procedure, truth, court, contradictory, contradictory court, criminal justice, act of justice, procedural action, impartial, hearing, judicial investigation, judicial duel, principle, judicial fact, circumstances of the criminal case, testimony, evidences, accused, defendant.

Forma procesuală reprezintă o varietate specifică a formei activității juridico-statale, iar valoarea ei constă în aceea că ea pune bazele unei ordini juridice stabile, strict determinate și strict obligatorii a desfășurării unui proces penal conform destinației și principiilor acestuia [1, p. 59]. Ea este chemată „de a asigura realizarea a două sarcini, care deși la prima vedere ar avea repera comune, dar totuși se deosebesc: în primul rând, de a garanta la maximum autenticitatea datelor de fapt obținute și, în al doilea rând, de a îngădi drepturile și libertățile persoanei [2, p. 47]”. Forma procesual-penală „este un sistem al instituțiilor și regulilor procesuale, al succesiunii fazelor procesului penal, al condițiilor, metodelor și termenelor de efectuare a actelor procesuale, legate direct sau indirect de administrarea probelor în procesul penal, precum și a ordinii de fixare a deciziilor în cadrul cauzelor penale. Forma procesual-penală fiind o varietate a formei juridice de activitate statală, creează un regim de drept statornic de gestiune a cauzelor penale, ajustat în detalii și bine determinat. Unitatea și diferențierea formei procesual-penale reprezintă proprietăți care, în totalitatea lor, demonstrează flexibilitatea procesului penal. Forma procesuală exclude arbitrariul din procesul penal și stabilește un regim juridic imperativ de desfășurare a acestei activități, fiind totodată considerată garanție împotriva abuzurilor [3, p. 93]”. Condiționarea, determinarea politică, economică, istorică și culturală a formei procesual-penale reflectă și determină statutul și poziția persoanei în societatea statală organizată, fixând, totodată și gradul libertății individuale. Forma procesuală... „influențează asupra diferitelor sfere ale vieții sociale, în particular, susținând sau modificând ierarhia valorilor cristalizată în societate [4, p. 25]”. Forma procesual penală „reprezintă, practice, singurul, unicul mijloc de asigurare măcar a unei egalități formale între stat și individ, persoană [5, p. 9]”.

Forma procesuală își găsește reflectare în sistemul acțiunilor organelor de drept împuternicite la etapele prejudiciare, în activitatea instanței de judecată – pe durata procesului judiciar, precum și a tuturor persoanelor implicate în procesul penal. Acțiunile sunt imposibile fără luarea anumitor hotărâri. Savanta P. A. Lupinskaia subliniază aparte rolul special al hotărârilor în procesul penal, acestea fiind „mijloace juridice de realizare a importanței sociale a acestui domeniu de activitate [6, p. 13]”. Necesitățile în luarea de hotărâri ca forță motrice a procesului penal sunt diferite, după cum sunt variate și interesele subiecților acestuia. La ele se atribuie

atît interesul public al organelor ce efectuează urmărirea penală, cît și interesul particular al părții vătămate, bătutului, învinutului, inculpatului, condamnatului ș.a.

Cererile și plîngerile constituie modalitatea universală de protejare a drepturilor persoanelor implicate în activitatea procesual penală. Dreptul la cerere corespundează cu obligațiunea organului judiciar de a o soluționa și de a săvîrși acțiunile corespunzătoare solicitate și este garantat de posibilitatea atacării hotărîrii pronunțate în acest sens în structurile corespunzătoare, și în primul rînd, în instanța de judecată. Cererile și plîngerile constituie o modalitate de participare activă a persoanei în procesul penal, sunt unul din mijloacele cu ajutorul cărora părțile pot pune în mișcare mecanismele specifice unui proces penal contradictorial [7, p. 39; 7, p. 145]. La rîndul său, modelul contradictorial al procesului penal „joacă rolul unui etalon, al unui criteriu specific justiției echitabile, civilizate și democratice [8, p. 18]”.

Anume cererile și plîngerile ca elemente ale acestei forme egalează, într-o anumită măsură, posibilitățile părților din proces, constituie instrumente importante în realizarea sarcinilor procesului penal, se prezintă în calitate de componente importante ale mecanismului realizării celor mai valoroase principii procesual penale [9, p. 15]. Cererea are o orientare și un caracter de perspectivă, iar plîngerea se impune prin caracterul său retrospectiv. Plîngerea se înaintează cu ocazia comiterii unei anumite încălcări a unumitor drepturi și interese. Cererea, la rîndul său, cuprinde cerința de a săvîrși anumite acțiuni pozitive și permite de a întreprinde anumite măsuri prealabile în vederea protejării persoanei implicate în activitatea procesual penală. Plîngerea reprezintă o modalitate nedorită, însă necesară de apărare, și respectiv, numărul cererilor în activitatea respectivă urmează să fie în creștere în detrimentul plîngerilor. Cererea este un act procedural comun, prin care orice persoană interesată se poate adresa organului de urmărire penală, procurorului, judecătorului de instrucție și instanței de judecată pentru îndeplinirea unor acțiuni ori pentru a obține intervenția sa în vederea satisfacerii unor pretenții juridice [10, p. 456], determinate de faptul săvîrșirii infracțiunii și desfășurării procesului penal [11, p. 470]. Demersul, în esență, este o formă a cererii înaintată de o persoană oficială sau din partea unui colectiv [12, p. 471].

Legea prevede diverse modalități de realizare a dreptului la cerere și plîngere în procesul penal. Plîngerea constituie un dezacord cu hotărîrea luată pe cauză. La rîndul său, subiectul care anterior a luat această hotărîre, o considera ca fiind fundamentată și motivată. Din acest considerent, în procesul examinării și soluționării plîngerilor urmează a fi luată în calcul poziția ambelor părți cu referire la esența hotărîrii anterior pronunțate. Ea este examinată și soluționată de către persoana care nu realizează nemijlocit cercetarea sau examinarea cauzei date. Această situație oferă posibilitatea de a vorbi despre un anumit grad de obiectivitate asupra soluției adoptate în legătură cu plîngerea.

Cererile, spre deosebire de plîngeri, pot fi examinate prin intermediul a două modalități diferite. O parte a unor astfel de adresări sunt satisfăcute, îndeplinite în ordinea cu de la sine putere (obligatorii). În acest caz, subiectul care soluționează cererea examinează numai legalitatea înaintării acesteia, și anume, împuternicirile respective (prezența statutului procesual sau a împuternicirilor în privința depunerii) a celui ce se adresează și prezența condițiilor necesare depunerii cererii (ca de exemplu, momentul înaintării cererii cu privire la ordinea cercetării judecătorești; prezența în judecată a martorului a cărui audiere a fost solicitată prin cerere etc.). Adică, înaintarea cererii constituie o condiție formală pentru luarea hotărîrii, și în procesul soluționării acesteia se ia în calcul doar corespunderea formei cererii înaintate prevederilor legii procesual penale. Rolul acestor cereri constă în prezentarea necondiționată persoanelor implicate în proces a posibilității de a-și realiza interesul său juridic prin intermediul implicării împuternicirilor persoanelor cu funcție de răspundere responsabile de desfășurarea procesului penal. Anume cererile respective în mare măsură contribuie la dezvoltarea contradictorialității procesului penal, la moment rolul lor fiind în creștere continuă.

Cea de a doua modalitate constă în examinarea în esență a adresărilor orientate spre convingerea persoanelor împuternicite cu soluționarea cererilor de a lua hotărîrea în favoarea celui care a intervenit. Aceste cereri sunt examinate atît la capitolul legalității depunerii, cît și în privința obiectului fundamentării solicitării înaintate. Ele oferă subiectului care le soluționează posibilitatea de a-și manifesta poziția cu referire la cauza dată. În situația examinării cauzelor penale în instanța de judecată acest mecanism acționează cu totul altfel. Art. 315 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova fixează expres că „Procurorul, partea vătămată, partea civilă, apărătorul, inculpatul, partea civilmente responsabilă și reprezentanții lor

beneficiază de drepturi egale în fața instanței de judecată în ce privește administrarea probelor, participarea la cercetarea acestora și formularea cererilor și demersurilor”. Conform art. 364 Cod de procedură penală al Republicii Moldova „, Președintele se întreabă fiecare parte din proces dacă are careva cereri sau demersuri. Cererile sau demersurile înaintate vor fi argumentate, iar dacă se solicită administrarea unor probe noi, se vor indica faptele și circumstanțele ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care vor fi administrate aceste probe, locul unde se află acestea, iar în privința martorilor, experților și specialiștilor se va indica identitatea și adresa lor în cazul în care partea nu poate asigura prezența lor în instanța de judecată. Cererile sau demersurile formulate se soluționează de către instanță după audierea opiniilor celorlalte părți asupra cerințelor înaintate. Părțile pot prezenta și cere administrarea probelor și în cursul cercetării judecătorești. Astfel, și în ședința de judecată putem întâlni situații când paritatea se materializează, există doar în privința unor anumitor laturi ale probatoriului (în privința anumitor mijloace de probă), ceea ce duce inevitabil la limitarea dreptului la un proces penal contradictorial.

Ieșirea din situația creată ține de reformarea instituției cererilor și plîngerilor în felul în care ele să se transforme într-un mecanism și mijloc eficient de participare a părților în cadrul probatoriului.

BIBLIOGRAFIE

1. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации. Учебник / Отв. ред. П. А. Лупинская. Изд. НОРМА. М., 2009, с. 59.
2. Орлов Ю. К. Основы теории доказательств в уголовном процессе. Изд. ПРОСПЕКТ. М., 2000, с. 47.
3. Rusu, Vitalie; Gavajuc, Stela; Gheorghies, Alșexandru ș.a. Dicționar de drept procesual penal. Ed. PONTOS. Chișinău, 2012, p. 93.
4. Михайловская, И. Б. Цели, функции и принципы российского уголовного судопроизводства (уголовно-процессуальная форма). М., ТК ВЕЛБИ; ПРОСПЕКТ, 2003, с. 25.
5. Михайловская, И. Б. Настольная книга судьи по доказыванию в уголовном процессе. М., ТК ВЕЛБИ; ПРОСПЕКТ, 2008, с. 9.
6. Лупинская, П. А. Решения в уголовном судопроизводстве: теория, законодательство и практика. М., НОРМА; ИНФРА-М, 2010, с. 13.
7. Смирнов, А. В. Состязательный процесс. СПб.: Альфа, 2001, с. 39; Шестакова С. Д. Состязательность уголовного процесса. СПб.: Юридический центр Пресс, 2001, с. 145.
8. Смирнов, А. В. Модели уголовного процесса. СПб.: НАУКА, 2000, с. 18.
9. Героев, А. Заявление ходатайств и принесение жалоб как форма участия адвоката-защитника в уголовно-процессуальном доказывании // Адвокатские вести. 2004, № 9 (47), с. 15.
10. Volonciu, Nicolae. Tratat de procedură penală. Vol. I. Ed. Paideia. București, 1993, p. 456.
11. Dolea, Igor; Roman, Dumitru; Sedlețchi, Iurie; Vizdoagă, Tatiana ș. a. Drept procesual penal. Ed. Cartier Juridic. Chișinău, 2005, p. 470.
12. Dolea, Igor; Roman, Dumitru; Sedlețchi, Iurie; Vizdoagă, Tatiana ș. a. Op. cit., p. 471.

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЯ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

*ЕМЕЛЬЯНЦЕВА Дарина, магистр экон.,
Национальный Транспортный Университет
СТРЮКОВА Дарья, студент,
Национальный Транспортный Университет*

This article is devoted to the problem of decentralization as an element of building an effective system of national security. The authors have analyzed the problems of decentralization in Ukraine's regions. During researching the main threatening to the national security of Ukraine was uncovered and possible ways of development were suggested.

Keywords: national security, economic security, decentralization, government administration.

Среди актуальных проблем построения эффективного и конкурентоспособного государства до сих пор не получили должного доктринального осмысления принципы становления национальной безопасности страны. Много исследований ведется на поле экономической, информационной, политической безопасности, но выработать единый подход по всем элементам до этого времени не удалось из-за многокомпонентности и междисциплинарного характера проблемы. Кроме того, до сих пор учеными не выработан единый подход к толкованию словосочетания «Национальная безопасность». С одной стороны – это защита национальных интересов, целостности государства, с другой – защита базисных ценностей общества – прав человека, жизненно важных интересов личности. Впервые категория «Национальная безопасность» была использована в середине восьмидесятых годов прошлого столетия как синоним обороноспособности государства, применяясь исключительно в политике и военном деле [1]. С тех пор толкования сущности национальной безопасности значительно расширились, но сохранили диалектический подход в анализе и методологии.

Законом Украины «Об основах национальной безопасности Украины» вводится следующее определение:

„Национальная безопасность - это защищенность жизненно важных интересов человека и гражданина, общества и государства, при которой обеспечиваются стабильное развитие общества, своевременное выявление, предотвращение и нейтрализация реальных и потенциальных угроз национальным интересам в сферах правоохранительной деятельности, борьбы с коррупцией, пограничной деятельности и обороны, миграционной политики, здравоохранения, образования и науки, научно-технической и инновационной политики, культурного развития населения, обеспечения свободы слова и информационной безопасности, социальной политики и пенсионного обеспечения, жилищно-коммунального хозяйства, рынка финансовых услуг, защиты прав собственности, фондовых рынков и оборота ценных бумаг, налогово-бюджетной и таможенной политики, торговли и предпринимательской деятельности, рынка банковских услуг, инвестиционной политики, ревизионной деятельности, монетарной и валютной политики, защиты информации, лицензирования, промышленности и сельского хозяйства, транспорта и связи, информационных технологий, энергетики и энергосбережения, функционирования естественных монополий, использования недр, земельных и водных ресурсов, полезных ископаемых, защиты экологии и окружающей природной среды и других сферах государственного управления при возникновении негативных тенденций до создания потенциальных или реальных угроз национальным интересам” [2].

Структура национальной безопасности многогранна и не доктринирована, исследования не носят систематичный характер. Зачастую, в структуру национальной безопасности включают следующие элементы:

- государственную безопасность;
- экономическую безопасность;
- информационную безопасность;
- энергетическую безопасность;
- экологическую безопасность;
- общественную безопасность;
- космическую безопасность;

- техногенную безопасность;
- миграционную безопасность;
- ресурсную безопасность;
- продовольственную безопасность, и т.д.

Национальная безопасность предполагает защиту национальных интересов от различного рода угроз. Под угрозой понимается опасность на стадии перехода из возможности в действительность, высказанное намерение или демонстрация готовности одних субъектов нанести ущерб другим [3]. Согласно Закону Украины «Об основах национальной безопасности Украины», среди основных угроз называются следующие:

- внешнеполитические угрозы;
- коррупция;
- сепаратизм;
- нелегальная миграция;
- экстремизм и терроризм;
- сокращение ВВП и инвестиций;
- рост внутреннего и внешнего долга страны;
- теневая экономика;
- научно-техническое отставание;
- ухудшение экологической ситуации;
- демографический кризис, и т.п. [2].

К объектам национальной безопасности относятся национальные интересы, национальные ценности, структурные элементы системы национальной безопасности, их свойства и отношения, которые защищаются от угроз. Исходя из этого, выделяются три уровня основных объектов безопасности:

- гражданина (человека) – его права и свободы;
- общества – его духовные и материальные ценности;
- государства – его суверенитет, конституционный порядок, территориальную целостность и неприкосновенность границ.

К субъектам национальной безопасности надо отнести носителей свойств, обеспечивающих защиту объектов безопасности.

Основным субъектом национальной безопасности является государство, которое, согласно с Конституцией Украины (ст. 3, 27, 28, 29), обеспечивает безопасность каждого человека и гражданина, их жизнь, здоровье, честь, достоинство, личную неприкосновенность на территории Украины, а также своим гражданам и за ее границами [4]. Также к субъектам, согласно Закону, относятся Президент Украины, Верховный Совет, Кабинет министров, Совет национальной безопасности и обороны, министерства, Национальный банк Украины, суды, прокуратура, местные администрации, Служба безопасности Украины, Служба внешней разведки, Государственная пограничная служба, Вооруженные силы Украины и т.д. [2].

Основными факторами, которые определяют потенциал национальной безопасности, являются:

- природно-климатические условия;
- ресурсно-сырьевой потенциал;
- этно-демографический потенциал;
- структура и специализация производственного комплекса;
- уровень экономического развития;
- финансовая обеспеченность;
- социально-политические условия;
- степень компетенции и влияния руководства.

Основными принципами обеспечения национальной безопасности являются:

- законность;
- приоритет прав человека;
- верховенство права;
- адекватность мероприятий защиты национальных интересов реальным и потенциальным угрозам;
- демократический гражданский контроль за всеми структурами в сфере обеспечения национальной безопасности;
- соблюдение баланса интересов личности, общества и государства, их взаимная ответственность;

- четкое разграничение полномочий органов исполнительной власти;
- взаимная ответственность личности, общества и государства по обеспечению НБ;
- интеграция с международными системами безопасности;
- единство, взаимосвязь и сбалансированность всех видов безопасности, изменение их приоритетности в зависимости от ситуации;
- сочетание централизованного и децентрализованного управления силами и средствами.

Нарушение одного из этих принципов может привести к серьезной угрозе национальной безопасности, демократии, соблюдения баланса интересов личности, общества и государства, их взаимной ответственности.

Принцип сочетания централизованного и децентрализованного управления – один из фундаментальных принципов системы государственного управления в развитых странах. Делегируя полномочия на места, власть добивается повышения качества реализации задач и высоких результатов. Децентрализация происходит как в системе государственного управления, так и в экономической системе, энергетической, экологической, и т.д., то есть распространяется на всю структуру национальной безопасности.

Внутриполитическое развитие государства и внешняя ситуация вокруг Украины в 2014 году обострили вопрос децентрализации власти - передачу полномочий и ресурсов на более низкие уровни публичного управления. Децентрализация выступает одной из форм развития демократии и укрепления национальной безопасности. Она позволяет при сохранении государства и его институтов:

- расширить местное самоуправление, активизировать население на решение собственных потребностей и интересов;
- сузить сферу влияния государства на общество, заменяя это влияние механизмами саморегулирования, произведенными самим обществом;
- активизировать местные общины в решении вопросов национальной безопасности;
- уменьшить расходы государства и налогоплательщиков на содержание госаппарата и его материальных придатков – армию, милицию и тому подобное.

Вопрос институциональной, административной, функциональной, территориальной, экономической децентрализации в Украине всегда занимал важное место в стратегии государственного развития с момента провозглашения Акта Независимости Украины. Децентрализация декларируется как перспективное направление развития Украины по разным аспектам. На протяжении последних лет исполнительной властью воплощался план мероприятий по реализации Концепции реформирования местных бюджетов, которая предусматривала бюджетную децентрализацию [5].

В 2014 году Кабинет министров Украины распоряжением от 1 апреля 2014 года принял Концепцию реформирования местного самоуправления и территориальной организации власти в Украине. Эта Концепция требует изменений в Конституции Украины, опираясь на Государственную стратегию регионального развития 2020 года. Заявленная децентрализация проводится в два этапа – добровольный и системный. Системный этап включает в себя:

1) основу реформы – нормативные документы, которые становятся фундаментом для децентрализации, среди которых Конституция Украины, Бюджетный и Налоговый кодексы, Закон Украины «О местном самоуправлении», Закон Украины «О местных государственных администрациях», и т.д.;

2) отраслевые изменения – нормативные документы, которые касаются изменений в стратегически важных для национальной безопасности отраслях. Среди них Земельный, Водный кодексы Украины, Закон Украины «Об образовании», Закон Украины «О медицине», и т.п.;

3) участие граждан – нормативные документы, что регламентируют участие граждан в местном самоуправлении.

Добровольный этап касается сотрудничества территориальных общин и их государственную поддержку.

Однако, опираясь на международный опыт, в частности Великобритании, Польши, Италии, при реализации политики децентрализации могут возникнуть разнообразные риски. В условиях современного политического, экономического и социального кризиса без должного контроля возможно углу-

бление негативных тенденций усиления негативных эффектов среди народонаселения, сепаратистских тенденций в отдельных регионах при предоставлении им возможности решать свою судьбу в составе государства, что ставит вопрос о национальной безопасности и сохранении целостности страны. Ослабление централизации власти в результате децентрализации может привести к росту произвола местных чиновников и рост недовольства населения властью, включая центральную, которая не в состоянии и не способна будет защитить интересы и права региональных общин. Децентрализация может усилить центробежные тенденции из-за крайне низкого уровня ответственности перед административно-территориальными субъектами [6].

Для противодействия подобным процессам следует обеспечить одновременные реакции по следующим направлениям:

- государство гарантирует участие граждан в управлении общественно-политическими и общественно-экономическими процессами в государстве;
- государство поддерживает институты местного самоуправления;
- государство гарантирует должное обеспечение системы местного самоуправления, повышение уровня оплаты служащих местного самоуправления, их образовательного и компетентного уровня;
- государство борется с коррупцией и теневой экономикой;
- государство осуществляет эффективную политику, направленную на преодоление диспропорций в экономической, экологической и других сферах развития территорий;
- государство децентрализирует бюджетное финансирование, совершенствуя механизм трансфертов финансовых ресурсов на уровень территориальных общин;
- государство ликвидирует диспропорции в развитии экономической и правовой основ в осуществлении децентрализации и др.

Таким образом, при осуществлении данных положений, децентрализация станет залогом результативного регионального развития и эффективному методу обеспечения национальной безопасности страны.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Сытник, Г. П. «Словарь-справочник» Государственное управление в сфере национальной безопасности/ Под ред. Г. П. Сытника. – Киев: Русское слово, 2012. – 41 с.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 39, ст. 351.
3. Серебрянников, В. В. Новая модель безопасности: диалектика средств её обеспечения // Мировая экономика и мировые отношения. 1991. № 3. С. 31–40.
4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
5. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів» від 23 травня 2007 року – [Електронний ресурс] – www.rada.gov.ua.
6. Скрипнюк, О. В. Децентралізація влади як фактор забезпечення стабільності конституційного ладу: питання теорії і практики – [Електронний ресурс] – <http://www.ccu.gov.ua/>.

VULNERABILITATEA LA EXCLUZIUNE SOCIALĂ A PERSOANELOR VÂRSTNICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

*GARABAJII Ecaterina, drd.,
Institutul Național de Cercetări Economice*

L'exclusion sociale est l'une des conséquences potentielles de la pauvreté. Cela impacte les perspectives de prospérité des citoyens, ce qui les rend moins optimistes quant à leur avenir et renforce leur sentiment

d'exclusion sociale. Les personnes âgées en Moldavie sont souvent confrontées à la pauvreté, ce qui fait que ce groupe soit exposé au risque élevé d'exclusion sociale. Leur vulnérabilité est déterminée par les particularités d'âge qui affectent l'autonomie personnelle dans la réalisation d'activités et s'étend sur la capacité d'obtenir des revenus supplémentaires.

Mots clés : exclusion sociale, personne âgée, pauvreté, vulnérabilité, risque

Îmbătrânirea populației a devenit una dintre problemele stringente ale societății moderne, care necesită transformarea politicii sociale. Însă, experiența socială asociată de viață în societate în curs de îmbătrânire, deocamdată este indisponibilă pretutindeni în lume, iar gândirea în termeni de riscuri și amenințări este foarte răspândită. Din această cauză, în opinia noastră, atât cercetătorii, cât și mass-media permanent vorbesc despre „amenințarea îmbătrânirii societății”, însă modele de atitudine rațională față de acest proces pentru moment nu sunt suficiente. La nivel individual, fiecare individ speră și tinde de a trăi cât mai mult, însă, persoanele în vârstă sunt considerate de către societate ca un „grup de risc” tot mai mare – grup vulnerabil. În legătură cu grupul social în speță, deseori funcționează diverse practici de excludere, generate de opiniile biologizante și medicalizate cu privire la calea vitală a individului, care au învechit considerabil (Dobrohleb 2007; Smelzer 1994; Yațemirskaya 2006).

Psihologii și sociologii folosesc în cercetările sale termenul „excluziune”. Excluziunea fiind excluderea persoanelor din viața activă a societății. Fenomenul dat se produce din diverse motive. Dar cel mai frecvent din cauza sărăciei. Viață înconjurătoare abundă. Societatea de consum își permite tot mai noi plăceri: mâncăruri mai bune, haine mai scumpe, construirea apartamentelor și caselor noi, mașini luxoase, călătorii, studii peste hotare pentru copiii săi, etc. Lista de atribute din setul vieții „reușite” poate fi continuat la nesfârșit.

Altfel stau lucrurile la o persoană vârstnică medie. Având în spate o viață muncitorească lungă. Iar rezultatul său devenind o situație financiară dezastruoasă care provoacă privarea chiar și de necesitățile de bază. Zilele petrecute între patru pereți. O izolare tot mai pronunțată de la viața socială. Tot mai puțină comunicare, condiții de trai tot mai rele. Viața de zi cu zi nu adaugă optimism. Valoarea calorică și calitatea alimentației nu corespund nevoilor fiziologice. La persoană bătrână și lucrurile sunt vechi. Pentru procurarea noilor elementar nu sunt bani. Tot mai dese sunt stările depresive, se înrăutățește sănătatea. Și, drept consecință, crește necesitatea de procurare a medicamentelor mai scumpe (în a.2015 prețurile de la producător la medicamente vor crește în medie cu cinci la sută, iar prețul final poate fi și mai mare [1]. Sărăcirea – este un proces progresiv și sever. Una atrăgând după sine alta, și procesul dat este infinit (figura 1).

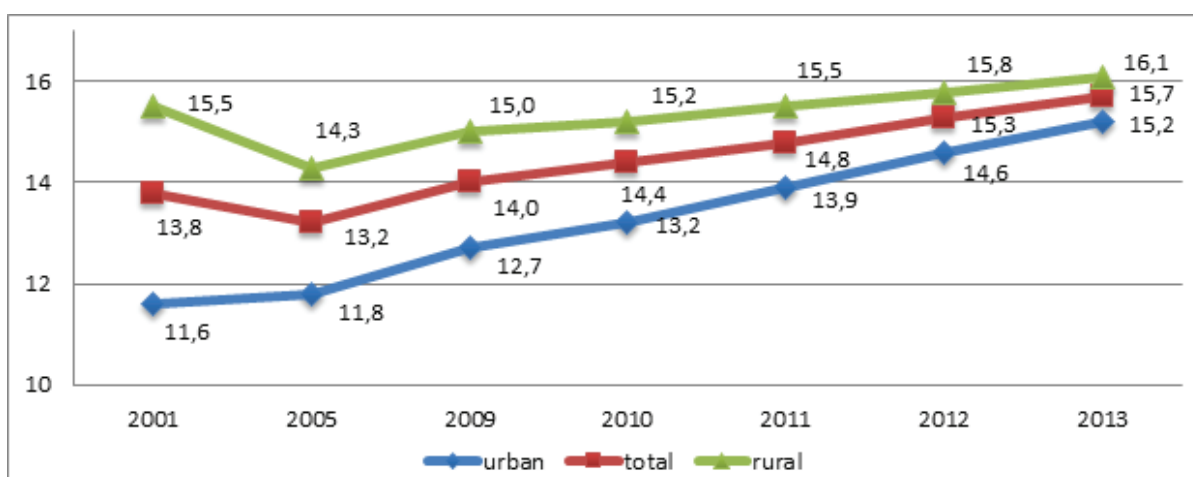
Figura 1. Cercul vicios al excluziunii sociale

Sursa: Elaborat de autor

Ca urmare a modificărilor tumultuoase care au loc în Republica Moldova în ultimii ani, cel mai greu le este anume persoanelor în vârstă înaintată. Vârșnicii din Republica Moldova deseori se confruntă cu sărăcia, expunându-se unui risc înalt de excluziune socială, care este una dintre potențialele sale consecințe. Faptul dat influențează perspectivele de prosperitate a cetățenilor, ceea ce le face mai puțin optimiști cu privire la viitorul lor și consolidându-le sentimentul de excluziune socială.

Spre deosebire de multe țări ale UE, situația unui număr impunător de persoane în vârstă în Republica Moldova – este de neiertat umilitoare.

Republica Moldova tot mai mult devine statul bătrânilor. Aceste procese progresează în fiecare an în aproape toate țările dezvoltate. Ponderea populației în vârstă de pensionare crește în ritmuri rapide. Coeficientul de îmbătrânire a populației în anul 2013 a crescut cu 1,9 % față de anul 2001 (figura 1).

Figura 2. Coeficientul de îmbătrânire a populației, %

Sursa: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

Numărul pensionarilor Republicii Moldova crește în fiecare an. Mai multe probleme are și statul, care încearcă să le rezolve în mod autoritar. Însă, nu există în programele noastre naționale nici o prioritate pentru rezolvarea problemelor de pensii. Și, cu atât mai mult, nimeni nu s-a deranjat despre petrecerea timpului liberă persoanelor în vârstă.

Pe parcursul anilor 2003-2013, numărul populației active și al persoanelor ocupate s-a redus (respectiv cu 18,2% și 15,9%), iar numărul total al pensionarilor a crescut cu 6,1%, conducând la o creștere a presiunii financiare asupra persoanelor ocupate în economie.

În anul 2013, numărul pensionarilor pentru limita de vârstă a constituit 495,9 mii persoane, având o majorare de 11,4 mii persoane sau cu 2,3% în comparație cu anul 2012.

Tabelul 1
Dinamica populației și a beneficiarilor de pensii, anii 2003-2013, mii persoane

	2003	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Numărul populației stabile	3618,3	3600,4	3567,5	3563,7	3560,4	3559,5	3557,6
Pensionari total	628,5	618,3	624,6	627,1	638,3	649,9	659,6
Pensionari pentru limită de vârstă	465,8	451,7	457,9	460,5	473,1	484,5	495,9

Sursa : Raport social anual

Vulnerabilitatea vârstnicilor este determinată de particularitățile de vârstă care afectează autonomia personală în desfășurarea activităților și se extinde asupra capacității de a obține veniturile suplimentare.

Numeroase proiecte și inițiative proclamate de stat vizează orice, însă nu și asigurarea calității vieții cetățenilor în vârstă. Trebuie de recunoscut că majorări mici puțin eficiente de pensii, care au loc anual (indicele al indexării pensiilor de asigurări sociale în anul 2015 constituie 7,95%), nu sunt în măsură să influențeze în mod cardinal îmbunătățirea situației reale. Doar de a atenua slab loviturile inflației. Însă cei care astăzi se află în starea de sărăcie, așa și rămân în ea.

Reducerea veniturilor generează dependență persoanelor vârstnice de serviciile sociale și cele medicale oferite de către stat. O parte impunătoare a acestora nu au destule resurse pentru o viață decentă, și sunt excluși din viața publică, socială și culturală activă.

Unul dintre principalii indicatori ai vulnerabilității pensionarilor este mărimea pensiei.

Conform Hotărârii Guvernului Nr.61 din 06.03.2015 cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări și a unor prestații sociale de stat în anul 2015 cuantumul pensiei minime indexate pentru limită de vârstă constituie:

767,22 lei – mărimea pensiei pentru limită de vârstă a lucrătorilor din agricultură;

861,80 lei – mărimea pensiei pentru limită de vârstă a celorlalți beneficiari de pensii pentru limită de vârstă.

Indexarea anuală a pensiei însă nu asigură acoperirea minimumului de existență necesar pensionarilor, deși are o tendință de creștere. Astfel în anul 2013, valoarea medie a pensiei lunare pentru limita de vârstă a acoperit minimumul de existență a pensionarului în proporție de 79,1 %, comparativ cu 40,5 % în anul 2003, majorându-se cu 38,6 p. p.

Tabelul 2

Raportul dintre pensia pentru limită de vârstă și minimumul de existență, anii 2003-2013, %

	2003	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Minimumul de existență al pensionarilor	538,4	649,1	1022,8	1184,3	1305,6	1302,8	1326,9
Mărimea medie a pensiei lunare pentru limita de vârstă	217,98	397,18	800,82	836,63	868,43	987,02	1049,92
Raportul dintre pensia pentru limită de vârstă și minimumul de existență, pensionari, %	40,5	61,2	78,3	70,6	66,5	75,8	79,1

Sursa: BNS, CNAS

Problemele sărăciei și accesul limitat la bunuri și servicii, analizate prin intermediul indicatorilor de excluziune socială, atestă vulnerabilitatea persoanelor vârstnice. Cu toate că rata de sărăcie printre persoanele vârstnice nu este dintre cele mai ridicate în comparație cu alte categorii defavorizate ale populației, vulnerabilitatea vârstnicilor este generată de reducerea veniturilor către vârsta de pensionare, pensiile mici, lipsa altor resurse, înrăutățirea sănătății.

Indiscutabilă rămâne necesitatea promovării unor măsuri specifice de diminuarea excluziunii sociale, printre esențialele ar fi majorarea pensiei până la nivelul minimumului de existență a pensionarilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Hotărârea guvernului Nr.61 din 06.03.2015 cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat. În Monitorul Oficial Nr.58 art. Nr: 82 din 10.03.2015.

2. Ordin Nr.2 din 12.01.2015 cu privire la înregistrarea prețurilor de producător la medicamente. În Monitorul Oficial Nr.33-38 art. Nr: 252 din 13.02.2015.

3. Raport social anual 2013, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova, Chișinău 2003, 2014.

SECURITATEA ENERGETICĂ PE PLAN MONDIAL

GRIBINCEA Alexandru, dr. hab., prof. univ., ULIM
POPESCU Maria, drd., ULIM

In the future, energy will become a strategic factor in global politics, a vital component to growing costs, economic development and progress of society, causing major global concerns. By limiting permanent primary energy resources, sustainability in this area can only be obtained by increasing the efficiency of energy production, supply and consumption.

If no changes are made on the production, transport and consumption of energy, humanity could face a major energy crisis in the coming decades. Increased energy supply security at affordable prices and tackling climate change are two of the concerns and challenges of contemporary society with implications for foreign and security policies.

Cuvinte cheie: securitatea, economie, resurse, hidrocarburi, energetica, dezvoltare, tehnologii.

În epoca actuală, dependența tot mai accentuată a economiilor lumii de hidrocarburi reprezintă o realitate de necontestat. Michael Collon susține „Dacă vrei să conduci lumea, trebuie să controlezi petrolul. Tot petrolul. Oriunde se află acesta” [1]. Petrolul este resursa care pune în mișcare majoritatea sectoarelor economiei naționale, economiilor mondiale ale statelor lumii. Interdependențele dintre resurse și dezvoltare, prosperitate, putere au fost decodificate și au modelat în bună măsură evoluția politică a lumii. La începutul secolului XXI asistăm la accentuarea dependenței economiilor lumii de resursele energetice. Economia mondială depinde încă de petrol ca resursă centrală de energie, iar lupta pentru resurse domină geopolitica secolului XXI.

Astfel, acest început de secol este marcat de tendința marilor puteri de a obține controlul asupra celor mai însemnate resurse materiale ale planetei și, implicit, asupra prețurilor lor, în condițiile în care resursele energetice joacă un rol din ce în ce mai important în ceea ce privește poziția și rolul unui stat în sistemul relațiilor internaționale.

Mediul actual de securitate este marcat de modificări profunde în principalele domenii ale vieții sociale. Războiul Rece s-a încheiat, Uniunea Sovietică și Iugoslavia s-au dezmembrat, Germania s-a reunificat, NATO și Uniunea Europeană s-au extins spre Est. De asemenea, UE își consolidează statutul de actor mondial, la rivalitate cu SUA, Federația Rusă își amplifică influența politico-militară, China, India și Brazilia aspiră la titlul de mari puteri cu puternice influențe politico-economice. Pe de o parte, unii actori își reduc ponderea sau dispar de pe scena internațională, iar pe de altă parte alți actori de tip statal, sisteme integrate economico-politice și militare, corporații și ONG-uri transnaționale, organizații regionale, continentale și globale își dispută și împart locuri primordiale pe scena mondială.

Raportul Națiunilor Unite intitulat „O lume mai sigură: Responsabilitatea noastră comună” consideră că există o serie de amenințări care vizează atât statele puternice, cât și cele mai slabe: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele interetnice și interreligioase; rețelele crimei organizate; problemele privind mediul; adâncirea periculoasă a decalajelor de dezvoltare dintre Nord și Sud [2].

La nivel mondial încheierea Războiului Rece a determinat, cel puțin din punct de vedere militar, trecerea la o lume unipolară, în care SUA deține o poziție dominantă, la foarte mare distanță de orice alt stat. Cu toate acestea, experiența perioadei recente a arătat că nici un stat, nici măcar o superputere precum SUA, nu poate aborda problemele globale de securitate de unul singur. Astfel se poate observa că mediul global de securitate devine din ce în ce mai dependent de dezvoltarea unor puteri regionale ca Uniunea Europeană, China, Rusia, Japonia și India, îndreptându-se către un sistem multipolar. Trebuie de asemenea luată în considerare și apariția unor puteri, de nișă care și-au dezvoltat o capacitate mare într-un domeniu relativ îngust și limitat, dar care le dă posibilitatea de a influența, uneori în mod determinant, dar pe termen scurt, evoluția mediului internațional [3]. Dintre puterile de nișă putem menționa Irakul și Pakistanul—ce dețin capacități militare considerabile, precum și organizațiile teroriste.

Extinderea securității și democrației constituie o altă caracteristică a mediului internațional al lumii contemporane. Anul 2004 a cunoscut două procese paralele, dar interdependente, de extindere a celor mai importante organizații internaționale – NATO și Uniunea Europeană –, procese considerate complementare pentru asigurarea în sens larg a securității. Concepute în prima parte a ultimului deceniu, acestea și-au propus, ca principale obiective stabilizarea și democratizarea Europei Central - Estice și de Sud - Est, în care Alianța gestionează problemele de securitate, iar Uniunea răspunde de dezvoltarea economică.

Noile relații dintre Statele Unite și Rusia, pe de o parte, și dintre NATO și Uniunea Europeană, pe de altă parte, marchează în prezent mediul internațional de securitate – un nou parteneriat, dar și noi tensiuni. În aceste circumstanțe lipsa de bani, de timp, de viziune și de voință politică ar putea afecta nu doar securitatea națională, cât mai ales pe cea internațională. Dezvoltarea unei politici externe și de securitate comune a inclus și ideea definirii unei politici comune de apărare, menționată în mod explicit în Tratatul de la Amsterdam. După cum se susține și în proiectul noii Strategii de Securitate Națională a României, globalizarea este principalul fenomen care influențează mediul de securitate contemporan, creând atât oportunități, cât și noi riscuri și amenințări [4]. Globalizarea favorizează atât competiția și cooperarea pentru putere, cât și lupta pentru resurse, rute de transport și piețe de desfacere.

Interdependențele dintre resurse și dezvoltare, prosperitate, putere au fost demult decodificate și au modelat în bună măsură evoluția politică a lumii. Însă, odată cu revoluția industrială, percepția faptului că resursele, îndeosebi cele naturale, se găsesc acolo unde „nu trebuie” și în posesia „celor care nu le merită” a apărut îndeosebi în zonele unde acestea erau vitale. Percepția s-a acutizat pe măsura „așezării” geografiei politice a lumii în cadrul unor granițe mai mult ori mai puțin acceptate, dar trasate și respectate pentru a evita haosul. Nerespectarea lor ar provoca reacții ce ar depăși cu mult stricta relație dintre doi actori politici, probabil, tot din teama că resursele ar ajunge unde nu trebuie [5].

Resursele energetice de astăzi au contat mai puțin în procesul delimitărilor conceptuale din secolul XIX, de exemplu, astfel că, atunci când au apărut ca problemă, lucrurile erau deja oarecum consacrate. De aceea, când petrolul a devenit sursă energetică mondială, a dominat geopolitica secolului al XX-lea. Nu a fost străin în geneza ultimelor războaie mondiale și este evident în motivațiile unor conflicte distrugătoare, precum cele din Golf, Angola sau Cecenia. Economia mondială depinde încă de petrol ca resursă centrală de energie, cu atât mai mult cu cât infrastructura industrială a lumii se bazează în bună măsură pe petrol.

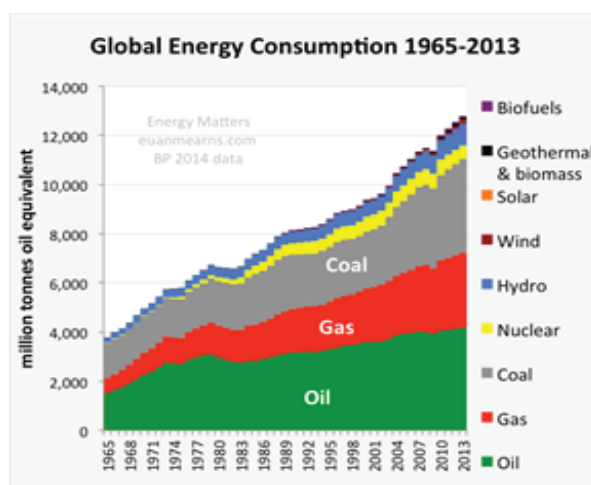
Consacrarea resurselor energetice, a petrolului în mod deosebit, ca element al securității a fost un proces îndelungat, permanent și consecvent de infiltrare în cotidian. A devenit, astfel, generator al multora din indicatorii calității vieții, influențând domeniul securității atât pe verticala sa (individ, comunitate, stat, regiune), cât și pe orizontală (politică, economie, apărare, mediu). Securitatea energetică nu se poate realiza, indiferent dacă aceasta vizează o colectivitate umană sau o regiune a lumii, dacă nu există un actor legitim-statal sau non – statal – care să aibă capacitatea și voința de a promova un set de decizii raționale și acțiuni eficiente și coerente în această direcție.

Controlul resurselor energetice a devenit un obiectiv prioritar nu numai pentru actorii majori ai scenei mondiale (SUA, UE, Federația Rusă), ci și pentru noile puteri în ascensiune (China și India) sau „tigrii asiatici”. Un rol deosebit de însemnat pe scena energetică îl au și diferitele organizații regionale sau internaționale. În opinia lui Daniel Yergin, președintele Cambridge Energy Research, pentru realizarea securității energetice, factorii de decizie trebuie să țină cont de zece principii-cheie [6] precum: diversificarea surselor de aprovizionare energetică reprezintă punctul de pornire al asigurării securității energetice; existența unei singure piețe a petrolului; importanța existenței unor capacități excedentare, stocuri de urgență și a unui surplus de infrastructură critică; biziurea pe piețele flexibile și evitarea tentației de a le gestiona la scară mică poate facilita ajustări rapide și chiar minimizarea daunelor pe termen lung; înțelegerea importanței interdependenței reciproce dintre companii și guverne la toate nivelurile; dezvoltarea relațiilor dintre furnizori și consumatori, ca recunoaștere a interdependenței reciproce; crearea unui cadru de securitate fizică pro-activ, care să implice atât producătorii, cât și consumatorii; furnizarea de informații transparente publicului, înainte, în timpul și după ce intervine o problemă; investiții regulate în transformarea tehnologică în cadrul industriei specifice; obligația de a cerceta, dezvolta și inova pentru o stabilitate energetică pe termen cât mai lung și în perioade de tranziție.

Aceste principii, dacă ar fi aplicate, ar putea asigura pe piața mondială a energiei o mai mare conlucrare și cooperare a actorilor implicați și chiar o interdependență benefică părților. Mai mult, lipsa unor măsuri adecvate pentru asigurarea securității energetice poate conduce treptat la insecuritate în privința asigurării și aprovizionării constante cu hidrocarburi a activităților economice.

Scenariul materializării unei securități energetice complete, perfecte ține de domeniul irealului. Ca urmare, pot fi examinate alte scenarii, precum: asigurarea securității energetice prin mijloacele ONU și crearea unui „dispeccerat” mondial și a unei legislații internaționale adecvate; asigurarea securității energetice în cadrul unor „blocuri economice, politice și militare regionale”, capabile să se echilibreze în dinamica schimburilor internaționale; asigurarea securității energetice în favoarea unui grup de economii foarte avansate („directorat mondial”) și în detrimentul ansamblului comunității internaționale; explorarea unor noi surse de energie care ar împinge problematica hidrocarburilor în plan secundar. Spectrul epuizării tot mai apropiate a resurselor neregenerabile (petrol, gaze naturale, cărbune) a impus căutarea unor soluții alternative, cu costuri cât mai reduse și, mai ales, nepoluante.

În prezent, există deja o serie de tehnologii energetice bazate pe resurse regenerabile, alternative la arderea combustibililor fosili, precum: energia nucleară, solară, eoliană, geotermală, hidroenergie [7]. Unele studii privind consumurile actuale și creșterea acestora în viitor avansează ideea că rezervele de petrol se vor epuiza în următorii 45-50 de ani, gazele naturale în 60 de ani, iar cărbunele peste 100 de ani. Alți specialiști susțin că resursele energetice actuale sunt limitate la o perioadă de întrebuințare de maximum 100-200 de ani.

Figura 1. Consumul global de energie. Sursa [www.peakoilbarrel.com]

Realizarea unei dezvoltări durabile, bazată pe energie și tehnologii curate, necesită o redefinire a obiectivelor economice și sociale mondiale: stabilizarea creșterii demografice (o populație mai mare la un nivel mai înalt de industrializare va determina o poluare mai accentuată și un consum mai mare de resurse); redimensionarea creșterii economice și restructurarea tehnologică; modificarea tendințelor de producție și consum; crearea unui cadru internațional instituțional și legislativ adecvat; îmbunătățirea substanțială a situației în țările în dezvoltare [8].

Deși țările industrializate și post-industrializate sunt majoritatea de acord cu aceste obiective, renunțarea la combustibilii fosili și trecerea la resursele regenerabile și nepoluante nu poate fi îndeplinită prea curând și fără cheltuieli destul de ridicate. De aceea, se pare că lumea dezvoltată înclină spre relansarea energiei nucleare. Uniunea Europeană, în contextul necesității diminuării dependenței de importul de resurse energetice, recomandă diversificarea surselor de energie, inclusiv solare, eoliene, biocombustibili, hidrogen etc., precum și creșterea capacităților de înmagazinare și stocare a petrolului și gazelor, pentru atenuarea eventualelor crize temporare.

Pentru cei mai mulți specialiști, securitatea energetică înseamnă să fii asigurat din punct de vedere al

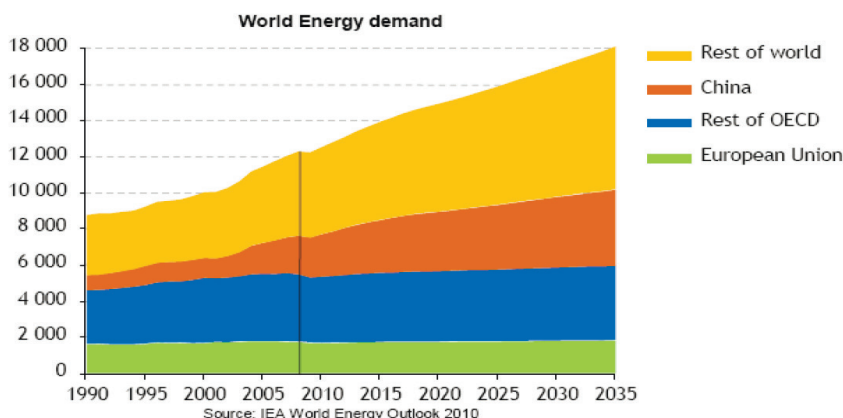
surselor, al controlului rutelor și distribuției și al alternativelor. În general, conceptul este definit ca „resurse sigure la un preț rezonabil”, cu alte cuvinte înglobează o problemă mult mai amplă decât triunghiul - securitate a aprovizionării – sustenabilitate - competitivitate. Așadar, existența resurselor suficiente și disponibile reprezintă o precondiție imperios necesară realizării securității energetice. Fără îndoială că orice întrerupere mai îndelungată a alimentării cu energie dăunează semnificativ asupra creșterii economice, stabilității politice și prosperității cetățenilor unei națiuni. Prin urmare, securitatea energetică vizează, în principal, următoarele dimensiuni: asigurarea unor surse alternative de aprovizionare, identificarea unor rute energetice alternative de transport, securizarea surselor și rutelor existente și creșterea ponderii energiilor alternative în consumul intern. Viziunea asupra securității energetice depinde în mare măsură de contextul regional și global și de poziția ocupată în circuitul economic. Astfel, consumatorii și industriile energofage doresc prețuri rezonabile și se tem de întreruperi ale aprovizionării.

Țările mari producătoare de petrol consideră securitatea cererii și securitatea veniturilor părți esențiale ale oricărei discuții despre securitatea energetică. Companiile de petrol și gaze afirmă că accesul la noi rezerve, abilitatea de a dezvolta o nouă infrastructură și regimuri de investiții stabile sunt elemente critice în procesul de asigurare a securității energetice. Țările în dezvoltare sunt vital interesate de capacitatea de a plăti pentru resursele necesare dezvoltării economice și de șocurile în balanța de plăți. Companiile puternice sunt preocupate de integritatea întregii rețele.

Atenția factorilor de decizie este îndreptată asupra riscurilor de subminare a aprovizionării și securității infrastructurii, datorită terorismului, conflictelor sau dezastrelor naturale. De asemenea, factorii politici și economici sunt foarte atenți la mărimea capacității excedentare, rezervelor strategice și surplusul de infrastructură.

Prin urmare, de-a lungul circuitului economic, prețurile și diversitatea surselor de aprovizionare reprezintă componente critice ale securității energetice. Un loc distinct în relația dintre producător și consumator începe să-l ocupe intermediarul, adică statul pe teritoriul căruia tranzitează vectorul energiei. Intermediarul urmărește consolidarea avantajelor economice oferite de tranzit, dar, în același timp, și consacrarea avantajelor în sistemul politic al relațiilor internaționale. Nu este exclus ca, în viitor, în rol de intermediar să intre și unități administrativ-teritoriale ale statelor de tranzit. Într-o perspectivă optimistă, relațiile producător – intermediar – consumator ar putea genera interdependențe ce ar constitui un suport solid pentru soluții care să întărească securitatea. Fiecare „verigă” a lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitor-consumator este interesată să-și apere și promoveze propriile interese, pentru a-și maximiza, astfel, rezultatele.

Marii actori ai scenei energetice au percepții diferite asupra securității energetice. Pentru SUA, termenul înseamnă, în primul rând, reducerea dependenței față de resursele din Golful Persic. Europa poate avea securitate energetică doar în condițiile în care Federația Rusă se obligă să asigure hidrocarburile necesare, în timp ce Federația Rusă înțelege prin aceasta acces la piețele occidentale. În viziunea Chinei, securitatea energetică înseamnă achiziționare și investiții în exploatarea câmpurilor energetice africane. Mai mult, lipsa unor măsuri adecvate pentru asigurarea securității energetice poate conduce treptat la insecuritate în privința asigurării și aprovizionării constante cu hidrocarburi a activităților economice.

Figura 2. Cererea mondială de energie. Sursa [<http://warmgloblog.blogspot.ro>]

Asigurarea securității statului trebuie să se întemeieze primordial pe securitatea individului, iar interesele de securitate ale statului să fie în concordanță cu interesele de securitate ale cetățenilor. În acest context, condițiile de securitate cerute de populație pentru bunăstarea sa, față de care statul are responsabilitatea de a se asigura că sunt satisfăcute, se întemeiază mai ales pe cele de natură economică.

Experiența ultimilor ani și mai ales recenta criză ce a cuprins întreg sistemul economico-financiar global, demonstrează că nu poate exista pace socială și prosperitate economică fără a se asigura securitatea la toate nivelurile, inclusiv securitatea energetică.

BIBLIOGRAFIE

1. Michel, Collon. Monopoly - L'Otan à la Conquête du monde, EPO, Bruxelles, March 2000.
2. Report of the Secretary General's High Level Panel on Threats, Challenges and Change, A more secure world: Our shared responsibility, United Nations, 2004, p. 23.
3. Bădălan, Eugen.; Frunzeti, Teodor. Forțe și tendințe în mediul de securitate european, Editura Academiei Forțelor Terestre, Nicolae Bălcescu, Sibiu, 2003, p. 12.
4. Strategia de Securitate Națională a României, București, 2006, p. 7, www.presidency.ro.
5. Dolghin, Nicolae. Studii de securitate și apărare., Volumul 1, Ed. Universității Naționale de Apărare, București, 2005, p. 118.
6. Daniel, Yergin. „Energy Security and Markets”, în Jan H. Kalicki and.
7. David, L. Goldwyn (eds.), Energy and Security: Toward a New Foreign Policy Strategy, Woodrow Wilson Press, Johns Hopkins University Press 2005.
8. Simileanu, Vasile. Geopolitica resurselor energetice, în revista Geopolitica, anul V, numărul 23, București, 2007.
9. Ioan, Bari. Probleme globale contemporane, Editura Economică, București, 2003, p. 379.

STRATEGIA EUROPEANA A SECURITĂȚII ENERGETICE

GRIBINCEA Alexandru, dr. hab., prof. univ., ULIM
POPESCU Maria, drd., ULIM

Achieving energy security of the UE as the main dimensions decrease dependence on conventional sources, increasing the share of renewables in production and consumption, increasing energy efficiency, diversification of sources and routes of natural gas transmission, finalizing the interconnection between EU countries so that no member state will not remain isolates in situation of crisis.

The common energy objectives are: competitiveness, security of supply and sustainability. By 2020 three main objectives must be achieved: reducing CO2 emissions by 20% compared to 1990 increasing to 20% the proportion which represents renewable sources of total EU energy mix and increasing energy efficiency by 20%. These objectives are, as well, basic elements of the Europe 2020 strategy for smart, sustainable and inclusive growth.

Cuvinte cheie: securitatea, economie, resurse, canale de aprovizionare, dezvoltare, tehnologii.

Securitatea energetică este un concept de mari dimensiuni, cu o evoluție diferită în decursul istoriei atât ca subiect – la început era un concept atașat petrolului, apoi s-a extins treptat și asupra gazelor naturale și energiei electrice, cât și a domeniului de aplicare, de la aprovizionarea fizică către toate etapele aferente lanțului energetic, securitatea energetică fiind percepută ca un concept complex, politic, tehnic, economic, comercial și social.

Pentru cei mai mulți specialiști, securitatea energetică înseamnă să fii asigurat din punct de vedere

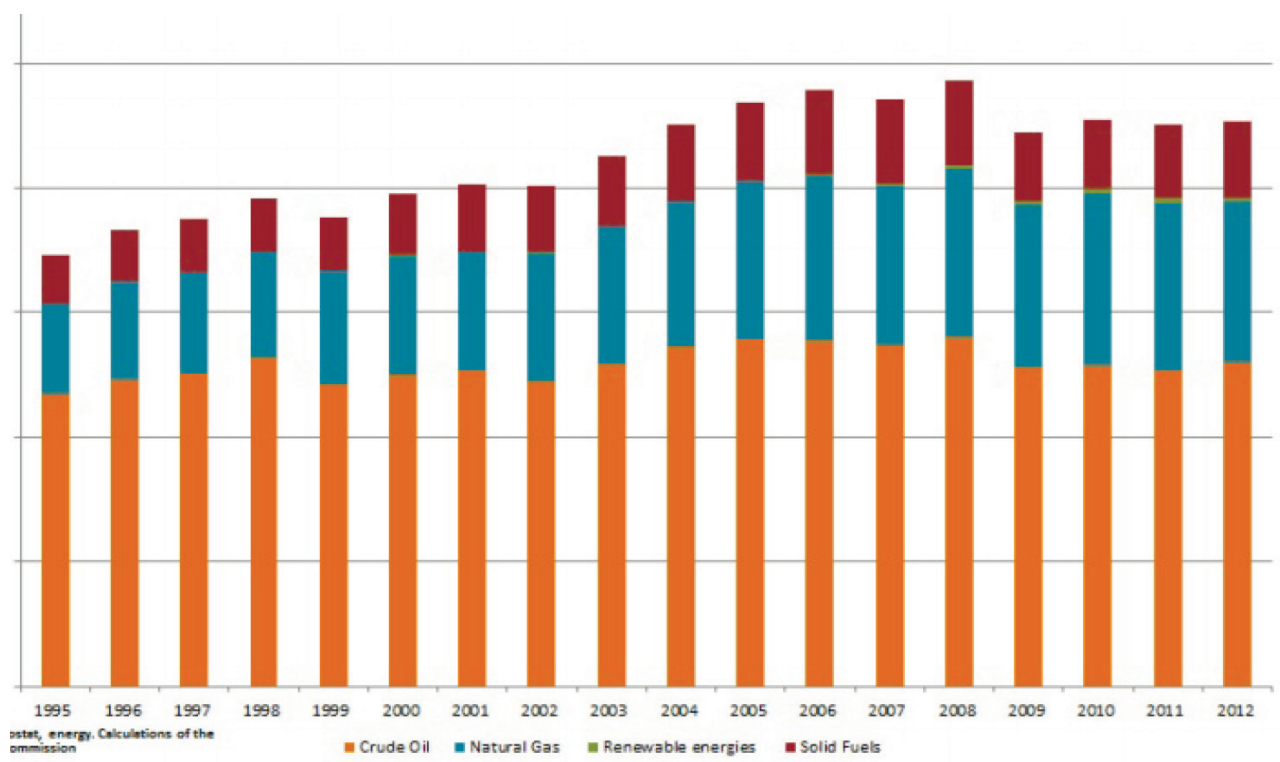

al surselor, al controlului rutelor și distribuției și al alternativelor. În sens larg, conceptul este definit ca „resurse sigure la un preț rezonabil” [1], cu alte cuvinte înglobează o problemă mult mai amplă decât triunghiul securitate a aprovizionării – sustenabilitate - competitivitate. Așadar, existența resurselor suficiente și disponibile reprezintă o precondiție imperios necesară realizării securității energetice.

În prezent, oferta și cererea de energie poate avea, depinde de disponibilitatea fizică a resurselor energetice, accesibilitatea prețului energiei, siguranța cererii de energie, cu impact asupra stabilității veniturilor producătorilor și exportatorilor de energie. Fiind o problemă majoră, securitatea energetică este importantă datorită în principal a două aspecte: securitatea canalelor de aprovizionare, cu impact puternic geopolitic, respectiv, securitatea infrastructurilor critice asociate.

Europa este dependentă de energie din exterior. Uniunea Europeană (UE), a doua economie din lume, consumă o cincime din energia produsă la nivel mondial, însă dispune de foarte puține rezerve. Din cele aproape 1.700 mln. tone echivalent petrol (tep) pe care Europa le consumă anual, mai mult de 53% provin din import. Ponderea importurilor variază în funcție de tipul de resurse, de la 95% pentru uraniu, la 88% pentru țiței, respectiv 66% pentru gaze naturale, în vreme ce pentru regenerabile, în special biomasă, importurile reprezintă doar 4% [2].

La situația actuală de dependență ridicată de importuri s-a ajuns după declinul constant și accelerat al producției interne a statelor membre ale UE în ultimii 20 de ani.

Figura 1. Importurile nete de energie pe tipurile de resurse la nivelul Uniunii Europene 1995-2012, sursa Eurostat, în tep

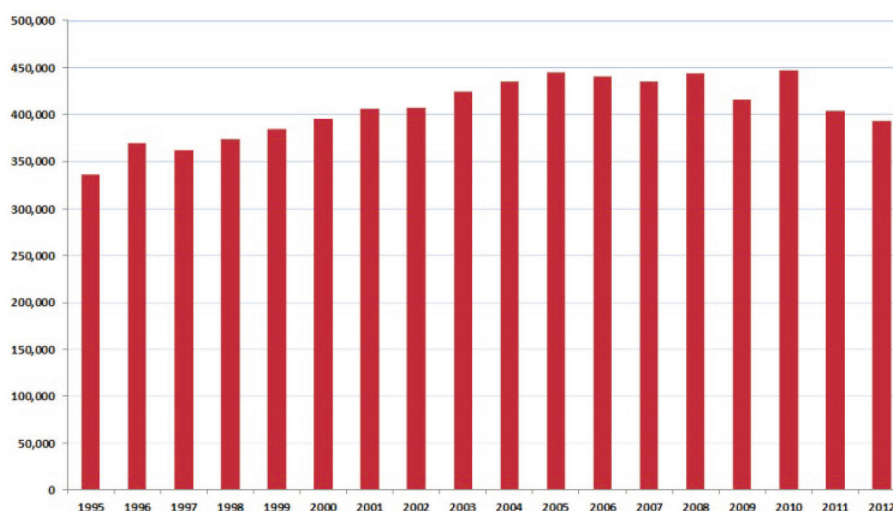
Dependența energetică europeană ne afectează economia. Cumpărăm petrol din țările Organizației Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC) și din Rusia, iar gaze naturale, din Rusia, Norvegia și Algeria. Astfel, Europa cheltuiește peste 350 de miliarde de euro pe an, iar cifrele continuă să crească. Europa trebuie să fie eficientă, solidară și curajoasă pentru a-și putea diversifica sursele de energie și modalitățile de aprovizionare.

Politica energetică în Uniunea Europeană are puterea și instrumentele necesare pentru a garanta aprovizionarea cu energie; prețurile la energie să nu frâneze competitivitatea; protejarea mediului, în special, lupta împotriva schimbărilor climatice; să dezvolte rețelele energetice.

În dezvoltarea lor, statele membre pot alege sursele de energie pe care doresc să le utilizeze. În același timp, trebuie să țină cont de obiectivele europene privind sursele regenerabile. Eficiența energetică face parte din obiectivele fundamentale ale Uniunii Europene pentru anul 2020. Liderii europeni au decis că trebuie să economisim 1/5 din energia pe care, conform estimărilor, ar urma să o consumăm până în 2020. Uniunea Europeană trebuie să dea dovadă de creativitate pentru a favoriza investițiile de eficiența energetică.

Începând cu anul 2006, ca urmare a creșterii producției de electricitate din surse regenerabile, combinată cu scăderea cererii de energie (aproximativ 8%), dependența de importuri a Uniunii Europene a rămas relativ constantă la 52-53%. Scăderea cererii a fost cauzată de criza economică declanșată în 2008, ce a dus la diminuarea consumului industrial, dar și de transformările structurale ale economiei europene, respectiv o reducere a proceselor energo-intensive industriale în ansamblul economiei, precum și îmbunătățiri ale eficienței energetice. Dependența Uniunii Europene (UE) de importurile de energie, în special de petrol și, mai recent, de gaz, reprezintă baza preocupărilor din sfera politicii energetice legate de securitatea aprovizionării cu energie.

Țițeiul reprezintă principala sursă de energie primară utilizată în Europa, fiind folosit cel mai mult în transporturi (95%), deoarece există puține alternative viabile. Peste 90% din țițeiul consumat în Uniunea Europeană provine din import, valoarea acestuia fiind de peste 300 de mld. euro în anul 2012. În ciuda faptului că există o piață globală a petrolului lichidă și competitivă, numărul de producători este relativ mic, ceea ce face dificilă diversificarea surselor de aprovizionare. Miscările din piața internațională a petrolului produc șocuri ale ofertei și variații contrastante de preț, iar, statele europene caută să își diversifice sursele de aprovizionare și să constituie stocuri de rezervă. Statele membre ale Uniunii Europene consumă anual aproape 440 mld. m³ (400 de mln. toe) [figura 2] de gaze naturale, iar 66% din acestea provin din import. În 2013, factura gazelor naturale din import pentru întreaga Uniune Europeană s-a ridicat la 87 mld. Euro, din care aproximativ 36 mld. Euro pentru importurile din Rusia [3]. Capacitatea anuală de transport a conductelor din Europa este de 304 mld. m³ / an.

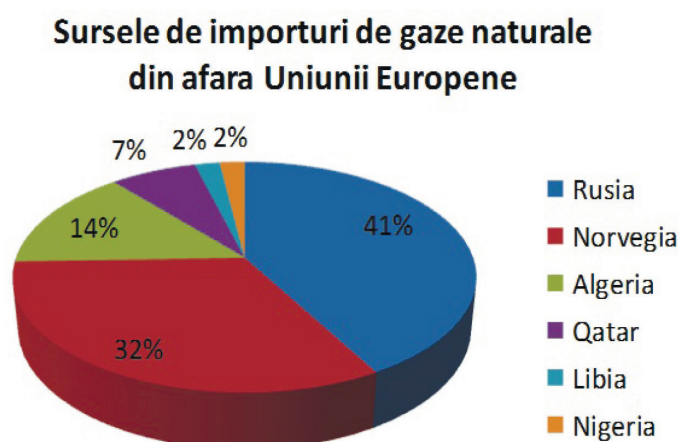

Figura 2. Consumul de gaze naturale al Uniunii Europene 1995-2012, în ktep.

Sursa Eurostat

În ultimii ani, consumul anual de gaze naturale a scăzut, apoi s-a stabilizat, fie, din cauza crizei economice, care a dus la reducerea consumului industrial, fie, ca urmare a unor modificări structurale în economia europeană (reducerea ponderii industriei grele), a creșterii ponderii energiilor regenerabile și a îmbunătățirii eficienței energetice. În ciuda dependenței mai scăzute de importuri, asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale este mai dificilă, pentru că sursele de aprovizionare sunt încă și mai puține. Pentru Europa Occidentală acestea

sunt la nord Norvegia, Marea Britanie, Danemarca, Olanda, Germania, la sud Algeria, iar la est Rusia [figura 3].

Figura 3. Sursele de importuri de gaze naturale din afara Uniunii Europene (procent din valoare)
Sursa: Comisia Europeană

Statele din Europa Centrală și de Est sunt însă vulnerabile, fiind dependente în foarte mare măsură de importurile de gaze naturale din Rusia, Țările Baltice și Finlanda, neavând practic alternativă, Slovacia, Austria și Bulgaria, nefiind într-o situație mult mai dură. Europa de Sud-Est depinde aproape total de importuri din Rusia care tranzitează Ucraina. Aceasta transformă gazele naturale într-o marfă cu un puternic conținut politic. Incidentele în alimentarea cu gaze naturale a Europei de Sud-Est, au generat situații dificile în unele dintre țările din regiune.

Din cauza mai multor factori, importurile de gaze naturale vor ocupa un rol din ce în ce mai important în balanța energetică a Uniunii Europene. Printre aceștia: epuizarea rezervelor interne, decizii cum sunt cele privind protecția mediului sau închiderea treptată a centralelor nucleare (cazul Germaniei), precum și opoziția publică față de exploatarea gazelor de șist în mai multe state europene, respectiv rezultatele incerte ale explorărilor până în prezent. Potrivit prognozelor Comisiei Europene, dependența de gazele naturale din import a statelor din Uniunea Europeană ar urma să crească până la 73% din consum la orizontul anului 2030 [4].

Potențialul de gaze naturale convenționale al țărilor din regiunea Europei de Sud-Est este redus, iar cel al gazelor de șist este încă necunoscut. Recent s-a constatat însă o creștere a interesului pentru potențialul de hidrocarburi din Marea Neagră. Se estimează că rezervele de gaze în ape de mare adâncime ale Mării Negre ar putea fi de cca 2 mld. boe în partea de vest, și de cca 5 mld. boe în partea de est. Unii analiști consideră că Marea Neagră ar putea reprezenta pentru Europa de Sud-Est ceea ce a reprezentat Marea Nordului pentru Europa Occidentală [5], aceasta fiind potențial a treia cea mai importantă zonă pentru producția de gaze naturale.

În cadrul negocierilor internaționale privind clima, Europa s-a angajat să reducă emisiile de gaze cu efect de seră până în 2020 cu 20 % față de cele din 1990 și cu 85 % sau chiar 95 % până în 2050. Sectorul energiei va trebui să facă cele mai mari eforturi în acest sens, deoarece generează 80 % din emisiile de gaze cu efect de seră din Uniunea Europeană. Dacă Europa reușește să realizeze aceste obiective în materie de energii regenerabile și de eficiență energetică, până în 2020, atunci va fi în măsură să își depășească obiectivul actual de 20 % și să ajungă la o reducere de 25 % în 2020 față de nivelurile înregistrate în 1990 [6].

În Rezoluția Parlamentului European din 21 mai 2013 se face o analiză cuprinzătoare a provocărilor și oportunităților pentru energia regenerabilă pe piața internă a energiei din UE. În acest document se fac o serie de referiri clare la energia din surse regenerabile pe piața internă a energiei, respectiv: - s-a subliniat că sursele regenerabile de energie, împreună cu eficiența energetică și o infrastructură flexibilă și inteligentă constituie

opțiunile recomandate și că sursele regenerabile de energie vor avea, în UE, o pondere tot mai mare în cadrul aprovizionării cu energie, atât în domeniul furnizării electricității, cât și în domeniul încălzirii și al răcirii, precum și în sectorul transporturilor, și că dependența energetică a Europei de sursele de energie convenționale va scădea [7].

Energia regenerabilă prezintă o serie de beneficii sociale, economice și de mediu. Un avantaj major al utilizării energiei din surse regenerabile este ca aceasta poate fi regenerată, prin urmare, poate sprijini o creștere economică sustenabilă, energia din surse regenerabile produce deșeuri sau produse toxice puține sau chiar deloc, cum ar fi dioxidul de carbon sau alți poluanți chimici, deci are un impact minim asupra mediului. Principalele obstacole în stimularea producției de energie din surse regenerabile sunt dificultățile legate de costurile ridicate [8]. Prin urmare, „Strategia 2020 - O strategie pentru o energie competitivă, durabilă și sigură» și experiența celorlalte state membre ale UE ne arată că resursele regenerabile reprezintă o variantă viabilă și de preferat în fața altor opțiuni energetice actuale, pentru că asigură atât securitatea energetică, cât și protecția mediului în același timp, în scopul de a susține dezvoltarea durabilă a UE în viitor [9].

Rolul geopolitic va fi din ce în ce mai important pentru accesul la sursele de energie. În noul context mondial, securitatea aprovizionării cu energie a Europei va trebui regândită.

Provocările sunt numeroase, situația este complexă: pe de o parte, trebuie garantat accesul, în cele mai bune condiții, la sursele importante de energie iar, pe de altă parte, energia trebuie asigurată la cel mai bun preț, respectând standarde cât mai ridicate de protecție a mediului. Fidelă angajamentelor sale internaționale, Uniunea Europeană a pornit pe un drum care, până în 2050, trebuie să pună bazele unei economii cu emisii scăzute de dioxid de carbon. Acestor provocări pe termen lung le putem face față doar prin integrare europeană. Mizele financiare, atât în ceea ce privește modernizarea sistemului energetic, cât și dezvoltarea de noi soluții tehnologice, sunt enorme. Numai printr-o colaborare la nivel european, fondurile publice vor putea fi orientate către investiții în tehnologiile viitorului, care încă prezintă prea multe riscuri pentru investitori.

BIBLIOGRAFIE

1. Kamila PRONINSKA, Energy and security: regional and global dimensions, in SIPRI Yearbook 2007 – Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007, p. 216.
2. Cf. Commission staff working document – European Energy Security Strategy 2014.
3. Cf. Commission staff working document – European Energy Security Strategy 2014.
4. Cf. Commission staff working document – European Energy Security Strategy 2014.
5. Is the Black Sea the Next North Sea, ICM Petroleum Management, IENE Conference, Thessaloniki, May 2012.
6. Strategia pentru 2020: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ>.
7. Parlamentul European (2013), Rezoluția Parlamentului European din 21 mai.
8. Strategia pentru 2020: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/>.
9. Foaia de parcurs pentru 2050: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/>.

ЭФФЕКТИВНАЯ ЗАНЯТОСТЬ КАК СТРАТЕГИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ПРЕОДОЛЕНИЯ БЕДНОСТИ

*ГОНЧАРОВА Надежда, аспирант,
Кировоградский национальный технический университет,
(Украина)*

The basic problems of poverty in Ukraine, in terms of instability, economic crisis and military conflict have been revealed in the article. The dominating factors influencing the level of poverty in the country have been investigated. Ways of overcoming poverty in the context of effective employment of the economically

active population have been defined.

Key words: productive employment, labor market, poverty, unemployment, labor force.

Становление рыночных отношений в Украине, политическая нестабильность и война на востоке Украины, сопровождаются значительными экономическими и социальными потерями, что создает неблагоприятные условия для развития человечества. Такая критическая ситуация, приводит к обесцениванию национальной денежной единицы, повышению цен, снижению размера заработной платы, роста задолженностей по ее выплате, увеличению армии безработных за счет вынужденных переселенцев с Донецкой и Луганской областей. В таких условиях проблема бедности чрезвычайно обостряется и может достичь масштабов социальной катастрофы.

Вопросы преодоления бедности, путем внедрения политики эффективной занятости, продолжают активно исследоваться отечественными и зарубежными учеными. Большой вклад в изучение этой проблематики внесли такие ученые: Э. М. Либанова; А. В. Макарова; В. И. Куценко; В.М. Петюх; Т. А. Заяц; Л. М. Черенько; Г. В. Гаман; М. В. Кравченко и многие другие.

В 2014 году Индекс Человеческого Развития (ИЧР) в Украине составил 0,734, что ставит страну на 83 позицию из 187, опустившись за последний год на 7 ступенек рейтинга. Такое падение вызвано тем, что реальные доходы украинцев упали на 10 процентов, и выросло количество бедных.

На презентации доклада о человеческом развитии отмечалось, что действенным средством, в условиях военного и экономического кризиса, остается глубокое изменение структуры украинской экономики, путем обеспечения конкурентоспособности украинской продукции, ее доступа на европейские и другие рынки. Это должно сопровождаться внедрением в производство новых технологий и стандартов, созданием качественно новых рабочих мест, обеспечение высококвалифицированной рабочей силы в соответствии со спросом на рынке труда.

Снижение уровня бедности является глобальной проблемой и касается каждой страны. В сентябре 2000 года на Саммите Тысячелетия ООН мировые лидеры определили ключевые цели и задачи развития до 2015 года. В сложившейся программе «Цели развития тысячелетия», преодоление бедности названо Целью №1.

Ученые определяют ряд факторов, влияющих на рост числа бедного населения: безработица, политическая нестабильность, уменьшение доходов, инфляция, неконкурентоспособность молодого поколения на рынке труда, расширение теневого сектора экономики, преобладание низкооплачиваемых рабочих мест и дефицит специалистов требуемой квалификации на большинстве предприятий народного хозяйства, чрезмерное социальное и имущественное расслоение [2, 3, 4].

В условиях военного конфликта на востоке страны и временной оккупации АР Крым, экономической рецессии, происходит разрушение промышленных и жилых помещений, приостанавливают работу предприятия, происходит ликвидация рабочих мест, сокращается количество вакансий, уменьшается численность занятых, растет безработица. Из-за такой опасности значительная часть населения Донецкой и Луганской областей вынуждена оставлять свои места проживания. А это в свою очередь становится угрозой стремительного роста безработицы и распространения рисков бедности в стране. За 9 месяцев 2014 уровень безработицы (по методологии МОТ) вырос по сравнению с аналогичным периодом 2013 с 7,1% до 8,9% экономически активного населения в возрасте 15-70 лет [1].

Чтобы предупредить рост бедных за счет переселенцев необходимо создать надлежащие условия проживания и обеспечить социальной инфраструктурой. Создать условия для организации эффективной занятости экономически активных переселенцев, путем направления на соответствующие территории инвестиций для создания новых или адаптации существующих рабочих мест, организации необходимого профессионального обучения или переобучения.

Особенностью украинской бедности является то, что обеспеченность работой, не гарантирует нормального существования. Уровень бедности растет, не только за счет малообеспеченных, но и работающих, образованных людей. Это обусловлено низкой ценой рабочей силы и соответственно низким уровнем оплаты труда. Работодатели не заинтересованы в повышении заработной платы, улучшении условий труда и модернизации рабочих мест, путем внедрения новых технологий, поскольку низкая

цена товаров обеспечивается за счет дешевой рабочей силы и сырья.

Необходимо взаимодействие всех социальных партнеров на рынке труда: государства, работодателей, профсоюзов, работников, с целью повышения стоимости рабочей силы, защиты интересов наемных работников. Создание эффективных ставок налогообложения, действенного механизма государственного содействия в организации работодателями достойных условий труда, обеспечит рынок труда качественными рабочими местами, а госбюджет наполнит денежными средствами, выведенными из теневой экономики.

Несоответствие подготовки специалистов потребностям экономики, низкое качество профессиональных знаний и умений приводит к увеличению количества безработной молодежи. Молодое поколение все чаще встречается с невостребованностью их профессии. Довольно часто, для того чтобы получить работу необходимо проходить дополнительную подготовку, или вообще менять сферу деятельности. Столкнувшись с такими препятствиями, молодежь оказывается на грани бедности. Низкий уровень жизни, плохое питание обуславливают ухудшение качественных характеристик рабочей силы.

Одним из направлений обеспечения эффективной занятости именно молодого поколения, является молодежное предпринимательство, что приведет к созданию новых малых предприятий и дополнительных рабочих мест. С развитием молодежного бизнеса тесно связан творчески-поисковый инновационный тип хозяйствования. В рамках экономической функции, молодые предприниматели могут использовать новые идеи, а также применять креативные способы для достижения поставленной цели.

Расширение в Украине теневого сектора экономики приводит к снижению поступлений в бюджеты всех уровней. Неформальная занятость не обеспечивает достойных условий труда, социальных прав наемных работников, своевременную выплату заработной платы. Такая форма занятости становится основой для будущего распространения бедности. Поэтому, государство должно создавать реальные условия для легальной продуктивной и эффективной деятельности, а предприниматели - соблюдать все требования законодательства, выполнение которых не приведет к уменьшению прибыльности бизнеса [2, 5].

Бедность работающего населения, является еще одной характерной особенностью украинского бедности, что указывает на нарушение принципиальных основ формирования стоимости человеческого капитала, системы оплаты труда и системы социальной защиты. Адаптация украинского законодательства к международным нормам, повышение реальных трудовых доходов работников от легальной, эффективной занятости, уменьшение имущественного расслоения, обеспечит эффективное воспроизводство трудового потенциала и повысит общий уровень развития украинского общества [3, 4].

Присоединяемся к мнению ученых, что кроме государственной поддержки малообеспеченных, необходимо повышать уровень жизни работающих и безработных, как будущей основы формирования среднего класса – движущей силы устойчивого развития общества.

Основой формирования среднего класса может стать малый и средний бизнес. Такие предприятия, являются одним из основных источников обеспечения социально-экономической активности населения. Этот слой общества способен быстро адаптироваться к социально-экономическим преобразованиям в обществе. Государственная поддержка среднего класса, будет важным направлением предупреждения бедности в Украине.

Экономический кризис и война на востоке страны, а также, рост цен, низкий уровень заработной платы, безработица, несоответствие спроса и предложения на рынке труда, эти и другие факторы приближают большое количество населения к грани бедности.

Обеспечение эффективной занятости, является одним из главных стратегических направлений по преодолению бедности в Украине. Необходимо обеспечивать работоспособную часть населения достойными рабочими местами и достойной заработной платой, что позволит искоренить бедность среди работающих граждан, создать устойчивый средний класс и существенно снизить уровень бедности среди малообеспеченных, социально уязвимых слоев населения. Государство должно всесторонне поддерживать молодой бизнес, контролировать подготовку молодых кадров с учетом необходимости на рынке труда.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Програма працевлаштування та професійного навчання внутрішньо переміщених осіб на 2015–2016 роки http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/02/Prog_pratsya.pdf.
2. Заяць, Т. А. Стратегічні напрями формування соціальної політики, орієнтованої на обмеження бідності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/3000/1/Zajac.pdf>.
3. Кравченко, М. В. Шляхи подолання бідності в контексті сучасного стану соціального захисту населення України // Державне регулювання процесів економічного і соціального розвитку. Теорія та практика державного управління. – Вип.3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-3/doc/3/06.pdf>.
4. Гаман, Г. В. Подолання бідності – ключова проблема розвитку людського капіталу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4671/1/125%20-%20131.pdf>.
5. Легкий, В. І. Роль тіньової зайнятості у розвитку регіону / В. І. Легкий; Ю. Я. Візник // Економіка і регіон. – 2011. – № 3 – с. 54-57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econring2011-3-12.pdf>.
6. Мельник, С. В. Бідність працюючих: міфи та реальність / С. В. Мельник. // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 50. – С. 7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dialogs.org.ua/ru/periodic/page9732.html>.

STUDIUL COMPARATIV AL IMPLEMENTĂRII BUGETĂRII BAZATE PE PERFORMANȚĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI ÎN ALTE ȚĂRI

*HÎNCU Vasile, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova*

In order to achieve sustainable performance in the use of public money, more countries modernize public financial management by passing from the budget based on resources available to performance-based budget. Moldova, based on examples of other countries, has stated its intention to modernize public financial management by amending the necessary regulatory framework and the start of activities focused on reforming elements of the current system. Among these: the macro-fiscal frame, budgetary revenue management, development and budget planning, budget execution, state procurement, financial management and control, financial management information system. Most public financial management reforms in various developing countries, particularly in Moldova were not as successful as expected or had very limited success, not because of the content of reform programs, but because of how they were implemented, registering delays in achieving planned actions.

Key-words: budget, performance, public financial management, public sector, inputs-outputs-outcomes

În vederea atingerii performanțelor durabile în utilizarea banilor publici, la etapa contemporană, tot mai multe țări modernizează managementul financiar public prin trecerea de la bugetul bazat pe resursele disponibile la bugetul bazat pe performanțe, care prevede dimensionarea performanțelor. Bugetarea bazată pe performanțe se implementează în diferite moduri: în unele țări se reformează toate componentele ciclului bugetar, în altele – doar unele componente ale managementului performanțelor.

Abordarea modelului de bugetare bazat pe performanțe include următoarele componente ale sistemului de management financiar public: cadrul macrobugetar, administrarea veniturilor bugetare, elaborarea și planificarea bugetului, executarea bugetului, achizițiile publice, managementul și controlul financiar, sistemul informațional de management financiar [2; 5].

Republica Moldova a enunțat intenția de modernizare a managementului financiar public prin modificarea

și completarea cadrului normativ necesar și demararea unor activități focusate pe reformarea unor elemente ale sistemului în cauză. Cadrul normativ a fost completat cu unele prevederi ce permit reformarea gestionării finanțelor publice, inclusiv au fost introduse unele elemente inovative care anterior lipseau – cele mai importante elemente noi se referă la cadrul bugetar pe termen mediu (la început a fost folosită sintagma cadrul de cheltuieli pe termen mediu) și auditul financiar intern al autorităților publice. De asemenea, a fost enunțată trecerea de la bugetul bazat pe intrări la bugetul bazat pe performanțe și implementarea pe etape a standardelor internaționale de raportare financiară. O importanță majoră asupra îmbunătățirii gestiunii fondurilor publice a avut aprobarea în anul 2013 a Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2013-2020, structurată pe cele mai importante domenii ale managementului finanțelor publice, care a identificat problemele în domeniu și a trasat direcțiile și acțiunile desoluționare a acestora și îmbunătățire a situației în domeniu [2].

Cu toate că pe parcursul ultimilor zece ani în țara noastră în domeniul managementului financiar public au fost efectuate un șir de schimbări importante, armonizarea procesului de elaborare a bugetului autohton la bunele practice ale țărilor dezvoltate este încă în derulare. În vederea evaluării situației și identificării problemelor în domeniu, a fost analizată reformarea elementelor principale ale managementului financiar public în Republica Moldova și în alte țări.

Referitor la cadrul macrobugetar, analiza relevă că economia națională este pronunțat dependentă de comerțul exterior, remitențele cetățenilor țării care lucrează peste hotare și de situația din agricultură. În condițiile fluctuației ratelor de creștere a exporturilor și remitențelor, precum și a deprecierei valutei naționale, prognozarea macroeconomică și a veniturilor bugetare poate înregistra un înalt nivel de incertitudine. În același timp, presiunea datoriei publice internă și externă, de asemenea, are un impact substanțial asupra bugetului. În aceste condiții, calitatea prognozelor macroeconomice și a previziunii veniturilor bugetare, care se bazează pe prognoza indicatorilor macroeconomici, direct influențează deficitul bugetar. Calitatea prognozelor macroeconomice continuă să constituie un risc iminent pentru prognozele bugetare. În acest context, Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2013-2020 preconizează suficiente măsuri în vederea îmbunătățirii procesului de prognozare macroeconomică, precum și a veniturilor bugetare. Referitor la managementul datoriei publice – a constatat că sistemul autohton de analiză financiară a managementului datoriei publice nu include funcția de analiză a factorilor de risc și sensibilitate a portofoliului datoriei. În acest context, este necesară completarea cadrului legal și metodologic privind datoria de stat și datoria publică.

Cu referință la elaborarea și planificarea bugetului, s-a constatat că în literatura de specialitate cadrul conceptual caracterizează două modele de formare a bugetului: bugetul bazat pe resurse (pe intrări) și bugetul bazat pe performanțe. Reforma în bugetare se soldează cu implementarea managementului performanței pe întreg ciclul bugetar, care tradițional include propunerile și deciziile de buget, rapoartele financiare (implementare) și auditul (evaluarea și analiza). Această reformă cuprinde:

1. Trecerea de la bugetul bazat pe intrări (inputs-based budget) la bugetarea bazată pe performanțe (performance budget);

2. Trecerea de la sistemul contabil bazat pe casă la sistemul contabil de angajamente;

3. Evaluarea și raportarea performanțelor (cu bilanț contabil și raport operațional), prin completarea auditului financiar cu auditul performanțelor și evaluări. Bugetarea bazată pe performanțe stabilește legătura dintre buget sau program cu rezultatele acestuia și înglobă două elemente indispensabile:

a) planificarea strategică prezentată prin cadrul de cheltuieli pe termen mediu cu stabilirea obiectivelor și

b) structura programului cu indicatori de performanță.

Deciziile și alocările bugetare sînt etape cruciale în ciclul bugetar, dimensionarea bugetului poate fi stabilită prin două posibilități: a) mărirea bugetului relatată la performanța anterioară; b) ținte explicite pentru asigurarea stabilității bugetului. În Noua Zeelandă există o strînsă legătură dintre alocări și performanțe, alocările se fac pe rezultate imediate, produse și servicii (outputs), și nu pe rezultate durabile, cu impact (outcomes). Bugetul se bazează pe contabilitatea de angajamente. Informația despre performanța scontată (outputs) și performanța financiară a fiecărui departament este publicată concomitent cu bugetul în rapoartele fiecărui departament (în formă tabelară). În Regatul Unit al Marii Britanii există o legătură strictă între alocări și performanțe. Pentru fiecare agenție guvernamentală se stabilesc țintele de performanțe dimensionate

prin obiective măsurabile, deciziile de politică șicele operaționale pot fi elaborateparțial în baza țintelorde performanțe ale agențiilor. În Finlanda a fost dezvoltat un proces bugetar bazat pe rezultate care se aplică în toată administrația de stat. Ca parte a procesului bugetar, departamentelor șiagențiilor li se cere să elaboreze rapoarte anuale cu informații despre performanțeleprivind rezultatele obținute vis-a-vis de acordurile semnate între agențiiși ministere. Unele țări (Danemarca, Canada, Suedia) elaborează bugete multianuale, dar acest proces este anevoios, mai ales în statele cărorale este caracteristică instabilitatea financiară [6; 7].

Analiza efectuată ne permite să concluzionăm că țările au dezvoltat sau extins diverse tehnici de management (care înglobă și managementul financiar) efectiv al performanței, printre care contractele (acordurile) de performanță, planurile de management, managementul riscului, benchmarkingul etc. Aceste tehnici de management fie că asigură un nivel al performanței impus de acordurile de performanță stabilite între ministere șiagențiile guvernamentale din subordine (Noua Zeelandă, Danemarca), fie că identifică,folosind benchmarkingul,o bază de pornire pentru autoritățileșiinstituțiile publice, reieșind din bunele practici în prestarea serviciilor publice (Danemarca, Finlanda, Australia).

Perspectivale pe termen mediu sunt decisive pentru a îmbunătăți legăturile dintre politici, planificare și bugetare. Cadrul Bugetar (anterior - Cadrul de Cheltuieli) pe Termen Mediu (CBTM/CCTM), o nouă abordare a managementului cheltuielilor publice, aplicată în anii '80 pentru prima dată în Australia și propusă de Banca Mondială la mijlocul anilor '90 spre utilizare pentru toate țările, a introdus planificarea cheltuielilor publice pe termen mediu pe o perioadă de 3-5 ani, care ia în considerațietoți actorii implicați în procesul bugetar. În prezent peste 100 de țăriaplică CCTM, folosind plafoane anuale pentru cheltuielile publice. Implementarea managementului performanțelor în Republica Moldova a început în anul 2002 cu implementarea Cadrului Cheltuielilor pe Termen Mediu pe 3 ani, ce servește drept bază pentru planificarea bugetară anuală. Resursele externe sînt parte a cadrului general de resurse bugetare. Concomitent cu implementarea planificării strategice a cheltuielilor publice, a fost proclamată trecerea de la bugetul bazat pe intrări la bugetul bazat pe performanțe. În acest context, Cadrul Bugetar pe Termen Mediu este structurat pe programe, atingîndu-se o pondere de circa 85% pentru alocările bugetului anului 2014; totuși, de menționat, că structurarea a fost efectuată în cadrul sistemului național de contabilitate, fără armonizarea deplină a acestui sistem la standardele internaționale etc. În anii 2006-2007, Ministerul Finanțelor al R. Moldovaa elaborat noua clasificație bugetară în conformitate cu cerințele standardului FMI, SFG2001 și proiectul planului de conturi unic pentru sectorul public. Aceste documente au înlocuit clasificația bugetară bazată pe standardul GFS1986, precum și cele 4 planuri de conturi utilizate în sectorul public. Adicional, noua clasificație bugetară și planul unic de conturi urmează a fi utilizate în cadrul noului Sistem Informațional de Management Financiar, aflat în prezent în proces de achiziție. O altă problemă ce persistă în acest domeniu este faptul că calendarele de elaborare a Cadrului Bugetar pe Termen Mediu și de elaborare a bugetului, în ultimii ani, nu au fost întotdeauna respectate.

Referitor la executarea bugetului,menționămcă resursele publice trebuie să fie utilizate în conformitate cu Legea bugetului,cu procedurile și normele legale și, în același timp, este necesar să se asigure un control și o monitorizare adecvată la fiecare etapă de cheltuieli bugetare. Bugetele se execută conform aceleași clasificații aplicate la planificare, bazate în prezent pe Standardele statisticii financiare 1986. În vederea modernizării managementului Trezoreriei, a fost aprobată o nouăclasificație,ce corespunde cu Standardele statisticii financiare 2001. În conformitate cu aceste standarde, Ministerul Finanțelorși propune să testeze și să aplice noul Plan de conturi pentru executarea bugetară. Managementul plăților (salariale) este o componentă importantă în executarea bugetului. Costurile salariale și altor plăți deseori constituie o pondere înaltă din costurile curente. Controalele plăților joacă un rol crucial în prevenirea corupției. Reformele în acest domeniu se concentrează pe introducerea sistemelor automatizate pentru a îmbunătăți controalele sau procesul de planificare pe termen mediu. În Republica Moldova sistemul informațional aplicat acoperă toate operațiuniletrezoreriale, fiind implementate proceduri adecvate de autorizare și control al cheltuielilor. Controalele interne ex-ante din cadrul autorităților bugetare asigură ca fiecare tranzacție financiară să fie autorizată prin două semnături: a conducătorului instituțieiși a contabilului șef. La nivel guvernamental (autoritățișiinstituții publice) nu există un sistem de tehnologii informaționale centralizat pentru procesarea plăților salariale. O legătură directă între datele despre angajațiși datele despre salarizare nu există. În alte țări se folosesc sisteme automatizate compuse din mai multe module, care includ partea financiară, achizițiile publice și alte componente.În cadrul autorităților

bugetare autohtone mai mici există constrângeri de capacități în ceea ce privește calcularea plăților salariale și aplicarea modificărilor legislative.

Sistemul informațional demanagement financiar existent previne, în mare parte, antrenarea angajamentelor fără alocații bugetare disponibile. Deși nu este un sistem complet de management al angajamentelor, acesta este eficient în prevenirea supra-cheltuielilor. Odată cu implementarea Sistemului Informațional de Management Financiar, capacitățile de prognozare și monitorizare a fluxului de numerar se vor îmbunătăți prin înregistrarea și monitorizarea angajamentelor la nivelul facturii fiscale și altor documente justificative. Acest sistem urmează să includă modulul angajamentelor ca parte componentă.

Analiza privind evidența contabilă, raportarea și transparența bugetului relevă că în Republica Moldova există un sistem bine structurat al clasificărilor bugetare care permite planificarea și raportarea cheltuielilor pe dimensiunile administrative, economice și funcționale și este în conformitate cu standardele internaționale (FMI-GFS, COFOG). Documentele bugetare anuale oferă informații despre operațiunile autorităților publice centrale, inclusiv despre rezultatele anilor precedenți. Acoperirea bugetară include raportarea tuturor operațiunilor guvernamentale. De menționat, că rapoartele financiare, elaborate actualmente la nivel național, nu sunt prezentate în conformitate cu standardele internaționale. Operațiunile extrabugetare, în majoritatea cazurilor, sînt neesențiale, iar în cazul cînd acestea sînt semnificative, sînt incluse în rapoartele fiscale. Raportul privind executarea bugetului arată că, în linii mari, este în conformitate cu standardele internaționale de evidență contabilă în bază de casă, totuși, procedurile naționale de contabilitate nu sînt în conformitate cu practicile internaționale. În acest context, este necesară elaborarea și implementarea standardelor naționale de contabilitate pentru sectorul public în conformitate cu practicile internaționale.

Sistemul actual de raportare financiară al entităților din Republica Moldova încă nu asigură transparența datelor financiare necesare pentru utilizatori în scopul luării deciziilor economico – financiare în domeniu, datele din rapoartele financiare nu sunt accesibile publicului. Analiza relevă un grad nesemnificativ de transparență în planificarea și executarea bugetului de către autoritățile publice autohtone, inclusiv cu referință la cadrul bugetar pe termen mediu, planul de finanțare, proiectul bugetului, propunerile de buget și raportul privind executarea bugetului. Planificarea și executarea bugetului nu este transparentă în două treimi din organele centrale de specialitate, doar o treime din autoritățile publice au asigurat transparența prin publicarea pe paginile web atât a informației despre planificarea bugetului, cât și a informației despre executarea bugetului autorității. În același timp, unele autorități publice publică doar fragmente din bugetul aprobat prin Legea anuală a bugetului de stat, iar altele - nu actualizează informațiile. De menționat, că o pătrime din numărul autorităților publice nu asigură accesul la datele despre planificarea și executarea bugetului autorității, acestea nu se conformează prevederilor legislației în vigoare [2; 3].

Progresul și succesul reformelor managementului financiar public în R. Moldova, similar altor țări în curs de dezvoltare, nu este încă cel scontat, din lipsa aplicării unei reforme complexe, inclusiv a indicatorilor bazați pe performanță. Pentru eliminarea acestui fenomen și evaluarea progresului în reforme, Banca Mondială a acordat asistență țărilor în implementarea metodologiei cadrului de evaluare a performanțelor financiare PEFA. Cadrul cheltuielilor publice și a responsabilității financiare a managementului finanțelor publice de evaluare a performanței este un cadru integrat de monitorizare a performanței managementului finanțelor publice. Evaluările PEFA și raportarea performanțelor în Republica Moldova au avut loc în 2006, 2008 și 2011. Evaluarea pentru anul 2011 a înregistrat o ameliorare generală, în comparație cu evaluarea cheltuielilor publice și a responsabilității financiare pentru anul 2008, conform scorurilor pentru cei douăzeci și opt de indicatori de performanță [4]. Sunt necesare eforturi importante pentru susținerea performanței și atingerea îmbunătățirilor în domeniul finanțelor publice. În acest context, necesită fi îmbunătățite sistemele de planificare a cheltuielilor capitale și celor curente, precum și disciplina fiscală în procesul de elaborare și executare a bugetului. Noua Lege privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală [1] va contribui la îmbunătățirea sistemului actual de management al finanțelor publice.

Analiza referitoare la managementul și controlul financiar indică că auditul intern a început să fie abordat în literatura de specialitate și instituționalizat în autoritățile publice pe parcursul ultimilor 30 de ani în țările dezvoltate și în ultimii 10 ani în țările în curs de dezvoltare. În țările adânc îndatorate se observă o îmbunătățire a controlului și auditului intern. Diverse forme de control și audit intern se aplică în diferite țări

pentru controlul activității și gestionării finanțelor publice, inclusiv, auditul intern (Canada), auto-evaluarea (Australia), auto-analiza (Danemarca, Noua Zeelandă). În Republica Moldova managementul financiar și controlul intern au fost implementate recent pentru a asigura utilizarea eficientă și transparentă a fondurilor publice. Evaluarea, efectuată de către Ministerul Finanțelor privind activitatea pe parcursul anului 2011, ascose în evidență faptul că din 38 unități de audit intern (52 fiind numărul total de unități de audit intern, dintre care 14 nu aveau angajați) 24 erau funcționale, activând în conformitate cu standardele impuse. Până în prezent, există 7 unități de audit intern instituite la nivel local. Majoritatea unităților de audit intern au un număr insuficient de angajați [4]. Analiza implementării politicii de efectuare a auditului intern în Republica Moldova relevă că în anul 2013 într-o treime din autoritățile publice nu a fost efectuată nici o misiune de audit intern, fie din lipsa angajaților în cadrul subdiviziunii de audit intern, fie din lipsa capacităților necesare [5].

Cu privire la auditul extern aplicat s-a constatat că acest sistem se încadrează în sistemul de management al performanțelor. În Noua Zeelandă informația agențiilor guvernamentale despre performanțe este subiectul auditului extern, efectuat de către Oficiul de Audit, raportul de audit extern include un scurt raport privind rezultatele auditului performanțelor. În Regatul Unit al Marii Britanii, Oficiul Național de Audit întocmește raportul financiar, care nu include informație despre performanțele agențiilor guvernamentale. Guvernul publică anual rezultatele generale despre performanța agențiilor guvernamentale în NextSteps Review. Comisia de Audit analizează performanța guvernului local și interpretează indicatorii autorităților respective, le atenționează despre neregularități, informația însă nu reprezintă o opinie de audit. În Canada și SUA se măsoară, se analizează și se raportează atât despre performanța activității departamentelor guvernamentale, cât și despre performanța programelor guvernamentale, folosind sisteme automatizate. În țările cu un sistem de audit intern și extern dezvoltat (SUA, Noua Zeelandă, Suedia, Regatul Unit al Marii Britanii și Finlanda) persistă problema convergenței dintre interesele celor două tipuri de audituri. Însă, este cert că aceste audituri au un rol important în managementul performanței. În Republica Moldova, auditul extern se efectuează de către Curtea de Conturi. Analiza implementării politicilor de efectuare a auditului extern indică un grad redus de transparență și responsabilitate în realizarea recomandărilor hotărârilor Curții de Conturi, înaintate la adresa autorităților publice supuse auditului extern. Deși auditele Curții de Conturi constată diverse încălcări, este foarte redusă practica atragerii la răspundere disciplinară a persoanelor responsabile [6].

Ca urmare a analizei efectuate, se poate concluziona că majoritatea reformelor în domeniul managementului financiar public din diferite țări în curs de dezvoltare, în special în Republica Moldova, nu au avut succesul scontat sau au avut un succes foarte limitat, nu din cauza conținutului programelor de reformă, ci din cauza modului cum au fost implementate, înregistrând întârzieri în realizarea acțiunilor planificate. În reformarea procesului bugetar au fost obținute succese notabile, dar procesul de reformare încă continuă. Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2013-2020 din Republica Moldova formulează mai degrabă măsuri de îmbunătățire, decât măsuri de reformare cardinală a managementului financiar public, dat fiind faptul că nu stabilește acțiuni concrete referitoare la implementarea managementului performanțelor în sectorul bugetar, în contextul abordării bugetării bazate pe performanțe, conform bunelor practice europene.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea nr. 181 din 25.07.2014 privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală. www.justice.md.
2. Hotărârea Guvernului R. Moldova „Privind aprobarea Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice 2013-2020” nr. 573 din 06.08.2013. Monitorul Oficial nr.173-176/669 din 09.08.2013.
3. Raport despre progresele înregistrate pe marginea acțiunilor stabilite în Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice 2013-2020 pe anii 2013-2014. Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova. www.mf.gov.md.
4. Evaluarea Cheltuielilor Publice și a Responsabilității Financiare (CPRF) în Republica Moldova (2008-2010), 2011, 122 p.
5. Ciubotaru, Maria. Abordări metodologice privind gestionarea finanțelor publice în Republica Moldova. Materialele Conferinței Internaționale Competitivitatea și Inovația în Economia Cunoașterii din 26-

27 septembrie 2014, ASEM, 2014.

6. In Search of Results: Performance Management Practices. OCDE, 1997, 140 pages.

ASPECTE IMPORTANTE PRIVIND ACTIVITATEA SOCIETĂȚILOR PE ACȚIUNI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*LITOCENCO Ana, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova*

Joint stock companies are the most important structures of a country's economy, they determine the economic potential of the State, but also the living standards of its people. They also engage in it's activity quite important human, financial and informational resources. In this context, the work of a joint stock company contributes not only to the prosperity of its financial and economic activity, but the development of the entire economy of a country.

Key – words: joint stock company, stakeholder, governing bodies, capital, benefit, dividend.

Societatea pe acțiuni are un rol foarte important în economiile moderne, aceasta fiind concepută să atragă economiile modeste, micul capital, prin valoarea nominală minimă a acțiunilor, astfel permițând concentrarea de capitaluri considerabile și dezvoltarea unor mari întreprinderi moderne.

Societățile pe acțiuni pot fi definite ca fiind societăți constituite prin asocierea mai multor persoane, care contribuie la formarea capitalului social prin anumite cote de participare reprezentate prin titluri, numite acțiuni, pentru desfășurarea unei activități comerciale, în scopul împărțirii beneficiilor și care, răspund pentru obligațiile sociale numai în limita aporturilor lor [3].

În Republica Moldova, activitatea societăților pe acțiuni este reglementată prin Legea privind societățile pe acțiuni nr.1134-XIII din 02 aprilie 1997. Conform prevederilor legii nominalizate, societatea pe acțiuni reprezintă societatea comercială al cărei capital social este în întregime divizat în acțiuni și ale cărei obligații sînt garantate cu patrimoniul societății.

Înființarea unei societăți pe acțiuni poate fi efectuată pe calea organizării unei societăți noi sau a reorganizării unei persoane juridice în funcțiune și presupune încheierea contractului de societate (luarea hotărârii de înființare a societății), subscrierea fondatorilor la acțiunile plasate și ținerea adunării constitutive.

Organele de conducere ale unei societăți pe acțiuni sunt după cum urmează:

– adunarea generală a acționarilor care are atribuții de aprobare a statutului societății, de luare a hotărârii privind modificarea capitalului social al societății, alegerea membrilor consiliului societății, comisiei de cenzori, examinarea dării de seamă financiară anuale a societății, aprobarea dării de seamă anuale a consiliului și comisiei de cenzori, aprobarea normativelor de repartizare a profitului societății și luarea hotărârii de repartizare a profitului anual, luarea hotărârii de reorganizare sau dizolvare a societății etc.;

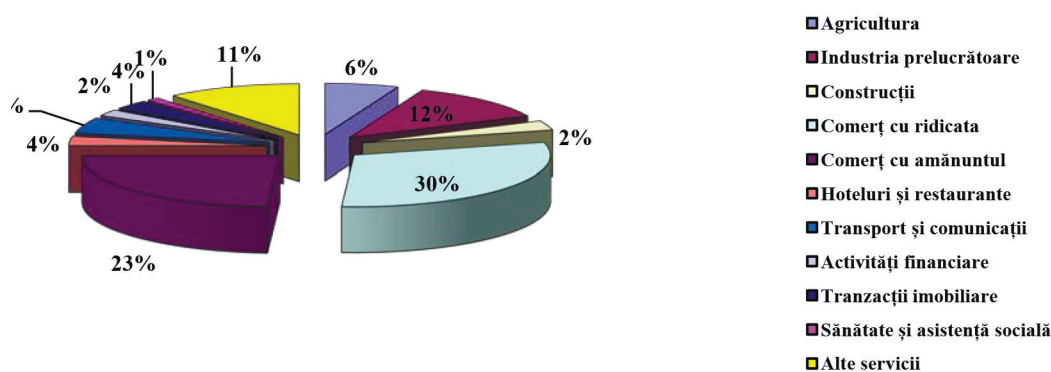
– consiliul societății – decide cu privire la convocarea adunării generale a acționarilor, aprobă valoarea de piață a bunurilor care constituie obiectul unei tranzacții de proporții, confirmă registratorul societății, aprobă prospectul ofertei publice de valori mobiliare, aprobă darea de seamă asupra rezultatelor emisiunii de valori mobiliare, face, la adunarea generală a acționarilor, propuneri cu privire la plata dividendelor anuale și decide cu privire la plata dividendelor intermediare, aprobă fondul sau normativele de retribuire a muncii personalului societății, decide cu privire la aderarea societății la asociație sau la o altă uniune;

– organul executiv care asigură îndeplinirea hotărârilor adunării generale a acționarilor, deciziilor consiliului societății și este subordonat consiliului societății și adunării generale a acționarilor, dacă acest lucru este prevăzut de statutul societății;

– comisia de cenzori care exercită controlul obligatoriu al activității economico-financiare a societății timp de un an și se subordonează numai adunării generale a acționarilor [1].

La situația din 01 februarie 2015, în Registrul de Stat al Republicii Moldova erau înregistrate 4 637 societăți pe acțiuni, acestea fiind cu 27 societăți pe acțiuni mai puțin comparativ cu situația din 01 ianuarie 2014.

Totodată, în totalul persoanelor juridice și întreprinzători individuali înregistrați la începutul lunii februarie, 2015 numărul total al societăților pe acțiuni a înregistrat 2,8%. Marea majoritate a societăților pe acțiuni își desfășoară activitatea în domeniul comerțului cu ridicata, acestea constituind 30% din totalul societăților pe acțiuni din Republica Moldova (Figura 1).

Figura 1. Genuri de activitate ale societăților pe acțiuni din Republica Moldova
 Sursa: Statistica Camerei Înregistrării de Stat, www.cis.gov.md

Totodată, un număr mare de societăți pe acțiuni înregistrate în Registrul de Stat (23%) activează în domeniul comerțului cu amănuntului. Domeniile cel mai puțin atractive pentru societăți pe acțiuni sunt domeniul sănătății și asistenței sociale (1%), construcții (2%) și activități financiare (2%) [4].

Un aspect important în activitatea unei societăți pe acțiuni este capitalul care reprezintă orice activ de piață care generează venit (profit) deținătorului său. Capitalul unei societăți pe acțiuni poate apărea sub diferite forme: capital statutar, acționar și propriu sau împrumutat.

Capitalul statutar reprezintă suma mijloacelor acordate de proprietari pentru asigurarea activității statutare a societății, este capitalul persoanei juridice care, în mod obligatoriu, este indicat în statutul acesteia. Existența acestui capital este o condiție indispensabilă în crearea unei persoane juridice, or, fără surse bănești și materiale este imposibilă activitatea și garantarea onorării obligațiilor asumate de către aceasta pe piață. Capitalul statutar se fixează în statutul persoanei juridice. La înființarea societății, depunerile în capitalul statutar pot fi sub formă de mijloace bănești, active materiale și nemateriale. Astfel, o societate pe acțiuni își poate înscrie în capitalul statutar valoarea nominală a acțiunilor subscrise.

Totodată, capitalul statutar, în mod obligatoriu, este divizat într-un anumit număr de acțiuni, care pot funcționa independent de acest capital. Pe de o parte, capitalul statutar al societății se formează din cotele-părți ale participanților, iar pe de altă parte acest capital se divide în acțiuni. În acest context, capitalul, în același timp, se formează din părți (depuneri), și se divide în părți. Astfel, capitalul statutar al unei societăți pe acțiuni poate fi definit drept capitalul persoanei juridice, care este format din depunerile (vărsămintele) participanților acesteia în schimbul acțiunilor societății emitente [3].

Caracterul dual al capitalului statutar condiționează divizarea capitalului unei societăți în capital propriu și social sau acționar.

Capitalul propriu poate fi format din:

- capitalul acordat de către proprietari (capitalul statutar, premiul revenit la o acțiune);
- alte părți sociale ale persoanelor juridice și fizice (finanțări cu destinație specială, depuneri și donații);
- rezerve acumulate de întreprindere (capital de rezervă, capital suplimentar, alte venituri).

Prin urmare, capitalul propriu apare ca totalitatea depunerilor în capitalul statutar.

Capitalul social sau acționar reprezintă capitalul statutar al societății pe acțiuni, care există pe piață sub formă de acțiuni care aparțin acționarilor. Capitalul statutar al societății este divizat într-un anumit număr de acțiuni, însă ultimele pot exista independent, în afara societății pe acțiuni, care le-a emis și le-a plasat pe piață. Sub forma acțiunilor ce se tranzacționează pe piață, capitalul statutar se transformă în capital social, acțiunile aparținând astfel nu societății pe acțiuni, ci acționarilor săi.

Totodată, capitalul propriu al unei societăți pe acțiuni poate servi drept sursă de formare a activelor nete, acestea reprezentând activele unei societăți pe acțiuni scutite de obligații.

Activele nete se calculează conform valorii inițiale a acestora, iar în cazurile prevăzute de legislație, potrivit valorii curente de piață. Valoarea activelor nete ale societății nu poate fi mai mică decât mărimea capitalului ei social. În cazul în care, la expirarea a 2 perioade de gestiune consecutive (2 ani financiari), cu excepția primului an financiar, valoarea activelor nete ale societății, potrivit bilanțului societății, este mai mică decât mărimea capitalului social, orice acționar al societății este în drept să ceară adunării generale anuale a acționarilor adoptarea uneia din următoarele hotărâri:

- cu privire la reducerea capitalului social;
- cu privire la majorarea valorii activelor nete prin efectuarea de către acționarii societății a unor aporturi suplimentare în modul prevăzut de statutul societății;
- cu privire la dizolvarea societății;
- cu privire la transformarea societății în altă formă juridică de organizare.

În cazul în care adunarea generală a acționarilor nu a adoptat una dintre hotărârile enumerate, acționarii care au votat „pentru” una dintre aceste hotărâri au dreptul să ceară răscumpărarea acțiunilor.

Totodată, în situațiile în care, potrivit ultimului bilanț, valoarea activelor nete ale societății este mai mică decât mărimea capitalului social, cu excepția cazului când valoarea activelor nete este negativă, societatea are dreptul să emită suplimentar doar acțiuni prin emisiune închisă. Societatea ale cărei active nete, conform ultimului bilanț, au valoare negativă este obligată să publice un aviz în acest sens în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și nu are dreptul să emită valori mobiliare.

Neexecutarea dispozițiilor enumerate anterior poate constitui temei pentru dizolvarea societății în baza unei hotărâri a instanței judecătorești, iar dreptul de a adresa instanței judecătorești cerere în vederea dizolvării societății îl are orice acționar al acesteia [1].

Conform prevederilor legii ce reglementează activitatea societăților pe acțiuni în Republica Moldova, aporturi la capitalul social pot fi:

- mijloace bănești;
- valorile mobiliare plătite în întregime;
- alte bunuri, inclusiv drepturi patrimoniale sau alte drepturi care pot fi evaluate în bani;
- datoriile societății față de creditori.

Aporturile ne bănești la capitalul social pot fi transmise societății cu drept de proprietate sau cu drept de folosință. Obiectele proprietății publice ce nu sunt supuse privatizării pot fi transmise societății în calitate de aport la capitalul social numai cu drept de folosință.

Adițional, capitalul social al unei societăți pe acțiuni poate fi majorat prin:

- mărirea valorii nominale a acțiunilor plasate;
- plasarea de acțiuni ale emisiunii suplimentare.

La majorarea valorii nominale a acțiunilor, cota deținătorilor acestora va rămâne neschimbată, iar drept surse de majorare a capitalului social pot fi:

- capitalul propriu al societății în limita părții ce depășește capitalul ei social; și/sau
- aporturile primite de la achizitorii de acțiuni.

Concomitent, capitalul social al societății poate fi redus, până la limita stabilită de legislație, prin:

- reducerea valorii nominale (fixate) a acțiunilor plasate; și/sau
- anularea acțiunilor de tezaur.

Alături de capitalul societății, un alt aspect la fel de important este profitul societății și repartizarea acestuia.

Conform prevederilor legislației în vigoare, profitul net se formează în urma achitării impozitelor, altor plăți obligatorii și rămâne la dispoziția societății, fiind utilizat pentru:

- acoperirea pierderilor din anii precedenți;
- formarea capitalului de rezervă;
- plata recompenselor către membrii consiliului societății și ai comisiei de cenzori;
- investirea în vederea dezvoltării producției;
- plata dividendelor, dar și alte scopuri prevăzute de legislație și statutul societății.

Cota-parte din profitul net al societății care se repartizează între acționari în corespundere cu clasele și proporțional numărului de acțiuni care le aparțin reprezintă dividend. Dividendele pot fi intermediare (trimestriale, semestriale) și anuale.

Conform atribuțiilor organelor de conducere a societății, decizia cu privire la plata dividendelor intermediare se ia de consiliul societății, iar hotărârea cu privire la plata dividendelor anuale se ia de adunarea generală a acționarilor, la propunerea consiliului societății. În hotărârea cu privire la plata dividendelor se va indica:

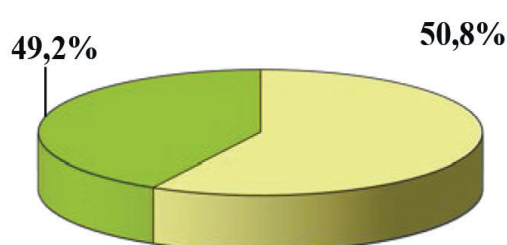
- data la care este întocmită lista acționarilor care au dreptul să primească dividende;
- cuantumul dividendelor pe o acțiune de fiecare clasă aflată în circulație;
- forma și termenul de plată a dividendelor.

Pentru fiecare plată a dividendelor, consiliul societății asigură întocmirea listei acționarilor care au dreptul să primească dividende. Totodată, adunarea generală a acționarilor este în drept să aprobe dividendele anuale în cuantum nu mai mic decât dividendele intermediare plătite, iar mărimea dividendelor anunțate pe fiecare acțiune de aceeași clasă trebuie să fie egală, indiferent de termenul plasării acțiunilor.

Dividendele se plătesc cu mijloace bănești, iar uneori pot fi plătite cu acțiuni de tezaur sau acțiuni ale emisiei suplimentare sau cu alte bunuri destinate consumului populației civile, a căror circulație nu este interzisă sau limitată de actele legislative. Termenul de plată a dividendelor se stabilește de organul care a luat decizia de plată în conformitate cu statutul societății, însă nu poate fi mai mare de 3 luni de la data luării deciziei cu privire la plata lor [1].

În baza datelor raportului de activitate pentru anul 2013 al Comisiei Naționale a Pieței Financiare Totodată, se remarcă faptul că, 601 societăți pe acțiuni au fost obligate, conform prevederilor legislației în vigoare, să prezinte Comisiei Naționale a Pieței Financiare informația privind activitatea economico-financiară aferentă anului 2012.

Informația privind situația economico-financiară a fost prezentată autorității de supraveghere în domeniul financiar nebanca de circa 528 societăți pe acțiuni sau 87,85% din numărul celor existente. Astfel, în structura societăților pe acțiuni care au prezentat informațiile necesare, 268 societăți sau 50,76% au înregistrat în anul 2012 profit net în mărime de 1,86 mlrd. lei (Figura 2).

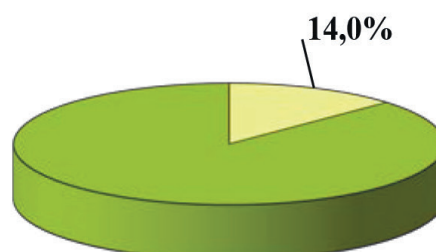

- S.A. care au înregistrat profit
- S.A. care nu au înregistrat profit

Figura 2. Structura SA după rezultatele financiare obținute în anul 2012

Sursa: Raport cu privire la activitatea Comisiei Naționale a Pieței Financiare pentru anul 2013

www.cnpf.md

- S.A. care au anunțat dividende
- S.A. care nu au anunțat dividende

Figura 3. Structura SA după dividendele anunțate în anul 2012

Totodată, politica de dividende promovată de emitent devine unul din factorii decisivi, care, în mod direct, influențează cursul de piață al acțiunilor. În acest context, conform figurii 3, se remarcă faptul că, pe parcursul anului 2012, 74 de emitenți sau 14,0 la sută din numărul total de emitenți care au raportat Comisiei Naționale a Pieței Financiare informația de rigoare, au anunțat dividende în valoare totală de 566,36 mln. lei [2].

Adițional, societățile pe acțiuni al căror capital social cuprinde și o cotă a proprietății publice transferă la bugetul respectiv, pînă la 1 iulie a anului imediat următor anului de gestiune, dividende, calculate în funcție de rezultatele activității din anul de gestiune, în baza hotărârii adunării generale a acționarilor și în conformitate cu structura capitalului social. În același termen, darea de seamă privind dividendele calculate în funcție de rezultatele activității societății pe acțiuni se prezintă inspectoratului fiscal de stat teritorial. În caz de neachitare în termen la buget a dividendelor aferente cotei proprietății publice în capitalul social al societății pe acțiuni, organele Serviciului Fiscal de Stat vor aplica majorarea de întârziere, precum și executarea silită a obligațiilor neonorate în termen.

Concomitent, potrivit prevederilor legislației în vigoare, dividendele care nu au fost primite de acționar din vina lui în decurs de 3 ani de la data apariției dreptului de primire a lor se trec la venitul societății și nu pot fi revendicate de acționar [1].

În rezultatul celor expuse se constată că, prin puterea sa de a concentra capitalurile fragmentate, societatea pe acțiuni constituie unul dintre principalii factori de producție și, în același timp, de mobilizare a resurselor, jucând astfel, un rol de stimulent al circulației bunurilor și chiar în realizarea exportului de capital. Totodată, comparativ cu alte forme de organizare juridică, societățile pe acțiuni presupun asigurarea unui proces nelimitat de contopire a capitalurilor, rezistența în timp a comasării capitalurilor, posibilitatea de a retrace capitalul investit, precum și existența oportunității obținerii mai multor tipuri de venituri din deținerea de acțiuni.

BIBLIOGRAFIE

1. Lege cu privire la societățile pe acțiuni: nr. 1134-XIII din 02.04.1997. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2008, nr. 1-4/1.
2. Raport privind activitatea CNPF și funcționarea pieței financiare nebankare pentru anul 2013 [online]. Disponibil: <http://cnpf.md/md/rapa/>.
3. Societățile pe acțiuni: Conceptul, rolul și necesitatea funcționării acestora în economia de piață [online]. Disponibil: http://www.studentie.ro/referate/finante/societatile-pe-actiuni-conceptul-rolul-si-necesitatea-functionarii-a_i46_c1756_113824.html.
4. Statistica Camerei Înregistrării de Stat din Republica Moldova [online]. Disponibil: <http://www.cis.gov.md/statistica>.

CERCETAREA INFRAȚIUNILOR DE SPĂLAREA BANILOR ÎN CONTEXTUL DIRECTIVELOR UNIUNII EUROPENE

*MANEA N. Anca Andreea, drd.,
Universitatea din București*

Romanian law defines the crime of money-laundering and punishing rough, she having connection with transnational operations of crime and international terrorism. Community rules defining the framework and the conditions under which money laundering is an offence.

Money laundering practices have «democratized» by extension, they have included banking, real estate transactions circuitry providing a size of a scourge which –particularly, covering billions of euros and dollars. That is why the suspicion has widened and the combating of the phenomenon was institutionalised at national and international level.

Cuvinte cheie: spălare a banilor; grupul infracțional, sistemul financiar; Uniunea Europeană

Termenul de „spălare a banilor” se pare că a apărut pentru prima dată în Statele Unite ale Americii, în jurul anului 1920, când bandele de infractori căutau o explicație legitimă pentru banii obținuți din activități

criminale. Aceștia urmăreau preluarea unor afaceri de către detaiști, cu plăți cash, oprindu-se „cel mai adesea, asupra spălătorilor de rufe și de mașini, de unde se pare că derivă și numele infracțiunii de „spălare a banilor”.

La fel de bine funcționau magazinele de închiriere a casetelor video, barurile, restaurantele, stabilimentele de jocuri de noroc și companiile de service pentru automatele de vânzare a produselor alimentare, prin intermediul cărora se amestecau bani cash, ilegali, cu cei legali și raportându-se totul ca fiind câștiguri obținute din afaceri legale.

Prin urmare, banii erau îndepărtați de activitatea infracțională, ascunși în conturile unei afaceri legitime și apoi aduși din nou la suprafață sub forma câștigurilor unor firme.

Această manoperă infracțională stă, așa cum am prezentat deja, la baza tuturor strategiilor de spălare a banilor murdari.

Spălarea banilor este un proces prin care se dă sau se încearcă a se da o aparență de legalitate unor profituri obținute ilegal de către infractorii care, fără a fi compromiși, beneficiază ulterior de veniturile respective.

Acest proces dinamic se desfășoară în trei etape, și anume : obținerea și mișcarea fondurilor obținute în mod direct sau indirect din infracțiuni, ascunderea urmelor sau originii veniturilor pentru a se evita orice suspiciuni sau investigații și, în fine, disponibilizarea banilor și reinvestirea lor în activități legale.

1. În etapa inițială sau de plasare a spălării banilor, infractorul introduce profitul său ilegal în sistemul financiar. Aceasta se poate face prin împărțirea sumelor mari de bani în sume mai mici, care sunt apoi depozitate direct într-un cont bancar sau folosite în cumpărarea unor instrumente financiare (cecuri, bilete la ordin, etc.).

2. După intrarea fondurilor în sistemul financiar, are loc a doua etapă-stratificare. În această etapă, infractorul întreprinde o serie de preschimbări sau mișcări ale fondurilor pentru a le îndepărta cât mai mult de sursa din care provin, cea mai uzitată cale fiind cea a transferului electronic într-o serie de conturi din diverse bănci de pe întreg globul. Sunt preferate acele zone geografice sau jurisdicții care nu cooperează cu organele de anchetă specializate în combaterea acestui fenomen infracțional.

3. După ce a reușit să traverseze primele două etape ale procesului de spălare a banilor, infractorul sau grupul infracțional trece la a treia etapă -integrarea-, în care fondurile intră în circuitul economic legal. Spălătorul de bani poate acum să investească legal fondurile pe piața imobiliară, a bunurilor de lux sau a afacerilor, la alegere.

Cele trei etape se pot desfășura distinct, dar pot avea loc și simultan sau, mai des, se pot suprapune.

Prin procedeele lor ilicite, infractorii pot investi în sectoarele economiei în care activele pot fi utilizate ulterior ca mașini de spălare a banilor. În plus, într-o economie în care tehnologia avansată și globalizarea permit transferul rapid de fonduri, lipsa de control asupra acestui fenomen infracțional poate submina stabilitatea financiară. Într-o țară cu o situație financiară precară, scoaterea a milioane sau miliarde de dolari anual din procesul normal de creștere economică reprezintă un real pericol pentru credibilitatea, stabilitatea economică și securitatea sa națională.

În spațiul Uniunii Europene au fost elaborate instrumente juridice foarte importante care, deși nu se constituie într-un drept penal european propriu-zis, funcționează ca mecanisme de armonizare a legislațiilor naționale ale statelor membre prin transpunerea actelor juridice în dreptul național, ulterior aprobării acestora prin procedura parlamentară corespunzătoare. După cum bine se cunoaște, Uniunea Europeană nu este un stat cu puteri executive, ci se bazează pe cooperarea statelor suverane. Până la 1 decembrie 2009, data intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona, modelul de funcționare se baza pe structura celor trei piloni sau domenii politice. Primul pilon se constituia într-adevăr ca un pilon „suprastatal” folosit de administrațiile publice și de jurisdicția statelor membre. Se baza pe prevederile din Tratatul de înființare a Comunității Europene și are responsabilități în domenii precum cetățenia Uniunii, politica de imigrare sau aspecte care privesc uniunea economică și monetară, printre altele. Instrumentele sale juridice au fost directiva și regulamentele.

Cel de-al doilea pilon era reprezentat de politica externă și de securitate comună, care nu exista până la Tratatul de la Maastricht (1 noiembrie 1993) și care, din acel moment, s-a dezvoltat, mai ales prin înființarea poziției de înalt reprezentant pentru politică externă (noutate introdusă de Tratatul de la Amsterdam din 1999), dar și prin noutățile introduse de Tratatul de la Nice (1 februarie 2003).

Cel de-al treilea pilon era reprezentat de domeniul justiției și afacerilor interne. Este vorba de pilonul interguvernamental, în cadrul căruia avea loc cooperarea politică și judiciară în materie penală. Printre multele

instrumente proprii acestui pilon se remarcă, având în vedere subiectul dezbătut aici, poziția comună, care constă în definirea obiectivelor politice comune, cu caracter obligatoriu, dar care nu constituie legislație în sens oficial sau material; până în 1999, acțiunea comună – care a fost eliminată de Tratatul de la Amsterdam – și, de la intrarea în vigoare a acestui Tratat, deciziile cadru, care reprezintă reglementare-cadru cu conținut obligatoriu și care trebuie transpuse în dreptul național într-o perioadă de timp determinată. În Spania fac obiectul transpunerii în dreptul național printr-o lege.

Instrumentele juridice relevante în materie de spălare de bani create în spațiul comunitar sunt cele trei directive adoptate în acest domeniu, Acțiunea comună din 3 decembrie 1998 și Decizia cadru din 26 iunie 2001 care reia conținutul acțiunii comune, dar având caracterul unei reglementări cadru. Motivul creării acestor instrumente este evident. O dată cu liberalizarea progresivă a circulației capitalurilor și a serviciilor financiare care începe să devină posibilă în spațiul comunitar apare necesitatea unor măsuri la nivel comunitar împotriva spălării banilor pentru a opri infracțiunile legate de traficul de droguri și criminalitatea organizată în general.

Prima Directivă a Consiliului din 1991 pentru prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor, ca răspuns la această necesitate, stabilește o serie de măsuri de natură penală în acord cu prevederile deja stabilite de Convenția de la Viena din 1988 și de Convenția Consiliului Europei din 1990. Dar nu se limitează doar la abordarea penală, prin această directivă începe să prindă contur strategia de prevenire care are scopul de a crea un scut de protecție împotriva manipulării sistemului financiar prin intermediul normelor administrative, care implică instituțiile de creditare și instituțiile financiare. De fapt, li se impune acestor instituții obligații privind identificarea clienților, înregistrarea și păstrarea documentelor, obligația de a controla tranzacțiile și de a informa cu privire la operațiunile suspecte, prin renunțarea la secretul bancar și fără informarea clientului cu privire la aceste aspecte. La acestea se adaugă obligația de a stabili mecanisme interne de control și comunicare între organismele de creditare și obligația de a facilita instruirea angajaților pentru a ști cum să identifice operațiunile suspecte. De asemenea, se dorește extinderea acestei strategii de prevenire pentru a include și alte profesii considerate susceptibile a fi utilizate pentru activități de spălare a banilor, chiar dacă nu este specificată niciuna în mod special.

Prin Decizia-cadru a Consiliului din 26 iunie 2001 privind spălarea banilor, identificarea, urmărirea, înghețarea, sechestrarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunii, statele membre se angajează să nu formuleze rezerve față de prevederile Convenției din 1990 privind calificarea infracțiunii de spălare a banilor când, în ceea ce privește originea infracțională a bunurilor, este vorba de infracțiuni care au prevăzută o pedeapsă sau o măsură de siguranță cu o durată maximă mai mare de un an.

Cea de-a doua Directivă a Parlamentului European și a Consiliului din 5 decembrie 2001 introduce câteva amendamente la prima directivă. În ceea ce privește legislația penală de referință, obligația statelor de a incrimina fapte de spălare a banilor, și nu doar când banii provin din traficul de droguri, ci și atunci când provin din săvârșirea oricărei infracțiuni grave, este completată cu prevederi care precizează care infracțiuni trebuie considerate grave, și pentru aceasta se ține cont de prevederile articolului 1 din Acțiunea Comună 98/733/JAI adoptată de Consiliu în 1998. Astfel, este enumerată o serie de infracțiuni la care se adaugă o clauză generală care se aplică tuturor infracțiunilor care pot genera profituri considerabile și care au prevăzută o pedeapsă severă cu închisoarea într-un stat membru. De asemenea, se oferă posibilitatea ca statele membre să extindă ideea de proveniență ilicită a sumelor de bani care fac obiectul infracțiunii de spălare a banilor pentru a include orice altă infracțiune.

Cea de-a treia Directivă a Parlamentului European și a Consiliului pentru prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului, din 26 octombrie 2005, dezvoltă strategia de combatere a fluxurilor de bani ilegali în principal prin intermediul unor noi obiective. Pe de o parte, se propune oprirea mișcărilor de capital destinat finanțării terorismului, indiferent dacă proveniența sa este licită sau nu. Pe de altă parte, se propune diminuarea corupției în sectorul financiar, și pentru aceasta s-a stabilit obligația ca instituțiile bancare să controleze în special persoanele care ocupă sau au ocupat poziții politice importante (așa-numitele persoane expuse politic – PEP). La nivel administrativ, se stabilește ce se înțelege prin „adevăratul titular” pentru ca instituțiile bancare și ceilalți destinatari să-și poată îndeplini obligația de identificare a clienților. Statele membre au dispus de un termen, și anume până la 15 decembrie 2005 pentru a implementa prevederile acestei Directive.

Spălarea banilor se produce deseori în context transnațional, de aceea orice măsură adoptată numai la nivel național sau chiar la nivel comunitar, fără a ține seama de coordonarea și cooperarea internațională, va

avea efecte limitate. Prin urmare, măsurile adoptate de Uniunea Europeană în acest domeniu sunt armonizate cu acțiunile întreprinse în cadrul altor foruri internaționale, dar mai ales cu recomandările Grupului de Acțiune Financiară (GAFI), care constituie principalul organism internațional activ în lupta împotriva spălării banilor și finanțării terorismului. Având în vedere faptul că recomandările GAFI au fost revizuite și extinse în mod substanțial în anul 2003, Directiva 2005/60/CE are în vedere tocmai aceste noi standarde internaționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Camelia, Bogdan. „Spălarea banilor. Aspecte teoretice și de practică judiciară”, Editura Universul Juridic, București, 2010.
2. Șaguna-Drosu, Dan. Drept financiar și fiscal european, Ed. Oscar Print, București, 2012.
3. Șaguna-Drosu, Dan. și alții, Procedura fiscală, Ed. Oscar Print, București, 2011.
4. Șaguna, Drosu, Dan. Tratat de drept financiar și fiscal, Editura All Beck, București, 2001.
5. LEGE Nr. 656 din 7 decembrie 2002 *** Republicată pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării actelor de terorism.
6. LEGE Nr. 241 din 15 iulie 2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale.
7. Financial Action Task Force (FATF) – Groupe d’Action financière (GAFI), <http://www.fatf-gafi.org>.

PREMISELE ISTORICE ȘI ECONOMICE ALE FORMĂRII ȘI DEZVOLTĂRII SISTEMULUI DE ASIGURĂRI MEDICALE OBLIGATORII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*MIRON Oxana, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „B. P. Hașdeu” din Cahul*

Several consecutive decades the health system development occur extensively, which was quite correct, but then this path of development has had a negative impact on the entire health system in the country as extensive development, to the detriment quantitative qualitative progress, which also affected the conditions of financing and provision of health services, especially in rural areas.

Key words: healthcare system, healthcare insurance funds, income and expenses, medical institutions, health, population, Republic of Moldova.

Sistemul ocrotirii sănătății din Republica Moldova a parcurs o cale de dezvoltare dificilă. Până în secolul XVIII nu existau instituții medicale propriu-zise, precum nu era nici un sistem de ocrotire a sănătății bine organizat. Situația era foarte complicată, în special în localitățile rurale. La începutul secolului XIX au început să se deschidă mai multe spitale, în mare parte, în Chișinău și alte orașe mari. În secolul al XIX-lea Moldova era o regiune periferică de gubernie și sistemul de ocrotire a sănătății se dezvoltă în cadrul modelului rusesc. În anul 1832 în Rusia a fost adoptată o nouă lege constituțională, drept urmare, instituindu-se serviciile igienico-sanitare, chemate să realizeze profilaxia varicelei și a altor maladii infecțioase. Grație acestui fapt asistența medicală a devenit mai organizată și s-a extins, de asemenea, și în mediul rural. În Rusia în anii '80 ai secolului XIX problemele de ocrotire a sănătății în teritoriu erau în sarcina zemstvei (administrație locală de autogestiune în acele timpuri). Zemstva a creat o rețea largă de instituții medicale și tindea să presteze servicii medicale în toate localitățile rurale, acordând o atenție deosebită practicii medicale individuale și asistenței medicale orientată spre anumite grupuri de populație. În ciuda numeroaselor neajunsuri, sistemul ocrotirii sănătății din Basarabia, condus de zemstva, a avut un mare rol în acoperirea populației cu servicii medicale pe teritoriul regiunii [2].

Primul Război Mondial a distrus practic succesele din domeniul ocrotirii sănătății, care au fost înregistrate la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX. Multe din instituțiile medicale recent deschise s-au închis

și numeroși medici au trecut la activitate privată.

În perioada postbelică (1918-1940) Basarabia s-a unit cu România, fapt ce a influențat toate sferile activității de stat, inclusiv, ocrotirea sănătății. În acea perioadă asistența medicală depindea în mare parte de plățile oficiale pentru servicii și, în același timp, funcționa o schemă embrionară de asigurare de tip Bismarck, care prevedea un sistem de asistență medicală pe trei nivele în dependență de solvabilitate (capacitatea de plată). În aceeași perioadă a crescut numărul instituțiilor medicale și asigurarea lor cu personal medical. Către 1940 în țară existau 446 de instituții medicale, 1055 de medici și 2400 de asistente medicale și moașe. Grație faptului că guvernul României acorda o mare atenție ameliorării sistemului de ocrotire a sănătății, pe teritoriul Basarabiei au fost deschise două sanatorii moderne de profilaxie a tuberculozei și construite spitale locale. Însă în timpul celui de-al doilea Război Mondial au fost distruse circa 80% din instituțiile medicale aflate pe teritoriul Moldovei [2].

Prin urmare, principalele reforme în domeniul ocrotirii sănătății au avut loc deja după al doilea Război Mondial, în cadrul sistemului sovietic de ocrotire a sănătății. Aceste reforme erau orientate spre înlăturarea consecințelor războiului și la asigurarea întregii populații cu asistență medicală.

La baza sistemului sovietic de sănătate erau următoarele principii:

- a) proprietatea și administrarea de stat;
- b) asistența medicală gratuită;
- c) relația reciprocă între știință și practică;
- d) accentul pe profilaxie [3].

Din anul 1950 până în anul 1960 a crescut numărul paturilor de spital de la 27 la 444, raportate la 10 000 de persoane. Investițiile capitale în construcția obiectelor de ocrotire a sănătății au crescut de la 3,5 mln. ruble în anul 1955 până la 40 mln. ruble în anul 1978, numărul paturilor de spital s-a majorat de la 189 în anul 1970 până la 415 în anul 1994, iar în cele regionale de la 110 la 457 de paturi pentru aceeași perioadă [1].

Din anul 1960 grija pentru sănătatea populației a avut un rol tot mai mare în planificarea și stabilirea sarcinilor în sistemul de ocrotire a sănătății. Se studiau nevoile populației din localitățile rurale vizând asistența medicală. Ca urmare, s-au formulat principii privind asistența medicală în localitățile rurale, și s-a confirmat necesitatea gradului de accesibilitate și calitate a acesteia.

Câteva decenii consecutive dezvoltarea sistemului de ocrotire a sănătății avea loc în mod extensiv, ceea ce era pe deplin întemeiat, însă ulterior această cale de dezvoltare a avut un impact negativ asupra întregului sistem de sănătate din republică, deoarece dezvoltarea extensivă, cantitativă se făcea în detrimentul progresului calitativ, ceea ce s-a răsfrânt și asupra condițiilor de finanțare și prestare a serviciilor medicale, mai ales, în localitățile rurale.

Administrarea și finanțarea centralizată împiedica utilizarea flexibilă a mijloacelor bănești în teritoriu, iar uneori pacienții erau constrânși neoficial să efectueze anumite plăți, chiar dacă asistența medicală, de iure, era gratuită.

La momentul adoptării independenței, Moldova dispunea de multe instituții de ocrotire a sănătății, numeroase cadre medicale, dar puține mijloace financiare pentru menținerea activității. În pofida unor reduceri de personal, în sistemul medical în anul 1997 rețeaua instituțiilor medicale din Moldova era una dintre cele mai ramificate, iar asigurarea cu personal – una din cele mai înalte atât în raport cu țările occidentale, cât și cu republicile exsovietice [1].

Moldova a încercat să păstreze nivelul înalt al asistenței medicale de care dispunea, în ciuda destrămării economiei naționale de la începutul anilor '90. Situația dezastruoasă a economiei, prevalarea asistenței medicale de o înaltă calificare și informarea insuficientă atât a cadrelor medicale, cât și a populației privind profilaxia unor maladii, au condus la apariția mai multor probleme în domeniul ocrotirii sănătății, pe care Republica Moldova este obligată să le soluționeze și în prezent.

La patru ani de la declararea independenței Moldovei sistemul ocrotirii sănătății din republică se află în pragul crizei. A scăzut longevitatea populației, brusc a crescut frecvența maladiilor infecțioase. În anul 1999 numărul populației s-a redus cu 0,7%. Cauzele acesteia sunt micșorarea natalității, creșterea mortalității și emigrarea. În anul 1997 coeficientul general al natalității este 1,8, care e mai mic decât pragul valoric egal cu 2,1, necesar pentru simpla reproducere a populației. La cauzele enumerate mai adăugăm reducerea nivelului

de accesibilitate la serviciile medicale din motive financiare [2].

În perioada de independență Republica Moldova a înfruntat mari probleme economice, care au condus la micșorarea veniturilor și finanțării ocrotirii sănătății și a programelor sociale. În ciuda reformei economice de amploare, începută după adoptarea independenței, și care presupune introducerea valutei naționale, realizarea privatizării extinse, anularea controlului asupra exportului și reglementarea ratei dobânzilor, situația economică dificilă din țară a cauzat o lovitură considerabilă asupra bunăstării populației.

În perioada anilor 1993-1999 PIB a scăzut aproximativ cu 60%. Repartizarea venitului național devine din ce în ce mai inegală și neuniformă [2].

În acest timp în Republica Moldova s-a stabilit o nouă situație socio-economică, care a pus în pericol atât starea sănătății populației, cât și păstrarea sistemului ocrotirii sănătății ramificat precum fusese moștenit. S-a redus brusc bugetul pentru ocrotirea sănătății atât ca procent din PIB, cât și în ceea ce privește calculul real pe cap de locuitor.

Din cauza lipsei acute de mijloace, alocate pentru ocrotirea sănătății, în raport cu amplul proces de asistență medicală avansată și continua aplicare a metodelor costisitoare și nestandardizate de tratare a unor situații (stări) (de exemplu, tratarea tuberculozei), au apărut dificultăți legate de prestarea serviciilor medicale de bază populației Republicii Moldova. Deteriorarea clădirilor și uzura utilajelor, echipamentelor, insuficiența principalelor medicamente reprezintă niște probleme care au apărut în multe instituții medicale.

Finanțarea asistenței medicale primare și a serviciilor de profilaxie se află în prag de criză. De exemplu: conform calculului Băncii Mondiale în anul 2000 pentru 17 spitale de profil îngust și 40 de spitale raionale s-au acordat 70% din toate cheltuielile prevăzute pentru ocrotirea sănătății. O pondere foarte mare din aceste mijloace a fost cheltuită pentru crearea condițiilor de activitate în clădirile instituțiilor medicale, dar nu pentru echipament medical și medicamente, pentru tratarea pacienților sau pentru salarizarea angajaților. În multe spitale, nivelul mediu de ocupare a paturilor de spital era doar de 20% și, în același timp, cele mai vulnerabile pături ale populației nu puteau beneficia de asistență medicală din cauza costului excesiv de mare a tratamentului atât la nivel oficial, cât și neoficial [1].

În scopul înlăturării insuficienței acute de mijloace în sistemul sănătății, la finele anilor '90 au fost adoptate câteva legi privind acordarea serviciilor medicale și s-a început implementarea unui șir de proiecte experimentale în acest domeniu.

În general, măsurile întreprinse în această direcție au fost corecte, însă trecerea bruscă de la un sistem economic național la altul, dezvoltarea republicii în tranziția la economia de piață au complicat dezvoltarea eficientă a ocrotirii sănătății.

Criza financiară din anul 1998, care a condiționat devalorizarea rublei rusești a condus la consolidarea amplă a sistemului ocrotirii sănătății din Republica Moldova, care a fost urmată de reducerea paturilor în spital, și a numărului de personal. Introducerea sistemului asigurărilor medicale obligatorii, despre care a fost adoptată legea deja în anul 1998, a fost amânată, pe de o parte, din cauza crizei financiare, pe de altă parte, aceasta a permis crearea unei baze normative legale și a potențialului administrativ, de asemenea, a favorizat introducerea în anul 2003 și implementarea cu succes a proiectului-pilot în raionul Hâncești. Astfel, implementarea la nivel național în anul 2004 a sistemului de asigurări medicale obligatorii, grație reținerii silite în timp, a decurs fără mari erori și dificultăți [1].

Începând cu anul 2004, sistemul național de sănătate a suferit schimbări profunde, provocate de reforma din domeniul asigurărilor medicale obligatorii. Aceasta a atras după sine restructurarea integrală a structurii organizatorice din sistemul ocrotirii sănătății.

Conform acestei structuri noi, Ministerul Ocrotirii Sănătății este responsabil pentru sistemul de ocrotire a sănătății, în întregime. Finanțarea sistemului național de sănătate are loc în baza contractelor cu CNAM, iar atribuțiile privind organizarea asistenței medicale primare și a celei secundare sunt transmise direcțiilor municipale și raionale de sănătate (municipiile Chișinău și Bălți). Asistența medicală de rangul trei, spitalele cu specializare avansată și instituțiile științifice și de cercetare se află în jurisdicția Ministerului Sănătății, dar numai instituțiile științifice de cercetare și Serviciul de transfuzie a sângelui se finanțează nemijlocit din bugetul ministerului.

Principalii membri ai Sistemului Național de Ocrotire a Sănătății la momentul actual sunt: Parlamentul, Guvernul, Ministerul Sănătății, Ministerul Finanțelor, Ministerul Educației, alte ministere, care administrează instituțiile medicale specializate, administrațiile locale și municipalitatea, Compania Națională de Asigurări

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

Medicale, Centrul Național de Medicină Preventivă, Centrul Național Științifico-Practic a Asistenței Medicale de Urgență și organizațiile internaționale.

Parlamentul aprobă anual legea bugetului de stat a Republicii Moldova, unde este inclus bugetul Ministerului Sănătății și alocațiile bugetare Fondurilor de asigurare obligatorie de asistență medicală (FAOAM).

Principalele funcții ale Ministerului Sănătății includ dezvoltarea politicilor în domeniul ocrotirii sănătății, asigurarea controlului calității serviciilor medicale, gestionarea sistemului de ocrotire a sănătății și administrarea programului de reforme în acest domeniu.

Ministerul Finanțelor în colaborare cu Ministerul Sănătății elaborează recomandări adresate Parlamentului cu privire la nivelul necesar de finanțare a serviciilor medicale, de asemenea participă anual și la elaborarea proiectului legii bugetare pentru ocrotirea sănătății. În plus, Ministerul Finanțelor este responsabil pentru auditul relațiilor contractuale cu CNAM.

Ministerul Educației este responsabil pentru formarea profesională a personalului medical.

O serie de alte ministere și departamente dispun de spitale și instituții medicale proprii, care activează în paralel cu sistemul național de ocrotire a sănătății. Acestea includ Ministerul Transporturilor, Ministerul Apărării, Ministerul de Interne, Serviciul Pazei de Frontieră, Departamentul Instituțiilor Penitenciare, Serviciul de Informații și Securitate, Confederația Sindicatelor și Cancelaria de Stat. Aceste instituții medicale funcționează în cadrul politicii generale de ocrotire a sănătății, dar dețin resurse financiare și sistem de gestionare propriu.

Administrațiile publice raionale și municipale sunt responsabile pentru administrarea instituțiilor medicale, aflate în jurisdicție teritorială.

Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM) este un organ autonom, care se prezintă la momentul dat drept major cumpărător a serviciilor de sănătate pe teritoriul Republicii Moldova. Această companie are statut autonom, este subordonată Guvernului și Parlamentului. CNAM în colaborare cu Ministerul Sănătății a elaborat principalele elemente ale bazei normative pentru implementarea sistemului de asigurare medicală obligatorie.

Procesul de finanțare a sistemului de ocrotire a sănătății prin implementarea asigurărilor medicale obligatorii a parcurs o cale destul de lungă – 10 ani, și a venit momentul când putem marca rezultate obținute, putem analiza efectul acestei reforme.

Tabelul 1

Analiza dinamicii indicatorilor generali a sistemului național de asigurări medicale obligatorii în Republica Moldova pentru perioada anilor 2004-2013.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Ritmul de creștere, 2013 față de 2004, %
Venituri FAOAM											
(mln. lei)	976,9	1281,7	1559,0	2036,4	2688,7	2878,9	3424,4	3636,6	3870,0	4161,0	426 (de 4 ori)
Ponderele transferurilor din bugetul de stat în veniturile FAOAM(%)		66,7	65,5	64,2	58,7	54,950,6	56,3	54,5	52,8	51,9	78
Cheltuieli FAOAM (mln. lei)	937,5	1108,0	1485,4	1894,6	2572,0	3071,4	3367,7	3615,7	3951,2	4226,1	451 (de 4 ori)
Cheltuielile FAOAM ca % în PIB	2,9	2,9	3,3	3,5	4,1	5,2	4,7	4,4	4,5	4,3	148
Mărimea primei de asigurare – cotă procentuală (%)	4	4	4	5	6	7	7,7	7	7	175	

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

Mărimea primei de asigurare în sumă fixă (lei)	441,23	664,8	816,0	1209,0	1893,6	2637,6	2478,0	2772	2982	3318	752 (de 7 ori)
Fondul de remunerare a muncii din care se calculează primele de asigurare (mlrd. lei)	7,7	10,1	2,6	15,2	18,7	19,1	20,7	22,5	24,6	26,8	348 (de 3 ori)
Numărul instituțiilor medicale și farmaceutice contractate	98	200	239	251	307	320	384	428	517	590	602 (de 6 ori)
Numărul instituțiilor medicale											
primare contractate direct de CNAM	21	21	24	29	72	73	95	111	145	210	1000 (de 10 ori)
Cheltuieli pentru medicamente compensate (mln. lei)	-	7,4	23,8	40,9	55,3	74,1	116,8	153,5	166,2	163,5	2209 (de 22 ori)
Salariul mediu în instituțiile medico-sanitare la o unitate (lei)	730	832	1081	1387	1871	2269		2436	2573	2796	3021

Sursa: Elaborată de autor pe baza Raportului CNAM privind executarea (utilizarea) fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anii 2010-2013(www.cnam.md)

Analizând indicatori prezentați în tabelul 1, putem distinge unele tendințe care pot fi urmărite în ultimii 10 ani. Astfel, veniturile FAOAM ca și cheltuielile s-au majorat mai mult de 4 ori, de 7 ori a crescut mărimea primei de asigurare în sumă fixă, de 6 ori s-a majorat numărul de instituții medicale și farmaceutice contractate, de 10 ori a crescut numărul instituțiilor medicale primare și de 22 de ori a crescut cheltuielile pentru medicamente compensate.

În ceea ce privește veniturile, ponderea transferurilor din bugetul de stat în veniturile FAOAM s-a redus de la 66,7 pînă la 51,9% și reprezintă doar 78% din nivelul cotei de participare a guvernului în anul 2004 în finanțarea sistemului de ocrotire a sănătății.

În general putem observa o ameliorare considerabilă a finanțării sistemului de ocrotire a sănătății prin asigurările obligatorii de asistență medicală. În același moment sîntem nevoiți să constatăm că există multe probleme și lacune în procesul de finanțare a sistemului de ocrotire a sănătății, în prestarea serviciilor calitative, în repartizarea corectă a fondurilor de asigurări obligatorii de asistență medicală.

BIBLIOGRAFIE

1. Агун, Рифат. и др. Системы здравоохранения: время перемен. Молдова: обзор системы здравоохранения. 2008, том 10, nr.5.
2. Маклхоз, Л. Системы здравоохранения: время перемен. Република Молдова, Копенгаген. Европейская обсерватория по системам здравоохранения. 2002, №4(5).
3. Шишкин, С. В. О развитии медицинского страхования за рубежом. Вопросы экономики и управления для руководителей здравоохранения 2005, №9, с.69-76.).[Sursă electronică] Accesibil la : <http://www.rosmedstrah.ru/articles.php?id=428&show=1&theme=3>.
4. www.cnam.md.

КРИТЕРИИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ МОЛДОВА

МОРАРУ Семен, канд. экон. наук, , доцент, КТУМ
ИВАНОВ Александр, старш. Преод., КТУМ
РАЕВСКАЯ Ирина, магистр экон. наук, КТУМ,

Provision of social security is one of the key objectives of the national social policy, an important factor in the successful development of our country. At the present stage of development, when mankind is faced with new challenges: demographic, environmental, energy, food, the concept of «social security» is changed. In this article, the authors attempt to examine some of the issues that characterize the essential aspects of social security.

Key words: social security, social explosion, personal security, social standards, social policy, reform.

Социальная политика в Молдове бессистемна, ориентирована преимущественно на смягчение особенно негативных социальных последствий проводимых реформ. Отсутствует четкая стратегия социального развития страны и молдавского общества.

Социальная политика финансируется по остаточному принципу. В ней слабо представлены аспекты социальной безопасности.

Следствием этого является низкая продолжительность жизни, высокий уровень бедности, неоправданно высокие социальное неравенство и различия качества и уровня жизни населения. Снижается качество образования и здравоохранения, а также общий уровень духовности и культуры в нашем обществе.

Социальная политика должна быть направлена не столько на преодоление последствий тех или иных социальных болезней, сколько на предотвращение причин их появления, на устранение причин существующих негативных социальных явлений, причин возникновения социальных рисков, затрагивающих большинство нашего населения, обеспечение декларированных социальных гарантий.

Социальная безопасность как основа социальной политики – это не столько предотвращение опасности общества в целом, сколько такое его состояние, которое позволяет каждому человеку, семье, различным социальным группам в полной мере реализовывать и наращивать свой созидательный потенциал, обеспечивать себе и своей семье, ныне живущим и будущим поколениям высокий уровень и качество жизни.

Социальная безопасность представляет собой состояние защищенности личности, социальных групп общества от угроз нарушения их жизненно важных интересов и свобод.

Объектом социальной безопасности является личность, его жизненно важные права и свободы, а в социальной сфере жизненная деятельность. Личность имеет право на жизнь, на труд, на лечение, образование, на отдых, гарантированную социальную защиту.

Назначение социальной сферы состоит, во-первых, в социализации человека, означающее его подготовку на основе общественных ценностей, традиций культуры, нравственных начал и превращение его в полноценного члена общества, а, во-вторых, в подготовке общества быть мобильным в своем развитии, уметь отвечать на современные вызовы и преодолевать непредвиденные проблемы на пути развития данного общества.

В современных исследованиях по вопросам социальной безопасности выделяют как минимум четыре основных критерия оценки социальной безопасности. Систему социальной безопасности того или иного государства предлагают оценивать по ее способности [1] :

- а) предотвратить возникновение ситуации социального взрыва;
- б) предотвратить деградацию социальной структуры (как ее нивелирования, так и развития процессов поляризации, маргинализации и люмпенизации);
- в) обеспечить устойчивость социальной структуры при нормальной вертикальной и горизонталь-

ной социальной мобильности;

г) поддержать адекватность системы ценностных ориентаций и культуры общественного поведения, в том числе политического и экономического.

Ситуация потенциальной возможности социального взрыва наступает при одновременном выходе нескольких важных параметров социальной устойчивости за допустимые пределы. Это ситуация, в которой дальнейшее движение общества может пойти по принципиально разным траекториям при сравнительно небольшом внешнем воздействии. Может произойти либо неуправляемый взрыв, сметающий всю общественную структуру и вводящий страну в состояние хаоса, либо переход к новой социальной структуре с дальнейшим движением общественного развития по восходящей. Выбор траектории во многом зависит от наличия соответствующих политических сил.

Деградация социальной структуры – более сложный и растянутый во времени процесс. Она может протекать в двух прямо противоположных направлениях. С одной стороны, возможна нивелировка структуры, всеобщая уравниловка. Этот процесс обычно протекает в ходе крупных революционных потрясений, которые сметают старые элиты и обрушивают пирамиду социальной стратификации. Старые элитарные страты низвергнуты и экспропрированы, а новые еще не успели сформироваться. В отсутствии укоренившихся элит исчезают преемственность традиций, отождествление своих групповых интересов с интересами нации, теряются навыки культуры многих поколений, разрушаются личные связи, лежащие в основе управления, подрываются стимулы и инициативы к труду и предпринимательству.

С другой стороны, в недрах общества постепенно формируются новая социальная структура и новые социальные страты. Опасность заключается в том, что при этом могут нарушиться нормальные процессы социальной мобильности. Многие лучшие представители старых элит гибнут в борьбе или уходят от активной деятельности, а многие худшие представители низших страт поднимаются им на смену по социальной лестнице.

В условиях социального взрыва происходит разрушение нормальных форм социальной мобильности, постепенный процесс ухода менее способных и замены их более способными осуществляется мгновенным массовым притоком представителей низших страт, который сметает старые элитарные слои. В этом потоке резко возрастает удельный вес криминального элемента, в особенности в периоды, когда упадок экономики сопровождается расцветом спекулятивной деятельности. Нарушается возрастная последовательность социальной мобильности. Последняя теряет связь с жизненным циклом. В итоге происходит быстрая деградация социальной структуры. В верхних эшелонах падает уровень культуры, образования и профессионализма. В нижних эшелонах быстро развивается субкультура бедности с соответствующими последствиями.

Система ценностных ориентаций соответствует тому, что в обществе считается «хорошим» и что «плохим». Она дает ответы на вопросы об отношении к жизни и смерти, Родине, семье, материальному благополучию и духовным ценностям, коллективному или индивидуалистскому началу, культуре, традициям, истории, образованию, науке, нормальном обществе существует более или менее единая, общая, исторически сложившаяся система ценностных ориентаций, из которой исходят ценностные ориентации отдельных классов, страт и социальных групп. Из системы ценностных ориентаций вытекают ролевые ожидания, бытовое, социальное, политическое и экономическое поведение.

В расколотом обществе происходит и разрушение системы ценностных ориентаций, что способствует дальнейшей дезинтеграции общества. Разрушение и распад системы ценностных ориентаций способствуют развитию смуты, трудностям в установлении хотя бы минимальной степени доверия между людьми и социальными группами.

Решение задачи повышения социальной безопасности страны и реализация стратегии социального развития должны опираться на систему социальных стандартов качества и уровня жизни населения. Общество должно четко знать, каково оно в настоящее время и к каким стандартам жизни будет стремиться в обозримом будущем.

Социальные стандарты – это ценностные представления общества о достойных качестве и уровне жизни: об уровне минимальных государственных социальных гарантий и индикаторах достижения

средних и высоких стандартов жизни. Это система взаимосвязанных критериальных нормативов повышения качества жизни от приемлемого к хорошему, от хорошего к лучшему и еще более высокому.

Социальные стандарты качества и уровня жизни должны быть разработаны и установлены в соответствии с международными принципами и подходами по прекращению процесса воспроизводства бедности, обеспечению конституционных гарантий доступа населения к социальным услугам, созданию условий для развития человеческого потенциала.

Социальные стандарты качества и уровня жизни должны обеспечивать представителям различных социальных групп равные социальные стартовые возможности, перспективы социальной горизонтальной и вертикальной мобильности, возможности для саморазвития. Без этого нельзя обеспечить расширенное воспроизводство человеческого потенциала.

Система социальных стандартов качества и уровня жизни должна быть многоуровневой, включать в себя обязательную часть в виде пакета гарантируемых государством на определенном уровне на всей территории Молдовы услуг, которые граждане должны получать на безвозмездной и безвозвратной основах. При этом в виде отдельной задачи должна быть сформулирована система социальных стандартов для сельской местности.

Но государство не должно нести это бремя в одиночку. Необходим разветвленный механизм социальной ответственности и регулирования социальных процессов, включающий и деловые круги, и самих работников и их объединения, и домашние хозяйства (семью), и другие институты гражданского общества (благотворительные организации, церковь).

Установление и применение системы социальных стандартов качества и уровня жизни должно быть направлено на обеспечение социальной безопасности и защиты населения, удовлетворение важнейших потребностей населения в социальных услугах, усиление государственной поддержки развития социальной сферы, выравнивание уровня социального развития; концентрацию финансовых ресурсов на приоритетных направлениях государственной социальной политики; планирование и организацию предоставления гарантируемых социальных благ и услуг; оценку и контроль за деятельностью учреждений и организаций, осуществляющих их реализацию.

Социальные стандарты должны конкретизировать как минимум следующие направления социальной стратегии:

- стандарты социальной структуры, предусматривающие существенное сокращение дифференциации населения по материальному признаку, преодоление бедности и сокращение малообеспеченности, количественные и качественные параметры массового среднего класса;
- стандарты роста человеческого потенциала, отражающие ответственность государства за обеспечение населения и рост продолжительности его жизни, уровень образования;
- стандарты уровня жизни, направленные на повышение покупательной способности населения, снижение доли расходов семьи (домохозяйства) на удовлетворение первичных, жизненно необходимых потребностей и увеличение доли этих расходов на удовлетворение более высоких ее потребностей, включая и потребность в комфортном и благоустроенном жилище;
- стандарты качества трудовой жизни, включающие стандарты занятости населения в различных отраслях экономики; сокращения ручного тяжелого труда и роста высоко квалифицированного труда; роста уровня квалификации работника и производительности его труда; оплату труда, предусматривающую ее минимальный размер не ниже двух размеров прожиточного минимума; безопасность труда;
- стандарты защищенности семьи, материнства (отцовства), детства и отрочества, направленные на создание условий для безопасного рождения детей, сокращения детской и материнской смертности, полноценного воспитания детей и подростков, преодоления жестокости и насилия в семье, бытового пьянства, для обеспечения достойного уровня жизни детям-сиротам, инвалидам, семьям, попавшим в трудную жизненную ситуацию;
- стандарты услуг здравоохранения, обеспечивающие широкую доступность для населения всех видов медицинской помощи, включая и доступность для бедных и малообеспеченных слоев населения дорогостоящих медицинских услуг;
- образовательные стандарты, предусматривающие реальную доступность для новых поколений

получения среднего профессионального образования, обеспечения условий для непрерывного образования взрослых;

– стандарты услуг учреждений культуры и спорта, направленные на расширение сети этих учреждений, увеличение спектра их услуг и доступность для всех социальных и возрастных групп населения;

– экологические стандарты, направленные на существенное улучшение окружающей среды.

Необходимо возложить координацию разработки системы социальных стандартов качества и уровня жизни на базовый научно-исследовательский центр, приняв соответствующие государственные решения.

Одним из приоритетных направлений экспертов должно стать изучение и обобщение разностороннего зарубежного опыта в области разработки социальных стандартов качества и уровня жизни и социальной защиты населения, государственной социальной стандартизации. При этом речь должна идти не только о теории, а в первую очередь о государственной и общественной практике в этой области, механизмах, которые позволяют реализовать соответствующие цели применительно к конкретному человеку.

Безопасность личности означает гарантированную защиту, прежде всего, жизненно важных интересов, позволяющих человеку полностью использовать свой физический и интеллектуальный потенциал для своих выгод, в интересах общества и государства. Обеспечивая безопасность личности, Молдова должна: гарантировать права и свободы граждан, определенные Конституцией Республики Молдова, путем введения в действие необходимого законодательства, повышения эффективности государственных органов обеспечения национальной безопасности; поддерживать деятельность неправительственных организаций, направленную на защиту прав и свобод человека.

Безопасность общества предполагает, прежде всего, создание условий для возможности осуществления контроля со стороны гражданского общества за деятельностью государства, наличие в стране негосударственной (общественной) системы обеспечения национальной безопасности, развитых общественных институтов, развитых форм общественного сознания, позволяющих реализовать права и свободы всех групп населения и противостоять действиям, ведущим к расколу общества.

Безопасность государства означает гарантию его независимости, суверенитета, территориальной целостности и неприкосновенности его государственных границ; неизменность государственной и социально-экономической структуры, фундаментальных принципов деятельности государства, а также прав и свобод граждан, предоставленных Конституцией Молдовы.

Республике Молдова необходима Стратегия социальной безопасности исходя из основных характеристик состояния национальной безопасности, а именно:

– уровень безработицы (доля от экономически активного населения);
– децильный коэффициент (соотношение доходов 10% наиболее и 10% наименее обеспеченного населения);

– уровень роста потребительских цен;

– уровень государственного внешнего и внутреннего долга в процентном отношении от валового внутреннего продукта;

– уровень обеспеченности ресурсами здравоохранения, культуры, образования и науки в процентном отношении от валового внутреннего продукта;

– уровень ежегодного обновления вооружения, военной и специальной техники;

– уровень обеспеченности военными и инженерно-техническими кадрами.

Перечень основных характеристик состояния национальной безопасности может уточняться по результатам мониторинга состояния национальной безопасности.

Далее в стратегии должны быть приведены основные критерии социальной безопасности и защиты населения, которые определяются уровнем угроз.

Для оценки существующих уровней угроз целесообразно использовать систему показателей критериального типа (индикативных), по величинам которых можно сделать заключение о состоянии рассматриваемых угроз.

Предельными показателями нарастания опасных процессов, за которыми наступает эскалация разрушения и деградация, исходя из национального опыта и опыта зарубежных стран, являются:

- уровень падения промышленного производства – 30-40%;
- доля импортных продуктов питания – 30%;
- доля экспорта высокотехнологичной продукции – 10-15%;
- доля от валового продукта ассигнований на науку – 2%;
- соотношение доходов 10% самых богатых и 10% самых бедных групп населения – 10:1;
- доля населения, живущего за порогом бедности, – 10%;
- соотношение минимальной и средней зарплаты – 1:3;
- уровень зарегистрированной и скрытой безработицы – 8-10%;
- ожидаемая продолжительность жизни населения – 65-70 лет;
- уровень преступности (количество преступлений на 100 тысяч человек населения) – 5-6 тысяч;
- уровень нарко-потребления (количество нарко-потребителей на 100 тысяч человек населения) – 5 тысяч;
- установленные законодательством санитарные нормы и правила по загрязнению среды проживания человека: почвы, воды, воздуха и т. д.;
- уровень потребления алкоголя – 8 л абсолютного алкоголя на 1 человека в год;
- доля граждан, выступающих за кардинальное изменение политической системы, – 40%;
- уровень недоверия населения к органам власти – 20-25%.

Для своевременного выявления опасных тенденций необходимо наладить непрерывный мониторинг политических, социальных, экономических и иных процессов, используя приведенную систему показателей.

Важно своевременно вносить коррективы в деятельность государственных органов власти, с тем, чтобы не допустить развития негативных тенденций до критического уровня.

Наряду с вышеприведенными критериями в стратегии должны быть изложены социальные стандарты.

Социальная безопасность в Молдове может быть обеспечена путём формирования условий для консолидации общества и достижения социальной стабильности, в первую очередь, на основе успешного решения целевых национальных программ в области здравоохранения, доступного жилья, образования, роста народонаселения, пенсионного обеспечения. Эти стратегические задачи могут быть решены в условиях подъема экономики, проведения эффективного экономического курса страны.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Социальная политика: учебник/ под ред. Н. А. Волгина. – М.: «Экзамен», 2004. – 736 с.
2. Анисимов, В. Социальное государство: от декларации к воплощению// Человек и труд. 2004, № 4, с. 35-36.
3. Григорьева, И. А. Социальная политика и пожилое население России// Мир России. 2006, № 1, с. 29-49.
4. Катков, В. Ю. Совершенствование законодательства в области социальной политики// Современное право. 2003, № 2, с. 5-9.
5. Миронов, С. Социальная политика: уточнение задач, отладка механизмов// Общество и экономика. 2005, № 5, с. 5-12.
6. Пospelова, Е. Б. Уровень жизни – главная составляющая социальной политики страны// Региональная экономика: теория и практика. 2004, № 1, с. 38-43, № 2, с. 30-38.

DREPTUL SUBIECTIV- ÎNTRE UZ ȘI ABUZ DE DREPT

POJAR Daniela, magistru în drept, drd., lect. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

În articolul ce urmează s-a încercat a se evidenția faptul că dreptul subiectiv se profilează în același timp ca un fundament pentru a pretinde altor titulari a careva drepturi subiective un anumit comportament, precum și ca o limitare a exercitării de către titularul său, iar utilizarea drepturilor subiective contrar principiilor de exercitare dă naștere unui fenomen denumit abuz de drept.

Cuvinte cheie: abuz de drept, raport juridic de muncă, dreptul obiectiv, dreptul subiectiv, bună-credință .

Pornind de la ideea că dreptul subiectiv este ceva diferit de norma pozitivă, gândirea juridică a fost preocupată în permanență să ofere o definiție a acestuia, să determine trăsăturile și natura juridică ale acestuia, elemente care îl diferențiază de dreptul pozitiv. Savantul român Gheorghe Mihai, în cel de-al patrulea volum al „Fundamentelor dreptului”, „cu perseverența adevăratului și devotatului artizan”, cercetînd dreptul subiectiv în raport cu cel obiectiv, puncta că „Înțelegerea lumii complicate a dreptului este condiționată de cunoașterea rostului său în raport cu orizontul valorilor, fără de care normele juridice ar adăsta într-un formalism calculatorul neuman. Or, formalismului de acest gen îi este aproape imposibil să dezvăluie omenitatea dreptului, atît a celui obiectiv, cît și a dreptului subiectiv” [1]. Același autor consideră că dreptul obiectiv apare ca subansamblul dreptului pozitiv format din normele juridice , în același timp nelimitînd dreptul obiectiv doar la legislație, circumscriindu-i acestuia și cutuma și jurisprudența, în acele sisteme de drept unde acestea sînt considerate astfel. Referitor la explicarea noțiunii drept obiectiv, reputatul jurist român Ion Deleanu afirma următoarele: „Adjectivarea termenului drept, prin asocierea cuvîntului obiectiv, nu simplifică, ci chiar complică înțelegerea noțiunii. Termenul obiectiv are și el varii semnificații, decurgînd din modurile raportării subiectului la obiect (sens ontologic, gnoseologic, psihologic etc.). Dreptul nu este o obiectivitate în sine. Ele reprezintă esența obiectivată a intereselor agregate aparținînd unor grupuri sociale sau întregii colectivități. În sens larg vorbind, legea socială, care implică și necesitatea reglării comportamentale, deși obiectivă, este produsul activității oamenilor și acționează numai prin intermediul lor. Voluntas facit legem” [2]. În continuare sus-numitul afirmă: „Dreptul în sens ontologic, nu are un caracter obiectiv, însă are un asemenea caracter ca sistem de valori, care o dată create prin voința indivizilor și exprimînd interesele acestora, reflectă suma calitativă a acestor interese, dobîndind o relativă independență față de ele” [2]. Este evident că dreptul obiectiv participă alături de cel subiectiv la formarea și reformarea dreptului, cît și la conținutul acestuia, iar dreptul pozitiv poate fi analizat atît prin prisma dimensiunii obiective a acestuia, cît și prin prisma dimensiunii subiective acestuia, or: după cum bine afirma Ion Deleanu: „, ab origine, drepturile și îndatoririle sînt obiective. Ele sînt resubiectivate prin distribuirea lor unor subiecți determinați. Pe de altă parte, întrucît există drepturi și îndatoriri subiective care izvorăsc direct din normele juridice, fără a mai fi necesară existența unui raport determinat, se pare că nu este de esența drepturilor și îndatoririlor subiective ca ele să ia naștere dintr-un raport juridic concret” [2]. Altfel spus, principiile dreptului sînt determinate de cele două elemente și-i conferă dreptului pozitiv specificul.

Evident, drepturile subiective sînt legate organic de dreptul obiectiv, căci drepturile subiective nu există fără a fi prevăzute în norme juridice, dar și existența dreptului obiectiv ar rămîne fără sens, dacă prescripțiile normelor sale nu s-ar realiza prin drepturi subiective, în relații interumane. Prin urmare, drept obiectiv și drept subiectiv ca noțiuni fundamentale de drept, nu numai că nu sunt antinomice, dar se condiționează reciproc adică: drepturilor subiective le corespund, în plan normativ, drepturi obiective [2].

La fel și Mircea Djuvara insistă asupra faptului că dreptul subiectiv nu ar putea exista fără cel obiectiv și nici invers și că problema priorității uneia dintre ele este artificială, iar unghiul din care privim este hotărător în răspunsul pe care-l vom elabora. Dacă fundamentăm analiza din perspectiva generalizării, fără îndoială că dreptul obiectiv ar fi generator de drepturi subiective, actele juridice fiind izvorul drepturilor persoanelor. Dacă însă ne referim la punctul de vedere al individului, situația se schimbă, pentru acesta dreptul său se manifestă și se exercită în viața concretă – în unele cazuri – chiar independent de norma juridică.

Reputatul jurist Ion Deleanu, în efortul său de a oferi o definiție drepturilor subiective, pornește de la definiția situației juridice, ca fiind totalitatea drepturilor și obligațiilor pe care le are orice cetățean, potrivit legii [2], consideră că ar fi preferabil să definim noțiunea de drept obiectiv, ci pe cea de situații juridice obiective, noțiune care desemnează ansamblul normelor juridice care alcătuiesc dreptul, norme prin care sunt reglementate drepturile și îndatoririle. În această ordine de idei, drepturile subiective ar deveni situații juridice subiective, ce ar însemna drepturile și îndatoririle concretizate pe seama unor subiecți de drept. S-ar realiza astfel – afirmă autorul – o viziune de ansamblu integratoare asupra operei de creare și aplicare a dreptului [2].

Legiuitorul din Republica Moldova nu oferă o definiție acestei instituții, doar se face o referire la această noțiune, la art. 198 din Codul civil, unde se oferă noțiunea actului de conservare, care semnifică un act prin care se urmărește preîntâmpinarea pierderii unui drept subiectiv civil.

În opinia lui Ion Deleanu, dreptul subiectiv ar fi prerogativa conferită de lege în temeiul căreia titularul dreptului (de ex. dreptul la muncă) poate sau trebuie să desfășoare o anumită conduită ori să ceară altora desfășurarea unei conduite adecvate dreptului său (de ex. la muncă), sub sancțiunea recunoscută de lege, în scopul valorificării unui interes personal, direct, născut și actual, legitim și juridic protejat, în acord cu interesul obștesc și cu normele de conviețuire socială [2].

Ne raliem acestei definiții, precum și opiniei aceluiaș autor că dreptul subiectiv desemnează o facultate juridică individuală a unei persoane față de o altă persoană [2], o prerogativă care are drept fundament norma juridică, derivă din ea și aparține subiectului de drept determinat. Persoana este conform art. 17 Codul civil al RM titular de drepturi și obligații civile. Momentul nașterii dreptului subiectiv îl reprezintă existența capacității juridice – premisa acestuia consacrată în dreptul obiectiv. Capacitatea juridică, în cele două forme ale sale, semnifică, pe de o parte, aptitudinea persoanei de a avea drepturi și obligații (capacitatea de folosință), iar, pe de altă parte, aptitudinea persoanei de a dobîndi prin fapta proprie și de a exercita drepturi civile, de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa (capacitatea de exercițiu). Această definiție a capacității juridice conturează ideea titularului de drepturi și obligații subiective, adică a subiectului de drept. Dreptul subiectiv – ca prerogativă – poate fi sau nu propriu unui anume subiect de drept, în măsura în care acesta posedă capacitatea juridică de a avea sau nu un anumit atribut. În acest sens, dreptul obiectiv, prin mijlocirea normelor de dreptul muncii, conturează cadrul juridic pentru posibilitatea persoanei fizice să capete statutul de angajat, cu posibilitatea de a a încheia contracte individuale de muncă. În același timp, art. 46, alin (7) din Codul muncii al Republicii Moldova statuează că acest drept subiectiv poate fi exercitat doar de persoana cu capacitate deplină de exercițiu.

Subiectul de drept poate fi atât persoana fizică, cât și persoana juridică. Nu există limitări generale pentru anumite categorii de persoane fizice sau juridice de a avea drepturi subiective, cu anumite excepții instituite de lege. Spre exemplu, Legea nr. 275 din 10.11.1994 cu privire la statutului juridic al cetățenilor străini și al apatrizilor în Republica Moldova, restricționează dreptul cetățenilor străini și a apatrizilor de a alege și de a fi ales în organe legislative, executive și în alte organe eligibile, și nici de a participa la sufragiu universal, precum să fie membri de partide și de alte organizații social-politice. Aceeași situație poate fi regăsită și în cazul persoanelor juridice, acestea beneficiind de o gamă largă de drepturi subiective, iar diferența se circumscrie în principiul specialității capacității de folosință a persoanei juridice, reglementat la art. 60 al Codului civil al RM. Spre exemplu

Încît, dreptul subiectiv apare ca un avantaj privind valorificarea sau apărarea unui interes propriu, avantaj creat sau recunoscut prin normele juridice în vigoare, pe care subiectul de drept îl deduce și îl valorifică, așadar, dreptul subiectiv presupune un interes. Acest adevăr este consacrat în mod formal în diferite ramuri de drept. Astfel, procedura civilă consacră principiul potrivit căruia nu există acțiune fără interes. Prima condiție ca cineva să intenteze o acțiune este să aibă un interes, lipsa acestuia avînd drept consecință respingerea acțiunii. Dreptul civil consacră, la rîndul său, principiul potrivit căruia nu există convenție valabilă fără niciun interes [3]. Dar nu orice interes constituie un drept, ci doar acel protejat de lege, al cărui subiect de drept are mijloace legale de a se adresa instanței pentru a-și valorifica și realiza dreptul.

Dacă legea este cea care dă legitimitate și legalitate interesului, se pune problema dacă legiuitorul – obligat să facă legi corespunzătoare unei societăți organizate - înțelege obligația ce cade în sarcina lui ca avînd undeva, la celălalt capăt al raportului juridic, corespondentul unui drept de a i se pretinde legile cele mai bune.

Dacă vom considera puterea legiuitoare ca o însărcinare, ca o misiune, ca o datorie a legiuitorului înseamnă că în sarcina lui cade o obligație [3].

Într-o opinie, cele două noțiuni, aceea de drept subiectiv și aceea de competență sînt subsumate așa numitei „puteri de drept”. Afît dreptul subiectiv, prerogativă ce privește dispoziția asupra unei valori, cît și competența, prerogativă ce privește exercitarea unei funcții sau puteri, sînt puteri de drept.

Titularul dreptului subiectiv obține, în virtutea acestui drept anumite competențe, puteri și prerogative, care nu au un caracter absolut, în sensul că titularul dreptului trebuie să își exercite dreptul, precum și să își execute obligațiile ce-i revin cu bună-credință, în acord cu legea, cu contractul, cu ordinea publică și cu bunele moravuri. Această normă este consfințită la art. 9, alin. 1 Codul civil al RM. La fel, și legea fundamentală a țării – Constituția Republicii Moldova instituie la art. 55 principiile de exercitare ale drepturilor subiective: „Orice persoană își exercită drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile altora.” Din cele expuse se desprind următoarele principii de exercitare ale drepturilor subiective.

a) Exerțitarea dreptului subiectiv de către titularul său trebuie să se realizeze conform unui scop licit, indiferent de natura dreptului.

Art.1 din Codul civil al RM reglementează principiul exercitării libere a drepturilor civile, stabilind că legislația civilă este întemeiată pe recunoașterea egalității participanților la raporturile reglementate de ea, inviolabilității proprietății, libertății contractuale, inadmisibilității imixtiunii în afacerile private, necesității de realizare liberă a drepturilor civile, de garantare a restabilirii persoanei în drepturile în care a fost lezată și de apărare judiciară a lor. Acest principiu garantează persoanelor fizice și juridice posibilitatea de a-și exercita drepturile civile în modul și în condițiile care corespund cel mai bine intereselor acestora. În același timp trebuie de avut în vedere că nu există o libertate absolută de exercitarea a drepturilor civile. În acest sens, Gheorghe Mihai afirma că „exercitarea oricărui drept subiectiv, al oricărei persoane - indiferent de ramura de drept pozitiv – nu este permisă decît pe direcția realizării scopului admis de legea în vigoare și de celelalte reguli de conviețuire. Recunoașterea și ocrotirea exercitării dreptului subiectiv de către titularul său sunt justificate numai raportate la o anumită finalitate, concordantă cu interesele generale specificate de legiuitor.”

Este indubitabil că fiecare titular al careva drept subiectiv urmărește, prin exercițiul acestuia, un interes personal (de ex. fiecare cetățean al Republicii Moldova are dreptul la muncă liber aleasă sau acceptată, dreptul dispunerii de capacitățile sale de muncă, dreptul alegerii profesiei și ocupației), dar acest interes trebuie să fie direct, actual, legitim și să beneficieze de protecție juridică, fiind în acord cu interesul general și cu normele de conviețuire socială.

Salariatul, conform definiției legale, enunțate la art. 1 din Codul muncii al RM este persoana fizică (bărbat sau femeie), care prestează o muncă conform unei anumite specialități, calificări sau într-o anumită funcție, în schimbul unui salariu, în baza unui contract individual de muncă. Drepturile subiective ale salariatului (la încheierea și, implicit la modificarea și desfacerea contractului individual de muncă; la muncă, conform clauzelor contractului individual de muncă; la achitarea integrală și la timp a salariului, corespunzător calificării salariatului și în raport cu sarcinile de muncă realizate) vizează realizarea unui interes personal al individului: angajarea în câmpul muncii pentru a realiza câștiguri salariale, care îi vor permite să ducă un mod de viață decent. Însă exercitarea acestor drepturi subiective înșiruite mai sus trebuie să satisfacă doar un interes absolut licit: direct, actual, legitim, juridic protejat, în acord cu interesul general și cu normele de conviețuire socială. Per a contrario, în situația dezacordului cu interesul general și cu normele de conviețuire socială, exercitarea acestor drepturi ar fi prohibită, după cum a stabilit și legiuitorul autohton la art. 46, alin. (8) din Codul muncii al RM – este interzisă încheierea unui contract individual de muncă în scopul prestării unei munci sau a unei activități ilicite ori imorale. În acest caz, litera legii reiterează existența unui interes licit: direct, actual, legitim, juridic protejat, în acord cu interesul general și cu normele de conviețuire socială.

b) Exerțitarea dreptului subiectiv de către titularul său are loc cu respectarea legii, ordinii publice și moralei.

Un drept protejat este acela care nu contravine ordinii publice și moralei, acel care nu este parte a unui raport juridic contrar legii. Explicarea acestui principiu întâmpină anumite dificultăți, datorită faptului că implică o multitudine de teorii și argumente. Care este conexiunea între ordinea juridică, ordinea socială și morala? Răspunsul este unul simplu: ordinea juridică și morala reprezintă piatra de fundament a ordinii sociale.

Normele de morală sunt mecanisme care trasează un anumit comportament tipic unei anumite societăți într-o anumită perioadă, iar normele juridice codifică acest comportament, îmbinând armonios interesele individuale cu cele generale ale întregii societăți. Această legătură indisolubilă între lege, ordinea publică și morală este accentuată de norma introdusă de legiuitorul autohton la alin. (3) al art. 207 din Codul civil al RM și la alin. (2) al art. 220 din Codul civil al RM. Acest principiu își găsește aplicabilitatea și în alte norme ale Codului civil al RM (art. 66 alin.4, art. 87 alin. 1 lit. (d), art. 110 alin.2 lit. (b), art. 512 alin. 3, art. 1332)

c) Exercițarea cu bună-credință a drepturilor subiective.

Norma cuprinsă la art. 55 din Constituția Republicii Moldova obligă cetățenii țării să-și exercite drepturile și libertățile fundamentale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile altora. Art. 9, alin. 1 C. civ. al RM, care stabilește, că persoanele fizice și juridice participante la rapoartele juridice civile trebuie să își exercite obligațiile cu bună-credință, care se prezumă pînă la proba contrarie. Buna-credință este o condiție sine qua non atît pentru exercitarea unui drept de către titularul acestuia, cît și pentru îndeplinirea unei obligații, fie că ne referim la o persoană fizică sau la una juridică. Buna-credință se prezumă pînă la proba contrară.

Enunțarea acestor principii argumentează ideea că dreptul subiectiv se profilează în același timp ca un fundament pentru a pretinde altor titulari a careva drepturi subiective un anumit comportament, precum și ca o limitare a exercitării de către titularul său.

Abaterea dreptului de la rațiunea sa intrinsecă, exprimată în scopul pentru care el a fost recunoscut și garantat, ori, altfel spus, „întrebuințarea” dreptului în cu totul alte scopuri decît cele avute în vedere prin norma juridică ce-i stă la bază – scopuri considerate ca fiind incompatibile cu interesul obștesc și exigențele normelor de conviețuire socială – reprezintă nu uzul, ci abuzul de drept, trecerea exercițiului dreptului de la normal la anormal, scoaterea de sub protecția juridică și expunerea sa sancționării. Este fenomenul desemnat prin conceptul abuz de drept [8].

Deturnarea dreptului de la rațiunea sa intrinsecă, exprimată în scopul pentru care el a fost recunoscut și garantat, ori, altfel spus, utilizarea dreptului în alte scopuri decât cele avute în vedere prin norma juridică ce îl întemeiază – scopuri considerate ca fiind incompatibile cu interesul obștesc și exigențele normelor de conviețuire socială – reprezintă nu uzul, ci abuzul de drept, trecerea exercițiului dreptului de la normal la anormal, scoaterea de sub protecția juridică și expunerea sa sancționării. Este fenomenul desemnat prin conceptul abuz de drept [8].

Fenomenul desemnat astfel, prin acest concept, nu rezidă însă în existența abuzivă a dreptului – dreptul în sine neputînd fi abuziv – ci în exercitarea sau neexercitarea lui abuzivă, în deturnarea dreptului de la finalitatea socială și economică pentru care el a fost constituit și garantat, cauzându-se astfel un prejudiciu material sau/și moral ori putîndu-se cauza un astfel de prejudiciu. Abuz de drept există indiferent de natura dreptului subiectiv determinat. Remarcăm că dacă dreptul subiectiv este de natură civilă, atunci titularul său are temeiul juridic civil să ceară altora o conduită de natură civilă și să-și măsoare propria conduită civilă: dar dacă dreptul său subiectiv este de altă natură nu poate avea temei să ceară altora o conduită civilă, ci conduita corespunzătoare naturii dreptului său subiectiv [9].

BIBLIOGRAFIE

1. Deleanu, I. Drepturile subiective și abuzul de drept. Editura Dacia, Cluj Napoca, 1998.
2. Ghimpu, S.; Ștefănescu, I. Tr.; Beligrădeanu, Ș.; Mohanu, GH. Dreptul Muncii. Tratat, Vol. II, București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978.
3. Mazilu, D., Teoria generală a dreptului, Editura Lumina Lex, București 2004.
4. Gh. Mihai, Fundamentele dreptului. Dreptul subiectiv. Izvoare ale drepturilor subiective, Vol.IV, Ed. All Beck, București, 2005.
5. Pribac, V. Abuzul de drept și contractele de muncă. Ed: Wolters Kluwer, 2007.

ПОТРЕБИТЕЛЬСТВО КАК УГРОЗА НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

РЫБАК Надежда, канд. экон. наук, доцент,
БОТВИНКО Н. А. Белоцерковский национальный
аграрный университет, Украина

During the last decade the psychological need of representatives of many people were a desire of self-realization in the society through presentation of the stored goods which reflect their owner's status. Two thirds of the power of economics works to create and deliver the assortment. But the moment when expenditures cannot be covered when freedom of choice does not match with the sense has come. The crisis has renewed understanding necessity of consequence of one's expenditures and possibilities. The main anti crisis receipt is to learn to get necessary emotions not from the things we possess, but from another kind of consumption.

Key words: consumption, modern crisis, hypothec, freedom of choice, moral crisis, anti crisis receipts.

Роскошь и безмерное потребление сгубили не одну только Римскую империю, но и ныне подрывают мощь, прерывают развитие, прежде всего стран Запада, а также всю глобальную экономику, погружая ее в периодические кризисы. В опубликованном за 2014 год отчете Британской гуманитарной организации «Оксфам интернешнл», которая объединяет 17 международных конференций, работающих в 94 странах мира, отражено продолжение практики концентрации богатства, расточительного потребления в руках 1% населения мира. Если в 2009 году имущество 1% самых богатых людей мира составляло 44% глобального богатства, то в 2014 году – 48%. Эти богачи (1%) владеют 110 триллионами долларов.

К тому же 70% жителей Земли живут в странах, где пропасть между богатыми и бедными за последние 30 лет возросла. Диспропорции в распределении остаются, классически, одной из причин современных кризисов, нестабильности, и как следствие, подрывают национальную безопасность во многих странах мира.

Последний кризис, из которого многие страны окончательно не вышли, получает много объяснений, как фантастических, так и вполне реальных. Одной из главных причин возникновения кризиса многие считают регулирование социальных процессов. Правительства США и других стран создали проблему, дав возможность гражданам слишком легко становиться собственниками недвижимости. Некоторые люди не стали бы собственниками без получения ипотечных субсидий. Жизнь людей строилась на виртуальной экономике. Существует точка зрения, что второй причиной кризиса послужила практика предоставления помощи банкам со стороны правительства, исходя из целесообразности. Все американские банки делали рискованные займы, выдали слишком много кредитов: люди не смогли их выплатить и вернули назад. Таким образом, банки оказались с большим количеством необслуживаемых займов на руках, выбросили активы на рынок, который не отреагировал спросом. Наоборот, он свернул до минимума все операции. Свою роль здесь сыграл авантюризм самой кредитной системы: ведь кредиты выдавались и на 10, и на 30 лет. Странно, но никто и мысли не допускал, что за эти годы жизнь может измениться, валютные курсы резко меняться, а ставки – вырасти, и люди не потянут долгой нагрузкой.

Кризис ипотечного кредитования в Америке положил начало кризису всей экономики. Паралич банковской системы с неизбежностью потянул за собой паралич промышленности, аграрного сектора, строительства, а за ними – другие сферы жизнедеятельности.

Видимо, свою роль сыграла и вера (небеспочвенная), что мировая экономика находится в относительно безопасной ситуации, пока есть рынки сбыта, которые нужны всем. Рынки сбыта активизируют, цементируют экономику, но не замещают производство, ибо ничего не производят, а только перемещают товары. Уже сейчас видны некоторые их проблемы. Среди них можно указать на дефицит смысла. Можно указать и на дефицит доверия.

Думается, вряд ли кто-то будет спорить с тем, что происходящее сегодня есть результат перенасыщения рынка разнообразием товаров. Материальная свобода - свобода выбора - попросту зашкаливает. В этой связи можно говорить не только о перенасыщении, но и о пресыщении; вот почему, между прочим, это – моральный кризис. Согласно мнению Исайя Берлина (1), есть два типа свободы: свобода «от» и свобода «для». Сейчас мы переживаем кризис свободы «для»: кризис цели, целеполагания.

В последнее десятилетие психологической потребностью представителей многих народов, прежде всего жителей крупных городов, было не только мощно потреблять, но и занимать определенное положение в обществе, самореализоваться, творить, удовлетворять не только физиологические потребности. Рынок быстро откликнулся на этот спрос, отреагировав на него разнообразием предложения. Потому что ассортимент – это статус. Он составляет основную черту современного общества. Человек быстро удовлетворяет базовые нужды, и на передний план выходят потребности социальные: принадлежать к определенным кругам, общаться с кем хочется, питаться там, где это диктует твой статус, и т.д. Общее у всех этих потребностей - качество личного времени. А ассортимент выполняет здесь функцию системы знаков, с помощью которых человек выстраивает свой статус, предоставляя окружающим как бы отпечаток своего внутреннего мира. Весь набор вещей, вкусов, досуга, увлечений – это части пусть примитивного, но текста, по которому один человек узнает и признает другого. При этом каждый из предметов в отдельности может лгать, но все вместе – почти никогда. Таким образом, разнообразие, возможность выбора - это и есть ключевые предпосылки той самой свободы, которой общество так истово добивалось на разных этапах своего развития.

Второстепенным оказался вопрос – во что обходится эта свобода. Сходившие с конвейера на заводе Форд автомобили были все до единого черные, ибо зарождавшемуся тогда среднему классу было не до разнообразия цветовой гаммы. Похоже, настал момент, когда нынешний средний класс тоже не выдерживает того объема свобод, который предложил ему рынок.

Точно также при Союзе было относительно легко всех накормить и одеть, предлагая маргарин и одинаковые сорочки, чай двух сортов, сыр двух сортов и т.д. Такое производство было менее затратным. К тому же, тоталитарная экономика иначе выстраивала баланс производства и личностных мотиваций. Людям надо было меньше работать, чтобы обеспечить себя крупносерийной обезличенной одеждой и прокормиться теми двумя сортами сыра. Сегодня – другая крайность. Необходимо работать очень много, чтобы обслужить свободу выбора, уровень которой все время растет, а полезность снижается. В какой-то момент люди не выдерживают, ибо всякое новое расширение ассортимента несет меньше новизны и, следовательно, приносит меньше удовлетворения. В результате каждый следующий шаг к расширению ассортимента достается все с большим трудом. Известно, что создание ассортимента требует больших производственных издержек. Ассортимент связан с целым рядом расходов как непосредственно производственных – это разные корпуса, в которых товар производится, так и коммерческих - это маркетинг, это сеть распространений и т.д. Экономисты утверждают, что в большинстве отраслей разница в цене ассортиментного и неассортиментного товара – примерно втрое. И так, две третьих мощности экономики тратится просто ради разнообразия – на создание ассортимента.

Ориентиром для новой экономики оказалась так называемая Z-теория [2], смысл которой заключается в том, что людям на самом деле нужны не товары и услуги, а эмоции, которые те доставляют. Поэтому ее можно назвать экономикой коллекционирования. В коллекции каждое следующее приобретение - не менее ценно, чем предыдущее. Если рассматривать жизнь современного человека как коллекцию и презентацию себя в разных видах, накопление возможностей, то неизбежно наступает момент, когда расходы не окупаются, когда свобода расходится со смыслом.

И так как рынки первыми активно откликнулись на удовлетворение всех мыслимых и немыслимых потребностей, состыковывали самые экзотические желания с оригинальными призваниями отдельных людей, то в какой-то момент оказалось, что рынки стали удовлетворять самих себя, в отрыве от общества. Оказалось, что многие товары собирали вокруг себя излишнее количество людей, не занятых в его производстве, что, конечно же, отражалось на его цене. Началась, условно говоря, «продажа воздуха», «торговля воздухом», и это практически около каждого товара. В раздувшемся объеме рекламных носителей, в бесконечной продаже и перепродаже рекламных площадей носились деньги,

которые могли бы найти более целесообразное применение. И это тоже сказывалось на цене товара, который, как правило, покупался в кредит. Именно эта экономика Запада, построенная на повышении стандартов личного потребления без наличия средств для оплаты такого уровня жизни для большинства, оказалась уязвимой и была разрушена кризисом.

У менее развитых странах, к которым можно отнести и Украину, преобладали популистские обещания политиков обеспечить улучшение жизни народа. Для этого выделялись значительные средства на социальные программы без экономических на то возможностей. Такие действия имели такие же негативные последствия, как и на Западе – проедание того, что было создано в предыдущие годы или что создадут будущие поколения.

Накопленные долги имеют разрушительный характер как для отдельной корпорации или личности, так и для страны в целом. Более того, например, в Украине никто не хотел вести бизнес в рамках приемлемой во всем мире прибыли 20-30%, у нас отказывались работать с прибылью в 200%, лишь сумма в 250-300% признавалась удовлетворительной – вот где коренное отличие причин глубины экономического кризиса у нашей ситуации от мировой.

Кризис объективно возродил понимание необходимости приведения в соответствие издержек и собственных финансовых возможностей. Популярная практика накопления значительной индивидуальной задолженности через кредитные карточки, либо ипотечные кредиты, уступила магазинным покупкам с низкими ценами, более того экономическая бережливость стала модной, возможно кратковременно.

Вместе с тем, уменьшение расходов на потребление, увеличение уровня сбережений населения, наблюдаемое в последнее время, способны превратиться на вполне реальное препятствие возрождению экономики. Известно, что именно потребительские расходы обеспечивают 70% экономического роста. Потому совсем не случайно ключевое место во всех антикризисных программах – и в развитых странах, и в менее развитых – отводится попыткам стимулирования спроса обычных граждан и только после этого рассматривается помощь или определенные льготы предпринимательским структурам.

Ученые и практики давно знают, что у экономики перепроизводства есть одно уязвимое место: в случае опасности общество безболезненно отказывается от какой-то части ожиданий – причем не сговариваясь. Вопрос в том, что никогда не известно с точностью, от чего именно откажутся. Так, когда рухнул один сегмент рынка, остальные трезво взглянули на свои бизнес-планы и поняли, что они ничем не лучше, что им грозит то же самое. Любой товар в одночасье может стать ненужным! Есть черта у современной экономики, которая делает ее очень сильной, – свободное перетекание идей и ресурсов. Но обратная сторона этой «медали» – столь же свободное перетекание страха и паники, что проявляется в тотальной и мгновенной переоценке ценностей, изменении тенденций.

Это происходит потому, что степень перенасыщенности ассортиментом во всех секторах рынка – примерно одинакова. И понятно, почему: не может быть разнообразия галстуков при однообразии сорочек. Как не может быть разнообразия одежды при однообразии продуктов питания. Современная экономика имеет сложнейшую структуру, где общий результат зависит от эффективности каждого отдельного из своих секторов: по всех фазах воспроизводства, начиная от изготовления и заканчивая потреблением, а также по всем сферам ее функционирования.

Поэтому главный антикризисный рецепт – научиться добывать необходимые эмоции из другого ряда потребления. Самое время нащупать новое равновесие в ассортиментах, проанализировать, в каких сегментах рынка издержки более чувствительны к ассортименту, в каких – сведены к минимуму. Но в любом случае важна идея сжатия ассортимента – сжатия вплоть до возобновления им смысла. Ведь при кризисе в полную силу проявился дефицит смысла. Не хватает смысла, которым можно оправдать потраченные деньги, наполнить свое время, в итоге – избыток предложения становится обузой и для экономики, и для потребителя. Возможно, человек перейдет к более спокойному и более качественному, осмысленному использованию денег и времени – к этому подталкивает его кризис. В этом его положительная роль как в любом предыдущем цикле, так и ныне в возможном наступлении новой эпохи, где утвердится свобода от вещизма и пресыщения.

Все общество, все его структуры развиваются слаженно, когда держатся и работают на доверии.

Доверие скрепляет и цементирует собой все, проникает в каждую ветвь коммуникации. Природа нынешнего кризиса – в недоверии. Сегодня никто не верит в то, что та или иная фирма останется на плаву. В это не верит сама фирма, банк, который ссужает ее деньгами, структуры, которые стоят за банками. Эту цепь можно разорвать только в том случае, если государство четко расставит акценты по отраслям и ключевым проектам, а общество продемонстрирует консолидированные действия, благодаря чему можно будет аккумулировать денежные потоки на магистральных направлениях, не дробя их на ручейки, пересыхающие на глазах. И первым на очереди стоит вопрос ассортимента, его сужения. Роль правительства в решении этой проблемы минимальна. Оно способно только уменьшить глубину рецессии. В отличие от кризиса 1929-1933 годов, когда насыщение рынка кредитами ускорило превращение рецессии в депрессию, ныне рецессия способна положительно и быстро уравновесить спрос и предложение, особенно при активном участии государства посредством финансовых вливаний. До депрессии в классическом понимании может и не дойти, ибо рынок исправит свое состояние.

Но в результате срочной помощи со стороны правительства, напротив, кризис может продолжаться и дольше. Правительственная помощь не гарантирует того, что бизнесмены не будут принимать плохие решения. А для экономики очень важно, чтобы бизнесмены платили за свои неправильные решения, принимая их с учетом возможностей реальной, а не виртуальной экономики, приспособивая свою деятельность к фазе цикла.

Так как экономика развивается циклически, мир давно уяснил, что периоды подъема экономики чередуются со спадами, когда в бизнесе нужно мыслить и действовать по-иному, творчески. Это понимают многие компании в странах со столетними рыночными отношениями. Они в условиях нынешнего кризиса сворачивают, казалось бы, перспективные виды деятельности, взамен чего стараются сконцентрироваться на чем-либо одном. То, что во время роста экономики пользовалось спросом, превращается в ненужные излишества в условиях экономии. Фирма должна отыскать нишу полезного товара (услуги) во время кризиса, чтобы использовать средства (капитал), что у нее есть.

Общий вывод состоит в том, что кризис резко и наглядно оголил глобальные изменения, которые должны происходить немедленно и бесповоротно. Так, в предкризисный период субъекты деятельности стремились захватить ключевые преимущества на рынке, что могло оградить их от конкурентов. Но кризис ускорил процессы. Оказалось, что все ключевые преимущества любой фирмы очень быстро повторяют и подхватывают конкуренты. Качество продукции, ее уникальность перестают играть свою решающую роль. Как в Америке, так и в других развитых странах убедились, что все новейшие или невероятно сложные товары молниеносно способны изготовить, например, китайцы (другие прогрессирующие страны), причем с меньшими издержками. Дешевизна продукции и скорость реакции на изменение ситуации (прежде всего кризис) начинают играть в мире более значительную роль, чем прежде. Поэтому компании вынуждены действовать быстро в период изменений на рынках. Критериями их успешности являются ныне не столько основной капитал, стоимость оборудования, помещений и даже не обязательно современные информационные технологии. На первое место переместилось доверие коллектива к собственному менеджменту, способность отбирать и удерживать талантливых сотрудников, инновации. Репутация компании на рынке, опыт высшего руководства, наличие корпоративной стратегии во много раз ценнее уникальных материальных ресурсов [3].

Все чаще преобладают рекомендации ученых для хозяйственников тратить деньги на талантливых специалистов, которые способны экономить время на изучение конъюнктуры рынка, обучение и, как следствие, постоянно продуцировать новшества. Именно эти нематериальные элементы капитала становятся определяющими факторами развития.

Неординарность сотрудников, когда период полураспада знаний очень короткий, их желание проявить себя позволяют действовать в любых условиях и расширять предложение рынка. Кризис способствовал появлению главной особенности современного успешного бизнеса – это работа в очень узком сегменте, но с возможностью покрыть своими товарами или услугами наиболее обширный географический регион.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Берлин, Исая. Философия свободы. Европа. Серия «Либеральное наследие». – М.: Новое литературное обозрение. 2001. – 448 с.
2. Altman, E. J. Financial Ratios, Discriminant Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy// Journal of Finance. – №4. – 1968. – P.589-609.
3. Шелдрейк, Дж. Теория менеджмента: от тейлоризма до японизма / Пер. С англ. Под. ред.. В.А. Спивака. – СПб: Питер. – 2001. – 352 с.

SPECIFICUL REALIZĂRII AUDIERII CONTRADICTORIALE ÎN CADRUL CERCETĂRII JUDECĂTOREȘTI ÎN PROCESUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

*RUSU Vitalie, conf. univ., dr.,
USB „Alec Russo” din Bălți
GHERASIM Dumitru, drd.,
Universitatea Academiei de Științe,
Institutul de Cercetări Juridice și Politice,
Președinte al Judecătoriei mun. Bălți.*

A hearing represents a legal proceeding during which parties of the trial (the defendant, claimant, witnesses) are asked to testify in a court given the fact that they poses information regarding the trial or the defendant. A hearing represents a legal proceeding in wich the defendand, claimant, parties to the process including witnesses or experts, are asked to testify in front of the prosecuting authorities and a courd.

Key words: competitiveness, search, type of criminal procedure, truth, court, contradictory, contradictory court, criminal justice, act of justice, procedural action, impartial, hearing, judicial investigation, judicial duel, principle, judicial fact, circumstances of the criminal case, testimony, evidences, accused, defendand.

Deprinderile necesare realizării audierii contradictoriale sunt acumulate prin intermediul practicii din domeniu. Ea este de neînlocuit în sensul dat. Propriria experiență este cea mai scumpă – ea este obținută în urma propriei munci asidue. Totdoată, este adevărat și faptul că cel ce tinde spre anumite rezultate nu va scăpa ocazia de a se folosi și de practica străină în vederea propriei perfecționări. Orice jurist poate și trebuie să se învețe, să se instruiască pe exemple demne de a fi urmate și a evita comiterea greșelilor, erorilor scăpate de către colegi și predecesori. După cum menționa absolut corect savantul F. L. Wellman „unul dintre cele mai bune mijloace de a deprinde arta și meseria audierii contradctoriale o constituie studierea metodelor folosite de către iluștrii crossexaminator [1]. Ei sunt modele demne de urmat pentru adevărații profesioniști [9, p. 207]. În situația dată, din lipsa unei experiențe practice proprii vizînd realizarea actului de audiere contradictorială, în procesului realizării studiului dat vom face trimitere, în mare parte, anume la savanții juriști de peste hotare.

Se spune că succesul în artă vine de cele mai multe ori la persoanele abilitate, înzestrate cu anumite talente în domeniul artei. Noi, însă, considerăm că propria experiență, cât și cea împrumutată, de comun cu antrenările permanente și competiția cu alții pot deveni o metodă sigură de însușire a abilităților și iscusinței realizării audierii contradictoriale. Litigiul judiciar constituie un duel al cărui deznodămînt depinde de iscusința de a duce lupta în limitele legii și a moralității. Autenticitatea oricărei depoziții a martorului este condiționată, relativă, deoarece ea constituie o percepere și o cunoaștere particulară. După cum s-a menționat în literatura de specialitate: „Depoziția martorului constituie doar o impresie a unei persoane, însă nu un fapt de la sine, care se poate reflecta în viziunea mai multor persoane sub aspecte diferite [9, p. 207]”. Pentru ca depoziția, declarația să se transforme într-un fapt este necesar ca instanța de judecată, judecătorul (în sens larg – auditoriul ce include cercul de persoane către care se adresează martorul) să se convingă în corectitudinea și autenticitatea acesteia. În acest sens subliniem și faptul că „pentru realizarea ascultării... în condiții optime,

organul judiciar trebuie să aibă în vedere cadrul legal prescris prin normele procedual penale pentru audiere și regulile tactice criminalistice [5, p. 81]”. În instanța de judecată orice probă poate fi compromisă prin anumite dubii asupra veridicității acesteia, în privința admisibilității etc. Proba nu are nici o forță, nici o putere dacă ea nu a fost prezentată și verificată în instanța de judecată. În acest context, fie reprezentantul apărării, fie cel al acuzării urmează să se îngrijească asupra faptului cum urmează să procedeze pentru a-și întări propria probă și a o slăbi pe cea a oponentului în procesul cercetării judecătorești. Acest moment are, însă, anumite particularități tehnice. Aceste tehnici ale realizării audierii contradictoriale se fundamentează pe abilitatea de a purta o dispută verbală, în cadrul căreia componentele psihologice, ale vorbirii, raționale și emoționale au o importanță deosebită. Trebuie să înțelegem că judecătorul apreciază depozițiile martorului nu numai rațional, dar și sub influența emoțiilor, a stereotipurilor psihologice, a factorilor extralingvistici, care în totalitate constituie contextul dialogului judiciar. De aceea, în arta și meseria audierii contradictoriale se include capacitatea, abilitatea de a lucra cu întregul spectru de circumstanțe care însoțește comunicarea și vorbirea în cadrul ședinței de judecată.

Audierea contradictorială este o „armă puternică”. Savantul M. P. Brown, făcând comparația între audierea contradictorială și audierea simplă, a făcut „o analogie asupra faptului cum arde praful de pușcă și cum explodează dinamuta. Fiecare dintre ele își realizează lucrul său, și anume forța audierii simple acționează doar într-o singură direcție determinată, iar forța audierii contradictoriale își răspîndește efectul în toate părțile, direcțiile [7, p. 103]”.

De audierea contradictorială urmează a se frapa și surprinde cei care încearcă să zădărnicească stabilirea corectă a faptelor în cadrul cercetării judecătorești. Însă, în situația unei lipse de profesionalism, audierea contradictorială poate cauza anumite „daune” atât celui care o realizează, cât și intereselor justiției. După cum menționa savantul R. Garris, „a realiza audierea contradictorială este precum a se deplasa sub gloanțe. Anume aici, ca nicăeri în altă parte a cercetării judecătorești, de la cel ce realizează audierea sunt necesare manifestări de curaj, atenție, fermitate și ageritate. Periculozitățile audierii contradictoriale frecvent se pot manifesta la mult timp după finisarea acesteia, fiind de multe ori de neînălțurat [10, p. 50]”.

Audierea contradictorială constituie un duel intelectual dintre jurist și martor. El include în sine toate sferile cunoștințelor umane, a moralei și pasiunii. Conform savantului F. L. Wellman „audierea contradictorială necesită ingeniozitate enormă, aptitudini de analiză logică, percepere clară a esenței, răbdare nelimitată și stăpînire de sine. De asemenea, nu trebuie să fie în lipsă capacitatea de a citi intuitiv gîndurile străine și a determina caracterul persoanei după exterior, de a aprecia motivele lui, de a acționa cu forță și exactitate, de a cunoaște la nivel profesional obiectul litigiului, de a manifesta precauțiune avansată și ceea ce este mai important – este necesar de a dispune de capacități instinctive în vederea determinării locurilor slabe în depozițiile martorului oponentului [9, p. 37]”.

Anterior, în cadrul cercetării judecătorești în cadrul căreia figurantul de bază era președintele ședinței, audierea contradictorială avea rolul unui mecanism auxiliar cu ajutorul căruia părțile completeau audierea de bază realizată de către judecător. Actualmente, audierea contradictorială este plasată la baza cercetării judecătorești, iar lucrătorii practici se acomodează treptat la această situație. Pînă la inițierea cercetării judecătorești fiecare martor reprezintă o entitate dubioasă, îndoielnică. În acest sens, audierea contradictorială constituie o etapă hotărîtoare în transformarea datelor de fapt, prezentate de părți, în probă judiciară proprie, adică în argument sau dovadă.

Audierea contradictorială este cel mai eficient mijloc în mâinile unui jurist în vederea deconstruirii faptelor judiciare, invocate de către oponent și, concomitent, întru întărirea propriei poziții. Anume din acest considerent este necesar de a dispune de anumite aptitudini pe tărîmul realizării acestei acțiuni procesuale. Audierea contradictorială nemijlocită – este una din acțiunile procesuale reglementate de către legislația procesuală actuală. Ea este de neînlocuit în calitate de mijloc de cercetare și verificare a probelor prezentate de către oponent, precum și în vederea interpretării în favoarea sa a anumitor fapte. Conform savantului F. L. Wellman, „audierea contradictorială reprezintă mijlocul de bază de stabilire a faptelor în situația unui litigiu dintre părți [9, p. 7]”. Importanța și dificultatea realizării audierii contradictoriale era evidentă chiar și în perioada antichității [1]. Exemple ale audierii contradictoriale întîlnim și în Sfînta Scriptură. Măiestria realizării, desfășurării litigiului judiciar în varietatea sa concentrată se manifestă anume în aptitudinea și capacitatea

efectuării audierii contradictoriale. Acest moment este bine-cunoscut englezilor, care practiccă de o perioadă îndelungată dezbaterile (dialogurile) contradictoriale, cultivând sînguincios arta „cross-examination”. În acest sens venim să expunem și opinia savantului Kestler Jeffrey L., conform căruia „audierea contradictorială este unul dintre cele mai mărețe instrumente juridice, inventate cîndva de către civilizația umană în vederea stabilirii adevărului [8, p. 55]”.

De obicei, audierii contradictoriale sunt supuși martorii părții opuse. Din acest considerent, particularitatea audierii contradictoriale se exprimă clar prin contrapunerea acesteia cu audierea simplă (primară). Audierea simplă (primară) – este prima audiere a persoanei asupra circumstanțelor care nu au constituit încă obiectul declarațiilor acestui martor în instanța de judecată. Audierea primară este realizată de către partea care a prezentat depozițiile acestui martor în calitate de probă asupra celor afirmate de el în instanța de judecată.

Respectiv, audierea contradictorială poate fi definită succint în felul următor: ea constituie audierea martorului de către partea, opusă aceleia care a realizat audierea primară asupra circumstanțelor, care au constituit obiectul audierii directe, primare a acestui martor. În așa fel, întrebările părților se intersectează, în special, în limitele circumstanțelor și faptelor deja expuse. Într-o formă mai desfășurată referitoare la audierea contradictorială putem menționa că aceasta reprezintă o audiere a persoanei, a cărei depoziții sunt prezentate în calitate de probă de către partea oponentă, în vederea cercetării critice și verificării informațiilor conținute, oferite în procesul audierii primare, a sursei și purtătorului lor, precum și în vederea obținerii de noi date din partea persoanei, ascultate anterior în cadrul audierii primare.

Dacă e să considerăm drept corectă opinia conform căreia faptele judiciare se formează în procesul cercetării judecătorești, apoi orice depoziție poate pretinde la statutul de probă abia după încercarea acesteia prin intermediul audierii contradictoriale. După cum menționa, în viziunea noastră, absolut corect savantul F. L. Wellman „...ceea ce era dubios în cadrul audierii primare, s-a transformat în adevăr după realizarea audierii contradictoriale [9, p. 63]”. În orice caz, depoziția devine cu mult mai importantă și puternică după audierea contradictorială, în comparație cu aceea cum ea putea se materializeze în rezultatul audierii primare. Chiar și însuși posibilitatea audierii contradictoriale (inclusiv nerealizată) este deja o garanție a corectitudinii stabilirii faptelor de către instanța de judecată. Primejdia și pericolul demascării în cadrul audierii contradictoriale îl va face pe minciunos să se abțină de la realizarea intențiilor sale ilegale. Pe de altă parte, lipsa obiecțiilor părții oponente duce la transformarea datelor prezentate instanței în fapte, deoarece, după cum cunoaștem, adevărul judiciar (în judecată) este rezultatul dezbaterilor și a acordului părților.

Savantul procesualist rus P. Sergheici a subliniat nu o singură dată că „...arta și iscusința audierii contradictoriale este una dintre cele mai importante și dificile. De a se compara cu aceasta nu este în stare nici un careva alt domeniu al activității judiciare [11, p. 151]”.

Audierea contradictorială îi este necesară instanței de judecată pentru cercetarea critică și aprecierea depozițiilor persoanelor, prezentate de către părți. În procesul civil audierii contradictoriale pot fi supuși pîrîtul, reclamantul și alte persoane care oferă explicații asupra cauzei. În procesul judiciar penal, în situația în care acceptă să ofere depoziții, audierii contradictoriale de către participanții părții acuzării poate fi supus inculpatul. Este evident că audierea contradictorială poate fi înfăptuită și de către judecător cînd acesta urmărește obiectivul verificării depozițiilor martorului. Sunt întîlnite și situațiile cînd o parte (apărarea sau acuzarea) purcede la audierea contradictorială formală a martorului său, însă care de facto oferă declarații împotriva părții reprezentate de apărător sau procuror.

Audierea contradictorială poate fi utilizată și în vederea neutralizării impresiilor care s-au format în urma informațiilor comunicate de către martor în cadrul audierii primare; pentru a diminua gradul convingător al informațiilor anterioare; pentru a genera apariția anumitor dubii asupra veridicității celor declarate și chiar și în vederea obținerii de noi probe care ar confirma versiunea celui ce realizează audierea respectivă. În caz de necesitate prin audierea contradictorială poate fi subminată și încrederea față de persoana, a cărei declarații sunt dăunătoare pentru poziția apărată în cadrul dosarului penal.

Fără audierea contradictorială nemijlocită este imposibil de a ne închipui constituirea, formarea bazei probatorii în cauza penală în condițiile unui proces contradictorial. Din acest considerent careva limitări de orice caracter – atît oficiale, cît și neoficiale – asupra realizării audierii contradictoriale constituie manifestări ale îngrădirii contradictorialității. În context larg, aceste manifestări constituie un semn al afectării democrației

și libertăților în stat, o cotitută spre autoritarism.

BIBLIOGRAFIE

1. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950.
2. Constituția Republicii Moldova.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova din 12.06.2003.
4. Ciopraga, Aurel. Criminalistica. Tratat de tactică. Ed. GAMA. Iași, 1996.
5. Miheș, Cristian. Criminalistica, Ascultarea martorului. Ed. LUMINA LEX. București, 2008.
6. Rusu, Vitalie; Gavajuc, Stela; Gheorghieș, Alexandru; Gherasim, Dumitru; Gherasim, Angela; Rusu, Lucia. Dicționar de drept procesual penal. Ed. PONTOS. Chișinău, 2012.
7. Brown M. P. The Art of Questioning. Thirty Maxims of Cross-Examination. New-York: Macmillan Publishing Company. London Collier Macmillan Publishers, 1987.
8. Kestler Jeffrey L. Questioning technique and tactics. Colorado Springs, CO: Shepard s/McGraw Hill, 1982.
9. Wellman Francis L. The art of cross-examination. Fourth Edition. Revised and Enlarged. New-York: The Macmillan Company, 1946.
10. Гаррис Р. Школа адвокатуры. Руководство к ведению гражданских и уголовных дел / Перевод П. Сергеева. СПб, 1911.
11. Сергеев П. Искусство речи на суде. Тула, 1998.

OBIECTUL INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA ART. 191 CP RM

*SELEVESTRU Irina, drd.,
Universitatea de Stat din Moldova*

In this study, it is pointed out that, due to the multiple character of the special legal object set forth in article 191 PC RM, the object is formed by both main and secondary legal objects. It is shown that, in all of the cases, without any exception, the secondary legal object of the offences referred to at art.191 PC RM is formed by the social relationships on the proper performance of management duties of the entrusted goods; only in the case recorded at lett. d) par.(2) art.191 PC RM, the secondary legal object of these offences is formed, additionally, by the social relationships on the normal course of work duties. Finally but not least, it is argued that, with regard to the offences referred to at art.191 PC RM, the bases on entrusting the goods to offender's management must not only comply with the law; they also have to be juridical (not factual). Only in this way, after entrusting the goods to offender's management, the last one will actually be able to obtain certain privileges or powers by using them.

Key words: embezzlement of others' wealth; theft; legal object of the offence; material object of the offence; heritage; goods entrusted to offender's management.

În cazul infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM, obiectul juridic generic îl constituie relațiile sociale cu privire la patrimoniu. Aceasta reiese din chiar denumirea Capitolului VI din Partea Specială a Codului penal, din care face parte acest articol – „Infracțiuni contra patrimoniului”.

Obiectul juridic generic este comun pentru toate infracțiunile prevăzute de același capitol din Partea Specială a Codului penal. Cât privește obiectul juridic special acesta vizează fiecare infracțiune în parte.

Obiectul juridic special al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM este alcătuit din obiectul juridic principal și obiectul juridic secundar.

Cât privește obiectul juridic principal, la momentul săvârșirii oricăreia dintre infracțiunile prevăzute la art.191 CP RM, făptuitorul trebuie să aibă dreptul de posesie (jus possidendi) asupra bunurilor încredințate [10, p. 82; 5, p. 222]. Numai în aceste condiții cele săvârșite pot fi calificate conform art.191 CP RM.

De asemenea, nu trebuie să uităm că victima infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM are, la fel, calitatea de posesor, și anume – de posesor mijlocit. Mai mult, spre deosebire de posesia exercitată de făptuitor, posesia exercitată de victimă nu este precară. În aceste condiții, nu este incorect a susține că, în principal, infracțiunile în cauză aduc atingere relațiilor sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile. Luând în considerare acestea, aderăm la opinia [2, p. 285; 1, p. 658; 11, p. 347], conform căreia obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile.

În altă ordine de idei, considerăm justă opinia aparținând lui S. Brînza și V. Stati cu privire la obiectul juridic secundar al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM: „Obiectul juridic secundar îl constituie relațiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuțiilor de administrare în privința bunurilor încredințate. În ipoteza consemnată la lit. d) alin.(2) art.191 CP RM, în plan secundar, se aduce atingere și (sublinierea ne aparține – n.a.) relațiilor sociale cu privire la desfășurarea normală a activității de serviciu” [1, p. 658]. O poziție similară o exprimă L. Gîrla și I. Tabarcea [11, p. 347].

Așadar, în ipoteza consemnată la lit. d) alin.(2) art.191 CP RM, obiectul juridic secundar nu are un caracter alternativ. Pentru aplicarea răspunderii în baza acestei norme, este indispensabil ca, în plan secundar, să se aducă atingere atât relațiilor sociale cu privire la executarea corectă a atribuțiilor de administrare în privința bunurilor încredințate, cât și relațiilor sociale cu privire la desfășurarea normală a activității de serviciu. În cazul în care nu se aduce atingere vreuneia din aceste două valori (și relații) sociale, va fi inaplicabilă prevederea de la lit. d) alin. (2) art. 191 CP RM.

În ipoteza consemnată la lit. d) alin.(2) art.191 CP RM, relațiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuțiilor de administrare în privința bunurilor încredințate, alături de relațiile sociale cu privire la desfășurarea normală a activității de serviciu reprezintă cele două valori (și relații) sociale cu caracter cumulativ. Astfel, atestăm o situație calitativ diferită în comparație cu cea consemnată, de exemplu, în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 188 CP RM: în cazul aplicării violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei agresate, obiectul juridic secundar al infracțiunii este format din relațiile sociale cu privire la sănătatea persoanei; în cazul amenințării cu aplicarea unei asemenea violențe, acest obiect este format din relațiile sociale cu privire la libertatea psihică a persoanei.

Remarcăm conotațiile diferite pe care le au cele două valori (și relații) sociale cu caracter cumulativ afectate în ipoteza consemnată la lit. d) alin. (2) art.191 CP RM: relațiile sociale cu privire la desfășurarea normală a activității de serviciu se referă la abuzul de putere sau abuzul de serviciu – faptă care este absorbită de infracțiunile prevăzute la art. 191 CP RM. Nu același lucru se poate susține despre relațiile sociale cu privire la executarea corectă a atribuțiilor de administrare în privința bunurilor încredințate. Acestea constituie o parte a unui întreg, împreună cu relațiile sociale cu privire la posesia asupra bunurilor mobile, care reprezintă obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM

În altă privință, în cazul infracțiunilor prevăzute la acest articol, obiectul material are, în primul rând, trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii. În al doilea rând, există trăsături care individualizează obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM în raport cu obiectul material al celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere (care sunt specificate la art.186-188, 190 și 192 CP RM).

Astfel, referindu-se la trăsăturile ce caracterizează obiectul material al sustragerii, în general, și al infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM, în particular, S. Brînza, V. Stati și I. Zaporojan vorbesc despre bunurile care au o existență materială, sunt create prin munca omului, dispun de valoare materială și cost determinat, fiind bunuri mobile și străine pentru făptuitor [2, p. 285; 1, p. 658; 6, p. 667; 8].

Trăsătura individualizantă a obiectului material al infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM (față de obiectul material al celorlalte infracțiuni săvârșite prin sustragere) este condiționată de poziția juridică specială a subiectului infracțiunilor prevăzute la art.191 CP RM față de bunurile sustrate. Despre aceasta ne vorbește sintagma „încredințate în administrarea vinovatului” din dispoziția respectivului articol.

În acest plan, considerăm obligatorii următoarele cinci caracteristici ale obiectului material al infrac-

țiunilor reunite sub denumirea marginală de delapidare a averii străine, caracteristici care rezultă din sintagma „încredințate în administrarea făptuitorului” utilizată în art. 191 CP RM:

1. încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului presupune că, înainte de comiterea infracțiunii, victima i le transmite benevol;
2. indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, aceste temeiuri trebuie să fie conforme cu legea;
3. în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta obține anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri;
4. după încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, acestuia îi revine obligația să asigure interesul celui care-i transmite bunurile;
5. după încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, victima își păstrează dreptul de proprietate asupra acestora.

Precizăm că bunurile, care constituie obiectul contractelor, de exemplu, de comodat, locațiune sau leasing, pot reprezenta obiectul material al infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM. Or, din art. 859, 875 și 923 din Codul civil, reiese că aceste contracte nu sunt translativ de proprietate.

Cât privește contractul din împrumut, din art. 867 din Codul civil se desprinde că acesta este unul translativ de proprietate. Bunurile date cu împrumut pot constitui obiectul material al infracțiunilor specificate la art. 190 CP RM. Însă nu în toate cazurile. În acest plan, sprijinim opinia lui A.V. Arendarenko: „Nu este subiect al delapidării averii străine, de exemplu, debitorul care a luat cu împrumut de la cineva o anumită sumă de bani. Aceasta întrucât, în cazul contractului de împrumut, proprietarul acestei sume de bani obligă debitorul să-i restituie datoria la scadență, fără a-i conferi alte prerogative. În cazul în care o persoană, luând bani „cu împrumut”, din start avea intenția să nu restituie datoria, urmărind să-i sustragă, ea va răspunde pentru escrocherie” [9, p. 361]. În consecință, în situația în care, la momentul luării banilor cu împrumut, debitorul nu avea o astfel de intenție și nu urmărea să sustragă banii luați cu împrumut, i se va aplica răspunderea civilă (în ipoteza în care lipsesc elementele constitutive ale unor alte infracțiuni decât cele specificate la art. 190 și 191 CP RM).

Anterior, relevând un dintre caracteristicile obiectului material al infracțiunilor specificate la art. 191 CP RM, am menționat: indiferent de formele în care se concretizează temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, aceste temeiuri trebuie să fie conforme cu legea. Înseamnă oare aceasta că obiectul material al acestor infracțiuni îl pot constitui doar bunurile care sunt încredințate în administrarea făptuitorului în baza unui document?

Considerăm că forma scrisă a actului juridic, prin care se face încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului, nu este necesară în toate cazurile. Forma în cauză este necesară doar atunci când o cere legea.

În practica judiciară, această teză este validată de unele exemple de aplicare a art. 191 CP RM, în care încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului s-a făcut fără o perfectare documentară [4; 7]. În aceste exemple, a fost respectată recomandarea referitoare la art. 191 CP RM, din pct. 17 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr. 23 din 28.06.2005: „Bunurile pot fi încredințate în virtutea funcției de răspundere a făptuitorului, a raporturilor contractuale sau a însărcinării speciale din partea făptuitorului” [3].

În cazul în care funcția de răspundere a făptuitorului, raporturile contractuale sau însărcinarea specială din partea făptuitorului nu presupun forma scrisă a încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, nu există niciun impediment în calea aplicării art. 191 CP RM. În consecință, ne raliem opiniei formulate de I. Zaporojan: „În orice caz, încredințarea bunurilor are un temei de drept, și nu unul de fapt. În aceste condiții nu se mai poate afirma că încredințarea bunurilor presupune exercitarea prerogativelor de către făptuitor, atunci când acesta stăpânește bunurile de-facto” [8]. Exprimând aceeași idee, S. Brînza și V. Stati afirmă: „Încredințarea bunurilor în administrarea făptuitorului este un act cu semnificație juridică de manifestare a voinței persoanei” [2, p. 285; 1, p. 659; 6, p. 667].

În concluzie, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art. 191 CP RM, temeiurile încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului trebuie să fie nu doar conforme cu legea. Ele mai trebuie să fie juridice (nu faptice). Doar în acest fel, în rezultatul încredințării bunurilor în administrarea făptuitorului, acesta va putea obține

anumite prerogative sau împuterniciri asupra respectivelor bunuri.

BIBLIOGRAFIE

1. Brînză, S.; Stati, V. Drept penal: Partea Specială. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011.
2. Brînză, S.; Ulianoschi, X.; Stati, V. et al. Drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: Cartier, 2005.
3. Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2004, nr. 8, p. 5-11.
4. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 25.09.2013. Dosarul nr.1ra-836/2013. www.csj.md.
5. Dongoroz, V.; Kahane, S.; Oancea, I. et al. Infraacțiuni contra avutului obștesc. București: Editura Academiei, 1963.
6. Poalelungi, M.; Dolea, I.; Vîzdoagă, T. et al. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Chișinău: Tipografia Centrală, 2013.
7. Sentința Judecătorei raionului Călărași din 20.11.2014. Dosarul nr.1246/2014. <http://jcl.justice.md>.
8. Zaporozjan, I. Obiectul material al delapidării averii străine. În: Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”. Vol.I. Chișinău: CEP USM, 2005, p. 436-438.
9. Арендаренко, А. В.; Афанасьев, Н. Н.; Батюков, В. Е. и др. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Москва: Проспект, 1997.
10. Борисов, С. В.; Хакимова, Э. Р. Уголовная ответственность за присвоение и растрату. Москва: Международный юридический институт, 2010.
11. Гырла, Л. Г.; Табарча, Ю. М. Уголовное право Республики Молдова. Часть Особенная. Т.1. Кишинэу: Cartdidact, 2010.

IMPACTUL NIVELULUI CHELTUIELILOR DE CONSUM GOSPODĂRIILOR CASNICE ASUPRA EXCLUZIUNII SOCIALE

*STREMENOVSCAIA Zoia, cercet. științ., INCE AȘM
GARABAJII Ecaterina, drd., INCE AȘM*

La pauvreté et l'exclusion sociale continuent d'affecter la société moldave. Comme leur indicateur il est possible d'utiliser les indicateurs de dépenses de consommation et leurs structures. Ces chiffres reflètent suffisamment bien le niveau réel de vie de certains groupes de ménages.

Mots clés : pauvreté, exclusion sociale, dépenses de consommation, ménages

Sărăcia și excluziunea socială continuă să afecteze societatea moldovenească. Excluziunea socială, având un caracter multidimensional, cuprinde mai multe aspecte ale vieții, precum: ocuparea, protecția socială, sănătatea, etc. În scopul soluționării problemelor cu care se confruntă gospodăriile casnice, din punctul de vedere social și economic, apare necesitatea de a cunoaște greutatea pe care le suportă zilnic. În calitate de indicator al acestora poate fi utilizat consumul gospodăriilor. Cheltuielile de consum reflectă suficient de veridic nivelul de trai al gospodăriilor casnice, estimând mai bine decât veniturile situația reală, drept motiv fiind sub-raportarea veniturilor și dificultatea măsurării veniturilor informale. Ne-am propus spre examinare cheltuielile de consum medii lunare ale gospodăriilor casnice din I trimestru al anului 2014.

Cele mai mici cheltuieli de consum au avut gospodăriile sărace după criteriul, care este o combinație a abordărilor de identificare a sărăciei absolute, relative și de privative – 808,0 lei, iar cele mai considerabile cheltuieli de consum au fost înregistrate la gospodăriile sărace după criteriul de privativ – 1509,89 lei, adică o creștere de 1,9 ori (tab.1). Cheltuielile de consum ale altor gospodării casnice, sărace în funcție de alte criterii și combinații ale acestora, nu depășesc 1000 lei, și variază de la 831,34 lei (combinația abordărilor absolute și relative), adică sunt de 1,8 ori mai mici decât la cele sărace după criteriul de privativ, până la 958,46 lei

(combinarea abordărilor relative și de private), adică de 1,6 ori.

Mărimea cheltuielilor de consum ale gospodăriilor casnice în funcție de criteriul de privativ este comparabilă cu mărimea cheltuielilor gospodăriilor ne sărace, care au constituit 1777,46 lei, ceea ce este doar cu 17,7% mai mult decât cheltuielile de consum ale gospodăriilor de private.

Tabelul 1

**Cheltuielile medii lunare de consum ale gospodăriilor casnice (GC)
în dependență de criteriul de măsurare a sărăciei aplicat (în total pe țară), lei**

	Sărăcia absolută	Sărăcia relativă	Sărăcia de privativă	Sărăcia absolută și relativă	Sărăcia absolută și de privativă	Sărăcia relativă și de privativă	Sărăcia absolută, relativă și de privativă	Ne sărace
Cheltuieli de consum – total	861,94	951,93	1 509,89	831,34	838,15	958,46	808,00	1 777,46
Produce alimentare	485,74	533,78	726,92	487,96	491,34	556,78	490,76	773,92
Încălțăminte, îmbrăcăminte	61,16	78,97	126,09	61,45	49,71	64,34	50,99	186,28
Întreținerea și dotarea locuinței	183,35	197,31	332,06	167,07	164,29	199,82	158,97	388,25
Îngrijirea medicală și sănătate	41,08	39,91	131,32	35,17	50,26	46,00	34,99	118,38
Transport și comunicații	38,72	52,29	93,65	37,22	33,16	46,37	33,24	159,41
Învățământ	3,58	1,43	9,38	1,91	0,78	0,41	0,81	11,53
Diverse*	48,31	48,24	90,48	40,57	48,62	44,73	38,23	139,69

* „Diverse” includ cheltuielile pentru: băuturi alcoolice, tutun; agrement; hoteluri, restaurante; diverse
Sursa: calculat conform datelor Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice ale Republicii Moldova, I tr.2014

Printre componentele cheltuielilor de consum prima poziție după dimensiune (indiferent de criteriul de măsurare a sărăciei sau combinații ale acestora) este deținută de cheltuielile pentru cumpărarea produselor alimentare. Cele mai mari cheltuieli pentru alimentare, de asemenea, au fost la gospodăriile sărace după criteriul de privativ – 726,92 lei, iar cele mai mici – 485,74 lei – la cele sărace în funcție de criteriul absolut, adică de 1,5 ori mai mici (tab.1). Volumul cheltuielilor pentru alimentare la gospodăriile sărace în funcție de celelalte criterii, nu depășește 556,78 lei (sărace după criteriul combinat sărăcia „relativă + de privativă”), adică de 1,3 ori mai mic, decât la cele sărace după criteriul de privativ, însă de 1,1 ori mai mare decât la cele sărace după criteriul absolut.

La fel, ca și la cheltuielile totale de consum, cheltuielile pentru alimentare ale gospodăriilor sărace după criteriul de privativ sunt comparabile după dimensiune cu cheltuielile gospodăriilor ne sărace, care au constituit 773,92 lei, adică depășirea mărimii acestora, supra mărimea cheltuielilor pentru alimentare ale gospodăriilor sărace după criteriul de privativ, constituie doar 6,5%.

A doua după dimensiune componentă a cheltuielilor medii lunare de consum sunt cheltuielile pentru întreținere și dotare a locuinței, în plus, mai mult de 4/5 din aceste cheltuieli (de la 86,0% la gospodăriile relativ sărace la 88,6% la sărace după criteriul de privativ, și chiar 85,2% la ne sărace) revin pentru întreținerea locuinței, adică la plata serviciilor locativ-comunale (tab.1). Volumul cheltuielilor pentru întreținerea și dotarea locuinței variază de la 164,29 lei la gospodăriile sărace după criteriul combinat sărăcia „absolută+de privativă”, până la 332,06 lei la gospodăriile sărace după criteriul de privativ. Cu toate acestea, nici într-o gospodărie, săracă în funcție de alte criterii de măsurare a sărăciei sau combinații ale acestora, cheltuielile pentru locuință nu depășesc 200 lei, adică observăm o diferență considerabilă de cele sărace după criteriul de privativ. Acest tip de cheltuieli, în dependență de criteriul de măsurare a sărăciei, este de 2,2 (criteriul de privativ) – de 3,1 (combinarea a 3 abordări de identificare a sărăciei) ori mai mic decât cheltuielile pentru cumpărarea produselor

alimentare. Vom remarca că, doar la gospodăriile sărace după criteriul de-privativ, suma cheltuielilor pentru locuință (332,06 lei) este comparabilă cu cheltuielile celor ne sărace (388,25 lei), deși este cu 16,9% mai mică. La gospodăriile ne sărace cheltuielile pentru locuință, de asemenea, sunt de 2,0 ori mai mici decât cheltuielile pentru produse alimentare.

Este de remarcat faptul că, sumele cheltuielilor pentru întreținerea și dotarea locuinței corespund pe deplin cu datele despre existența suprafeței totale și locative la gospodăriile casnice. Astfel, cele mai mari cheltuieli medii lunare de consum la articolul dat sunt la gospodăriile sărace după criteriul de-privativ, faptul ce se explică în deplină măsură prin existența unei suprafețe totale mari (37,41 m² per persoană) și locativă (25,44 m² per persoană). Însă, la gospodăriile ne sărace atât suprafața totală, cât și locativă per persoană este mai mică, nu doar în comparație cu cele sărace după criteriul de-privativ, dar și cu gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor relative și de-privative de măsurare a sărăciei, nu cu mult depășesc dimensiunile specifice gospodăriilor sărace în funcție de celelalte criterii de măsurare a sărăciei sau combinații ale acestora. Prin urmare, gospodăriile ne sărace profită de serviciile mai calitative de întreținere a locuinței, precum și alocă sume mari pentru dotarea lor.

Chiar și mai neînsemnate după volum sunt cheltuieli pentru cumpărarea îmbrăcăminte și încălțăminte, care sunt deja într-o măsură mai mici decât cheltuielile pentru produsele alimentare și variază de la 5,8 ori la gospodăriile sărace după criteriul de-privativ, până la 9,9 ori la gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor absolute și relative (tab.1). Acestea din urmă gospodării cheltuie pentru îmbrăcăminte și încălțăminte cea mai mică sumă – 49,71 lei, în timp ce gospodăriile sărace după criteriul de-privativ au cheltuit de 2,5 ori mai mult – 126,09 lei. Vom remarca că, la celelalte gospodării, sărace după alte criterii sau combinații ale acestora, suma cheltuielilor la acest articol de cheltuieli medii lunare de consum au fost mai mici decât mărimea acestor cheltuieli la gospodăriile sărace după criteriul de-privativ, și nu depășea 62,6% din mărimea lor. Cu toate acestea, cheltuielile gospodăriilor sărace după criteriul de-privativ, pentru cumpărarea de îmbrăcăminte și încălțăminte constituie ceva mai mult de 2/3 (67,7%) din suma cheltuielilor la acest articol la gospodăriile ne sărace (186,28 lei).

Cheltuieli pentru îngrijirea medicală și sănătate, de asemenea, sunt de 10 ori mai mici decât cheltuielile pentru cumpărarea produselor alimentare. La acest articol o sumă mai mare au cheltuit gospodăriile sărace după criteriul de-privativ (131,31 lei), în timp ce, cea mai mică sumă (de 3,7-3,8 ori) au cheltuit gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor absolute și relative de măsurare a sărăciei (35,17 lei), precum și gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a celor trei abordări de măsurare a sărăciei (34,99 lei) – tab. 1. La gospodăriile sărace după celelalte criterii sau combinații ale acestora, suma cheltuielilor pentru îngrijirea medicală și sănătate nu a depășit 50,26 lei (sărace după criteriul sărăcia „absolută+de-privativă”). O trăsătură distinctivă a acestui articol de cheltuieli de consum este aceea că, doar la el, cheltuielile gospodăriilor ne sărace au fost mai mici, decât la gospodăriile sărace după caracterul de-privativ, și au constituit 118,38 lei, adică cu 10,9 % mai puțin.

Imagine destul de asemănătoare este la articolul – cheltuieli pentru transport și comunicații. Cea mai mare sumă au cheltuit gospodăriile sărace după criteriul de-privativ (93,65 lei), în timp ce gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a criteriilor absolut și de-privativ de măsurare a sărăciei, precum și după criteriul, care este o combinație a celor trei criterii de măsurare a sărăciei, – de 2,8 ori mai mică (tab.1). Spre deosebire de alte articole de cheltuieli, cheltuielile gospodăriilor sărace după criteriul de-privativ, de asemenea, sunt mult mai mici decât cheltuieli de transport și comunicații ale gospodăriilor ne sărace (159,41 lei) și constituie doar 58,7% din volumul lor. În același timp, aceste cheltuieli ale gospodăriilor sărace după criteriul care este o combinație a criteriilor absolut și de-privativ de măsurare a sărăciei, precum și în funcție de criteriul, care este o combinație a celor trei criterii de măsurare a sărăciei, deja de 4,8 ori sunt mai mici comparativ cu dimensiunile cheltuielilor de transport și comunicații ale gospodăriilor ne sărace.

Cheltuieli pentru învățământ constituie cea mai mică valoare, care diferă de zeci de ori de suma cheltuielilor pentru alimentare, în componența cheltuielilor medii lunare de consum la toate gospodăriile sărace, indiferent de criteriile de măsurare a sărăciei aplicate sau combinații ale acestora. Sumele cheltuielilor pentru învățământ atât de scăzute (la trei tipuri de gospodării acestea nu au constituit nici măcar 1 leu) în deplină măsură ar putea fi explicate prin faptul că, datele cuprind doar primul trimestru al anului, în timp ce

cele mai mari cheltuieli revin, evident, pe trimestrul III, când începe anul de învățământ. Cea mai mare sumă pe lună au cheltuit gospodăriile sărace după criteriul de-privativ – 9,38 lei, în timp ce cea mai mică – doar 0,41 lei – gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a criteriilor relativ și de-privativ de măsurare a sărăciei, adică o depășire de 22,9 ori (tab.1). La celelalte gospodării decalajul variază de la 2,6 ori pentru gospodăriile sărace în criteriul absolut (3,58 lei), până la 12,0 ori pentru gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor absolute și de-privative de măsurare a sărăciei (0,78 lei).

Cheltuielile pentru învățământ la gospodăriile sărace după criteriul de-privativ sunt comparabile cu cheltuielile la acest articol ale celor ne sărace (11,53 lei), deși constituie 81,3% din volumul lor.

Analiza structurii cheltuielilor medii lunare de consum arată că, cheltuieli pentru cumpărarea produselor alimentare sunt predominante în toate gospodăriile, indiferent de abordare de măsurare a sărăciei aplicată sau combinații ale acestora și constituie de la 48,1% la cele sărace după criteriul de-privativ, până la 60,8% la sărace după criteriul care prezintă o combinație a celor trei abordări (tab.2). Vom menționa că, în expresie absolută, suma cheltuielilor pentru alimentare la gospodăriile sărace după criteriul de-privativ, a fost cea mai înaltă.

Poziția a doua în structura cheltuielilor ocupă cheltuielile pentru întreținerea și dotarea locuinței, care constituie aproximativ 1/5 din cheltuielile medii lunare de consum la toate gospodăriile sărace în funcție de diverse criterii sau combinații ale acestora: de la 19,6-19,7% (respectiv, sărace după criteriul care este combinația abordărilor absolute și de-privative și sărace după criteriul care este o combinație a celor trei abordări) la 22,0% (sărace după criteriul de-privativ). În cazul dat, valorile absolute și ponderile cheltuielilor pentru întreținerea și dotarea locuinței în cheltuielile totale de consum coincid.

Tabelul 2

**% Structura cheltuielilor medii lunare de consum ale GC
 în dependență de criteriul de măsurare a sărăciei aplicat (în total pe țară), %**

	Sărăcia absolută	Sărăcia relativă	Sărăcia de-privativă	Sărăcia absolută și relativă	Sărăcia absolută și de-privativă	Sărăcia relativă și de-privativă	Sărăcia absolută, relativă și de-privativă
Cheltuieli de consum – total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Produse alimentare	56,3	56,1	48,1	58,7	58,6	58,1	60,8
Încălțăminte, îmbrăcăminte	7,1	8,3	8,4	7,4	5,9	6,7	6,3
Întreținerea și dotarea locuinței	21,3	20,7	22,0	20,1	19,6	20,8	19,7
Îngrijirea medicală și sănătate	4,8	4,2	8,7	4,2	6,0	4,8	4,3
Transport și comunicații	4,5	5,5	6,2	4,5	4,0	4,8	4,1
Învățământ	0,4	0,1	0,6	0,2	0,1	0,1	0,1
Diverse*	5,6	5,1	6,0	4,9	5,8	4,7	4,7

* „Diverse” includ cheltuieli pentru: băuturi alcoolice, tutun; agreement; hoteluri, restaurante; diverse
 Sursa: calculat conform datelor CBGC ale Republicii Moldova, I tr.2014

Ratele celorlalte componente ale cheltuielilor medii lunare de consum sunt de zeci de ori mai mici. Astfel ponderea cheltuielilor pentru cumpărarea îmbrăcăminte și încălțăminte variază de la 6,3% (sărace după criteriul care este combinația a celor trei abordări) până la 8,3-8,4% (respectiv, sărace după criteriul sărăciei relative și sărace după criteriul de-privativ), adică dispersia între gospodăriile casnice sărace după diferite criterii sau combinații ale acestora, este nesemnificativă.

Rata cheltuielilor pentru îngrijire medicală și sănătate are o dispersie mare: de la 4,2-4,3% (respectiv, gospodăriile casnice relativ sărace și sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor absolute și relative, precum și sărace după criteriul care este combinația a celor trei abordări) până la 8,7% (sărace după criteriul de-privativ), adică o depășire de zeci de ori mai mare.

Aproximativ la același nivel în structura cheltuielilor medii lunare de consum sunt cheltuielile pentru transport și comunicații, singură diferență fiind, dispersia de 2,2 p. p. între valorile extreme.

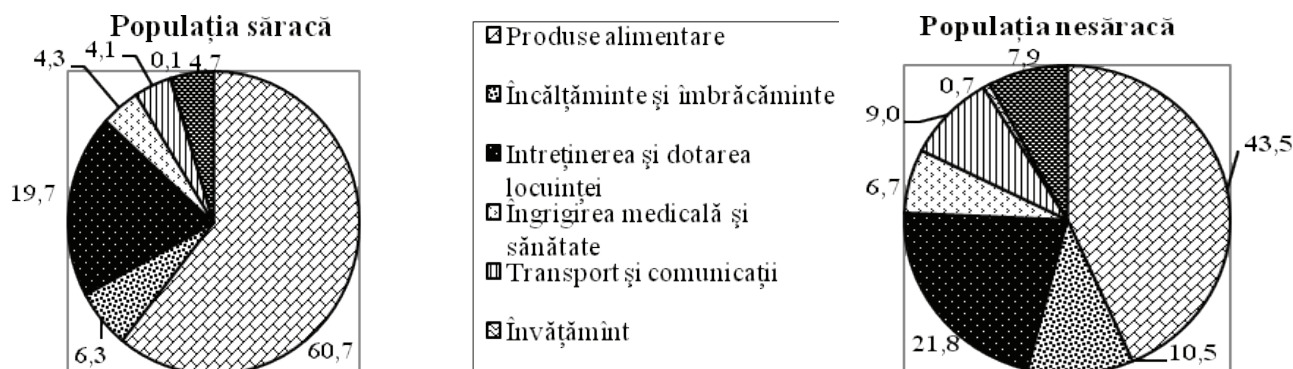
Cea mai mică pondere – mai puțin de 1% – este înregistrată la cheltuielile pentru învățământ în toate

SECȚIUNEA nr. 6

ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

gospodăriile casnice, sărace în funcție de diverse criterii de măsurare a sărăciei sau combinări ale acestora. Cu toate acestea, dispersia valorilor este destul de însemnată: de la 0,1% la patru tipuri de gospodării, până la 0,6% gospodării sărace după criteriul de-privativ, adică de 6 ori mai mare.

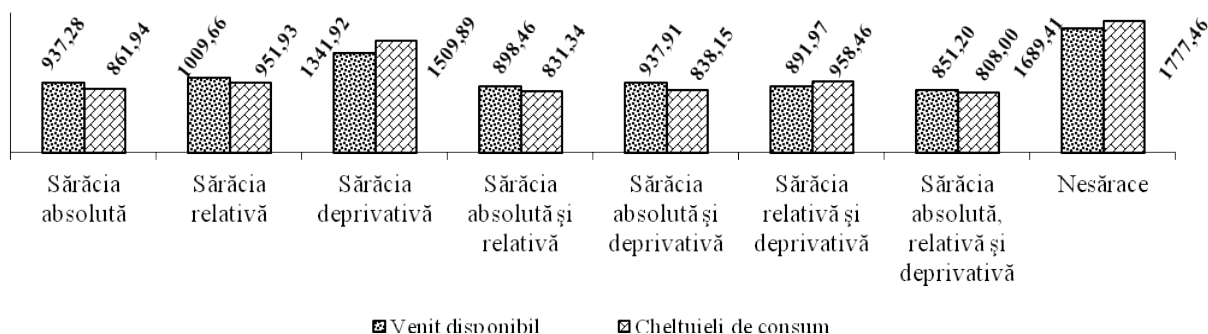
Un deosebit interes prezintă compararea datelor din structura cheltuielilor de consum medii lunare ale gospodăriilor sărace (după criteriul care este o combinație a celor trei abordări de măsurare a sărăciei) și ne sărace. Și la gospodăriile sărace, și la ne sărace predominante sunt cheltuielile pentru cumpărarea produselor alimentare, în plus, doar rata acestui articol de cheltuieli la gospodăriile sărace este mai mare decât la cele ne sărace. Astfel, dacă la gospodăriile sărace aceste cheltuieli constituie aproximativ 2/3 (60,7%), atunci la gospodăriile ne sărace ele constituie puțin mai mult de 2/5 (43,5%), adică o diferență de 17,2 p. p. (fig.1). În acest fel se confirmă legea lui Engel despre scăderea ponderii cheltuielilor alimentare odată cu majorarea bunăstării gospodăriilor [2]. A doua mare componentă structurală – cheltuieli de întreținere și dotare a locuinței – la gospodăriile sărace și ne sărace diferă neînsemnat: 2,1 p. p. în favoarea gospodăriilor ne sărace. Ponderea cheltuielilor pentru îmbrăcăminte și încălțăminte la gospodăriile ne sărace este mai mare cu aproape 1/3, decât la cele sărace (10,5% vs. 6,3%). Aproximativ același raport și la cheltuieli pentru îngrijire medicală și sănătate – 6,7% la gospodăriile ne sărace și 4,3% la sărace. Mai mult decât de 2 ori este mai mare rata cheltuielilor de transport și comunicații la gospodăriile ne sărace (9,0%) comparativ cu cele sărace (4,1%). La valoarea neînsemnată a sa (mai puțin de 1%) rata cheltuielilor pentru învățământ în gospodăriile ne sărace de 7 ori depășește rata acestor cheltuieli la gospodăriile sărace.

Figura 1. Structura cheltuielilor de consum ale populației sărace și nesărace, %

Sursa: calculat și construit conform datelor CBGC al Republicii Moldova, I tr.2014

În încheiere vom compara valorile veniturilor disponibile și cheltuielilor medii lunare de consum. Figura 2 arată că, depășind limitele mijloacelor sale, trăiesc nu doar gospodăriile sărace după criteriul de-privativ de măsurare a sărăciei (cheltuielile de consum depășesc veniturile disponibile cu 167,97 lei), ci și gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor relative și de-privative (depășire cu 66,49 lei), precum și gospodăriile ne sărace la care excesul a constituit 88,05 lei.

Figura 2. Raportul valorilor veniturilor disponibile și cheltuielilor de consum ale GC în dependență de criteriul de măsurare a sărăciei aplicat (în total pe țară), lei pe lună per persoană

Sursa: calculat și construit conform datelor CBGC ale Republicii Moldova, I tr.2014

Evident, că anume din cauza lipsei de resurse, gospodăriile sus-menționate ar dori să primească venituri mai mari. Deci, în scopul de „a duce azi pe mâine” gospodăriile sărace după criteriul sărăciei de-privative ar dori să primească un venit de 1358,74 lei, ceea ce este de numai 16,82 lei mai mult decât veniturile efectiv primite (tab.3). Această cea mai mică sumă de „adaos” este de zeci de ori mai mică decât sumele care ar dori să aibă gospodăriile sărace după celelalte criterii sau combinații ale acestora. Cea mai mare sumă, în scopul „de a duce azi pe mâine” necesită gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor relative și de-privative – 292,46 lei. La rândul său, gospodăriile ne sărace, în pofida faptului că, cheltuielile depășesc veniturile, în scopul de „a duce azi pe mâine” au nevoie de o sumă mai mică decât ei au cu adevărat.

În ceea ce privește resursele necesare, care asigură nivelul decent de trai, atunci gospodăriile ar dori să aibă un venit care depășește mai mult decât în dublu acel venit de care ei dispun, și dispersia variază de la 2,1 ori (pentru sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor relative și de-privative) până la 2,6 ori (pentru gospodăriile sărace după criteriul de-privativ).

Tabelul 3

Evaluarea valorii veniturilor necesare GC în dependență de criteriul de măsurare a sărăciei aplicat (în total pe țară), lei

	Sărăcia absolută	Sărăcia relativă	Sărăcia de-privativă	Sărăcia absolută și relativă	Sărăcia absolută și de-privativă	Sărăcia relativă și de-privativă	Sărăcia absolută, relativă și de-privativă	Ne sărace
Venit disponibil – total	937,28	1009,66	1341,92	898,46	937,91	891,97	851,20	1689,41
Venit pentru „de a duce azi pe mâine”	1076,06	1154,00	1358,74	1063,72	1111,00	1184,43	1099,27	1402,90
Venit pentru un trai decent	2113,37	2254,78	2791,75	2107,12	2123,80	2288,45	2119,65	2925,88

Sursa: calculat conform datelor CBGC ale Republicii Moldova, I tr.2014

Excluziunea socială fiind strâns legată cu sărăcia, utilizează indicatorii săi fundamentali de monitorizare și evaluare întru determinarea păturilor vulnerabile la excluziune.

Întrucât în Republica Moldova, indicatorii privind evaluarea sărăciei preponderent sunt bazați pe metoda absolută, pragul sărăciei este determinat prin intermediul abordării „necesităților de bază”, folosind cheltuielile de consum drept indicator al bunăstării populației [1].

Din momentul din care este cunoscut nivelul cheltuielilor de consum al gospodăriilor casnice, putem trage concluzii cu privire la nivelul de bunăstare al acestora și, deci, determina gradul de vulnerabilitate la excluziune socială.

Astfel, conchidem că:

– cele mai mari cheltuieli totale medii lunare per persoană sunt la gospodăriile sărace după criteriul de-privativ, iar cele mai mici – la gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a celor trei abordări de identificare a sărăciei. Situația este identică și după componente ale cheltuielilor medii lunare de consum, cu excepția cheltuielilor pentru învățământ, cele mai mici cheltuieli fiind efectuate de gospodăriile sărace după criteriul care este o combinație a abordărilor relative și de-privative de identificare a sărăciei;

– atât în termeni absoluți, cât și după structura cheltuielilor medii lunare de consum la toate gospodăriile, primul loc îl ocupă cheltuielile pentru cumpărarea produselor alimentare;

– gospodării sărace după criteriul de-privativ, având cele mai mari venituri disponibile și cheltuielile de consum, duc gospodăria sa cel mai puțin rațional – cheltuielile depășind veniturile. Cu toate acestea, în scopul de „a duce azi pe mâine” aceste gospodării solicită cea mai mică sumă în comparație cu alte gospodării sărace.

BIBLIOGRAFIE

1. MEC, Raportul privind Sărăcia și Impactul Politicilor 2006, Anexa 4. Notă cu privire la măsurarea sărăciei, elaborată de Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2007.

2. Engel, E. Die Lebenskosten Belgischer Arbeiter–Familien Früher und Jetzt./International Statistical Institute Bulletin. Dresden, 1895, Vol.9, p.1-129.

БЕДНОСТЬ УГРОЖАЕТ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ МОЛДОВЫ

TOLPINSCHI Valentina

*Assistant Professor, PhD, Academy of
Economic Studies, Moldova*

STRATAN Svetlana

*Assistant Professor, PhD, Academy of
Economic Studies, Moldova*

**«Все мы находимся за чертой бедности, только по разные ее стороны.»
(Михаил Генин)**

The article analyzes criteria of poverty of the population in the different countries in comparison with Moldova. Studies possibilities of the poor population to go beyond a poverty line from the state are considered. The paper analyses dynamics of a living wage, the income of the population and pensions of residents of Moldova and the countries of Europe is considered. The comparative analysis of structure of cash expenditures at us and in the European Union countries is carried out. High level of poverty in Moldova is threat of national security of the country not only now, but also in the near future.

Key words: level of living, poverty, living standard, consumer basket, consumer ability of the population, the average monthly located income, ratio between average pension and a living standard, national security.

Бедность – социальная проблема, присущая всем без исключения странам мира. Например, во Франции и России число живущих за чертой бедности одинаковое (около 13%), а в США – еще выше 14,3%, а в ЕС – 17%. Удивлены? Нет, статистика не обманывает, просто под бедностью в различных государствах мира подразумеваются абсолютно разные вещи. Что же такое бедность «по-европейски» и «по-американски»?

Что такое бедность? Или какие критерии используют экономисты.

Бедность – это экономическое положение человека, при котором он не в состоянии удовлетворить свои минимальные потребности для существования. Лукавство здесь в следующем:

– Всемирный банк определяет общемировой уровень бедности при доходах менее 1,25 доллара США в день,

– однако, в США, Германии, Франции, Великобритании и др. развитых государствах мира существуют иные критерии определения бедности.

Бедность по-американски. За чертой бедности в США, согласно официальной статистике, проживает 14,3% населения (43,6 млн. чел.). Он исчисляется из прожиточного минимума, умноженного на коэффициент 2,5, и ныне составляет чуть больше 1 тыс. долларов США в месяц. Ежегодно уровень бедности корректируется, кроме того, для семей (домохозяйств) разного состава устанавливается разный порог бедности:

– граждане, чей доход ниже уровня бедности, получают различные виды помощи от государства и штата, в котором они проживают. Бедным также помогают многочисленные социальные и филантропические организации. Причем эта помощь не обязательно поступает в виде банковского чека – бедные американцы получают продуктовые талоны, бесплатную пищу, вещи, право на бесплатное посещение кафе, ресторанов, кинотеатров, прачечных и многое другое;

– если американец не получает ежемесячно хотя бы 700 долл. США, то его относят (неофициально, конечно) к самой низшей категории нищих;

– при этом более 90% официальных бедных и нищих американцев имеют свое жилье – дом или квартиру. Почти все бедняки в США имеют автомобиль (иногда два или даже больше); конечно, это не новый автомобиль, но вполне сносный для передвижения или перевозки грузов [5];

– практически все бедные пользуются мобильной связью и имеют дома компьютер с подключенным интернетом;

– половина бедняков имеет медицинскую страховку (федеральную или местную);

– при этом 90% детей из бедных семей учатся в школе, где получает бесплатное питание, возможность (опять-таки бесплатно) ездить с одноклассниками на экскурсии, посещать музеи, выставки, библиотеки. Правда, получить высшее образование детям бедняков сложнее – для этого нужно быть или хорошим спортсменом, чтобы получить стипендию на учебу, или отслужить 5-7 лет в армии;

– среди пенсионеров (то есть тех, кому за 65) бедняками являются только 6%. В основном это те, кто имеет небольшой трудовой стаж. На питание в США в среднем тратится 12,3%, так что у американских пенсионеров остается достаточно средств для полноценной жизни (в том числе и для туристических поездок за границу, отдыха на курортах, хотя в своей стране они официально числятся бедняками, нуждающимися в заботе государства и многочисленных фондов);

– приблизительно 60% американских домохозяйств с доходами ниже уровня бедности получают, как минимум, один вид нефинансовой помощи, а 20% из них – еще и помощь в денежной форме. Нефинансовая помощь – это продовольственное пособие (каждый девятый американец покупает товары с помощью продовольственных карточек), медицинские услуги и пр;

Но главное – американское государство дает беднякам шанс вырваться из объятий нищеты.

Пользуются этим шансом далеко не все, хотя для этого в Америке широко используют бесплатные программы получения новой профессии – старая истина, что лучше дать человеку удочку, чем просто время от времени подкидывать ему рыбу. «Хочешь поддержки? Работай!» – таков принцип американской общенациональной системы социального обеспечения. Работающий человек не только повышает уровень своих доходов, но и за счет пенсионных отчислений обеспечивает себе обеспеченную старость. Причем помощь в обучении и трудоустройстве оказывается всем, в том числе и пенсионерам, и инвалидам. Всего 2,6% работающих американцев живут за порогом бедности. Так что трудно сравнить жизнь американского бедняка с бедняками, живущими за чертой бедности в развивающихся странах.

Бедность по-европейски? В Европейском союзе, в который входит 28 стран доля бедняков даже немного выше, чем в США: 17 процентов, что равно почти 85 млн. человек (больше, чем население крупнейшей европейской страны – Германии):

– больше всего бедняков в – Латвии (26%), Румынии (23%), Болгарии (21%), Литве (20%). Меньше всего бедняков в – Чехии (9%). «Золотую середину» занимают Германия (15%), Швеция, Дания, Австрия (по 12%);

– бедными в Евросоюзе считаются те граждане, чей доход (включая социальные выплаты) меньше 60% от уровня зарплаты в стране проживания. Зарплаты в странах ЕС разные, поэтому, чтобы считаться бедняком в Люксембурге, нужно получать меньше 18,5 тыс. евро в год. В Дании уровень бедности – 14,5 тыс., в Ирландии – 13,7 тыс., Великобритании – 13,1 тыс., Швеции – 12,1 тыс., Финляндии – 11,8 тыс., Германии – 10,9 тыс. Самый низкий порог бедности зафиксирован в Румынии (1,1 тыс.) и Болгарии (1,3 тыс.) [6];

– бедность в Европе определяется не по уровню доходов, а по наличию материальных благ. Eurostat (Европейское статистическое агентство) выделяет 9 видов материальных благ: возможность питаться мясом (птицей, рыбой) как минимум через день, наличие автомобиля, стиральной машины, телевизора, телефона, возможность хотя бы недельного отпуска, проводимого вдали от родного дома, способность оплатить непредвиденные расходы (то есть наличие сбережений), возможность поддерживать в своем жилье необходимую температуру и т.д. Если хотя бы 3 из этих материальных благ отсутствуют, то семью следует считать бедной;

– бедные европейцы получают помощь от государства. В Германии, например, безработная семья

с двумя несовершеннолетними детьми получает не только пособие (более 1,1 тыс. евро в месяц), но и квартиру до 90 кв. м, бесплатные коммунальные услуги, бесплатные поездки с классом для школьников и многие другие льготы;

– в скандинавских странах (Финляндия, Швеция, Норвегия, Дания) действует такая социальная модель устройства общества, что бедными становятся настоящие маргиналы (например, наркоманы). В этих странах действует «социальный договор» – богатые платят за бедных (в Дании, например, 2/3 ВВП перераспределяется через налоговую систему). Каждый пятый в этих странах живет за счет социальных пособий (по безработице, нетрудоспособности и пр.). Понятие «долгосрочная бедность» вообще нетипично для скандинавов;

– на еду европейцы тратят столько же, сколько американцы, например, во Франции – 14% доходов, в Великобритании – 11%. У европейских бедняков хватает средств на покупку не только товаров длительного пользования (бытовая техника и даже новый автомобиль), но и на откладывание сбережений, покупку страховки, образование и медицинские услуги [5].

О социальном положении населения можно судить по трем показателям: доле населения с доходами ниже прожиточного минимума; соотношению доходов 10% наиболее и 10% наименее обеспеченного населения; соотношению среднедушевого дохода и прожиточного минимума. Мировой опыт свидетельствует, что опасность социальных конфликтов минимальна, если доля населения, живущего ниже прожиточного минимума, составляет 7-10%, а разрыв между доходами богатых и бедных не превышает 10 раз. В 2013 году прожиточный минимум в месяц составлял 1612 лей при среднемесячной заработной плате 3765,1 лея. Доля населения, имеющего среднемесячный доход ниже прожиточного минимума составляет 65,3%, и получается, что более половины всего населения Молдовы находится за условной чертой бедности, а это в свою очередь угрожает социальными конфликтами и национальной безопасностью республики. В современной Молдове соотношение доходов 20% наиболее и наименее обеспеченного населения составляет 5,7 раз.

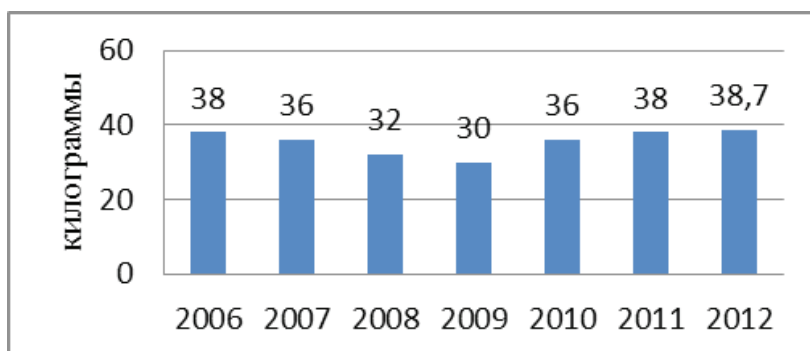
Бедным считается население с доходами ниже определенного порога, принимаемого за прожиточный минимум. Мировая практика предполагает, что размер прожиточного минимума помогает при исчислении минимальной заработной платы, пенсий, пособий по инвалидности и многих других государственных социальных выплат. Однако в Молдове это не сделано на законодательном уровне. Прожиточный минимум определяется либо корзиночным способом (как в Молдове и в некоторых других странах), либо фиксированной величиной душевого дохода. Всемирный банк установил новую черту бедности на основе паритета покупательной способности 2005 года и уточнил численность бедного населения в мире. С 1990 года, когда за чертой бедности находилось 43 процента населения развивающихся стран, масштабы бедности в мире неуклонно сокращались. В 1990 году в бедности жили примерно 1,9 млрд. человек, а в 2010 году их численность снизилась до 1,2 млрд. Ранее к беднякам относили тех, кто живет меньше чем на 1 доллар США в день. Отныне экстремально бедными будут считаться лица, имеющие доход ниже 1,25 долл. США. Достижение 9-процентного показателя в 2020 году будет означать, что в крайней бедности по-прежнему живет около 690 млн. человек. Иными словами, в 2020 году численность бедного населения в мире уменьшится на 510 млн. человек по сравнению с показателем десятилетней давности [7].

Более богатые страны имеют показатели черты бедности выше, чем весьма скромная норма в 1,25 долл. США. В странах со средним уровнем дохода и в таких регионах, как Латинская Америка и Восточная Европа, применяются более высокие показатели черты бедности в 2,15 долл. США в день, что больше подходит для этих регионов. Этот показатель является средней чертой бедности для всех развивающихся стран.

Среднемесячный доход жителя Молдовы в 2013 году составил 1681,4 лея, т.е. в день доход составил около 3,5 доллара США или 56 лей. Этих денег ему должно хватить не только на еду, но и на оплату коммунальных услуг и прочих потребностей.

Покупательная способность населения Молдовы падает. По данным исследования покупательной способности в Европе в 2012-2013 гг., подготовленном немецкой исследовательской компанией GfK Geo Marketing, граждане Молдовы, а также Косово и Беларуси являются самыми малообеспечен-

ными в Европе, где доходы на душу населения не достигают и 2 тыс. евро в год. По данным исследования, средние располагаемые доходы в Молдове составляют 1257 евро на душу населения в год. Доходы граждан Молдовы не достигают и десятой части средневропейского уровня доходов на душу населения (12802 евро), а покупательная способность в Молдове в 45 раз ниже, чем в Лихтенштейне, где доходы на душу населения являются самыми большими в Европе (56978 евро). Но что еще хуже, ожидается, что позиция Республики Молдова в мировом рейтинге покупательной способности будет и впредь снижаться, поскольку нет признаков стабилизации обменного курса молдавского лея.

Источник: данные [9 с.536]

Рисунок 1. Потребление мяса и мясопродуктов в среднем на человека в Молдове (кг в год)

Среди потребления продуктов питания, мясо является главным ориентиром при оценке бедности населения. Согласно исследованиям ООН, сегодня потребление мяса должно составлять 81 кг на человека в год. А это значит, что потребление мяса и мясных продуктов более чем в 2 раза в Молдове меньше (рис.1), чем рекомендовано по нормативам. Учитывая непростую ситуацию в настоящее время в экономике, с большой уверенностью можно говорить, что этот продукт для многих граждан страны останется малодоступным и в ближайшем будущем.

Сравним наш подход с французским. Во Франции ежегодно устанавливаемый размер минимальной заработной платы корректируется в зависимости от индекса цен, который рассчитывается на основе обширной потребительской корзины, включающей в себя группы из 507 цен и тарифов. А теперь самое интересное: прожиточным минимумом во Франции считается доход, составляющий менее 50% от медианы заработной платы по стране. Исследуются ценовые реалии страны, на их основе повышается минимальная заработная плата, а за ней – все другие выплаты, и только потом определяется, кто может считаться бедным. То есть в Молдове и во Франции, как и в большинстве других стран ЕС, используются прямо противоположные подходы при определении малоимущих.

В настоящее время минимальная заработная плата в Молдове повышена на 100 леев и составляет аж 1000 леев. Для сравнения, минимальная зарплата в странах Евросоюза в среднем – 700 евро, а самая низкая в Болгарии – 160 евро.

Возникает наивный вопрос: а почему развитые страны могут позволить себе законодательно устанавливать такую высокую минимальную зарплату? Почему их экономика при этом не разваливается? Одним из ответов является ориентация на повышение внутреннего платежеспособного спроса. Считается, что лучше платить населению более высокую зарплату, которую оно потратит на покупку товаров и услуг, чем доводить людей до нищего состояния, а потом не знать, кому продать все произведенное отечественным производителем.

Здесь мы подходим к очень интересному моменту. Наша законодательно утверждаемая потребительская корзина вообще не имеет ничего общего с западной. Она разная по составу, выражается в конкретной сумме и служит основой для определения минимального размера оплаты труда и пособий. Наполнение французской или английской потребительских корзин считается не в абсолютных, а в от-

носительных показателях, то есть является индексом. А затем на основе изменения индекса потребительских цен автоматически корректируется минимальная заработная плата.

Поскольку потребительские корзины развитых стран со всеми своими сотнями наименований легко и просто разыскиваются на специализированных сайтах, то не откажем себе в удовольствии просто перечислить некоторые базовые потребности, абстрагируясь от особенностей статистики в разных странах. В частности, затраты на те же «культуру и отдых», помимо билетов в театр, затрат на книги и периодику, включают в себя отдельными строками посещение футбольных матчей, абонементы в бассейны и на теннис. Причем отдельно считаются затраты в зимний и летний периоды. Во Франции, которая поддерживает проевропейское устремление Молдовы, в минимальную потребительскую корзину входит употребление вина и посещение театров. Англичане добавили себе также гольф и сквош. Не забыли составители и прокат DVD, подписку на кабельные сети телевидения, затраты на подключение Интернета и изготовление визитных карточек, а также покупку компьютерных игр и столов для пинг-понга!

Если англичане стали считать средние затраты на рестораны только недавно, то у французов этот перечень традиционно занимает немалое место, где отмечается динамика цен на напитки, пиццу, салат, гамбургеры и другие часто употребляемые компоненты ресторанных меню. Зато англичане постоянно записывают в свою потребительскую корзину акустическую гитару и немалый перечень того, что служит для ремонта дома, включая дверные ручки. Потребительская корзина в США состоит из 300 продуктов и услуг-представителей, во Франции – 250, Англии – 350, Германии – 475. В Молдове этот показатель ниже в разы.

Резкая девальвация национальной валюты сводит на нет все повышения зарплаты. По сведениям Национального бюро статистики, среднемесячная зарплата по стране за 2014 год в национальной экономике выросла почти на 11%, составив 4172 лея. Казалось бы, в нашей стране зафиксирован самый крутой в мире скачок зарплат. Однако, из-за инфляции, в итоге, реальный рост зарплат оказался намного скромнее и составил всего 5,4 процента. В результате краха молдавского лея, в прошлом году национальная валюта девальвировалась в среднем на 14% по сравнению с американским долларом и на 11,4% по отношению к евро. Это сокрушительное падение молдавского лея не оставило ни единого шанса росту среднемесячной зарплате по стране, напротив, привело к снижению зарплат. Например, если эти 4172 лея, которые представляют средний размер заработной платы по стране на 2014 год, преобразовать в доллары США, согласно среднему годовому курсу, то наша номинальная месячная зарплата составила 297 американских долларов. Для сравнения, среднемесячная зарплата в национальной экономике в 2013 году составляла 299 долларов. Хотя по отношению к евро молдавский лей подешевел чуть меньше, все же стоимость среднемесячной заработной платы в этой валюте снизилась до 224 евро по сравнению с 225 евро в 2013 году.

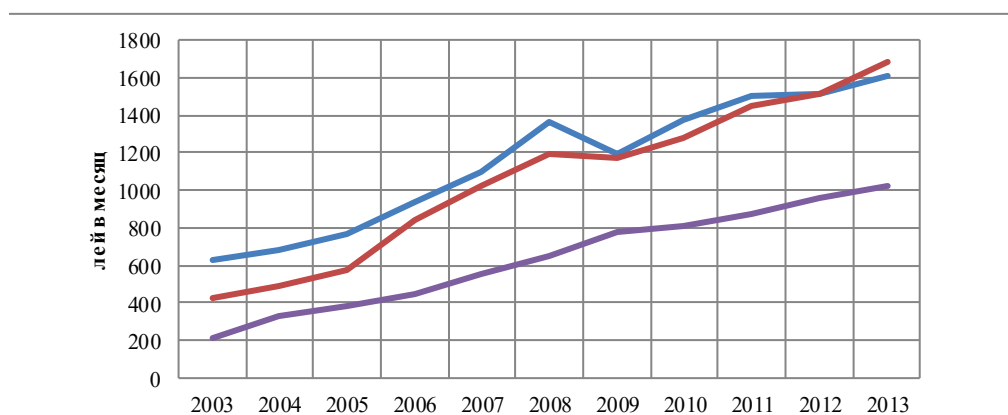

Рисунок 2. Динамика величины прожиточного минимума, располагаемого дохода одного члена домашнего хозяйства и пенсии в среднем за месяц.

Источник: по данным [9, с.105]

Как мы видим на рис.2 прожиточный минимум за 10 лет вырос более чем в 2 раза (голубая линия), доход за этот же период в среднем на 1 человека (красная линия) увеличился почти в 4 раза, а начисленная пенсия – почти в пять раз. Парадокс в том, что разрыв между доходами и пенсией за этот период не только не сократился, но и увеличился с 212 лей в месяц до 661 лея в среднем в 2013 году.

Пенсионная система играет важную роль в обеспечении достойного уровня жизни для населения. В настоящее время пенсионная система сталкивается с серьезными проблемами.

Средний размер пенсии по возрасту в 2013 году составил лишь 1020 лей, т.е. 76,9% прожиточного минимума для пенсионеров. Доходы 90% пенсионеров меньше прожиточного минимума. Коэффициент замещения получаемой до выхода на пенсию зарплаты является самым низким в регионе - 28,2%, в то время как Европейским кодексом социального обеспечения предусмотрен рекомендуемый уровень в 40%. В Румынии, к примеру, этот коэффициент равен 68%, в Польше и Венгрии – 59%, в Болгарии – 41%. И, к сожалению, прогнозирование пенсионной системы на долгосрочную перспективу, показывает, что коэффициент замещения будет только снижаться до 23% в 2020 году и до крайне низкого уровня в 14% примерно к 2040 году. Из-за двух причин: во-первых, применяемой в отечественной пенсионной системе практики индексации застрахованного в прошлом дохода разными методами до и после 1999 года; во-вторых, из-за отсутствия индексации пенсии, что не соответствует международной практике. По официальным прогнозам, к 2050 году треть населения будет старше 60 лет.

Структура потребительских расходов населения также характеризует уровень его бедности. Очень бедные семьи третью часть расходов тратят на питание. А, если на питание расходуется около 50%, то это свидетельствует о крайней нищете. Такой вывод был сделан в конце XIX века бельгийским ученым Э. Энгелем. Специалисты полагают, что достойная жизнь семьи начинается с того момента, когда ее затраты на продовольствие составляют менее 30% от доходов. По данным Национального бюро статистики, 60% населения Молдовы тратят на питание около 47% денежных доходов. С точки зрения развитых государств это очень много. Такая структура расходов домашних хозяйств свидетельствует о бедности значительной части жителей Молдовы.

На еду европейцы тратят столько же, сколько американцы, например, во Франции – 14% доходов, в Великобритании – 11%, Германии – 12,4%, в Швеции – 11,8%. У европейских бедняков хватает средств на покупку не только товаров длительного пользования (бытовая техника и даже новый автомобиль), но и на откладывание сбережений, покупку страховки, образование и медицинские услуги [5]. Для сравнения: население Японии расходует на питание в среднем 15,5%, в США - 8,7% [6].

Проблема имущественного расслоения, экономического неравенства, увеличивающего разрыва по уровню доходов между разными слоями населения выступает чрезвычайно серьезным вызовом национальной безопасности государства.

1. Для проведения комплексного изучения бедного населения как целевой группы молдавского общества, претендующей на государственную социальную помощь, нужен Центр анализа уровня жизни. Такая организационная структура должна получать портреты и выявлять специфику бедных молдавских домохозяйств, создавать методологический инструментарий для оценки эффективности государственной социальной помощи, изучать конкретные практики работы с бедным населением на новых принципах оказания помощи.

2. Высокий уровень бедности населения и низкое качество жизни большей части жителей Молдовы следует рассматривать как одну из важнейших угроз экономической безопасности в настоящее время. Несмотря на то, что располагаемые доходы населения в III квартале 2014 года увеличились на 1,8% по сравнению с этим же периодом 2013 года, в реальном выражении (с корректировкой на индекс потребительских цен), доходы населения снизились на 3,1%. Об ухудшении качества жизни сигнализирует и тот факт, что сократились расходы населения на 3,0% в III квартале 2014 года в сравнении с аналогичным периодом предыдущего года.

3. Самый эффективный и опробованный мировой опыт борьбы с бедностью – создание новых рабочих мест, поддержка малого бизнеса.

ЛИТЕРАТУРА

1. Стратегия национальной безопасности Республики Молдова. Постановление Nr. 153 от 15.07.2011. Monitorul Oficial Nr. 170-175 от 14.10.2011.

2. «ПОЛОЖЕНИЕ о порядке исчисления величины прожиточного минимума» в Monitorul Oficial Nr. 104-108 от 10.05.2013.
3. Aspects of the standard of living of population in 2011 (Results of the Household Budget Survey). Kishinau, 2012.
4. Geomarketing. (www.gfk-geomarketing.com/en/digital_maps.html).
5. Биржевой лидер. (www.profi-forex.org/novosti-mira/novosti_ameriki/usa).
6. Eurostat (Европейское статистическое агентство) (<http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/statistics>).
7. Всемирный банк. (www.worldbank.org/ru/news/press-release/2013/10/09).
8. Национальное Бюро статистики Республики Молдова (www.statistica.md).
9. Статистический ежегодник Республики Молдова, Chisinau, Statistica, 2014. с. 558.

ПУБЛИЧНАЯ ДИПЛОМАТИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ

*ТРОФИМЕНКО Николай, канд. полит. наук, доцент,
Мариупольский государственный университет (Украина)*

EU leading national models of public diplomacy are under consideration in the paper. Particular attention is paid to the mechanisms for EU public diplomacy implementation, as one of the most advanced integration associations in the world. Direct relationship between the effective implementation of public diplomacy and security (national, economic security, security integration association) is defined in the paper.

Key words: public diplomacy, European Union, Treaty of Lisbon, EU delegation, EU High Representative for International Affairs.

Европейский Союз по праву является одним из наиболее эффективных, результативных и глубоких интеграционных объединений когда-либо созданных и включающих 28 стран-участниц. Новый этап интеграции ЕС наступил с принятием Лиссабонского соглашения, которое предусматривает еще большую координацию международных отношений и дипломатии между странами-участницами ЕС. С развитием информационных технологий все большее развитие получает публичная дипломатия отдельных стран-участниц и Европейского Союза в целом. Комплексная эффективность реализации публичной дипломатии, как отдельными странами-участницами, так и ЕС становится фактором обеспечения безопасности всего объединения. Глубина интеграции в ЕС, в частности в вопросах дипломатии и международных отношений делает их уникальными, актуальными и интересными для исследования.

Краткое толкование понятия публичной дипломатии от Европейской комиссии было изложено в буклете, посвященном празднованию 50-й годовщины ЕС – публичная дипломатия имеет дело с влиянием на общественное мнение. Ее цель – продвигать интересы ЕС путем понимания, оповещения и воздействия. То есть, четко объяснять задачи, политические меры, деятельность ЕС и способствовать пониманию этих задач путем диалога с отдельными гражданами, группами, учреждениями и СМИ.

Публичная дипломатия ЕС обычно направлена на зарубежную аудиторию и проводится за рубежом.

Одно из самых значимых изменений, которое произошло благодаря Лиссабонскому соглашению с точки зрения публичной дипломатии – это появление делегаций ЕС после присвоения ЕС статуса юридического лица. Ранее делегации представляли области внешней деятельности, которые представлялись Европейской Комиссией. Стратегические элементы публичной дипломатии ЕС и информационная деятельность во внешних отношениях координируются штаб-квартирой, в то время как фактическая передача информации и техническая сторона осуществляются 139 делегациями ЕС за рубежом и их персоналом. До Лиссабонского соглашения они были делегациями комиссии, но сейчас это делега-

ции ЕС, а значит, они могут представлять смешанные интересы внешней деятельности ЕС. Также стоит сказать о численности делегаций, многие из них имеют лишь несколько старших руководителей, 13 не имеют политического отдела и т.д. Мировое представительство ЕС иногда бывает гораздо шире, чем двустороннее представительство большинства стран-членов.

Роль делегаций значительно возросла после Лиссабонского соглашения с исчезновением поочередного председательства в Совете в большинстве вопросов внешних отношений ЕС. До Лиссабонского соглашения поочередное председательство направляло большое количество ресурсов и работы публичной дипломатии ЕС, чтобы продвигать национальные приоритеты за 6 месяцев председательства.

Внешнее представительство ЕС после Лиссабонского соглашения передалось делегациям, но с незначительными ресурсами, и точно намного меньшими по сравнению с теми, которые доступны многим государствам-членам.

В декабре 2012 года Европейская служба внешнеполитической деятельности (ЕСВД) издала Посobie для делегаций ЕС по вопросам информации и связи. Значение этого документа заключается в смешанном происхождении документа, но это также подчеркивает, что большинство административного персонала в составе делегаций не является персоналом ЕСВД, но является сотрудниками Комиссии – в первую очередь Генерального Директората по вопросам развития и сотрудничества (ГДРС). Таким образом, в этом важном документе была подчеркнута важность совместного продвижения позиций ЕС через внешнюю деятельность Союза. В нем делегациям предлагается сосредоточить свой «обмен сообщениями и деятельность» вокруг пяти приоритетных направлений, «вдохновленных продвижением ценностей ЕС, и основанных на обеспечении мира, безопасности и процветания». К ним относятся:

- продвижение ЕС как главного партнера в демократических трансформациях (в частности, в странах-соседах ЕС);
- продвижение ЕС как крупнейшего в мире гаранта сотрудничества и развития;
- продвижение ЕС как мировой экономической власти, которая реагирует на кризис и использует торговлю как двигатель изменений;
- продвижение прав человека за счет политического диалога на высоком уровне с партнерами и программами стратегического сотрудничества;
- продвижение ЕС в качестве гаранта безопасности, который реагирует на угрозы глобальной безопасности.

Способность различных делегации ЕС участвовать в деятельности в сфере публичной дипломатии отличается. Например, на сайте делегации ЕС в Вашингтоне сказано: Миссия публичной дипломатии делегации является ключевым приоритетом из-за стратегической важности партнерства ЕС и США. Чтобы поддержать эти фундаментальные отношения и сделать сотрудничество еще более продуктивным, нам важно взаимодействовать друг с другом на всех уровнях наших обществ. Важно, что мы продолжаем узнавать друг о друге: как функционируют наши политические, экономические и социальные системы и, как мы принимаем решения, которые способствуют достижению общих целей.

Важность трансатлантических отношений объясняет, почему Европейский парламент также открыл отдел связи (Европейский отдел связи и укрепление мира) 29 апреля 2010 в Вашингтоне, направленный в первую очередь на укрепление связей на всех уровнях органов Конгресса США и поддержку трансатлантического законодательного диалога. Небольшой офис отдела находится отдельно, хотя, по юридическим и практическим причинам он расположен в делегации.

Некоторые из других крупных делегаций также могут предложить более комплексную поддержку и услуги публичной дипломатии. Например, делегация в Москве имеет Департамент информации и печати; в Токио – отдел прессы, связей с общественностью и культуры, в то время как в Пекине есть отдел прессы и информации. Однако это не является типичным, поскольку подавляющее большинство других делегаций имеет сотрудников по печати, информации и культуре в одном лице. Штаб-квартира ЕСВД рассылает делегациям «ежедневные краткие новости» для руководства, координации и выработки единой позиции, все делегации также обеспечены пособиями по публичной дипломатии.

Делегациям также предлагается привлекать СМИ, в первую очередь для передачи «ценностей ЕС, политики и результатов его проектов заинтересованным сторонам третьих стран».

Европейский парламент был особенно активным в продвижении других аспектов публичной дипломатии, особенно роли культурной дипломатии в продвижении интересов и ценностей ЕС в мире, в контексте развития «цифровой дипломатии». Комитет парламента по культуре и образованию обязал по одному человеку из каждого представительства ЕС за рубежом координировать взаимодействие между ЕС и третьими странами по культурным отношениям. Как уже упоминалось выше, культурные аспекты публичной дипломатии ЕС требуют тщательной координации между и с государствами-членами.

Некоторые страны уделяют особое языковое или культурное значение отдельным странам, или имеют хорошо развитые формы пропаганды, такие как World Service BBC (Всемирная служба Би-Би-Си), Radio France Internationale (Международное радио Франции), Deutsche Welle (Немецкая волна). ЕС, конечно, не будет их дублировать, но делегации могут играть особенно важную роль в сохранении и защите культурного богатства членов ЕС. Это может иметь важную практическую ценность, например, в контексте ВТО, где государства-члены ЕС могут столкнуться с требованиями либерализовать рынки для культурных ценностей. Это требует усилий со стороны государств-членов, чтобы объединить деятельность публичной дипломатии более последовательно, так, можно осуществить лучшую координацию между национальной и европейской деятельностью.

Публичная дипломатия ЕС в этой сфере главным образом сосредоточена вокруг делегаций, но гораздо больше можно сделать, чтобы привлечь более широкую аудиторию за пределами ЕС по радио. С точки зрения ЕС радио не очень популярное средство связи, но оно может распространиться на большее количество людей, чем Интернет. Для многих в Африке к югу от Сахары и за ее пределами, радио, по-прежнему, остается важнейшим каналом передачи новостей. Среда использования радиосвязи растет особенно быстро, особенно в Африке. Не смотря на то, что производство радиопрограмм стоит человеческих ресурсов, производство программ на местных языках с помощью локально нанятого персонала в делегациях, которые затем предлагают ключевым региональным или национальным радиостанциям, может иметь существенное влияние на повышение эффективности публичной дипломатии ЕС без больших затрат.

Включение всей гаммы внешних интересов отношениях ЕС в составе делегаций, также требует более тесной координации с дипломатическими службами государств-членов, с тем, чтобы деятельность и сообщения были согласованы. Интеграция позиций и приоритетов ЕС в национальную публичную дипломатию только усиливает политику ЕС. Это предполагает взаимную поддержку и обмен информацией между ЕСВД и национальными дипломатическими службами. Так, в решении Совета от 25 марта 2010 года сказано: «делегации Союза должны работать в тесном сотрудничестве с дипломатическими службами государств-членов. Они должны на взаимной основе, предоставлять всю необходимую информацию».

Растущим аспектом дипломатии ЕС является «цифровая дипломатия», которая имеет очевидные приложения для публичной дипломатии. Растет число молодых людей, связанных в социальных сетях, подкастах, медиа-событиях, культурных мероприятиях, блогах и других электронных информационных стратегиях (как продемонстрировала Арабская весна). С одного конца спектра вышеуказанное было охвачено бывшим госсекретарем США Хиллари Клинтон, которая запустила свою инициативу государственного управления 21-го века, созданную, чтобы дополнить «традиционные инструменты внешней политики обновленными и адаптированными инструментами управления государством, в полной мере задействовать сети, технологии и демографию взаимосвязанного мира». Хотя, незначительные человеческие и финансовые ресурсы ничего равного в ЕС или государствах-членах, инициатива все же послужила толчком к действиям.

Европейская служба внешних дел признала возрастающее значение СМИ и создала страницу в социальных сетях и информационных интернет-порталах, таких как Facebook, Twitter и Flickr. Все большее количество делегаций ЕС присутствует на платформах социальных сетей с поощрением делать это со стороны ЕСВД и Комиссии.

В целом, когда ЕС работает в странах с высоким уровнем пользования Интернетом, акцент делается больше на электронных информационных средствах, а не на бумажной продукции. Это также предполагает необходимость выделить необходимые ресурсы и время для обновления и улучшения

соответствующих веб-сайтов ЕС. В настоящее время это не делается на систематической основе и многое может зависеть от способностей отдельных сотрудников, предоставления необходимых навыков и подготовки, а также времени и ресурсов, чтобы поддерживать и обновлять различные веб-сайты.

Поскольку средства массовой коммуникации нельзя путать с сообщением, «электронная дипломатия» имеет свое место в публичной дипломатии, но с ограничениями. Она становится особенно важным инструментом для разъяснительной работы среди общественности за пределами правительства и поэтому важное значение имеет связь с лицами, формирующими общественное мнение, влиятельными блоггерами, журналистами и представителями гражданского общества. События, которые привели к Арабской весне были особенно важным напоминанием, что публичная дипломатия ЕС должна выходить за пределы официальных диалогов и охватить другие вопросы современной многоуровневой дипломатии. Проблемы привлечения к социальным сетям лежат в трудностях поддержания устойчивых диалогов на часто сложные темы.

Более тщательный анализ страниц ЕСВД в Facebook, Flickr (где дипломатическая служба поддерживает фотогалерею) или Twitter показывает интерактивность («нравится», ретвитты и комментарии), но часто нестабильную. Много комментариев на странице ЕСВД в Facebook остаются без ответа со стороны ЕСВД. Это в значительной степени из-за понятных вопросов нехватки человеческих ресурсов.

Ряд делегаций могли бы также рассмотреть более широкое взаимодействие с местными обществами путем социальных сетей и обеспечить полезную обратную связь персонала делегации. Большая часть материала на сайтах социальных сетей воспринимается как информация со ссылками на официальную политику или документы. В этом смысле использование социальных сетей может дополнять другие формы публичной дипломатии и более широкие стратегические цели ЕС. Социальные сети могут стать важным инструментом в борьбе за «права и свободы», но он также должен дополнять соответствующие отраслевые диалоги на официальном уровне.

Таким образом, необходимо отметить следующее:

Во-первых, ЕС является наиболее развитым интеграционным объединением из всех ранее существовавших, которое включает в себя большое количество государств.

Во-вторых, с принятием Лиссабонского соглашения ЕС усилил интеграцию в международных отношениях и дипломатии – были учреждены институты Высокого представителя ЕС по международным делам и политике безопасности, а также постоянные делегации ЕС за рубежом во главе с послами.

В-третьих, делегации ЕС после Лиссабонских соглашений институционально сформировались и превратились в полноценные посольства ЕС, не смотря на то, что существует проблема незначительного финансирования их штата и деятельности.

В-четвертых, в странах-членах, институтах ЕС все больше возрастает убежденность в необходимости укрепления общей публичной дипломатии Союза, основной целью которой является донесение идеалов «объединенной Европы» до общества зарубежных стран, расширение зоны демократических и экономически сильных стран-соседей ЕС.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Duke, S. The European External Action Service and Public Diplomacy / Simon Duke // Discussion Papers in Diplomacy. – September 2013. – № 127.–38 p.
2. Fiske De Gouveia, P. European Infopolitik: Developing EU Public Diplomacy Strategy / Philip Fiske de Gouveia, Hester Plumridge. – London : The Foreign Policy Centre, 2005. – 55 p.
3. La Porte, T. The Power of the European Union in Global Governance: A Proposal for a New Public Diplomacy / Teresa La Porte // CPD Perspectives on Public Diplomacy. – 2011. – № 1. – 97 p.

UNELE ASPECTE ALE SECURITĂȚII ECONOMICE A REPUBLICII MOLDOVA

*TRUSEVICI Alla, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți*

The article analyzes the causal link between the notions: threat econom- interests economică - economocă security. They indicate some external and internal factors for proper endangering national economic security of Moldova

Key words: economic safety, internal economic threats, external economic threat, economic goals.

Securitatea economică ca un fenomen social reprezintă un obiect complex al cercetării științifice: reprezentanții diferitelor domenii ale cunoașterii științifice, ținând cont de specificul său, studiază problemele securității economice, în scopul de a aborda provocările cu care se confruntă ei. Astfel, economiștii au tendința de a studia relațiile economice și activitățile economice din perspectiva principiului de siguranță, ceea ce presupune o infrastructură economică bine dezvoltată, forță de muncă calificată, etc.

Securitatea economică este un set de condiții interne și externe care contribuie la creșterea dinamică eficientă a economiei naționale, a capacității sale de a răspunde nevoilor societății, statului, individului, pentru a asigura competitivitatea pe piețele externe, garantând împotriva tuturor tipurilor de amenințări și pierderi. Trebuie de remarcat faptul că impactul amenințărilor externe și majorității celor interne asupra securității economice a Republicii Moldova se manifestă în primul rând la frontiera de stat. În consecință, întreaga gamă de măsuri pentru a proteja interesele economice ale țării ar trebui să fie efectuate în primul rând în zona de frontieră a țării [2].

Pe baza analizei fenomenului de securitate economică, se poate construi următorul «lanț» causal: interese economice – amenințare economică (pericol) – securitatea economică.

Interesele economice – sunt nevoile obiectiv existente percepute ale individului, societății și statului, axate pe crearea bazei materiale a asigurării securității economice în toate domeniile de producție și a activității economice, și, prin urmare a stabilității politice și sociale a societății, a situației economice puternice a statului în regiunile din vecinate și în lume. Moldova are interese economice în interiorul țării cât și în afara ei.

Amenințările economice (pericol) –presupun existența și acțiunea a forțelor și factorilor reali sau potențiali care pot fi destabilizatori în raport cu individul, sistemul social sau natural, provocând pagube pentru ei, perturbarea sau distrugerea lor totală. Ele se pot manifesta prin mai multe forme, de exemplu: intenții și acțiuni ostile ale unor subiecți împotriva altor; amenințări activității vitale ale omului din cauza consecințelor unor greșeli, erori de calcul, acțiuni iresponsabile; riscuri, provocări, dezastre naturale, etc.

Pe de o parte, amenințările pot afecta interesele economice provocând schimbarea și modificarea lor în condițiile schimbătoare ale vieții sociale. Aceste amenințări au un impact grav asupra schimbării de interese economice, constituirea de noi priorități și obiective.

Pe de altă parte, interesele economice ajustate afectează economia națională, structurile și autoritățile publice din punct de vedere a adoptării de către ei a deciziilor eficiente pentru a proteja interesele economice ale societății și individului. Dacă deciziile luate la toate nivelurile au caracter constructiv, atunci se creează un mecanism de încredere pentru punerea în aplicare a acestora soluții, iar acest lucru are un efect pozitiv privind consolidarea securității economice a țării.

Securitatea economică – starea și tendințele dezvoltării procesului de protejare a intereselor fundamentale ale societății și a structurilor sale contra amenințărilor interne și externe. Securitatea reflectă așa proces de activitate socială care presupune protejarea personalității, societății și a statului de diferite tipuri de factori negativi, perturbatori, pericole, riscuri și provocări.

Pe baza studiului literaturii de specialitate [1, 3, 4] pare necesar să se ia în considerare următorii factori, care se activează în cazul când apar diverse amenințări:

1. Amenințările care apar contribuie la tensionarea contradicțiilor între interesele economice și necesitatea

de a le proteja cu ajutorul forțelor și mijloacelor sistemului de securitate economică. Aceasta situație, pe de o parte reprezintă o povară suplimentară asupra bugetului de stat, pe de altă parte, este un stimulent pentru dezvoltarea economică în continuare. În raport cu interesele economice, amenințările provoacă necesitatea introducerii unor modificări și corectări în strategia de dezvoltare economică, ajustarea priorităților ei ce vizează evoluția personalității, societății și a statului.

2. Amenințările, realizând o funcție distructivă în raport cu interesele economice și securitatea economică a statului, în același timp, sunt un fel de semnale ce ne vorbesc despre existența unor probleme în anumite sectoare ale economiei și vieții sociale.

3. Amenințările contribuie la apariția la subiecții activității economice unor disponibilități interne suplimentare pentru prognozarea, blocarea și neutralizarea diferitor tipuri de pericole, riscuri, cataclizme și factori care pot aduce pagube esențiale economiei naționale.

Un pericol nemijlocit pentru interesele economice crează amenințările economice care dereglează tempoul normal al reproducției sociale. În forma sa cea mai generală, ele pot fi clasificate drept amenințările interne și externe. La amenințările externe se referă, în primul rând, factorii geopolitici și cei ce țin de activitatea economică externă, cât și procesele ecologice globale.

Securitatea economică externă într-o economie deschisă necesită: în primul rând, ca participarea țării în relațiile economice internaționale să creeze condiții mai favorabile pentru producția națională; în al doilea rând, ca economia națională cât mai puțin să fie afectată de evenimente negative din lume, atât în domeniul economic cât și în sfera politică, deși este imposibil de a evita complet această influență într-o economie deschisă.

În contextul celor expuse, mai sus, putem identifica unele amenințări actuale ale securității economice a Republicii Moldova. Printre factorii externi, care prezintă pericol pentru securitatea economică națională, putem menționa:

- predominanță în export a mărfurilor cu caracter de materie primă, pierderea piețelor tradiționale pentru produsele agricole și a altor produse. Rata medie anuală de creștere a exporturilor de bunuri și servicii în ultima perioadă a constituit cca. 16% [5];

- dependența țării de importurile multor tipuri de produse, inclusiv produselor alimentare. În ultimii ani rata medie anuală de creșterea importului a constituit cca 28% [5];

- creșterea datoriei externe;

- un control neefectiv a comerțului exterior, schimbului valutar și activității. În perioada 2007-2013 sa observat o creștere a gradului de acoperire a importurilor prin exporturi de la 36,3% până la 44,2%. Dar această creștere nu se încadrează în limitele minime (60%) pentru asigurarea securității economice a statului [5];

- un nivel scăzut de dezvoltare a infrastructurii financiare, organizaționale și informaționale necesare pentru susținerea competitivității exportului și raționalizării stucturii importului;

- infrastructura nedezvoltată a transportului care deservește operațiunile de export – import.

Factorii interni care amenință securitatea economică a Moldovei sunt:

- deformarea structurală a economiei (moștenire din trecut);

- competitivitate scăzută a economiei naționale cauzată de învechirea bazei tehnologice a mai multor ramuri ce condiționează un consum mare de energie și resurse;

- un nivel ridicat de monopolizare a economiei;

- un nivel ridicat al inflației.

Factorii interni, la rândul lor se împart în: 1) factori legați de legitățile dezvoltării ciclice a sistemului economic, și 2) factorii non-ciclici de dezvoltare. După masștabul și stabilitatea acțiunii primului grup de factori putem concluziona, că acești factori în anumite condiții pot avea un impact negativ la nivel macroeconomic, și vor crea o amenințare reală pentru securitatea economică a statului.

Acțiunea celui de al doilea grup de factori este cauzată de acumularea de lungă durată a tendințelor distructive în condițiile de reproducere a elementele-cheie ale sistemului economic, și anume:

- eficiența utilizării potențialului productiv și inovațional al țării;

- managementul și gestionarea activității economice;

- dezvoltarea sferei sociale;

- starea mediului ambiant;
- sistemul relațiilor publice și dezvoltarea economiei regionale [4].

O amenințare gravă și foarte reală pentru securitatea economică a țării, prezintă micșorarea arealului cercetărilor fundamentale, dezintegrarea colectivelor de cercetare și birourilor de proiectare de talie mondială, scăderea bruscă a comenzilor pentru produse cu înalt nivel tehnologic și competitiv, «exodul creierelor» din țară. În condițiile actuale, gama de amenințări se extinde, iar securitatea economică a statului poate fi subminată nu numai economic, ci, și prin intermediul, mijloacelor politice și militare.

În concluzie putem menționa că din analiza amenințărilor securității economice a țării, rezultă, că principalul mijloc de prevenire și eliminare a lor este activitatea intensă a organelor autorităților publice la toate nivelurile.

Sprijinul financiar, pentru executarea acestor activități îndreptate contra amenințărilor din sfera securității economice, trebuie să fie asigurată din bugetul de stat.

Structura activității legate de asigurare a securității economice a statului prezintă o combinație complexă a diferitor elemente, care se află într-o legătură constantă între ele și în dezvoltare continuă a obiectivelor, mijloacelor și rezultatelor ei.

BIBLIOGRAFIE

1. Государственное управление в сфере экономической безопасности [Текст] С. Н. Максимов. – М.: Экономика, 2013. – 384 с. – ISBN 978-5-9779-0717-7.
2. Sistemul de securitate internațională economică regională (aspect teoretic și metodologic al problemei) // Economie și Sociologie: jurnal științific-teoretic, Chișinău: Institutul de Cercetări Economice al Academiei de Științe a Republicii Moldova. – 2003. – № 2. – P. 3-14.
3. Финансовая безопасность государства. Проблема управления рисками [Текст] А. Н. Литвиненко; Т. Ю. Феофилова; А. С. Воротнев. – М.: Знание, 2009. – 216 с.- ISBN 5-7320-0934-5.
4. Экономическая безопасность государства и регионов [Текст]: Учебное пособие/ В. В. Криворотов; А. В. Калина; Н. Д. Эриашвили.-М.: Юнити-Дана, 2014. – 352с. – ISBN 978-5-238-01947-5.
5. <http://www.statistica.md>.

РОЛЬ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ И ФОРМИРОВАНИИ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ КАК ФАКТОРА ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

***ВОРОНЦОВА Галина**, канд. пед. наук, доцент,
Санкт-Петербургский Государственный Экономический Университет
ФЕДОРОВ Юрий, доцент,
Санкт-Петербургский Государственный Экономический Университет*

This article examines the influence of physical culture on the personality development of future professionals in the hospitality industry and the formation of the healthy way of life as a factor of social security, as well as describes the demographic situation of Russian youth of today

Key words: social security, demographics, hospitality industry, personality specialist, communication, social adaptability, style, healthy living, physical activity, yoga

Социальная безопасность является неотъемлемой частью национальной безопасности, поскольку она решает вопросы, связанные с защищенностью как от внутренних, так и от внешних угроз важнейших интересов личности, а также семьи и общества. В данном контексте объектами социальной безопасности являются основные элементы социальной системы обеспечения качества и уровня жизни

народа, которые регулируются национальной и социальной политикой. Решение этих проблем требует серьезных финансовых ресурсов, направленных на сохранность и эффективность всех видов инвестиций, которые будут вложены в человеческий капитал, для поддержания на должном уровне и развития социального потенциала личности, семьи, населения в целом [3].

Среди исследователей существуют разные точки зрения на содержание понятия «социальная безопасность». Одни придерживаются мнения, что данный термин является комплексным и включает в себя все виды безопасности (экономическую, политическую, экологическую и другие) и равнозначен понятию «национальная безопасность». Другие утверждают, что выделение социальной безопасности в отдельное понятие не имеет смысла или крайне затруднено, так как достаточно трудно отделить собственно социальные процессы от экономических, политических и духовно-нравственных, поэтому правильнее употреблять понятия «социально-экономическая», «социально-политическая» и так далее безопасность. Некоторые исследователи не признают понятия «социальная безопасность», рассматривая компоненты социальной сферы, социальной защиты в рамках социальной работы и социальной политики [4].

Мы же считаем, что вопрос безопасности нужно рассматривать как социальное явление, а значит необходимо продолжать его изучать и искать пути решения его в социальной сфере. Рассматривая социальную безопасность через безопасность личности, общества, государства и подчеркивая их взаимосвязь и взаимозависимость, можно утверждать, что социальная безопасность - это защищенность жизненно важных интересов социальных субъектов, а также сохранение и развитие человеческого потенциала. Неотъемлемой составляющей социальной безопасности является система жизнеобеспечения людей, а также нравственного поведения и ценностей их образа жизни.

Исходя из определения, основным содержанием социальной безопасности являются системы социализации человека (образование, воспитание, культура), а также инфраструктура жизнеобеспечения и образ жизни.

Социально-экономические реформы в России и ее дальнейшее развитие в значительной мере зависят и от степени обеспечения социальной безопасности молодежи. Это влияет на характер жизнеобеспечения молодежи и определяет, в конечном счете, качество молодого поколения россиян. Последние публикации утверждают, что численность молодежи в России продолжает снижаться, а статистические данные это подтверждают. Так в 2009 году в Российской Федерации насчитывалось 33,7 миллиона молодых людей в возрасте от 15 до 29 лет, в 2011 году их было уже 32,4 миллиона человек, в 2012 - 31,6 миллиона молодых людей в возрасте от 15 до 29 лет, что составляет 22 процента от общей численности населения России. Если сравнивать демографические показатели 2014 года, то можно увидеть, что общее количество молодых людей от 15 до 29 лет уже 29,449 миллиона человек, что составляет 20,5% процента от общей численности населения России [7].

Неблагоприятная демографическая ситуация в некоторой степени объясняется и высокими показателями заболеваемости, а также смертности населения от несчастных случаев, в том числе и среди молодежи. Среди факторов, оказывающих отрицательное влияние на жизнь и здоровье молодых людей, специалисты выделяют социально опасные заболевания, к ним можно добавить и чрезмерное курение, употребление алкоголя и наркотиков, неразборчивые сексуальные связи и, как следствие, заболевания, передающиеся половым путем, а также суицид. Все эти явления, имеющие непосредственную связь с образом жизни российской молодежи, значительно влияют на общий уровень здоровья нации, и как следствие на социальную безопасность.

Многие специалисты считают, что основной составляющей здоровья человека является образ жизни. Так, академик РАМН Н. Ф. Герасименко утверждает, что в «структуре заболеваемости и смертности 55 процентов – это образ жизни, 15 процентов – наследственность. А еще по 15 процентов – это окружающая среда и медицина» [5].

В стране, которой необходимо будет решать ряд социально-экономических проблем на фоне общего политического, социального и экономического кризиса, проблемы молодежи требуют пристального внимания и решать их необходимо с учетом современных реалий.

Еще В. Т. Лисовский объяснял, что конфликт поколений российского общества связан прежде

всего с философскими, мировоззренческими, духовными основами развития общества и человека, базисными взглядами на производство и экономику и в целом на материальную жизнь общества. В исследованиях, которые мы, под его руководством, проводили в университетах Санкт-Петербурга было установлено, что социальные ценности, которыми жили «отцы», в современной исторической ситуации в подавляющем большинстве утратили практическое значение. Поскольку эти ценности не приемлемы ни для настоящей, ни для будущей жизни, поэтому они не востребованы у молодежи. В российском обществе налицо разрыв поколений, отражающий разрыв исторического развития, что, несомненно, может явиться мощным фактором дестабилизации общества.

Если посмотреть структуру общего состава российской молодежи 2014 года, то можно заметить, что, несмотря на снижение ее численности, молодые люди в возрасте от 20 до 29 лет составляют 22,493 миллиона человек, а это 76,4 % от общего количества молодежи [6].

На наш взгляд, эта часть молодежи является той движущей силой, которая будет определять будущее российского общества, поэтому вопросы личностного развития и формирования здорового образа жизни в этой среде являются также аспектами социальной безопасности российского общества. Большинство молодых людей этого возраста поступают в учебные заведения или уже их заканчивают, поэтому преподаватели учебных заведений кроме формирования профессиональных компетенций, должны уделять достаточное внимание и формированию личностных качеств будущих специалистов.

Индустрия гостеприимства – одна из крупных и быстро развивающихся сфер деятельности людей, в которой работают миллионы профессионалов, создавая все лучшее для потребителей услуг. Для России эта сфера деятельности остается одной из востребованных и наиболее привлекательных среди молодого поколения и как для потребителя, и как участника этого процесса.

Индустрия гостеприимства включает в себя различные сферы деятельности людей – туризм, отдых, развлечения, гостиничный и ресторанный бизнес, общественное питание, экскурсионную деятельность, организацию выставок и проведение различных научных конференций, а также организацию массовых досуговых, спортивных и иных мероприятий. Таким образом, индустрия гостеприимства – это комплексная сфера деятельности работников сферы услуг, удовлетворяющих запросы и желания потребителей.

Прежде всего, следует отметить, что деятельность специалиста в индустрии гостеприимства чрезвычайно широка, она охватывает не одну сферу отношений, как это свойственно большинству профессий, а две: он действует в сфере «человек - человек» и «человек - общество».

Следует отметить, что одним из основных определяющих факторов для успешной деятельности специалиста в индустрии гостеприимства являются его личностные ценностные ориентации, которые должны соответствовать системе ценностей в профессии и совпадать с личностными установками, поскольку не каждый способен добровольно и с радостью оказывать услуги клиентам.

Личностные качества – это вид социально-значимых качеств, способствующих адаптации и успешности человека в обществе. Можно выделить два типа личностных качеств: интеллектуальные и психосоциальные. К первой группе относятся – мыслительные качества и психические процессы, влияющие на познавательную деятельность, а также речевые и рефлексивные, ко второй – эмоционально-чувственные, поведенческие, коммуникативные [2].

Для эффективного предоставления туристских услуг нужны соответствующие умения и навыки. Поскольку в процессе предоставления туристской услуги, чаще всего специалист индустрии гостеприимства вступает в непосредственный контакт с клиентом, то он в частности, должен обладать коммуникативными качествами и уметь:

- слушать других целенаправленно и с пониманием;
- собирать информацию, чтобы разработать туристский продукт или адаптировать его в соответствии с индивидуальными потребностями клиента;
- наблюдать и интерпретировать вербальное и невербальное поведение клиента, используя знания в области теории личности и диагностические методы;
- завоевывать доверие клиентов;
- быть посредником и вести переговоры между конфликтующими сторонами.

Стиль поведения специалиста индустрии гостеприимства, обусловлен совокупностью его личностных качеств, а также его ценностными ориентациями и интересами. Все это заложено в нем и влияет на ту систему отношений, которую он формирует, поэтому роль таких его личностных качеств, как: гуманистическая направленность личности, социальная и личная ответственность, уважение достоинства другого человека, порядочность, эмпатия, адекватность самооценки, уровня притязаний и социальной адаптивности – оказывают существенное влияние на профессиональное поведение специалиста индустрии гостеприимства.

Немаловажное значение имеют качества личности специалиста индустрии гостеприимства, характеризующие его коммуникативность: умение быстро устанавливать контакт с людьми, улавливать их настроение, выявлять установки и ожидания клиентов, умение внушать и убеждать словом.

Поскольку специалист индустрии гостеприимства профессионально помогает людям, правомерно поставить вопрос и о педагогической культуре специалиста. К элементам педагогической культуры относятся также психолого-педагогическая направленность личности, ее педагогические способности, педагогическое мастерство, искусство делового общения и культура служебного поведения.

Как и всякие другие способности, они могут стать сформировавшимися качествами личности, если специалист развивает их. При встрече с клиентом специалист диагностирует его состояние – изначальный этап дела, но он должен предвидеть конечный результат предпринимаемых действий и те последствия, которые могут повлечь за собой все его действия, а также реакции клиента.

Педагогической наблюдательностью и педагогическим предвидением обычно обладают люди с развитым творческим воображением и гибким умом. Возникающие в индустрии гостеприимства ситуации, как правило, неповторимы и требуют всегда новых решений и порой мгновенной реакции.

Эффективность деятельности специалиста индустрии гостеприимства во многом зависит от его самообладания. Самообладание – это не столько качество личности, сколько процесс управления своим поведением в экстремальной ситуации. Специалисту индустрии гостеприимства достаточно часто приходится бывать в данных ситуациях, поэтому развитие такого качества в себе как самообладание для него значимо.

Все эти качества и необходимые компетенции формируются у обучающихся в процессе подготовки в высшей школе в рамках различных учебных дисциплин. На пример, преподаватели кафедры физической культуры нашего университета серьезно озабочены низкой физической подготовленностью студентов.

В течение последнего десятилетия появились многочисленные данные об ухудшении физического здоровья населения. Всемирная организация здравоохранения, назвала «Факторы риска» и причины, которые способствуют развитию различных заболеваний. Среди них можно отметить такие как: высокие темпы современной жизни, нервное напряжение и стрессы, загрязнение воздушной и водной среды, радиация, промышленные и транспортные отходы, заражение продуктов питания. Отдельно выделяется алкоголизм, курение, наркомания, избыточное и несбалансированное питание, которое приводит к ожирению, а также существенное снижение двигательной активности человека [1].

Современный ритм жизни вызывает у человека множество стрессовых реакций, на которые тело реагирует хроническими мышечными напряжениями, нарушается эмоциональное здоровье, снижается энергетика человека, ограничивается его подвижность (естественная спонтанная подвижность мускулатуры).

На кафедре физической культуры разработана авторская методика проведения оздоровительного комплекса упражнений для физической подготовки специалистов индустрии гостеприимства с использованием элементов йоги.

Йога наука очень конкретная, в ней много упражнений и методик, позволяющих реализовать внутренний потенциал личности, раскрыть заложенные в каждом человеке колоссальные человеческие возможности, поддерживать свое тело в прекрасной физической форме.

Йога и биоэнергетика – это особый способ понимания личности, через физическое состояние тела человека и происходящие в нем энергетические процессы. Процессы продуцирования энергии через дыхание и метаболизм, высвобождение ее в движении являются неотъемлемыми функциями жизни

человека. В данном случае можно утверждать, что тело и сознание человека функционируют как единое целое, т.е. работа сознания есть отражение того, что происходит с телом и наоборот. Для восстановления полноценной подвижности и эмоционального здоровья человеку необходимо избавиться от хронического напряжения в теле.

Биоэнергетическая работа с телом - это сложный и многоплановый процесс, который включает специальные упражнения и различные манипуляции. Массаж, дозированное надавливание и бережное прикосновение, помогают расслабиться мышцам, которые находятся в хронически сокращенном состоянии, а выполнение основных и специальных упражнений помогают осознать напряжения и высвободить их с помощью этих упражнений.

Предлагаемый комплекс упражнений разработан с учетом биоэнергетических процессов тела человека, а также на основе многолетнего опыта использования разнообразных видов йоги в физической культуре и в процессе подготовки спортсменов.

Для достижения положительного биоэнергетического эффекта данный комплекс упражнений необходимо выполнять регулярно и с позитивным настроем. Методика проведения таких занятий прошла практическую апробацию и получила положительные отклики как среди групп преподавателей и студентов вуза, так и среди спортсменов. Но данный комплекс упражнений не исключает необходимости вести здоровый образ жизни: умеренно есть, спать достаточно времени, избегать чрезмерных стрессов.

Из всего выше сказанного, следует, что роль физической культуры на развитие личностных качеств будущего специалиста индустрии гостеприимства выражается в следующем:

- благодаря специальным упражнениям у обучающихся происходят соответствующие изменения в манере мышления и в суждениях;
- обучающийся ощущает себя собранным и целостным, его движения грациозны, скоординированы и эффективны;
- занятия по данной методике не только приносят удовольствие, но и являются дополнительным стимулом к саморазвитию и самосовершенствованию личности;
- педагогическая культура специалиста индустрии гостеприимства является основой, на которой происходит его общение с клиентами в процессе взаимодействия с ними и в процессе оказания туристских услуг.

Специалист индустрии гостеприимства обязан знать и уметь использовать в своей практике такие модели механизма процедур понимания как: рефлексивную и ценностно - эмпатическую.

Поддержание системы ценностных ориентаций и культуры общественного поведения является одним из критериев социальной безопасности. Разрушение и распад системы ценностных ориентаций приводит к хаосу в области ролевых ожиданий, трудностям в установлении степени доверия между людьми и социальными группами, имеют разрушительные последствия.

Все выше сказанное, несомненно, влияет на развитие личностных качеств и на результат профессиональной деятельности будущего специалиста индустрии гостеприимства, что в дальнейшем отразится на его профессиональных успехах, а также и в целом на развитие социума. Экономическая стабильность, социальная защищенность, общественная значимость отражают социальную безопасность и устойчивость развития общества.

Одним из элементов структуры социальной безопасности являются люди (человеческий ресурс) и поэтому ее следует рассматривать через безопасность личности, социальных групп, общества и государства.

Физическая культура формирует не только телесное здоровье человека и нации, но и способствует духовному развитию молодого поколения, которое должно будет осуществлять проблемно-ориентированную социальную политику, направленную на решение важнейших социальных проблем, возникающих по ходу общественного и экономического развития.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Сафарова, Ю. А. Проблемы здоровья человека в современном мире /Ю. А. Сафарова; Р. И. Френкель //Здоровье населения – основа процветания России: Матер.; Всерос. Научно-практ. конф. – Анапа: филиал РГСУ, 2010. – С.238-239.
2. Личностные качества. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.google.ru/search> (дата обращения: 28.12.2014).
3. Пирогов, Г. Концепция социальной безопасности. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.observer.materik.ru/observer/N09_97/010.htm (дата обращения: 29.01.2015).
4. Плотников, В. А. Социальная безопасность в транзитивном обществе: содержание и механизм обеспечения: автореф. диссерт. на соиск. ст. канд. социол. наук: 22.00.08 /Плотников, Василий Сергеевич. [Электронный ресурс]. Научная библиотека диссертаций и авторефератов disserCat. Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/sotsialnaya-bezopasnost-v-tranzitivnom-obshchestve-soderzhanie-i-mekhanizm-obespecheniya> (дата обращения: 29.01.2015).
5. Тихомиров, Д. А. Демографический кризис и проблемы здоровья Российской молодежи. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2013/5/>(дата обращения: 28.01.2015).
6. Федеральная служба государственной статистики. Официальная статистика //Демография. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/population/demography/ (дата обращения: 29.01.2015).
7. Численность молодежи в России продолжает снижаться. Российская газета RG.RU. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.rg.ru/2013/06/18/molodej-anons.html> (дата обращения: 29.01.2015).

FEATURES OF MODERN LABOUR MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

*ZAHAROV Svetlana, scientific researcher,
NIER ASM*

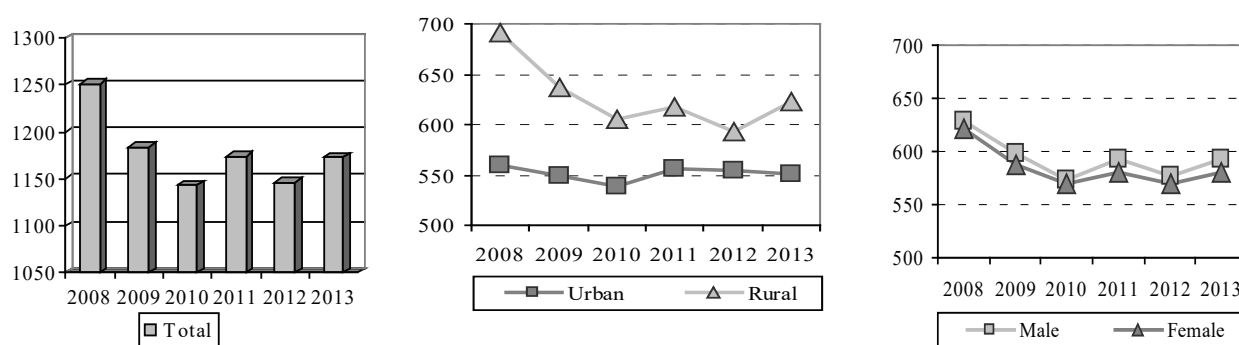
The main aim of this article is to consider the problems of development of the labour market in the Republic of Moldova. Labour market analysis, carried out by zones and districts of the republic, enables to evaluate the processes of change in the labour market in the temporal and territorial aspects. There are the description of RM's districts ranging in the frameworks of evaluation of the republic – labour market on the basis of Territorial Integral Index of Demographic Security (TIIDS). Using this mechanism, the calculation of Territorial Integral Index of Demographic Security (TIIDS) on the basis of statistical data allows to evaluate the situation on the labour market of each district, to compare it with other districts and to make recommendations for the practical work of local public authorities to eliminate of deformities on the labour market.

The key words: labour market, employment trends, unemployment, territorial integral index of demographic security.

The labour market is one of the most important components of the market economy and is formed under the impact of the factors connected with the organization of reproduction. In the analysis of labour market should take into account the fact that it is connected with the development of both economic and social system, and this duality determines the change of tendencies of its development in space and in time. The changes in the economy, including as a result of the financial and economic crisis, reflect and on the functioning of labour market in the change of the ratio of supply and demand for labour force, its quality, utility maximization. Republican labour market in many respects is defined by the situation on the local labor markets. In this context, the analysis of a situation in labour market in the Republic of Moldova have been proposed.

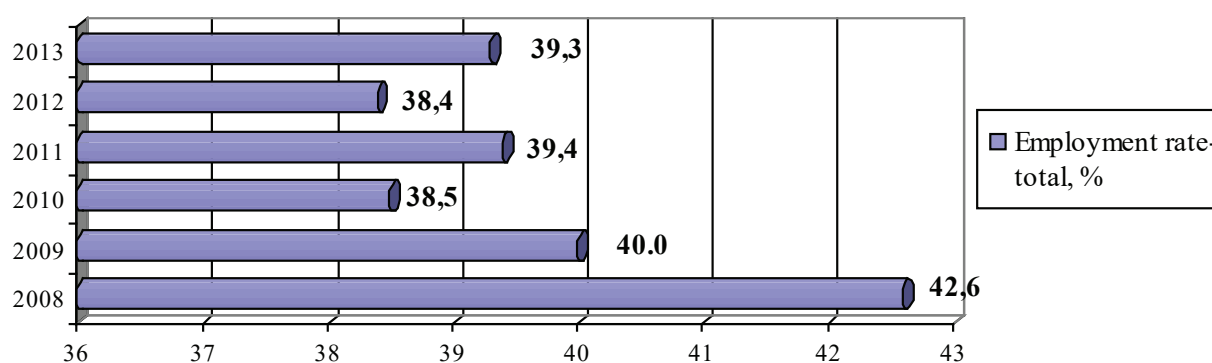
Employment data comes from the Labour Statistics Data Base of the National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (NBS RM). We have took labour market data for six years, 2008-2013, to serve as the basis for our researches and conclusions. We have used a systematic approach, comparative and logical methods.

The modern labour market is quite dynamic structure, which manifests itself in the presence of flows of certain categories of population in labour market, namely, the employed, the unemployed and the economically inactive, and the direction and intensity of these flows determine the changes in supply and demand in labour market. Analysis of employed population in the country has shown that it has a tendency to decrease. However, in 2011 and 2013 the number of employed population increased. Reduction of the number of employed population (Figure 1) in rural area took place on the background of almost constant number of employed population in urban area. If in 2011 the growth of employed population had achieved at the expense of growth in both rural and urban areas, while in 2013 - only at the expense of growth in rural area. The share of employed population in urban area tends to increase, and the share of employed men and women remain practically without changes. Besides that, the population of working age after 2010, as well as its structure is changed under the influence of processes of population ageing.

Figure 1. Evolution of the employed population by area, sex, RM, 2008-2013, thousands persons
 Source: elaborated by the author on the basis of the data from NBS RM, www.statistica.md

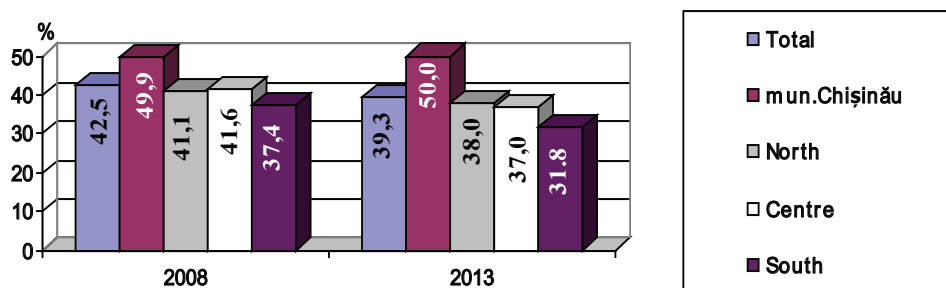
As a result of the processes of restructuring the economy, the consequences of the financial and economic crisis, the employment rate tended to decrease (Figure 2), except for 2011 and 2013 when its growth was registered, and it is higher by 6 p.p., than in rural area and higher for men than women.

Figure 2. Evolution of employment rate, RM, 2008-2013, %
 Source: elaborated by the author on the basis of the data from NBS RM, www.statistica.md

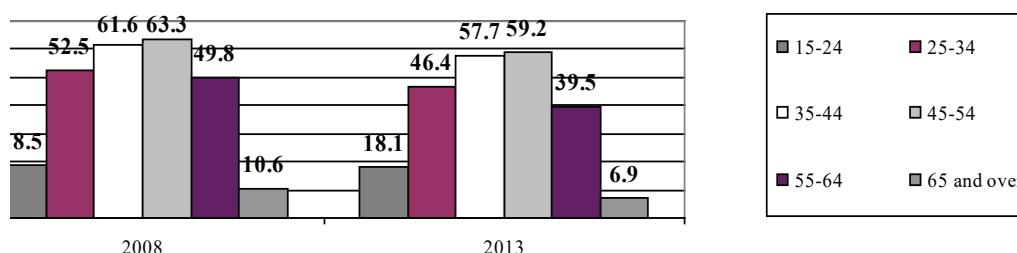
If to analyze the level of employment in the zones (Figure 3.), here there are differences: in mun. Chișinău the employment rate is highest and practically doesn't change in time remaining at the level of 50%,

in the North zone in 2013 the employment rate decreased about compared to 2008 by 1,1 p.p., respectively, in the zone of Centre – 4,6p.p. and zone South – 5,6 p.p.

Figure 3. Distribution of employment rate by zones, 2008, 2013, thousands persons
 Source: elaborated by the author on the basis of the data from NBS RM, www.statistica.md

Analyzing employment by age groups, the largest decline in employment in all zones and mun. Chișinău observed in 55-64 age group – 10,3 p.p.(Figure 4.), as well as in age groups 25-34 of zones Centre and South, (respectively, 8,2 p.p. and 11,4 p.p.) and the decline on 9,3 p.p. in group 45-54 of zone South. Taking into account the demographic trends of population, in our opinion, the implementation of stabilization policies the local labour markets in Centre and South zones should have been given special attention in the context the programs of socio-economic development of territories these zones.

Figure 4. Employment rate by age, RM, 2008, 2013, thousands persons
 Source: elaborated by the author on the basis of the data from NBS RM, www.statistica.md

As for the number of unemployed, the maximum increase took place in 2010 (Table 1.). Distribution of unemployed in the zones of the republic has been uneven, including the reduction of this indicator in the republic, in 2013 their quantity increased by zones Centre and South, thus creating the prerequisites for labour migration (Table 3.).

Table 1

Distribution of ILO unemployed by zones, 2008-2013, thousands persons

Years	Total	mun. Chișinău	Nouth	Centre	South
2008	51,7	21,0	11,7	11,4	7,7
2009	81,0	31,2	18,0	20,8	11,0
2010	92,0	36,8	19,2	22,8	13,1
2011	84,0	33,7	18,1	18,9	13,3
2012	67,7	29,7	15,8	14,2	8,0
2013	63,1	22,6	13,7	16,1	10,7

Source: elaborated by the author on the basis of the data from NBS RM, www.statistica.md

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

The analysis of unemployment rate by age groups, led to the conclusion that there has been a more slow its decline by age 35 -64 years, in the municipality Chișinău and zone South. Nevertheless, the above-mentioned zone growth of unemployment rate was observed in the age groups 15-24, 25-34, 45-54 years.

Table 2

ILO Unemployment rate by zones, age groups, 2010, 2013, %

Age groups	Total		mun. Chișinău		Nouth		Centre		South	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Total	7,4	5,1	10,4	6,3	5,7	3,9	6,8	4,9	6,2	5,6
15-24 years	17,8	12,2	19,3	8,5	15,2	10,4	19,5	15,9	15,2	15,7
25-34 years	8,8	6,1	10,6	5,3	7,4	6,0	8,8	6,5	6,4	8,2
35-44 years	6,6	4,5	9,8	7,2	4,4	3,7	5,8	3,4	6,8	2,5
45-54 years	4,9	3,7	7,8	6,9	4,9	1,9	3,0	2,7	3,9	4,7
55-64 years	3,4	2,6	6,6	4,7	1,8	1,8	2,3	1,8	3,7	2,4
65 and over	..	0,4	..	..	..	0,3	..	..	..	1,9

Source: elaborated by the author on the basis of the data from NBS RM, www.statistica.md

In particular, if to analyze 2013, the increase in the number of labour migrants workers was registered at the expense of age group 25-34 years, including at the expense zones Nouth (6,4 thousands of persons), Centre (6,5 thous. pers.) and South (13,7 thous. pers.), and also can be noted a similar situation in this process and the age group 55-64 years, as in the zones and mun.Chișinău.

Table 3

Population 15 years and over, have gone to work or seeking work by zones, age groups, 2008, 2013, thousands persons

Age groups	Total		mun. Chișinău		Nouth		Centre		South	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Total	309,7	332,5	34,1	27,6	93,7	101,6	102,9	110,9	79,0	92,3
15-24 years	75,9	69,1	6,1	2,6	22,2	22,2	25,9	25,3	21,7	19,1
25-34 years	85,8	111,7	10,2	9,4	25,0	31,4	27,4	33,9	23,2	36,9
35-44 years	79,6	74,6	8,8	9,0	24,9	23,6	27,8	24,5	18,2	17,5
45-54 years	60,1	61,4	7,8	5,1	18,2	19,8	19,2	21,9	14,8	14,7
55-64 years	8,4	15,5	1,2	1,5	3,4	4,6	2,6	5,2	1,2	4,2
65 and over	0,0	0,2	..	0,0	..	0,0	0,0	0,0	..	0,1

Source: elaborated by the author on the basis of the data from NBS RM, www.statistica.md

The transformation of Moldovan economy in connection with the transition to market economic system has led to institutional changes both in economy and in society in general, radical changes in the sphere of social and labour relations as one of the most complex subsystems of economy, which in turn, reflected in the field of employment and utilization of labour force, problem of search for job. Process of involvement, distribution, regulation and use of labour services at the local level is uneven, where weakness of wage component is especially sharply shown, the debts on wages. In turn, the above-named factors influence to the formation and stability of local labour markets and, finally, determine the situation the national labour market. The mechanism based on a quantitative assessment of the impact factors and definition of some integral index of deprivation of labour market in a certain territory (district, municipality) was used for a more deeper analysis of the reasons influencing to decrease in employment rate and assessment of efficiency social and economic the policies, causing a situation in labour market at the local level.

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

The labour turnover, unemployment rate and job opportunities by a territorial employment agency, the debts on payment of labour, downtime wine administration and others were used as factors for the analysis. The evaluation of the impact factors and calculation of integral indicators of deprivation in territory was carried out through the use of SPSS in the process of calculating the Territorial Integral Index of Demographic Security (TIIDS) , which was calculated based on data for 2008, 2010-2013. [3, 4]. Figures for deprivation in the field of labour force's employment in districts and municipalities for the period 2011-2013 are presented in Table 4.

Table 4

**The characteristic ranking for 2011-2013 according
to the integral indicator in field of labour market, in territorial aspect***

District name	2011	2012	2013	District name	2011	2012	2013
ȘOLDĂNEȘTI	1	3	1	IALOVENI	7	11	19
GLODENI	13	6	2	HÎNCEȘTI	21	31	20
BASARABEASCA	11	1	3	DROCHIA	23	20	21
DUBĂSARI	9	7	4	ORHEI	24	29	22
TELENEȘTI	5	12	5	ȘTEFAN VODĂ	19	19	23
OCNIȚA	3	4	6	CĂUȘENI	22	26	24
RÎȘCANI	6	13	7	FĂLEȘTI	12	8	25
LEOVA	18	18	8	CIMIȘLIA	10	16	26
REZINA	17	17	9	BRICENI	4	9	27
NISPORENI	15	15	10	DONDUȘENI	8	5	28
CĂLĂRAȘI	29	25	11	CAHUL	27	27	29
CANTEMIR	14	22	12	ANENII NOI	32	21	30
EDINEȚ	28	28	13	STRĂȘENI	26	24	31
CRIULENI	25	10	14	UTAG	31	30	32
FLOREȘTI	16	23	15	MUN. BĂLȚI	35	34	33
SÎNGEREI	2	14	16	UNGHENI	33	32	34
TARACLIA	20	2	17	MUN. CHIȘINĂU	34	35	35
SOROCA	30	33	18	* 1- the worst and 35 – the best situation			

Source: elaborated by the author on the basis of calculelor TIIDS's calculations

Analysis of territorial indicators of deprivation in the field of labour force's employment has showed that stably municipalities Chișinău and Bălți, Gagauzia, as well as districts Ungeni, Anenii Noi, Cahul, Strășeni have the highest indicators, but among the most unsuccessful districts may be noted Șoldănești, Glodeni, Basarabasca, Ocnita. Both objective factors (deterioration of indicators included in the analysis) and subjective (change in the methodology of calculation of some indicators of the National Bureau of Statistics, for example, payroll employees) was influenced in 2012 the formation of the integral indicators of deprivation that characterizes the state of labour market to change the situation on the administrative-territorial units in the art, which has affected to the resulting effective evaluation. In 2013, according to the integral indicator of deprivation among the districts that have improved the situation in this area, it should be noted districts Taraclia, Ialoveni, Orhei, Stefan Voda, Fălești, Cimișlia, Briceni, Dondușeni. The proposed mechanism allows to determine the causes of the deterioration of situation on the local labour market, and to develops measures to prevent and prohibit in the future, which, in turn, will make it possible to ensure the stable development of the local labour market based on the effective promotion of economic and social policies directed on increase of employment rate of working age population.

The state of modern local labour markets of of the Republic of Moldova demands a certain correction of state policy in this field. Changes in labour market in the Republic of Moldova are the consequence of transformation of socio-economic relations in process of development and establishment of a market economy.

The result of these processes is the change in the structure of labour market, reducing the number of employed population, the decline of employment rate. The impact of negative processes and their consequences are especially evident in local markets. Thus, the destruction of socio-economic structure and, as a result, the decline of employment rate in rural is a cause of increasing labour migration flows, especially in the age group 55-64 years. The increase of number of unemployed have been registered in zones of Centre and South, along with a reduction in employment rate in 2013, compared with mun. Chișinău and zone North.

The diagnostic of processes on the basis of mechanism for determining the territorial indicators of deprivation the labour market, including employment of labour force has been developed for stabilization of functioning of labour market, ensuring interaction nation and regional policies. This mechanism is recommended for practical application to public administrations so it gives possibility to define the most problematic districts, including the main causes of threats to the stable functioning and long-term development of labour market, to elaborate and adopt timely measures to reduce/eliminate these threats.

BIBLIOGRAPHY

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova [bază de date online]. Disponibil: <http://www.statistica.md/>.
2. COTELNIC, V.; ZAHAROV, S. Situation on the labour market in the Republic of Moldova during the crisis. In: Teoria și practica administrării publice: conferința internațională științifico-practică, 24 mai 2011. Academia de Administrare Publică de pe lângă Președintele Republicii Moldova. Chișinău: AAP, 2011, pp. 172-175. ISBN 978-9975-4241-0-3.
3. SAVELIEVA, G.; TARAGAN, R.; TOMCEAC, A.; CECNOCOVA N.; ZAHAROV, S. Evaluarea efectelor îmbătrînirii asupra dezvoltării socioeconomice. Red. șt. O. Gagauz. Institutul Național de Cercetări Economice, Centru de Cercetări Demografice. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2014. 190 p. ISBN 978-9975-53-442-0.
4. SAVELIEVA, G.; TARAGAN, R.; TOMCEAC, A., V.; ZAHAROV, S. etc. Evaluarea nivelului de securitate demografică în Republica Moldova: Ghid metodic. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: Complexul Editorial al INCE, 2014. 245 p. ISBN 078-9975-4381-6-2.
5. SAVELIEVA, G.; TARAGAN, R.; TOMCEAC, A.; COTELNIC, V., ZAHAROV, S. etc. Evaluarea nivelului de securitate demografică în Republica Moldova: Ghid metodic. IEFS. Chișinău: Complexul Editorial al IEFS, 2013, 163 p. ISBN 078-9975-4381-6-2.
6. SAVELIEVA G.; VREMIȘ, M. Aplicarea mecanismelor optime la determinarea indicilor principali ai securității demografice în RM. In: Creșterea Economică în Condițiile Globalizării, Sesiunea științifică: „Demographic Structure and Quality of Human Potențial”: conferința internațională științifico-practică, 16-17 octombrie 2014. Ediția a IX-a. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2014, p. 42-56. ISBN 978-9975-9932-5-8.
7. SAVELIEVA G., VREMIȘ, M. Aspecte metodologice de măsurare a nivelului de securitate demografică prin unii indicatori agregați. In: Creșterea Economică în Condițiile Globalizării, Sesiunea științifică: „Demographic Structure and Quality of Human Potențial”: conferința internațională științifico-practică, 16-17 octombrie 2014. Ediția a IX-a. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2014, p. 118-132. ISBN 978-9975-9932-5-8.
8. SAVELIEVA, G.; ZAHAROV, S. Evoluții pe piața muncii – provocare pentru politicile socio-economice durabile în Republica Moldova. In : Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelelor transfrontaliere: conf. șt. intern., 27 iunie 2014. Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”. Iași: Ed. Tehnopress, 2014, vol. XXI, p. 75-90. ISBN 978-606-687-110-5.
9. ZAHAROV, S. Impactul îmbătrînirii asupra forței de muncă. In: Creșterea Economică în Condițiile Globalizării, Sesiunea științifică: „Demographic Structure and Quality of Human Potențial”: conferința internațională științifico-practică, 16-17 octombrie 2014. Ediția a IX-a. Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2014, p. 171-179. ISBN 978-9975-9932-5-8.
10. ZAHAROV, S. Some approaches to analysis of employment in the Republic Moldova in the

conditions of crisis. In: Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine: conf. șt. naț. cu participare intern., 17 septembrie 2010. Ediția a XXV-a. ”. Academia Română – Filiala Iași, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”. Iași: Tehnopress, 2010, vol. XI, p. 150-156. ISBN 978-973-702-795-5.

11. ZAHAROV, S. Provocările îmbătrînirii: Abordări metodologice pentru analiza pieței muncii în condițiile îmbătrînirii populației. In: Rolul Euroregiunilor în dezvoltarea durabilă în contextul crizei mondiale. Exemplu: Euroregiunea Siret-Prut-Nistru: conf. șt. inter., 21 iunie 2013. Ed. a IX-a. Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Iași, România. – Iași: Ed. Tehnopress, 2013, vol. XVII, p. 164-172. ISBN 978-973-702-913-3.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ МОЛДОВЫ В УСЛОВИЯХ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА

М. ВРОНСКИХ,
*ГУ Научно-исследовательский институт
 полевых культур «Селекция»*

In this article is provided the analysis of food security situation of the population in Moldova. It defined the dynamic of changes in the situation on the production and consumption of basic food products over the past 30 years. Also, are estimated the possibilities of achieving the optimal level of agricultural production to the desired amount and conditions to strengthen the purchasing power of the population in order to implement the requirements of scientifically grounded nutritional standards.

Keywords: Food security, Agricultural production, Nutritional norms, Household incomes, Production amount, Soil resources, Climate change, Air temperature, Atmospheric precipitation.

Продовольственная безопасность населения является одним из основных элементов системы обеспечения общей безопасности любой страны. Для Молдовы, сельское хозяйство, которое является отраслью экономики, составляющей 20-21% ВВП и обеспечивающей более половины объема экспортной продукции, казалось бы, что эта задача не представляет собой особой опасности, однако анализ данных за последнее десятилетие выявил несколько серьезных проблем, в т.ч.:

– из-за неудовлетворительного уровня инвестиций и субвенций отрасли не полностью восстановлена материально-техническая база аграрного сектора, даже по сравнению с 1981-90 гг., не говоря уже о современном уровне этой отрасли в европейских странах. Это в значительной степени сдерживает использование новых технологий возделывания с/х культур и переработки продукции;

– вследствие массовой эмиграции резко снизилось обеспечение агрохозяйств трудовыми ресурсами, что сдерживает проведение необходимых технологических операций в оптимальные сроки;

– несовершенная материально-техническая база агрохозяйств усиливает их зависимость от неблагоприятных климатических феноменов, особенно характерных для последних 3 десятилетий.

Эволюция параметров продовольственной безопасности за последние 3 десятилетия.

Статистические данные за период 1981-2014 гг. показывают, что если за предыдущий аналогичный 30-летний период показатели обеспечения производства основных видов продовольственной продукции последовательно возрастали, то за годы был отмечен существенный тренд к их снижению (табл.1).

Таблица 1

Производство основных видов с/х продукции в Молдове (1981-2014 гг. на душу населения)

№	Показатели	Произведено, кг/чел.			Норма потребления, кг/чел	Реальное потребление			
		1981-1990	2001-2008	2011-2013		2003 год		2011-2013 гг.	
						кг/чел	%	кг/чел	%
1.	Зерно	599,0	660,3	551,1	101,0	134,9	133,6	110	109,3
2.	Подсолнечник (сырье)	61,0	86,3	112,5	-	-	-	-	-

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

	а) подсолнечное масло	25,6	37,1	47,3	13,0	8,5	65,4	12,7	97,3
3.	Сахарная свекла	589,0	244,6	262,3	-	-	-	-	-
	а) сахар	76,6	36,7	36,6	38,0	21,9	57,8	28,2	74,2
4.	Овощи и бахчевые	310,0	91,0	126,5	119,0	95,7	80,4	415	64,9
5.	Картофель	91,6	75,3	71,5	117	62	53,0	69,0	59,0
6.	Фрукты и ягоды	228,0	106,1	156,6	291,0	125,0	43,0	43,0	-
7.	Виноград	294,0	164,1	108,9					
8.	Мясо и мясопродукты	73,0	24,0	32,3	78,0	25,7	32,9	39,0	50,0
9.	Молоко и продукты	326,0	163,0	148,7	390,0	153,3	35,3	170,0	43,6
10.	Яйцо	254,0	177,0	161,6	180,0	47,5	59,4	190,0	105,5

Анализ данных таблицы 1 показал, что жители Молдовы испытывают дефицит (по сравнению с общепринятыми нормами) потребления мяса и мясных продуктов (-67,7%), молока (-64,7%), яиц (-40,6%), и даже фруктов и овощей (-57,0 и -19,6%, соответственно), но потребляют избыточное количество хлебных изделий (109,3%). При осознании факта недостаточной информации об уровне продукции, выращенной в личных приусадебных хозяйствах для собственного потребления (мясо, молоко, яйцо, вино и др.), тем не менее, надо признать – режим питания населения Молдовы недостаточным по диетическим и медицинским критериям.

В общем, для формирования оптимального режима продовольственной безопасности населения любой страны необходимо, по крайней мере, несколько условий:

– организация собственного производства основных продуктов питания и питьевой воды (не менее 80% от потребности), а также потребностей экспорта с целью последующего обеспечения финансирования импорта с/х машин, ГСМ, удобрений и пестицидов;

– наличие уровня доходов населения, обеспечивающих приобретение необходимых объемов продуктов питания надлежащего качества.

Анализ статистических данных за последние 3 десятилетия (1981-2013 гг.) показывает, что сложившаяся структура с/х производства Молдовы еще не в полной мере отвечает требованию оптимального обеспечения населения всеми продуктами в соответствии с научно-обоснованными нормами питания (табл.2); причем, ситуация в последние 10-15 лет ухудшается. Так, традиционно отмечается перепроизводство зерна (в 2,2 раза по отношению к норме потребления), подсолнечника (более чем в 3 раза), и яйца (в 2 раза) и недостаточные объемы производства наиболее ценных и дорогостоящих продуктов: мяса (в – 2,41 раза), молока (в – 2,62 раза), а также картофеля (в – 1,7 раза).

Важно подчеркнуть, что в 70-80-е годы XX века уровень производства указанных видов с/х продукции в существенной мере отличался: по мясу был в 2,5 раза выше (76,5 кг, молоку: в 2,18 раза (302,6 кг) и (яйцу в 1,69 раза (261,9 шт.) в расчете на 1-го жителя и практически полностью обеспечивал потребности норм питания (табл. 2).

Таблица 2

Производство продукции с/х-ва

№	Показатели	1981-1990 млн.т	2001-2008 млн.т	2011-2013 млн.т	2011-2013 к 1981-1990 гг. (%)	В т.ч. кг. на 1 жителя		Валовое пр-во, обеспеч. нормы питания (млн.т)
						1981-1990	2011-2013	
1.	Зерновые и зернобобовые, всего	2,504	2,718	2,128	85,0	656,9	591,1	2,3
2.	Озимая пшеница	0,932	0,831	0,766	82,2	245,3	212,8	0,363
3.	Ячмень	0,123	-	0,179	145,5	32,6	47,1	0,130
4.	Кукуруза	1,113	1,272	1,115	100,2	305,2	305,7	1,83
5.	Подсолнечник	0,251	0,316	0,405	161,4	66,0	112,5	0,196
6.	Сахарная свекла	2,360	0,930	0,728	30,8	621,0	158,9	0,977
7.	Картофель	0,348	-	0,257	75,8	91,6	71,5	0,421
8.	Овощи и бахчевые	1,224	-	0,755	37,2	322,1	126,4	0,428

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

9.	Виноград	0,970	0,591	0,392	32,1	387,3	109,0	0,508
10.	Фрукты	0,951	0,382	0,571	60,6	250,3	156,6	0,504
11.	Мясо	292	-	0,156/ 0,116	40,1	76,5	323	0,280
12.	Молоко	1,17	-	0,537	45,9	302,6	149,2	1,40
13.	Яйцо (млрд.шт.)	1,1	-	0,650	59,1	305,5	180,6	288,8

Таким образом, для оптимизации уровня и структуры производства продуктов питания населения Молдовы, необходимо восстановление параметров урожайности и объемов производства, характерных для предыдущих 35-40 лет.

Вместе с тем, решение этой проблемы потребует осуществления целой системы мер по коренному изменению ситуации во всем агропромышленном секторе, в т.ч.:

– с целью укрепления материально-технической базы АПК необходимо принципиальное изменение бюджетно-финансовой и налоговой политики государства, в первую очередь, в отношении создания условий, привлекательных для инвесторов, в т.ч. иностранных, с целью существенного поэтапного повышения доли инвестиций с 5,25-7,89% до 10-15% в ближайшие 2-3 года и до 18-20% в последующие 3-5 лет (табл.3). Учитывая повышенный уровень финансово-экономических рисков, характерный для этой отрасли, необходима целая система мер по повышению объемов бюджетных субвенций для стимулирования наиболее перспективных направлений развития отрасли (внедрение новых технологий, создание новых направлений аграрного бизнеса и др.). К сожалению, реальная бюджетная политика демонстрирует обратное направление: объемы инвестиций государства практически не изменились за последнее десятилетие, хотя за этот же период частные вложения капитала возросли в 3,9 раза по сравнению с 2006 годом и в 1,75 раза – по сравнению с 2008 годом, а иностранные инвестиции, соответственно: в 32,4 и 18,7 раза (!).

Таблица 3

Доля отрасли с/х в экономике (1995-2013 гг.)

Показатели (в текущих ценах)	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011-2013	2011-2013 к 2008 году
1. ВВП (млрд.лей)	6,48	16,02	37,6	44,7	53,4	62,9	60,04	71,9	90,3	143,6
– в т.ч. продукция сельского хозяйства	4,24	8,27	12,69	13,7	12,8	16,5	13,3	19,9	22,12	134,1
– в % к ВВП	65,5	51,0	33,7	30,6	23,97	26,2	22,07	21,62	24,9	-
2. Инвестиции, всего (млн.лей)	-	-	-	489,7	731,6	1020,2	923,3	1045,6	1745,6	171,1
– в % к ВВП	-	-	-	1,1	1,37	1,62	1,52	1,45	1,93	119,1
– в % к продукции сельского хозяйства	-	-	-	3,57	5,70	6,18	6,94	5,25	7,89	127,7
– в т.ч. иностранные	-	-	-	2,0	5,2	4,0	14,0	28,1	74,8	18,7
– в т.ч. публичные	-	-	-	37,5	37,8	41,2	23,7	30,8	42,1	102,2
– в т.ч. частные	-	-	-	382,5	558,8	861,9	795,8	862,5	1508,0	175,0
3. Субвенции, всего	-	-	180,0	256,0	465,0	505,0	569,0	300,0	365,3	72,3
– в % к ВВП	-	-	0,48	0,57	0,87	0,84	0,95	0,46	0,40	47,6
– в % к продукции с/х-ва	-	-	1,4	1,87	3,63	3,21	4,29	2,10	1,65	51,4

Перспектива существенного улучшения ситуации с продовольственной безопасностью для населения Молдовы потребует решения большой гаммы проблем, связанных необходимостью компенсации рисков для с/х производства, среди них наиболее существенными являются:

- почвенно-климатические;
- биологические;
- атропогенные.

В свою очередь, группа почвенно-климатических рисков подразделяется на: почвенные, клима-

тические и геологические риски, а каждая из них – на 6-12 видов аномалий третьего порядка и т.д. (в общей сложности более 40 феноменов) и 10 из них 4 уровня (рис.1).

Несколько комментариев:

а) Молдова располагает высокоплодородными черноземными почвами (бонитет около 70 баллов), однако площадь пашни ограничена (в среднем 0,39-0,44 га 1 жителя), что ограничивает общие объемы производства. Наличие в почве практически полного «набора» микроэлементов, делает произведенную с/х продукцию не только высококачественной (в т.ч. и по содержанию витаминов), но и диетически ценной (в 1970-90 гг. она экспортировалась целенаправленно для жителей Северных регионов бывшего СССР);

б) пересеченный рельеф (35% пашни расположены на склонах более 3°), в сочетании с выпадающими осадками ливневого характера провоцируют усиление эрозионных процессов (из 65-67% площадей, подтвержденных водной эрозией, более 33,0% относится к категории сильноэродированных). Это сопровождается снижением уровня урожайности с/х культур на 25-40% (в зависимости от культуры и метеоусловий конкретного года), но и требует финансирования программ дорогостоящих противоэрозионных мероприятий;

в) недостаточность площадей, занятых лесными насаждениями (~10,5%), при оптимуме в 23-25% к величине территории) в сочетании с высоким уровнем распаханности почв (____%) не ограничивают существенно ни эрозионные процессы и не способствуют процессам усиления увлажнения климата республики, также как и ограничению ветровой эрозии;

г) одной из основных проблем и является нестабильность климата (по с/х годам и отдельным сезонам). В последние годы зарегистрирована усиленная тенденция не только к заметному потеплению метеопараметров (рис.2 и 3), но и их экстримизации. Это сопровождается увеличением вероятности регистрации феноменов засухи и повышением объемов потерь урожая. Так, в период с 1890 и 1990 гг. засухи были отмечены в 34,0% лет а в период 1991-2010 гг. – засухи были зарегистрированы в 50% лет, причем половина из них проявила себя в течение всего вегетационного периода, а остальные были характерны для летнего сезона. Потери сельского хозяйства при этом в среднем оцениваются в 19,9% от общего объема с/х продукции, а некоторые из них описываются огромными суммами (засуха 2007 года – 170 млн. \$) [2]. В целом, за последние 35-38 лет (с 1976-78 гг.) среднегодовая температура возросла на +1,41°C, а температура летнего сезона – на +1,65°C. За период 1976-2012 гг. вероятность регистрации сезонов с повышенной температурой возросла в 2,6 раза (с 18,2 до 47,7%) и, наоборот, со сниженной температурой - в 1,6 раза (с 16,6 до 27,3%) по сравнению с 1945-1975 гг. Количество случаев с отклонениями (более чем на ±10% от средних значений температур) в последние годы (2001-2011 г.) увеличилась более чем в 2 раза [2]. Проведенные расчеты показали, что в среднем за 67 лет каждый +1,0°C повышения среднегодовых температур сопровождался потерями: -1,8 ц/га урожая озимой пшеницы, или -57,6 тыс.т валового сбора, оцениваемого в 144,0 млн.леев, а недобор урожая остальных с/х культур оказался не менее впечатлительным. Аналогичным образом были рассчитаны и потери урожая с/х культур при дефиците атмосферных осадков (табл.4).

Таблица 4

Уровни снижения продуктивности с/х культур вследствие неблагоприятных метеофакторов (1945-2007 гг.)

№	Показатели	озимая пшеница		кукуруза		подсолнечник		сахарная свекла		виноград		фрукты	
		ц/га	%	ц/га	%	ц/га	%	ц/га	%	ц/га	%	ц/га	%
а) при повышении температур на +1,0°C													
1	Среднегодовые	-1,8	-7,4	-2,45	-8,6	-1,5	-10,3	-13,3	-5,9	-4,5	-9,7	-	-
2	осенние	-1,9	-7,8	-1,8	-6,3	-0,45	-3,1	-	-	-2,6	-5,6	-6,9	-14,3
3	зимние	+0,4	+1,65	+0,2	+0,7	-	-	-	-	-1,2	-2,6	-1,7	-3,5
4	весенние	-2,0	-8,2	-1,35	-4,7	-0,8	-5,5	-4,1	-1,8	-0,65	-1,4	-	-
5	летние	-6,1	-25,1	-8,0	-28,1	-2,9	-19,9	-40,6	-17,9	-11,6	-24,9	-12,6	-26,1
б) при дефиците осадков (за каждые – 20 мм)													
1	Среднегодовые	-0,7	-2,9	-0,92	-3,2	-0,2	-1,35	-1,2	-0,53	-0,6	-1,4	-0,55	-1,1
2	осенние	-0,7	-2,9	-	-	-0,14	-0,96	-	-	+0,72	+1,55	+0,56	+1,1

SECȚIUNEA nr. 6
ASPECTE SOCIALE ȘI JURIDICE A ASIGURĂRII SECURITĂȚII NAȚIONALE

3	зимние	-0,2	-0,82	-3,5	-12,3	-1,0	-6,85	-16,7	-7,4	-4,1	-8,8	-1,7	-3,5
4	весенние	-2,05	-8,3	-2,7	-9,5	-0,68	-4,66	-16,3	-7,3	-2,4	-5,15	-2,1	-4,3
5	летние	-0,7	-2,9	-1,4	-4,9	-0,15	-1,03	-9,6	-4,2	-0,7	-1,5	-1,3	-2,7

Таким образом, глобальное потепление климата способно провоцировать потери урожаев с/х культур, оцениваемые в огромные суммы: за +1,0°C повышения среднегодовых температур они составили: по озимой пшенице –144,0 млн.лей, кукурузе – на 253,6; подсолнечнику – на 243,6; сахарной свекле – на 27,9 и винограда – на 168,7 млн.леев. Таким образом, потери только по этим 6 с/х культурам оценивались в 920-950 млн.леев в год. Необходимо отметить, что наиболее акцентированным оказалось отрицательное влияние повышенных температур летнего сезона – потери урожаев этих культур возрасли в более чем в 2,5 раза по сравнению с ущербом от повышения среднегодовых температур.

Не менее существенными были потери урожаев вследствие дефицита атмосферных осадков – в среднем за каждые 20 мм снижения объемов было зарегистрировано падение уровня продуктивности и валовых сборов: по озимой пшенице – на сумму в 56,0 млн.леев, кукурузе – на 93,1; по подсолнечнику – на 32,4; по сахарной свекле – на 2,5; по винограду – на 32,5 и по фруктам – на 13,2 млн.леев. Таким образом, общая сумма недобора по указанным 6 с/х культурам составила 229,7 млн.леев. Вместе с тем, наиболее акцентированным оказалось влияние дефицита осадков весеннего сезона – он оценивается в 690-730 млн.леев. Анализ многолетних статистических данных (1945-2012 гг.) выявил определенную закономерность: потери урожаев с/х культур наиболее высокими были в годы с недостаточно развитой инфраструктурой (материально-технической базой агрохозяйств) и они в значительной степени снижались в годы, когда агрохозяйства располагали системами машин и орудий, удобрениями и пестицидами, необходимыми для возделывания культур по современным технологиям, адаптированных к нестабильным погодным условиям (табл.5).

Таблица 5

**Уровень научно- технического прогресса (НТП)
отрасли и урожайность с/х культур (1945-2007 гг.)**

№	Показатели	Кол-во лет	Объемы осадков, мм	Урожайность, ц/га			
				озимая пшеница	кукуруза	подсолнечник	сахарная свекла
1.	Годы с низким уровнем НТП*	32	538,2	17,3	22,9	12,3	196,5
	– в т.ч.: годы с оптимальным увлажнением	20	622,8	19,7	27,1	13,2	203,5
	– в т.ч.: годы засушливые	12	453,6	14,9	18,6	11,5	189,5
	± ц/га	-	-	-4,8	-8,5	-1,7	-14,0
2.	Годы с высоким уровнем НТП**	30	537,2	33,5	35,9	17,5	266,3
	– в т.ч.: годы с оптимальным увлажнением	16	607,1	33,8	37,4	17,6	268,4
	– в т.ч.: годы засушливые	14	467,4	33,1	34,3	17,4	266,3
	± ц/га	-	-	-0,7	-3,1	-0,2	-2,1
	* – низкий уровень НТП: 55,0 л.с./100 га, применение удобрений: 10,3 кг/га; пестицидов: 1,95 кг/га						
	** – высокий уровень НТП: 158,5 л.с./100 га, применение удобрений: 118,0 кг/га; пестицидов: 9,25 кг/га						

д) еще одной серьезной проблемой в решении задач обеспечения продовольственной безопасности населения являются риски, связанные с недостаточным объемом внедрения современных адаптивных технологий возделывания с/х культур, а также создания и внедрения новых сортов и гибридов, толерантных к последствиям изменения климата (особенно к засухам и т.п.). Определено, что при существующей материально-технической базе в реальном с/х производстве уровень продуктивности составляет (по разным культурам) лишь 50-65% от потенциала современных технологий и 45-57% от потенциала новых сортов и гибридов, зарегистрированных в научных учреждениях. Эти феномены являются следствиями недостаточного обеспечения агрохозяйств современной дорогостоящей техникой, снижения финансирования отраслевых НИИ и т.п. требующих существенных инвестиций, как бюд-

жетных, так и частных. К сожалению инвестиции в отрасль, формирующую 21,0-24,3% ВВП страны (несмотря на определенный рост объемов) составляли в последнее десятилетие только 1,93% от ВВП и 7,89% – от стоимости продукции с/х-ва. Неоптимальная структура посевных площадей в сочетании с раздробленностью земельных угодий и использованием устаревшей с/х техники сопровождалось серьезными изменениями в фитосанитарной ситуации на посевах с/х культур и это потребует дополнительных ресурсов для ее оптимизации.

Ситуация в отрасли усугубляется и целой серией неблагоприятных антропогенных факторов, зарегистрированных в Молдове в последние годы, в т.ч. социально-политическая нестабильность, сопровождаемая финансово-экономическим кризисом, следствием которых является неудовлетворительная инвестиционная политика и незначительные субвенционные возможности бюджета. Низкий уровень консолидации с/х угодий в сочетании с высокими ценами на ГСМ, жесткая налоговая и нелабильная кредитная политика в существенной мере сдерживают развитие агропредприятий, «консервируя» низкую рентабельность с/х производства.

Эти и другие факторы, к сожалению, не позволяют отрасли аккумулировать серьезные темпы развития и обеспечивать не только полное обеспечение населения высококачественными продуктами питания, но и создать необходимый потенциал для экспорта с/х продукции с целью компенсировать затраты на импорт необходимых объемов с/х машин, ГСМ, удобрений и пестицидов. Суммарная стоимость их в последние 3 года (2011-2013 гг.) составила 1538,7 млн. \$ (25,4% от общего объема импорта), что на 131,7 млн. \$, превышало объемы экспорта с/х продукции.

Третьим условием обеспечения продовольственной безопасности населения является наличие у него необходимого уровня доходов для оплаты потребляемых продуктов. Так, по данным статистики среднемесячная заработная плата 1 работника в 2011-2013 гг. составляла 3367,5 лея, а средний доход на 1 жителя – 1545,1 лея в месяц. За этот же период прожиточный минимум оценивался в 1540,9, в котором оплата продуктов питания составляла 43,0%, т.е. 662,6 лея. Во-первых, в странах Европы расходы на питание колеблются в пределах 20-25% от стоимости потребительской корзины, а во-вторых – 662,6 лея в месяц являются ценой уже сложившегося объема продуктов питания, в котором ощутим серьезный недостаток наиболее дорогостоящих компонентов: мяса (-50%), молока (-50...65%), фруктов (-50...57%) и т.п. Предварительный расчет стоимости полного «пакета» необходимых продуктов (согласно научно-обоснованным нормам питания) показал, что она составила бы не менее 1000-1050 лей в месяц, или 66,3% от уровня среднего дохода 1 жителя Молдовы.

Таким образом, для решения оптимизации продовольственной безопасности необходимо одновременно решать и комплекс задач по резкому повышению (в 2-3 раза!) уровня заработной платы и доходов населения в ближайшие 7-10 лет.

1. Проблема обеспечения оптимального уровня продовольственной безопасности населения Молдовы представляет собой сложную комплексную систему, требующую скоординированного решения нескольких задач:

– разработку и внедрение проекта по льготному инвестированию и кредитованию программы обновления материально-технической базы агрохозяйств с целью увеличения объемов производства с/х продукции за счет перехода на современные энергоэкономные технологии возделывания, использования новых адаптивных сортов и гибридов с/х культур и современных приемов для послеуборочной обработки;

– оптимизацию структуры производства с/х продукции с высокой добавленной стоимостью с целью обеспечения объемов экспорта в объемах, существенно превышающих по стоимости, объемы импорта необходимых с/х машин, оборудования, ГСМ и продуктов химии;

– на переходный период (4-5 лет) введения системы льготного налогообложения, следствием которой будут укрепление инфраструктуры агрохозяйств и усиление привлекательности этой отрасли для инвесторов (в т.ч. и иностранных);

– использование комплекса мер по ускоренному развитию всех отраслей экономики Молдовы, повышению производительности труда и т.п., создающих условия для энергичного повышения уровня заработной платы работников и размера доходов населения, позволяющих существенно поднять уровень их покупательной способности.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Статистический ежегодник Республики Молдова. Кишинев, 2012, 2013, 2014 гг.
2. Вронских, М. Д. «Изменение климата и риски с/х производства Молдовы» Кишинев, из-во „Grafema-Libris”, 2011, стр.560.
3. Вронских, М. Д. «Сколько стоит один дождь?», ж. «Лидер-Агро», №3, Кишинев, 2013.

VECTORII COMPETITIVITĂȚII ÎNTREPRINDERII ÎN NOUA ECONOMIE

*Maria HĂMURARU, dr., conf. univ.,
Catedra Economie, Marketing și Turism,
Universitatea de Stat din Moldova*

*„Mâna invizibilă a conducerii manageriale a înlocuit mâna invizibilă a mecanismelor de piață
în coordonarea fluxului și alocării resurselor din companiile industriale majore de azi”*

Alfred Chandler

This article reveals that the insurance enterprises competitiveness depends on their ability to harness the opportunities of the new economy. The new economy changes the mode of organization and functioning of the economic activity, in which information, knowledge and innovation are becoming essential components of vectors ensures competitiveness.

Key words: competitiveness of the enterprise, the new economy, economic profitability, knowledge, innovation, information technologies and communication, competition.

Economia și știința constituie instituțiile sociale, culturale complementare cheie ce determină în coordonata timp vectorul dezvoltării civilizației. Sub respectivul unghi o semnificație majoră prezintă identificarea factorilor ce determină performanța întreprinderii în contextul noii economii bazate pe cunoaștere, aflată în continuă schimbare. La rîndul său, înțelegerea adecvată a esenței modului de organizare a vieții economice necesită demersuri științifice și eforturi umane complexe atât în plan național cât și internațional.

Economia globalizată se bazează pe criteriul performanței. Nu este suficientă măsurarea numărului actorilor economici activi anual și cifra lor de afaceri. În economia globalizată antrenată într-o evoluție involburată, un criteriu esențial devine viziunea modernă de business, axat pe valorile și regulile jocului economic deschis, într-o formă de act de cultură și educație spiritual-economică clară. Explorarea adevărului că antreprenorii și angajații în noua economie sunt interesați de valorificarea exigențelor timpului ce necesită regândirea modelelor de business, conștientizarea noilor cerințe față de nivelul competitivității lor.

În acest context, studiul are drept scop principal conștientizarea faptului ca tranziția către noua economie bazată pe cunoaștere și inovare conferă noi coordonate de evoluție pentru întreprindere, ridicînd o serie de provocări în vederea atingerii competitivității.

Conceptul de nouă economie relevă procesele de transformare pe care le putem observa în prezent în toate domeniile activității economice. Ea se referă, de asemenea, la felul în care sunt gestionate întreprinderile, precum și la modul de viață al individului.

Astfel, nouă economie reprezintă o treaptă superioară a evoluției economiei umane, un nou mod de organizare și de funcționare al activității economice, în care informația, cunoștințele și inovarea devin componente esențiale ale dezvoltării economice și sociale.

Produsele realizate în noua economie au o nouă proprietate: cunoștințele. Valoarea lor este dată de fațeta logică și nu de cea fizică. Aceste noi tipuri de produse – bazate pe miniaturizarea componentelor materiale și de dematerializarea producției, au o valoare adăugată mult mai mare. Cele mai importante „materii prime” ale noii economii sunt cunoștințele și capacitatea inovativă.

Iar în opinia lui Icujiro Nonaka, într-o companie crearea de cunoaștere nouă nu este doar o activitate specializată a departamentului de cercetare și dezvoltare, ci reprezintă un mod de comportare, un mod de a fi. Astfel, fiecare membru al companiei este un lucrător al cunoașterii, ceea ce conferă și caracterul de antreprenor.

În esență noua economie prezintă un organism viu, cu intrări și ieșiri, ce își are propria mână invizibilă, aflat în relații dinamice cu mediul natural, social creat de om.

Conceptul de competitivitate a companiei reliefează siguranță, eficiență, calitate, productivitate înaltă, adaptabilitate reușită, management modern, produse superioare, costuri optime. Competitivitatea este o notiune complexă care poate fi definită drept “caracteristica unei firme de a face față concurenței altor firme similare pe o anumită piață». Astfel, aprecierea competitivității firmei se poate face numai prin raportarea la întreprinderile concurente. În activitatea practică competitivitatea unei firme este judecată prin prisma a doi indicatori - profitul obținut și impactul produselor/serviciilor asupra pieței.

În managementul modern profitul nu este privit ca o finalitate a întreprinderii, ci mai curând ca un mijloc care îi asigură existența, dezvoltarea și atingerea obiectivelor economico-sociale pe care și le-a stabilit. Altfel spus, obiectivul de bază al întreprinderii trebuie să fie satisfacerea clientului și a societății în ansamblul ei. Totuși, profitul nu trebuie negat, el constituie un indicator pentru performanțele întreprinderii și pentru

competitivitatea sa. El trebuie privit ca o consecință a atingerii obiectivelor economico – sociale stabilite de întreprindere, ca o recompensă a reușitei pe o piață concurențială.

Impactul produselor/serviciilor unei firme asupra pieței sale arată performanțele obținute de întreprindere prin adaptarea produselor sau serviciilor la nevoile clienților. Orice întreprindere care urmărește, în primul rând, satisfacerea cerințelor clienților săi va reuși să obțină o cotă de piață importantă și implicit profitul necesar pentru dezvoltarea activităților sale. Studiarea nevoilor consumatorilor reprezintă o condiție pentru realizarea unor produse sau servicii de calitate, pentru obținerea competitivității firmei printr-o strategie axată pe calitate.

După opinia lui Tyson (1988), determinanții critici ai competitivității sunt: sporirea productivității și inovația tehnologică. Astfel avantajul competitiv național devine tot mai dependent de tehnologii, investiții capitale și muncă calificată. Competitivitatea devine tot mai dependentă de strategii și tot mai puțin de avantaje naturale.

Creșterea competitivității unei firme se traduce în mare măsură prin capacitatea acesteia de a înțelege și de a se adapta cât mai corect la lumea care o înconjoară.

Asigurarea competitivității reprezintă un proces foarte complex care constă în stabilirea factorilor determinanți ai competitivității și în examinarea modului în care întreprinderile în funcție de strategiile aplicate, îi organizează și coordonează, dezvoltându-și în acest mod capacitățile concurențiale și îmbunătățindu-și performanțele economice.

Situația generală privind eficiența activităților întreprinderilor din economia națională. După cum s-a menționat anterior că realizarea profitului este un indicator prin care se judecă despre competitivitatea la nivel microeconomic, fiind în același timp un mijloc ce asigură existența și dezvoltarea firmei, vom analiza în continuare rentabilitatea întreprinderilor din economia națională. Rentabilitatea constituie o formă sintetică de exprimare a eficienței economice, care reflectă capacitatea unei firme de a realiza profit și se determină ca raport între efectele economice și financiare obținute și eforturile depuse. Creșterea rentabilității constituie o necesitate obiectivă, vitală pentru însăși existența întreprinderii și apareca un instrument hotărâtor în mecanismul economiei de piață, în orientarea producției în raport cu cerințele consumatorilor. În tabelul 1 sunt prezentați 2 indicatori ce caracterizează rentabilitatea agenților economici, pe tipuri de activități. Analizând în dinamică indicatorii respectivi pentru perioada 2010-2013, se observă o tendință de reducere a eficienței mijloacelor utilizate în procesul de producție. Mărimea negativă a ratei rentabilității economice a firmelor din sectorul: energetic, tranzacțiilor imobiliare și sănătate pentru anul 2013 denotă faptul că acești agenți economici au înregistrat pierderi.

Cu părere de rău, rentabilitatea economică scăzută a companiilor din economia națională scoate în evidență nu numai eficiența joasă a afacerilor, dar și eficiența socială și organizațională.

Tabelul 1

Indicatori ce caracterizează rentabilitatea agenților economici, pe tipuri de activități

Tipuri de activități	Rentabilitatea vânzărilor, (%)				Rentabilitatea economică, (%)			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Agricultură, economia vînatului și silvicultură	25,8	25,6	15,9	18,6	12,9	12,8	0,9	3,9
Industrie extractivă	40,2	34,8	30,7	33,5	0,6	0,7	0,1	0,5
Industrie prelucrătoare	23,1	21,1	19,7	20,3	7,0	7,6	2,1	2,6
Energie electrică și termică, gaze și apă	10,1	9,0	8,5	7,5	1,4	2,1	0,3	-5,1
Construcții	20,9	20,1	17,4	17,1	11,1	8,7	2,4	3,1
Comerț cu ridicata și cu amănuntul	15,5	14,7	14,1	14,4	16,0	14,0	4,5	4,6
Transporturi și comunicații	27,2	24,6	22,1	23	9,9	10,5	5,9	5,5
Activități financiare	9,3	9,5	9,3	10,1	3,4	6,7	5,5	8,7
Tranzacții imobiliare, închirieri și activități de servicii prestate întreprinderilor	41,4	41,3	39,9	38,5	7,6	7,7	2,6	-1,3
Învățămînt	48,5	46,5	48,9	22,8	11,1	7,1	1,9	0,7
Sănătate și asistență socială	12,0	11,2	10,3	10,4	3,5	0,2	-1,6	-1,1

Sursa: www.statistica.md

Astfel, situația dată denotă că companiile se confruntă cu diverse probleme. Printre acestea se enumeră următoarele: accesul limitat la finanțare, incapacitatea de aliniere a modelului de business la provocările pieței volatile, imposibilitatea de a face față la provocările generate de comportamentul consumatorilor, deficiențele activității de marketing; dificultăți în recrutarea personalului; pachet salarial nemotivant și altele. Practic firmele, sub presiunea lităților din noua economie, trebuie să aibă flexibilitatea de a-și regândi modelul de business.

Vectorii competitivității întreprinderilor în noua economie. Noua economie este o economie a tuturor tipurilor de afaceri construite în jurul următorilor vectori:

1. Axarea pe resursele principale ale activității economice: informația, cunoașterea și inovarea. Din punct de vedere economic, un avantaj al informației este acela, potrivit căruia, ea străbate distanțe mari, iar oamenii nu sunt nevoiți să se deplaseze. Același principiu poate fi aplicat și în cazul prestării muncii la distanță. În acest mod resursele umane nu mai pierd timpul pentru a ajunge la locul de muncă prin rețelele de transport supraglomerate din Republica Moldova, dar aceasta vine către oameni, determinând un avantaj de economisire a timpului.

Există o distincție între informație și cunoaștere: informația reprezintă starea sistemului de producție sau a unei părți a lui, pe când, cunoașterea are un sens mai larg, căutând să înțeleagă procesul, să facă predicții și să ia decizii prescriptive.

Alvin Toffler remarcă că modificările de cunoaștere provoacă sau contribuie la enorme cumutări de putere. Cea mai importantă evoluție economică a timpurilor noastre a fost ascensiunea noului sistem de a crea avere, care nu se mai bazează pe mușchi, ci pe creier. Nu mai târziu de anii 1970 când liderii afacerii americane încă mai credeau sigură lumea hornurilor de fum, conducătorii de afaceri ai Japoniei, și chiar publicul general erau bombardati cu cărți, articole de presă și programe de televiziune care vesteau sosirea „erei informaticii”, concentrându-se asupra secolului XXI. Autorii japonezi ai deciziilor din afaceri, politică și mass-media concluzionau că cunoașterea este cheia dezvoltării economice din secolul XXI. Prin urmare, n-a surprins de loc faptul că, deși SUA a trecut mai devreme la computerizare, Japonia a înaintat mai rapid spre a substitui tehnologiile musculaturii brute ale celui de-al Doilea Val din trecut cu tehnologiile bazate pe cunoștințe din al Treilea Val.

Inovarea este o activitate din care rezultă un produs (bun sau serviciu) nou sau semnificativ îmbunătățit lansat pe piață, sau reprezintă introducerea în propria organizație a unui proces nou sau semnificativ îmbunătățit. Inovarea este bazată pe rezultatele unor tehnologii noi, a dezvoltării tehnologice, a noi combinații ale tehnologiei existente sau utilizarea altor cunoștințe obținute de organizație. Fie că este vorba de dezvoltarea unor produse sau servicii noi sau de identificarea celor mai eficiente metode de realizare a celor existente, inovația aduce valoare unei întreprinderi. În același timp, îi permite să-și mențină sau să-și îmbunătățească cota de piață.

2. Dezvoltarea noilor mijloace de comunicare ce reprezintă un factor important de creștere a competitivității agenților economici, deschizând noi perspective pentru o mai bună organizare a muncii și crearea de noi locuri de muncă. Totodată, se deschid noi perspective privind modernizarea serviciilor private și publice, a asistenței medicale, a managementului mediului și a unor noi căi de comunicare între firme și clienți, între instituțiile administrației publice și cetățeni.

3. Utilizarea largă a tehnologiilor informației și comunicațiilor și progresul către societatea bazată pe cunoaștere asigură creșterea economică în condiții de protecție sporită a mediului, accelerând reducerea consumului fizic în favoarea valorificării informației și a cunoașterii, deplasarea centrului de greutate de la investiții în mijloacele fixe la investiții în capitalul uman. În acest mod, societatea informațională bazată pe cunoaștere integrează și obiectivele dezvoltării durabile, bazată pe dreptate socială, libertate, diversitate culturală și dezvoltare inovativă, protecție ecologică, restructurarea industriei și a mediului de afaceri.

Piața virtuală este o piață de cucerit de către întreprinderi, o posibilitate pentru noi oportunități, inclusiv prin diversificarea serviciilor oferite și promovarea de servicii noi, personalizate și atractive, pe care tehnologiile informaționale și de comunicații le fac posibile, ceea ce stimulează concurența și competitivitatea prin apariția de noi actori pe piețele tradiționale.

Noua economie se caracterizează prin schimbarea accelerată a paradigmelor proceselor de producție, a organizării și a managementului întreprinderilor:

- de la centralizare la descentralizare și invers;
- de la ierarhie rigidă la flexibilitate;
- de la conceptele bazate pe prezența, vizibilitatea și continuitatea spațială, la noile modele de organizare: re-engineering organizării și redimensionarea întreprinderilor;

- de la „companiile – structuri” la „companiile - proiect” și rețele flexibile de întreprinderi virtuale, orientate spre noi modele de afaceri;
- de la „succesul pe o piață națională” la „succesul pe o piață globală” pe baza avantajului competitiv;
- de la „suntem despărțiți și concurăm” la „suntem conectați, cooperăm și concurăm”, ca un nou mod de a face afaceri la nivel global”.

Toate aceste caracteristici ale noii economii determină apariția întreprinderilor viitorului. În continuare vom reliefa câteva din trăsăturile firmei viitorului:

1. Întreprinderea viitorului va avea o structură variabilă, dinamică, dispersată geografic, conectată la rețelele naționale și internaționale, pe când firmele tradiționale sunt structurate pe baza forței de muncă, centralizat.

2. Networking, ca nou model organizațional, se caracterizează prin:

- folosirea rețelelor de comunicații pe scară din ce în ce mai largă;
- promovarea noilor tehnologii informaționale;
- implicarea clientului;
- integrarea activităților;
- descentralizarea activităților;
- reamplasarea activităților;
- potențial pentru creare de locuri de muncă.

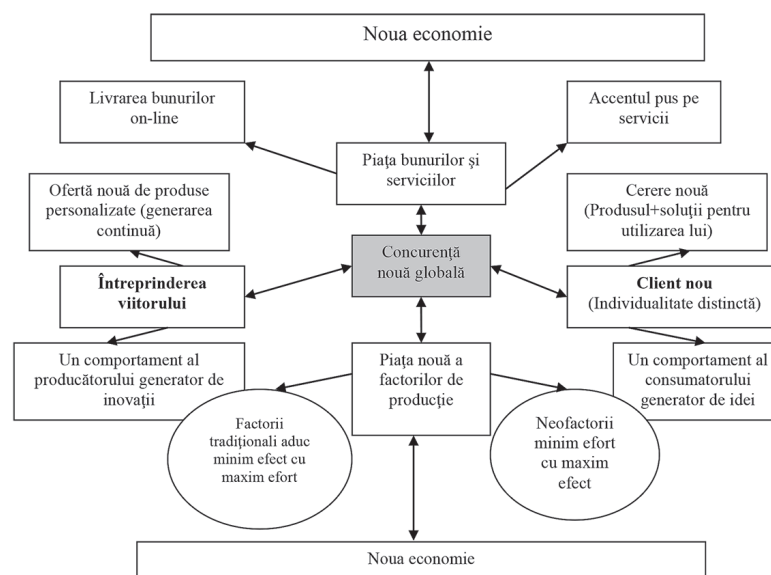
3. Se schimbă mediul în care se dezvoltă întreprinderile în prezent, prin preluarea controlului de către client, care dorește să fie considerat o individualitate distinctă și concretă.

4. Datorită presiunii economice competitive a ciclurilor de viață ale produselor din ce în ce mai scurte, atenția furnizorului nou se concentrează asupra dezvoltării tehnologice ca sursă importantă de inovare. Adică, producătorul în noul mediu de afaceri, trebuie să genereze producția continuă de noi bunuri economice, care se caracterizează prin calitate, fiabilitate, soluții pentru utilizarea lui, astfel piața va fi dominată de produse personalizate.

5. Cerințele apropierei de client încurajează apariția și extinderea unui proces de transfer al producției în alte zone geografice, caracteristic noii economii bazate pe internet și pe alte tehnologii noi de înaltă performanță.

6. Re-engineeria proceselor de afaceri constituie o nouă abordare a misiunilor fundamentale și a obiectului de activitate a firmei, caracterizată printr-o reproiectare radicală a proceselor de afaceri, în scopul obținerii unor creșteri explozive ale performanțelor actuale, cum sunt: reducerea costurilor, creșterea calității, creșterea vitezei de execuție, desfacerea pe diferite piețe.

Toate aceste caracteristici sunt integrate în concepția privind activitatea firmelor în cadrul noii economii. (fig. 1)

Sursa: elaborat de autor

Figura 1. Concepția activității economice a întreprinderilor în cadrul noii economii

Re-engineeringul se referă la schimbarea radicală a unui proces sau a unei organizații, în scopul transformării unei firme organizate pe funcțiuni (producție, contabilitate, vânzări, etc.) într-una bazată pe procese, capabilă să satisfacă deplin cerințele clientului.

Crearea și dezvoltarea unei economii competitive în Republica Moldova, precum și în alte țări este indispensabilă de asigurarea competitivității la nivel microeconomic.

Noua economie este, pe de o parte, economia firmelor competitive, inovatoare, flexibile, iar mediul de afaceri modern este caracterizat prin intensificarea competiției globale și a exigențelor clienților.

Pe de altă parte, societatea în ansamblul ei se află în fața unor mari provocări în ceea ce privește schimbarea modului de organizare a afacerilor și a organizării muncii. Datorită dezvoltării rețelelor digitale, afacerile și munca devin procese multidimensionale, cu noi reguli și conexiuni în mediul economic. Astfel, locurile de muncă vor deveni: temporare, evolutive, personalizate, conectate la rețele, mai performante, favorizând inițiativa și competența individuală.

Așa dar, conturarea întreprinderii viitorului este posibilă doar prin valorificarea caracteristicilor noii economii și tendințelor relevate de vectorii asigurării competitivității.

De asemenea este necesară reevaluarea locului și rolului capitalului uman al firmei prin accentuarea laturii sale creativ-inovatoare și a contribuției potențiale a acesteia la creșterea valorii firmei, modificarea comportamentului organizațional la nivel de individ, echipă, firmă în întregime.

Winston Churchill a afirmat că „imperiiile viitorului sînt imperii ale minții”. Astăzi această tendință s-a adevărit.

BIBLIOGRAFIE

1. Strategia Națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020” Aprobata prin Hotărîrea Guvernului nr. 857 din 31 octombrie 2013.
2. Herciu M. The Impact of the ICT Applications – as Knowledge Based Society Factors – on the Competitiveness, publicată în Proceeding-ul Conferinței Global Management 2009, Spania, 22-24 iunie 2009.
3. Hîncu S. „Economia informațională – aspecte manageriale și investiționale”, Chișinău 2003.
4. Raport nr.32876-MD. Moldova: oportunități pentru o creștere economică accelerată. Memorandum economic de țară pentru Republic Moldova. 2005. Unitatea Reducerea Sărăciei și Gestionare Economică. Regiunea Europa și Asia Centrală.- Document al Bancii Mondiale.
5. Ghilic-Micu, B.; Stoica, M. Activitățile în societatea informațională, Editura Economica, București, 2002.
6. www.statistica.md.
7. www.internetworldstats.com.